מנורה מבטחים ביטוח בע"מ

דוח תקופתי לשנת 2007

מנורה מבטחים ביטוח בע"מ

דוח תקופתי לשנת 2007

פרק א: תיאור עסקי התאגיד

פרק ב: דוח הדירקטוריון

פרק ג: דוחות כספיים

פרק ד: פרטים נוספים על התאגיד

פרק ה: נספחים

מספר חברה: 520042540
כתובת: אלנבי 115 תל אביב
טלפון: 03-7107777
פקסימליה: 03-7107788
אתר אינטרנט: http://www.menora.co.il

מנורה מבטחים ביטוח בע"מ

פרק א: תיאור עסקי התאגיד

תוכן עניינים לפרק א'

		עמוד
חלק א' – פעילות התאגיד ותיאור התפתחות עסקיו		א-1
.1	**תיאור ההתפתחות הכללית של עסקי התאגיד**	א-2
	1.1 פעילות התאגיד ותיאור התפתחות עסקיו	א-2
	1.2 הגדרות ושיטות	א-4
	1.3 עקרונות כללים ושיטות בתחומי הביטוח השונים	א-6
	1.4 תחומי פעילות	א-8
	1.5 השקעות בהון התאגיד ועסקאות במניותיו	א-9
	1.6 חלוקת דיבידנדים	א-9
חלק ב' – מידע כספי לגבי תחומי הפעילות של התאגיד		א-11
.2	2.1 ריכוז תוצאות הפעילות	א-12
	2.2 מידע כספי לגבי תחומי הפעילות של התאגיד	א-14
חלק ג' – תיאור ומידע על תחומי הפעילות של התאגיד		א-23
.3	**ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח**	א-24
	3.1 מידע כללי על תחום הפעילות	א-24
	3.2 מוצרים ושירותים	א-44
	3.3 פילוח נתונים עבור מוצרים ושירותים	א-50
	3.4 לקוחות	א-54
	3.5 שיווק והפצה	א-55
	3.6 ביטוח משנה	א-58
	3.7 ספקים ונותני שירותים	א-59
	3.8 תחרות	א-60
	3.9 הסכמים מהותיים והסכמי שיתוף פעולה	א-63
.4	**ביטוח רכב חובה**	א-64
	4.1 מידע כללי על תחום הפעילות	א-64
	4.2 מוצרים ושירותים	א-71
	4.3 פילוח נתונים עבור מוצרים ושירותים	א-71
	4.4 לקוחות	א-71
	4.5 שיווק והפצה	א-72
	4.6 התפתחות התביעות התלויות ברוטו ובשייר	א-72
	4.7 ביטוח משנה	א-73
	4.8 ספקים ונותני שירותים	א-74
	4.9 תחרות	א-74
	4.10 הסכמים מהותיים והסכמי שיתוף פעולה	א-75
	4.11 פעילות שומרה	א-75
.5	**ביטוח רכב רכוש**	א-76
	5.1 מידע כללי על תחום הפעילות	א-76
	5.2 מוצרים ושירותים	א-79
	5.3 פילוח נתונים עבור מוצרים ושירותים	א-80
	5.4 לקוחות	א-81
	5.5 שיווק והפצה	א-81
	5.6 התפתחות התביעות התלויות ברוטו ובשייר	א-81
	5.7 ביטוח משנה	א-81

	5.8 ספקים ונותני שירותים	א-82
	5.9 תחרות	א-83
	5.10 הסכמים מהותיים והסכמי שיתוף פעולה	א-83
	5.11 פעילות שומרה	א-84
.6	**ביטוח חבויות**	א-85
	6.1 מידע כללי על תחום הפעילות	א-85
	6.2 מוצרים ושירותים	א-87
	6.3 פילוח נתונים עבור מוצרים ושירותים	א-89
	6.4 לקוחות	א-89
	6.5 שיווק והפצה	א-89
	6.6 התפתחות התביעות התלויות ברוטו ובשייר	א-90
	6.7 ביטוח משנה	א-90
	6.8 ספקים ונותני שירותים	א-91
	6.9 תחרות	א-91
.7	**ביטוח רכוש**	א-93
	7.1 מידע כללי על תחום הפעילות	א-93
	7.2 מוצרים ושירותים	א-95
	7.3 פילוח נתונים עבור מוצרים ושירותים	א-96
	7.4 לקוחות	א-97
	7.5 שיווק והפצה	א-98
	7.6 התפתחות התביעות ברוטו ובשייר	א-98
	7.7 ביטוח משנה	א-98
	7.8 ספקים ונותני שירותים	א-100
	7.9 תחרות	א-100
	7.10 פעילות שומרה	א-101
.8	**ביטוח בריאות**	א-102
	8.1 מידע כללי על תחום הפעילות	א-102
	8.2 מוצרים ושירותים	א-106
	8.3 פילוח נתונים עבור מוצרים ושירותים	א-107
	8.4 לקוחות	א-108
	8.5 שיווק והפצה	א-108
	8.6 ביטוח משנה	א-109
	8.7 ספקים ונותני שירותים	א-109
	8.8 תחרות	א-110
	8.9 הסכמים מהותיים והסכמי שיתוף פעולה	א-110
	8.10 פעילות שומרה	א-110
חלק ד' – מידע נוסף אודות ענפי ביטוח כללי שלא נכללו בתחומי הפעילות		א-112
.9	***מידע נוסף אודות ענפי ביטוח שלא נכללו בתחומי הפעילות***	א-113
	9.1 ביטוחי ערבויות ביצוע	א-113
	9.2 ביטוח ערבות חוק המכר	א-113
	9.3 ביטוח דמי מחלה	א-113
	9.4 סיכונים אחרים	א-113
	9.5 פילוח נתונים עבור מוצרים ושירותים	א-114
חלק ה' – מידע נוסף ברמת כלל הקבוצה		א-115
.10	**תיאור עסקי התאגיד – עניינים הנוגעים לפעילות הקבוצה בכללותה**	א-116

	10.1 סביבה כללית והשפעת גורמים חיצוניים על פעילות התאגיד	א-116
	10.2 מגבלות ופיקוח על פעילות התאגיד	א-119
	10.3 השקעות	א-135
	10.4 ביטוח משנה	א-141
	10.5 ספקים ונותני שירותים	א-145
	10.6 הון אנושי	א-147
	10.7 שיווק והפצה	א-153
	10.8 רכוש קבוע ומתקנים	א-154
	10.9 עונתיות	א-155
	10.10 נכסים לא מוחשיים	א-157
	10.11 הליכים משפטיים	א-159
	10.12 מימון	א-159
	10.13 דירוג אשראי	א-160
	10.14 מיסוי	א-161
	10.15 הסכמים מהותיים	א-161
	10.16 יעדים ואסטרטגיה עסקית	א-162
חלק ו' – משטר תאגידי		א-165
.11	11.1 כללי - ישיבות מליאת הדירקטוריון בשנת הדוח ומידע בדבר ועדות הדירקטוריון וועדות השקעות	א-166
	11.2 ועדות דירקטוריון	א-166
	11.3 קצין ציות	א-168
	11.4 קוד אתי	א-168
חלק ז' – ניהול סיכונים		א-169
.12	12.1 מדיניות ניהול הסיכונים	א-170
	12.2 גורמי סיכון, חולשות ואיומים	א-173
	12.3 טבלת גורמי סיכון	א-176
	12.4 תהליכי העבודה ואופן זיהוי הסיכונים בחברת הביטוח	א-177
	12.5 עמדת הדירקטוריון בעניין אופן ניהול הסיכונים	א-179

חלק א'

פעילות התאגיד ותיאור התפתחות עסקיו

1. תיאור ההתפתחות הכללית של עסקי התאגיד

1.1 פעילות התאגיד ותיאור התפתחות עסקיו*

1.1.1 מנורה חברה לביטוח בע"מ (להלן: "**החברה**" או "**מנורה מבטחים ביטוח**") התאגדה בישראל בשנת 1995 כחברה פרטית בשם בני ראובן יזמים (1995) בע"מ. החברה הינה חברת בת, בשליטה מלאה, של מנורה החזקות בע"מ, אשר נתאגדה בישראל (פלשתינה) בשנת 1935 כחברה פרטית שעיסוקה בענפי הביטוח השונים, בשם משרד לאחריות כללית בע"מ. בשנת 1948 שונה שמה של מנורה החזקות בע"מ ל"מנורה משרד לאחריות וביטוח משנה בע"מ". בשנת 1976 שונה שמה של מנורה החזקות בע"מ פעם נוספת ל"מנורה חברה לביטוח בע"מ", ובשנת 2006 שינתה את שמה פעם נוספת לשמה הנוכחי "מנורה מבטחים החזקות בע"מ".

בשנת 1998 ובמסגרת הליך של פיצול של עסקי הביטוח של מנורה החזקות בע"מ לחברה (חברה בת בשליטתה), שינתה מנורה החזקות בע"מ את שמה כמפורט לעיל ובמקביל שינתה החברה את שמה ל"מנורה חברה לביטוח בע"מ". בשנת 2006 שינתה החברה את שמה לשמה הנוכחי- "מנורה מבטחים ביטוח בע"מ".

החברה הינה חברת ביטוח המורשית לעסוק בכל ענפי הביטוח העיקריים, ובכלל זה ביטוח כללי, ביטוח חיים ובריאות. כן עוסקת החברה באמצעות מבטחים קרנות פנסיה בע"מ, חברת בת בבעלות ובשליטה מלאה של החברה (להלן: "**מנורה מבטחים פנסיה**"), בניהול קרן הפנסיה הגדולה בישראל כמפורט בפרק 3 להלן.

בנוסף, לחברה השקעות במספר חברות בנות נוספות כמתואר בתרשים שלהלן. חלק מנכסי הנדל"ן, משרדים ומקרקעין של החברה מוחזקים על ידי מנורה מבטחים נכסים והשקעות בע"מ (חברה בת של החברה) כמפורט בסעיף 10.8.1 להלן.

1.1.2 בחודש אוגוסט 2007 התקשרה החברה עם סיני החזקות ביטוח (1993) בע"מ (להלן: "**סיני החזקות**") בהסכם לפיו רכשה החברה מאת סיני החזקות את מניות שומרה חברה לביטוח בע"מ, שהינה חברת בת של סיני החזקות (להלן: "**שומרה**") וכן את מניות סיני מורשי חיתום סוכנות לביטוח (1989) בע"מ (להלן: "**סיני**"). שומרה עוסקת בעיקר בתחומים של ביטוח רכב (חובה ורכוש) וביטוח רכוש וכן מחזיקה בסוכנות ביטוח (סיני סוכנות לביטוח בע"מ) ובשני מבנים (באמצעות שומרה נדל"ן בע"מ). ביום 16.12.07 הושלמה רכישת שומרה וסיני. לתיאור מפורט של הסכם הרכישה ראו סעיף 10.15.1 להלן. לתיאור פעילותה של שומרה בתחומי הפעילות הרלוונטיים ראו סעיפים: 4.11, 5.11, 7.10 ו-8.10 להלן.

יצוין, כי לאור מועד השלמת הרכישה כאמור, לא נכללו תוצאות פעילותה של שומרה בדוחות הכספיים של החברה. לפיכך, כל הנתונים התוצאתיים הכלולים גם בפרק זה אינם כוללים את תוצאות פעילותה של שומרה, אלא אם צוין במפורש אחרת.

---

* להגדרות בפרק תיאור עסקי התאגיד, ראו סעיף 1.2 להלן.

מבנה אחזקות של מנורה מבטחים ביטוח בע"מ

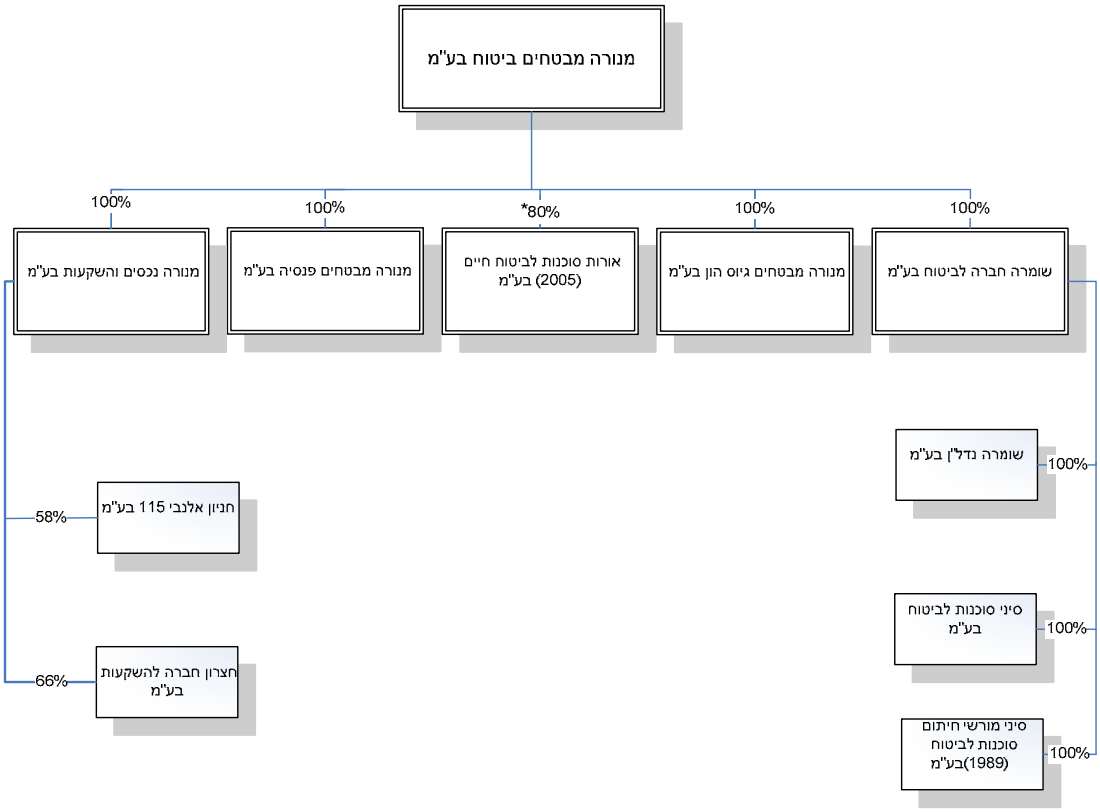

* 20% מהון המניות מוחזק בנאמנות עבור מנהלים בחברה

1.2 **<u>הגדרות</u>**

למונחים המפורטים להלן תהיה בפרק תיאור עסקי התאגיד המשמעות הרשומה לצידם, אלא אם נאמר במפורש אחרת:

"**גוף מוסדי**" - מבטח וחברה מנהלת;

"**דמי ביטוח**" - הסכום שמשלם המבוטח למבטח עבור הפוליסה;

"**דמי גמולים**" - הסכום שמשלם עמית (שכיר, עצמאי ומעסיק) בקרן פנסיה או עמית בקופת גמל עבור הביטוח הפנסיוני או החיסכון בקופת הגמל, לפי העניין;

"**דמים**" - סכומים המשולמים על ידי המבוטח לכיסוי הוצאות המבטח, כגון: דמי רישום, או לכיסוי תשלומי חובה כגון: מסים והיטלים שונים;

"**הדוחות הכספיים**" - הדוחות הכספיים המבוקרים של החברה ליום 31 בדצמבר 2007;

"**החברה**" – מנורה מבטחים ביטוח בע"מ;

"**המפקח**" או "**המפקח על הביטוח**" - המפקח על הביטוח, כהגדרתו בחוק הפיקוח, שהינו גם הממונה;

"**הממונה**" - הממונה על שוק ההון, ביטוח וחיסכון במשרד האוצר;

"**הקבוצה**" - מנורה מבטחים ביטוח, והחברות שבשליטתה, במישרין או בעקיפין[1];

"**חוזרי המפקח**" - חוזרים, ניירות עמדה והבהרות המתפרסמים על ידי הממונה או המפקח;

"**חוק הגנת הפרטיות**" - חוק הגנת הפרטיות, התשמ"א-1981;

"**חוק השקעות משותפות בנאמנות**" - חוק השקעות משותפות בנאמנות, התשנ"ד-1994;

"**חוק החברות**" - חוק החברות, התשנ"ט-1999;

"**חוק חוזה הביטוח**" - חוק חוזה הביטוח, התשמ"א-1981;

"**חוק הייעוץ הפנסיוני**" - חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (עיסוק בייעוץ פנסיוני ובשיווק פנסיוני), התשס"ה-2005;

"**חוק ניירות ערך**" - חוק ניירות ערך, התשכ"ח-1968;

"**חוק הפיקוח**" - חוק הפיקוח על שירותים פיננסים (ביטוח), התשמ"א-1981 (בשמו הקודם: חוק הפיקוח על עסקי ביטוח, התשמ"א-1981);

"**חוק קופות גמל**" - חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל), התשס"ה-2005;

---

[1] בשלב זה, הגדרת "הקבוצה" אינה כוללת את פעילותה של שומרה, ופעילות שומרה מתוארת, בתמצית, בנפרד מתיאור פעילותה של הקבוצה.

"**חיתום**" - תהליך אישור הצעת הביטוח ופעולת תמחור הפוליסה המבוצעת, בין היתר, בעזרת הנחות אקטואריות;

"**מנורה מבטחים החזקות**" - מנורה מבטחים החזקות בע"מ;

"**מנורה מבטחים פנסיה**" - מנורה מבטחים פנסיה בע"מ;

"**פקודת מס הכנסה**" או "**הפקודה**" - פקודת מס הכנסה [נוסח חדש];

"**שומרה**" - שומרה חברה לביטוח בע"מ והחברות שבשליטתה.

"**שייר**" - יתרת סיכון המוטלת על המבטח לאחר העברת חלק מהסיכון למבטח המשנה;

"**תקנות דרכי ההשקעה**" - תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (דרכי השקעת ההון והקרנות של מבטח וניהול התחייבויותיו), התשס"א-2001;

"**תקנות ההון המינימלי**" - תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (הון עצמי מינימלי הנדרש ממבטח), התשנ"ח-1998;

"**תקנות החישוב**" - תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (דרכי חישוב הפרשות לתביעות עתידיות בביטוח כללי), התשמ"ה-1984;

"**תקנות פרטי דין וחשבון**" - תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (פרטי דין וחשבון), התשנ"ח-1998;

"**תקנות קופות הגמל**" - תקנות מס הכנסה (כללים לאישור וניהול קופות גמל), התשכ"ד-1964;

"**I.B.N.R.**" - (Incurred but not reported) - הפרשה בגין תביעות שאירעו אך טרם דווחו לחברה;

S&P - Standard & Poor's- חברת דירוג אשראי בינלאומית;

1.3 עקרונות כלליים ושיטות בתחומי הביטוח השונים

1.3.1 אקטואריה

התחייבויות ביטוחיות (עתודות ביטוח ותביעות תלויות) של הקבוצה מחושבות במרביתן על פי מודלים אקטואריים.

מודלים אלו, המשלבים חישובים סטטיסטיים, מבוססים על נתוני עבר וניתוח מגמות ובאים להבטיח כי בכל עת, הנכסים שיצטברו, יבטיחו את תשלום ההתחייבויות הביטוחיות.

האקטוארים בקבוצה עוסקים בתמחור תעריפים, חישוב עתודות הביטוח, התביעות התלויות וההתחייבויות הפנסיוניות בקרן הפנסיה, חלקם של מבטחי המשנה בהם וכן בבקרת רווחיות מוצרי הביטוח בתחום ביטוח חיים וביטוח בריאות. בתחום הביטוח הכללי בקרת רווחיות מוצרי הביטוח נעשית בשיתוף עם מנהל האגף.

לקבוצה שלושה אקטוארים ממונים למרבית תחומי הביטוח המרכזיים, וכן אקטואר ממונה לתחום הפנסיה, בהתאם להוראות המפקח.

על פי הוראות הפיקוח, על הקבוצה לבצע הערכה אקטוארית במרבית ענפי הביטוח הכללי, בענפי ביטוח החיים והפנסיה ובענף ביטוח בריאות לצורך קביעת העתודות והתביעות התלויות. בחוזרי המפקח, מפורטים הכללים לעניין מתכונת ההערכות האקטואריות שיש לבצע וההצהרה עליה על האקטואר הממונה לחתום.

ראו גם באור מס' 2 לדוחות הכספיים.

1.3.2 התפתחות התביעות התלויות ברוטו ובשייר

ההתחייבויות הביטוחיות בביטוח כללי מתבטאות במאזן בעתודות לתביעות תלויות ולסיכונים שטרם חלפו. לפרטים ראו גם באורים 2(ז) ו-19 לדוחות הכספיים.

תביעות תלויות כוללות

א. תביעות תלויות שנרשמו בספרים כוללות הפרשה מתאימה לסילוק התביעה והוצאות הטיפול בה עד לסוף התקופה ואשר טרם שולמו לתאריך הדוחות הכספיים. הפרשה זו מתבססת על הערכה של מחלקת התביעות.

ב. I.B.N.R.

ג. הפרשה בגובה ההפרש שבין סך התשלומים שישולמו עבור התביעות התלויות הידועות על פי הערכה אקטוארית לבין התשלומים הצפויים על פי הערכת מחלקת התביעות (להלן: "**התפתחות**").

ד. הפרשה בגין הוצאות עקיפות ליישוב תביעות (Reserve for unpaid Unallocated Loss Adjustment Expenses). יצויין, כי בביטוח כללי ההפרשה נעשתה, בהתאם להנחיות המפקח, לגבי שנת החיתום 2006 ואילך ואילו בביטוח חיים ובריאות עבור כל שנות החיתום.

ה. סכום הצבירה בענפי החבויות (בביטוח כללי) - עודף הכנסות על הוצאות (להלן: "**העודף**") המורכב מפרמיות, הוצאות רכישה, תביעות וחלק מהכנסות מהשקעות לפי ענפי הביטוח ושנת החיתום המתייחסת. העודף המצטבר, לפני סיום השנה השלישית, או החמישית, לפי העניין, ממועד

שנת תחילת הביטוח, בניכוי עתודה לסיכונים שטרם חלפו (להלן: "**הצבירה**") נכלל בסעיף תביעות תלויות.

ו. הקבוצה נוהגת לערוך בענפי ביטוח כללי השוואה בין הערכות האקטוארים לבין ההערכות הפרטניות של התביעות המבוצעות על ידי מחלקת התביעות ויועציה החיצוניים. מדיניות הקבוצה הינה לכלול במאזן, בענפי הביטוח הכללי, למעט ענפי חבויות ורכב חובה, את הערכת האקטואר. בענפי החבויות ורכב החובה, מתבצעת השוואה בין הערכות האקטואר ובין ההערכות הפרטניות ונלקח הסכום הגבוה מבין השניים, לפי שנת חיתום. החברה מנהלת שתי מערכות הערכה בענפים שאינם חבויות ורכב חובה, כאשר ההערכות מתבצעות על בסיס ההנחות המקצועיות של מחלקת תביעות ויועציה החיצוניים. הערכות אלו מהוות מקור השוואה לתחשיבים האקטוארים שהקבוצה מבצעת. במקרה של פערים משמעותיים בין ההערכות השונות, מתבצעת בחינה להבנה וקבלת הסברים לפערים. ההערכות הפנימיות שמבצעת החברה מהוות הליך בקרה להערכות האקטואר, אשר נכללות לבסוף במאזן.

ז. בתקנות החישוב נקבע כי חישוב התפתחות התביעות התלויות בענפי ביטוח רכוש נערך על בסיס שנות אירועי התביעות, ואילו בענפי חבויות ורכב חובה החישוב נערך על בסיס שנות החיתום של הפוליסות אליהן מתייחסות התביעות.

<u>עתודות לסיכונים שטרם חלפו</u>

העתודות לסיכונים שטרם חלפו מחושבות בהתאם לתקנות חישוב והן נועדו להקביל חלק מההכנסות שנרשמו בתקופת הדיווח החשבונאי בגין פוליסות שתוקפן נמשך גם לאחר סיומה של אותה תקופה (להלן: "**הכנסות מראש**") לכיסוי תביעות, בגין אירועים שעלולים להתרחש בפרק הזמן בו הפוליסות תהיינה בתוקף במהלך תקופת הדיווח הכספי הבאה.

העתודה לסיכונים שטרם חלפו לגבי עסקים המתנהלים על בסיס שנתי, מחושבת לפי הפרמיה המיוחסת לחודשי הביטוח שלאחר שנת הדיווח.

ביחס לענפי רכב רכוש ודירות נקבע בתקנות החישוב שיש לבחון אם חישוב העתודה על בסיס סכום דמי הביטוח היחסי לימי הביטוח שלאחר שנת הדיווח (להלן: "**עתודה מינימלית**") מספיק לכיסוי החשיפה הביטוחית על בסיס ניסיון הנזקים בעבר. ההפרשה לעתודה מבוצעת לפי התוצאה הגבוהה מבין שתי השיטות.

להרחבה בנושא חישוב עתודות ותביעות תלויות בענף ביטוח חיים ראו באור מס' 2(ו) לדוחות הכספיים ולעניין זה בענף ביטוח כללי ראו באור מס' 2 (ז) לדוחות הכספיים.

1.4 תחומי פעילות

הקבוצה עוסקת בתחומי הפעילות הבאים:

1.4.1 **ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח:** תחום פעילות זה כולל את פעילויות ביטוח החיים הנותן כיסוי לאירועים ביטוחיים הנובעים מסיכונים שונים במהלך חיי הפרט וכולל גם חיסכון ארוך טווח. בנוסף, הקבוצה מנהלת קרנות פנסיה, זאת – באמצעות מנורה מבטחים ביטוח ובאמצעות מנורה מבטחים פנסיה.

1.4.2 **ביטוח רכב חובה:** פעילות התחום הינה מתן כיסוי ביטוחי לנזק גוף שנגרם כתוצאה משימוש בכלי רכב מנועי, כנדרש על פי דין. הפעילות כוללת שיווק ומכירה של פוליסות ביטוח רכב חובה, ומתנהלת בקבוצה באמצעות מנורה מבטחים ביטוח ושומרה.

1.4.3 **ביטוח רכב רכוש:** תחום זה כולל את פעילות הקבוצה בשיווק ומכירה של פוליסות לביטוח נזקי רכוש לרכב, לרבות נזקי צד ג' הנגרמים באמצעות כלי רכב מבוטחים, והוא מנוהל בקבוצה באמצעות מנורה מבטחים ביטוח ושומרה.

1.4.4 **ביטוח חבויות:** תחום זה כולל את פעילות הקבוצה בשיווק ומכירה של פוליסות לביטוח חבויות כלפי צדדי ג', והוא מנוהל בקבוצה באמצעות החברה ושומרה.

1.4.5 **ביטוח רכוש:** במסגרת תחום זה פועלת הקבוצה בשיווק ומכירה של פוליסות ביטוח רכוש אשר אינו נכלל במסגרת הפוליסות המוצעות בתחום ביטוח רכב רכוש, והוא מנוהל בקבוצה באמצעות החברה ושומרה.

1.4.6 **ביטוח בריאות:** במסגרת תחום זה פועלת הקבוצה בשיווק ומכירה של פוליסות לביטוח תאונות, מחלות ואשפוז (הוצאות רפואיות) לרבות לעובדים זרים ותיירים, וביטוחים נוספים, והוא מנוהל בקבוצה באמצעות החברה.

1.4.7 בנוסף, לחברה פעילויות אחרות שלא נכללו בתחומי הפעילות שלעיל משום שאינן מהותיות דיין על מנת להוות תחום פעילות נפרד, ביניהן פעילויות שונות בענפי ביטוח כללי (ראו סעיף 9 להלן) ופעילות השקעה בחברות בנות נוספות, הכול כמפורט בסעיף 10.3.6 להלן.

תיאור תחומי הפעילות של הקבוצה יעשה בנפרד, למעט בעניינים הנוגעים לכלל תחומי הפעילות של הקבוצה, אשר יתוארו יחדיו, במסגרת סעיף 10 להלן.

ביום 16.12.07 נרכשה שומרה על ידי הקבוצה. לאור זאת, פעילותה מתוארת בתחומי הפעילות השונים בתמצית בנפרד, כאמור בסעיף 1.1.2 לעיל.

1.5 השקעות בהון התאגיד ועסקאות במניותיו

להלן יובאו פרטים בדבר השקעות בהון החברה שבוצעו בשנתיים שקדמו למועד דוח זה וכן עסקאות מהותיות שנעשו על ידי בעלי עניין בחברה מחוץ לבורסה:

1.5.1 בחודש אוגוסט 2003 אישרו החברה ומנורה מבטחים החזקות, בעלת השליטה בחברה, הסכם העסקה ותוכנית הקצאת מניות מנורה מבטחים ביטוח למנכ"ל מנורה מבטחים ביטוח, בשיעור של 4% מהונה המונפק (לאחר ההקצאה) של מנורה מבטחים ביטוח. מימוש המניות ניתן באמצעות המרה למניות מנורה מבטחים החזקות בלבד (להלן: "**תוכנית המניות**"). לתיאור ההסכם והתוכנית ראו באור 25(ג) לדוחות הכספיים. לפרטים בדבר תכנית המניות ראו גם סעיף 10.6.6 להלן.

ביום 17.01.2005 המיר מנכ"ל מנורה מבטחים ביטוח, בהתאם לתכנית המניות, 10% מהמניות שהוקצו לו במנורה מבטחים ביטוח למניות מנורה מבטחים החזקות. בהתאם, הקצתה מנורה מבטחים החזקות לנאמן על פי התכנית סך של 217,728 מניות בנות 1 ש"ח ע.נ. כ"א; בעקבות האמור עלה שיעור החזקתה של מנורה מבטחים החזקות במנורה מבטחים ביטוח מ-96% ל-96.4%.

ביום 11.10.2005 המיר מנכ"ל מנורה מבטחים ביטוח, בהתאם לתכנית המניות, 0.4% נוספים מהמניות שהוקצו לו במנורה מבטחים ביטוח למניות מנורה מבטחים החזקות. בהתאם, הקצתה מנורה מבטחים החזקות לנאמן על פי התכנית סך של 217,728 מניות בנות 1 ש"ח ע.נ. כ"א; בעקבות האמור, עלה שיעור החזקתה של מנורה מבטחים החזקות במנורה מבטחים ביטוח מ-96.4% ל-96.8%.

1.5.2 לאחר ביצוע ההקצאות הנזכרות בסעיף 1.5.1 לעיל, עומד ההון המונפק של החברה נכון למועד דוח זה על סך של 198,407,429 מניות בנות 1 ש"ח ע.נ. כ"א.

1.6 חלוקת דיבידנדים

1.6.1 הדיבידנדים שהחברה חילקה לבעלי מניותיה, בשנתיים שקדמו לתאריך הדוח, הינם כדלקמן:

א. בהתאם להחלטת דירקטוריון החברה מיום 30.01.06 חילקה החברה ביום 26.02.06 דיבידנד בסך כולל של 25,589,383 ש"ח;

ב. בהתאם להחלטת דירקטוריון החברה מיום 31.03.2006 חילקה החברה ביום 23.04.2006 דיבידנד בסך כולל של 25,589,383 ש"ח;

ג. בהתאם להחלטת דירקטוריון החברה מיום 30.05.2006 חילקה החברה ביום 26.06.2006 דיבידנד בסך כולל של 26,6777,257 ש"ח;

ד. בהתאם להחלטת דירקטוריון החברה מיום 30.08.2006 חילקה החברה ביום 25.09.2006 דיבידנד בסך כולל של 15,879,320 ש"ח;

ה. בהתאם להחלטת דירקטוריון החברה מיום 21.12.2006 חילקה החברה ביום 24.12.2006 דיבידנד בסך כולל של 50,000,000 ש"ח.

ו. בהתאם להחלטת דירקטוריון החברה מיום 26.04.2007 חילקה החברה ביום 29.04.2007 דיבידנד בסך כולל של 50,000,000 ש"ח;

ז. בהתאם להחלטת דירקטוריון החברה מיום 30.08.2007 חילקה החברה ביום 2.09.2007 דיבידנד בסך כולל של 100,000,000 ש"ח;

1.6.2 כל הדיבידנדים שחולקו כאמור, הינם דיבידנדים במזומן. חלוקת הדיבידנדים כאמור לעיל, נעשתה מתוך רווחים ועודפים ניתנים לחלוקה ולא הצריכה אישור של בית המשפט. יצוין, כי דירקטוריון החברה לא אימץ בהחלטה מדיניות חלוקת דיבידנד.

חלק ב'

מידע כספי לגבי תחומי הפעילות של התאגיד

2. מידע כספי לגבי תחומי הפעילות של החברה

הנתונים לשנים 2005, 2006 ו-2007 הינם נתונים מבוקרים.

2.1 ריכוז תוצאות הפעילות

להלן יובא מידע כספי אודות תוצאות תחומי הפעילות (באלפי ש"ח):

	2007	2006	2005
רווח מתחום ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח*	198,530	240,842	294,688
רווח מתחום ביטוח רכב חובה	93,102	73,492	55,868
רווח מתחום ביטוח רכב רכוש	14,115	37,655	43,464
רווח מתחום ביטוח חבויות	34,971	45,846	22,815
רווח מתחום ביטוח רכוש	21,149	1,683	30,075
רווח מתחום ביטוח בריאות	38,861	43,565	57,533
רווח (הפסד) מענפי ביטוח כללי שלא נכללו בתחום	6,767	6,328	2,704
סה"כ רווח מתחומי הפעילות	**407,495**	**449,411**	**507,147**
הכנסות מהשקעות נטו שלא נזקפו לעסקי ביטוח	5,235	29,453	25,695
הוצאות הריבית על התחייבויות לזמן ארוך	(55,333)	(22,316)	(36,186)
הוצאות הנהלה וכלליות שלא נכללו במסגרת עסקי ביטוח	(10,416)	(5,315)	(3,091)
הוצאות הפחתת עודף עלות	(9,800)	(9,800)	(30,333)
רווח לפני מסים על הכנסה	337,181	441,433	463,232
מסים על הכנסה	(125,447)	(187,517)	(190,129)
רווח לאחר מסים על הכנסה	225,967	267,626	272,188
חלקם של בעלי מניות חיצוניים בתוצאות נטו	(2)	(24)	13
רווח לפני פריט מיוחד	211,736	253,892	273,116
פריט מיוחד (ביטול עתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל בביטוח חיים)	141,358		
רווח נקי	353,094	**253,892**	**273,116**

- תוצאות התחום אינן סיכום אריתמטי של הרווח לפני מס בביטוח חיים ופנסיה. הגורמים לשינוי הינם: סיווג הוצאות הפחתת עודף עלות לסעיף המתאים וביטול פעולות הדדיות בתוך הקבוצה.

לעניין הרווחיות של התחומים השונים ראו הסברים בסעיף זה להלן.

בשנת 2007 הייתה ירידה בהכנסות מהשקעות נטו שלא נזקפו לעסקי ביטוח בסך של כ- 24 מיליון ש"ח לעומת שנת 2006. הירידה כאמור נובעת בעיקר מהפסדים מהשקעות על ניירות ערך בסך כ22.5 מיליון ש"ח, מגידול בהכנסה מהלוואות בסך 11 מלש"ח, מהפרשה לחובות מסופקים בגין הלוואות בסך כ-9.7 מיליון ש"ח (לפרטים ראו סעיף 10.3.6(2) להלן), והוצאות ריבית לרשויות המס בסך כ- 3 מיליון ש"ח.

בשנת 2007 גדלו הוצאות הריבית על התחייבויות לזמן ארוך בכ- 49 מיליון ש"ח לעומת שנת 2006. הגידול כאמור נובע מגידול סכום החוב של הקבוצה בתקופת הדו"ח בכ-815 מיליון ש"ח ועליית מדד המחירים לצרכן בשיעור של 2.8 (מדד ידוע) לעומת (0.3) בשנת 2006.

בשנת 2006 קטנו הוצאות הפחתת עודף עלות ביחס לשנת 2005 בכ- 20.5 מיליון ש"ח לעומת שנת 2006. הסיבה העיקרית לכך היא יישום לראשונה של הוראות תקן חשבונאות מספר 20 בדבר הפסקת הפחתת מוניטין החל מיום 1 בינואר 2006.

בשנת 2006 חל קיטון משמעותי בהוצאות הריבית על התחייבויות לזמן ארוך, זאת בשל אינפלציה שלילית בשנה זו לעומת עליית מדד בשיעור של 2.7% בשנה קודמת. בנוסף, קטנה הפחתת עודף העלות לסך של כ- 19 מיליון ש"ח לעומת כ-30 מיליון ש"ח בשנה קודמת. הסיבה לקיטון בהפחתה הינה יישום לראשונה של הוראות תקן חשבונאי מספר 20 בדבר הפסקת הפחתה של מוניטין החל מיום 01.01.2006.

בשנת 2006 חל גידול בהכנסות מהשקעות שלא נזקפו לעסקי ביטוח בסך של כ-9 מיליון ש"ח. הדבר נובע מגידול בהכנסות מהשקעות במניות ואג"ח בסך של כ-8 מיליון ש"ח מתמורה נוספת ממימוש מניות מנורה גאון בסך של כ-2 מיליון ש"ח, ומנגד הוצאות הפחתת ערך נדל"ן בסך של כ-1 מיליון ש"ח. בשנת 2005 חל קיטון של כ-17 מיליון ש"ח בהכנסות מהשקעות אשר נובע מירידה בהכנסות מהשקעות במניות ואג"ח בסך של כ-19 מיליון ש"ח, כאשר מנגד קיימות הכנסות ריבית נוספות בסך של כ-2 מיליון ש"ח.

2.2 מידע כספי לפי תחומי הפעילות של התאגיד

2.2.1 פעילות ביטוחית

(1) תחום א' – ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח

ביטוח חיים (באלפי ש"ח)

	2007	2006	2005
דמי ביטוח ברוטו	1,592,062	1,492,008	1,424,406
דמי ביטוח בניכוי ביטוח משנה (בשייר עצמי)	1,475,469	1,384,230	1,309,908
רווח לפני מיסים	102,259	155,458	222,180
סך התחייבויות ביטוחיות ברוטו	13,193,971	11,795,548	10,509,099

בשנת 2007 קטן הרווח מעסקי ביטוח חיים בסך של כ- 53 מיליון ש"ח לעומת שנת 2006. גורם משמעותי הינו ירידה בדמי ניהול מפוליסות משתתפות ברווחים בסך של כ-30 מלש"ח וכן ירידה בהכנסות מהשקעות בנוסטרו בסך של כ-22 מלש"ח. בתקופה זו גדלו התביעות ששולמו והתלויות לאחר ביטוח משנה בסך של כ-22 מיליון ש"ח – עיקר הגידול בתביעות כאמור נובע מתביעת ביטוח חיים חריגה וחד פעמית. כמו כן, הוצאות עמלה גדלו בכ-29 מיליון ש"ח ואילו הוצאות הנהלה וכלליות נותרו דומות לאשתקד. בנוסף, קטנו הוצאות הרכישה הנדחות (DAC) בסך של כ-18 מיליון ש"ח. מנגד, בתקופת הדוח הופסקה ההפרשה לעתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל, דבר שגרם להקטנת הוצאה בסך של כ- 43 מיליון ש"ח.

בשנת 2006 חל גידול בדמי הביטוח בביטוח חיים בסך של כ-68 מלש"ח. הרווח לפני מס קטן בצורה משמעותית בסך של כ-67 מלש"ח הסיבות העיקריות לכך הן גידול בתביעות ששולמו ותלויות ומקרי מוות ונכות (סך של כ-41 מלש"ח) גידול בפדיון פוליסות (סך של כ-37 מלש"ח) גידול בעתודה לסיכונים מיוחדים (סך של כ-28 מלש"ח) וגידול בהוצאות הנהלה וכלליות (סך של כ-29 מלש"ח).

קרנות פנסיה (באלפי ש"ח)

	2007	2006	2005
דמי גמולים שנגבו	2,761,952	2,472,734	2,212,807
הכנסות מדמי ניהול	188,553	173,604	153,507
רווח לפני מיסים	96,271	85,384	72,417
סכום נכסים מנוהלים	20,303,197	17,329,307	14,577,784

בשנת 2007 בענף הפנסיה חל גידול בגביית דמי הגמולים בסך של כ-289 מלש"ח לעומת שנת 2006. כמו כן, נכון ל-31 בדצמבר 2007 חל גידול של כ-3 מיליארד ש"ח בהיקף הנכסים המנוהל לעומת 31 בדצמבר 2006. כתוצאה מכך, בשנת 2007 חל גידול בהכנסות מדמי ניהול בסך של כ-15 מלש"ח לעומת שנת 2006 אשר גרם לגידול ברווח לפני מס בסך של כ-11 מלש"ח. בשנת 2006 חל גידול בדמי הגמולים שניגבו בסך של כ-260 מלש"ח כפועל יוצא חל גידול בדמי ניהול בסך של כ-20 מלש"ח והרווח לפני מס גדל בסך של כ-13 מלש"ח.

(2) תחום ב' – ביטוח רכב חובה (באלפי ש"ח)

	2007	2006	2005
דמי ביטוח ברוטו (כולל דמים)	373,918	358,689	395,880
דמי הביטוח בניכוי ביטוח משנה	364,516	349,003	388,149
רווח לפני מיסים	93,102	73,492	55,868
סך התחייבויות ביטוחיות-ברוטו	1,741,547	1,284,901	1,196,027
עתודה לסיכונים שטרם חלפו	232,990	154,953	162,689
תביעות תלויות:			
הערכה אקטוארית	1,422,815	1,013,232	988,349
תוספת/גריעה בין הערכה האקטוארית להפרשה בדוחות הכספיים	79	1,967	10
סכום צבירה	85,663	141,589	98,508

בשנת 2007 גדלו דמי הביטוח ברוטו בתחום זה בכ- % 4 בהשוואה לשנת 2006 כתוצאה מגידול במספר המבוטחים.
דמי הביטוח ברוטו בתחום זה בשנת 2006, קטנו בכ-10%, למרות גידול של כ-1% במס' המבוטחים, כאשר הירידה נובעת בעיקרה מירידת התעריפים בשוק, כפי שמפורט בהרחבה בסעיף 4.1.4 להלן. בשנת 2007 גדל הרווח לפני מסים בכ-% 27 בהשוואה לשנת 2006 כתוצאה משחרור הצבירה משנת חיתום 2004 אשר הייתה רווחית יותר משנת חיתום 2003. שחרור הצבירה נובע בעיקרו מהכנסות מהשקעות שנזקפו לשנת החיתום. שנת 2006 הייתה רווחית יותר משנת 2005 בעיקר עקב הכנסות מהשקעות שהיו בצבירה בסך של כ- 60 מיליון ש"ח. סך הצבירה היה כ- 73 מיליון ש"ח. בשנת 2005 עיקר הרווחיות נובע משחרור שנת חיתום 2002.

<u>התפלגות הרווח (הפסד) בשייר של תחום הפעילות (נתונים באלפי ש"ח)</u>

תקופת דיווח	2007	2006	2005
רווח (הפסד) בגין השנים הפתוחות*	(3,417)	(10,165)	0
שנת חיתום שהשתחררה	2004	2003	2002
רווח (הפסד) בגין שנת החיתום שהשתחררה	99,675	73,282	47,418
התאמות בגין שנות החיתום שהשתחררו בשנים הקודמות**	1,053	14,462	8,450
פעילות שלא נכללת בחישוב העתודות	(4,209)	(4,090)	----
סה"כ רווח שדווח	93,102	73,492	55,868
הפסד מעסקי הפול	(17,450)	(23,207)	(6,933)

* ההפסד בשנות החיתום 2006 ו- 2007 נובע בעיקרו כתוצאה ממדיניות מנורה מבטחים ביטוח שלא להוון את התביעות התלויות, בעוד שדמי הביטוח שנגבו חושבו בהנחת היוון.

** הגורם העיקרי להתאמות בגין שנות החיתום שהשתחררו בשנים הקודמות (שנים סגורות) הינו קיטון בהערכות האקטואריות של התביעות התלויות.
ניתן לראות שהמרכיב העיקרי ברווח הוא בכל השנים הנדונות הסכום שמשוחרר מהצבירה.
ההפסד בשנת 2006 בגין פעילות שלא נכללה בחישוב העתודות נובע בעיקרו מהוצאות הנהלה וכלליות אשר עלו על השיעור המותר בתקנות לצורך חישוב עתודות. הסיבה העיקרית לגידול בהוצאות הנהלה וכלליות היא גידול בכח אדם.

נתונים בדבר שנות החיתום 2007 - 2000 (באלפי ש"ח):

	שנות חיתום פתוחות			שנות חיתום סגורות				
שנת חיתום	**2007**	**2006**	**2005**	**2004**	**2003**	**2002**	**2001**	**2000**
דמי ביטוח ברוטו	373,918	358,689	395,880	377,280	275,793	200,724	160,954	142,606
רווח (הפסד) בשייר בגין שנת החיתום מצטבר לתאריך 31.12.06	(4,411)	(9,171)	---	99,675	71,109	56,954	21,344	23,573
עודף הכנסות על הוצאות בשייר	---	---	41,174	---	---	---	---	---
השפעת ההכנסות מהשקעות על הרווח / העודף המצטבר בגין שנת החיתום	10,532	27,798	50,508	70,558	67,638	49,792	13,043	11,940

בשנת 2003 חל גידול משמעותי בדמי הביטוח הנובע מהפסקת פעילותה של אבנר, אשר פעלה כמבטחת בביטוח משותף בענף. השינוי בסכום הצבירה בשנות החיתום 2004 ו-2005 נובע בעיקרו מהכנסות מהשקעות שנזקפו לצבירה. בשנות החיתום 2006 ו-2007 נרשם הפסד בשייר בהשוואה לשנים קודמות בעיקר עקב מדיניות החברה שלא להוון את התביעות התלויות, בעוד שדמי הביטוח שנגבו חושבו בהנחת היוון.

(3) תחום ג' – ביטוח רכב רכוש (באלפי ש"ח)

	2007	2006	2005
סך דמי הביטוח ברוטו (כולל דמים)	645,740	562,337	530,283
סך דמי הביטוח בניכוי ביטוח משנה	596,888	516,240	485,115
רווח לפני מיסים	14,115	37,655	43,464
סך התחייבויות ביטוחיות-ברוטו	499,124	334,786	315,919
עתודה לסיכונים שטרם חלפו	354,401	246,905	223,900
תביעות תלויות:			
הערכה אקטוארית	144,723	87,881	92,019
תוספת/גריעה בין הערכה האקטוארית להפרשה בדוחות הכספיים	---	---	----

ניתן לראות כי קיים גידול מתמיד בהכנסות הקבוצה בענף לאורך כל התקופות המתוארות בדוח. הדבר נובע מגידול במצבת כלי הרכב המבוטחים. מאידך, קיימת ירידה ברווחיות בשנת 2006 לעומת שנת 2005, עקב ירידה בהכנסות מהשקעות בשוק ההון לעומת שנת 2005 (בסך של כ-6 מלש"ח). בשנת 2007 קטן הרווח לעומת שנת 2006 כתוצאה מהכנסה חד פעמית בשנת 2006 הנובעת מתביעת שיבוב חריגה.

תחום ד' – ביטוח חבויות (באלפי ש"ח)

	2007	2006	2005
דמי הביטוח ברוטו (כולל דמים)	225,968	212,765	203,235
דמי הביטוח בניכוי ביטוח משנה	166,347	158,712	148,808
רווח לפני מיסים	34,970	45,846	22,815
סך התחייבויות ביטוחיות ברוטו	742,003	638,734	590,577
עתודה לסיכונים שטרם חלפו	89,907	82,424	81,578
תביעות תלויות בגין ענפים שהוערכו על ידי אקטואר:			
הערכה אקטוארית	339,151	277,400	266,483
תוספת (גריעה) בגין הערכה אקטוארית	160	1,587	1,654
סכום הצבירה	149,203	136,030	128,722
תביעות תלויות בגין ענפים שלא הוערכו על ידי אקטואר:			
הערכת מחלקת התביעות את התביעות המזוהות	33,056	21,861	16,698
תוספת לתביעות התלויות בגין אירועים שאירעו אך טרם דווחו (IBNR)	5,736	5,439	5,633
סכום הצבירה*	124,781	113,688	89,899
סכומים נוספים	1,273	305	---

- סיווג מחדש

בשנת 2007 חל גידול של כ-6% בדמי הביטוח ביחס לשנת 2006. בשנת 2007 ירד הרווח בסך של כ-11 מלש"ח, כאשר בשנת 2007 שוחררו כ-66 מלש"ח לעומת כ- 37 מלש"ח בשנת 2006.

בשנת 2006 חל גידול ברווח לפני מס בסך של כ-23 מיליון ש"ח לעומת שנת 2005 הנובע בעיקרו משחרור שנת חיתום 2003 אשר הייתה רווחית יותר בכ-20 מיליון ש"ח לעומת שנת חיתום 2002 ששוחררה בשנת 2005.

בענפים בהם הוערכו התביעות התלויות על ידי אקטואר, בשנת 2007 ניתן לראות כי חל גידול של כ- 10% בצבירה ביחס לשנת 2006.

בענפים בהם לא הוערכו התביעות התלויות על ידי אקטואר, בשנת 2007 ניתן לראות כי חל גידול של כ-10% בצבירה ביחס לשנת 2006. הסכומים הנוספים נזקפו לתביעות התלויות כתוצאה מהעמסת הוצאות עקיפות ליישוב תביעות על פי דרישת המפקח.

קיים גידול מתמשך בהכנסות בתחום זה. ניתן לראות שסכום הצבירה גדל לאורך זמן נתון המשקף רווחיות גדלה והולכת בתחום אשר תקבל את ביטויה גם בשנים הבאות כאשר השנים הללו ישתחררו.

פרמיות הביטוח אשר מקורן בפוליסות ביטוח לגביהן נרכש כיסוי ביטוח משנה בשיעור העולה על 90% (באלפי ש"ח):

	2007	2006	2005
סך פרמיות ברוטו	15,819	19,014	23,796
סך פרמיות בשייר	1,870	2,302	4,377

התפלגות הרווח (הפסד) בשייר של תחום הפעילות (אלפי ש"ח):

שנת דיווח	2007	2006	2005
רווח (הפסד) בגין השנים הפתוחות	(13,404)	(1,901)	(2,747)
שנת חיתום שהשתחררה בשנת הדיווח	2004	2003	2002
רווח בגין שנת החיתום שהשתחררה בשנת הדיווח	65,722	37,437	16,883
התאמות בגין שנות החיתום שהשתחררו בשנים הקודמות	(10,425)	12,515	11,930
פעילות שלא נכללת בחישוב העתודות	(6,919)	(2,201)	(3,251)
סה"כ רווח שדווח	34,974	45,846	22,815

ההפסד שנרשם בשנים הפתוחות נובע מהפסדים בענף ביטוח אחריות מעבידים.
בשנת 2007 שוחררו סכומים גדולים יותר מאשר בשנת 2006. סכומים אילו נובעים בעיקרם משחרור הצבירה. התחום הרוויח בשנת 2007 פחות מבשנת 2006 בעיקר בשל התאמות בגין שנות חיתום שהשתחררו בשנים קודמות ופעילות שאינה נכללת בעתודה. סך הכל ההשפעה הינה בהיקף של 17 מיליוני ש"ח. ההתאמות בגין שנות החיתום שהשתחררו בשנים קודמות נובעות בעיקרן משינויים באומדן ההערכות של תביעות תלויות.

<u>נתונים בדבר שנות חיתום 2000-2007 (באלפי ש"ח):</u>

	שנות חיתום פתוחות			שנות חיתום סגורות				
שנת חיתום	**2007**	**2006**	**2005**	**2004**	**2003**	**2002**	**2001**	**2000**
דמי ביטוח ברוטו	218,789	215,876	202,122	181,166	159,812	135,260	104,460	78,717
רווח (הפסד) בשייר בגין שנת החיתום מצטבר לתאריך 31.12.06	(4,283)	(6,354)	(4,526)	(63,531)	35,771	14,562	4,248	5,534
עודף הכנסות על הוצאות בשייר	34,189	52,480	65,030	518	799	96	---	---
השפעת ההכנסות מהשקעות על הרווח/ העודף המצטבר בגין שנת החיתום	4,196	11,355	19,012	25,488	35,478	17,673	16,619	16,817

לאורך כל התקופה, החל משנת 2000, חל גידול בדמי הביטוח בתחום הפעילות, כתוצאה מגידול בפעילות הקבוצה בתחום. עודף ההכנסות על ההוצאות בשייר לאורך השנים הפתוחות ירד כתוצאה מירידה בתעריפים בשנים האחרונות וכן כתוצאה מהשפעת הכנסות מהשקעות בסכומים נמוכים יותר בשנות החיתום הפתוחות.

(4) תחום ה' – ביטוח רכוש (באלפי ש"ח)

	2007	2006	2005
דמי הביטוח ברוטו (כולל דמי דמים)	428,112	402,238	378,011
דמי הביטוח בניכוי ביטוח משנה	226,006	198,608	198,783
רווח לפני מיסים	21,149	1,685	30,075
סך התחייבויות ביטוחיות-ברוטו	341,073	260,133	247,356
עתודה לסיכונים שטרם חלפו	158,862	126,151	123,538
תביעות תלויות בגין ענפים שהוערכו על ידי אקטואר:			
הערכה אקטוארית של התביעות התלויות	134,060	89,368	68,857
תוספת/גריעה בין הערכה האקטוארית להפרשה בדוחות הכספיים	---	---	---
תביעות תלויות בגין ענפים שלא הוערכו על ידי אקטואר:			
הערכה של מחלקת התביעות בגין התביעות התלויות המזוהות	32,549	29,945	41,770
תוספת לתביעות התלויות בגין תביעות שאירעו אך טרם דווחו (IBNR)	---	---	---
סכום הצבירה	15,602	14,661	13,191
סכומים נוספים	36	8	---

בשנת 2007 חל גידול בדמי הביטוח ברוטו בשיעור של כ-% 6 ביחס לשנת 2006. בשנת 2007 שופרה הרווחיות משמעותית ביחס לשנת 2006. גידול ברווח נובע בעיקר מענף מקיף דירות ומענף בתי עסק. ההסבר לכך הוא שבשנת 2006 גדל היקף התביעות בתחום זה בעיקר עקב סיכוני אש בבתי עסק. כתוצאה מכך קטן הרווח בצורה משמעותית ביחס לשנת 2005. עם זאת ענף מקיף דירות מניב תוצאות חיוביות המביאות את כלל התחום לכדי גידול ברווח.

הענפים המרכזיים בתחום זה שאינם מוערכים על ידי אקטואר הינם: יהלומים, כלי טיס, כלי שיט, ימי וסיכונים מיוחדים. הסיבה העיקרית לעליה בתביעות התלויות בענפים אלו בשנת 2006 הינה גידול בהערכת התביעות התלויות הידועות אשר נובע מתביעה גדולה בתחום זה. סכום הצבירה בתחום זה נובע מהענפים כלי שיט וכלי טיס.

פרמיות הביטוח אשר מקורן בפוליסות ביטוח לגביהן נרכש כיסוי ביטוח משנה בשיעור העולה על 90% (באלפי ש"ח):

	2007	2006	2005
סך פרמיות ברוטו	102,982	102,660	116,501
סך פרמיות בשייר	18,377	17,313	23,563

(5) תחום ו' – ביטוח בריאות (באלפי ש"ח)

	2007	2006	2005
דמי הביטוח ברוטו (כולל דמים)	235,559	222,276	213,897
דמי הביטוח בניכוי ביטוח משנה	168,776	158,664	154,716
רווח לפני מיסים	38,861	43,565	57,533
סך התחייבויות ביטוחיות-ברוטו	128,993	122,229	133,779
עתודה לסיכונים שטרם חלפו	93,028	57,670	38,264
תביעות תלויות בגין ענפים שהוערכו על ידי אקטואר:			
הערכה אקטוארית של התביעות התלויות	10,587	13,373	12,952
תוספת לתביעות התלויות מעבר להערכה האקטוארית	508	36,012	71,283
תביעות תלויות בגין ענפים שלא הוערכו על ידי אקטואר:			
הערכה של מחלקת התביעות התלויות המזוהות	18,459	9,610	6,633
תוספת לתביעות התלויות בגין תביעות שאירעו אך טרם דווחו (IBNR)	6,918	5,564	4,464

בשנת 2007 גדלה העתודה לסיכונים שטרם חלפו בכ-35 מלש"ח ביחס לשנת 2006. הסיבה לכך היא הפרשה בסך של כ-35 מלש"ח לפרמיה בחסר לעומת הפרשה בסך של כ-24 מלש"ח לסוף שנת 2006. סכום התביעות התלויות מעבר להערכה האקטוארית קטן לאורך השנים לאור הנחיית המפקח לשחרר את התביעות התלויות שחושבו על פי חוזר מפקח ישן שבוטל ("חוזר רוטפלד") במשך 3 שנים.

להלן פרטים לעניין הרכב הרווח (הפסד) לפני מס, בתחום הפעילות, על פי ענפים (באלפי ש"ח):

	2007	2006	2005
תאונות אישיות	1,746	(899)	(1,244)
נסיעות לחו"ל	660	184	242
ביטוח שיניים	1,760	152	4,198
הוצאות רפואיות	38,214	44,128	54,337
סה"כ	38,860	**43,565**	**57,533**

קיים קיטון ברווח בתחום ביטוח השיניים ובהוצאות הרפואיות וזאת כתוצאה מהפרשה לפרמיה בחסר.

(6) תחום ז' – ענפי ביטוח כללי שלא נכללו בתחום הפעילות* (באלפי ש"ח)

	2007	2006	2005
דמי הביטוח ברוטו (כולל דמי דמים)	25,760	20,382	9,807
דמי הביטוח בניכוי ביטוח משנה	21,606	17,889	7,885
רווח לפני מיסים	6,767	6,328	2,704
סך התחייבויות ביטוחיות-ברוטו	16,478	8,562	4,750
עתודה לסיכונים שטרם חלפו	9,910	7,244	4,618
תביעות תלויות בגין ענפים שלא הוערכו על ידי אקטואר:			
הערכה של מחלקת התביעות בגין התביעות התלויות המזוהות	901	368	132
תוספת לתביעות התלויות בגין תביעות שאירעו אך טרם דווחו (IBNR)	940	950	---
סכום הצבירה	4,727	---	---

*הכוונה לענפי ביטוח ערבויות ביצוע, ערבויות חוק המכר (דירות), דמי מחלה וסיכונים אחרים.

חלק ג'

תיאור ומידע על תחומי הפעילות של התאגיד

3. ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח

3.1 מידע כללי על תחום הפעילות

תחום זה כולל את פעילות הקבוצה בענפי ביטוח החיים והפנסיה.

ענף ביטוח החיים מעניק כיסוי לאירועים ביטוחיים הקשורים למצבו הכלכלי של האדם והנובעים מסיכונים שונים, כגון: מוות, אובדן כושר עבודה, נכות, סיעוד, ומחלות קשות (להלן: "**ריסק**"), כאשר ישנן תוכניות ביטוח המשלבות בתוכן גם מרכיב של צבירה כספית (להלן: "**חיסכון**"). השילוב בין שני המרכיבים (ריסק וחיסכון) בפוליסה משולבת או בפוליסות נפרדות תלוי בבחירת המבוטח ובצרכיו האישיים. פוליסות ביטוח חיים הינן פוליסות ארוכות טווח הניתנות לרכישה באופן עצמאי או במסגרת יחסי עובד מעביד ("**ביטוח מנהלים**"). פעילות הקבוצה בענף ביטוח החיים מתבצעת באמצעות מנורה מבטחים ביטוח. החל משנת 2006 חל גידול בהיקף מכירות פוליסות ביטוח חיים המבוססות על חיסכון טהור (ללא ריסק) - בעיקר במוצרי TOP FINANCE.

ענף הפנסיה מעניק למבוטחים אפשרות לחיסכון פנסיוני לטווח ארוך (פנסיית זקנה), וכן כיסוי למקרה נכות (פנסיית נכות) ומוות (פנסיית שאירים). פעילות הקבוצה בענף הפנסיה מתבצעת באמצעות מנורה מבטחים פנסיה, חברה בת בשליטתה המלאה של מנורה מבטחים ביטוח, הפועלת כחברה מנהלת של קרנות הפנסיה.

אופי המכירות, סוגי הפוליסות, תוכניות הביטוח והפנסיה הנמכרות לציבור הרחב בתחום ביטוח החיים והחיסכון ארוך הטווח מושפעים מאוד משינויים רגולטוריים, ממדיניות הקבוצה ומהצרכים וההעדפות המשתנים של הלקוחות.

3.1.1 מבנה תחום הפעילות והשינויים בו

בשנים האחרונות חלו שינויים רבים בתחום ביטוח החיים והחיסכון ארוך הטווח, אשר השפיעו או עשויים להשפיע על פעילות הקבוצה בתחום, ובכלל זה השינויים שנערכו לאחרונה בעקבות המלצות ועדת בכר, אשר עוגנו בחקיקה כמפורט בהרחבה בסעיף 3.1.2 (א) להלן. חקיקת בכר כוללת, בין היתר, הגדרה של תפקיד היועץ/מפיץ במובחן ממשווק, תוך מתן אפשרות לבנקים לשמש כיועצים/מפיצים בלבד. כמו כן, בהתאם לחקיקה זו הלקוח הוא שבוחר את המוצר והחברה המנהלת המתאימים לו ביותר, לאחר שקיבל ייעוץ מיטבי (Best Advice) לשינוי כאמור עשויה להיות השלכה על דרכי השיווק וההפצה של כל מוצרי חיסכון ארוך הטווח. **הערכת החברה הינה מידע צופה פני עתיד המבוססת על ניתוח ההתפתחות בתחום, ייתכן וצפי זה לא יתממש במקרה של תיקוני חקיקה נוספים או במקרה והתנהגות הצרכנים תהיה שונה.**

מדיניות הממשלה בשנים האחרונות הינה עידוד החיסכון במסלול הקצבתי (ביטוחי מנהלים ועצמאיים במסלול קצבה וקרנות פנסיה) והעדפתו על פני המסלול ההוני (קופות גמל אישיות לתגמולים ולפיצויים וביטוחי מנהלים במסלול הוני), זאת כדי להבטיח יכולת קיום בכבוד של האזרחים לאחר גיל הפרישה. מדיניות זו באה לידי ביטוי בעיקר בהטבות ובהעדפות מס שניתנו למסלול הקצבתי, תוך צמצום הטבות והעדפות המס שניתנו בעבר למסלול ההוני. בתקנות מס הכנסה (כללים לאישור ולניהול קופות גמל) (תיקון מספר 3), התשס"ה-2005 (להלן: "**תיקון מס' 3 לתקנות**"), נקבעו הוראות לפיהן ילידי שנת 1961 ואילך יהיו זכאים להטבות מס עקב הפקדת כספים במעמד עמית-עצמאי בקופות גמל (בין אם הם עובדים שכירים ובין אם הם עצמאים), בתנאי שהפקידו רובד ראשון של דמי גמולים בקרן פנסיה או בפוליסת ביטוח קצבתית (לפרטים ראו סעיף 3.1.2(ו) להלן ובאור 30 לדוחות הכספיים).

בתיקון חוק הגמל כהגדרתו להלן, חלו שינויים מהותיים בהטבות המס המהווים נדבך נוסף במדיניות הממשלה המתוארת לעיל. שינויים אלה הביאו לכך שאין עוד נפקות מעשית לתיקון מס' 3 לתקנות, באשר כלל הכספים המופקדים בקופות הגמל האישיות הינם כספים המיועדים למטרת קצבה.

בחודש ינואר 2008 נכנס לתוקפו צו ההרחבה להסכם הקיבוצי הכללי מחודש נובמבר 2007 הקובע הסדר של פנסיית חובה לכל עובד, והמחיל את הוראות ההסכם הקיבוצי האמור על כלל המשק. הוראות ההסכם הקיבוצי וצו ההרחבה האמורים (להלן בצוותא - "**הסדר פנסיית חובה**") קובעות כי הביטוח הפנסיוני לפיהם לעובד שלא יבחר במכשיר אחר יבוצע בקרן פנסיה חדשה מקיפה. הסדר פנסיית חובה קובע הסדר מדורג לגבי שיעורי דמי הגמולים מן השכר המבוטח, המוערך כשכר נמוך יחסית, וכתוצאה מכך צפויים דמי הגמולים שיופקדו בשנים הקרובות לפי הוראות הסדר פנסיית חובה להיות בסכומים נמוכים יחסית. הערכת החברה הינה מידע צופה פני עתיד המבוסס על ניתוח הוראות הסדר פנסיית חובה, ייתכן וצפי זה לא יתממש במקרה של תיקוני חקיקה נוספים או במקרה והתנהגות הצרכנים תהיה שונה.

בחודש ינואר 2008 נחקק חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל)(תיקון מס' 3), התשס"ח-2008 (להלן: "**תיקון חוק הגמל**"), לפיו כלל הכספים המופקדים בקופות הגמל האישיות שנוהלו כקופות הוניות עד סוף שנת 2007 (קופות גמל אישיות לתגמולים ולפיצויים; פוליסות ביטוח חיים הוניות הכפופות לתקנות גמל) - יהיו מיועדים למטרות קצבה בלבד, וקופות הגמל האמורות יהפכו לקופות גמל לא משלמות לקצבה, דהיינו קופות שרשאיות לשלם את כספי התגמולים שהופקדו בהן משנת 2008 ואילך רק על דרך של העברתם לקופות גמל משלמות לקצבה (שהן קופות המורשות לשלם תשלומי קצבה חודשיים לעמיתים, כגון קרנות הפנסיה החדשות ותכניות ביטוח חיים קצבתיות). בתיקון חוק הגמל נקבע כי לא יחול שינוי לעניין משיכת כספי הפיצויים בסכום הוני (בהתקיים התנאים הנדרשים לשם כך) ולעניין מעמדם של הכספים שהופקדו בקופות ההוניות בעבר, וכי ניתן יהיה להוון תשלומי קצבה ככל שהם עולים על סכום קצבה מזערי שנקבע לעניין זה. נכון למועד דוח זה, טרם הושלמה ההסדרה הרגולטורית המתחייבת כתוצאה מתיקון חוק הגמל, ובהצטבר עם העובדה שתיקון חוק הגמל נערך זמן קצר לפני מועד דו"ח זה, החברה סבורה כי לא ניתן עדין להעריך אל נכון את השפעותיו . יחד עם זאת, החברה מעריכה כי לתיקון חוק הגמל תהיה השפעה ניכרת על מבנה שוק החסכון לטווח ארוך ועל התחרות בשוק זה. הערכת החברה הינה מידע צופה פני עתיד המבוסס על ניתוח הוראות החקיקה החדשות, ייתכן וצפי זה לא יתממש במקרה של תיקוני חקיקה נוספים או במקרה והתנהגות הצרכנים תהיה שונה מהצפוי.

בחודש פברואר 2008 התקין שר האוצר הוראות שעה לתיקון תקנות קופות גמל לפיהן, ניתן יהיה להפקיד במהלך 2008 רכיב פיצויים לקופות גמל לא משלמות לקצבה גם בהיעדר הפקדת המינימום הנדרשת במרכיבי התגמולים לצורך זה וניתן יהיה להפקיד בכלל קופות הגמל לקצבה (משלמות ולא משלמות) כספי פיצויים, עד שנת 2013, גם אם ההפקדות ברכיב תגמולי המעביד נמוכות מן ההפקדות המינימליות הנדרשות לענין זה, ובלבד שההפקדות ברכיבי התגמולים אינן נופלות מן ההפקדות הנדרשות לפי הסדר פנסיית חובה. בחודש פברואר 2008 אושרו תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (העברת כספים בין קופות גמל), התשס"ח-2008 (להלן - "**תקנות הניוד**"), לפיהן ניתן יהיה לבצע העברות של סכומים צבורים בין קופות הגמל השונות, גם אם הן מסוגים שונים, ובלבד שלא תהא העברה מקופת גמל למטרת קצבה לקופת גמל הונית. התקנות האמורות ייכנסו לתוקפן באופן מלא בראשית 2009, והן צפויות להרחיב את התחרות בין הגופים המוסדיים השונים (קרנות פנסיה, חברות ביטוח וקופות גמל) גם לעניין ניהול הכספים הצבורים המנוהלים על ידם, מעבר לתחרות על ההפקדות החדשות המופקדות במכשירים השונים. במקביל

לפרסום טיוטת התקנות שאושרה כאמור פרסם המפקח טיוטת חוזר בנושא בה נקבעו הוראות טכניות משלימות לתקנות האמורות.

בחודש נובמבר 2007 הודיעו נגיד בנק ישראל ושר האוצר על הקמתה של "ועדת אריאב", בהמשך ל"ועדת בכר". מטרת הוועדה הינה לבחון ולהמליץ על צעדי הפיתוח של השוק ולהגביר את האטרקטיביות שלו למשיכת הון זר לצורך מיצובו כשחקן גלובלי משמעותי ולהגברת התחרות בו. ועדת אריאב הוקמה בצל הסברה כי למרות מסקנותיה של וועדת בכר והשינויים אשר חלו בשוק ההון בישראל בעקבותיה עדיין מדובר בשוק אשר מאופיין בריכוזיות גבוהה במקטעים שונים בו ובעל פוטנציאל לפיתוח ושכלול נוסף.

(1) <u>ענף ביטוח החיים</u>

1) הקבוצה משווקת תוכניות ביטוח המשלבות ביטוח למקרה ריסק וחיסכון, ביניהן פוליסות ביטוח פרט, פוליסות ביטוח מנהלים ופוליסות ביטוח לעצמאיים. הכיסויים הביטוחיים המשווקים על ידי הקבוצה הינם כיסוי ריסק, כגון: מוות, אובדן כושר עבודה, נכות, סיעוד, ומחלות וכן חיסכון.

2) פוליסת ביטוח חיים הינה חוזה בין מבטח למבוטח/בעל פוליסה אשר מגדיר את החובות והזכויות של שני הצדדים. שינוי בחוזה ניתן רק בהסכמת שני הצדדים. פוליסות ביטוח חיים הנן נכס בידי הלקוח. סכום הביטוח והחיסכון הצבור בהן אמורים לתת מענה לצרכי הלקוח בעיתות משבר (כגון מוות, אובדן כושר עבודה או פרישה). בשנות החמישים של המאה שעברה הוחלט על הצמדתן המלאה של הפוליסות על מרכיביהן השונים למדד המחירים לצרכן, הווה אומר - הצמדת סכום הביטוח למקרה מוות, למקרה אובדן כושר עבודה, ערך הפדיון (סכום החיסכון הצבור בפוליסה) והפרמיה המשולמת על ידי הלקוח. הבטחת ההצמדה כאמור על ידי חברות הביטוח התאפשרה כתוצאה מהנפקת אג"ח ייעודי לנושא זה על ידי ממשלת ישראל (לפרוט ראו סעיף 10.3.7 להלן). עד שנת 1976 ההצמדה למדד בוצעה מדי חצי שנה, בפברואר ובאוגוסט של כל שנה (לפי המדד שפורסם ב-15 בינואר בגין חודש דצמבר וביולי בגין חודש יוני, בהתאמה). כשגברה האינפלציה במדינה הוחלט על מעבר להצמדה מידי חודש בחודשו. בשנת 1991, וכחלק מהרפורמה בשוק ההון, הפסיקה המדינה להנפיק לחברות הביטוח אג"ח ייעודי כאמור על פוליסות חדשות ולכן הוחל בשיווק פוליסות שאין בהן הבטחה להצמדה למדד של החיסכון. פוליסות אלה (ששווקו החל מ-1991), מכונות "פוליסות משתתפות ברווחים". מרכיב החיסכון בפוליסות מושקע על ידי חברות הביטוח בהתאם לתקנות דרכי ההשקעה והנחיות המפקח. הרווחים שהושגו על ידי החברות, בניכוי דמי ניהול נזקפים לטובת המבוטח. בשנים האחרונות פותחו מסלולי השקעה רבים ומגוונים והמבוטח הוא שמנחה את החברות באיזה ממגוון המסלולים להשקיע את כספי החיסכון שלו בהתאם לצרכיו והעדפותיו.

3) מדיניות הממשלה בעשור האחרון הינה כאמור עידוד החיסכון ארוך הטווח שמיועד לקצבה החל מגיל פרישה. על פי פקודת מס הכנסה והתקנות שהותקנו מכוחה, ניתנות הטבות גדולות יותר כאשר הלקוח רוכש קרן פנסיה או פוליסה לקצבה. בשלהי שנות ה-90 של המאה שעברה תוקנו תקנות קופות הגמל כך שעצמאי שחוסך במסלול הקצבתי יוכל לקבל את החיסכון שצבר אך ורק בדרך של קצבה, ואילו משיכת החיסכון בסכום הוני כרוכה במיסוי גבוה. החל משנת 2000 חל הכלל גם על החיסכון בפוליסות לביטוח מנהלים שיעודן לקצבה. סכום הקצבה שיקבל המבוטח הינו תוצאה של חלוקת סך החיסכון הצבור שלו במקדם קצבה שנקבע בהתאם להוראות הפוליסה. בעקבות השינוי האמור ולאור הארכת תוחלת החיים שינו חברות הביטוח את מקדמי הקצבה בפוליסות המשווקות מאותו מועד

ואילך. בפוליסות המשווקות לאחר השינוי יקבל הלקוח קצבה נמוכה יותר מאשר קבל לקוח שרכש פוליסה בתקופה קודמת והגיע לסכום חיסכון זהה. החל משנת 2001 הקבוצה אינה מתחייבת למקדם קבוע במועד הנפקת הפוליסה, אלא שומרת לעצמה את הזכות לתקן את מקדם הקצבה בעתיד, זאת על פי הערכתה את תוחלת החיים. תיקון מס' 3 לתקנות, הסדר פנסיית חובה וכן תיקון חוק הגמל, כמפורט לעיל, מהווים נדבך נוסף בביסוס מדיניות הממשלה כאמור. להערכת החברה, הסדרי הפנסיה הכוללים במשק הישראלי יביאו שכירים רבים שבעבר לא חסכו כלל, להיכנס למעגל החוסכים לטווח ארוך. מידע זה הינו מידע צופה פני עתיד המבוסס על הרפורמות האחרונות בתחום. צפי זה עלול שלא להתקיים אם התנהגות הצרכנים תהיה שונה או אם יהיו שינויים נוספים בחקיקה.

4) מגמה נוספת בשינויים שהונהגו בענף ביטוח החיים הינה הגברת השקיפות. כך, בפוליסות ביטוח חיים שמשווקות החל מינואר 2004. מפורטים תנאי הפוליסה, אופן פיצול התשלום המגיע למבטח, דהיינו הסכום והאחוז מדמי הביטוח שמוקצים לכיסוי ההוצאות (דמי ניהול מפרמיה/מגביה), האחוז והסכום המוקצים לרכישת הכיסויים הביטוחיים וסכום היתרה המועברת לחיסכון. בנוסף, ניתן פירוט של אחוז דמי הניהול המנוכים ממרכיב החיסכון המצטבר וכן פרטים נוספים. כחלק ממהלך זה הוחלפו כל תוכניות ביטוח החיים הכוללות מרכיב חיסכון.

5) בהמשך לנייר עמדה של המפקח מחודש דצמבר 2006 שכותרתו "קווים מנחים למוצר ביטוח חיים משולב בחיסכון" (ראו גם סעיף 3.1.2 (טז) לעניין נייר העמדה), משווקת החברה החל מחודש אפריל 2007, פוליסות לביטוח מנהלים ועצמאים חדשות ופוליסות פרט חדשות. בפוליסות אלה הוגדרו היקף ומועדי כניסה לתוקף של חבות החברה בכיסויים הביטוחיים ובוטלו קנסות משיכה (ראו גם סעיף 3.2(1) להלן). בפוליסות לביטוח מנהלים ועצמאים תקופת הביטוח בכל רכיבי הפוליסה נקבעה לפחות עד גיל פרישה ובפוליסות לביטוח מנהלים בוטלה הגדרת המעסיק כבעל הפוליסה.

6) הפרמיה המתקבלת בביטוח חיים מחולקת לשלושה חלקים: הוצאות רכישה ותפעול, עלות הריסק וחיסכון. הפרמיות במסגרת ביטוח החיים נועדו לכסות, בין היתר, את התחייבויות המבטח על פי הפוליסות.

7) להרחבה בנושא מוצרים ושירותים בתחום הפעילות ראו סעיף 3.2 להלן.

(2) <u>ענף הפנסיה</u>

1) ענף הפנסיה מעניק למבוטחים את האפשרות לחיסכון פנסיוני לטווח ארוך. במסגרת ענף זה מנהלת הקבוצה, במסגרת מנורה מבטחים פנסיה, את "מבטחים החדשה", שהינה קרן פנסיה חדשה מקיפה (המעניקה כיסויים לפנסיות זקנה, נכות ושאירים) ואת "מבטחים משלימה", שהינה קרן פנסיה חדשה כללית (המעניקה כיסויים לפנסיות זקנה בלבד וכן תעניק גם כיסוי לפנסיית נכות ושאירים לעמיתים שיבחרו לקבל כיסויים כאלה). מסגרת ההתקשרות היא תקנון הניתן לשינוי על ידי החברה המנהלת באישור או על פי דרישת הממונה.

2) שוק הפנסיה כולל קרנות פנסיה ותיקות (אשר נסגרו בפני עמיתים חדשים החל משנת 1995), קרנות פנסיה חדשות מקיפות וקרנות פנסיה חדשות כלליות. בשנת 2003, מינה משרד האוצר מנהלים

מיוחדים למרבית קרנות הפנסיה הותיקות, העמיד למכירה את החברות המנהלות של קרנות הפנסיה החדשות שהיו בבעלות קרנות הפנסיה הותיקות האמורות, והנהיג שינויים בתקנוני קרנות הפנסיה הותיקות, וזאת בעיקר על מנת להתמודד עם בעיית הגירעון האקטוארי של אותן קרנות. החברות המנהלות של קרנות הפנסיה החדשות העיקריות נמכרו לחברות הביטוח, ובמסגרת זו נרכשה מנורה מבטחים פנסיה בידי מנורה מבטחים ביטוח. מכירת החברות המנהלות של קרנות הפנסיה החדשות לחברות הביטוח הביאה לשינוי מבנה התחרות בתחום חיסכון ארוך הטווח בכללו ובענף הפנסיה בפרט.

3) בניגוד למצב ששרר עד לחקיקת בכר, לפיו רמת המעורבות של העובד בקביעת סוג ומאפייני ההסדר הפנסיוני שלו הייתה נמוכה יחסית, והשפעתם של המעבידים הייתה גבוהה יותר, המגמה המסתמנת מרפורמת בכר הינה להסיט את הדגש לכיוון הלקוח הסופי, קרי - העובד, כך שמידת מעורבותו והשפעתו תהיה גבוהה יותר (ראו סעיף 3.1.2(א) להלן).

4) בנוסף, צפויה להתפתח מגמה של הצטרפות אישית של יחידים לקרנות הפנסיה, תוך הסתייעות במתווכים הפועלים לפי הוראות חוק הייעוץ הפנסיוני, בחסות חופש הבחירה שניתן לאותם יחידים מכוח חוק קופות הגמל. מידע זה הינו מידע צופה פני עתיד המבוסס על הערכת השפעות הרפורמות בענף זה. מידע זה עלול שלא להתממש אם התנהגות הצרכנים בפועל תהיה שונה מהערכות החברה, מכל סיבה שהיא.

הכנסות הקבוצה בענף זה הינן מדמי ניהול המתקבלים מהקרנות כאמור והוצאות הקבוצה בענף זה הינן הוצאות התפעול השוטף של פעילות הקרנות. למנורה מבטחים פנסיה רישיון מבטח בענף ביטוח פנסיוני בהתאם להוראת חוק הפיקוח, והיא מחזיקה גם באישורי קופות גמל עבור קרנות הפנסיה האמורות. להרחבה בנושא מוצרים ושירותים בתחום הפעילות ראו סעיף 3.2 להלן.

3.1.2 <u>מגבלות, חקיקה, מיסוי תקינה ואילוצים מיוחדים</u>

פעילות הקבוצה בתחום זה כפופה להוראות הדין החלות על מבטחים וקרנות פנסיה, לרבות הוראות חוק הפיקוח והתקנות שהוצאו על פיו וכן להוראות המפקח, כפי שמתפרסמות מעת לעת ולהוראות הממונה כמפורט להלן.

למגבלות החקיקה המרכזיות החלות על הקבוצה בכלל פעילותה ראו סעיף 10.2 להלן.

<u>כללי</u>

להלן יפורטו מגבלות החקיקה המרכזיות החלות על הקבוצה בפעילותה בתחום ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח וכן עיקרי ההוראות הרגולטוריות שפורסמו בשנתיים האחרונות בתחום זה (לרבות הצעות לחקיקה וטיוטות חוזרים):

(א) חקיקת בכר

בחודש נובמבר 2004, פורסם דוח הצוות הבין משרדי לעניין רפורמה בשוק ההון בראשות מנכ"ל משרד האוצר דאז, ד"ר יוסי בכר (לעיל ולהלן: "**ועדת בכר**" ו-"**רפורמת בכר**"). מטרת רפורמת בכר הייתה להביא לביסוס מבנה תחרותי בשוק ההון ולשיפור תפקודו, זאת באמצעות צמצום

הריכוזיות והגברת התחרות בשוק ההון, מזעור ניגודי העניינים בקרב הגופים הפועלים בשוק ההון והרחבת הפיקוח והבקרה על גופים אלה ועל השולטים והמחזיקים בהם. עיקרי הרפורמה הינם הפרדת הבנקים מהבעלות והשליטה על קופות הגמל וקרנות נאמנות, הסדרת העיסוק בייעוץ או בשיווק בכל הקשור למוצרים פנסיונים לסוגיהם, כניסת הבנקים לתחום הייעוץ הפנסיוני והסדרת המשטר התאגידי בקרב הגופים המוסדיים בשוק ההון. בחודש אוגוסט 2005 נתקבלו בכנסת שלושה חוקים שחוקקו לפי הצעת הממשלה, בהסתמך על המלצותיה של ועדת בכר (לעיל ולהלן: "**חקיקת בכר**"):

חוק להגברת התחרות ולצמצום הריכוזיות וניגודי העניינים בשוק ההון בישראל (תיקוני חקיקה), התשס"ה-2005 (להלן: "חוק הגברת התחרות") - חוק זה נועד ליצור מבנה תחרותי בשוק ההון בעיקר באמצעות צמצום הריכוזיות ומזעור ניגודי העניינים אצל הגופים הפועלים בשוק ההון והרחבת הפיקוח והבקרה על גופים אלה ועל השולטים בהם. ליישום האמור נכללו בחוק תיקונים עקיפים למספר דברי חקיקה, ובכלל זה חוקי הבנקאות השונים, בעיקר לעניין הסדרת הפרדת הבעלות של הבנקים מקופות הגמל וקרנות הנאמנות שבבעלותם, תוך קביעת הוראות מעבר לעניין זה בהתחשב בנתח השוק וההון העצמי של הבנק או מי מטעמו, עובר לחקיקת בכר, וקביעת תחומי פעולה חדשים בהם יורשו לעסוק הבנקים ובפרט ייעוץ פנסיוני וייעוץ או שיווק השקעות; חוק הסדרת העיסוק בייעוץ השקעות תוך הסדרת הרישוי לפעילות של שיווק השקעות וחוק השקעות משותפות בנאמנות; חוק הפיקוח תוך הרחבה והעמקה של הפיקוח והבקרה על מבטחים וסוכנים ועל השולטים בהם (ראו הרחבה לעניין זה בסעיף 10.2.2 להלן); ומספר חוקים נוספים אחרים.

חוק קופות הגמל - בחוק זה הוסדר לראשונה בחקיקה ראשית תחום הפעילות של קופות הגמל שעוגן עד עתה **בתקנות קופות הגמל**. בחוק קופות הגמל נקבעו, בין היתר, הוראות לעניין רישוי חברה מנהלת של קופת גמל, היתרי שליטה בחברה כאמור, הגבלות על החזקת אמצעי שליטה בחברה מנהלת, בלעדיות העיסוק, מינוי אורגנים ובעלי תפקידים בחברה מנהלת, הסדרת אישור לקופות גמל, תקנון הקופה ואופן שינויו, כללים לעניין תשלומים לקופה ומשיכת כספים ממנה, דרכי השקעת כספי הקופה וניהול נכסיה, פיקוח על הקופה ודיווחים לממונה ולעמיתים.

במסגרת חוק קופות הגמל נקבעה לראשונה זכותו של עובד לבחור את קופת הגמל בה יפקיד מעבידו את הכספים עבורו, ככל שיש לעובד זכות להפקדת כספים על שמו בקופת הגמל (אף אם הזכות נקבעה במקורה לגבי קופת גמל פלונית); בהקשר זה נקבע כי במידה והעובד הזכאי לא בחר בקופת גמל מסוימת בהתאם לזכותו זו, תהא ההפקדה בקופת הגמל שזהותה נקבעה בדין או בהסכם המעניק לעובד את הזכות להפקדת כספים על שמו בקופת גמל; כמו כן הוסדרה מערכת היחסים שבין העמיתים לבין החברה המנהלת.

חוק קופות הגמל מסמיך את המפקח להטיל עיצומים כספיים על העובר על חלק מהוראות החוק. בהקשר זה פורסמו **תקנות הפיקוח על שירותים פיננסים (קופות גמל) (הפחתה של סכומי העיצום הכספי), תשס"ח-2007**. על פי התקנות, בהתקיים נסיבות המפורטות בהן, יפחית המפקח את סכומי העיצום הכספי שהוא מוסמך להטיל.

בשנת 2007 התפרסם תזכיר חוק לתיקון לחוק קופות הגמל. במסגרת תזכיר החוק מוצע, בין היתר, לפטור חברות מנהלות של קופות גמל שאינן מחזיקות ברישיון מבטח מהצורך למנות אקטואר (למעט מקרים חריגים על פי החלטת המפקח). כמו-כן, מוצע להרחיב את סמכויות המפקח לעניין אישור השקעת כספי קופת גמל ומתן הוראות לעניין ההון העצמי הנדרש מחברה מנהלת כנגד הסיכונים אליהם היא חשופה. בנוסף, מוצע כי

עבירות על הוראות המפקח לא יהוו עבירה פלילית וכי יוטלו בגינן עיצומים כספיים בלבד.

בחודש ינואר 2008 נחקק התיקון לחוק הגמל (חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל)(תיקון מס' 3), התשס"ח-2008) (ראה סעיף 3.1.1 לעיל). לפי התיקון לחוק קופות הגמל, כלל הכספים המופקדים בקופות הגמל האישיות שנוהלו כקופות הוניות עד סוף שנת 2007 (קופות גמל אישיות לתגמולים ולפיצויים; פוליסות ביטוח חיים הוניות) - יהיו מיועדים למטרות קצבה בלבד, וקופות הגמל האמורות יהפכו לקופות גמל לא משלמות לקצבה, דהיינו קופות שרשאיות לשלם את כספי התגמולים שהופקדו בהן משנת 2008 ואילך רק על דרך של העברתם לקופות גמל משלמות לקצבה (שהן קופות המורשות לשלם תשלומי פנסיה חודשיים לעמיתים, כגון קרנות הפנסיה החדשות ותכניות ביטוח חיים קצבתיות). בתיקון חוק הגמל נקבע כי לא יחול שינוי לעניין משיכת כספי הפיצויים בסכום הוני (בהתקיים התנאים הנדרשים לשם כך) ולעניין מעמדם של הכספים שהופקדו בקופות ההוניות בעבר, וכי ניתן יהיה להוון תשלומי פנסיה ככל שהם עולים על סכום פנסיה מזערי שנקבע לעניין זה. בתיקון זה נכללו גם תיקונים עקיפים לחוק הייעוץ ולחוק הפיקוח כמפורט בתיאור תזכיר החוק בפסקה זו לעיל.

<u>חוק הייעוץ הפנסיוני</u> - בחוק זה הוסדר העיסוק במקצועות הייעוץ או השיווק הפנסיוני. נקבעו בו, בין היתר, הוראות בדבר חובת הרישוי כיועץ או משווק פנסיוני, תנאים ודרישות כשירות לעניין זה, חובות, איסורים והגבלות לעניין ייעוץ או שיווק פנסיוני, התאמת המוצר לצרכי הלקוח, החובה ליתן ללקוח ייעוץ מיטבי ("Best Advice"), מתן מסמכים המנמקים בכתב את כדאיות החיסכון הפנסיוני והמלצת היועץ, גילוי נאות לגבי היותו משווק או יועץ, זיקתו ליצרנים השונים, תוך קביעת חובות אמון וחובת זהירות ואיסור על ניגוד עניינים אפשרי בין היועץ או המשווק ללקוח, והוראות בדבר פיקוח הממונה על פעילות בעלי המקצוע הנ"ל וחובות רישום ודיווח.

בחוק הייעוץ הפנסיוני נקבעו הוראות לגבי העיסוק בייעוץ פנסיוני של תאגיד בנקאי ובכללן תנאים לקבלת היתר של יועץ פנסיוני לתאגיד בנקאי וכן הוראות המגבילות לפרק זמן קצוב את אפשרותו של תאגיד בנקאי לספק ייעוץ פנסיוני בקשר עם מוצרים פנסיוניים המנוהלים בידי חברות הביטוח אף אם לא היה קיים בידם רישיון יועץ פנסיוני לפי החוק האמור. עוד נקבע בחוק הייעוץ הפנסיוני, כי יועץ פנסיוני רשאי לקבל עמלת הפצה מחברה מנהלת, בשיעור מרבי שייקבע בתקנות, ובלבד שחישוב העמלה ייעשה ללא תלות במוצר שעליו המליץ היועץ ללקוח. בהקשר זה פורסמו **תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל)(עמלות הפצה), התשס"ו-2006**, בהן נקבעו עמלות ההפצה המרביות שניתן לשלם ליועץ פנסיוני, עקב עסקה שנערכה באמצעות היועץ במוצר הפנסיוני של קופת גמל, בהמשך לייעוץ הפנסיוני המתמשך שהעניק היועץ ללקוח, או עקב השארת כספים באותה קופת גמל עקב אותו ייעוץ, הכול בהתאם לסוגי המוצרים הפנסיוניים השונים, לפי העניין. עם זאת, בנוסחו המקורי של החוק, נאסר על יועץ פנסיוני לגבות עמלת הפצה מחברת ביטוח לגבי מוצרים פנסיוניים שלה, ועל חברת ביטוח נאסר לשלם עמלת הפצה ליועץ פנסיוני בשל מוצרים פנסיוניים כאמור. איסור זה בוטל בתיקון לחוק הייעוץ הפנסיוני מחודש דצמבר 2007 שנעשה במסגרת חוק ההסדרים כמפורט להלן. במסגרת התיקון לחוק הייעוץ הפנסיוני קוצר לוח הזמנים המינימלי לכניסת הבנקים לייעוץ פנסיוני בתחום הביטוח.

חוק הייעוץ הפנסיוני מסמיך את המפקח להטיל עיצומים כספיים על העובר על הוראות מהוראות החוק. בהקשר זה פורסמו **תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (עיסוק בייעוץ פנסיוני ובשיווק פנסיוני) (הפחתה של סכומי העיצום הכספי), תשס"ח-2007**. על פי התקנות, בהתקיים נסיבות

המפורטות בהן, יפחית המפקח את סכומי העיצום הכספי שהוא מוסמך להטיל.

חוק הגברת התחרות וחוק קופות הגמל נכנסו לתוקפם בחודש נובמבר 2005. הוראות חוק הייעוץ הפנסיוני נכנסו לתוקפן בחודש פברואר 2006, אך לעניין מבטחים ועובדיהם (ובכלל זה מנורה מבטחים ביטוח, מנורה מבטחים פנסיה ועובדיהן) הוחלו הוראות חוק הייעוץ הפנסיוני מחודש אוגוסט 2006 ואילך.

בחודש דצמבר 2007 התקבל בכנסת **חוק ההסדרים במשק המדינה (תיקוני חקיקה להשגת יעדי התקציב והמדיניות הכלכלית לשנת הכספים 2008), התשס"ח-2007** (להלן: "**חוק ההסדרים**"), לפיו, בין היתר, תוקן חוק הייעוץ הפנסיוני כך שקוצרה תקופת ההמתנה עד לכניסתם של הבנקים לייעוץ פנסיוני במוצרים פנסיוניים של חברות ביטוח (כל הבנקים, למעט בנק לאומי לישראל בע"מ ובנק הפועלים בע"מ (להלן: "**הבנקים הגדולים**"), יורשו לעסוק בכך מראשית שנת 2009 ואילך, ואילו שני הבנקים הגדולים יוכלו לעסוק בכך מחודש אפריל 2009 ואילך) והותר לחברות הביטוח לשלם עמלות הפצה עקב מתן ייעוץ כאמור (ובהתאם הותר ליועצים הפנסיוניים לקבל עמלות הפצה כאלה). במקביל לחקיקת חוק ההסדרים, פורסם כי הושגו הסכמות בין הממונה לבין יושב ראש ועדת הכספים של הכנסת, לפיהן תתאפשר כניסה הדרגתית, בתנאים מסוימים, של הבנקים הגדולים לתחום הייעוץ הפנסיוני לשכירים כבר במהלך שנת 2008 (בניגוד להודעות קודמות של הממונה, לפיהן אין בדעתו להתיר לבנקים הגדולים להיכנס לתחום זה לפני חודש ספטמבר 2009). על פי הפרסומים, הודיע הממונה כי יתיר לבנקים הגדולים לקבל מיידית רישיון ייעוץ פנסיוני לעצמאים ולשכירים ביישובי הפריפריה (בכפוף להשלמת התנאים המקדימים הנדרשים לקבלת רישיון כאמור), ובספטמבר 2009 יתיר לאותם בנקים לעסוק בייעוץ פנסיוני לכלל האוכלוסייה. שאר הבנקים, אשר חלקם כבר קיבלו רישיון לעסוק בייעוץ פנסיוני וחלקם נמצא, ככל הידוע לחברה, בשלבים מתקדמים לקבלת רישיון כאמור, יוכלו לעסוק במתן ייעוץ פנסיוני לכלל הצרכנים. חלק מן המידע המובא לעיל הינו מידע צופה פני עתיד המתבסס על החקיקה המתוארת לעיל ועל פרסומים בכלי התקשורת. צפי זה עלול שלא להתממש בשל שינוי בחקיקה או בהסכמות שונות שהושגו או בשל העדפות או התנהגות חלק מן השחקנים השונים בתחומים אלו. אין בתיאור חוק ההסדרים וההסכמות השונות המתוארים לעיל כדי להוות תיאור מלא של השינויים הגלומים בהם.

(ב) חוק פיצויי פיטורים, התשכ"ג-1963

חוק זה קובע, בין היתר, כללים לעניין ההפקדות בקופות הגמל של מרכיב הפיצויים ולעניין כלל ההפקדות בקופות גמל לקצבה, ובכלל זה לגבי פוליסות הכפופות לתקנות קופות הגמל (ביטוחי מנהלים) וקרנות הפנסיה, וכן הוראות הגנה על כספים שהופקדו כאמור מפני עיקול, החזרה או העברה.

(ג) חוק הגנת השכר, התשי"ח-1958

בהתאם להוראות סעיף 19א' לחוק הגנת השכר, על קופות גמל לזקוף לזכות עמית, באופן רעיוני, תשלומים אשר המעביד חייב בהעברתם, אך בפועל לא התקבלו בקופה ולהקנות בגין תשלומים אלה זכויות מלאות, במשך התקופה הקבועה באותו סעיף, למעט בנסיבות מסוימות המפורטות בסעיף האמור.

(ד) פקודת מס הכנסה

בפקודת מס הכנסה קבועות הטבות המס הניתנות עקב הפקדת כספים בקופות גמל, ובכלל זה לגבי פוליסות הכפופות לתקנות קופות הגמל (לעצמאיים וביטוחי מנהלים) וקרנות הפנסיה, והטבות המס הניתנות לכספים המשתלמים מהן.

בחודש ינואר 2007 פורסם תיקון לפקודה (תיקון מס' 153), שנועד להשלים את הוראות תיקון מס' 3 לתקנות (ראו להלן סעיף 3.1.2(ו)), ובמסגרתו הוגדלו הטבות המס המרביות לעמית-עצמאי המפקיד כספים בתכנית קצבתית, ונקבע כי הטבות המס בשל הפקדות במוצר הוני יותנו, לענין "עמית מוטב" כהגדרתו שם (עמית שתיקון מס' 3 לתקנות חל עליו), בקיום הוראות תיקון מס' 3 לתקנות לענין ביצוע הפקדות בסכום מינימלי במוצר קצבתי. תיקון מספר 152 לפקודה, שנערך כמה ימים קודם לתיקון מס' 153, קבע הוראת שעה לענין הגדלת הטבות המס כאמור גם לענין שנת הכספים 2006.

בחודש ינואר 2008 תוקנה הפקודה במסגרת תיקון חוק הגמל (ראו סעיף 3.1.1 לעיל ופסקה (א) בסעיף זה). בתיקון האמור נקבעו הטבות מס אחידות לגבי כלל קופות הגמל האישיות (קרנות פנסיה, קופות גמל לא משלמות לקצבה וביטוחי מנהלים), באופן של השוואת שיעור הזיכוי הניתן בגין הפקדות במכשירים אלה לשיעור אחיד של 35% מן ההפקדה עד התקרה שנקבעה לענין זה. כמו כן, הועלתה התקרה המותרת להוצאה לצורך רכישת כיסוי ביטוחי לאובדן כושר עבודה לעובד (מ-2.5% מהשכר ל-3.5% מהשכר) והוכרה הוצאה לצורך רכישת ביטוח קצבתי לשאירים (בשיעור של עד 1.5% מההכנסה המבוטחת) לצורך קבלת הזיכוי כאמור. בנוסף, נקבעו תקרות שכר מבוטח והכנסה מבוטחת לענין רכישת הכיסויים הביטוחיים האמורים.

בחודש ינואר 2008 פרסם שר האוצר תקנות מס הכנסה (כללים לאישור וניהול קופות גמל) (הוראת שעה), תשס"ח- 2008. הוראת השעה מחילה את ההסכם הקיבוצי (ראה לעיל) וצו ההרחבה אשר ניתן לגביו בקשר עם תקנות קופות הגמל.

(ה) הסדרי פנסיה כוללים במשק הישראלי

בחודש יולי 2007 נחתם הסכם קיבוצי כללי (מסגרת) לביטוח פנסיוני מקיף במשק, אשר תכליתו הינה להחיל חובת ביטוח פנסיוני על כל העובדים השכירים במשק הישראלי, ואשר הוחלף בהסכם מתקן בחודש נובמבר 2007 (לעיל ולהלן: "**ההסכם הקיבוצי**"). ביום 30 בדצמבר 2007 חתם שר התמ"ת על צו הרחבה המחיל את עיקר הוראות ההסכם הקיבוצי על כלל העובדים השכירים במשק והנותן להסכם הקיבוצי תוקף החל מחודש ינואר 2008 (להלן: "**צו ההרחבה**"). לפי נוסח ההסכם הקיבוצי וצו ההרחבה, שיעורי ההפרשות מהשכר שחובה לבטחו בביטוח פנסיוני, יעלו באופן הדרגתי מדי שנה, החל מכניסתו לתוקף של ההסכם הקיבוצי, היינו ראשית שנת 2008 כאמור, ועד לשנת 2013, בנוסף, נקבע בצו ההרחבה הוראות שונות לעניין תחולת הביטוח הפנסיוני, לפיהן ההסכם הקיבוצי וצו ההרחבה יחולו על נשים מגיל 20 וגברים מגיל 21 והחבויות בגינו לא יחולו על מי שפרש מעבודתו בגיל פרישת חובה ומקבל קצבה או על מי שיש לו הסדר פנסיוני מיטיב - העדיף על פני ההסדר המתואר לעיל. השכר המבוטח לפי ההסכם הקיבוצי וצו ההרחבה יהיה השכר בפועל אך לא יותר מהשכר הממוצע במשק. חובת הביטוח הפנסיוני תכנס לתוקף בחלוף 9 חודשי עבודה בשנת 2008, ובחלוף 6 חודשי עבודה החל משנת 2009, אך אם לעובד הסדר ביטוח פנסיוני קודם, תקום החובה לבטחו, בתוקף מיום עבודתו הראשון, כעבור 3 חודשי עבודה בלבד. אין בתיאור הצעת החוק, ההסכם הקיבוצי וצו ההרחבה כמפורט לעיל כדי להוות תיאור ממצה שלהם. לפרטים ראו גם סעיף 3.1.1.

(ו) תקנות קופות הגמל

תקנות אלה מסדירות נושאים שונים הנוגעים לניהולן של קופות גמל, קרנות פנסיה, ביטוחי מנהלים וביטוח חיים לעצמאיים. בין עיקרי הנושאים המוסדרים בתקנות אלה ניתן למצוא את כללי ההשקעה, קביעת שיעורי ההפרשות המותרים להפרשה לטובת חיסכון פנסיוני לעניין עמיתים שכירים ולעניין עמיתים עצמאים, וכן קביעת אפשרויות המשיכה של הסכומים הצבורים בהם.

בהתאם להוראות תיקון מס' 3 לתקנות, החל מחודש ינואר 2006, זכאים ילידי שנת 1961 ואילך להטבות מס עקב הפקדת כספים במעמד עמית-עצמאי (בין אם הם עובדים שכירים ובין אם הם עצמאים) בקופות גמל, בתנאי שהפקידו רובד ראשון של דמי גמולים בקרן פנסיה או בפוליסת ביטוח קצבתית, בסכום השווה לפחות ל-16% מהשכר הממוצע במשק עבור כל חודש (הוראת מעבר בתיקון מס' 3 לתקנות קובעת כי הרובד הראשון עבור שנת 2006 יכול להיות בשיעור מינימלי של 85% מהסכום האמור, תוך העלאתו בהדרגה, עד למלוא הסכום האמור משנת 2009 ואילך), או אם יש להם הסדר של פנסיה תקציבית. הפרשה לחיסכון הוני הנהנית מההטבות במס, אפשרית רק כרובד שני, והטבות מס בגינה יינתנו רק לגבי ההפרש בין השכר הממוצע במשק לבין תקרת השכר המוכרת לצורך הטבות מס. המשמעות היא כי רובד החיסכון הפנסיוני הראשוני חייב להיות מסוג קצבה. לנוכח חקיקת התיקון לחוק הגמל (ראו פסקה (א) בסעיף זה), ממילא בוטלה האפשרות לבצע הפקדה בקופת גמל לתגמולים לצורך חסכון הוני, ומשכך כלל ההפקדות בקופות הגמל האישיות משנת 2008 ואילך (קופות משלמות לקצבה או קופות לא משלמות לקצבה) עומדות בתנאי תיקון מס' 3 לתקנות.

עוד נקבע בתקנות, כי ההוראה המאפשרת משיכת כספים הוניים שהופקדו בקופת גמל לתגמולים במעמד של עמית-עצמאי לאחר 15 שנה ממועד תחילת ההפקדות, תחול רק על הפקדות שנעשו עד סוף שנת 2005. הפקדות שבוצעו בקופת גמל לתגמולים משנת 2006 ואילך ניתן יהיה למשוך, גם לעניין עמית-עצמאי, רק בהגיעו של העמית לגיל 60, ולאחר שצבר ותק של 5 שנים. לגבי חוסכים שנולדו לפני שנת 1961 - אלה פטורים מהחובה להפקיד תחילה למסלול קצבתי, אך הם כפופים לאיסור משיכת התגמולים (שהופקדו בשנת 2006 ואילך) לפני גיל 60 ובתנאי שחלפו 5 שנים מיום תחילת ההפקדה. בנוסף, התקנות מחייבות את קופות הגמל וחברות המנהלות קופות גמל, לערוך ביטוח אחריות מקצועית לכיסוי חבותן בשל מעשה או מחדל רשלני כלפי העמיתים, וכן לכיסוי מעילה באמון של עובדיהן כלפי העמיתים. הביטוח ייעשה בסכומים ובתנאים הקבועים ב**תקנות השקעות משותפות בנאמנות (הון עצמי וביטוח של מנהל קרן ונאמן ותנאי כשירות של דירקטורים וחברי ועדת ההשקעות), תשנ"ו-1995**, ובאופן שיכסה תביעות בשל אירועים שאירעו בתקופת הפוליסה גם אם הוגשו בתוך שנה מתום תקופת הפוליסה. סכום ההשתתפות העצמית בפוליסה הנדרשת מוגבל בתקרה הקבועה בתקנות קופות הגמל.

(ז) תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (בקשה לרישיון, הכשרה, התמחות ובחינות של סוכני ביטוח, יועצים פנסיוניים וסוכני שיווק פנסיוני), התשס"ו-2006; תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (אגרות), התשס"ו-2006; תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (פטור מחובת התמחות או בחינות של סוכני ביטוח, יועצים פנסיוניים וסוכני שיווק פנסיוני), התשס"ו-2006 (להלן: "תקנות הפטור")

בחודש פברואר 2006 הותקנו התקנות האמורות המסדירות את תהליך הכשרתם של היועצים הפנסיוניים והמשווקים הפנסיונים, את תהליך הרישוי שלהם, את תשלום האגרות הכרוך ברישוי ואת הפטורים שיינתנו

מהתהליכים האמורים באופן מלא או חלקי. תקנות אלה החליפו את תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (רישיון לסוכן ביטוח), התשכ"ט-1969. בחודש מרץ 2007 תוקנו תקנות הפטור, ונקבעו בהן הקלות מסוימות - חלקן לעניין מתן פטור תמידי וחלקן לעניין מתן פטור זמני.

(ח) צו איסור הלבנת הון (חובות זיהוי, דיווח וניהול רישומים של מבטח וסוכן ביטוח), התשס"ב-2001 (להלן בפסקה זו: "צו הביטוח")

צו זה מטיל על חברות הביטוח וסוכני הביטוח חובת זיהוי לקוחות, דיווח, ניהול ושמירת מסמכים שונים. צו הביטוח חל רק על תכניות ביטוח חיים בעלות מרכיב חיסכון. בחודש ספטמבר 2007 פרסם המפקח טיוטת תיקון לצו זה המרחיבה ומחילה את עקרונות הדיווח והגילוי בקשר לפעולות הפקדה ומשיכה של כספים על מבטח, וכן מקטינה את הסכומים בגינם יש לבצע אימות פרטים ודיווח בגין הפקדות ומשיכות. טיוטת הצו כוללת גם תיקון לתוספת השלישית לחוק איסור הלבנת הון, התש"ס-2000, שמטרתה החלת החובות החלות מכוח חוק זה גם על יועצים פנסיוניים. במקביל, פרסם המפקח טיוטת חוזר בעניין מדיניות וכללים להכרת מקבלי השירות כאמצעי למניעת הלבנת הון ומימון טרור. הטיוטות מטילות על גופים מוסדיים חובה לקבוע מדיניות, נהלים ודרכי התמודדות אשר יסייעו לגוף המוסדי בקביעת הזהות האמיתית של מקבלי השירות, בהבנת ייעוד הכספים המנוהלים באמצעותו ובמניעת הסיכון כי ייהפך לאמצעי להלבנת הון או למימון טרור.

(ט) תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל)(העברת כספים בין קופות), התשס"ח- 2008 (להלן: "תקנות הניוד")

בחודש פברואר 2008 אישרה ועדת הכספים את תקנות הניוד, שעניינן קביעת כללים שנועדו לאפשר לעמיתים לבצע העברת כספים, באופן קל ופשוט ככל שניתן, בין קופות גמל מאותו סוג (לרבות קרנות פנסיה וקופות ביטוח), ואף העברת כספים בין קופות גמל מסוגים שונים (למעט העברת כספים מקופת גמל לקצבה לקופת גמל שאינה למטרת קצבה) וזאת על ידי הסרת חסמים רגולטורים, הגברת המודעות בקרב העמיתים/מבוטחים ועוד. התקנות נועדו להגביר את התחרות בשוק ולשכללה. התקנות ייכנסו לתוקפן באופן חלקי באוקטובר 2008, ובאופן מלא בינואר 2009.

עובר לאישורה של ועדת הכספים, פורסמו טיוטות של חוזר המפקח בעניין העברת כספים בין קופות גמל, שעניינן הוראות טכניות ופרוצדוראליות בדבר אופן העברת הכספים לפי התקנות המוצעות, וכן פורסמו טיוטות של חוזרי מפקח, שמטרתן יצירת "שפה אחידה" בהעברת הנתונים הרלוונטיים.

אישור התקנות, צפוי, ככל הנראה, להביא לשינוי בהתנהגות הצרכנים בתחום החיסכון ארוך הטווח באופן שיביא להגברת התחרות בענף זה. מתן אפשרות מעבר הצרכנים לתוכניות שונות, עלול להקטין את המרווחים על חלק מתיק הצרכן. הערכת החברה הינה מידע צופה פני עתיד המתבססת על החקיקה המתוארת לעיל, צפי זה עלול שלא להתממש בשל העדפות צרכנים השונות מהצפוי כאמור. לפרוט נוסף ראו סעיפים 3.1.1, 3.1.5 וכן באור 30 לדוחות הכספיים.

(י) תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (הוצאות ישירות בשל ביצוע עסקאות), התשס"ח-2008

בחודש פברואר 2008 פורסמו תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (הוצאות ישירות בשל ביצוע עסקאות), התשס"ח-2008. תקנות אלה מסדירות את סוגי ההוצאות שמותר לגוף המוסדי (קופת גמל או מבטח בגין התחייבויות תלויות תשואה) להוציא בשל ביצוע עסקאות בנכסים שבניהולו, כאשר הוצאות אלו לא יכללו במסגרת דמי הניהול

אותם הוא גובה מהעמיתים. הטיוטה קובעת, בין היתר, כי תשלומים הנובעים מהשקעה של הגוף המוסדי בעמלות קנייה ומכירה ודמי שמירת ני"ע, בקרנות השקעה, בניירות ערך לא סחירים ובזכויות במקרקעין, וכן עמלות ניהול חיצוני - למנהל תיקים זר, לבעל רישיון מנהל תיקים ולמנהל קרן נאמנות, המשקיעים את רוב הנכסים המנוהלים על ידם מחוץ לישראל, יכללו במסגרת הוצאות כאמור, בתנאים ובמגבלות המפורטים בטיוטת התקנות. חלק מהוראות התקנות האמורות נקבע כהוראת שעה שתעמוד בתוקפה עד לסוף שנת 2011. התקנות ייכנסו לתוקפן בתום 30 ימים ממועד פרסומן ברשומות.

בהקשר זה, בחודש פברואר 2008 פרסם המפקח חוזר שעניינו דיווח לציבור על הוצאות ישירות המנוכות מחשבונות העמיתים. מטרת החוזר הינה הגברת המידע המוצג לציבור ויצירת מנגנון פיקוח שקוף ביחס לגביית ההוצאות אותם רשאי גוף מוסדי לנכות מחשבונות העמיתים בכפוף לתקנות המתוארות לעיל. החוזר קובע את מבנה הדיווח הרבעוני ומתכונתו, אופן הדיווח, תדירותו והצגתו באתר האינטרנט. כמו כן קובע החוזר הוראות בדבר אופן הדיווח למפקח. תחילתו של החוזר נקבעה ליום 30 ביוני 2008.

(יא) חוזרי המפקח

1) בחודש ספטמבר 2006 פרסם המפקח חוזר בדבר הסכמים למתן שירותי תפעול לגוף מוסדי על ידי יועץ פנסיוני. לאור חשש כי הסכמים מסוג זה יוצרים זיקה אסורה בין הגוף המוסדי לבין היועץ הפנסיוני, קבע המפקח הגבלות לעניין הסכמי התפעול. ההגבלות עוסקות, בין היתר, בתוכן השירות, בתמורה המרבית בגין השירות, במניעת הטיה של היועץ, בגילוי נאות והפרדה פרסונאלית בין מי שעוסק במתן ייעוץ פנסיוני או פעילות נלווית לייעוץ הפנסיוני, לבין מי שעוסק במתן שירותים או בפעילות נלוות להסכם כאמור. במסגרת החוזר נקבעו הוראות מעבר עד ליום 31 בדצמבר 2007.

2) בחודש ינואר 2007 פרסם המפקח חוזר המורה לגופים מוסדיים על פרסום דיווח רבעוני לעמיתים ולמבוטחים לעניין חיסכון פנסיוני לסוגיו. תחילתו של החוזר החלה בדיווח לרבעון השני של שנת 2007 פרט לסעיפים שתחילתם נקבעה לדיווח בגין הרבעון הראשון של שנת 2008. מטרת החוזר הינה הגברת הגילוי הנאות והשקיפות בניהול כספי העמיתים והמבוטחים וכן הגברת כלי הבקרה והמעקב שבידי אלה לצורך ניהול החיסכון הפנסיוני שלהם. בחוזר מפורטות הוראות הדיווח לפי מכשירי החיסכון השונים וכן אופן הדיווח.

3) בחודש ינואר 2007 פרסם המפקח חוזר בדבר דיווח רבעוני לציבור על עסקאות והשקעות בצדדים קשורים. מטרת החוזר הינה להגביר את רמת המידע המוצג לציבור באשר לעסקאות עם צדדים קשורים שמבצע גוף מוסדי באמצעות כספי חוסכים שהוא מנהל, וליצור שקיפות ציבורית ביחס להשקעות ולעסקאות אלו. החוזר מורה על מבנה ואופן הדיווח. הוראות החוזר חלות על חברה מנהלת - לגבי קופות הגמל וקרנות הפנסיה שבניהולה ועל חברת ביטוח - לגבי התחייבויות תלויות תשואה.

4) בחודש יולי 2007 פרסם המפקח חוזר בדבר כללי פרסום תשואה לגופים המוסדיים. מטרת החוזר לקבוע כללים לפרסום תשואה וכן לספק מידע מדויק אודות התשואות שהשיגו הגופים המוסדיים על מנת לאפשר לצרכן לבצע השוואת תשואות מושכלת בין הגופים המוסדיים השונים. תחילתו של חוזר זה נקבעה ליום 1 בספטמבר 2007.

5) בחודש ספטמבר 2007 פרסם המפקח טיוטת חוזר שנייה שעניינה הוראות לעניין תוכנו של מסמך הנמקה ומסירתו ללקוח בהתאם להוראות חוק הייעוץ הפנסיוני. בהתאם לחוק, על בעל רישיון ייעוץ או

שיווק פנסיוני להתאים ללקוח מוצר פנסיוני, לאחר שבירר עמו את מטרות החיסכון שלו, את מצבו הכספי דרך כלל, את החיסכון הקיים שלו ואת שאר הנסיבות הרלבנטיות ובהתאם להעביר ללקוח מסמך בכתב המפרט, בין היתר, את הנימוקים להמלצתו בדבר כדאיות החיסכון שלו או של קרובו באמצעות מוצר פנסיוני. הטיוטה השנייה מרחיבה ומפרטת את אופן עריכת מסמך ההנמקה, את המידע שיש לכלול בו, את משך הזמן בו על בעל רישיון לשמור העתק ממסמך ההנמקה ואת חובת הגוף המוסדי בעת צירוף לקוח למוצר פנסיוני.

6) בחודש נובמבר 2007 פרסם המפקח חוזר שעניינו הוראות ביצוע ליישום מדד HS-STD Historical Simulation Based Value At Risk (ערך בסיכון על בסיס סימולציה היסטורית). שיטת חישוב זו מהווה מדד להערכת סיכוני שוק באפיקי חיסכון לטווח ארוך, ומבוססת על סימולציה היסטורית המחשבת את הסיכון של תיק ההשקעות הנוכחי אילו נחשף היום לאירועים שהתרחשו בעבר לרבות סטיות תקן. חוזר זה מחליף חוזר שהוציא המפקח לעניין זה בחודש יולי 2007. תחילתו של החוזר נקבעה ליום 1 באפריל 2008.

7) בחודש נובמבר 2007 פרסם המפקח טיוטת חוזר שעניינה מבנה אחיד להעברת מידע בין גופים שונים בתחום החיסכון הפנסיוני, והקובעת "שפה אחידה" ומבנה נתונים אחיד בעת העברת מידע בין השחקנים המעורבים בתחום החיסכון הפנסיוני. במקביל, פרסם המפקח טיוטת חוזר שעניינה קידוד מוצרי חיסכון פנסיוני והקובעת שיטת קידוד אחידה למוצרי החיסכון הפנסיוני השונים בשוק. בשיטת הקידוד שנקבעה ניתן זיהוי חד-ערכי הן לגופים המוסדיים והן למוצרים בשוק החיסכון הפנסיוני.

8) בחודש דצמבר 2007 פרסם המפקח טיוטת חוזר שעניינה הבהרה בקשר עם צירוף עמיתים לקופת גמל על ידי חברה מנהלת. החוזר מבהיר את היחס בין סעיף 13 לחוק הייעוץ הפנסיוני לבין סעיף 20(ב) לחוק קופות הגמל אשר במרכזו סוגיית החובה ליתן ייעוץ או שיווק פנסיוני ליחיד עובר להצטרפותו לקופת גמל וכתנאי לה.

9) בחודש דצמבר 2007 פרסם המפקח טיוטת חוזר שעניינה מתנות והטבות למבוטחים. החוזר מבהיר כללים לעניין הגבלת הענקת מתנות למבוטחים ועמיתים וחובת גילוי לעניין המתנות המוענקות.

10) בחודש מרץ 2008 פרסם המפקח טיוטת תקנות הפיקוח על שירותים פיננסים (קופות גמל) (קופת גמל בניהול אישי), התשס"ח- 2008. טיוטת התקנות הועברה לוועדת הכספים. טיוטת התקנות מגדירה הוראות בעניין אופן השקעת הכספים בקופת גמל בניהול אישי בין אם על ידי הוראות ישירות של העמית בקופה או מי מטעמו ובין על ידי מנהל תיקים. בנוסף מגדירות התקנות מגבלות על השקעת כספי קופות גמל בניהול אישי הכוללות בין היתר השקעת הכספים רק במדינת ישראל ובמדינות חוץ מותרות, איסור על השקעת הכספים במוצרים מובנים ועוד. כמו כן מגדירות התקנות את חובות שונות החלות בעניין השקעת הכספים כגון חובת הסכם בכתב בין העמית לבין הקופה והפרטים השונים אשר יכללו בהסכם האמור, הוראות לעניין סכומים שניתן לנכות מנכסי הקופה, הוראות לעניין שווי נכסי קופת הגמל והוראות בדבר העברת כספים בין קופות גמל אשר אחת מהן הינה קופת גמל בניהול אישי. לנוכח תיקון חוק הגמל, לפיו ניתן לנהל גם קופות גמל לקצבה כקופות גמל בניהול אישי, מתייחסת הטיוטה גם לקופות גמל מסוג זה.

<u>ענף ביטוח חיים</u>

להלן יפורטו מגבלות חקיקה מרכזיות המתייחסות לפעילות החברה בענף ביטוח החיים, וכן עיקרי ההוראות הרגולטוריות שפורסמו בשנתיים האחרונות הנוגעות לענף זה:

(יב) תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח אובדן כושר עבודה קבוצתי) התשס"ז-2006

התקנות פורסמו בחודש נובמבר 2006 וקובעות עקרונות בסיסיים בביטוח אובדן כושר עבודה קבוצתי, שמטרתם העיקרית שמירה על ענייני המבוטחים והבטחת כיסוי ביטוחי נאות. תחילתן של תקנות אלו ביום 1 באפריל 2007 והן יחולו על פוליסות אובדן כושר עבודה קבוצתי שיכרתו או יחודשו החל ממועד זה. למבטחים המחדשים מספר פוליסות הגדול מ-300 בשנת 2007, נקבעה הוראת מעבר מקלה הפורסת את החלת התקנות עד שנת 2010. בתקנות נקבע כי בעל הפוליסה יכול שיהיה מעביד בלבד; למבוטח הבודד יתאפשר מעבר לפוליסת פרט בעת פקיעת הביטוח הקבוצתי בתנאים דומים לפוליסות פרט של המבטח במועד המעבר וללא חיתום מחדש. כן קובעות התקנות חובה על המבטח להמציא לכל מבוטח בקבוצה פוליסה, דף פרטי ביטוח ודיווח שנתי.

(יג) תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (ביטוח חיים קבוצתי), תשנ"ג-1993

בתקנות אלה כלולות הוראות, לעניין ביטוח חיים קבוצתי, ריסק (ללא מרכיב חיסכון) ובכלל זה הגדרת הקבוצות וגודלן המינימלי, תקופת הביטוח, ותקרת העמלות לסוכנים. בחודש אוגוסט 2005 תוקנו התקנות תוך קביעה כי קבוצת מבוטחים לעניין ביטוח קבוצתי תמנה 50 איש (במקום 100 איש קודם לכן). בנוסף, בוטלה ההוראה לפיה תקופת הביטוח תעמוד על שנה אחת והמפקח הוסמך לקבוע הוראות לגבי פוליסת המשך במקרה של הפסקת הביטוח הקבוצתי וללא חיתום מחדש.

(יד) תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (דרכי הפרדת חשבונות ונכסים של מבטח בביטוח חיים), התשמ"ד-1984

תקנות אלה קובעות הנחיות בדבר דרכי הפרדת החשבונות והנכסים של עסקי ביטוח חיים מכלל עסקי הביטוח של מבטח, והפרדת נכסים של עסקי ביטוח חיים משתתף ברווחים מנכסים של עסקי ביטוח חיים אחרים.

(טו) תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (תנאי הצמדה בחוזה לביטוח חיים), התשמ"ב-1982

בתקנות אלה כלולות, בין היתר, הוראות, לעניין תנאי ההצמדה בחישוב התשלומים שעל המבטח לשלם בשל פדיון הפוליסה או מקרה ביטוח בחוזה לביטוח חיים.

(טז) חוזרי המפקח

1) בחודש מאי 2005 פרסם המפקח חוזר בו הרחיב את חובת הדיווח השנתי למבוטח תוך קביעת מתכונת דיווח מפורטת יותר אשר תכלול חלק ניכר מהמידע הרלוונטי והעדכני אשר עשוי להיות חיוני לגביו. תחולתו המלאה נקבעה לדיווח בגין שנת 2006.

2) בחודש ינואר 2006 פרסם המפקח חוזר שעניינו כללים לדיווח רבעוני למפקח, במסגרת הדוחות הכספיים, לגבי רווחיות בפוליסות ביטוח חיים, תוך הבחנה בין פוליסות אישיות ופוליסות קבוצתית, וכן תוך הבחנה בין פוליסות ללא מרכיב חיסכון לפוליסות עם מרכיב חיסכון. כמו כן, בוצעה הבחנה בפוליסות עם מרכיב חיסכון בין פוליסות מבטיחות תשואה, לבין פוליסות משתתפות ברווחים. הוראות החוזר נועדו להרחיב את היקף הדיווח הכספי של חברות הביטוח על עסקי ביטוח חיים שלהן.

3) בחודש ספטמבר 2006 פרסם המפקח חוזר בעניין ביטול תקבולים למבטח שאינם חלק מפרמיית הביטוח בתוכניות ביטוח בריאות וסיעוד. על פי

החוזר, דמי הביטוח ברוטו בתכניות הביטוח (פרמיית הסיכון והעמסות), יכללו את כל התקבולים שמקבל מבטח, ומבטח לא יגבה מהמבוטח כל תקבול נוסף אחר כגון גורם פוליסה. הוראות החוזר יחולו על תכניות לביטוח בריאות וסיעוד שיימכרו או יחודשו החל מיום 1 בפברואר 2007.

4) בחודש אוקטובר 2006 פרסם המפקח "מדריך לקונה בביטוח סיעודי" וחוזר בנושא. בהתאם להוראות החוזר, על חברת ביטוח להמציא את המדריך לכל אדם שממלא טופס לרכישת ביטוח סיעודי, להביא לידיעתו של כל מי שפונה בנוגע לרכישת ביטוח סיעודי את דבר קיומו של המדריך ואת האפשרות לקבלו ולהציג את המדריך באתר האינטרנט של חברת הביטוח. מטרת החוזר להרחיב את המידע לציבור בדבר ההיבטים השונים הנוגעים לכיסוי ביטוחי זה.

5) בחודש דצמבר 2006 פרסם המפקח נייר עמדה שעניינו קווים מנחים לעניין פוליסות ביטוח חיים משולבות בחיסכון. מטרת נייר העמדה היא לשקף בצורה מלאה ובהירה את זכויות המבוטחים בפוליסות מסוג זה. תחילת ההוראות שבנייר העמדה נקבעה למחצית הראשונה של שנת 2007, לפי העניין. נייר העמדה קובע, בין היתר, הוראות בדבר מבנה הפוליסה, שימוש במונחים בפוליסה, חבות חברת הביטוח, הפקדות וביצוע תשלומים לפוליסה, השקעת הכספים במסלול ההשקעה הנבחר, דמי ניהול, משיכות והעברות כספים מן הפוליסה, שמירת זכויות, תנאי עזיבת עבודה, מתן הודעות, כניסת הפוליסה לתוקף ועוד.

6) בחודש ינואר 2007 פרסם המפקח חוזר שעניינו הערכה אקטוארית בביטוח חיים. החוזר קובע כי יש לצרף הערכת אקטואר ממונה לעניין הפרשות בגין חבות המבטח הנובעת מחוזי ביטוח חיים לכל דוח כספי (שנתי ורבעוני). החוזר מפרט את היקף ההערכה האקטוארית, הדוח האקטוארי שיש לערוך וההצהרה עליה נדרש האקטואר הממונה לחתום. בחודש אוקטובר 2007 פרסם המפקח חוזר העורך מספר שינויים בדרישות החוזר מחודש ינואר כאמור.

7) בחודש ינואר 2007 תוקנה פקודת מס הכנסה לפיה יסווג להון עצמי סכום העתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל בביטוח חיים בשיעור של 0.17% מסכום הביטוח בסיכון אשר היה רשום כעתודה לסיכונים מיוחדים בדוח בשנת המס 2006. הסכום שיסווג כאמור, יהיה פטור ממס ודרישת ההון מחברות הביטוח תוגדל באותו סכום (ראו להלן). יתרת העתודה, העולה על הסכום שיסווג כאמור, תיזקף לעודפים בארבעה חלקים שווים בשנים 2007 עד 2010 ותחויב במס. לפרטים נוספים ראו באור 24(א)(4) לדוחות הכספיים.

8) בחודש פברואר 2007 פרסם המפקח חוזר שעניינו, בין היתר, ביטול העתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל בביטוח חיים. החוזר קובע שיש לבטל את יתרת ההפרשה לעתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל החל מהרבעון הראשון של שנת 2007 (ראו גם ביאור 2(ו)(4) לדוחות הכספיים). ביטול יתרת העתודה יירשם כפריט מיוחד במסגרת דוח רווח והפסד. החוזר מאפשר לחברות להשלים את יתרת העתודה בשנת 2006 ל-0.17% מהסכום בסיכון בשייר עצמי.

9) בחודש פברואר 2007 פרסם המפקח חוזר בעניין חישוב עתודות לתשלום קצבה בפוליסות ביטוח חיים (ראו גם באור 2(ו)(3) לדוחות הכספיים).

10) בחודש יוני 2007 פרסם המפקח חוזר שעניינו ביטול תקבולים למבטח שאינם חלק מדמי הביטוח בתכניות לביטוח חיים. על פי החוזר, דמי הביטוח ברוטו בתכניות לביטוח חיים שאינן כוללות מרכיב חיסכון, יכללו את כל התקבולים שמקבל מבטח, ומבטח לא יגבה מהמבוטח כל תקבול נוסף אחר כגון גורם פוליסה או תת-שנתיות, אלא רק את דמי הביטוח

כאמור. הוראות החוזר יחולו על תכניות לביטוח חיים שיימכרו החל מחודש ינואר 2008 ועל תכניות לביטוח חיים קבוצתי שיחודשו לאחר מועד זה.

11) בחודש אוגוסט 2007 פרסם המפקח חוזר שעניינו פרסום לציבור של הערך הגלום (Embedded Value) בפוליסות ארוכות טווח בחברות ביטוח, המבטל את החוזרים הקודמים בנושא. כחלק ממגמת הפיקוח להגדיל את רמת הגילוי וכלי הניתוח בדיווח התקופתי של חברות הביטוח, נדרשות חברות הביטוח לפרסם את הערך הגלום בפוליסות ארוכות טווח, הכוללות פוליסות חיים ובריאות. גילוי המידע בדבר הערך הגלום, ייעשה על פי הכללים והעקרונות שנקבעו בדוח הוועדה שהוקמה לעניין זה ואשר צורף לחוזר. כן נקבע בחוזר כי הערך הגלום הינו מידע הצופה פני עתיד, ולפיכך לא תחול לגביו האחריות בהתאם לחוק ניירות ערך וחוק הפיקוח, המטילים אחריות לנזק בשל פרט מטעה, בשל כך שלא התממש כולו או חלקו, או שהתממש באופן שונה מכפי שנצפה, ובלבד שהמידע פורסם בהתאם להוראות החוזר. הערך הגלום יפורסם אחת לשנה, עבור השנה המסתיימת ביום 31 בדצמבר, וזאת במסגרת הדוח הרבעוני בגין התקופה המסתיימת ב-31 במרץ בשנה העוקבת. בהתאם להוראות כאמור, תפרסם החברה לראשונה את הערך הגלום שלה נכון ליום 31 בדצמבר 2007 במועד פרסום הדוחות הכספיים ליום 31 במרץ 2008. להערכת החברה, לפרסום השווי הגלום עשויה להיות השפעה על מחירי המניות של חברות החזקה המחזיקות במבטחים. הערכת החברה כאמור לעיל, הינה מידע צופה פני עתיד, המבוסס על ההנחה, כי יתכנו פערים בין הערך הגלום כפי שמפורסם על פי הנחיות הפיקוח לבין ציפיות השוק לערך הגלום, כפי שמקבל ביטוי במחיר בו נסחרות מניות החברות כאמור בבורסה. הצפי כאמור עשוי שלא להתממש במקרים בהם לא יתקיים פער כאמור או במקרים בהם הפער כאמור יהיה קטן.

12) בחודש ינואר 2008 פרסם המפקח טיוטת חוזר שעניינה הבהרה בנוגע לשיקום מקצועי בפוליסה לביטוח אובדן כושר עבודה עם הגדרת עיסוק ספציפי. בהבהרה מצוין, בין היתר, כי בפוליסות כאמור אין לדרוש מהמבוטח לעבור תהליך של שיקום מקצועי ואין להתנות את המשך תשלום תגמולי הביטוח בקיום תהליך כאמור.

13) בחודש ינואר 2008 פרסם המפקח חוזר בנושא מתכונת דיווח על רשימת נכסי השקעה של גוף מוסדי, אשר הותאמה למבנה הדוח החודשי המדווח לאוצר, וזאת כחלק ממדיניות להגברת הגילוי הנאות והשקיפות לציבור ויצירת אחידות במידע המסופק על ידי גופים מוסדיים לציבור, בנוגע לכספי ההשקעות. החוזר מחייב את הגופים המוסדיים לפרסם רשימה רבעונית של נכסים ברמת הנכס הבודד, נכון ליום האחרון של כל רבעון, לפי פירוט ומתכונת שנקבעו על ידי המפקח. רשימות הנכסים תפורסמנה באתר האינטרנט של החברה והן יסוקרו על ידי רואה החשבון המבקר של החברה. תחילתו של החוזר הינה בגין הדיווחים מהרבעון השני של שנת 2008.

<u>ענף הפנסיה</u>

להלן יפורטו מגבלות החקיקה המרכזיות המתייחסות לפעילות החברה בענף הפנסיה וכן עיקרי ההוראות הרגולטוריות שפורסמו בשנתיים האחרונות והנוגעות לענף זה:

(יז) חוק הפיקוח

חוק הפיקוח קובע את התנאים לקבלת רישיון מבטח בידי המבקש לנהל קרן פנסיה. לפי חוק הפיקוח, כפי שתוקן בתיקון לחוק הגמל (ראו הרחבה בסעיפים 3.1.1 ו- 3.1.2 לעיל) מנורה מבטחים פנסיה רשאית לעסוק

בניהול קופות גמל (לסוגיהן השונים) בלבד, ולהחזיק במלוא אמצעי השליטה בחברות בנות בעלות רישיון סוכן ביטוח ("**סוכן תאגיד**").

(יח) חוק קופות גמל

חוק קופות גמל מסדיר בחקיקה ראשית נושאים שונים הקשורים להקמת קופת גמל וניהולה (ראו גם סעיף 3.1.2(א) לעיל). בנוסף, מחיל חוק קופות גמל על חברה המנהלת קופת גמל ובכלל זה קרן פנסיה, את הוראות חוק הפיקוח לעניין מינוי אורגנים ובעלי תפקידים. מכאן, כי מנורה מבטחים פנסיה מחויבת למנות אקטואר, מנהל סיכונים ורואה חשבון מבקר לפי הוראות חוק הפיקוח. בנוסף, ובהתאם להוראות חוק קופות גמל, עליה למנות ועדת השקעות, שרוב חבריה נציגים חיצוניים, לצורך קביעת מדיניות ההשקעות של נכסי קרנות הפנסיה ופיקוח על ניהול ההשקעות כאמור.

(יט) תקנות קופות הגמל

תקנות אלה קובעות, בין היתר, כי ההון העצמי של חברה מנהלת של קרן פנסיה לא יפחת מסכום של 7 מלש"ח (הסכום צמוד למדד החל במדד שפורסם בחודש נובמבר 2001, והתאמה למדד תעשה בכל סוף שנת כספים). נכון למועד דוח זה, דרישת ההון העצמי המזערי של מנורה מבטחים פנסיה, עומדת על סך של כ-7.8 מלש"ח.

(כ) חוזרי המפקח

1) בחודש אוגוסט 2006 פרסם המפקח חוזר שעניינו צירוף הצהרת מנכ"ל וסמנכ"ל כספים לדוחות הכספיים של קרן פנסיה או חברה המנהלת קרן פנסיה. בחוזר אומצו נוסחי ההצהרות שקבעו הפיקוח על הבנקים ורשות החברות הממשלתיות, שמצידן אימצו את נוסחי ההצהרות שקבעה הרשות לניירות ערך בארה"ב לעניין הגילוי הנאות בדוחות הכספיים. בחודש פברואר 2007 פורסם חוזר הדוחה את תחילתו של החוזר האמור עבור קרנות הפנסיה לתקופה המסתיימת ביום 31 בדצמבר 2007.

2) בחודש ינואר 2006 פרסם המפקח טיוטת חוזר שעניינה קיום סקר עמיתים לצורך הכנת דין וחשבון אקטוארי של קרן פנסיה. מטרת הסקר הינה לשפר את איכות הנתונים האקטוארים המשמשים לצורך עריכת המאזן האקטוארי והדוח האקטוארי התומך בו. לפי טיוטת החוזר, על כל חברה המנהלת קרן פנסיה תוטל החובה להשלמת ביצוע סקר כאמור לפחות אחת לשנתיים. טיוטת החוזר מפרטת את הדגשים וההוראות הנוגעים לקיום סקר כאמור.

3) בחודש יולי 2006 פרסם המפקח חוזר שעניינו דיווח לממונה על נושאי משרה בחברה מנהלת של קרן פנסיה. החוזר נוגע למועמדים למינוי כנושאי משרה שהחברה מצרפת לשורותיה, והוא כולל שאלון פרטים אישיים למועמד, הצהרת המועמד וטופס למילוי על ידי החברה. חוזר זה נועד להגביר את הפיקוח על מינויים של נושאי משרה לחברות אלו.

4) בחודש פברואר 2007 פרסם המפקח תיקון לחוזר שפורסם בחודש מרץ 2005 שעניינו העברת כספים בין קרנות פנסיה חדשות בהתאם לתיקון, יש לזקוף ליתרתו הצבורה של העמית העובר תשואה דמוגרפית לגבי התקופה שבין תום תקופת הדיווח הכספי האחרונה בגינה נזקף לו עודף או גירעון אקטוארי לבין מועד העברת הכספים. לגבי התקופה שבין תום תקופת הדיווח הכספי האחרונה בגינה נזקף למבוטח העובר עודף או גירעון אקטוארי, לבין מועד העברת הכספים, יש לזקוף ליתרתו הצבורה תשואה דמוגרפית (ולא שיעור עודף אקטוארי או שיעור גירעון אקטוארי). תחילתו של התיקון ביום 4 בפברואר 2007.

5) בחודש פברואר 2007 פרסם המפקח חוזר שעניינו עדכון הוראות בדבר הדיווחים הכספיים של חברות מנהלות של קרנות פנסיה חדשות. החוזר מרחיב את דרישות הצגת המידע הנוגע לתהליכים, נתונים ובעלי תפקידים שונים בחברה (רואה החשבון המבקר, האקטואר והמבקר הפנימי בחברה). בנוסף, קובע החוזר כי רשימת נכסי הקרן המוגשת לממונה יחד עם הדוחות הכספיים, תסוקר על ידי רואה החשבון המבקר של החברה המנהלת. תחילתו של החוזר בדוחות הכספיים השנתיים לשנת 2006.

6) בחודש מאי 2007 פרסם המפקח חוזר בדבר דרך חישוב המאזן האקטוארי ומקדמי התקנון של קרן פנסיה. החוזר משנה את מערכת ההנחות העומדת בבסיס חישוב המאזן האקטוארי ומקדמי תקנון קרן הפנסיה, וזאת עקב עלייה בתוחלת החיים והקטנת מקרי הנכות והמוות טרום גיל הפרישה.

7) בחודש מרץ 2008 פרסם המפקח טיוטת חוזר שנייה שעניינה ביטוח משלים לעמיתים בקופות גמל. בטיוטה נקבעו הכללים לפיהם חברה מנהלת של קרן פנסיה או של קופת גמל רשאית לרכוש כיסויים ביטוחיים קבוצתיים עבור העמיתים בקופה. במסגרת הטיוטה נקבע, בין היתר, לגבי רכישת ביטוח משלים באמצעות החברה המנהלת, במסגרת ההפקדות השוטפות בעד העמית לקרן או לקופה, כי החברה המנהלת תשמש כבעלת פוליסת הביטוח המשלים, הביטוח הקבוצתי המשלים יהיה למקרה מוות בלבד, התשלומים עבור הכיסויים הביטוחיים ייעשו מכספי החברה המנהלת בלבד ולא מכספי קרן הפנסיה או קופת הגמל וכי החברה המנהלת וחברת הביטוח שממנה יירכשו הכיסויים הביטוחיים לא יהיו צדדים קשורים, כהגדרתו של מונח זה בתקנות קופות גמל הוראות דומות חלות לגבי רכישת ביטוח חיים קבוצתי מכספי עמיתי קופת הגמל.

8) בחודש אוגוסט 2007 פרסם המפקח חוזרים בעניין תיקונים לחוזרי הוראות לניהול קרן חדשה, הוראות לניהול קרן כללית וכן תיקונים להוראות חוזר דיווח כספי לקרנות פנסיה חדשות. התיקונים כוללים, בין היתר, הוראות בקשר עם שינוי מועדי עדכון היתרות הצבורות של מבוטחים על פי התשואה הדמוגרפית של הקרן, למועדי עדכון חודשיים במקום שנתיים, הוראות המאפשרות להציג בתקנון קרן פנסיה כללית מקדמי המרה המבוססים על הנחת ריבית לפי הנחת הריבית לטווח ארוך שקבע המפקח בניכוי שיעור מינימלי של 0.5% (לעומת ניכוי בשיעור מינימלי של 1.5%) בהתחשב בדמי הניהול אשר ייקבעו בתקנון.

9) בחודש אוגוסט 2007 פרסם המפקח חוזר פנסיה שמטרתו לקבוע הוראות בדבר מתכונת ואופן דיווח כספי רבעוני של חברה מנהלת של קרן פנסיה ושל קרן הפנסיה שבניהולה. הוראות החוזר חלות מיום פרסומו, אולם נקבעו הוראות מעבר על פיהן, בין היתר, בשנת 2007 ייערך דין וחשבון כספי במתכונת חצי שנתית בלבד ללא נתונים השוואתיים, ובדין וחשבון הכספי הרבעוני לשנת 2008 לא יוצגו נתונים השוואתיים בגין הרבעונים המקבילים לשנת הדיווח הקודמת.

10) בחודש דצמבר 2007 פרסם המפקח חוזר פנסיה בעניין דוח חודשי של קרנות הפנסיה. הוראות החוזר נועדו להסדיר את מתכונת הדיווח החודשית של קרנות הפנסיה ולשפר את איכות הדיווחים הנשלחים למפקח. כמו כן, לאור שינויים בדרישות הדיווח עודכן הדוח החודשי. חוזר זה מבטל חוזר קודם בנושא שפורסם בחודש ינואר 2007.

11) בחודש ינואר 2008 פרסם המפקח נייר עבודה בנושא מערכות פנסיה רב מסלוליות. נייר העבודה סוקר נושא על היבטיו השונים ותוך סקירת המצב במדינות שונות בעולם, וממליץ לעודד את פיתוחן של קרנות פנסיה רב מסלוליות ואת ההשקעות בקופות גמל מסלוליות, תוך הגדלת מעורבות הציבור בבחירת מסלול ההשקעה.

3.1.3 שינויים בהיקף הפעילות בתחום, ברווחיותו ובתמהיל הלקוחות

(1) ענף ביטוח חיים

היקף הפעילות

בשנת 2007 נרשמה עליה של כ-6.7% בהיקף פרמיית ביטוח חיים של הקבוצה לעומת שנת 2006. בשנת 2006 נרשמה עליה של כ-4.7% בהיקף פרמיית ביטוח חיים של הקבוצה, לעומת שנת 2005. העלייה הושפעה ממספר גורמים שעיקרם הם: גידול במכירות חדשות, גיוס סוכנים חדשים ושיפור המצב הכלכלי במשק.

במכירות החדשות של פוליסות ביטוח חיים בשנת 2007 חל גידול של כ-3.7% לעומת שנת 2006. בשנת 2006 חל גידול של כ-14.9% במכירות החדשות של פוליסות ביטוח חיים לעומת שנת 2005.

בנוסף, החל מסוף שנת 2005, החברה משווקת פוליסות Top Finance. מרבית הפוליסות הללו מוגדרות כחוזי השקעה, אשר התקבולים בגינן אינם נרשמים כהכנסה מפרמיה. בשנת 2007 חל גידול של כ- 124% במכירות של פוליסות אלו לעומת שנת 2006.

הגידול בענף נובע משני מקורות עיקריים:

- גיוס סוכנים חדשים והעמקת פעילות עם הסוכנים הקיימים, במיוחד עם סוכנויות ההסדר הגדולות במשק;
- הגברת החשיבות של מרכיב התשואה בהחלטת הרכישה של הלקוחות והיות הקבוצה ממותגת כמובילה בתחום פעילות זה לאורך שנים;

רווחיות

רווחיות הקבוצה בתחום זה מושפעת ממספר גורמים עיקריים. גורם משמעותי המשפיע על הרווחיות הינו המרווח הפיננסי הנובע מהשקעת כספי פוליסות ביטוח חיים. מרווח זה מושפע מתוצאות שוק ההון בתקופת הדיווח. גורם נוסף הינו הפער בין הפרמיה הנגבית בגין הערכת מרכיב הריסק לעלותו בפועל, בהתחשב בביטוח משנה. התארכות תוחלת החיים משפיעה על הרווחיות הן בתוכניות הריסק, והן בתוכניות בהן משולמת קצבה לכל תקופת חיי המבוטח. עוד גורם המשפיע על רווחיות החברה הינו משך חיי הפוליסות. ככל שפוליסה נמשכת לתקופה ארוכה יותר כך גדלה הרווחיות מהפוליסה.

לעניין ניתוח הרווחיות ראו סעיף 2.2.1 לעיל.

לנתונים בדבר הכנסות ורווח לפני מס בענף זה ראו טבלה בסעיף 2.2.1 (1) לעיל.

תמהיל לקוחות

ראו סעיף 3.4 להלן.

(2) ענף הפנסיה

היקף הפעילות

בשנת 2007, חל גידול בהכנסות מדמי גמולים בקרן הפנסיה "מבטחים החדשה", שניהולה מהווה את עיקר הפעילות של הקבוצה בתחום

הפנסיה, בשיעור של כ-% 11.4 לעומת שנת 2006. במהלך שנת 2006 חל גידול בהכנסות מדמי גמולים של מבטחים החדשה בשיעור של כ-%10.8 בהשוואה לשנת 2005.

רווחיות

הרווחיות בענף זה תלויה בעיקר בהכנסות מדמי הניהול. דמי הניהול נגבים בשני אופנים: שיעור מדמי הגמולים שנגבו בתקופה ושיעור מצבירת הנכסים בקרן. ככל שמצרפים עמיתים חדשים מגדילים את דמי הגמולים שנגבים וגם צבירת הנכסים גדלה בהתאם.

לנתונים בדבר הכנסות ורווח לפני מס בענף זה ראו טבלה בסעיף 2.2.1 (1) לעיל.

בראשית שנת 2006 חל שינוי במבנה דמי הניהול הנגבים מקרן הפנסיה "מבטחים משלימה". בהתאם להוראות תיקון מס' 3 לתקנות (ראו סעיף 3.1.2(ו) לעיל), החל משנת 2006 השתנה מבנה דמי הניהול אותו רשאית מנורה מבטחים פנסיה לגבות מעמיתי "מבטחים משלימה" בגין כספים שהופקדו בקרן פנסיה זו בשנת 2006 ואילך, ובדצמבר 2007 נקבעה בתקנון החדש של "מבטחים משלימה" הוראה המגבילה את שיעור דמי הניהול שניתן לגבות מנכסי הקרן העומדים כנגד התחייבויותיה לפנסיונרים. השינויים לא השפיעו מהותית על הכנסות הקבוצה.

לנוכח התחרות בענף, מנורה מבטחים פנסיה מעניקה לעמיתי קרנות הפנסיה הטבות בדמי ניהול אשר מיועדות להגדלת הצבירה שלהם בקרן או לרכישת כיסויים ביטוחיים משלימים. הטבות אלו מקטינות את דמי הניהול האפקטיביים הנגבים מעמיתי הקרן. לעניין ניתוח הרווחיות ראו סעיף 2.2.1 לעיל.

תמהיל לקוחות

ראו סעיף 3.4 להלן.

3.1.4 גורמי הצלחה קריטיים בתחום הפעילות והשינויים החלים בהם

להערכת הקבוצה, גורמי הצלחה קריטיים בתחום הפעילות הינם, בין היתר, איתור הצרכים של הלקוחות ויכולת שימור הלקוחות ופיתוח מוצרים העונים לצרכים אלו, יכולת השיווק וההפצה לגיוס לקוחות חדשים, רמת שירות גבוהה ללקוח, מובילות בתחום התשואה ללקוח, התייעלות בתשומות הייצור תוך שמירה על רמת השירות ושיפור מערכות המידע בתחום זה.

גורמי הצלחה נוספים, ייחודיים לענף קרנות הפנסיה, הינם, בין היתר, נגישות לערוצי הפצה ושיווק, קביעת דמי ניהול תחרותיים, תשואה דמוגרפית והיערכות מהירה לשינויים רגולטוריים.

3.1.5 תחליפים למוצרי תחום הפעילות

מוצרי תחום הפעילות הינם תחליפיים זה לזה, במידה רבה, אולם התחליפיות אינה מלאה, שכן מוצרי הענפים השונים בתחום אינם בעלי מאפיינים זהים לחלוטין, כפי שיפורט להלן.

בכל הענפים שבתחום ישנם מוצרי חיסכון לגיל פרישה, אשר המוצרים התחליפיים העיקריים המתחרים בהם הינם תכניות החיסכון בבנקים ופיקדונות למיניהם.

את מרכיבי הריסק, לרבות הנכות הקצבתית, ניתן לרכוש בקרן הפנסיה כתחליף למוצרי ביטוח החיים. יחד עם זאת, תשלום חד פעמי ("פיצוי") בקרות אירוע ביטוחי ניתן לרכוש רק בחברת ביטוח.

לשינויים הרגולטוריים שנערכו לאחרונה, בתחום הטבות המס השונות, בנושא הניוד, חקיקת בכר, הסדר פנסיית חובה ותיקון חוק הגמל עשויה להיות השפעה מהותית על מידת התחליפיות הפנימית בין מוצרי התחום ועל מידת התחליפיות בינם לבין מוצרי חיסכון אחרים. הערכת החברה הינה מידע צופה פני עתיד המבוסס על החקיקה בתחום ועל הערכת החברה לגבי השפעתה על השוק. צפי זה עלול שלא להתממש בשל שינויי חקיקה נוספים או בשל שינויים סביבתיים אחרים שיגרמו להתנהגות השוק באופן השונה מזה הנצפה על ידי החברה נכון למועד דוח זה.

3.1.6 **מבנה התחרות והשינויים שחלו בתחום**

לפירוט, ראו סעיף 3.8 להלן.

3.1.7 **שינויים בהסדרי ביטוח משנה בתחום**

לתיאור השינויים בהסדרי ביטוח המשנה בתחום ראו סעיף 3.6 להלן.

3.2 **מוצרים ושירותים**

המוצרים הנמכרים בתחום זה הינם: בביטוח חיים – פוליסות ביטוח ובקרנות הפנסיה – זכויות על פי תקנונים. המוצרים נמכרים לעיתים כשהם משולבים זה בזה.

(1) ביטוח חיים

סעיף זה כולל תיאור כללי ותמציתי של מוצרי ביטוח וכיסויים ביטוחיים. התנאים המלאים והמחייבים הם התנאים המפורטים בכל פוליסה. התיאור הינו לצרכי דוח זה בלבד ולא ישמש לצרכי פרשנות הפוליסה.

(א) תיאור כללי

הקבוצה משווקת פוליסות ביטוח מנהלים, פוליסות ביטוח לעצמאיים (הכפופות לתקנות קופות הגמל) וכן פוליסות ביטוח פרט. פוליסות אלה (הכפופות לתקנות קופות הגמל או שאינן כפופות להן) יכולות לכלול מרכיב חיסכון הוני או קצבתי או שילוב ביניהם (לפי בחירת המבוטח במועד הנפקת הפוליסה או במועד שינוייה ובכפוף לתקנות מס הכנסה) וכן מרכיבי ריסק למיניהם, או כל אחד מהמרכיבים שהוזכרו בנפרד מאחרים (ריסק לסוגיו בלבד או חיסכון לסוגיו בלבד).

מסלול הוני

הינו מסלול המעניק למבוטח אפשרות למשוך את ערכי הפדיון בסכום חד פעמי, בכפוף לתנאי הפוליסה והוראות הדין.

מסלול קצבה

הינו מסלול בו זכאי המבוטח לקצבה לכל ימי חייו בהתאם לנוסחה שנקבעה בפוליסה. המסלול העיקרי מקנה תקופה מינימלית של תשלומי קצבה אף אם המבוטח שהחל לקבל קצבה נפטר לפני כן.

להלן פירוט סוגי המוצרים העיקריים בביטוחי חיים שמשווקת הקבוצה:

פוליסת "סטטוס"

פוליסה שהחברה החלה בשיווקה החל משנת 2004. בפוליסה זו קיימת הפרדה מוחלטת בין מרכיבי הריסק, החיסכון וההוצאות. הפוליסה משווקת הן כפוליסת ביטוח מנהלים, הן כפוליסת ביטוח פרט והן כפוליסות ביטוח לעצמאיים. בפוליסות ביטוח סטטוס סכום הביטוח והפרמיה יכולים להשתנות על פי החלטת המבוטח, בכפוף לתנאי החיתום. החל משנת 2007, החברה משווקת פוליסות "סטטוס חדש מנהלים ועצמאיים" ו"סטטוס אישי חדש" (ראו גם סעיף 2.7.1 (טז) לעניין השינויים שחלו בתנאי הפוליסות בשנת 2007). החיסכון הצבור בפוליסה מושקע באחד או יותר ממגוון מסלולי ההשקעה שעומדים לרשות המבוטח ועל פי הנחייתו. מהחיסכון המושקע כאמור מנוכים דמי ניהול על פי הסיכום בין החברה למבוטח וכרשום בפוליסה.

פוליסת TOP FINANCE[2]

פוליסת ביטוח הכוללת מרכיב חיסכון בלבד, המשווקת הן כפוליסת פרט והן כפוליסה לעצמאיים. החיסכון הצבור בפוליסה מושקע באחד או יותר ממגוון מסלולי ההשקעה שעומדים לרשות המבוטח ועל פי הנחייתו. מהחיסכון המושקע כאמור מנוכים דמי ניהול על פי הסיכום בין החברה למבוטח וכרשום בפוליסה.

פוליסת TOP FINANCE קופה מרכזית לפיצויים[3]

פוליסת ביטוח הכוללת מרכיב חיסכון בלבד ומאפשרת למעסיק לצבור את התחייבויותיו לתשלום פיצויים לעובדיו, הכול בכפוף לתקנות קופות הגמל. החיסכון הצבור בפוליסה מושקע באחד או יותר ממגוון מסלולי ההשקעה שעומדים לרשות המעסיק ועל פי הנחייתו. מהחיסכון המושקע כאמור מנוכים דמי ניהול על פי הסיכום בין החברה למעסיק וכרשום בפוליסה. לאור תיקון חוק הגמל, לפיו לא יותר שיווקן של פוליסות אלה, תוכל החברה להמשיך ולקבל הפקדות לפוליסות הקיימות רק בגין עובדים שהמעסיק העביר בגינם הפקדות עד סוף 2007.

פוליסת "עדיף"

עד לסוף שנת 2003 שיווקה הקבוצה פוליסת ביטוח "עדיף" בה דמי הביטוח מפוצלים בין מרכיב הריסק (כולל הוצאות) לבין מרכיב החיסכון, כאשר היחס בין המרכיבים כאמור, נקבע על ידי בעל הפוליסה או המבוטח. החיסכון הצבור בפוליסות מסוג זה ששווקו עד שנת 1990 הינו צמוד למדד המחירים לצרכן ותוספת ריבית הרשומה בהן. הפוליסות ששווקו החל משנת 1991 ועד לסוף שנת 2003 הינן "פוליסות משתתפות ברווחים". המבוטח אינו יכול לבחור את מסלול ההשקעה ודמי הניהול נקובים בתנאי הפוליסה.

פוליסות "סטטוס", "TOP FINANCE" ו"עדיף" יכולות להיות הוניות או קצבתיות. לאור תיקון חוק הגמל הצבירה בגין ההפקדות מינואר 2008 ואילך (בפוליסות אלה הכפופות לתקנות קופות גמל) תוכל להימשך כקצבה בלבד.

פוליסת "מעורב" (מסורתי)

עד לסוף חודש יוני שנת 2001 שיווקה הקבוצה פוליסת ביטוח מסוג "מעורב" (מסורתי), אשר בה סכום הביטוח מורכב ממרכיב החיסכון בתוספת מרכיב הריסק כשהם שלובים יחדיו. בקרות מקרה ביטוח (מוות או תום תקופה) משולם

---

[2] נתוני הפרמיות והתביעות של פוליסות אלה אינם נכללים בדוח עסקי ביטוח חיים.

[3] נתוני הפרמיות והתביעות של פוליסות אלה אינם נכללים בדוח עסקי ביטוח חיים.

סכום הביטוח הקבוע מראש, הנקוב בפוליסה (הוני). החיסכון הצבור בפוליסות מסוג זה ששווקו עד שנת 1990 הינו צמוד למדד המחירים לצרכן ותוספת ריבית הרשומה בהן. הפוליסות ששווקו החל משנת 1991 ועד לסוף חודש יוני 2001 הינן "פוליסות משתתפות ברווחים". המבוטח אינו יכול לבחור את מסלול ההשקעה ודמי הניהול נקובים בתנאי הפוליסה. פוליסה זו הינה הונית. לאור תיקון חוק הגמל הצבירה בגין הפקדות מינואר 2008 ואילך (בפוליסות אלה הכפופות לתקנות קופות גמל) חייבת בתשלום כקצבה בלבד. הקבוצה בוחנת את עמדתה בדבר התייחסותה לפוליסות אלו בהקשר להחלטה בעניין סיווג הפוליסות כקופות גמל משלמות לקצבה או לא.

בכל סוגי הפוליסות הנ"ל, רשאי המבוטח/בעל הפוליסה לפדות את הפוליסה לפני הגיעה למועד תום התקופה, על-פי ערכי הפדיון הנקובים בה, ובכפוף לתקנות קופות הגמל או כל הסדר תחיקתי אחר החל על הפוליסה, לפי העניין.

פוליסת "ריסק"

פוליסת ביטוח הכוללת מרכיב סיכון (ריסק) בלבד.

בנוסף למוצרים הנ"ל קיימות בחברה פוליסות מסוגים נוספים כמפורט להלן.

(ב) סוגי תוכניות ביטוח בענף ביטוח החיים

להלן פירוט תוכניות הביטוח העיקריות המשווקות על ידי הקבוצה:

ביטוח מנהלים

פוליסות ביטוח המשלבות חיסכון, ריסק (מוות) וכיסוי למקרה אובדן כושר עבודה (על פי צרכי המבוטח). פוליסות אלה מהוות מרכיב בתנאים הסוציאליים במסגרת יחסי עובד-מעביד.

הפרמיה מהווה אחוז מוסכם משכרו של המבוטח (לפיצויים, לתגמולים ולאובדן כושר עבודה), כפי שמתעדכן מעת לעת. פוליסות אלה כפופות לתקנות קופות הגמל.

קהל היעד לפוליסות ביטוח המנהלים הינו מעסיקים ובעלי שליטה בחברות המעוניינים לרכוש לעובדיהם או לעצמם, בהתאמה, ביטוח מנהלים במסגרת יחסי עובד-מעביד.

ביטוח פרט

פוליסות ביטוח ללקוחות פרטיים הכוללות חיסכון, ריסק או כיסויים שונים ולעיתים כל המרכיבים משולבים גם יחד.

קהל היעד לפוליסת ביטוח פרט הינו לקוחות פרטיים, שכירים ועצמאים כאשר הפוליסות לעצמאים כפופות לתקנות קופות הגמל.

ביטוח חיים ריסק טהור

פוליסות מסוג ריסק המעניקות תשלום למוטבים של סכום הביטוח, בתשלום אחד, במקרה של מות המבוטח, למעט במקרה של התאבדות במהלך השנה הראשונה.

פוליסות ביטוח חיים ריסק טהור משווקות על ידי הקבוצה, הן ליחידים כפוליסת ביטוח חיים "ריסק פרטי" והן כהרחבה לפוליסות ביטוח חיים אחרות, כגון "סטטוס".

במסגרת פוליסות ביטוח "ריסק פרטי" משווקת הקבוצה פוליסות ביטוח ריסק המשמשות כבטוחה למקרה מוות לנותן המשכנתא ("**בית בטוח**"). סכום הביטוח הינו בגובה יתרת ההלוואה. הפוליסה מאפשרת שילוב ביטוח מבנה הדירה בגינה נלקחה ההלוואה.

<u>ריסק קבוצתי</u>

פוליסות מסוג ריסק קבוצתי משווקות בדרך כלל למעסיקים המעוניינים לבטח את עובדיהם בכיסוי למקרה מוות בלבד והן כפופות לתקנות ביטוח חיים קבוצתי, כאשר הפרמיה נגבית באמצעות בעל הפוליסה עבור כל המבוטחים בקבוצה.

<u>ביטוח אובדן כושר עבודה</u>

כיסוי לאובדן כושר עבודה מעניק למבוטח, לאחר תקופת המתנה של מספר חודשים ממועד מקרה הביטוח, תשלום חודשי ושחרור מתשלום יתרת הפרמיה בפוליסה במקרה של נכות הגורמת לאובדן כושר עבודה, מלא או חלקי, כתוצאה ממחלה או תאונה. כיסוי זה נמכר בדרך כלל ככיסוי נוסף לפוליסות ביטוח אחרות כגון "סטטוס" או "ריסק".

הפוליסה כאמור נמכרת ללקוחות שכירים, עצמאיים ופרטיים.

<u>אובדן כושר עבודה קבוצתי</u>

פוליסות מסוג אובדן כושר עבודה קבוצתי כפופות לתקנות מיוחדות שהותקנו לעניין זה שתחולתן מיום 1.4.07.

<u>ביטוח סיעודי</u>

תוכנית המעניקה למבוטח פיצוי חודשי לאחר תקופת המתנה של מספר חודשים החל ממועד מקרה הביטוח (מועד בו המבוטח אינו יכול לבצע פעולות יומיומיות בסיסיות, כולן או חלקן), ולמשך תקופת הפיצוי כפי שהוגדרה בפוליסה, עם רכישתה. הפיצוי כאמור משולם כל עוד המבוטח במצב סיעודי, אך לא יותר מהתקופה הנקובה בפוליסה.

פוליסה זו נמכרת בעיקר ללקוחות פרטיים. קיימות גם פוליסות קבוצתיות לביטוח סיעודי. פוליסות מסוג זה משווקות בדרך כלל למעסיקים או לוועדים המעוניינים לבטח את עובדיהם בכיסוי למקרה סיעודי.

<u>ביטוח מחלות קשות</u>

פוליסה המבטיחה למבוטח קבלת פיצוי כספי חד פעמי לאחר אבחון מחלה קשה מתוך רשימת מחלות מוגדרת ובהתאם לתנאי הפוליסה.

הפוליסה נמכרת ללקוחות פרטיים. קיימות גם פוליסות קבוצתיות לביטוח מחלות קשות. פוליסות מסוג זה משווקות בדרך כלל למעסיקים או לוועדים המעוניינים לבטח את עובדיהם בכיסוי למקרה של מחלות קשות.

<u>אחר</u>

(א) <u>ביטוח ריסק למקרה מוות מתאונה</u>

"מוות מתאונה" הינו כיסוי נוסף המעניק למוטבים בעת מקרה מוות של המבוטח כתוצאה מתאונה, סכום כספי חד-פעמי בנוסף לסכום הביטוח היסודי.

(ב) <u>ביטוח למקרה נכות מתאונה</u>

"נכות מתאונה" הינו כיסוי נוסף המעניק סכום כספי חד-פעמי במקרה של נכות עקב תאונה. במקרה של נכות מלאה ותמידית ישולם סכום הביטוח במלואו, ובמקרה של נכות חלקית ישולם סכום ביטוח יחסי מתוך סכום הביטוח המלא בהתאם לטבלה הקבועה בפוליסה.

(ג) <u>ביטוח למקרה נכות מקצועית</u>

"נכות מקצועית" הינה הרחבת הפוליסה המעניקה למבוטח סכום כספי חד-פעמי במקרה של תאונה או מחלה שבעקבותיהם נשלל מהמבוטח באופן מוחלט ותמידי הכושר לעסוק במקצועו או בעיסוק אחר סביר ומתאים. במקרה של נכות מלאה ותמידית ישולם סכום הביטוח כאמור, ותבוטל הפוליסה על כל הכיסויים האחרים שבה.

כל הפוליסות כאמור נמכרות ללקוחות המבקשים לשפר את פוליסת ביטוח החיים שלהם.

לפירוט בדבר השקעות כספי המבוטחים והעמיתים והרווחיות הנזקפת לחברה מהם בענף ביטוח החיים, ראו סעיף 10.3.7 להלן.

(2) <u>פנסיה</u>

(א) <u>קרן פנסיה חדשה מקיפה "מבטחים החדשה"</u>

קרן פנסיה חדשה מקיפה, שהוקמה בשנת 1995, בה מבוטחים עובדים שכירים ועצמאים (עובדים-עצמאים, עובדים-שכירים המפקידים כספים בקרן במעמד עצמאי ועצמאים שאינם עובדים), שהחלו להיות מבוטחים בקרן פנסיה משנת 1995 ואילך. הקרן מעניקה כיסויים למקרי מוות (פנסיית שאירים), אובדן כושר עבודה (פנסיית נכות) ופרישה לפנסיה בגיל זקנה (פנסיית זקנה) כמפורט בתקנון הקרן. ההפקדות לקרן מוגבלות בתקרה חודשית של עד 20.5% מכפל השכר הממוצע במשק (שכר מבוטח של כ-15 אלף ש"ח בחודש), המחושבת באופן מצטבר עבור כל שנת מס בנפרד.

היקף דמי הגמולים שגבתה החברה המנהלת מעמיתי קרן הפנסיה מבטחים החדשה במהלך התקופות המתוארות בדוח והנכסים המנוהלים בה (במיליוני ש"ח) מפורטים להלן:

	2007	2006	2005
דמי גמולים	2,744	2,462	2,201
נכסים	20,154	17,202	14,467

במסגרת מעבר עמיתים בין קרנות פנסיה חדשות, בשנת 2007, הועברו, כספי צבירה של עמיתים מקרנות הפנסיה שבניהול מבטחים החדשה לקרנות פנסיה חדשות אחרות נטו בסך כ-314 מלש"ח לעומת 91 מלש"ח בשנת 2006 (העברת הכספים האמורה בשנת 2007 כללה גם את הכספים שהועברו לפי בקשות ההעברה שהוגשו במחצית השניה של שנת 2006, בהתאם להוראות המפקח לענין מועדי ההעברה). נכון למועד הדוח, במבטחים החדשה קיימים כ- 550 אלף עמיתים, מתוכם 280 אלף עמיתים פעילים. הקרן משלמת קצבה לכ-3,400 זכאים (גמלאים, נכים ושארים) זכויות וחובות העמיתים נקבעות בתקנון הקרן אשר היה מבוסס, עד שנת 2005, על שיטה של צבירת "מנות פנסיה", המחושבות באמצעות הכפלת דמי הגמולים המופקדים בקרן במקדם המתאים בתקנון. בגיל פרישה היה זכאי העמית לפנסיית זקנה השווה לסכום מנות הפנסיה שצבר, המוכפל במקדם אקטוארי שנקבע על פי הוראות התקנון.

בחודש מרץ 2005 נכנס לתוקפו תקנון חדש, שהוכן לפי דרישתו של המפקח, הערוך בהתאם להוראות חוזר פנסיה מחודש אפריל 2004, שעניינו הוראות לניהול קרן פנסיה חדשה מקיפה כ"קרן תשואה". לפי הוראות התקנון החדש, נצבר לזכות כל עמית בקרן סכום צבור, שחלוקתו במקדם אקטוארי מתאים תניב את פנסיית הזקנה שיהיה זכאי לה בגיל הפרישה, לפי נתוני הפנסיה שהעמית קבע. כמו כן, יוענק לעמית כיסוי ביטוחי למקרי נכות ומוות לפני גיל הפרישה. היקף הכיסויים יקבע לפי מסלול הפנסיה בו בחר העמית (מבין כמה מסלולים אפשריים, כמפורט להלן), לפי גילו במועד הצטרפותו לקרן והתפתחות השכר שלו, והכול בכפוף להסדר התחיקתי.

מאז 2005 תוקן התקנון החדש מספר פעמים, לאחרונה בחודש דצמבר 2007, והוא כולל את התיקונים שנדרשו לפי הוראות חוזרי הפנסיה הרלוונטיים שפורסמו בשנת 2007.

להלן פרטים לעניין מסלולי הביטוח הקבועים בתקנון:

א. **מסלול כללי** - מסלול מאוזן, המיועד למי שמעוניין כי פנסיית הנכות או פנסיית השאירים שתשתלם לו או למשפחתו תהיה קרובה לפנסיית הזקנה הצפויה בגיל הפרישה; מסלול זה הוא מסלול ברירת המחדל ב"מבטחים החדשה";

ב. **מסלול עתיר חיסכון** - המיועד למי שמעוניין לקבל פנסיית זקנה גבוהה יותר ובתמורה מעוניין לקבל פנסיית נכות או שאירים נמוכה יותר (באופן משמעותי);

ג. **מסלול חיסכון מרבי לפרישה מוקדמת** - המיועד גם הוא למי שמעוניין בפנסיית זקנה גבוהה ככל האפשר, ובו מוענקים כיסויים ביטוחיים רק עד הגיעו של העמית לגיל 60, כך שעלות הסיכונים המנוכה מחשבון העמית היא מינימלית;

ד. **מסלול עתיר ביטוח** - המיועד למי שמעוניין לקבל פנסיית נכות או שאירים גבוהה יותר בתמורה להקטנת פנסיית הזקנה מזו של המסלול הכללי;

ה. **מסלול ביטוח מרבי** - שבו מוענק הכיסוי הגבוה ביותר המותר לעניין פנסיות נכות או שאירים, אך אותו כיסוי מוענק רק עד הגיעו של העמית לגיל 60;

ו. **מסלול 75%** - המיועד למי שמעוניין לקבל פנסיית נכות גבוהה בתמורה לקבלת פנסיית זקנה ושאירים נמוכות (באופן משמעותי) מאלו שלפי המסלול הכללי;

ז. **מסלול שאירים מוגבר** - המיועד למי שמעוניין לקבל פנסיית שאירים גבוהה יותר בתמורה לקבלת פנסיית זקנה ופנסיית נכות נמוכות (באופן משמעותי) מאלו של המסלול הכללי;

ח. **מסלול משולב מוטה חיסכון** - שילוב בין המסלול הכללי לבין המסלול עתיר החיסכון;

ט. **מסלול משולב מוטה ביטוח** - שילוב בין המסלול הכללי לבין המסלול עתיר הביטוח.

(ב) <u>קרן פנסיה חדשה כללית "מבטחים משלימה"</u>

"מבטחים משלימה" היא קרן פנסיה חדשה כללית (המכונה "קרן כללית" או "קרן משלימה") המיועדת להפקדות דמי גמולים משכר העולה על כפל השכר הממוצע במשק ולהפקדות חד-פעמיות לצורך רכישת קצבה בגיל פרישה. הקרן הוקמה בשנת 1997.

היקף דמי הגמולים שגבתה הקרן בתקופות המתוארות בדוח והנכסים המנוהלים בה (במיליוני ש"ח) מפורטים להלן:

	2007	2006	2005
דמי גמולים	18.0	10.5	11.9
נכסים	148.8	127.0	111.0

לפי התקנון הקודם של "מבטחים משלימה" ניתנו זכויות לפנסיית זקנה בלבד, והיא אינה מעניקה פנסיית נכות או שאירים. במהלך תקופת הפקדת דמי הגמולים בקרן נצברו לזכות העמית סכום צבור, שהומר לפנסיית זקנה בהתאם למקדם האקטוארי המתאים לנתוני הפרישה שבחר בהם העמית (גיל הפרישה שבחר, הבטחת תשלומים לתקופה מוגדרת, זכאות לפנסיית שאירים אחרי פטירתו). אחרי פטירתו של הפנסיונר משולמת לאלמנתו פנסיית שאירים, בשיעור שנקבע לגביה במועד פרישתו של העמית לפנסיה.

משיכת כספים מקרן הפנסיה שלא בדרך של קצבה נעשית לפי הוראות תקנה 41כט לתקנות קופות הגמל, ובהתאם להן משיכת כספים כזו הינה של הסכום הצבור לזכות העמית בקרן.

בחודש דצמבר 2007 אושר תקנון חדש עבור "מבטחים משלימה" הערוך בהתאם לחוזרי הפנסיה הרלוונטיים. לפי התקנון החדש, יינתן לראשונה כיסוי פנסיוני מקיף (לפנסיית זקנה, לפנסיית נכות במקרה של אובדן כושר עבודה בגיל העבודה ולפנסיית שאירים במקרה של פטירה בגיל העבודה) לעמית ב"מבטחים משלימה" שירצה בכך, במסלולי ביטוח שונים שביניהם יוכל העמית לבחור, אך נשמרת האפשרות לבחור במסלול פנסיית יסוד (ללא כיסויים ביטוחיים למקרי נכות או פטירה בגיל העבודה). הוראת מעבר בתקנון החדש קובעת כי עד לסיום ההיערכות התפעולית להפעלתם של המסלולים ב"מבטחים משלימה" הכוללים כיסויים לפנסיות נכות ושאירים כאמור, וקבלת אישור הממונה בהתאם, ממשיך לפעול מסלול פנסיית היסוד בלבד. לפי התקנון החדש, העמית הוא שינחה את הקרן באיזה ממגוון המסלולים להשקיע את כספי החיסכון שלו בהתאם לצרכיו והעדפותיו.

לפירוט בדבר השקעות כספי המבוטחים והעמיתים והרווחיות הנזקפת לחברה מהם בענף הפנסיה, ראו סעיף 10.3.7 להלן.

3.3 <u>פילוח נתונים עבור מוצרים ושירותים</u>

(1) <u>ביטוח חיים</u>

ההכנסות מפרמיות בביטוח חיים[4], בתקופות המתוארות בדוח היו כמפורט להלן:

	2007	2006	2005
סך ההכנסות מפרמיות בביטוח חיים	1,592,062	1,492,008	1,424,406
שיעור ההכנסות מפרמיות הקבוצה	44.9%	45.6%	45.1%

4 נתוני הפרמיות והתביעות של פוליסות Top Finance אינם נכללים בדוח עסקי ביטוח חיים.

להלן נתונים המפרטים את החלק היחסי של הפרמיה בפוליסות ביטוחי החיים השונות המשווקות על ידי הקבוצה בתקופות המתוארות בדוח :

נתונים לשנת 2007 :

פרמיות (באלפי ש"ח)	משתתף ברווחים	מבטיח תשואה	אחר	סה"כ
ביטוח מנהלים:				
עדיף	396,214	29,416	---	425,630
מסורתי	14,819	25,396	---	40,215
פוליסות שהונפקו החל מ-1.1.2004	282,558	---	---	282,558
ביטוח פרט:				
עדיף	116,004	5,899	---	121,903
מסורתי	69,791	41,175	---	110,966
פוליסות שהונפקו החל מ-1.1.2004	122,773	---	---	122,773
ביטוח ריסק פרט	160,414	2,040	---	162,454
ביטוח ריסק קבוצתי	---	---	15,844	15,844
ביטוח אובדן כושר עבודה	149,094	10,743	16,771	176,608
ביטוח סיעודי	37,368	47	508	37,923
ביטוח מחלות קשות	56,682	4,225	513	61,420
אחר	28,498	3,572	1,698	33,768
סה"כ פרמיות	1,434,215	122,513	35,334	1,592,062
תקבולים בגין חוזי השקעה	543,018	7,790	---	550,808
סה"כ פרמיות כולל תקבולים בגין חוזי השקעה	1,977,233	130,303	35,334	2,142,870
התחייבויות ביטוחיות ברוטו ליום 31.12.07	9,557,471	3,577,418	59,082	13,193,971

נתונים לשנת 2006:

פרמיות (באלפי ש"ח)	משתתף ברווחים	מבטיח תשואה	אחר	סה"כ
ביטוח מנהלים:				
עדיף	422,791	28,379	---	451,170
מסורתי	17,906	28,689	---	46,595
פוליסות שהונפקו החל מ-1.1.2004	193,837	---	---	193,837
ביטוח פרט:				
עדיף	129,443	6,499	---	135,942
מסורתי	79,943	45,775	---	125,718
פוליסות שהונפקו החל מ-1.1.2004	102,103	---	---	102,103
ביטוח ריסק פרט	131,807	10,957	---	142,764
ביטוח ריסק קבוצתי	----	---	15,016	15,016
ביטוח אובדן כושר עבודה	132,984	11,959	9,636	154,579
ביטוח סיעודי	35,225	48	308	35,581
ביטוח מחלות קשות	53,106	4,522	689	58,317
אחר	25,040	3,741	1,605	30,386
סה"כ פרמיות	1,324,185	140,569	27,254	1,492,008
תקבולים בגין חוזי השקעה	270,020	11,430	----	281,450
סה"כ פרמיות כולל תקבולים בגין חוזי השקעה	1,594,205	151,999	27,254	1,773,458
התחייבויות ביטוחיות ברוטו ליום 31.12.06	8,210,448	3,518,455	66,645	11,795,548

נתונים לשנת 2005:

פרמיות (באלפי ש"ח)	משתתף ברווחים	מבטיח תשואה	אחר	סה"כ
ביטוח מנהלים:				
עדיף	439,998	29,085	---	469,083
מסורתי	20,372	31,963	---	52,335
פוליסות שהונפקו החל מ-1.1.2004	117,896	---	---	117,896
ביטוח פרט:				
עדיף	166,791	8,495	---	175,286
מסורתי	104,141	55,610	---	159,751
פוליסות שהונפקו החל מ-1.1.2004	35,996	---	---	35,996
ביטוח ריסק פרט	122,635	5,265	---	127,900
ביטוח ריסק קבוצתי	---	---	15,987	15,987
ביטוח אובדן כושר עבודה	128,951	12,293	3,417	144,661
ביטוח סיעודי	30,651	38	230	30,919
ביטוח מחלות קשות	57,009	4,672	877	62,558
אחר	26,375	3,941	1,718	32,034
סה"כ פרמיות	1,250,815	151,362	22,229	1,424,406
תקבולים בגין חוזי השקעה	96,332	---	---	96,332
סה"כ פרמיות כולל תקבולים בגין חוזי השקעה	1,347,147	151,362	22,229	1,520,738
התחייבויות ביטוחיות ברוטו ליום 31.12.05	6,936,866	3,520,633	51,600	10,509,099

על פי הנתונים המפורטים ניתן לראות גידול של כ-% 12 בפרמיות החל משנת 2005 ואילך. הגידול נובע משני מרכיבים עיקריים: גידול בפרמיה של ביטוח מנהלים וגידול במכירות ביטוח ריסק פרט.

משנת 2005 ועד 2007 גדלו ההתחייבויות הביטוחיות ברוטו בכ-2.7 מיליארד ש"ח, המהווה גידול של כ- 26%. הגידול משקף את הגידול במכירות חדשות וכן גידול בהכנסות מהשקעות בגין הסכומים הצבורים בחברה.

(2) פנסיה

להלן נתונים אודות הכנסות מנורה מבטחים פנסיה מקרנות הפנסיה שבניהולה:

*

	2007	2006	2005
הכנסות מדמי ניהול:			
דמי ניהול מנכסים	93,033	77,107	64,964
דמי ניהול מדמי גמולים	165,562	147,730	133,309
(בניכוי דמי ניהול המיועדים להגדלת צבירת העמיתים בקרן)	(70,042)	(51,233)	(44,766)
סה"כ הכנסות מדמי ניהול נטו	188,553	173,604	153,922
רווח לפני מיסים	96,271	85,384	72,417
דמי גמולים שנגבו	2,761,952	2,472,734	2,212,807
סכום הנכסים המנוהלים	20,303,197	17,329,307	14,577,784

ניתן לראות גידול בהכנסות מדמי ניהול הנובעות מדמי גמולים וכן גידול בהכנסות מדמי ניהול מהנכסים הצבורים. כמו כן ניתן לראות כי קיימת צמיחה של מנורה מבטחים פנסיה הן בדמי גמולים והן ביתרת הנכסים הצבורים.

3.4 לקוחות

לקוחות הקבוצה בתחום הפעילות הינם מגוונים, כך שלקבוצה אין תלות בלקוח בודד או במספר מצומצם של לקוחות. כמו כן, לקבוצה אין לקוח בודד שסך הכנסותיה ממנו מהוות 10% ומעלה בדוחותיה הכספיים.

(1) ביטוח חיים

להלן טבלה הכוללת נתונים לגבי התפלגות הפרמיה בין מעבידים, מבוטחים פרטיים עצמאיים וקבוצתיים (באחוזים)*:

הלקוח	2007	2006	2005
מעבידים	52.9	52.1	49.8
פרטיים ועצמאיים	44.9	46.1	48.6
קבוצתיים	2.2	1.8	1.6
סה"כ	**100**	**100**	**100**

* נתוני הפרמיות והתביעות של פוליסות Top Finance אינם נכללים בדוח עסקי ביטוח חיים.

שיעור הפדיונות מעתודה ממוצעת לשנת 2007 ירד ועמד על כ-4.35% לעומת כ-4.58% לשנת 2006.

יצוין, כי למיטב ידיעת הקבוצה, אין לה לקוחות קבועים או לקוחות בעלי מאפיינים קבועים, מעבר לסיווג המפורט בטבלה שלעיל.

(2) <u>פנסיה</u>

להלן התפלגות דמי הגמולים בין מעסיקים ועצמאים:

הלקוח	2007	2006	2005
מעסיקים	**96.9%**	98.4%	98.5%
מבוטחים פרטיים ועצמאיים	**3.2%**	1.6%	1.5%
סה"כ	**100.0%**	**100%**	**100%**

להלן התפלגות סוגי העמיתים בקרנות הפנסיה המנוהלות על ידי הקבוצה:

	"מבטחים החדשה"				**"מבטחים משלימה"**			
סוג עמית	**2007**	**2006**	**2005**	**2004**	**2007**	**2006**	**2005**	**2004**
פעיל	279,569	241,793	252,568	241,662	1,859	1,824	1,910	4,604
מוקפא	266,794	264,523	221,669	213,191	10,418	8,554	8,069	5,065
אחר	---	---	---	---	---	---	---	---

3.5 <u>שיווק והפצה</u>

<u>כללי</u>

במסגרת רפורמת בכר (ראו גם בסעיף 3.1.2(א) לעיל) הוגדרו, כאמור, 2 סוגי מפיצים למוצרים פנסיונים:

1) משווק פנסיוני – סוכן ביטוח או סוכן שיווק פנסיוני (שהינו עובד הגוף המוסדי) אשר הינו בעל זיקה למבטח או לכל יצרן אחר של מוצר פנסיוני (ו/או לכל יצרן אחר של מוצרים פנסיונים), המתווך בעסקת הרכישה של המוצר הפנסיוני בהמשך להליך ייעוץ אישי שקיים עם הלקוח.

2) יועץ פנסיוני – אדם או תאגיד שאינו בעל זיקה למבטח ו/או לכל יצרן אחר של מוצר פנסיוני ואשר מציע את המוצר הפנסיוני בהמשך להליך ייעוץ אישי שקיים עם הלקוח.

על פי הרפורמה חלה על המשווקים כמו גם על היועצים בתחום חובה למתן ייעוץ מיטבי (Best Advice).

הייעוץ המיטבי מחולק על פי החוק לשני שלבים עיקריים. השלב הראשון מתמקד בהתאמות סוג המוצר הפנסיוני והשלב השני מתמקד בבחירת המוצר הפנסיוני המתאים ובבחירת הגוף המוסדי (חברת ביטוח, קרן פנסיה או קופת גמל). המשווק הפנסיוני מחויב, בין היתר, בגילוי הזיקה שלו לגופים המוסדיים אותם הוא משווק אך בכל מקרה חייב להתאים את סוג המוצר הפנסיוני לצורכי הלקוח והעדפותיו (אמנם,

לאחר התאמת סוג המוצר, אין הוא חייב להמליץ על מוצרים של גופים מוסדיים שאין לו זיקה אליהם).

בהמשך לחובה שהוטלה על הבנקים במסגרת רפורמת בכר למכור את החזקותיהם בקופות הגמל וקרנות הנאמנות, הותר לבנקים לפעול כיועצים פנסיונים וזאת באמצעות עובדים שיוכשרו לכך ויקבלו רישוי מתאים ולרבות ביצוע עסקאות בעקבות אותו ייעוץ.

לבנקים הותר בשלב הראשון להפיץ קרנות פנסיה ובעתיד גם תכניות ביטוח חיים וזאת בנוסף לקופות גמל ששווקו על ידם עד כה. משמעות הדבר היא כי הבנקים כיועצים פנסיונים יגרמו, קרוב לודאי, בשל פריסתם הגדולה ונגישותם הרבה לציבור, להתרחבות פעילות ההפצה בתחום. הערכת החברה הינה מידע צופה פני עתיד המבוסס על החקיקה בתחום ועל הערכת החברה לגבי השפעתה על השוק. צפי זה עלול שלא להתממש בשל שינויי חקיקה נוספים או בשל שינויים סביבתיים אחרים שיגרמו להתנהגות השוק באופן השונה מזה הנצפה על ידי החברה נכון למועד דוח זה, לעניין השינויים המוצעים בהקשר זה ראו פירוט לגבי ההסכמות בין יו"ר ועדת הכספים של הכנסת לבין המפקח בסעיף 3.1.2(א) לעיל.

באשר לסוכנים, סל המוצרים המשווק על ידם, נכון להיום, רחב יותר מזה של הבנקים באשר הוא כולל את כל המוצרים הפנסיונים ובפרט מוצרי ביטוח חיים של חברות הביטוח שכאמור, בשלב זה, נאסר על הבנקים להפיצם.

היבט נוסף הנוגע להבחנה בין הבנקים לבין סוכני הביטוח הינו העובדה שהבנקים רשאים לייעץ ולהפיץ את המוצרים הפנסיונים אך ורק בין כותלי הסניפים בעוד שסוכני הביטוח רשאים לפנות ולשווק את המוצרים הנ"ל ללקוח בכל מקום ובכלל זה במקום עבודתו או בביתו ובמועד המתאים ללקוח.

עוד יצוין, כי דרישות הרישוי וההסמכה של סוכן פנסיוני חדש הורחבו והפכו מורכבות יותר ולכן עשוי הדבר להשפיע על היצע סוכני הביטוח.

לקבוצה אין סוכן אשר היקף פעילותו בתחום עולה על 10% מתחום הפעילות.

לקבוצה חברה בת, אורות סוכנות לביטוח חיים (2005) בע"מ, שהינה סוכנות ביטוח, המטפלת בכל תחומי החיסכון ארוך הטווח, משמשת כסוכנות הסדר ומטפלת בין היתר, במפעלים שרוב עובדיהם מבוטחים בקרנות הפנסיה שבניהול מנורה מבטחים פנסיה. סוכנות אורות עובדת גם עם מבטחים נוספים (לפירוט ראו סעיף 10.7.3 להלן).

באופן מסורתי הקבוצה משווקת את מוצריה באמצעות סוכנים עצמאיים. לתיאור מערך הסוכנים של הקבוצה, ראו סעיף 10.7.1 להלן.

(1) <u>ביטוח חיים</u>

בביטוח חיים פועלת הקבוצה באמצעות מחוזות המעניקים שירות כולל של מכירה ותחזוקה של הפוליסות. תביעות ביטוח מטופלות על ידי המחלקה הייעודית המרכזית במשרדים הראשיים של החברה. בנוסף קיים בחברה מרכז קשרי לקוחות רחב הנותן שירות לכל פניה של הלקוח, בטלפון, באמצעות אתר האינטרנט של החברה או פנים אל פנים במשרדי החברה ברחוב אלנבי 115, תל-אביב.

התגמול לסוכני ביטוח מורכב מ-3 רכיבים עיקריים: עמלה שוטפת, תגמול בגין עמידה ביעדי מכירה ודמי גבייה (בגין פוליסות ישנות) ואינו זהה בין כל המשווקים.

להלן פרטים לגבי שיעור עמלות מפרמיות בביטוח חיים:

	2007	2006	2005
שיעור עמלות מפרמיות	11.9%	10.8%	11.6%

מערך סוכני הביטוח מהווה את ערוץ ההפצה העיקרי של מוצרי ביטוח חיים. לקבוצה אין אף סוכן שהיקף ההכנסות מהפרמיות שבתיווכו עולים על 10% מהיקף הפרמיות הכולל של ענף ביטוח חיים.

בעקבות חקיקת בכר ולאור השינוי שחל בתחום החיסכון ארוך הטווח, סוכני הביטוח הרחיבו את מגוון המוצרים שהם משווקים והיום הם משווקים ללקוח הן ביטוח חיים, הן פנסיה והן גמל, זאת, כמובן, לאחר מתן הייעוץ המיטבי (Best Advice).

בעקבות שינויים רגולאטורים שונים, ובכלל זה התיקון לתקנות ההון כמפורט להלן, שינתה הקבוצה החל משנת 2004 את מבנה רוב העמלות בביטוח חיים, לעמלות המשתלמות בשיעור דומה לתקופות ארוכות. בחודש ינואר 2005 פרסם המפקח חוזר בדבר הוראות למתן הלוואות לסוכני ביטוח אשר מפרט את התנאים והמגבלות למתן ההלוואות. החוזר האמור קובע במפורש את הבטוחות שעל הסוכן להמציא כדי לקבל הלוואות וכן קובע במפורש את המגבלות במתן הלוואות בשעבוד עמלה עתידית המגיעה לו. במקרים מסוימים ניתנו על חשבון העמלות מקדמות לתקופות שונות. מקדמות הניתנות מעבר להוראות החוזר הינן נכס לא מוכר היוצר דרישת הון. ראו לעניין זה סעיף 10.2.7 להלן.

<u>חישוב הוצאות רכישה בביטוח חיים</u>

בתקנות פרטי דין וחשבון נקבע, בין היתר, שינוי בכללי הדיווח החשבונאי החל מיום 1 בינואר 1999, לפיו הוצאות רכישה של ביטוחי חיים יפרסו לאורך חיי הפוליסה (להלן: "**הוצאות רכישה נדחות**" - "**DAC**" - Deferred Acquisition Costs).

הוצאות רכישה נדחות הינן הוצאות רכישה של עסקי ביטוח חיים הנרשמות כהוצאה בעת תשלומן, ומבוצעות בשנים הראשונות לפוליסה. היות והפרמיות, הנגבות במשך כל תקופת החיים של הפוליסות, כוללות מרכיב לכיסוי הוצאות אלה, ניתן לראותן, במובן חשבונאי, כהוצאות נדחות העומדות להפחתה. בכל מקרה של ביטול או סילוק של פוליסה מתבטלת יתרת כל הוצאות הרכישה הנדחות בגין אותה פוליסה.

שיטת ה-DAC חלה לגבי פוליסות ביטוח חיים הנמכרות החל מיום 1 בינואר 1999, ולפיה ה-DAC יופחת בשיעורים שווים על פני תקופת הפוליסה, אך לא יותר מ- 15 שנים.

הוצאות רכישה נדחות בגין פוליסות שהופקו עד ליום 31 בדצמבר 1998, ימשיכו להיכלל, כאמור, על בסיס שיטת "ניכוי הצילמר", לפי שיעורים מהפרמיה או מהסכום שבסיכון בהתאם לתוכניות הביטוח השונות. לפרטים נוספים ראו באורים 2(ו)(6) ו-12 לדוחות הכספיים.

בחוזר המפקח לעניין יישום הפחתת הוצאות הרכישה הנדחות בביטוח חיים, הובהר, בין היתר, כי יש לשמור על ערך פדיון מובטח בתוכניות הביטוח השונות.

בשנת 2004, פורסם תיקון לתקנות ההון המינימלי על פיהן, דרישות ההון העצמי המינימלי יעמדו מיום הפקת הפוליסה, בגין פוליסות שהופקו החל מיום 1 בינואר

2005, בהיקף של 100% מהוצאות הרכישה הנדחות. תיקון זה, משפיע גם על שינוי מנגנון התגמול לסוכנים על-ידי פריסת העמלות לאורך חיי הפוליסה, תוך צמצום הוצאות הרכישה הנדחות, כמפורט בסעיף 10.7.1 להלן.

נכון ליום 31 בדצמבר 2007 יתרת הוצאות הרכישה הנדחות DAC הייתה כ- 554.5 מיליוני ש"ח. נכון ליום 31 בדצמבר 2006 הייתה יתרת הוצאות הרכישה כ-568.6 מיליוני ש"ח, לעומת כ-570.5 מיליוני ש"ח נכון ליום 31 בדצמבר 2005.

(2) <u>פנסיה</u>

מנורה מבטחים פנסיה משווקת את המוצרים הפנסיוניים שלה באמצעות מערך של מנהלי תיקי לקוחות אשר פזורים ברחבי הארץ ואשר עומדים בקשר רצוף עם מעסיקים ועם עמיתים של הקרן. מערך השירות למעסיקים ולעמיתים כולל פריסה ארצית באמצעות לשכות שירות, שירות אישי הניתן על ידי מוקד שירות לקוחות משוכלל ומתקדם (Contact Center), אתר אינטרנט המספק, בנוסף למידע כללי בנושאי פנסיה, גם מידע אישי לעמית ולמעסיק ומנהלי תיקי הלקוחות המספקים שירות ברמת המעסיק והעמית.

מנורה מבטחים פנסיה משתפת פעולה עם מספר סוכנויות הסדר/סוכנים. שיתוף פעולה זה נוצר עקב רצון של חלק מהמעסיקים בקבלת טיפול מקיף בתנאים הסוציאליים של עובדיהם הכוללים לעתים שילוב בין מוצרים שונים כמו קרנות פנסיה, ביטוחי מנהלים וקופות גמל, ומכאן הצורך בפיצול ההפרשות בין המוצרים השונים בידי גורם אחד – סוכנות ההסדר.

סוכנויות ההסדר והסוכנים מתוגמלים בדרך כלל על ידי מנורה מבטחים ביטוח עבור מכירת קרנות פנסיה חדשות, על פי הכללים הנהוגים במנורה מבטחים ביטוח; הטיפול בעמיתים האמורים נעשה על ידי הסוכנים. תגמול הסוכנים ומנהלי ההסדר כאמור נעשה באמצעות תשלום עמלה בגובה חלק מדמי הניהול אותם גובה מנורה מבטחים פנסיה. בנוסף, מנורה מבטחים פנסיה התקשרה בהסכמי הפצה עם שישה בנקים: בנק דיסקונט לישראל בע"מ, בנק איגוד לישראל בע"מ, בנק מזרחי-טפחות בע"מ, הבנק הבינלאומי הראשון לישראל בע"מ, בנק לאומי לישראל בע"מ ובנק ערבי-ישראלי בע"מ. לפרטים ראו גם סעיפים 3.9.3, 3.9.4 ו-3.9.10 להלן.

למנורה מבטחים פנסיה אין ערוץ הפצה המניב 10% או יותר מהיקף דמי הגמולים הנגבים בקרנות הפנסיה שבניהולה.

3.6 <u>ביטוח משנה</u>

התקשרויות הקבוצה בביטוחי משנה בענף ביטוח חיים הינן ארוכות טווח והן נקבעות לפי תוכניות הביטוח ואינן קצובות בזמן, למעט כיסוי קטסטרופות (כולל מלחמה) המתחדש מדי שנה. חוזי ביטוח המשנה נחתמים ו/או מתחדשים מדי שנה והם תקפים לגבי פוליסות ביטוח חדשות.

מבטחי משנה ששיעור הפרמיה מסך פרמיות ביטוח המשנה גבוה מ-10% בתחום ביטוח החיים וחיסכון ארוך טווח (באלפי ש"ח) בתקופות המתוארות בדוח:

שם מבטח המשנה	דירוג S&P	מדינה	2007		2006		2005	
			פרמיה לביטוח משנה	אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	פרמיה לביטוח משנה	אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	פרמיה לביטוח משנה	אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה
General & Cologne Life Re of America	AAA	ארה"ב	16,531	14%	14,522	13%	12,534	12%
Munich Reinsurance	AA-	גרמניה	28,259	24%	27,293	25%	25,062	24%
Ge Frankona[5]	AA-	גרמניה	---	---	16,718	16%	13,945	13%
Swiss Reinsurance	AA-	שוויץ	65,390	56%	47,908	44%	46,950	44%

התפלגות פרמיית ביטוח משנה בתחום ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח לפי קבוצות דירוג מרכזות:

	פרמיה שנרשמה לטובת מבטח המשנה (באלפי ש"ח)			שיעור מסה"כ לתחום פעילות		
	2007	2006	2005	2007	2006	2005
A- ומעלה	115,960	107,020	110,918	99%	99%	97%
BBB- עד BBB+	---	---	3,349	---	---	3%
נמוך מ- BBB-	633	758	231	1%	1%	---
סה"כ	**116,593**	**107,778**	**114,498**	**100%**	**100%**	**100%**

לפירוט הנושא ברמת הקבוצה, ובכלל זה לתיאור סוגי ביטוח המשנה העיקריים ומדיניות החברה לעניין ביטוח משנה בענף ביטוח החיים, ראו סעיף 10.4 להלן. לפרטים נוספים בדבר ביטוח משנה ראו גם באורים 2ח ו-9 בדוחות הכספיים.

3.7 ספקים ונותני שירותים

הקבוצה רוכשת מוצרים ושירותים לצורך פעילותה השוטפת בתחום הפעילות ממספר רב של ספקים ובכלל זה ספקי ציוד ותחזוקה, ספקי שירותים משפטיים, חוקרים, ספקי תוכנה וחומרה, ספקי שירותים רפואיים ועוד.

לקבוצה אין תלות בספקים ונותני שירותים, למעט כמפורט להלן: בשנת 2003 הקבוצה התקשרה עם חברת סאפיינס ישראל מערכות תוכנה בע"מ (להלן: "**סאפיינס**") בפרויקט לפיתוח מערכת כוללת לניהול מערך ביטוח חיים ("**טופז חיים**"). על רקע רכישתה של מנורה מבטחים פנסיה בשנת 2004 ושינויים רגולטוריים בתחום הפעילות כמו גם התפתחות עסקית של הקבוצה, התקשרה הקבוצה בשנים 2004 ו-2005, עם

[5] עסקי Ge Frankona בישראל הועברו ל- Swiss Re החל מינואר 2007.

הספק הנ"ל בפרויקט נוסף לפיתוח מערכת לניהול מערכי הפנסיה והגמל ("**טופז פנסיה**") (טופז חיים וטופז פנסיה יחד - להלן: "**מערכת טופז**"). פיתוח מערכת טופז חיים נמצא בשלב המאפשר תפעול של חלק מהפוליסות ומתבצעת פעילות פיתוח נוספת לצורך הגעה לתפעול מלא של כל סוגי הפוליסות. פיתוח מערכת טופז פנסיה הגיע לשלב תפעולי מלא. בנוסף, מבוצעת פעילות תחזוקה שוטפת של המערכות, לרבות עדכונים הנדרשים מעת לעת. הקבוצה שילמה לסאפיינס בשנת 2007 סך של כ- 35 מלש"ח. בשנת 2006 שילמה הקבוצה לספק סך של כ- 36.5 מלש"ח לעומת סך של כ- 22 מלש"ח בשנת 2005. החברה מעריכה, כי בשנתיים הקרובות תידרש להשקיע סך נוסף של כ-40 מיליון ש"ח לצורך השלמת הפרוייקט. הערכת החברה כאמור הינה מידע צופה פני עתיד, המבוסס על המידע והנתונים המצויים בפני החברה במועד הדוח. על רקע מורכבותו של הפרוייקט, יתכן כי צפי זה לא יתממש, בין היתר בשל תיקוני חקיקה ורגולציה מהותיים נוספים, אשר ישליכו על היקף הפרוייקט.

3.8 תחרות

3.8.1 תנאי התחרות בתחום הפעילות והמתחרים העיקריים

כללי

הרפורמות שחלו בתחום בשנים האחרונות, שהן בעיקרן הרפורמות בתחום ביטוח חיים, הרפורמות בענף הפנסיה וכניסת חברות הביטוח לפעילות הפנסיה תוך הרחבת מערך ההפצה של הפנסיה באמצעות סוכנים, ביטול החסמים על המעברים בקרנות הפנסיה והרפורמות בשוק ההון (רפורמת בכר), הגבירו את התחרות בתחום נכסי החיסכון לטווח ארוך בעיקר בשל היטשטשות הקווים המפרידים בין המוצרים השונים בתחום. כפועל יוצא, התחדדה התחליפיות בין מוצרי ביטוח החיים לבין שאר מוצרי החיסכון לטווח ארוך כגון: קרנות פנסיה, קופות גמל וכן תוכניות חיסכון בבנקים. יצוין לעניין זה, כי בעקבות ההגבלות שהוטלו על הבנקים להחזיק ולנהל (כבעלים) קופות גמל, חלקם של הבנקים בתחרות בתחום הפעילות מתמקד בניהול תכניות חיסכון לטווח ארוך וכן בייעוץ פנסיוני לציבור.

בנוסף, היות וכל קבוצות הביטוח הפועלות כיום בשוק האמור מציעות כמעט את כל מגוון מוצרי החיסכון לטווח ארוך ("One Stop Shop"), התחרות מתמקדת באיכותם של המוצרים ובמידת התאמתם לצורכי הלקוח והעדפותיו.

הרפורמות המהותיות בתחום הפעילות שאירעו בראשית 2008 (הסדר פנסיית חובה במשק, תיקון חוק הגמל ותקנות הניוד כנזכר בסעיפים 3.1.1 ו- 3.1.2 לעיל). להערכת הקבוצה, לקביעת הסדר פנסיית חובה במשק, להתקנת תקנות הניוד ולשינוי ייעודן של קופות הגמל ההוניות, עשויה להיות השפעה על התחרות בשוק. כך למשל, מתן רישיונות לקופות גמל שפעלו עד כה כקופות גמל הוניות, לפעול כקופות גמל לקצבה על רקע חובת הפנסיה במשק, עשויה לפתח תחרות נוספת בתחום. מכיוון שרפורמות אלה יצאו לפועל בתקופה האחרונה לא ניתן להעריך את השפעתן על התחרות. הערכת החברה הינה מידע צופה פני עתיד המבוססת על הרפורמות האחרונות בתחום. צפי זה עלול שלא להתממש במקרה של תיקוני חקיקה אשר אין ביכולת החברה לחזות או במקרה של התנהגות השוק באופן שונה מזה המוערך על ידי החברה במועד דוח זה.

להלן יפורטו מאפיינים ספציפיים של התחרות בענפים השונים בהם פועלת החברה במסגרת פעילותה בתחום.

(1) ביטוח חיים

התחרות בענף ביטוח החיים מתרכזת בעיקרה סביב מגוון תוכניות הביטוח המוצעות על ידי חברות הביטוח, התשואה המושגת על הנכסים לאורך זמן, רמת סיכון הנכסים ביחס לתשואה המושגת/מובטחת, השירות הניתן

למבוטחים, וכן היחס בין הפרמיה לבין דמי הניהול. בעקבות רפורמת בכר והוראות רגולטוריות שנועדו להגברת השקיפות והיכולת של המבוטחים לבחור את המוצר המתאים ביותר, התחדדה התחליפיות של מוצרי החיסכון לטווח ארוך, וכן הנגישות והמודעות של הלקוח הסופי למוצרים אלה. על מנת לעמוד בתחרות עם חברות הביטוח האחרות, בכוונת החברה להגיש לאישור המפקח פוליסת קצבה עם מקדם תוחלת חיים מובטח במועד הנפקת הפוליסה. כוונת החברה הינה מידע צופה פני עתיד המבוססת על הרפורמות האחרונות בתחום ועל נכונות המפקח לאשר מוצר זה. צפי זה עלול שלא להתממש במקרה של שינוי במדיניות המפקח באופן שונה מזה המוערך על ידי החברה במועד דוח זה או בדרישות שיועלו לצורך אישור התכנית בהן תתקשה החברה לעמוד, או במקרה של תיקוני חקיקה נוספים אשר אין ביכולת החברה לחזות.

כ-95% משוק ביטוח החיים נשלט על-ידי קבוצות הביטוח הגדולות בענף (הקבוצה, מגדל, כלל, הראל והפניקס).

היקף המכירות החדשות של מנורה מבטחים ביטוח נכון ליום 30 בספטמבר 2007, הינו כ- 11.81% מכלל המכירות החדשות של ביטוח חיים בארץ[6].

התחרות בעיקרה מתנהלת בין חמשת חברות הביטוח הגדולות לפי חלוקת פלחי שוק הבאה:

התפלגות שוק ביטוח חיים במונחי פרמיות ע"פ מאזני החברות לספטמבר 2007

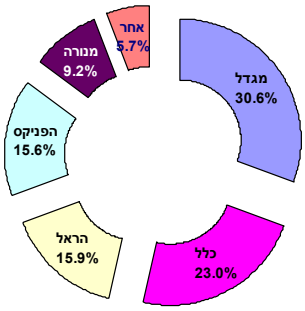

* הנתונים על פי דוחות כספיים של המבטחים.

יכולת הקבוצה להתמודד עם התחרות בתחום זה, תלויה, בין היתר, בהרחבת מערך המכירות, בהתייעלות בתשומות הייצור תוך שמירה על רמת השירות, בפיתוח מוצרים ייחודיים, בשימור התיק הקיים ובמובילות בתחום התשואות למבוטחים.

(2) <u>פנסיה</u>

התחרות בענף הינה בין חברות הביטוח אשר בבעלותן חברות לניהול קרנות פנסיה וגופים שאינם חברות ביטוח שבבעלותן חברות לניהול קרנות פנסיה. קרנות הפנסיה שבשליטת חברות הביטוח מהוות למעלה מ-90% מנתח השוק של קרנות הפנסיה החדשות בשוק הפנסיוני ארוך הטווח.

---

[6] לא כולל פוליסות מסוג TOP FINANCE

המתחרים העיקריים בענף הפנסיה הם: מקפת אישית שבשליטת קבוצת מגדל; מיטבית-עתודות שבשליטת קבוצת כלל; והראל פנסיה שבשליטת קבוצת הראל.

למיטב ידיעת הקבוצה על פי נתוני אגף שוק ההון, ביטוח וחיסכון במשרד האוצר, התפלגות נכסי קרנות הפנסיה בין המתחרים בענף נכון ליום30 בספטמבר 2007, הינה כדלקמן:

מבטחים החדשה % 42.9, מקפת אישית % 25.3, מיטבית עתודות % 15.5, הראל פנסיה % 6.4, גלעד % 3.5, יתר הקרנות % 6.4.

בחודש פברואר 2008, השלימה הראל פנסיה את העסקה לרכישת קרן הפנסיה "גלעד". עם השלמת העסקה, נתח השוק של הראל וגלעד, צפוי לעמוד על כ-10%.

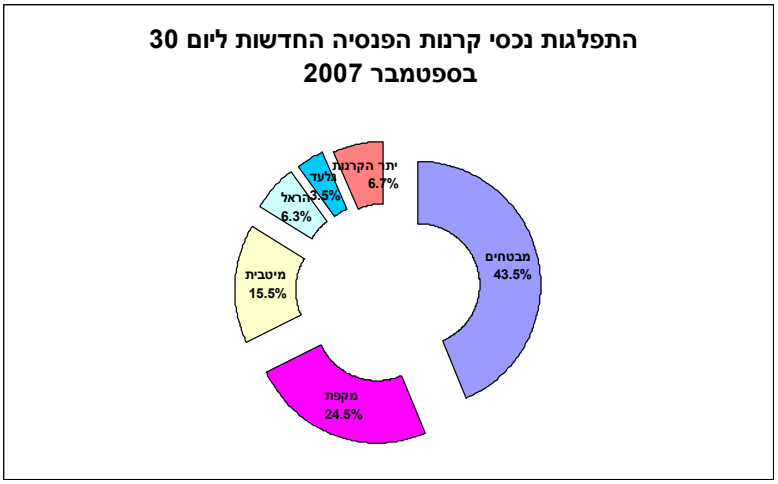

התחרות בענף זה מתמקדת במאמצים להעברת עמיתים בין קרנות הפנסיה השונות ובגיוס לקוחות חדשים.

בעקבות רפורמת בכר, השתנה כאמור מבנה התחרות בתחום כולו וכן בענף הפנסיה. בעקבות כניסתו לתוקף של חוק הייעוץ הפנסיוני והתיקון לחוק זה כמפורט בסעיף 3.1.2(א) לעיל, יחלו הבנקים לתת לציבור ייעוץ בנושא הפנסיה. ההסכם הקיבוצי הכללי וצו ההרחבה בנושא פנסיית חובה, צפויים גם הם להשפיע על התחרות בתחום (לפירוט, ראו סעיף 3.1.2(ה) לעיל). להערכת הקבוצה, כתוצאה מהאמור לעיל, תצטרף לקרנות הפנסיה אוכלוסיה חדשה שלא הייתה מבוטחת בהן בעבר. הערכת החברה הינה מידע הצופה פני עתיד המבוססת על השפעתם האפשרית של שינויי החקיקה על הענף, צפי זה עלול שלא להתממש בשל תיקוני חקיקה או העדפת צרכנים שונה.

כמו כן, חברות ביטוח מסוימות החלו בשיווק פוליסות ביטוח שבמסגרתן נעשה ניסיון לצמצם את פערי העלויות שבין קרנות הפנסיה לבין פוליסות הביטוח.

להערכת הקבוצה, כניסת קרנות פנסיה חדשות לשוק, בעיקר של בתי ההשקעות, לא תשנה מהותית את מצב התחרות בתחום. הערכת הקבוצה הינה מידע צופה פני עתיד המבוסס על פעילותה של הקבוצה בענף. צפי זה עלול שלא להתממש במקרה של שינויי חקיקה נוספים, כניסתם של שחקנים נוספים לענף זה או העדפת צרכנים שונה.

מתן רישיונות לקופות גמל שפעלו עד כה כקופות גמל הוניות לפעול כקופות גמל לקצבה, על רקע חובת הפנסיה במשק, עשויה לפתח תחרות נוספת בתחום. מכיוון שרפורמות אלה יצאו לפועל בתקופה האחרונה לא ניתן להעריך את השפעתן על התחרות. הערכת החברה הינה מידע צופה פני עתיד המבוססת על הרפורמות האחרונות בתחום. צפי זה עלול שלא להתממש במקרה של תיקוני חקיקה אשר אין ביכולת החברה לחזות או במקרה של התנהגות השוק באופן שונה מזה המוערך על ידי החברה במועד דוח זה.

על מנת לשמור על תיק הלקוחות הקיים והרחבתו, מנורה מבטחים פנסיה פועלת לצמצום מעבר של עמיתיה לקרנות הפנסיה המתחרות ובמקביל, לגיוס לקוחות חדשים. במסגרת זו, משתתפת מנורה מבטחים פנסיה מפעם לפעם במכרזי פנסיה, הן לגיוס לקוחות חדשים והן לשימור הלקוחות הקיימים. כמו כן, מנורה מבטחים פנסיה פועלת על מנת להדגיש את יתרון הגודל שלה על פני הקרנות המתחרות. בנוסף פועלת מנורה מבטחים פנסיה להשגת תשואה גבוהה למבוטח על חלק הצבירה שלו בקרן הפנסיה; לשמירה על תשואה דמוגרפית גבוהה; חיתום רפואי ועסקי.

3.8.2 **<u>שיטות להתמודדות עם התחרות והגורמים המשפיעים על מעמדה התחרותי של הקבוצה בתחום</u>**

השיטות העיקריות של הקבוצה להתמודד עם התחרות הן: סינרגיה בין החברות השונות בקבוצה במתן פתרונות כוללים ללקוחות הקבוצה בכל אפיקי החיסכון ארוך הטווח תוך הישענות על גודלה ויציבותה של מבטחים החדשה, קרן הפנסיה הגדולה בישראל; מיתוג הקבוצה כמובילה בהשגת תשואות לעמיתים ביחס לרמת הסיכון; שיפור השירות ללקוח תוך התייעלות תפעולית; הרחבת מערך הסוכנים והסתייעות בסוכנים העובדים עם הקבוצה כמקור להפניית לקוחות; השתתפות במכרזים מרכזיים בתחום ועוד.

הגורמים המרכזיים המשפיעים על מעמדה התחרותי של הקבוצה בתחום הם היותה של מנורה מבטחים פנסיה מובילה בענף הפנסיה; מוניטין הקבוצה בתחום התשואות; חוסנה הפיננסי של הקבוצה; וכן קשר ארוך טווח עם סוכנים שמשווקים את מוצרי הקבוצה.

3.9 **<u>הסכמים מהותיים והסכמי שיתוף פעולה</u>**

3.9.1 לקבוצה הסכם עם סאפייאנס ישראל בע"מ לפיתוח מערכת מחשב (לפרטים ראו סעיף 3.7 לעיל ו-10.5 להלן).

3.9.2 בחודש ינואר 2006 חתמה מנורה מבטחים פנסיה על הסכם הפצה עם בנק דיסקונט לישראל בע"מ, בו נקבע כי מנורה מבטחים פנסיה תשלם לבנק עמלות הפצה בהתאם להוראות הדין תמורת הפצת מוצריה. בחודש ינואר 2008 נחתם הסכם מעודכן בין הצדדים, שהחליף את נוסח ההסכם מינואר 2006. תחילתו של ההסכם במועד בו הורשה הבנק לעסוק בייעוץ פנסיוני כדין.

3.9.3 בחודש פברואר 2006 חתמה מנורה מבטחים פנסיה על הסכם הפצה דומה עם בנק איגוד לישראל בע"מ, שתחילתו במועד בו הורשה הבנק לעסוק בייעוץ פנסיוני כדין.

3.9.4 בחודש יולי 2007, נחתם הסכם לשיתוף פעולה בין מנורה מבטחים פנסיה לבין פריזמה שוקי הון בע"מ וסוכנות ביטוח של פריזמה שוקי הון (להלן: "**פריזמה**") בשל אי התקיימותם של התנאים המתלים כאמור בהסכם החליטו הצדדים על ביטול ההסכם האמור על כל המשתמע מכך לעניין התחייבויות וזכויות הצדדים. לפירוט, ראו סעיף 10.15.2 להלן.

3.9.5 בחודש אוגוסט 2007 חתמה מנורה מבטחים פנסיה על הסכמי הפצה דומים להסכמים המתוארים בסעיפים 3.9.2 ו-3.9.3 לעיל, עם בנק מזרחי טפחות בע"מ ועם הבנק הבינלאומי הראשון לישראל בע"מ, שתחילתם במועד בו יורשו הבנקים האמורים לעסוק בייעוץ פנסיוני כדין.

3.9.6 בחודש דצמבר 2007 חתמה מנורה מבטחים פנסיה על הסכמי הפצה דומים להסכמים המתוארים בסעיפים 3.9.2, 3.9.3 ו-3.9.5 לעיל, עם בנק לאומי לישראל בע"מ ועם בנק ערבי-ישראלי בע"מ, שתחילתם במועד בו יורשו הבנקים האמורים לעסוק בייעוץ פנסיוני כדין.

4. <u>ביטוח רכב חובה</u>

4.1 <u>מידע כללי על תחום הפעילות</u>

ביטוח רכב חובה הינו ביטוח סטטוטורי אשר מהווה תנאי מוקדם הכרחי לשימוש ברכב מנועי. בפועל, על כל בעל רכב מנועי לרכוש ביטוח רכב חובה.

פעילות הקבוצה בתחום ביטוח רכב חובה מתבצעת באמצעות מנורה מבטחים ביטוח.

להלן מספר מאפיינים, מגמות והתפתחויות המשפיעים או עשויים להשפיע בעתיד על פעילות הקבוצה בתחום זה.

4.1.1 מבנה תחום הפעילות ושינויים שחלו בו

פקודת ביטוח רכב מנועי [נוסח חדש], תש"ל-1970 (להלן: "**פקודת ביטוח רכב מנועי**") קובעת שנהג רשאי להשתמש ברכב מנועי אך ורק אם הרכב מבוטח בביטוח חובה בפוליסה בת-תוקף בהתאם להגדרות פקודת ביטוח רכב מנועי.

חוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים, תשל"ה-1975 (להלן: "**חוק הפיצויים**" או "**חוק הפיצויים לנפגעי תאונות דרכים**") קובע כי המשתמש ברכב מנועי חייב לפצות את הנפגע בגין נזק גוף שנגרם לו בתאונת דרכים שבה מעורב הרכב. האחריות היא מוחלטת ולא תלויה באשם מצד הנהג או מצד אחרים, וזאת בכפוף לחריגים הקבועים בחוק הפיצויים.

הכיסוי הביטוחי בענף זה ניתן על ידי המבטחים השונים המורשים לפעול בענף, ואולם כל חברת ביטוח רשאית לדחות מבוטח על פי שיקול דעתה. בעל כלי רכב שסורב כאמור ולא השיג כיסוי ביטוחי באחת החברות הפועלות בענף, רשאי לרכוש ביטוח חובה באמצעות ה"פול". ה"פול" - המאגר הישראלי לביטוח רכב (שהינו בבעלות כל חברות הביטוח הפועלות בענף, אשר נושאות בהפסדיו או ברווחיו, על פי חלקן היחסי בענף) מחויב מכוח הדין לבטח מבוטחים שסורבו כאמור. ה"פול" פועל כמבטח לכל דבר, ותעריפיו גבוהים מתעריפי חברות ביטוח אחרות בשוק (ראו סעיף 8.1.4.3(ח) להלן).

בנוסף, בתחום זה פועלת הקרן לפיצוי נפגעי תאונות דרכים (להלן: "**קרנית**"), שהינה תאגיד סטטוטורי שהוקם מכוח חוק הפיצויים ושתפקידו לפצות נפגעי תאונות דרכים שאין באפשרותם לתבוע פיצויים מאת מבטח, בשל העילות המפורטות בחוק הפיצויים. פעילותה של קרנית ממומנת מהפרשה מדמי הביטוח בשיעור קבוע, שנקבע בצו לפי חוק הפיצויים (ראו סעיף 8.1.4.3 (ד) להלן).

בשנים האחרונות קיימת מגמה שהונהגה על ידי המפקח, של הגברת שקיפות תעריפי הביטוח, תוך צמצום הפיקוח על התעריפים, ושינוי בתרבות הצריכה של הלקוחות בשוק הביטוח, המשווים בין תעריפי הביטוח של החברות השונות.

במהלך שנת 2005 הושלם פרוייקט כלל ענפי למניעת "הונאה בביטוח רכב חובה", הנשען על מאגר מידע מרכזי המתופעל על ידי Insurance Services

office of Israel Ltd (להלן: "**ISO**") (Claim Search Israel). החל מינואר 2006, חברות הביטוח רשאיות להשתמש במאגר המידע לצורך זיהוי חשדות למקרי הונאה בתביעות רכב חובה. עלות הקמת המאגר והשימוש בו מתחלקת בין חברות הביטוח פעולת המאגר ודרכי השימוש של החברות בו עוגנו בהסכם ענפי וגובו בחקיקה מתאימה. בהקשר זה פרסם המפקח בחודש אוגוסט 2007 טיוטת חוזר שנייה שעניינה הוראות לעניין חיתום באמצעות מאגר המידע לאיתור הונאות בענף ביטוח רכב חובה. הטיוטה קובעת את התנאים לעיון במידע המצוי במאגר ואת אמות המידה לקביעת כשירות המורשים להפניית שאילתה בקשר לפרטים אשר במאגר.

4.1.2 תיאור של תחום הביטוח והכיסויים הביטוחיים שנכללו בו

פוליסת ביטוח חובה, בהתאם לפקודת ביטוח רכב מנועי, מעניקה כיסוי לבעל הרכב והנוהג בו, מפני כל חבות שהם עלולים לחוב לפי חוק הפיצויים ומפני חבות אחרת שהם עלולים לחוב בשל נזק גוף שנגרם לנהג הרכב, לנוסעים בו או להולכי הרגל שנפגעו כתוצאה מהשימוש ברכב מנועי.

הכיסוי הביטוחי בתחום רכב חובה קבוע ואחיד בין חברות הביטוח, והוא נקבע על פי הוראות הדין. בחודש ספטמבר 2007 פורסמו תקנות לביטוח רכב חובה שעניינן קביעת תנאים אחידים בין חברות הביטוח. לפירוט בדבר התקנות ראו סעיף 4.1.3(ט) להלן. התחרות בתחום זה מתמצה בעיקר במחיר כמתואר בסעיף 4.9 להלן.

<u>המאפיינים העיקריים- של ביטוח רכב חובה הינם:</u>

א. ביטוח רכב חובה נכנס לתוקף רק לאחר תשלום פרמיה במלואה.

ב. חובת הביטוח והיקף הכיסוי נקבעו בדין, כאשר בביטוח זה לא נקבע גבול אחריות. יצוין, כי מרכיב הכיסוי לאובדן השתכרות מוגבל עד ל-3 פעמים השכר הממוצע במשק.

ג. תעריף ביטוח רכב חובה מסתמך על תעריפי הסיכון המומלצים על ידי ISO. ISO קיבלה זיכיון להקמה ותפעול של מאגר מידע (להלן: "**מפעיל מאגר המידע**"), האוסף מידע מחברות הביטוח לצורך פרסום תעריף סיכון ממוצע לפי פרמטרים מסבירי סיכון שונים. הפרמטרים המאושרים לשימוש כיום הינם: נפח מנוע, מין, גיל הנהג הצעיר ביותר הנוהג ברכב דרך קבע, ותק רישיון הנהיגה, מספר תביעות קודמות, מספר שלילות הרישיון ב-3 השנים האחרונות, הבעלות על הרכב, מטרת השימוש ברכב והימצאות כריות אויר ברכב. כל מבטח רשאי לבחור באילו מהפרמטרים להשתמש לצורך קביעת התעריף (לעניין ההתחשבות בפרמטרים על ידי מנורה מבטחים ביטוח, ראו סעיף 4.1.4 להלן).

ד. זכאות הנפגע בתאונת דרכים לפיצוי אינה תלויה בהוכחת אשם.

ה. תביעות הביטוח בתחום זה מאופיינות בזמן בירור ארוך יחסית, של מספר שנים, בין מועד קרות האירוע הביטוחי לבין מועד התגבשות הנזק וסילוק התביעה ("**זנב תביעות ארוך**").

4.1.3 מגבלות, חקיקה, תקינה ואילוצים מיוחדים החלים על תחום הפעילות

תחום הפעילות כפוף להוראות הדין החלות על מבטחים, לרבות הוראות חוק הפיקוח והתקנות שהוצאו על פיו, פקודת ביטוח רכב מנועי וחוק ביטוח רכב מנועי כהגדרתו להלן, והתקנות שהוצאו על פיהם וכן להוראות המפקח, כפי שמתפרסמות מעת לעת.

להלן תמצית הדינים המרכזיים החלים על פעילותה של הקבוצה בתחום (בנוסף לפקודת ביטוח רכב מנועי כנזכר בסעיף 4.1.1 לעיל) וכן עיקרי ההוראות הרגולטוריות שפורסמו בשנתיים האחרונות:

(א) חוק ביטוח רכב מנועי (ביטוח בתנאי תחרות מבוקרת, הסדרים לתקופת מעבר והוראות לעניין אבנר, התשנ"ז-1997 (להלן: "חוק תנאי תחרות"):

חוק תנאי תחרות עיגן רפורמה בתחום רכב חובה במטרה לקבוע כי מבטחים העוסקים בביטוח רכב מנועי יפעלו בתום תקופת המעבר, שהסתיימה ביום הראשון בינואר 2003, בתנאי תחרות מבוקרת.

בהמשך לרפורמה האמורה, עברו מרבית חברות הביטוח לתעריף דיפרנציאלי, שנקבע בהתאם לכללים המתבססים על חישובי הסיכון הטהור שמבצע מפעיל מאגר המידע, על פי עקרונות אקטואריים מקובלים בהתאם לתוצאות הענף כולו, לרבות הפול, תוך התחשבות בפרמטרים שונים כאמור בסעיף 4.1.1 לעיל.

(ב) תקנות ביטוח רכב מנועי (הקמה וניהול של מאגר מידע), התשס"ד-2004 (להלן: "תקנות מאגר מידע")

בהתאם לתקנות מאגר מידע, הוקם מאגר מידע שמנוהל בידי חברת ISO, וזאת לשם הבטחת מטרות פקודת ביטוח רכב מנועי וחוק תנאי תחרות. בתקנות נקבעה חובה על המבטחים להעביר מידע רלבנטי למפעיל מאגר המידע בהתאם לתכנית שאישר המפקח. בהפעלת מאגר המידע כהגדרתו בתקנות, כפופה ISO להוראות המפקח (ראו גם סעיף 4.1.1 ו-4.1.2 לעיל).

מפעיל מאגר המידע אחראי לניהול המאגר והפקת דוחות אשר ישמשו, בין השאר, להערכת הסיכונים בענף ביטוח רכב מנועי ולטיפול בהונאות ביטוח. כן נקבע כי המבטחים יישאו במלוא עלות הקמת המאגר ותפעולו, והתשלומים שעל מבטחים לשלם עבור שירותי מאגר המידע ייקבעו, בין היתר, בהתחשב בחלקו היחסי של כל מבטח בתחום בהתאם לנתוני שנה קודמת, וכן באיכות ובמועדי הדיווח למאגר. נקבע כי מבטח שלא מסר מידע למאגר כמצוין לעיל, יהיה חייב בתשלום סכומים כנקוב בתקנות מאגר המידע.

בהמשך לתקנות אלו פרסם המפקח בחודש אוגוסט 2006 חוזר אשר עניינו הסדרת העברת המידע האמור מחברות הביטוח למפעיל המאגר.

(ג) חוק הפיצויים

החוק נועד ליצור מנגנון יעיל ומהיר לבירור הזכאות לפיצויים ולהערכת שיעורם, כל זאת במנותק משאלת האשם. החוק קובע, בין היתר, מהי תאונת דרכים, מיהו הזכאי לפיצויים ומהם סדרי הדין במקרים כאלו.

במהלך שנת 2006 חודשה עבודתה של ועדת המעקב לחוק הפלת"ד שהוקמה על ידי משרד המשפטים, שמטרתה, בין היתר, לבחון תיקוני חקיקה בחוק האמור. לנושאים הנדונים בועדה, כגון הגדלת סכום הפיצויים בגין נזק לא ממוני (כאב וסבל), הגבלת הפיצוי המגיע לנפגעי תאונות דרכים בגין "השנים האבודות" (כמתואר בסעיף 4.1.3(ז) להלן) וקביעת השתתפות עצמית, עשויה להיות השפעה על תחום הפעילות של רכב חובה. יחד עם זאת, בשלב זה, לא ניתן להעריך את היקפה של השפעה זו.

בחודש פברואר 2008 התקבלה הצעת חוק לתיקון חוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים (תיקון מס' 20) (מספר כלי רכב המעורבים בתאונה), התשס"ח – 2008. לפי התיקון לחוק, אם אירעה תאונת דרכים בה היו מעורבים אופנוע אחד או יותר ורכב אחר אחד או יותר שאינו אופנוע, ישלמו המבטחים של הרכב האחר למבטחים של האופנוע 75% מהפיצויים על נזקי גוף שהמבטחים של האופנוע חייבים בתשלומם עקב התאונה, למעט חבות כלפי הולך רגל (כיום שיעור ההשתתפות בחבות של מבטחי הרכב האחר הנו 50%). בנוסף נקבע בתיקון כי, המבטחים של הרכב האחר יהיו חייבים יחד ולחוד כלפי המבטחים של האופנוע ובינם לבין עצמם ישאו בנטל החיוב בחלקים שווים.

(ד) צו פיצויים לנפגעי תאונות דרכים (מימון הקרן), התשס"ב-2002

בצו שהינו בתוקף החל מיום 1.11.03 נקבע כי על חברות הביטוח להעביר עד ה-10 בכל חודש, ישירות לקרנית, 1% מהפרמיה בגין פוליסות ביטוח רכב חובה שנכנסו לתוקף ממועד זה לצורך מימון פעילותה של קרנית.

(ה) תקנות ביטוח רכב מנועי (הסדר ביטוח שיורי ומנגנון לקביעת התעריף), התשס"א – 2001 (להלן: "תקנות ההסדר")

בתקנות ההסדר, נקבע, בין היתר, כי המבטחים ייסדו באישור המפקח, תאגיד שינהל את הסדר הביטוח השיורי שנועד ליתן כיסוי ביטוחי למשתמשים ברכב מנועי, שלא השיגו כיסוי ביטוחי באופן ישיר אצל מבטחים בישראל. הסדר ביטוח שיורי זה, מנוהל על ידי הפול ומבוסס על ביטוח משותף של כל המבטחים בענף בהתאם לחלקם היחסי בענף, כפי שהיה בשנה החולפת ובהתאם להוראות הסכם הביטוח שביניהם. חלקה של מנורה מבטחים ביטוח בפול בשנת חיתום 2005 היה כ-% 9.4 ובשנת 2006 היה כ-9.7%.

בדצמבר 2006 פורסמה על ידי המפקח הנחיה המעדכנת את תעריפי הביטוח השיורי, תוך התחשבות במאפייני נהג הרכב והגבלת שיעור הדמים הניתן לגבייה. ההנחיה חלה מינואר 2007.

(ו) צו פיקוח על מצרכים ושירותים (שירותי אשפוז ושירותים אמבולטוריים בבתי חולים לנפגעי תאונות דרכים), התשס"ו-2006

הצו בתוקף החל מיום 1 בספטמבר 2006 והוא חל על מחיר שירותי אשפוז ושירותים אמבולטוריים לנפגעי תאונות דרכים, הניתנים בבתי חולים. הצו קובע את המחיר המרבי לשירות לנפגע שיהיה "המחיר המרבי הקובע לאותו שירות, כשהוא נמכר לקופת חולים, שלא עבור נפגע תאונת דרכים" וכן את מחיר הטיפול במחלקה לרפואה דחופה (מיון). להערכת הקבוצה, ליישום הצו כאמור אין השפעה מהותית על התוצאות הכספיות של מנורה מבטחים ביטוח. חברות הביטוח, באמצעות הנהלת איגוד חברות הביטוח בישראל, הגישו עתירה לבג"ץ כנגד החלת הצו. יצויין, כי העתירה כאמור הוגשה על ידי חברות הביטוח, בין היתר, בשל הסתייגותן מהחלת מנגנון פיקוח מחירים מכוח הדין, במובחן מהסדר הסכמי. נכון למועד זה, טרם נתקבלה הכרעה בעניין ולא ניתן צו ביניים. לפרטים, ראו סעיף 4.1.4(ו) להלן.

(ז) הלכת אטינגר ("השנים האבודות")

בחודש מרץ 2004 פסק בית המשפט העליון כי יש להכיר בזכאותו של ניזוק או של עזבונו לפיצוי עבור שנות השתכרותו האבודות (שנות פריון העבודה שקוצרו עקב מותו של הניזוק). בפסק דין נוסף, מחודש פברואר 2006, נקבע כי הלכה זו תקפה גם במקרים של מוות כתוצאה מתאונת דרכים. להרחבה בעניין הלכת השנים האבודות ראו סעיף

6.1.3(ב) להלן. מכיוון שהלכה זו נוגעת לאחוז קטן מסך התיקים בתחום, ההשפעה על כלל התביעות נמוכה יחסית.

(ח) בחודש נובמבר 2007 הוגשה הצעת חוק לתיקון לפקודת ביטוח רכב מנועי (תיקון מספר 17) התשס"ח-2007. בהצעת חוק מוצע להחיל את עקרון ההשתתפות העצמית גם בענף ביטוח רכב חובה. הצעת החוק מציעה לקבוע כי מבוטח שיבקש לרכוש ביטוח חובה, יוכל לבחור בפוליסה הכוללת השתתפות עצמית או בכזו שאינה כוללת השתתפות עצמית. הצעת החוק מסמיכה את המפקח על הביטוח (בהסכמת שר המשפטים) לקבוע הוראות לעניין השתתפות עצמית, לרבות לעניין סכום מקסימלי של ההשתתפות העצמית, מקרים בהם לא תחול השתתפות עצמית וסוגי כלי הרכב לגביהם ניתן לכרות חוזה ביטוח הכולל תניה בדבר השתתפות עצמית.

(ט) בחודש ספטמבר 2007 פרסם המפקח טיוטה שנייה של תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (תנאי חוזה לביטוח חובה לרכב), התשס"ח-2007 שעניינן קביעת פוליסה תקנית אחידה אשר תהיה חוזה הביטוח הסטנדרטי והמחייב בענף זה. הפוליסה התקנית תקנה למבוטחים את הכיסוי הביטוחי הנדרש, תוך שמירה על מטרת חוק הפלת"ד - הבטחת פיצוי לנפגעי תאונות הדרכים ללא צורך בהוכחת אשם. בנוסף, קביעת פוליסה תקנית תאפשר לציבור לשקול את בחירת המבטח, מתוך ידיעה כי חוזה הביטוח ("המוצר") הוא אחיד והתחרות שתתפתח תהיה על המחיר והשירות.

(י) בחודש אוגוסט 2007 החליטה הממשלה להעביר את האחריות למתן טיפול רפואי לנפגעי תאונות דרכים מחברות הביטוח לקופות החולים. החלטת הממשלה פורטו הצעדים הדרושים לצורך ביצוע ההחלטה, אשר כונסו יחדיו בהצעת חוק ההסדרים שפורסמה בחודש אוקטובר 2007, ואשר במסגרתה מוצע, בין היתר, להעביר את האחריות למתן הטיפול הרפואי לנפגעי תאונות דרכים לעניין שירותי הבריאות הנכללים בתוספת השנייה לחוק ביטוח בריאות ממלכתי, התשנ"ד-1994 (להלן: "**חוק ביטוח בריאות ממלכתי**") וברשימת התרופות הכלולות בצו לפי סעיף 8 (ז) לחוק כאמור, מחברות הביטוח לקופות החולים ולתקן את פקודת ביטוח רכב מנועי [נוסח חדש], התש"ל-1970 ואת חוק הפיצויים לנפגעי תאונות דרכים, התשל"ה-1975 בהתאם. עוד מוצע במסגרת הצעת החוק לקבוע הוראות לעניין הסכומים שיועברו מ"אבנר" - איגוד לביטוח נפגעי רכב בעירבון מוגבל, לקופות החולים בשנים 2008-2010, לשם מימון העברת האחריות כאמור לקופות החולים. כמו כן, מוצע לקבוע כי אבנר תעביר את הסכומים האמורים ל"קרנית" וזו תעבירם לביטוח לאומי, אשר יחלק את הסכומים בין קופות החולים לפי כללי ההקצאה של מקורות המימון כאמור בסעיף 17 לחוק ביטוח בריאות ממלכתי. על מנת לאפשר את ההיערכות הנדרשת ליישום התיקונים כאמור, מוצע לקבוע כי אלה יחולו לגבי תאונות דרכים שאירעו מיום 1 בספטמבר 2008 ואילך. אימוץ ההצעה האמורה בחקיקה עשוי להוביל להקטנת היקף הפרמיות בענף רכב חובה ובמקביל להקטנת עלות התביעות וההוצאות בענף זה. במסגרת חוק ההסדרים שאושר על ידי הכנסת בחודש דצמבר 2007 לא נכללו הצעות התיקון כאמור לעיל ועל כן לא ניתן בשלב זה להעריך מה יעלה בגורל החלטה זו ואת השלכותיה על רווחיות החברה. להערכת החברה לתיקון האפשרי לחוק זה, אם וככל שיתקבל במתכונת המוצעת, עשוייה להיות השפעה מהותית לרעה על הכנסות החברה ורווחיותה בתחום זה. הערכת החברה בעניין זה הינה מידע צופה פני עתיד, המבוסס על הצעת התיקון כאמור, לפיה מרכיב מרכזי בכיסוי הביטוחי דהיום יוצא מתחולת הפוליסה.

למגבלות החקיקה המרכזיות החלות על הקבוצה בכלל פעילותה ראו סעיף 10.2 להלן.

4.1.4 שינויים בהיקף הפעילות בתחום, ברווחיות ובתמהיל הלקוחות

היקף הפעילות

בשנת 1997 עוגנה בחקיקה רפורמה לפתיחת ענף ביטוח רכב חובה לתחרות. במסגרת הרפורמה כאמור, חלקו של אבנר - איגוד לביטוח נפגעי רכב בע"מ (להלן: "**אבנר**"), ששימש כמבטח משותף בענף ביטוח רכב חובה, בכל פוליסות הביטוח, הופחת בצורה הדרגתית מ-70% בשנת 1997 עד ל-0% בשנת 2003, בה חדל אבנר מפעילותו בהנפקת פוליסות חדשות כמבטח משותף.

בשלוש השנים האחרונות חלה ירידה משמעותית בתעריפי ביטוח רכב חובה. מגמה זו נמשכת כאשר בחודש ינואר 2007 המליץ מפעיל מאגר המידע להפחית את התעריף הממוצע ב-6% נוספים החל מתעריף אפריל 2007. בהמשך למדיניות המפקח שלא לכפות את המלצות מפעיל מאגר המידע בחרה מנורה מבטחים ביטוח שלא לשנות את התעריף הממוצע.

הכנסות

בהתאם לדו"חות הכספיים של חברות הביטוח, בתחום ביטוח רכב חובה בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2007 חלה עליה של כ-3% בהיקף דמי הביטוח לעומת התקופה המקבילה בשנת 2006. ובשנת 2006 חלה ירידה זניחה לעומת שנת 2005. הכנסות מנורה מבטחים ביטוח ירדו בשנת 2006 לעומת שנת 2005, על אף הגידול במספר כלי הרכב המבוטחים וזאת בשל הורדת התעריפים. בין השנים 2006 ל-2007, חל גידול קל בהכנסות מתחום הפעילות כתוצאה מגידול קל במספר כלי הרכב המבוטחים.

רווחיות

בתחום זה, לאור זנב התביעות הארוך, קיימת גישה שמרנית להכרה ברווח, לפיה בשלוש השנים הראשונות ממועד תחילת הביטוח (להלן: "**השנים הפתוחות**"), כל עודף ההכנסות על ההוצאות, לרבות תשלומי התביעות, נזקף לסעיף תביעות תלויות (להלן: "**הצבירה**") ואינו מוכר כרווח. בנוסף, הכנסות מהשקעות סכומי הצבירה נזקפות אף הן לצבירה. עקב כך, הרווח בתחום זה משקף בעיקרו את רווחיותה של שנת החיתום שהסתיימה שלוש שנים לפני שנת 2006, בצירוף רווחי ההשקעה שנצברו על אותה שנה, וכן התאמות בגין שנות החיתום שהשתחררו בשנים הקודמות (להלן: "**שנים סגורות**") ופעילות שלא נכללת בחישוב העתודות.

בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2007 קטן הרווח המצרפי של הענף בכ-12% והגיע לסכום מצטבר של כ- 570 מלש"ח, לעומת בתקופה המקבילה בשנת 2006. מספר המבוטחים בשנת 2006 גדל ב-1% לעומת שנת 2005. בשנת 2007 רשמה מנורה מבטחים ביטוח רווח של כ- 93 מלש"ח, בהשוואה ל-73 מלש"ח בשנת 2006.

יצוין, כי בשל זנב התביעות הארוך והצבירה כמתואר לעיל, השפעת הורדת התעריפים בתחום, כמפורט לעיל, על רווחיות כלל הענף תקבל ביטוי מלא בשנים הבאות.

הגורמים העיקריים המשפיעים על רווחיות תחום הפעילות (או העשויים להשפיע על תחום הפעילות), הינם כדלקמן:

א. שינויי רגולציה: בחודש מרץ 2006 פרסם המפקח מכתב בעניין פיקוח על תעריפים בענף ביטוח רכב חובה, אשר על פיו, לאור התפתחות התחרות בענף כתוצאה מהרפורמה שהונהגה בשנים האחרונות, בכוונתו לצמצם את הפיקוח על התעריפים החל מיום 1 במאי 2006, ולהתערב בשיקול דעת החברות בקביעת התעריפים במקרים יוצאי דופן בלבד. בשלב ראשון, לא ישתנה הליך אישור התעריפים וחברות

הביטוח תמשכנה להגיש התעריפים לאישור המפקח. יצוין, כי לעניין התעריפים קיימת עדיין מגבלה לפיה התעריף המקסימלי שרשאית חברה לקבוע לא יעלה על 92% מתעריף הפול (לא כולל שיעור דמים). בשלב זה, לא ניכר שינוי בשיווי המשקל התחרותי לאור הסרת הפיקוח מהתעריפים כאמור. לאור הורדת התעריפים היזומות מצד המפקח בשנים האחרונות, חלה ירידה מהותית בסכומי הצבירה בשנות החיתום הפתוחות. להערכת החברה, משמעות עובדה זו היא ציפיה לירידה ברווחיות התחום, בשנים הבאות. מידע זה הוא צופה פני עתיד ולמיטב ידיעתה של החברה. צפי החברה בעניין זה עלול לא להתממש כתוצאה מהכנסות בהשקעות גבוהות מהצופה או לחילופין עליה בתעריפי הביטוח בתחום.

ב. חברות הביטוח קובעות תעריפים דיפרנציאליים (מותאמי סיכון) הכפופים לקבלת אישור המפקח. התעריפים החדשים של מרבית החברות מביאים בחשבון את מאפייני הרכב והנהג, וכך מבוטחים זהירים משלמים פחות ממבוטחים מסוכנים. מטרת השימוש בפרמטרים הינה להתאים, ככל הניתן, את פרמיית הביטוח לסיכון המבוטח.

כתוצאה מהאמור לעיל, גדלו הפערים בין הפרמיות בביטוח רכב חובה הנדרשות ממבוטחים שונים באותה חברת ביטוח.

נכון למועד הדוח, מתוך כלל הפרמטרים המותרים לשימוש, מתחשבת הקבוצה בשלושה פרמטרים, שהינם גיל הנהג הצעיר ביותר הנוהג ברכב דרך קבע, ותק רישיון הנהיגה של הנהג הצעיר ביותר הנוהג ברכב דרך קבע והימצאות כרית אויר (ברכב פרטי בלבד), והכול תוך ביצוע אבחנה בין רכב פרטי לרכב מסחרי.

לקבוצה אין תעריפים דיפרנציאלים בכלי רכב במשקל מעל 4 טון וכלי רכב מיוחדים.

ג. לתיאור אופן ההכרה ברווחי הקבוצה בתחום זה, ראו בסעיף זה לעיל וכן באור 2(ז)(1) לדו"חות הכספיים. בנוסף, מאחר שמדובר בשמירה של רזרבות לטווחים ארוכים, לאופן השקעת הכספים והתשואה הנובעת מהם קיימת השפעה על הרווחיות.

ד. יכולת הקבוצה לבצע בקרה קפדנית על תשלומים לספקי שירותים בתחום.

ה. בשנים האחרונות חלה עלייה בהיקף תביעות השיבוב של המוסד לביטוח לאומי (להלן: "**המל"ל**") כנגד המבטחים בגין תגמולים ששולמו על-ידי המל"ל לנפגעי תאונות דרכים המוכרות גם כתאונות עבודה. העתודות לתביעות תלויות כוללות הפרשות בגין תביעות אלה. גידול בהיקף תביעות השיבוב על ידי המל"ל משפיע על הרווחיות.

ו. בחודש דצמבר 2002 הודיע משרד הבריאות לחברות הביטוח על כוונתו להעלות מהותית, מתחילת 2003, את התעריפים בגין אשפוז נפגעי תאונות דרכים. להעלאה כאמור עשויה להיות השפעה על רווחיות חברות הביטוח. בהמשך להתדיינויות עם משרדי האוצר והבריאות ועל רקע פרסומו של צו מחירים חדש מכוח חוק פיקוח על מחירי מצרכים ושירותים, התשנ"ו-1996 לעניין תעריפי אשפוז אגב תאונות דרכים (ראו סעיף 4.1.3 (ו) לעיל), הגישה הנהלת איגוד חברות הביטוח עתירה לבג"ץ נגד הצו בחודש אוקטובר 2006 כאמור לעיל. העתירה היא הן נגד עצם החלת הפיקוח על מחיר השירות הרפואי לנפגעי תאונות דרכים והן נגד קביעת המחיר המרבי, כפי שנקבע בצו. בנוסף, מתבקש בג"ץ להצהיר שהתעריף המרבי איננו בא במקום הוכחת ההוצאות בפועל כנדרש לפי סעיף 22 לחוק ביטוח בריאות

ממלכתי, אלא נועד לתחום את ההוצאות המוכחות במחיר מרבי. יצויין, כי בהנחה שהחלטת הממשלה להעברת האחריות לטיפול רפואי בנפגעי תאונות דרכים לקופות החולים כמפורט בסעיף 4.1.3 (י) לעיל תתבצע, לא יהיה עוד צורך בצו לעניין מחירי אשפוז בקשר לתאונות דרכים שיקרו לאחר מועד התחילה של השינוי המוצע.

ז. לעליית השכר הממוצע במשק ולעלייה באיכות החיים עשויה להיות השפעה על גידול בתביעות וכתוצאה מכך על הרווחיות.

4.1.5 שינויים בהסדרי ביטוח משנה בתחום

לתיאור השינויים בהסדרי ביטוח המשנה בתחום ראו סעיף 4.7 להלן.

4.1.6 גורמי ההצלחה הקריטיים בתחום הפעילות והשינויים החלים בהם

גורמי ההצלחה הקריטיים בתחום רכב חובה הינם, בין היתר, תקפות התעריפים הנקבעים על ידי ISO, יכולת הקבוצה לזהות את גורמי הסיכון הרלוונטיים לקביעת פלחי שוק הומוגניים ומשמעותיים וקביעת תעריף מתאים לגביהם, מתן שירות ברמה גבוהה וניהול סילוק תביעות יעיל.

4.2 מוצרים ושירותים

סעיף זה כולל תיאור כללי ותמציתי של מוצרי ביטוח וכיסויים ביטוחיים. התנאים המלאים והמחייבים הם התנאים המפורטים בכל פוליסה ו/או חוזה ביטוח, לפי העניין. התיאור הינו לצרכי דוח זה בלבד ולא ישמש לצרכי פרשנות הפוליסה.

פוליסת ביטוח רכב חובה המשווקת על ידי הקבוצה, מעניקה כיסוי אחיד בהתאם להוראות פקודת ביטוח רכב מנועי וחוק הפיצויים, כמפורט בסעיף 4.1.1 לעיל. לתיאור המאפיינים הייחודיים של תחום הפעילות, ראו סעיף 4.1.2 לעיל.

4.3 פילוח נתונים עבור מוצרים ושירותים

נכון ליום 31 בדצמבר 2007, סך דמי הביטוח בתחום ביטוח רכב חובה מהווה כ-% 19 מסך דמי הביטוח בענפי הביטוח הכללי. להלן טבלה הכוללת נתונים לגבי פעילות של הקבוצה בתחום ביטוח רכב חובה (באלפי ש"ח):

	2007	2006	2005
דמי הביטוח ברוטו	373,918	358,689	395,880
דמי הביטוח בניכוי ביטוח משנה (בשייר עצמי)	364,515	349,003	388,149
תביעות ברוטו	292,086	302,324	348,360
תביעות בשייר	292,999	285,767	343,442

הפרמיה ברוטו של הקבוצה בשנת 2007 גדלה בכ-% 4 לעומת שנת 2006 וזאת בשל גידול של כ- % 3 במספר כלי הרכב המבוטחים לעומת שנת 2006. בשנת 2006, קטנה הפרמיה ברוטו של החברה בכ-%10, לעומת שנת 2005 למרות גידול של כ-%1 במס' המבוטחים, כאשר הירידה נובעת בעיקרה מירידת התעריפים בשוק, כפי שפורט בהרחבה בסעיף 4.1.4 לעיל.

4.4 לקוחות

בתחום ביטוח רכב חובה, מבטחת הקבוצה בעיקר לקוחות פרטיים. לקבוצה מספר קטן של קולקטיבים וציי רכב של לקוחות עסקיים בהיקף לא מהותי. לקבוצה אין לקוח בתחום ביטוח רכב חובה, שהכנסותיה ממנו מהוות 10% או יותר מסך הכנסות הקבוצה בתחום הפעילות וכן אין לקבוצה תלות בלקוח בודד או במספר מצומצם של לקוחות בתחום זה. בנוסף, לא ידוע לקבוצה על מאפיינים קבועים של לקוחותיה

בתחום ביטוח רכב החובה. לפי הערכת הקבוצה, שיעור החידושים בשנת 2007 עמד על כ-% 52, ואחוז הלקוחות אשר רכשו ביטוח רכב חובה וביטוח רכב רכוש עמד על כ- % 66.

<u>דמי ביטוח לפי שנות ותק של לקוחות בתחום ביטוח החובה לתקופות המתוארות בדוח:</u>

מספר שנות ותק	דמי הביטוח באלפי ש"ח		שיעור מסך הכנסות	
	2007	2006	2007	2006
ללא ותק*	34%	127,882	127,132	36%
ותק שנה	16%	67,477	59,826	19%
ותק שנתיים	13%	51,220	48,609	14%
למעלה משלוש שנות ותק	37%	112,108	138,349	31%
סה"כ	**100%**	**358,689**	**373,918**	**100%**

4.5 <u>שיווק והפצה</u>

הקבוצה משווקת את פוליסות הביטוח שלה באמצעות סוכנים עצמאיים, להם משולמות עמלות הנקבעות בעיקרן כשיעור מדמי הביטוח בניכוי דמים. לתיאור הנושא ברמת הקבוצה, ראו סעיף 10.7 להלן.

לחברה אין סוכן אשר היקף פעילותו בתחום עולה על 10% מתחום הפעילות.

להלן פרטים לגבי שיעור העמלות מדמי ביטוח בתחום פעילות הרכב חובה:

	2007	2006	2005
שיעור עמלות מדמי ביטוח ברוטו	4.3%	4.7%	4.3%

4.6 <u>התפתחות התביעות התלויות ברוטו ובשייר</u>

להלן התפתחות התביעות התלויות בתחום ביטוח רכב חובה לגבי שנות החיתום המתוארות בדוח (באלפי ש"ח):

	2007		שנת 2006		שנת 2005	
	ברוטו	בשייר	ברוטו	בשייר	ברוטו	בשייר
הפרשה לתחילת השנה	1,269,406	1,141,764	1,179,757	1,036,726	968,040	797,589
הכנסות מפרמיה ומהשקעות	69,786	65,823	51,937	47,636	61,467	58,420
עמלות והוצאות	2,431	2,431	8,204	8,204	11,156	10,933
תשלומי תביעות	232,334	208,144	197,297	165,352	137,841	105,503
הפרשות לסוף השנה	993,686	895,290	948,029	823,063	823,607	683,705
עודף בהפרשות	110,741	101,722	78,164	87,743	56,903	55,868
סכום העודף בהפרשות הנובע משחרור הרווח מעתודה*	103,021	99,675	73,282	69,170	78,744	47,419

הנתונים בכל שנת חיתום אינם כוללים את נתוני שנת החיתום השוטפת, מכאן שיתרת הסגירה של כל שנת חיתום אינה תואמת את יתרת הפתיחה של שנת החיתום הבאה אחריה.

* לשנת 2006 - שנת חיתום 2003, לשנת 2005 - שנת חיתום 2002.

לתיאור העתודות בביטוח כללי ותביעות תלויות ברמת הקבוצה, ראו סעיף 1.3.2 לעיל.

4.7 ביטוח משנה

התקשרויות הקבוצה עם מבטחי משנה בכל ענפי הביטוח, לרבות תחום ביטוח רכב חובה מתחדשות משנה לשנה. בתחום הפעילות, מתקשרת הקבוצה עם מבטחי המשנה שלה בחוזים מסוג "עודף הפסדים" (Excess of Loss) (לעניין חוזים מסוג זה ראו גם פירוט בסעיף 10.4.3 להלן). כמקובל בחוזים מסוג זה, אין עמלות המתקבלות ממבטחי המשנה.

בשנת 2006, החברה מיצתה את השכבה הראשונה בחוזי עודף ההפסדים בתחום לשנת הנזק 1994 בסך של 1 מיליון דולר. אין באמור כדי ליצור חשיפה מהותית על שייר החברה.

בחוזי ביטוח המשנה של החברה לשנת 2007, חל שינוי המגביל את ההחזר המקסימלי אותו תקבל החברה ממבטחי המשנה במקרה של נזק. למרות היות הביטוח ללקוחות בלתי מוגבל מבחינת גובה ההחזר, לאור בדיקות שערכה החברה ולאור התקרה הגבוהה יחסית שנקבעה, אין שינוי זה יוצר חשיפה מהותית לשייר החברה.

דירוג מבטחי המשנה לפי S&P, איתם התקשרה החברה בתחום הפעילות בשנים 2005 -2007 , הינו +A, AAA, -AA, -A.

נכון ליום 31 בדצמבר 2007, שעור ההעברה של סיכון הקבוצה למבטחי המשנה שלה בתחום הפעילות נאמד ברמה של כ-2.5% מדמי הביטוח. להלן פרטים לגבי מבטחי משנה שחלקם בפרמיה בתחום מהווה מעל 10% מסך פרמיות ביטוח המשנה בתחום בשנים המתוארות בדוח (באלפי ש"ח):

שם מבטח המשנה	דירוג S&P	מדינה	2007		2006		2005	
			פרמיה לביטוח משנה	אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	פרמיה לביטוח משנה	אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	פרמיה לביטוח משנה	אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה
AXA Re	AA-	צרפת	1,763	19%	1,704	17%	1,353	17%
CAISSE CENTRALE	AAA	צרפת	954	10%	1,217	13%	1,160	15%
GE FRANKONA*	AA-	גרמניה	2,053	22%	2,433	25%	1,933	25%
ODYSSE Re	A-	צרפת	3,561	38%	2,434	25%	2,126	27%
CONVERIUM	A-	שוויץ	1,043	11%	---	---	---	---
ALEAEURPO	NR	שוויץ	---	---	---	---	---	15%

* בחודש ספטמבר 2006 רכשה Swiss Re את Ge Frankona.

התפלגות פרמיית ביטוח משנה בתחום:

קבוצת דרוג מרכזת דירוג S&P	פרמיה שנרשמה לטובת מבטח המשנה (באלפי ש"ח)			שיעור מסה"כ לתחום פעילות		
	2007	2006	2005	2007	2006	2005
A- ומעלה	9,403	9,649	6,571	100%	100%	85%
BBB- עד BBB+	---	---	---	---	---	---
נמוך מ- BBB-	---	37	1,160	---	0%	15%
סה"כ	9,403	**9,686**	**7,731**	100%	**100%**	**100%**

לתיאור התקשרות הקבוצה עם מבטחי המשנה ברמת הקבוצה, ראו סעיף 10.4 להלן.

לנתונים בדבר התשלומים למבטחי המשנה ראו באורים 2ח ו-9 לדוחות הכספיים.

4.8 ספקים ונותני שירותים

מנורה מבטחים ביטוח מתקשרת מעת לעת עם בתי חולים, מוסדות רפואיים, מבצעי בקרה רפואית וספקי שירותי בריאות אחרים לצורך מתן שירותים רפואיים שונים למבוטחיה, ובכלל זה, אשפוז, טיפולים אמבולטוריים במרפאות והפניה לרפואה שיקומית.

הקבוצה מפעילה מערכת מיכון לבקרה על תשלומים לספקים בכלל ולספקי שירותים רפואיים בפרט. המערכת בודקת את ההתאמה בין חשבונות שקיבלה ובין התעריפים המוסכמים וכן את הקשר בין הטיפול הרפואי לבין הפגיעה. השימוש במערכת זו הוביל לחיסכון בעלויות הספקים ולייעול העבודה מולם.

בנוסף, הקבוצה רוכשת שירותים נלווים לסילוק תביעות ביטוח בתחומים שונים, ובכללם בתחום הפעילות, מאת עורכי דין, חוקרים ומומחים רפואיים.

לקבוצה אין תלות בספק כלשהו.

לתיאור הנושא ברמת הקבוצה ראו סעיף 10.5 להלן.

4.9 תחרות

בתחום ביטוח רכב חובה מתחרות 13 חברות ביטוח, לרבות חברות לביטוח ישיר. שלושת החברות הגדולות בתחום ביטוח רכב חובה הינן קבוצת כלל, קבוצת הראל ואליהו. על פי הדו"חות הכספיים של חברות הביטוח, חלקם של שלושת הגופים הגדולים בתחום בשנת 2007 עמד על כ- 39% מסך דמי הביטוח ברוטו בתחום זה, מספר הדומה לשנת 2006. בשנת 2006 עמד חלקם על כ-% 38.5 ובשנת 2005 עמד חלקם על סך של כ- 38%.

נכון לרבעון השלישי של שנת 2007 קבוצת כלל מובילה בתחום ומחזיקה בנתח שוק של כ-% 16 בדומה לתקופה המקבילה בשנת 2006, אשר גם בה הייתה המובילה בתחום והחזיקה בנתח שוק (על בסיס נתוני דמי ביטוח ברוטו) של כ-% 16. נכון לחודש ספטמבר 2007, מנורה מבטחים ביטוח מחזיקה בנתח שוק של כ-% 9 וממוקמת במקום החמישי, וזאת בדומה לתקופה המקבילה בשנת 2006, גם בה הייתה מנורה מבטחים ביטוח ממוקמת במקום חמישי והחזיקה בנתח שוק של כ-% 9. נתוני נתח שוק לפי חברות מוצגים בתרשים.

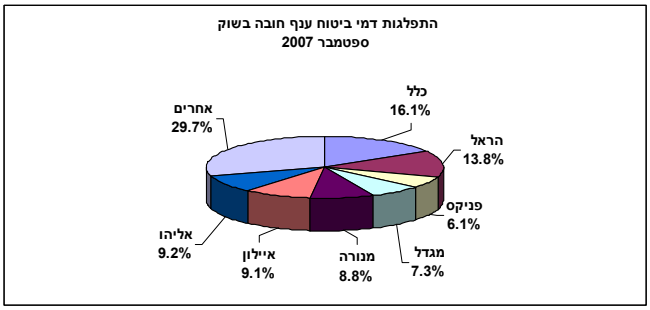

הכיסוי הביטוחי האחיד בכל חברות הביטוח וזמינות מידע השוואתי של מחירים, גורמים לכך שמחיר המוצר הינו המשתנה העיקרי בהחלטת הרכישה של פוליסות הביטוח. חברות הביטוח נבדלות זו מזו במשתנים הקובעים את התעריף וכפועל יוצא בפלחי השוק בהם הן מתמקדות. בתקופה האחרונה, ניכרת מגמת התכנסות של רוב

החברות למחירים דומים, כך שהפערים בין המחירים בקבוצות הסיכון השונות מצטמצמים.

גורם העלול לפגוע במעמדה התחרותי של הקבוצה הינו שימוש חברות ביטוח אחרות בפרמטרים שונים ו/או נוספים מהפרמטרים בהם עושה החברה שימוש.

הגורמים המחזקים את מעמדה התחרותי של הקבוצה הינם, רמת השירות הגבוהה של הקבוצה ושל סוכניה, אפשרות הפקת פוליסות ביטוח חובה בידי הסוכנים באמצעות מערכת אינטרנטית ומודל תעריפי המאפשר התמקדות בפלחי שוק רווחיים יותר.

4.10 הסכמים מהותיים והסכמי שיתוף פעולה

בין חברות הביטוח ובין מרכז הסליקה שליד איגוד חברות הביטוח נחתם הסכם (המכונה– "קל-כבד"), המסדיר את הטיפול בהתחשבנות עקב תביעות בהם מעורבים רכבים כבדים ורכבים קלים, כהגדרתם בצו הפיצויים לנפגעי תאונות דרכים (הסדרים לחלוקת נטל הפיצויים בין המבוטחים), התשס"א-2001, וכן עקב תביעות בהם מעורבים רכבים המבוטחים על ידי הצדדים להסכם זה בפגיעה משותפת שלהם, בהולך רגל הנפגע מחוץ לכלי הרכב.

4.11 פעילות שומרה

כאמור בסעיף 1.1.2 לעיל, החל מסוף שנת 2007 כוללת פעילות הקבוצה בתחום הרכב חובה גם את פעילותה של שומרה (ראו תיאור מפורט בסעיף 10.15.1 להלן).

למיטב ידיעת החברה, הגורמים הכלליים העיקריים המשפיעים על פעילותה של הקבוצה בתחום זה, כמפורט בסעיף 4.1.4 לעיל, חלים גם על פעילותה של שומרה בתחום זה.

להלן נתונים לגבי פעילותה של שומרה בתחום זה והכול למיטב ידיעת החברה:

פילוח נתונים עבור מוצרים ושירותים

להלן טבלה הכוללת נתונים לגבי התפלגות הפעילות של שומרה בתחום ביטוח רכב חובה (באלפי ש"ח):

	2007	2006	2005
דמי הביטוח ברוטו	160,261	139,882	112,974
דמי הביטוח בניכוי ביטוח משנה (בשייר עצמי)	152,507	132,659	105,133
תביעות ברוטו	116,847	109,822	106,080
תביעות בשייר	112,548	102,868	91,672

קליטת פעילותה של שומרה בתחום זה צפויה להרחיב את היקף פעילותה של החברה בתחום ביטוח רכב חובה, בין היתר, על ידי הרחבת מעגל המבוטחים והיקף הפרמיות. הערכת החברה הינה מידע צופה פני עתיד המבוססת על פעילותה של שומרה כיום בתחום זה, למיטב ידיעתה של החברה. צפי החברה בעניין זה עלול לא להתממש אם יחול קיטון מהותי במספר המבוטחים מכל סיבה שהיא.

5. ביטוח רכב רכוש

5.1 מידע כללי על תחום הפעילות

הכיסוי המוענק במסגרת פוליסת ביטוח רכב רכוש, כפוף למגבלות הקבועות בחוק ובתקנות, כמפורט להלן.

פעילות הקבוצה בתחום ביטוח רכב רכוש מתבצעת באמצעות מנורה מבטחים ביטוח.

להלן מספר מאפיינים, מגמות והתפתחויות המשפיעים או עשויים להשפיע בעתיד על פעילות הקבוצה בתחום זה.

5.1.1 מבנה תחום הפעילות ושינויים שחלו בו

פוליסת ביטוח רכב רכוש כוללת כיסויים בגין נזק עצמי הנגרם לרכב המבוטח, גניבה, וכן נזק רכוש הנגרם על ידי הרכב המבוטח לצד שלישי. ניתן לרכוש פוליסה לנזק לצד ג' בלבד או בשילוב עם כיסויים נוספים.

5.1.2 תיאור של ענפי הביטוח והכיסויים הביטוחיים שנכללים בתחום

הפוליסה לביטוח נזקי רכוש ונזקי רכוש לצד ג' לרכב פרטי ומסחרי עד 4 טון (ביטוח מקיף וביטוח צד ג'), למעט אופנועים, מעוגנת בתקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (תנאי חוזה לביטוח רכב פרטי), התשמ"ו-1986 ובתוספת לתקנות (להלן: "**תקנות רכב רכוש**" ו-"**הפוליסה התקנית**", בהתאמה). הפוליסה התקנית קובעת נוסח ותנאים מינימליים לביטוח מקיף לרכב אשר חברת ביטוח יכולה לשנותם רק אם השינוי הוא לטובת המבוטח. לפוליסה התקנית ניתן להוסיף הרחבות באשר להיקף הכיסוי, לסיכונים, לחבויות ולרכוש המבוטחים.

בתחום ביטוחי הרכב נכללים גם ביטוחים לרכב מסחרי מעל 4 טון ולאופנועים, אשר אינם כפופים להוראות הפוליסה התקנית.

מאפיינים של ביטוח רכב רכוש

פוליסת ביטוח רכב רכוש הינה, לרוב, לתקופה של עד שנה.

הפוליסה כפופה, כאמור לעיל, למגבלות שהוטלו על ידי המחוקק ועל ידי המפקח במסגרת הפוליסה התקנית (ראו סעיף 5.1.3(א) להלן).

התעריף לביטוח רכב רכוש אינו אחיד ותלוי במספר משתנים, כגון: סוג הרכב המבוטח, ניסיון התביעה המצטבר שלו, גילו של הנהג והגבלת מספר הנהגים הרשאים לנהוג ברכב. התעריף מאושר על ידי המפקח כתעריף מקסימום.

תביעות בתחום זה מתאפיינות בכך שהן מתגבשות במהירות ומשך זמן קצר בין קרות מקרה הביטוח לבין יישוב התביעה ("**זנב תביעות קצר**"). עם זאת, בגין כיסוי צד ג' משך זמן יישוב התביעה ארוך יותר.

5.1.3 מגבלות, חקיקה, תקינה ואילוצים מיוחדים החלים על תחום הפעילות

תחום הפעילות כפוף להוראות הדין החלות על מבטחים, לרבות חוק הפיקוח וחוק חוזה הביטוח, והתקנות שהוצאו על פיהם וכן להוראות המפקח, כפי שמתפרסמות מעת לעת.

למגבלות החקיקה המרכזיות החלות על הקבוצה בכלל פעילותה, ראו סעיף 10.2 להלן.

להלן יפורטו מגבלות החקיקה המרכזיות החלות על הקבוצה בפעילותה בתחום ביטוח רכב רכוש, וכן עיקרי ההוראות הרגולטוריות שפורסמו בשנתיים האחרונות בתחום זה:

א. תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (תנאי חוזה לביטוח רכב פרטי), התשמ"ו-1986 (להלן: "תקנות רכב רכוש")

בתוספת לתקנות רכב רכוש נקבעו תנאי הפוליסה התקנית לביטוח רכב רכוש. הפוליסה התקנית מהווה סל כיסויים מינימלי, שניתן להרחיבו אך ורק לטובת המבוטח.

בהתאם לתיקון לתקנות רכב רכוש, המתייחס לשינוי בפוליסה התקנית לרכב, מאפשרת הפוליסה למבוטח לוותר, בשלב הצעת הביטוח, על כיסויים מסוימים (ראו סעיף 5.2 להלן) ובלבד שהויתור נעשה בהודעה מפורשת אשר תועדה על ידי המבטח.

ב. חוק הגבלת השימוש ורישום פעולות בחלקי רכב משומשים (מניעת גניבות), תשנ"ח- 1998

החוק קובע נהלים לעניין מכירת כלי רכב לשם פירוק כללי או תיקון וכן נהלי רישום לגבי חלקי חילוף. החוק מחייב את המבטח להחזיר את רישיון הרכב לרשות הרישוי אם הרכב הועבר לשם פירוק כללי. באם מוכר המבטח את כלי הרכב שלא למטרות פירוק אלא למטרות תיקון, חובה על המבטח להחזיק את רישיון הרכב ולא להעבירו לידי הרוכש עד אשר ימציא הרוכש לידי המבטח רישיון מאת מוסך מורשה כי הרכב תוקן כנדרש או בעת החלפת חלק, אישור כי החלק אשר הוחלף נרשם כדין לפי הוראות החוק הנ"ל. מכוח החוק הנ"ל פורסמו במאי 2007 **תקנות הגבלת השימוש ורישום פעולות בחלקי רכב משומשים (מניעת גניבות)(ניהול יומן ורישום בו, דיווח על גניבת חלק והגבלת השימוש בחלקי רכב), תשס"ז-2007** המסדירות את נושא רישום חלקי חילוף של כלי רכב.

ג. הסדר שמאי ביטוח רכב

בעקבות פסק הדין של בית המשפט העליון מאפריל 2001 לעניין שמאות כלי רכב[7], פרסם המפקח חוזר שמטרתו צמצום ניגוד העניינים בפעולות שמאי הרכב, תוך מתן אפשרות למבוטח לבחור שמאי רכב מתוך רשימה רחבה של שמאים בפריסה ארצית. בחוזר נקבעו, בין היתר, גם כללי פעולה לשמאים ומנגנוני ערעור על שומות.

באפריל 2007, פורסם חוזר המרכז את הטיפול בנושא צמצום ניגוד העניינים האמור ואשר נכנס לתוקף באוקטובר 2007. בעניין שמאות ביטוח רכב (רכוש וצד ג). החוזר קובע, בין היתר, הוראות בדבר הרחבת הגילוי הנוגע לזכויות המבוטחים, הגברת מעורבותם בהליך בחירת השמאי והרחבת השקיפות כלפי המבוטחים בהליך שומת הנזק. כמו כן נדרשים המבטחים להרחיב את רשימת שמאי החוץ שלהם.

---

[7] בג"ץ 7721/96 איגוד שמאי הביטוח בישראל ואח' נ' המפקח על הביטוח ואח', פ"ד נה (3) 625.

5.1.4 שינויים בהיקף הפעילות בתחום, ברווחיות ובתמהיל הלקוחות

היקף הפעילות

בהתאם לדוחות הכספיים של חברות הביטוח, בתחום ביטוח רכב רכוש חלה עליה של כ-3% בהיקף הפרמיה בשנת 2007, לעומת שנת 2006. בשנת 2006 חלה עלייה של כ-1% בהיקף הפרמיה לעומת שנת 2005. יצויין, כי על אף הגידול במצבת כלי הרכב במשק הרי שבהינתן גידול בתחום הליסינג במשק וכן בהתחשב בעובדה שרוב חברות הליסינג מבטחות את עצמן שלא באמצעות חברות הביטוח, הרי שקצב הגידול בתחום ביטוח רכב רכוש שונה מהגידול בהיקף התחום במשק. היקף הפרמיות של מנורה מבטחים ביטוח גדל בכ-% 15 בשנת 2007 לעומת שנת 2006. היקף הפרמיות של הקבוצה גדל בשנת 2006 לעומת 2005 בשיעור של כ- 6%.

בתחילת שנת 2006 החלה לפעול מחדש היחידה המשטרתית למלחמה בגניבות הרכב ("**אתגר**"). נכון למועד הדוח ניכרת ירידה בהיקף גניבות הרכב.

בתחום הרכב בוצעו מספר שינויים שעיקרם הורדת המיסוי על רכישת רכב חדש, והעלאת שווי השימוש ברכב שהועמד לרשות עובד (להלן: "**רכב צמוד**"). הורדת המיסוי בגין רכישת רכב הוסדרה בצו תעריף המכס והפטורים ומס קנייה על טובין (תיקון מס' 31), התשס"ה-2005 וצו תעריף המכס והפטורים ומס קנייה על טובין, תשס"ז-2007). העלאת שווי השימוש ברכב צמוד הוסדרה בתקנות מס הכנסה (שווי השימוש ברכב)(תיקון) התשס"ז-2007, שתוקפו מיום 1 בינואר 2008, והמעלה את שווי השימוש ברכב צמוד באופן הדרגתי, כמפורט בתיקון האמור, במהלך 4 השנים הקרובות. שינויים אלו עשויים להשפיע על הענף במספר מישורים: על מחיר הרכב הנרכש וכתוצאה מכך על מספר כלי הרכב בכלל, על מספר כלי הרכב שיוחזקו בחברות ליסינג לעומת החזקת כלי רכב פרטיים וכן על מספר כלי הרכב המבוטחים, וכתוצאה מכל אלה - השפעה על היקף הפעילות בכללותו.

רווחיות

הרווחיות בתחום מושפעת, בין היתר, מתקפות ונכונות התעריף בו משתמש המבטח, הכנסות מהשקעות, שמירה על נהלי החיתום ושכיחות הגניבות.

בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2007 קטן הרווח המצרפי של הענף בכ-15% והסתכם בכ- 235 מלש"ח, לעומת התקופה המקבילה בשנת 2006. הקיטון ברווח המצרפי נובע מהרעה בתוצאות חיתומיות. בשנת 2006 נרשמה ירידה בשיעור של 4% לעומת שנת 2005, הנובעת בין היתר מקיטון בהכנסות מהשקעות. בשנת 2007 רשמה מנורה מבטחים ביטוח רווח של כ- 14 מלש"ח, בהשוואה ל- 38 מלש"ח בשנת 2006. ההסברים לכך הם תביעת שיבוב חריגה שנתקבלה בשנת 2006 וכן בהגדלת התביעות התלויות השנה בגין שנות נזק קודמות.

5.1.5 שינויים בהסדרי ביטוח משנה בתחום

לתיאור השינויים בהסדרי ביטוח המשנה בתחום ראו סעיף 5.7 להלן.

5.2 מוצרים ושירותים

סעיף זה כולל תיאור כללי ותמציתי של מוצרי ביטוח וכיסויים ביטוחיים. התנאים המלאים והמחייבים הם התנאים המפורטים בכל פוליסה ו/או חוזה ביטוח, לפי העניין. התיאור הינו לצרכי דוח זה בלבד ולא ישמש לצרכי פרשנות הפוליסה.

הפוליסות לביטוח רכב רכוש מבוססות על הפוליסה התקנית (למעט רכב מסחרי מעל 4 טון ואופנועים), כאשר חברת הביטוח רשאית לשנות תנאי הפוליסה האמורה אך ורק לטובת המבוטח.

פוליסות הביטוח של הקבוצה מעניקות כיסויים כדלקמן:

א. **ביטוח רכב מקיף (פרטי ומסחרי לרבות משאיות)** - כיסוי בגין נזק לרכב כתוצאה מתאונה, נזק לרכב כתוצאה מאש, גניבת הרכב, נזק שנגרם תוך כדי גניבת הרכב, נזק שנגרם כתוצאה מנזקי טבע (שיטפון, סערה, שלג וברד), נזק לרכב כתוצאה ממעשה זדון (למעט על ידי המבוטח או מי מטעמו), נזק שגרם הרכב לרכוש של צד שלישי.

ב. **ביטוח מקיף ללא כיסוי תאונות** - כיסוי ביטוחי של כל הסיכונים המפורטים בס"ק א' לעיל, למעט סעיף נזק כתוצאה מתאונה.

ג. **ביטוח מקיף ללא כיסוי גניבה** - כיסוי ביטוחי של כל הסיכונים המפורטים בס"ק א' לעיל, למעט גניבת הרכב.

ד. **ביטוח אחריות כלפי צד שלישי** - הגנה על המבוטח מפני אחריותו לנזקים שנגרמו לרכוש של צד שלישי כתוצאה משימוש ברכבו.

ה. **ביטוח אופנועים**.

בנוסף לכיסוי הבסיסי, הקבוצה מאפשרת למבוטח להרחיב את הכיסוי כדלקמן: כיסוי לנזקי רעידת אדמה, רכב חדש תמורת הישן שניזוק (לרכבים משנות דגם אחרונות בלבד ולמקרה ביטוח של אובדן גמור), ביטוח רדיו טייפ או רדיו דיסק חליפי, ביטוח שבר שמשות, שירותי גרירה ומתן רכב חליפי. בנוסף, קיים מסלול ייחודי לכלי רכב פרטיים בלבד, המאפשר סל רחב יותר של שירותים והטבות למבוטח, עם אפשרות לפרמיה מוזלת.

תעריף ביטוח רכב רכוש מצוי בפיקוח והוא מעודכן מעת לעת בהתאם לניסיון הנזקים ולמגמותיהם. מדיניות המפקח, נכון למועד הדוח, היא אי התערבות בתעריפים בתחום זה.

5.3 פילוח נתונים עבור מוצרים ושירותים

להלן טבלה הכוללת נתונים לגבי התפלגות הפעילות של הקבוצה בתחום ביטוח רכב רכוש (באלפי ש"ח):

	2007	2006	2005
דמי הביטוח ברוטו	645,740	562,337	530,283
דמי הביטוח בניכוי ביטוח משנה (בשייר עצמי)	596,888	516,240	485,115
תביעות ברוטו	446,501	362,796	351,838
תביעות בשייר	401,741	322,312	293,451

הגידול בדמי הביטוח ברוטו מוסבר בהרחבת מעגל הסוכנים העובד עם החברה. בין היתר, הורחבה פעילות מחוז הדרום של החברה.

פילוח התביעות המשולמות בתחום רכב רכוש, ברוטו (באלפי ש"ח):

	2007	2006	2005
גניבות	78,950	72,887	71,402
תאונות	283,947	258,765	244,303
נזקי טבע	1,050	250	396
אחר	54,839	35,032	35,011
סה"כ תביעות משולמות	418,786	366,934	351,112
שינוי בתביעות תלויות	27,715	(4,138)	726
סה"כ תביעות	446,501	**362,796**	**351,838**

רוב הגידול בתביעות בשנת 2007, לעומת שנת 2006, נובע מנזקי תאונה וכן מנזקי גניבות וכן מהרעה קלה בתוצאות החיתומיות. רוב הגידול בשנת 2006 בתביעות המשולמות נובע מנזקי תאונה, בעוד היקף תשלומי התביעות בגין גניבות נשאר יציב.

5.4 לקוחות

בתחום ביטוח רכב רכוש, מבטחת הקבוצה בעיקר לקוחות פרטיים. לקבוצה מספר קטן של ציי רכב של לקוחות עסקיים ולקוחות קולקטיבים בהיקף לא מהותי.

לקבוצה אין לקוח בתחום ביטוח רכב רכוש, שהכנסותיה ממנו מהוות 10% או יותר מסך הכנסות הקבוצה וכן אין לקבוצה תלות בלקוח בודד או במספר מצומצם של לקוחות בתחום זה.

בנוסף, לא ידוע לקבוצה על מאפיינים קבועים של לקוחותיה בתחום ביטוח רכב רכוש. לפי הערכת הקבוצה, שיעור החידושים בתחום רכב רכוש בשנת 2007 עמד על כ-66%. בשנת 2006 עמד שיעור החידושים על כ-54% מתוך כלל הלקוחות שרכשו ביטוח רכב רכוש. שיעור הלקוחות אשר רכשו ביטוח רכב רכוש וביטוח רכב חובה מתוך כלל הלקוחות שרכשו ביטוח רכב רכוש בשנת 2007 הינו 66%.

דמי ביטוח לפי שנות ותק לקוחות במונחי מחזור דמי ביטוח לתקופות המתוארות בדוח:

מספר שנות ותק	דמי הביטוח באלפי ש"ח		שיעור מסך הכנסות	
	2007	2006	2007	2006
ללא ותק	47%	236,181	303,497	46%
ותק שנה	22%	134,960	142,063	23%
ותק שנתיים	13%	78,727	83,946	13%
למעלה משלוש שנות ותק	18%	112,467	116,233	18%
סה"כ	100%	**562,337**	645,740	**100%**

5.5 שיווק והפצה

הקבוצה משווקת את פוליסות הביטוח שלה באמצעות סוכנים עצמאיים. היחס שבין עמלות סוכני הביטוח לבין דמי הביטוח:

	2007	2006	2005
יחס עמלות מדמי ביטוח	19%	19%	19%

לחברה אין סוכן אשר היקף פעילותו בתחום עולה על 10% מתחום הפעילות.

לתיאור הנושא ברמת הקבוצה, ראו סעיף 10.7 להלן.

5.6 התפתחות התביעות התלויות ברוטו ובשייר

להלן התפתחות התביעות התלויות בענפי ביטוח רכב רכוש, לגבי התביעות שאירעו בתקופות המתוארות בדוח:

	2007		2006		2005	
	ברוטו	בשייר	ברוטו	בשייר	ברוטו	בשייר
תביעות תלויות לראשית השנה (כולל IBNR)	87,881	69,312	92,019	70,593	91,293	60,383
תשלום תביעות במשך השנה	87,741	71,809	60,085	50,039	64,310	43,716
תביעות תלויות לסוף השנה (כולל IBNR)	5,076	3,213	8,413	5,294	13,705	7,978
עודף (גרעון) בהערכות	(4,936)	(5,710)	23,521	15,260	13,278	8,689

החוסר בשנת 2007 נובע מהערכת התביעות התלויות ליום 31 בדצמבר 2006 בחסר שמקורו בשנות נזק קודמות. בשנת 2006 קיים עודף בהערכת התביעות התלויות הנובע בין היתר, מתביעת שיבוב חד פעמית גדולה.

לתיאור עתודות ביטוח כללי ותביעות תלויות ברמת הקבוצה, ראו סעיף 1.3.2 לעיל.

5.7 ביטוח משנה

התקשרויות הקבוצה עם מבטחי המשנה בכל ענפי הביטוח, לרבות תחום ביטוח רכב רכוש מתחדשות משנה לשנה.

שעור ההעברה של סיכון הקבוצה למבטחי המשנה שלה בתחום הפעילות נאמד ברמה של כ-8% נכון למועד הדוח. בתחום הפעילות, מתקשרת הקבוצה עם מבטחי המשנה שלה בחוזים יחסיים. בשנים 2005 עד 2007 התקשרה החברה בחוזים בתחום הפעילות עם חברות המדורגות -AA ולא פחות מ -A לפי S&P.

מבטחי משנה שחלקם בפרמיה בתחום מהווה מעל 10% מסך פרמיות ביטוח המשנה בתחום (באלפי ש"ח) בתקופות המתוארות בדוח:

שם מבטח המשנה	דירוג S&P	מדינה	2007		2006		2005	
			פרמיה לביטוח משנה	אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	פרמיה לביטוח משנה	אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	פרמיה לביטוח משנה	אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה
Everest Reinsurance Co.	AA-	ארה"ב	12,125	25%	9,767	21%	8,599	19%
Trans Re Zurich	AA-	שוויץ	36,745	75%	29,175	63%	24,823	55%
Odysse Re	A-	אנגליה	---	---	6,158	13%	11,672	26%
Liberty Mutual	A	ארה"ב	---	---	---	---	---	---

כמקובל בחוזים מסוג זה, מתקבלת עמלת מסירה ממבטחי המשנה, המחושבת כשיעור מהיקף הפרמיה המועברת. שיעור העמלה משתנה בהתאם לתוצאות העסקיות.

התפלגות פרמיית ביטוח משנה בתחום:

קבוצת דרוג מרכזת דירוג לפי S&P	פרמיה שנרשמה לטובת מבטח המשנה (באלפי ש"ח)			שיעור מסה"כ לתחום פעילות		
	2007	2006	2005	2007	2006	2005
A- ומעלה	48,850	45,531	45,094	100%	99%	100%
BBB- עד BBB+	---	----	---	---	---	---
נמוך מ- BBB-	2	567	74	---	1%	---
סה"כ	48,852	**46,098**	**45,168**	100%	**100%**	100%

לתיאור התקשרות הקבוצה עם מבטחי המשנה, ראו סעיף 10.4 להלן.

לנתונים בדבר התשלומים למבטחי המשנה ראו באורים 2ח ו-9 לדוחות הכספיים.

5.8 <u>ספקים ונותני שירותים</u>

לקבוצה הסכמים עם מוסכים שונים לצורך מתן השירותים למבוטחים בקרות אירוע ביטוחי. כמו כן, הקבוצה התקשרה בהסכמים עם נותני שירותים נוספים אחרים לפיהם מבוטח אשר הפוליסה שלו כוללת את סוג השירות הרלבנטי, יקבל שירות בהתאם לכתב השירות שרכש. השירותים השונים הניתנים למבוטח הינם, בין היתר, שירותי גרירה לרכב, שירותי תיקון שבר שמשות ברכב, שירותי רכב חלופי ועוד.

בנוסף, הקבוצה רוכשת שירותים נלווים לסילוק תביעות ביטוח בתחומים שונים, ובכללם בתחום הפעילות, מאת עורכי דין, חוקרים, שמאים, מוסכים, ספקי חלפים וספקים נוספים.

לקבוצה אין תלות בספק כלשהו בפעילותה בתחום זה. לתיאור הנושא ברמת הקבוצה ראו סעיף 10.5 להלן.

5.9 תחרות

בתחום ביטוח רכב רכוש פועלות מרבית חברות הביטוח, לרבות חברות לביטוח ישיר.

על פי הדו"חות הכספיים של חברות הביטוח, קבוצת הראל הייתה המובילה בתחום בשנת הדוח. בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2007 החזיקה הראל בנתח שוק של כ- 16% לעומת 15% בתקופה המקבילה בשנת 2006. הקבוצה השנייה בגודלה הינה קבוצת כלל עם נתח שוק של כ- 13%. הקבוצה מחזיקה נתח שוק של כ- 12% וממוקמת במקום השלישי במשק וזאת בהשוואה למקום הרביעי בהשוואה לתקופה המקבילה בשנת 2006. הקבוצה מתמקדת בביטוחי פרט תוך הימנעות, ככל הניתן ,מביטוחים קבוצתיים בהם בשל תחרות חריפה במיוחד, שיעורי הרווחיות נמוכים. נתוני נתח שוק לפי חברות מוצגים בתרשים להלן:

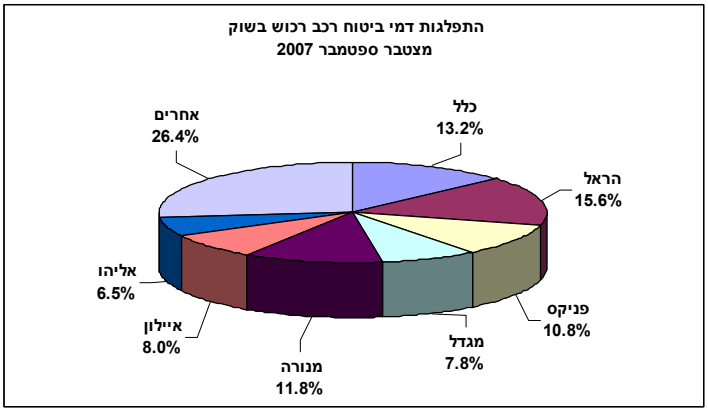

הכיסוי הביטוחי האחיד בהתאם לפוליסה התקנית מוביל לכך שמחיר המוצר הוא המשתנה העיקרי בהחלטת המבוטח לרכוש פוליסת ביטוח. אי לכך שמה הקבוצה דגש בתחום זה על תעריף תחרותי ומוצרים ייחודיים המותאמים לאוכלוסיות מובחנות וכוללים הטבות ייחודיות לאותן אוכלוסיות.

בנוסף, הקבוצה מחזקת את מעמדה התחרותי באמצעות רמת שירות גבוהה שלה ושל סוכניה, אפשרות הדפסת פוליסות ביטוח רכב רכוש באמצעות הסוכנים דרך האינטרנט וכן התקשרות עם רשת של מוסכים לנוחיות מבוטחיה.

בשל היות המחיר משתנה מרכזי בהחלטת הרכישה של הצרכן, שחיקת מחירים מכוונת על ידי אחד המתחרים עלולה לפגוע במעמדה התחרותי של החברה. הקבוצה מבצעת בדיקה שוטפת של התעריף ורמת ההנחות על מנת להתאים את עצמה למתרחש בשוק.

5.10 הסכמים מהותיים והסכמי שיתוף פעולה

בחודש מאי 2002 נחתם הסכם לשיתוף פעולה בין איגוד חברות הביטוח למרכז הישראלי לבוררות ויישוב סכסוכים בע"מ (להלן: "**בנועם**"), לפיו מחלוקות בנושא תביעות שיבוב בין חברות ביטוח (הן כאלו החברות באיגוד והן כאלו שאינן) בגין רכב רכוש בסכום שאינו עולה על 100,000 ש"ח, לא תוגשנה לבית המשפט אלא תתבררנה באמצעות מוסד בנועם, (מוסד זה נמצא בבעלות פרטית ונבחר על ידי איגוד חברות הביטוח). החלטת הבורר בהליך זה מחייבת, והגבייה תתבצע באמצעות מסלקת איגוד חברות הביטוח. התשלום למוסד בנועם בתביעה או בבוררות מוטל על חברות הביטוח. הסכם זה אושר על ידי הממונה על הגבלים עסקיים והוא בתוקף עד מאי 2008.

5.11 פעילות שומרה

כאמור בסעיף 1.1.2 החל מסוף שנת 2007 כוללת פעילות הקבוצה בתחום הרכב רכוש גם את פעילותה של שומרה (ראו תיאור מפורט בסעיף 10.15.1. להלן).

למיטב ידיעת החברה, הגורמים הכלליים העיקריים המשפיעים על פעילותה של החברה בתחום זה, כמפורט בסעיף 5.1.4 לעיל, חלים גם על פעילותה של שומרה בתחום זה.

להלן נתונים לגבי פעילותה של שומרה בתחום זה והכול למיטב ידיעת החברה:

פילוח נתונים עבור מוצרים ושירותים

להלן טבלה הכוללת נתונים לגבי התפלגות הפעילות של שומרה בתחום ביטוח רכב רכוש (באלפי ש"ח):

	2007	2006	2005
דמי הביטוח ברוטו	155,607	131,556	114,160
דמי הביטוח בניכוי ביטוח משנה (בשייר עצמי)	154,584	131,168	113,659
תביעות ברוטו	96,766	86,903	79,022
תביעות בשייר	96,661	85,982	72,770

קליטת פעילותה של שומרה בתחום זה צפויה להרחיב את היקף פעילותה של החברה בתחום ביטוח רכב רכוש, בין היתר, על ידי הרחבת מעגל המבוטחים והיקף הפרמיות. הערכת החברה הינה מידע צופה פני עתיד המבוססת על פעילותה של שומרה כיום בתחום זה, למיטב ידיעתה של החברה. צפי החברה בעניין זה עלול לא להתממש אם יחול קיטון במספר המבוטחים מכל סיבה שהיא.

6. ביטוח חבויות

6.1 מידע כללי על תחום הפעילות

בתחום ביטוח חבויות נכללים כל ענפי החבויות, למעט ענף ביטוח רכב חובה. ענפי הביטוח העיקריים בתחום זה הינם: ביטוחי אחריות מעבידים, אחריות מקצועית, אחריות דירקטורים ונושאי משרה, אחריות צד שלישי, אחריות המוצר וערבות חוק מכר.

פעילות הקבוצה בתחום זה מתבצעת באמצעות מנורה מבטחים ביטוח.

להלן מספר מאפיינים, מגמות והתפתחויות המשפיעים או עשויים להשפיע בעתיד על פעילות הקבוצה בתחום זה.

6.1.1 מבנה תחום הפעילות ושינויים שחלו בו

ביטוח חבויות הינו ביטוח המכסה את המבוטח בגין אחריותו כלפי צד ג', כתוצאה ממעשה או מחדל של המבוטח. בביטוחי חבויות לא נקבע סכום ביטוח אלא גבול אחריות שהינו הסכום המקסימלי בו ישא המבטח במקרה של נזק בתוספת הוצאות משפטיות סבירות. תוקפן של פוליסות הביטוח הינו לרוב לשנה, אך מאחר ומדובר בנזק לצד ג' שלמעשה איננו המבוטח, בירור תביעות אלו הינו מורכב ואורך זמן רב ("**זמן תביעות ארוך**").

6.1.2 תיאור של ענפי הביטוח והכיסויים הביטוחיים שנכללו בתחום

ענפי החבויות מכסים את המבוטח בשל חבות שהוא עשוי לחוב בה בשל אחריותו מתוקף כל דין, ובפרט מתוקף הוראות פקודת הנזיקין [נוסח חדש] (להלן: "**פקודת הנזיקין**").

ענפי הביטוח המרכזיים בהם עוסקת הקבוצה בתחום החבויות, הינם כדלקמן (לעניין בסיס הפוליסות ראו הרחבה בסעיף 6.2.1 להלן):

א. **ביטוח חבות מעבידים** - כיסוי למבוטח בגין אחריותו לנזקי גוף הנגרמים לעובד בשל ותוך כדי עבודתו אצל המבוטח. החבות המכוסה היא חבות לפי פקודת הנזיקין או לפי חוק האחריות למוצרים פגומים, התש"ם-1980, והביטוח הינו שיורי, מעל הכיסוי לפי חוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], התשנ"ה-1995. הביטוח נערך בדרך כלל על בסיס אירוע.

ב. **ביטוח צד שלישי** - הפוליסה לביטוח אחריות כלפי צד שלישי מכסה את חבותו של המבוטח על פי כל דין, בגין נזקי גוף או רכוש שנגרמו לצד שלישי שאינו עובד המבוטח בשל נזק שנגרם מאירוע תאונתי אשר התרחש במהלך תקופת הביטוח בקשר עם הפעילות בגינה רכש המבוטח את הכיסוי הביטוחי. ביטוח זה נערך בדרך כלל על בסיס אירוע.

ג. **ביטוח אחריות מקצועית** - ביטוח המכסה את חבותו של בעל מקצוע בגין כשל בביצוע חובתו המקצועית שתוצאתו נזק לצד שלישי, בין אם הינו לקוח של המבוטח ובין אם לאו. ביטוח אחריות מקצועית נערך על בסיס הגשת תביעה.

ד. **ביטוח אחריות המוצר** - ביטוח המכסה את חבותו של המבוטח בגין נזק שנגרם על ידי מוצרים שיוצרו על ידו, לאחר שפסקו מלהיות בחזקתו. ביטוח זה נערך על בסיס הגשת תביעה.

ה. **ביטוח דירקטורים ונושאי משרה** - ביטוח המכסה דירקטורים ונושאי משרה בשל חבות חוקית שהופרה על ידי הדירקטורים ונושאי המשרה בתוך תקופת הביטוח. הביטוח נערך על בסיס הגשת התביעה. החבות המכוסה היא בעיקרה מתוקף חוק החברות, המטיל חבות אישית על נושאי המשרה בחברה. בעלת הפוליסה בביטוח זה הינה החברה, הרוכשת את הכיסוי עבור נושאי המשרה והדירקטורים המכהנים ו/או שכיהנו בעבר והמוגדרים כמבוטחים.

תחום ביטוח החבויות נחשב לתחום תנודתי וזאת בשל רמת אי הודאות הגבוהה בתחום התביעות הנובעת, בין היתר, ממשך הזמן בין קרות אירוע ביטוחי לבין תשלום הנזק למבוטח (״**זנב תביעות ארוך**״), מהשינויים באקלים השיפוטי ומהשינוי התרבותי המעלה את שכיחות התביעות וחומרתן.

6.1.3 **<u>מגבלות, חקיקה, תקינה ואילוצים מיוחדים החלים על תחום הפעילות</u>**

פעילות הקבוצה בתחום זה כפופה להוראות הדין החלות על מבטחים, חוק הפיקוח וחוק חוזה הביטוח והתקנות שהוצאו על פיהם וכן להוראות המפקח, כפי שמתפרסמות מעת לעת.

להלן יפורטו מגבלות החקיקה המרכזיות החלות על הקבוצה בפעילותה בתחום ביטוח חבויות:

א. חוק חוזה הביטוח

בהתאם להוראות חוק חוזה הביטוח, בביטוח חבויות (המכונה בחוק ״ביטוח אחריות״), התביעה לתגמולי ביטוח אינה מתיישנת כל עוד לא התיישנה תביעת הצד השלישי נגד המבוטח. כן קובע חוק זה, כי ביטוח חבויות מכסה גם הוצאות משפט סבירות שעל המבוטח לשאת בשל חבותו, אף אם הוצאות אלה הן מעל לסכום הביטוח.

ב. הלכת אטינגר (״השנים האבודות״)

בחודש מרץ 2004 ניתן על ידי בית המשפט העליון פסק דין הקובע כי יש להכיר בזכאותו של ניזוק (או עזבונו) לפיצויים בגין שנות השתכרותו האבודות, שהן השנים שבהן קוצרה תוחלת חיי העבודה של הניזוק כתוצאה ממותו (״**השנים האבודות**״). בכך הפך בית המשפט העליון הלכה לפיה לא זכאי היה הניזוק (או עזבונו) לפיצויים בגין ראש נזק זה (״**הלכת השנים האבודות**״ או ״**הלכת אטינגר**״). בחודש דצמבר 2004 דחה בית המשפט העליון עתירה שהוגשה לקיום דיון נוסף בפסק הדין הנזכר לעיל. הנושא הוחזר לבית המשפט המחוזי, לדיון פרטני בדבר אופן חישוב הפיצוי בגין השנים האבודות.

בפסק דין נוסף של בית המשפט העליון מפברואר 2006, נקבע כי הלכת השנים האבודות חלה גם על תביעות תלויות ועומדות ועל תאונות שאירעו קודם לפרסום ההלכה, אך אין בה כדי לאפשר דיון מחודש בפסקי דין, לרבות פסקי דין מכוח פשרה, שניתנו קודם לכן.

במהלך שנת 2006, בשני פסקי דין שונים, קבע בית המשפט העליון את שיטת חישוב הפיצוי בהתאם להלכת השנים האבודות בהתייחסו לכך שיש לצרף למרכיב החיסכון גם הכנסה מפנסיה במקרים בהם המנוח השתכר כך כחלק משכרו (הפרשות לפנסיה). כמו כן נקבע כי יש לכלול בחישוב, במקרים הרלוונטיים צירוף ראש נזק של אובדן שירותי אב או אם. מכיוון שהלכה זו נוגעת לאחוז קטן מסך התיקים בתחום, ההשפעה על כלל התביעות, נמוכה יחסית.

לתיאור מגבלות החקיקה המרכזיות החלות על הקבוצה בכלל פעילותה, ראו סעיף 10.2 להלן.

6.1.4 שינויים בהיקף הפעילות בתחום, ברווחיות ובתמהיל הלקוחות

לאור התפתחות האקלים השיפוטי ופסיקת בתי המשפט ביחס לחברות ולנושאי המשרה בהן, ניכרת דרישה מוגברת לכיסוי ביטוחי באחריות מקצועית וכן לכיסוי ביטוחי לדירקטורים ונושאי משרה.

היקף הפעילות

בהתאם לדו"חות הכספיים של חברות הביטוח, בתחום ביטוח חבויות בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2007 חלה ירידה של כ-10% בהיקף ההכנסות מהתחום, בהשוואה לתקופה המקבילה בשנת 2006. בשנת 2006 חלה עליה של כ-12% בהיקף ההכנסות מהתחום לעומת שנת 2005. עיקר הירידה לתשעת החודשים הראשונים לשנת 2007 הייתה בענפי אחריות מקצועית בשיעור של 25%. הסיבה העיקרית לכך היא הגברת התחרות והורדת תעריפים.

רווחיות

הרווחיות בענף בתחום בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2007 ירדה בשיעור של 57% לעומת התקופה המקבילה בשנת 2006. בשנת 2006 גדל הרווח בענף בשיעור של 54% . השינויים הללו נובעים בעיקר מתוצאות ענף אחריות מעבידים ואחריות כלפי צד ג'. רווחיות הקבוצה בתחום גדלה בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2007 בכ- 49% בהשוואה לתקופה המקבילה בשנת 2006. בשנת 2007 רשמה מנורה מבטחים ביטוח רווח של כ-35 מיליון ש"ח בהשוואה לכ-46 מיליון ש"ח בשנת 2006. הרווחיות העודפת של מנורה מבטחים ביטוח על פני הענף, מקורה בתוצאות חיתומיות עדיפות בענפי אחריות מקצועית וצד ג'. בשנת 2006 גדל הרווח של הקבוצה בתחום ב- 101% לכ-46 מלש"ח לעומת כ-23 מלש"ח בשנת 2005. בשנת 2005 גדל הרווח ב-47%.

6.1.5 שינויים בהסדרי ביטוח משנה בתחום

לתיאור השינויים בהסדרי ביטוח המשנה בתחום ראו סעיף 6.7 להלן.

6.2 מוצרים ושירותים

סעיף זה כולל תיאור כללי ותמציתי של מוצרי ביטוח וכיסויים ביטוחיים. התנאים המלאים והמחייבים הם התנאים המפורטים בכל פוליסה ו/או חוזה ביטוח, לפי העניין. התיאור הינו לצרכי דוח זה בלבד ולא ישמש לצרכי פרשנות הפוליסה.

6.2.1 כללי

ענפי החבויות מכסים את המבוטח בשל חבות שהוא עשוי לחוב בה בשל אחריותו מתוקף כל דין, ובפרט מתוקף הוראות פקודת הנזיקין.

ביטוחי חבויות ניתן לערוך על פי אחד משני בסיסי שיפוי:

א. בסיס אירוע (occurrence basis) – נשוא החבות המכוסה הוא קיומו של אירוע הנזק במשך תקופת הביטוח.

ב. בסיס הגשת תביעה (claims made basis)– נשוא החבות המכוסה לפי בסיס זה הוא הגשת התביעה לחברת הביטוח במשך תקופת הביטוח, ובתנאי שהאירוע שהוביל להגשת התביעה נופל אף הוא

בתוך תקופת הביטוח או בתוך תקופה רטרואקטיבית שהוגדרה בפוליסה.

6.2.2 **המוצרים המרכזיים אותם משווקת הקבוצה בתחום החבויות, הינם כדלקמן:**

ביטוח חבות מעבידים - כיסוי למבוטח בגין אחריותו לנזקי גוף הנגרמים לעובד כמפורט בסעיף 6.1.2(א)2 לעיל. ניתן לרכוש ביטוח זה כמוצר עצמאי או ככיסוי נוסף במסגרת פוליסת מטריה עסקית או במסגרת פוליסת ביטוח דירה. דמי הביטוח נקבעים כפונקציה של מספר משתנים, כאשר המרכזיים שבהם - מספר העובדים המועסקים, היקף שכר העבודה השנתי שמשלם המעסיק, סוג פעילות המעסיק, גבול האחריות הרצוי, ניסיון התביעות של המבוטח, אמצעי ההגנה הקיימים בעסק וכדומה. ביטוח זה נערך בדרך כלל על בסיס אירוע. הגשת התביעה יכולה להיעשות לאחר תקופת הביטוח בתוך תקופת ההתיישנות.

ביטוח צד שלישי - הפוליסה לביטוח אחריות כלפי צד שלישי מכסה את חבותו של המבוטח על פי כל דין, בגין נזקי גוף או רכוש שנגרמו לצד שלישי (שלא בגין שימוש ברכב מנועי), שאינם עובדי המבוטח, כמפורט בסעיף 6.1.2(ב) לעיל. ניתן לרכוש ביטוח זה כמוצר עצמאי או ככיסוי נוסף במסגרת פוליסת מטריה עסקית או במסגרת פוליסת ביטוח דירה. דמי הביטוח נקבעים כפונקציה של מספר משתנים, כאשר המרכזיים שבהם – עיסוק המבוטח, היקף פעילות המבוטח, גבול האחריות הרצוי, ניסיון התביעות של המבוטח, חשיפה למפגעים או סיכונים סביבתיים, אמצעי ההגנה הקיימים בעסק וכדומה. ביטוח זה נערך בדרך כלל על בסיס אירוע.

ביטוח אחריות מקצועית - ביטוח המכסה את חבותו של בעל מקצוע בגין כשל בביצוע חובתו המקצועית שתוצאתו היא נזק לצד שלישי כמפורט בסעיף 6.1.2(ג) לעיל. ביטוח זה נמכר כפוליסה עצמאית או כפוליסה משולבת עם ביטוח אחריות מוצר. הכיסוי בפוליסה מוגבל לאירועים תאונתיים ואינו מכסה מעשים מכוונים של המבוטח. המשתנה העיקרי המשפיע על דמי הביטוח הוא עיסוקו של המבוטח, כאשר גם להיקף הפעילות, גבול האחריות הרצוי, ותק במקצוע, מספר העובדים, מחזור ההכנסות, ניסיון התביעות של המבוטח והתחום הטריטוריאלי של הכיסוי והשיפוט השפעה ניכרת על תעריף דמי הביטוח. ביטוח זה נערך על בסיס הגשת תביעה.

ביטוח אחריות המוצר - ביטוח המכסה את חבותו של המבוטח בגין נזק שנגרם על ידי מוצרים שיוצרו על ידו כמפורט בסעיף 6.1.2(ד) לעיל. ביטוח זה נמכר כפוליסה עצמאית או כפוליסה משולבת עם ביטוח אחריות מקצועית. המשתנה העיקרי המשפיע על דמי הביטוח הוא עיסוקו של המבוטח, כאשר גם להיקף הפעילות, קיום פעילות ייצוא, התקופה הרטרואקטיבית הנדרשת, גבול האחריות הרצוי, ניסיון התביעות של המבוטח והתחולה הטריטוריאלית של הכיסוי השפעה על תעריף דמי הביטוח. ביטוח זה נערך, בדרך כלל, על בסיס הגשת תביעה.

ביטוח דירקטורים ונושאי משרה - ביטוח המכסה דירקטורים ונושאי משרה בשל חבות חוקית שהופרה על ידי הדירקטורים ונושאי המשרה בתוך תקופת הביטוח. ביטוח זה נמכר כפוליסה עצמאית או בשילוב עם ביטוח אחריות מקצועית לחברות פיננסיות וחברות היי-טק בלבד. דמי הביטוח בענף זה מתבססים על מספר משתנים, כאשר המרכזיים מביניהם: גבול האחריות הרצוי, ניסיון התביעות של המבוטח, תחום העיסוק של החברה, הרכב בעלי המניות, המבנה והחוסן הפיננסיים של החברה והיות החברה ציבורית או פרטית. ביטוח זה נערך בדרך כלל על בסיס הגשת התביעה.

ביטוח חבויות הינו לרוב פוליסה לתקופה של עד שנה.

6.3 פילוח נתונים עבור מוצרים ושירותים

להלן טבלה הכוללת נתונים לגבי התפלגות הפעילות של הקבוצה בתחום ביטוח חבויות (באלפי ש"ח):

	2007	2006	2005
דמי הביטוח ברוטו	225,968_	212,765	203,235
דמי הביטוח בניכוי ביטוח משנה (בשייר עצמי)	166,347	158,712	148,808
תביעות ברוטו	135,740	108,825	113,348
תביעות בשייר	106,043	95,581	107,146

הפרמיה ברוטו של הקבוצה בשנת 2007 גדלה בכ- 6.2 % לעומת שנת 2006. דמי הביטוח ברוטו ב 2006 עלו בכ-5% בהשוואה לשנת 2005. עלייה זו נובעת מגידול בהיקף הפעילות.

6.4. לקוחות

בתחום ביטוח חבויות, מבטחת הקבוצה בעיקר לקוחות עסקיים וכן לקוחות פרטיים. לקבוצה אין לקוח בתחום ביטוח חבויות שהכנסותיה ממנו מהוות 10% או יותר מסך הכנסות הקבוצה בתחום הפעילות וכן אין לקבוצה תלות בלקוח בודד או במספר מצומצם של לקוחות בתחום זה. בנוסף, לא ידוע לקבוצה על מאפיינים קבועים של לקוחותיה בתחום ביטוח חבויות.

התפלגות דמי הביטוח מלקוחות ברוטו*:

סוג הלקוח	שיעור מסך הכנסות		
	2007	2006	2005
קולקטיבים ומפעלים גדולים	43%	49%	48%
פרטיים ולקוחות עסקיים קטנים	57%	51%	52%
סה"כ	100%	100%	100%

* החלוקה בוצעה לפי גבולות אחריות.

פרופיל התיק הביטוחי של הקבוצה מוטה לקוחות עסקיים קטנים.

6.5. שיווק והפצה

הקבוצה משווקת את פוליסות הביטוח שלה באמצעות סוכנים עצמאיים.

לחברה התקשרות עם סוכנות אשר היקף פעילותה בתחום מהווה כ-16% מסך היקף הפעילות בתחום. החלק הארי מפעילותה של הסוכנות האמורה הינה בענף אחריות דירקטורים ונושאי משרה. כמו כן קיים סוכן נוסף אשר היקף פעילותו מהווה כ-11% מסך היקף הפעילות בתחום.

לתיאור הנושא ברמת הקבוצה, ראו סעיף 10.7 להלן.

שיעור עמלות מדמי ביטוח בתחום ביטוח החבויות (באלפי ש"ח):

	2007	2006	2005
שיעור עמלות מדמי ביטוח	18%	15%	16%

6.6 התפתחות התביעות התלויות ברוטו ובשייר

להלן התפתחות התביעות התלויות בתחום ביטוח חבויות לגבי שנות החיתום בתקופות המתוארות בדוח :

	2007		שנת 2006		שנת 2005	
	ברוטו	בשייר	ברוטו	בשייר	ברוטו	בשייר
הפרשה לתחילת השנה	616,474	467,742	572,515	423,525	502,332	351,077
הכנסות מפרמיה ומהשקעות	37,691	34,818	26,534	23,798	33,228	25,945
עמלות והוצאות	11,902	11,902	7,848	8,052	8,626	8,617
תשלומי תביעות	54,669	48,889	58,979	40,083	48,640	36,141
הפרשות לסוף השנה	514,903	395,399	450,514	349,343	416,802	305,615
עודף (גרעון) בהפרשות	72,692	46,370	81,707	49,845	61,492	26,649
סכום העודף בהפרשות הנובע משחרור הרווח מעתודה	77,058	37,595	77,059	37,596	56,636	16,883

לתיאור העתודות בביטוח כללי ותביעות תלויות ברמת הקבוצה, ראו סעיף 1.3.2 לעיל.

6.7 ביטוח משנה

התקשרויות הקבוצה עם מבטחי המשנה בכל ענפי הביטוח, לרבות תחום ביטוח חבויות מתחדשות משנה לשנה.

בתחום הפעילות, מתקשרת הקבוצה עם מבטחי המשנה שלה בחוזים כלליים מסוג Excess of Loss. ביטוחי חבות מעבידים, ביטוחי צד ג', ביטוח אחריות המוצר וביטוחי אחריות מקצועית מאוגדים בחוזה ביטוח משנה אחד מסוג Excess of Loss, המבוסס על שנת הנזק. בענף אחריות דירקטורים, קיים הסכם ביטוח משנה נפרד גם הוא על בסיס Excess of Loss, המבוסס על שנת החיתום של הפוליסה.

בעסקים מסוימים, בהם גבולות האחריות חורגים מהגבולות המותרים בהסכמי ביטוח המשנה, או שהכיסוי הנדרש אינו נכלל בהסכמי ביטוח המשנה, נרכש ביטוח משנה ספציפי (פקולטטיבי). סוג ביטוח המשנה הנרכש (יחסי/לא יחסי) משתנה בהתאם למהות הסיכון והיצע הכיסוי בשוק ביטוח המשנה.

בהסכמי ביטוח המשנה לשנת 2007, הגדילה החברה את השייר העצמי בחוזה המגן על ענפי חבות מעבידים, צד ג', אחריות מקצועית ואחריות מוצר. הגידול בשייר נובע מהגידול בהון העצמי של החברה והיכולת שלה לשאת יותר סיכונים על השייר העצמי.

דירוג מבטחי המשנה לפי S&P, איתם התקשרה החברה בחוזים בשנים 2005 עד 2007 הינו A+ , AAA, AA-, A-.

שיעור ההעברה של סיכון הקבוצה למבטחי משנה שלה בתחום הפעילות נאמד ברמה של כ-26% מדמי הביטוח נכון למועד הדוח.

מבטחי משנה שחלקם בפרמיה בתחום מהווה מעל 10% מסך פרמיות ביטוח המשנה בתחום (באלפי ש"ח) בתקופות המתוארות בדוח:

שם מבטח המשנה	דירוג S&P	מדינה	2007		2006		2005	
			פרמיה לביטוח משנה	אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	פרמיה לביטוח משנה	אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	פרמיה לביטוח משנה	אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה
AIG Europe (UK) Ltd.	AAA	אנגליה	---	---	5,757	35%	7,869	14%
Lloyd's	A+	אנגליה	20,773	35%	18,661	313%	21,540	40%
Swiss Reinsurance Co	AA-	גרמניה	---	---	7,091	11%	7,861	14%

התפלגות פרמיית ביטוח משנה בתחום:

קבוצת דרוג מרכזת דירוג S&P	פרמיה שנרשמה לטובת מבטח המשנה (באלפי ש"ח)			שיעור מסה"כ לתחום פעילות		
	2007	2006	2005	2007	2006	2005
A- ומעלה	56,261	48,300	48,684	94%	89%	89%
BBB- עד BBB+	434	883	509	1%	2%	1%
נמוך מ- BBB-	2,925	4,870	5,234	5%	9%	10%
סה"כ	59,621	**54,053**	54,427	100%	**100%**	100%

כמקובל בחוזים מסוג זה, אין עמלות המתקבלות ממבטחי המשנה (למעט בהסכמים פקולטטיביים).

לתיאור התקשרות הקבוצה עם מבטחי המשנה, ראו סעיף 10.4 להלן.

לנתונים בדבר התשלומים למבטחי המשנה ראו באורים 2ח ו-9 לדוחות הכספיים.

6.8 ספקים ונותני שירותים

הקבוצה רוכשת שירותים נלווים לסילוק תביעות ביטוח בתחומים שונים, ובכללם בתחום הפעילות, מאת עורכי דין, חוקרים, רופאים, מוסדות רפואיים, רואי חשבון, מהנדסים וספקים נוספים.

לקבוצה אין תלות בספק כלשהו, בפעילותה בתחום זה.

לתיאור הנושא ברמת הקבוצה ראו סעיף 10.5 להלן.

6.9 תחרות

בתחום זה מתחרה הקבוצה בכל חברות הביטוח במשק. שלושת חברות הביטוח הגדולות הפועלות בתחום החבויות הינן קבוצת הראל, קבוצת כלל וקבוצת מגדל. על פי הדו"חות כספיים של חברות הביטוח, חלקם של שלושת הגופים הגדולים בתחום בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2007 עמד על כ58% מסך דמי הביטוח ברוטו לעומת סך של כ-64% בתקופה מקבילה בשנת 2006. בשנת 2006 עמד על כ-63% ובשנת 2005 עמד על סך של כ-60%.

בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2007 קבוצת הראל מובילה בתחום ומחזיקה בנתח שוק של כ-28% לעומת 36% בתקופה המקבילה בשנת 2006. הקבוצה מחזיקה

נתח שוק של כ-10.8% וממוקמת במקום החמישי במשק וזאת בהשוואה לנתח שוק של כ-9% במקום השישי בהשוואה לתקופה המקבילה בשנת 2006.

נתוני נתח שוק לפי חברות מוצגים בתרשים להלן:

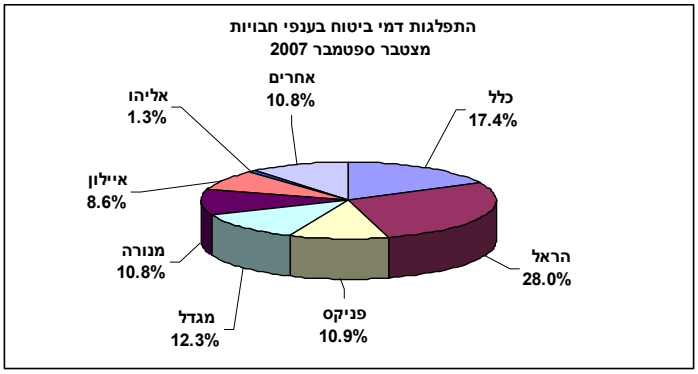

התחרות בתחום מושפעת הן מצד הביקוש למוצרים מצד החברות העסקיות השונות במשק והן מהיצע ואיכות המוצרים של חברות הביטוח. שוק ביטוח המשנה והשינויים החלים בו בתחום ביטוחי זה מהווים אף הם גורם מרכזי בתחרות. בנוסף, בביטוח העסקים הגדולים ובתחום ביטוח הדירקטורים מיוצגים המבוטחים על ידי יועצי ביטוח, עובדה המחדדת את חשיבות איכות הכיסוי ובו בזמן גם יוצרת לחץ להורדת תעריפים.

הגורמים המחזקים את מעמדה התחרותי של הקבוצה הינם: רמת השירות הגבוהה של הקבוצה ושל סוכניה; מכירת פוליסות חבויות (במיוחד פוליסת אחריות מעבידים וצד שלישי) ביחד עם מוצרים אחרים של הקבוצה (למשל פוליסות עסק); מוניטין הקבוצה בהתאמת המוצר לצרכי המבוטח ומתן שירות ברמה גבוהה למבוטחים הכולל ניהול סילוק תביעות יעיל. בנוסף, לחברה מודלים ונהלים חיתומיים הבאים לשמור על רמת הרווחיות הרצויה המנוטרת על ידי מערכות המאפשרות בקרה קפדנית ועדכנית על התוצאות השוטפות.

7. ביטוח רכוש

7.1 מידע כללי על תחום הפעילות

תחום ביטוח רכוש מעניק למבוטח כיסוי נגד נזק פיזי לרכוש וכולל ביטוח מקיף דירות, ביטוח אובדן רכוש, מקיף בתי עסק, ביטוחי מבנה ללווי הבנקים למשכנתאות (להלן: "**ביטוח משכנתאות**"), ביטוח כלי טיס, ביטוח כלי שיט, ביטוח ימי, ביטוח הנדסי, ביטוח יהלומים.

פעילות הקבוצה בתחום ביטוח רכוש מתבצעת באמצעות מנורה מבטחים ביטוח.

להלן מספר מאפיינים, מגמות והתפתחויות המשפיעים או עשויים להשפיע בעתיד על פעילות הקבוצה בתחום זה.

7.1.1 מבנה תחום הפעילות ושינויים שחלו בו

בתחום ביטוח רכוש מציעה הקבוצה ביטוחים לפרטים ולבתי עסק.

ביטוח רכוש הינו פוליסה לתקופה של עד שנה בדרך כלל, למעט ביטוח מטען (ימי ואווירי) אשר נכלל בפוליסה פתוחה, כאשר הכיסוי ניתן עבור כל משלוח בנפרד, וביטוחים הנדסיים הנערכים בהתאם לפרקי הזמן של כל פרויקט.

7.1.2 תיאור של ענפי הביטוח והכיסויים הביטוחיים שנכללו בתחום

להלן סוגי כיסויים עיקריים של ביטוחי הרכוש שמשווקת הקבוצה:

א. ביטוח דירות (מקיף דירות) - ביטוח מבנה דירה וביטוח תכולת דירה למגורים.

תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (תנאי חוזה לביטוח דירות ותכולתן), התשמ"ו-1986 (להלן לצורך סעיף זה: "**התקנות**") מגדירות את סוג הכיסוי הביטוחי המינימלי למבנה דירה ותכולתה, כהגדרתן בתקנות (להלן: "**הפוליסה התקנית דירה**"). על פי התקנות, ביטוח דירות כולל כיסוי לתכולה ולמבנה כנגד סיכוני אש, פריצה, כיסוי נזקי טבע, רעידת אדמה ונזקי צנרת. חברת הביטוח יכולה לשנות את הפוליסה התקנית דירה רק אם השינוי הינו לטובת המבוטח. למבוטח ניתנת אפשרות לוותר בכתב על כיסוי לרעידת אדמה.

ב. אובדן רכוש ומקיף בתי עסק - ביטוחים המכסים אבדן רכוש שאינו דירת מגורים ותכולתה או רכב מנועי (למשל סחורות, מכונות, ציוד, מפעלים וכו'). ביטוח בתי עסק כולל כיסוי לתכולה ולמבנה כנגד סיכוני אש, פריצה, כיסוי נזקי טבע ורעידת אדמה. ניתן לרכוש בביטוחים אלה כיסוי לנזק תוצאתי של אובדן רווחים. פוליסות בתי עסק נמכרות בדרך כלל כפוליסות מטרייה הכוללות גם ביטוחי חבויות.

ג. ביטוח משכנתאות - כולל ביטוח מבנה עבור לווים הנוטלים משכנתא למימון רכישת דירות. פוליסות אלו משועבדות לטובת המלווה. ביטוח זה נמכר בדרך כלל בשילוב עם ביטוח חיים (ריסק) לכיסוי יתרת ההלוואה במקרה של מות המבוטח.

ד. ביטוח ימי, כלי טיס וכלי שיט - ביטוח המכסה נזק או אבדן הקשורים לסיכוני תעופה או שיט. ביטוח כלי שיט מכסה גופי אניות; ביטוח כלי טיס כולל ביטוח גופי מטוסים וביטוח תאונות נסיעה; וביטוח ימי מכסה הובלת מטענים בים ובבשה.

ה. **מטענים בהובלה -** ביטוח המכסה אובדן או נזק למטען הנגרם במסגרת הובלה יבשתית.

ו. **ביטוח הנדסי (ביטוח שבר מכני) -** ביטוח המכסה נזקים לציוד הנובעים מהפעלתו, בניגוד לנזקים הנגרמים על ידי גורמים חיצוניים בלתי תלויים.

ז. **ביטוח הנדסי (עבודות קבלניות) -** כיסוי לעבודות קבלניות, ציודן וחומרים מפני נזק תאונתי.

ח. **ביטוח הנדסי (עבודות הקמה) -** כיסוי לעבודות הקמה של מערכות מכניות, ציודן וחומרים מפני נזק תאונתי.

ט. **ביטוח ציוד אלקטרוני -** כיסוי לנזק תאונתי, למערכות מתח נמוך ולכיסוי הוצאות שחזור מידע מחשבים ושכירת ציוד חלופי.

י. **ביטוח סיכוני טרור -** ביטוח שיורי (מעל תקבולי מס רכוש) המכסה נזק פיזי לרכוש ואובדן רווח גולמי בשל מעשה טרור.

7.1.3 מגבלות, חקיקה, תקינה ואילוצים מיוחדים החלים על תחום הפעילות

פעילות הקבוצה בתחום זה כפופה להוראות הדין החלות על מבטחים, לרבות הוראות חוק הפיקוח וחוק חוזה הביטוח והתקנות שהוצאו על פיהם וכן להוראות המפקח, כפי שמתפרסמות מעת לעת.

לתקנות ראו סעיף 7.1.2(א) לעיל.

לתיאור מגבלות החקיקה המרכזיות החלות על הקבוצה בכלל פעילותה ראו סעיף 10.2 להלן.

7.1.4 שינויים בהיקף הפעילות בתחום, ברווחיות ובתמהיל הלקוחות

היקף הפעילות

בהתאם לנתוני איגוד חברות הביטוח, בתחום ביטוח הרכוש בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2007 חלה ירידה של כ- 3% בהשוואה לתקופה המקבילה בשנת 2006. עיקר הירידה בתחום העסקי בשיעור של כ- 10.5 %. בשנת 2006 חלה עלייה של כ- 3% בהשוואה לשנת 2005.

רווחיות

בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2007 צמח הרווח המצרפי של ענף ביטוח הרכוש בכ-65% והגיע לסכום מצטבר של 77 מלש"ח, לעומת התקופה המקבילה בשנת 2006. צמיחה זו נובעת בעיקר משיפור בתוצאות ענף בתי עסק ובביטוח עסקים גדולים. בשנת 2006 נרשמה ירידה בשיעור של 44% לעומת שנת 2005, הנובעת מתוצאות חיתומיות רעות בעסקים גדולים (אובדן רכוש) ובענף דירות.

הביקוש לביטוחי רכוש מושפע מהמצב הכלכלי במשק.

בעוד שתחום הדירות, הנכלל בביטוח רכוש, הינו מוצר הנמכר ללקוחות פרטיים ולכן מוטה שיקולי מחיר, שאר ענפי הרכוש מושפעים יותר מאיכות השירות ומקצועיות החיתום של הקבוצה, הואיל ומדובר בלקוחות עסקיים המתייעצים לעיתים עם יועצי ביטוח.

בחודשים פברואר ואוגוסט 2005 פרסמו המפקח והמפקח על הבנקים חוזרים שעניינם הסדרת נושא שיווק ביטוח חיים וביטוח מבנה אגב

הלוואה לדיור על ידי תאגיד בנקאי (״**ביטוח משכנתא**״). עניינו העיקרי של ההסדר הוא בניתוק עסקת הביטוח מעסקת המשכנתא. על פי ההסדר, ביטוח מסוג זה הנמכר בין כתלי הבנק, יימכר על ידי סוכנות ביטוח בבעלות הבנקים ולא על ידי הבנק עצמו וכן שיווק הביטוח ייעשה באמצעות עמדה לא מאויישת בסניף הבנק, אשר תשמש אך ורק לעניין זה. עוד קבע החוזר כי החל מחודש אוגוסט 2005 גם חברות הביטוח לא תהיינה רשאיות להנהיג תוכניות ביטוח משותף של מספר חברות ביטוח יחדיו בביטוח אגב הלוואה לדיור. הוראות החוזרים הנ״ל חלות על כל הפוליסות שנמכרו החל מיום 1.10.2005, ולגבי ביטוחי מבנה אגב הלוואה לדיור, שבתוקף במועד האמור - תוחל ההוראה החל מיום 1.1.2007. עד לשנת 2007 השתתפה הקבוצה במרבית תוכניות הביטוח המשותף לביטוחי מבנה אגב הלוואה לדיור. בשנת 2007 קטן חלקה של החברה בביטוחים בתחום עקב ביטול ההסדר המשותף.

7.1.5 **<u>שינויים בהסדרי ביטוח משנה בתחום</u>**

לתיאור השינויים בהסדרי ביטוח המשנה בתחום ראו סעיף 7.7 להלן.

7.2 **<u>מוצרים ושירותים</u>**

סעיף זה כולל תיאור כללי ותמציתי של מוצרי ביטוח וכיסויים ביטוחיים. התנאים המלאים והמחייבים הם התנאים המפורטים בכל פוליסה ו/או חוזה ביטוח, לפי העניין. התיאור הינו לצרכי דוח זה בלבד ולא ישמש לצרכי פרשנות הפוליסה.

להלן מוצרים ושירותים עיקריים המשווקים על ידי הקבוצה בתחום זה:

7.2.1 **<u>פוליסות לביטוח דירה</u>**

לקבוצה שלושה סוגים של פוליסות ביטוח מבנה ותכולה לדירה (המבוססות על הפוליסה התקנית דירה כמפורט בסעיף 7.1.2(א) לעיל):

א. TOP HOUSE - פוליסה לביטוח מבנה ותכולת דירה המבוסס על הפוליסה התקנית דירה. המוצר משווק החל מסוף שנת 2004, ומכיל חבילת כיסויים רחבה הכוללת שירות תיקון מכשירי חשמל, שירות ביקור רופא, שירותי חירום וכו׳.

ב. רימון דירות - פוליסה לביטוח מבנה ותכולת דירה המבוססת על הפוליסה התקנית דירה, המכסה סיכונים נקובים.

ג. רימון 2000 לדירה - פוליסה רחבה המבוססת על הפוליסה התקנית דירה המספקת למבוטח ביטוח ״כל הסיכונים״ למבנה ותכולת הדירה, למעט חריגים נקובים.

בפוליסות ביטוח כאמור לעיל, ניתן לרכוש כיסויים נוספים המסופקים על ידי נותני שירותים חיצוניים, כמפורט בסעיף 7.8 להלן.

דמי הביטוח נקבעים בהתבסס על מאפייני הסיכון של המבוטח, הכוללים, בין היתר, את קומת המגורים של המבוטח, ניסיון התביעות של המבוטח וסכום הביטוח המבוקש. על מנת להעריך את הסיכון, עורכת החברה סקרי תכולה וסקרי סיכונים והגנות תקופתיים.

7.2.2 **<u>פוליסות לביטוח בתי עסק</u>**

לקבוצה מספר סוגים של פוליסות לביטוח בתי עסק (המבוססות על פוליסות הרכוש כמפורט בסעיף 7.1.2.(ב). לעיל):

א. רימון עסקים – פוליסה מורחבת לבתי עסק המעניקה כיסוי מקיף למבנה העסק וכיסוי "כל הסיכונים", למעט חריגים נקובים, לתכולת בית העסק.

ב. משרדית 2000 - פוליסה לביטוח מבנה המשרד ותכולתו המעניקה כיסוי "כל הסיכונים", הכולל, בין היתר, הרחבות כגון: כיסוי תכולה המועברת זמנית למקום אחר, דמי שכירות למשרד חלופי, שחזור מסמכים וביטוח תאונות אישיות, למעט חריגים נקובים.

ג. רימון 2000 חנות בקניון - פוליסה לביטוח חנות בקניון המעניקה כיסוי "כל הסיכונים", למעט חריגים נקובים. הכיסוי כולל, בין היתר, אובדן רווחים, ביטוח כספים, ביטוח תאונות אישיות, ביטוח ציוד אלקטרוני, כיסוי נזק או אובדן לאמצעי אגירת נתונים ושיחזור מידע.

ד. דמי הביטוח בענפים אלו נקבעים, בין היתר, על פי ניסיון התביעות של המבוטח, רמת הסיכון של העסק, האסטרטגיה העסקית של החברה וסכום הביטוח הרצוי. על מנת להעריך את הסיכון עורכת החברה סקרי סיכון מוקדמים מעת לעת.

7.3 פילוח נתונים עבור מוצרים ושירותים

להלן טבלה הכוללת נתונים לגבי התפלגות הפעילות של הקבוצה בתחום ביטוח רכוש (באלפי ש"ח):

	2007	2006	2005
דמי הביטוח ברוטו	428,112	402,238	378,011
דמי הביטוח בניכוי ביטוח משנה (בשייר עצמי)	226,006	198,608	198,783
תביעות ברוטו	260,017	240,412	205,955
תביעות בשייר	117,415	113,409	93,468

* הגידול בדמי הביטוח ברוטו בשנת 2006 לעומת שנת 2005, נובע מהרחבת פעילותה של הקבוצה בתחום העסקים הגדולים. בעסקים אלו קיימים הסדרי ביטוח משנה בשיעורים גבוהים מאוד, לכן, דמי הביטוח בשייר העצמי נשארו יציבים.

<u>פילוח התביעות המשולמות דירות, ברוטו (באלפי ש"ח)</u>

	2007	2006	2005
פריצה	39,046	37,367	33,081
נזקי צנרת	25,582	24,468	13,273
שריפה	8,613	9,349	6,053
נזקי טבע	1,153	2,891	1,030
אחר	13,901	11,655	19,359
סה"כ תביעות משולמות	88,295	85,730	72,796
שינוי בתביעות תלויות	3,372	2,934	647
סה"כ תביעות	**91,667**	**88,664**	**73,443**

הגידול בסך התביעות משנת 2005 מוסבר במגמה של עלייה בהיקף התביעות בתחום הדירות. מרבית הגידול מקורו בעיקר בנזקי פריצה.*

7.4 לקוחות

בתחום ביטוח רכוש, מבטחת הקבוצה לקוחות פרטיים ולקוחות מוסדיים וציבוריים. החברה מבצעת חיתום פרטני לכל מבוטח, למעט קולקטיביים ישנים של בנקים למשכנתאות.

התפלגות דמי הביטוח מלקוחות ברוטו:

סוג הלקוח	שיעור מסך הכנסות		
	2007	2006	2005
קולקטיבים ומפעלים גדולים	26%	28%	24%
פרטיים ולקוחות עסקיים קטנים	74%	72%	76%
סה"כ	100%	100%	100%

פרופיל התיק של הקבוצה מוטה ללקוחות פרטיים ועסקים קטנים.

לקבוצה אין לקוח בתחום ביטוח רכוש שהכנסותיה ממנו מהוות 10% או יותר מסך הכנסות הקבוצה בתחום הפעילות וכן אין לקבוצה תלות בלקוח בודד או במספר מצומצם של לקוחות בתחום זה. בנוסף, לא ידוע לקבוצה על מאפיינים קבועים של לקוחותיה בתחום ביטוח רכוש.

שיעור החידושים בתחום מקיף דירות בשנת 2007 עמד על כ-% 84. בשנת 2006 שיעור החידושים עמד על כ-%75 ובשנת 2005 עמד על כ-%85.

דמי ביטוח לפי שנות ותק (מקיף דירות בלבד)[8]

מספר שנות ותק	דמי הביטוח באלפי ש"ח		שיעור מסך הכנסות	
	2007	2006	2007	2006
ללא ותק	24%	28,600	39,416	22%
ותק שנה	19%	23,400	31,205	18%
ותק שנתיים	13%	22,100	21,351	17%
למעלה משלוש שנות ותק	44%	55,901	72,264	43%
סה"כ	100%	130,004	164,236	100%

[8] הנתונים אינם כוללים בנקים למשכנתאות.

7.5 **שיווק והפצה**

הקבוצה משווקת את פוליסות הביטוח שלה באמצעות סוכנים עצמאיים, לרבות סוכנויות בבעלות בנקים, לעניין ביטוח אגב הלוואות משכנתא.

ביטוח מקיף דירות ללווי בנקים למשכנתאות נמכר בחלקו באמצעות הבנקים למשכנתאות בפוליסה קבוצתית.

לקבוצה אין סוכן אשר היקף פעילותו מהווה מעל 10% מדמי הביטוח בתחום הפעילות.

לתיאור הנושא ברמת הקבוצה ראו סעיף 10.7 להלן.

פרטים לעניין שיעור העמלות:

	2007	2006	2005
שיעור עמלות מדמי ביטוח	22%	23%	22%

7.6 **התפתחות התביעות התלויות ברוטו ובשייר**

להלן התפתחות התביעות התלויות בתחום ביטוח רכוש לגבי התביעות שאירעו בתקופות המתוארות בדוח:

	שנת 2007		שנת 2006		שנת 2005	
	ברוטו	בשייר	ברוטו	בשייר	ברוטו	בשייר
תביעות תלויות לראשית השנה (כולל IBNR)	133,982	53,064	136,049	49,864	120,741	44,117
תשלום תביעות במשך השנה	61,150	22,631	64,575	24,644	72,892	23,221
תביעות תלויות לסוף השנה (כולל IBNR)	76,670	26,135	76,390	26,162	65,224	21,427
עודף בהערכות	(3,838)	4,298	(4,916)	(942)	(17,375)	(531)

הנתונים בכל שנת נזק אינם כוללים את נתוני שנת הנזק השוטפת, מכאן שיתרת הסגירה של כל שנת חיתום אינה תואמת את יתרת הפתיחה של שנת הנזק הבאה אחריה.

לתיאור העתודות בביטוח כללי ותביעות תלויות ברמת הקבוצה, ראו סעיף 1.3.2 לעיל.

7.7 **ביטוח משנה**

התקשרויות הקבוצה עם מבטחי המשנה בתחום ביטוח רכוש מתחדשות משנה לשנה.

שעור ההעברה של הפרמיה על ידי הקבוצה למבטחי המשנה שלה בתחום הפעילות נאמד ברמה של כ-46% נכון למועד הדוח .

בתחום הפעילות, מתקשרת הקבוצה עם מבטחי המשנה שלה בביטוחים יחסיים וביטוחי Excess of Loss המגינים על החברה כנגד קטסטרופה. בחוזים היחסיים,

תמורת העברת הסיכון מקבלת החברה עמלת מסירה ממבטח המשנה, בנוסף לעמלת רווח על איכות תוצאות גבוהה בתיק. בשנים 2005-2007, לא הייתה תקרת כיסוי או מגבלה לגבי השתתפות מבטח המשנה בתביעות בחוזים יחסיים מסוג מכסה מהותיים.

במקרים בהם סכום הביטוח חורג מהמגבלות הקבועות בהסכמי ביטוח המשנה, או שהיקף הכיסוי חורג מהמותר בהסכמים אלו, עורכת החברה הסכמי ביטוח משנה ספציפיים ("**פקולטטיביים**"), בדרך כלל על בסיס יחסי.

בהסכמי ביטוח משנה היחסיים, בענפים הכוללים מרכיב קטסטרופה, מגבילים מבטחי המשנה את התשלום בגין אירוע בודד בשיעור מוסכם מסכום הביטוח המכוסה.

בביטוחי דירות אגב משכנתא, הנמכרים באמצעות הבנקים, נרכש, במרבית המקרים, ביטוח משנה ספציפי ("**פקולטטיבי**").

מבטחי משנה שחלקם בפרמיה בתחום מהווה מעל 10% מסך פרמיות ביטוח המשנה בתחום (באלפי ש"ח) בתקופות המתוארות בדוח:

שם מבטח המשנה	דירוג S&P	מדינה	2007		2006		2005	
			פרמיה לביטוח משנה	אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	פרמיה לביטוח משנה	אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	פרמיה לביטוח משנה	אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה
Allianz SE	AA-	גרמניה	22,367	11%	30,153	15%	25,750	14%
Everest Reinsurance Co.	AA-	ארה"ב	27,207	13%	23,906	12%	22,329	12%
Swiss Re	AA-	שוויץ	---	---	---	---	---	---

התפלגות פרמיית ביטוח משנה בתחום:

קבוצת דרוג מרכזת דירוג S&P	פרמיה שנרשמה לטובת מבטח המשנה (באלפי ש"ח)			שיעור מסה"כ לתחום פעילות		
	2007	2006	2005	2007	2006	2005
A- ומעלה	188,789	183,308	173,669	93%	90%	97%
BBB- עד BBB+	7,303	17,048	2,571	4%	8%	1%
נמוך מ-BBB-	6,014	3,276	2,988	3%	2%	2%
סה"כ	**202,106**	**203,630**	**179,288**	**100%**	**100%**	**100%**

בחוזי ביטוח המשנה לשנת 2006 הוגדלה משמעותית קיבולת ביטוח המשנה של החברה בענפי הרכוש תוך הגדלת השייר. שינוי זה שיפר את יכולת החברה להתחרות על עסקים חדשים.

לנתונים בדבר התשלומים למבטחי המשנה ראו באורים 2ח ו-9 לדוחות הכספיים.

לתיאור התקשרות הקבוצה עם מבטחי המשנה, ראו סעיף 10.4 להלן.

7.8 ספקים ונותני שירותים

הקבוצה מתקשרת בהסכמים עם נותני שירותים שונים, לפיהם מבוטח אשר רכש במסגרת הפוליסה שירות מסוים, יקבל את השירות בהתאם לכתב השירות שניתן לו. השירותים השונים הניתנים למבוטח הינם, בין היתר, שירותי תיקון מכשירי חשמל ביתיים, שירותי תיקוני צנרת, בדק בית ושירותי ביקור רופא.

לצורך טיפול בתביעות בתחום זה מתקשרת החברה עם עורכי דין, חוקרים, שמאים, מהנדסים, חוקרי שריפות, רואי חשבון, מומחי אומנות וספקים נוספים.

לקבוצה אין תלות בספק כלשהו, בפעילותה בתחום.

לתיאור הנושא ברמת הקבוצה ראו סעיף 10.5 להלן.

7.9 תחרות

בתחום זה, מתחרה הקבוצה בכל חברות הביטוח במשק, לרבות בחברות הביטוח הישיר העוסקות בביטוחי הדירות. על פי נתוני איגוד חברות הביטוח בישראל נתח השוק בתחום לפי חברות הינו כלהלן :

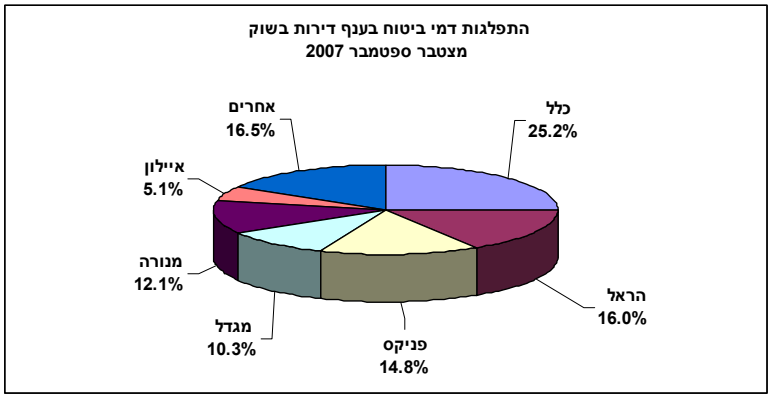

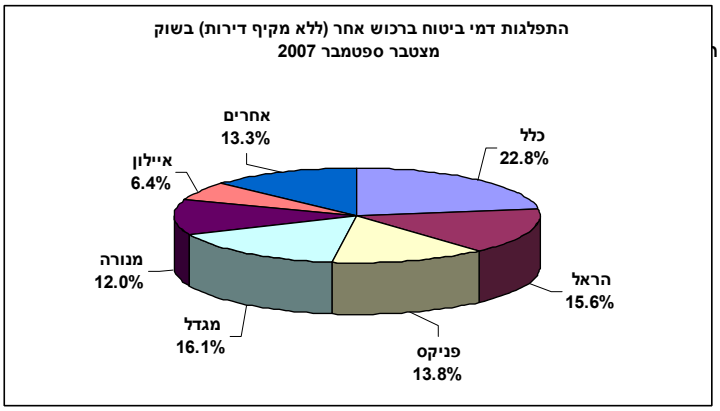

תחומי הביטוח הכלולים בענף הרכוש, כגון ביטוח ימי, אווירי, הנדסי ואלקטרוני, דורשים מומחיות ספציפית ומעניקים כיסוי מורכב ועל כן, התחרות בהם מבוססת על איכות הכיסוי הביטוחי שמעניקה הקבוצה. בעסקים הגדולים מיוצגים המבוטחים על ידי יועצי ביטוח, גורם המוביל לחידוד חשיבות איכות הכיסוי אך גם יוצר לחץ להורדת תעריפים.

הגורמים המחזקים את מעמדה התחרותי של הקבוצה, הינם, רמת השירות הגבוהה של הקבוצה ושל סוכניה הרחבות הכיסוי שמציעה הקבוצה לפוליסות ביטוח דירה, נהלי חיתום המותאמים לסיכון ובקרה קפדנית ועדכנית על התוצאות והמגמות השוטפות.

7.10 <u>פעילות שומרה</u>

כאמור בסעיף 1.1.2 לעיל, החל מסוף שנת 2007 פעילות הקבוצה בתחום כוללת גם את פעילותה של שומרה בענפי ביטוחי דירות, יהלומים ובתי עסק (ראו תיאור מפורט בסעיף 10.15.1 להלן).

למיטב ידיעת החברה, הגורמים הכלליים העיקריים המשפיעים על פעילותה של החברה בתחום זה, כמפורט בסעיף 7.1.4 לעיל, חלים גם על פעילותה של שומרה בתחום זה.

להלן נתונים לגבי פעילותה של שומרה בתחום זה (באלפי ש"ח) והכול למיטב ידיעת החברה:

	2007	2006	2005
דמי הביטוח ברוטו	30,871	32,654	30,871
דמי הביטוח בניכוי ביטוח משנה (בשייר עצמי)	16,133	17,832	16,133
תביעות ברוטו	19,737	20,164	19,737
תביעות בשייר	6,779	6,894	6,779

איחוד פעילותה של שומרה בתחום זה צפוי להרחיב את היקף פעילותה של החברה בתחום ביטוח הרכוש, בין היתר, על ידי הרחבת מעגל המבוטחים והיקף הפרמיות. הערכת החברה הינה מידע צופה פני עתיד המבוססת על פעילותה של שומרה כיום בתחום זה, למיטב ידיעתה של החברה. צפי החברה בעניין זה עלול לא להתממש אם יחול קיטון במספר המבוטחים מכל סיבה שהיא.

8 ביטוח בריאות

8.1 מידע על תחום הפעילות

פעילות הקבוצה בתחום ביטוח בריאות מתבצעת באמצעות מנורה מבטחים ביטוח.

להלן מספר מאפיינים, מגמות והתפתחויות המשפיעים או עשויים להשפיע בעתיד על פעילות הקבוצה בתחום זה.

8.1.1 מבנה תחום הפעילות ושינויים שחלו בו

שירותי הבריאות בישראל מורכבים ממספר רבדים. הראשון - סל הבריאות הבסיסי בהתאם לחוק ביטוח בריאות ממלכתי והתקנות אשר הוצאו מכוחו; השני – שירותי בריאות משלימים בקופות החולים הניתנים מכוח הסמכה בחוק ביטוח בריאות ממלכתי (להלן: "**שב"ן**"); והשלישי - ביטוחי הבריאות הפרטיים באמצעות חברות הביטוח. ביטוחי הבריאות הפרטיים נועדו להשלים את הרבדים הראשון והשני בדרך של הוספת נדבך נוסף על שירותי הבריאות המשלימים בקופות החולים ולעיתים בדרך של הוספה על סל הבריאות הבסיסי.

שוק ביטוחי הבריאות הינו תחום מתפתח המושפע משחיקת הסל הבסיסי ביחס לצרכים הרפואיים של האוכלוסייה, אשר הולכים וגדלים, בין היתר לאור שיפורים טכנולוגיים בתחום הרפואה, עלייה בתוחלת החיים ושיפור באיכות החיים וברמתם.

השירותים המשלימים של קופות החולים אינם נותנים מענה מלא לצרכים השונים, בעיקר בנושא השתלות, ניתוחים, תרופות וכיסויים נוספים. נוכח האמור, מתפתחת בשנים האחרונות מגמה של הרחבת השב"ן בידי קופות החולים בגיבוי חברות הביטוח.

לאחרונה, ועל רקע יוזמה של חלק מקופות החולים להכללת כיסוי נוסף במסגרת השב"ן לתרופות מצילות חיים ומאריכות חיים, שאינן כלולות בסל התרופות הבסיסי, התפתח דיון ציבורי לגבי הרחבה זו. בחוק ההסדרים שהתקבל בכנסת בחודש דצמבר 2007 נאסר על קופות החולים לכלול בתכניות השב"ן תרופות מצילות חיים ומאריכות חיים. כמו כן, בחירת רופא מנתח תחייב תשלום השתתפות עצמית. בנוסף, בחודש פברואר 2008, הוציא המפקח מכתב למנהלי חברות הביטוח בו הודיע שאין בכוונתו לאשר תוכנית לכיסוי ביטוחי לתרופות מצילות או מאריכות חיים במסגרת תוכנית לביטוח בריאות קבוצתי לחברי קופות החולים. המפקח מפרט במכתב את הנימוקים להחלטה זו לפיה, ברצונו, בין היתר, למנוע ניגוד עניינים פוטנציאלי בין השירותים הניתנים במסגרת הסל הבסיס לבין אלו הניתנים בביטוח הקבוצתי, פגיעה בעיקרון השוויון בהספקת שירותי הבריאות הציבוריים לכלל התושבים והאפשרות שביטוח זה יצור חסמי מעבר בין הקופות השונות. החברה מעריכה כי לאיסור על הכללת תרופות מאריכות חיים בתכנית השב"ן צפויה להיות השלכה חיובית על הקבוצה ולשפר את מכירות פוליסת ביטוח בריאות. מידע זה הינו מידע צופה פני עתיד המבוסס על הערכותיה של החברה ועלול שלא להתממש בשל שינויי חקיקה אשר אין ביכולתה של החברה לצפות.

הקבוצה פועלת בתחום הבריאות מאז תחילת שנות ה-90. הקבוצה עוסקת בכל סוגי הביטוחים הרפואיים: ביטוח שיניים, ביטוח רפואי פרטי וביטוח רפואי לעובדים זרים ותיירים בהתאם לדרישות הדין. הקבוצה משווקת הן ביטוחים פרטיים והן ביטוחים קבוצתיים.

8.1.2 <u>תיאור של ענפי הביטוח והכיסויים הביטוחיים שנכללו בתחום</u>

תחום ביטוח הבריאות הנכלל בעסקי ביטוח כללי, מחולק לשני ענפי ביטוח עיקריים: מחלות ואשפוז, ותאונות אישיות.

ענף תאונות אישיות מהווה פחות מ-5% מהיקף הפעילות בתחום, נכון למועד הדוח ולפיכך בדוח זה תובא ההתייחסות רק לענף מחלות ואשפוז.

ענף מחלות ואשפוז כולל את הכיסויים הבאים:

- הוצאות רפואיות - ניתוחים בארץ ובחו"ל, השתלת אברים, טיפולים מיוחדים בחו"ל, תרופות שאינן כלולות בסל הבריאות לפי חוק ביטוח בריאות ממלכתי, חוות דעת רופאים מומחים ועוד;
- ביטוח נסיעות לחו"ל;
- ביטוח שיניים;
- ביטוח עובדים זרים ותיירים.

8.1.3 <u>מגבלות, חקיקה, תקינה ואילוצים מיוחדים החלים על תחום הפעילות</u>

פעילות הקבוצה בתחום זה כפופה להוראות הדין החלות על מבטחים, לרבות הוראות חוק הפיקוח וחוק חוזה הביטוח והתקנות שהוצאו על פיהם וכן להוראות המפקח, כפי שמתפרסמות מעת לעת.

להלן יפורטו מגבלות החקיקה המרכזיות החלות על הקבוצה בפעילותה בתחום ביטוח בריאות, וכן עיקרי ההוראות הרגולטוריות שפורסמו בשנתיים האחרונות בתחום זה:

א. חוק ביטוח בריאות, התשנ"ד-1994

חוק זה, שנכנס לתוקף בחודש ינואר 1995, קובע כי כל אזרח ישראלי זכאי לשירותי בריאות המפורטים בסל שירותי הבריאות. שירותים אלה ניתנים על ידי קופות החולים.

ב. חוק עובדים זרים (איסור העסקה שלא כדין והבטחת תנאים הוגנים), התשנ"א-1991

בשנת 2000 תוקן החוק (תיקון מס' 3) כך שעל מעביד מוטלת החובה להסדיר לעובד זר המועסק על ידו ביטוח רפואי שיכלול סל שירותים לפי קביעת שר הבריאות בצו.

ג. **תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (תנאים בחוזה הביטוח) (הוראות למצב רפואי קודם), התשס"ד-2004**

בחודש ינואר 2004 פורסמו תקנות, שנועדו להסדיר את אופן שימוש המבטח בסייג לחבות המבטח בשל מצב רפואי קודם, להבטיח כיסוי ביטוחי ראוי למשך כל תקופת הביטוח ולמנוע ביצוע חיתום בעת התביעה לתשלום תגמולי ביטוח.

ד. **חוזרי המפקח**

1) בחודש פברואר 2005 פרסם המפקח חוזר לעניין קביעת עתודות בענף ביטוח בריאות בהתבסס על חישוב אקטוארי בצירוף הצהרת אקטואר לגבי דרך עבודתו לעניין זה. בנוסף, נקבעו

במסגרת החוזר הנ"ל כללים בדבר מינוי אקטואר בתחום ביטוח בריאות לצורך הערכת ההפרשות בגין חבות המבטח הנובעות מחוזי ביטוח בריאות, היקף ההערכה האקטוארית שעליו לבצע וההצהרה עליה עליו לחתום.

2) בחודש מרץ 2005 פרסם המפקח חוזר בנוגע לחישוב הוצאות רכישה נדחות (DAC) בביטוח מפני מחלות ואשפוז. מטרת החוזר לקבוע את כללי הרישום החשבונאי של הוצאות הרכישה הנדחות של פוליסות בענף ביטוח מפני מחלות ואשפוז על מנת ליצור הקבלה בין ההכנסות להוצאות.

3) בחודש יולי 2005 פרסם המפקח חוזר בנוגע לשינוי תעריפים בביטוח בריאות עבור מבוטחים קיימים. החוזר מגדיר עקרונות ומגבלות שיעמדו בבסיס בחינתן של בקשות שיגישו חברות ביטוח למפקח על הביטוח לשינוי תעריפים למבוטחים כאמור.

4) בחודש ספטמבר 2006 פרסם המפקח חוזר בעניין ביטול תקבולים למבטח שאינם חלק מפרמיית הביטוח. לפירוט, ראו סעיף 3.1.2(טז) לעיל.

5) בחודש ספטמבר 2006 פרסם המפקח חוזר שעניינו השלמת הכשרה לסוכני ביטוח בתחומי בריאות, רכוש או תאונות. החוזר קובע את מתכונת ההכשרה בביטוח בריאות הנדרשת מסוכני ביטוח חיים שלא החזיקו עובר לחקיקת בכר ברישיון ביטוח תאונות, ומסוכני ביטוח שהחזיקו עובר לחקיקת בכר רישיון בענף ביטוח רכוש אך לא בענף ביטוח תאונות.

6) בחודש דצמבר 2006 פרסם המפקח חוזר בעניין ביטוח בריאות לעובדים זרים: סודיות רפואית, בהתאם להוראות חוק הגנת הפרטיות ולחוק זכויות החולה, התשנ"ו-1996. במסגרת החוזר נקבע כי כל מידע רפואי מכל סוג שהוא יועבר על ידי המבטח ישירות לעובד תוך איסור על העברת המידע הרפואי באמצעות המעסיק או באמצעות כל גורם אחר. כמו כן, נקבע איסור על החתמת עובד זר על טופס ויתור על סודיות המידע הרפואי שעניינו העברת המידע האמור לידי מעסיקו. תחילת החוזר מיום 1 במרץ 2007.

7) בחודש מרץ 2007 פרסם המפקח חוזר בעניין חובת הצעת תוכנית בעלת כיסוי ביטוחי משלים לניתוחים. בהתאם לחוזר, בעת שיווק תוכנית לביטוח בריאות הכוללת כיסוי לביצוע ניתוחים פרטיים בישראל, יחויב המבטח להציע למבוטח אפשרות לרכוש תוכנית ביטוח כאמור, אשר מתחשבת בזכויות הניתנות במסגרת שירותי הבריאות הנוספים של קופות החולים לביצוע ניתוחים פרטיים, וזאת על מנת למנוע מצב בו ישלמו המבוטחים פעמיים עבור אותו כיסוי עקב אי ידיעת הזכויות המוקנות להם. תחילת החוזר מיום 1 באוקטובר 2007.

8) בחודש אוגוסט 2007 פרסם המפקח חוזר שעניינו פרסום השווי הגלום (Embedded Value) של פוליסות ארוכות טווח בביטוח חיים ובביטוח בריאות בדוח הדירקטוריון של חברת ביטוח. לפרטים ראו סעיף 3.1.2(טז)(12) לעיל.

9) בחודש אוקטובר 2007 פרסם המפקח חוזר שעניינו הוראות לעניין הכיסוי הביטוחי בתכנית לביטוח תרופות. מטרת החוזר הינה ליצור אחידות, בהירות ושקיפות בעניינים שונים הקשורים לפוליסות ביטוח התרופות, וזאת באמצעות קביעת הגדרות

מינימליות בתכנית לגבי טיפול תרופתי ותרופה, והחלת הוראות מנדטוריות על תכניות לביטוח תרופות ובכלל זה, תוך הבחנה בין תרופות הכלולות בסל שירותי הבריאות ותרופות אונקולוגיות והמטו-אונקולוגיות. על המבטחים להגיש את התיקונים הנדרשים בתכניות הביטוח עד ליום 1 במרץ 2008. הוראות החוזר יחול על תכניות שיימכרו או יחודשו החל מיום 1 ביוני 2008.

10) בחודש ינואר 2008 פרסם המפקח טיוטת חוזר שעניינה מתן מידע לעניין תגמולי ביטוח בתכניות לביטוח בריאות (להלן בפסקה זו: "**התכנית**"). החוזר מפרט בדבר מידע אשר על מבטח למסור למבוטח בנוגע לסכום תגמולי הביטוח לפי תנאי התכנית עובר לכריתתו של חוזה הביטוח. תחילתו של החוזר נקבעה ליום 1 ביולי 2008.

לתיאור מגבלות החקיקה העיקריות החלות על הקבוצה בכלל פעילותה, ראו סעיף 10.2 להלן.

8.1.4 **<u>שינויים בהיקף הפעילות בתחום, ברווחיות ובתמהיל הלקוחות</u>**

<u>היקף הפעילות</u>

על פי הדוחות הכספיים התקופתיים של חברות הביטוח, דמי הביטוח בענף מחלות ואשפוז בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2007 הסתכמו בכ- 1.7 מיליארד ש"ח לעומת כ- 1.5 מיליארד ש"ח בתקופה המקבילה בשנת 2006. בשנת 2006 דמי הביטוח הסתכמו בכ- 2 מיליארד ש"ח לעומת כ- 1.8 מיליארד ש"ח בשנת 2005. הגידול בדמי הביטוח משקף גידול בהיקף הפעילות של ענף הביטוח בתחום.

בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2007 חלה עלייה של כ-% 11 בסך היקף דמי הביטוח של ענף זה בהשוואה לתקופה המקבילה בשנת 2006. בשנת 2006 חלה עליה של כ-%13 בהשוואה לתקופה המקבילה בשנת 2005. ניתן לראות שענף זה צומח כתוצאה מדרישה גדלה לרפואה פרטית.

<u>רווחיות</u>

על פי התוצאות בדוחות הכספיים של ענף הביטוח בתחום מחלות ואשפוז בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2007 חלה עליה של כ- % 8 בהיקף הרווח מהתחום בהשוואה לתקופה המקבילה בשנת 2006. בשנת 2006 חלה עלייה של כ-%28 ברווח מהתחום בהשוואה לשנת 2005.

בשנת 2007 דמי הביטוח של הקבוצה בתחום עומדים על סך של כ-236 מלש"ח המהווים שיעור של כ- % 12 מסך דמי הביטוח של ביטוח כללי של הקבוצה ורווחי הקבוצה מתחום זה עומדים על סך כ-39 מלש"ח המהווים שיעור של כ- % 19 מביטוח כללי של הקבוצה. מרכיב משמעותי ברווחיות נובע מהוראת המפקח לשחרר את עתודות הביטוח שנשמרו בהתאם לחוזר ישן שהוצא ובוטל ("חוזר רוטפלד"). בשנת 2006, דמי הביטוח של הקבוצה בתחום עמדו על סך של כ-212 מלש"ח המהווים שיעור של כ-%12 מסך דמי הביטוח בביטוח כללי של הקבוצה. רווחי הקבוצה מתחום זה עמדו על סך של כ-44 מלש"ח המהווים שיעור של כ-%21 מביטוח כללי של הקבוצה. בשנת 2005 עמדו דמי הביטוח של הקבוצה בתחום על סך של כ-204 מלש"ח והיוו שיעור של כ-%12 מסך דמי הביטוח של ביטוח כללי של הקבוצה ורווחי הקבוצה עמדו על סך של כ-59 מלש"ח שהיוו שיעור של כ-%28 מביטוח כללי של הקבוצה.

שינויים טכנולוגיים בתחום הבריאות, גילוי מוקדם של המחלות והטיפול הרפואי בהן משליכים לעתים על עלויות הטיפולים וממילא על הוצאות

המבטח לספקי שירותים רפואיים במסגרת הכיסוי הביטוחי על פי הפוליסות ובמקביל על נכונות הלקוחות לרכוש ביטוח פרטי.

8.1.5 שינויים בהסדרי ביטוח משנה בתחום

לתיאור השינויים בהסדרי ביטוח המשנה בתחום ראו סעיף 8.6 להלן.

8.1.6 גורמי ההצלחה הקריטיים בתחום הפעילות והשינויים החלים בהם

מעקב אחר שינויים מהותיים (טכנולוגיים ואחרים) בתחום הבריאות תוך התאמת הכיסויים בפוליסות לדרישות המשתנות ויצירת כיסויים חדשים מאפשרת התמודדות בתחום ביטוח הבריאות המאופיין בשנים האחרונות בחדשנות וצמיחה מחד ותחרותיות גבוהה מאידך. כמו כן, שירות לקוחות יעיל ומקצועי יהווה גורם משפיע להצלחת הקבוצה בענף זה.

8.1.7 תחליפים למוצרי תחום הפעילות ושינויים החלים בהם

מרבית מוצרי תחום הפעילות הינם תחליפיים או משלימים לשירותי הבריאות הנוספים (שב"ן), הנמכרים באמצעות קופות החולים למבוטחי קופות החולים, בנוסף לשירותים הרפואיים הניתנים לחברי קופות החולים במסגרת חברותם בקופות החולים ומכוח חוק ביטוח בריאות ממלכתי.

8.2 מוצרים ושירותים

סעיף זה כולל תיאור כללי ותמציתי של מוצרי ביטוח וכיסויים ביטוחיים. התנאים המלאים והמחייבים הם התנאים המפורטים בכל פוליסה ו/או חוזה ביטוח, לפי העניין. התיאור הינו לצרכי דוח זה בלבד ולא ישמש לצרכי פרשנות הפוליסה.

פוליסות ביטוח בריאות המיועדות למבוטחים פרטיים הן לרוב לתקופות ארוכות ובלתי קצובות למעט פוליסות ביטוח שיניים, פוליסות ביטוח לעובדים זרים ותיירים ופוליסות ביטוח נסיעות לחו"ל. פוליסות בריאות קבוצתיות הן לתקופות קצובות כאשר ניתנת אפשרות למעבר לפוליסה פרטית עם סיום הכיסוי במסגרת הפוליסה הקבוצתית, ללא חיתום מחדש.

להלן פירוט סוגי פוליסות ביטוח בריאות, שמשווקת הקבוצה:

8.2.1 ביטוח לכיסוי הוצאות רפואיות

הכיסוי הביטוחי בפוליסות אלו מבוסס על מודל של שיפוי בגין הוצאות רפואיות מכוסות בפועל, עד לתקרה שנגזרת מהסכמים עם ספקי השירותים, כהגדרתן בפוליסה. לעיתים, מתווסף לכיסוי הביטוחי מרכיב של פיצוי כספי שאינו תלוי בהוצאות בפועל.

סוגי הכיסויים שניתן לרכוש הם: כיסוי לתרופות שאינן כלולות בסל הבריאות, השתלות איברים בחו"ל, טיפולים מיוחדים בחו"ל, ניתוחים פרטיים בארץ ובחו"ל, התייעצויות עם רופאים מומחים, רפואה מונעת ומשלימה, בדיקות היריון, פיצוי בגין אשפוז ממחלה, פיצוי בגין ימי החלמה בבית, פיצוי בגין אשפוז בלתי צפוי בבית חולים, כתבי שירות: ביקור רופא, עזרה ראשונה ברפואת שיניים ומוקד אחות בשידור חי.

על מנת להעניק למבוטחים בתחום הבריאות שירות רפואי איכותי, התקשרה הקבוצה עם נותני שירות שהינם רופאים מומחים ומוסדות רפואיים פרטיים מהשורה הראשונה בארץ. כל אחד מהרופאים העצמאיים חתום בהסכם אישי עם מנורה מבטחים ביטוח, במסגרתו הרופא מחויב במתן שירות רפואי בהתאם לכיסוי בפוליסה וזאת בבתי החולים בהם הוא עובד. השירות הכלול בכתבי השירות, ניתן על ידי ספק חיצוני.

הקבוצה קשורה בהסכמים עם רשתות בינלאומיות מובילות, על מנת לאפשר למבוטח, במקרה הצורך ובהתאם לתנאי הפוליסה, קבלת טיפול רפואי בחו"ל.

8.2.2 ביטוח נסיעות לחו"ל

ביטוח נסיעות לחו"ל מעניק סל של כיסויים ביטוחיים למבוטחים במהלך שהותם בחו"ל. הסל כולל, בין היתר, כיסוי בגין מחלות, תאונות ואירועים רפואיים שונים, כמו גם נזקים לצד ג' ונזקי כבודה.

תקופת הביטוח בפוליסות אלה היא בדרך כלל קצרת טווח ונקובה בימים, בהתאם לתקופת שהיית המבוטח בחו"ל.

8.2.3 ביטוח רפואי לעובדים זרים ותיירים

על מנת לענות על צורכיהם המיוחדים של תושבי חוץ המגיעים לארץ כעובדים (לעיל ולהלן: "**עובדים זרים**") קבעה הממשלה בחקיקה מיוחדת לעניין זה חובת ביטוח רפואי החלה על המעביד תוך הגדרת כיסוי מינימלי בצו. הקבוצה משווקת תכנית ביטוח לעובדים זרים בהתאם לדרישות הצו. הפוליסה משווקת באמצעות סוכנים מורשים לפרטים ולקבוצות באמצעות מעבידם. הביטוח כולל, בין השאר, כיסוי למימון הוצאות אשפוז בבית חולים ציבורי בישראל, לרבות הוצאות חדר מיון (גם אם לא מלווה באשפוז), חדר ניתוח, שכר מנתח ורופא מרדים, טיפול נמרץ, תרופות בהתאם לסל התרופות, ייעוץ ובדיקות, מימון הוצאות העברת המבוטח באמבולנס ממקום האירוע לבית החולים ומימון כרטיס טיסה עבור המבוטח במידה והמבוטח אינו מסוגל לעבוד עקב מחלה. בנוסף, ניתן להוסיף לפוליסה זו, פיצוי חד פעמי למקרה מוות או נכות צמיתה מתאונה, טיפול חירום בשיניים והעברת גופה לארץ המוצא.

כמו כן, משווקת הקבוצה פוליסה לביטוח הוצאות רפואיות לתיירים השוהים בישראל. כיסוי זה דומה בעיקרו לביטוח הניתן לעובדים זרים, אך מוגבל בסכום מקסימלי.

8.2.4 ביטוח שיניים

תכניות לביטוח שיניים של הקבוצה הם משני סוגים עיקריים: (1) כיסוי לרפואה משמרת (טיפול שיניים ראשוני); (2) וכיסוי מקיף לרפואה משמרת ומשקמת (טיפול שיניים מקיף) וטיפולי אורתודנטיה לילדים.

8.3 פילוח נתונים עבור מוצרים ושירותים

להלן טבלה הכוללת נתונים לגבי התפלגות הפעילות של הקבוצה בתחום ביטוח בריאות (באלפי ש"ח):

	2007	2006	2005
דמי הביטוח ברוטו	235,559	222,276	213,897
דמי הביטוח בניכוי ביטוח משנה (בשייר עצמי)	168,776	158,684	154,716
תביעות ברוטו*	78,073	71,723	32,340
תביעות בשייר*	55,116	51,210	34,409

בשנת 2006 חל גידול בתביעות המשולמות בסך של כ-20 מיליון ש"ח, כאשר מנגד קטנו התביעות התלויות בשיעור נמוך יותר לעומת שנת 2005, בסך של כ-19 מיליון ש"ח, ומכאן שסך התביעות עלה ב-39 מיליון ש"ח.

בשנת 2005 חל קיטון בתביעות ברוטו שנובע בעיקרו ממעבר לחישוב התביעות התלויות באמצעות מודלים אקטואריים לעומת שיטה שקבע הפיקוח ("שיטת רוטפלד").

* בשנת 2005 עברה הקבוצה לחישוב התביעות התלויות באמצעות מודלים אקטואריים, וזאת במקום שיטה שקבע הפיקוח ("שיטת רוטפלד").

8.4 **לקוחות**

הקבוצה עורכת ביטוחי בריאות הן ללקוחות פרטיים והן לקבוצתיים, תוך התמקדות בביטוחי פרט. בביטוחי השיניים רוב העסקים הם ביטוחים קבוצתיים.

תכניות הביטוח הקבוצתיות נבנות באופן מודולרי ומאפשרות התאמה לצרכי המבוטחים.

לקבוצה אין לקוח בתחום הבריאות, שהכנסותיה ממנו מהוות 10% או יותר מסך הכנסות הקבוצה מתחום הפעילות וכן אין לקבוצה תלות בלקוח בודד או במספר מצומצם של לקוחות בתחום זה. בנוסף, לא ידוע לקבוצה על מאפיינים קבועים של לקוחותיה בתחום ביטוח בריאות.

בשנים האחרונות קיימת מגמה אשר הונהגה על ידי המפקח לסטנדרטיזציה של הכיסוי הביטוחי והגדרת מקרי הביטוח ותנאים אחרים בפוליסות הביטוח (ראו סעיף 8.1.3 לעיל) בנוסף, מסתמנת מגמה של התגברות במודעות המבוטחים, הנעזרים לעתים ביועצי ביטוח (בעיקר בביטוחים קבוצתיים) המשווים את תעריפי הביטוח והכיסויים בין חברות הביטוח השונות.

סוג הלקוח	שיעור מסך דמי ביטוח ברוטו		
	2007	2006	2005
מבוטחים פרטיים	92%	94%	92%
קולקטיביים	8%	6%	8%
סה"כ	100%	100%	100%

8.5 **שיווק והפצה**

הקבוצה משווקת את ביטוחי הבריאות שלה באמצעות סוכנים עצמאיים ומשלמת לסוכניה עמלות בגין מכירת ביטוחי בריאות.

לקבוצה סוכן אחד ששיעור מכירותיו בשנת 2006 עמד על סך של 10.7% מדמי הביטוח בתחום. בשנת 2007 עמד השיעור על 11.7 %.

לתיאור הנושא ברמת הקבוצה, ראו סעיף 10.7 להלן.

להלן שיעור העמלות מסך דמי הביטוח בתחום ביטוח הבריאות:

	2007	2006	2005
שיעור עמלות מדמי ביטוח	22%	26%	30%

8.6 ביטוח משנה

התקשרויות הקבוצה עם מבטחי המשנה בתחום ביטוח בריאות הינן לאורך כל חיי הפוליסה, עם אופציה ליציאה מדי שנה לגבי עסקים חדשים.

בתחום הפעילות, מתקשרת הקבוצה עם מבטחי המשנה שלה בעיקר בביטוחים יחסיים. בביטוח עובדים זרים ובביטוח שיניים לא קיימים חוזי ביטוח משנה.

מבטחי משנה שחלקם בפרמיה בתחום מהווה מעל 10% מסך פרמיות ביטוח המשנה בתחום (באלפי ש"ח) בתקופות המתוארות בדוח:

שם מבטח המשנה	דירוג S&P	מדינה	2007		2006		2005	
			פרמיה לביטוח משנה	אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	פרמיה לביטוח משנה	אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	פרמיה לביטוח משנה	אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה
GE Frankona *	-AA	גרמניה	41,545	62%	41,995	66%	39,282	66%
Munich Reinsurance Co AG	+A	גרמניה	9,520	14%	9,027	14%	8,780	15%

* בחודש ספטמבר 2006 רכשה Swiss Re את Ge Frankona

התפלגות פרמיית ביטוח משנה בתחום:

קבוצת דרוג מרכזת דירוג S&P	פרמיה שנרשמה לטובת מבטח המשנה (באלפי ש"ח)			שיעור מסה"כ לתחום פעילות		
	2007	2006	2005	2007	2006	2005
A- ומעלה	66,746	62,371	59,181	100%	98%	100%
BBB- עד BBB+	---	1,221	---	---	2%	---
נמוך מ- BBB-	37	----	---	---	---	---
סה"כ	66,783	**63,592**	**59,181**	100%	**100%**	**100%**

העמלה המתקבלת ממבטחי המשנה בגין מוצרי ביטוח הבריאות היא בדרך כלל בשיעור מהפרמיה שהועברה למבטח המשנה בשנה הראשונה לאחר מכירתם. בנוסף, משלמים מבטחי המשנה עמלת רווחים המחושבת כשיעור מהרווח מעסקי הביטוח המבוטחים בביטוח המשנה.

בשנת 2006 גדל שייר הקבוצה בענף ביטוח הוצאות רפואיות לעסקים חדשים, וזאת בהתאם להסכמה שהושגה עם מבטחי המשנה. בשנת 2006, לא הייתה תקרת כיסוי או מגבלה לגבי השתתפות מבטח המשנה בתביעות בחוזים יחסיים מסוג מכסה מהותיים.

לתיאור התקשרות הקבוצה עם מבטחי המשנה, ראו סעיף 10.4 להלן.

לנתונים בדבר התשלומים למבטחי המשנה ראו באורים 2ח ו-9 לדוחות הכספיים.

8.7 ספקים ונותני שירותים

הספקים העיקריים של הקבוצה בתחום הבריאות הינם רופאים, מרפאות ובתי חולים פרטיים למתן שירותים רפואיים בהתאם לפוליסות. בנוסף, קשורה הקבוצה בהסכמים עם מספר ספקי שירותי ניהול רפואי לצורך תפעול מערך השירותים השונים

למבוטחים. ההתקשרות עם הספקים הנ"ל כוללת התחייבויות של הספק למתן השירות והסדרי תשלום באחת משתי דרכים עיקריות: תשלום עבור כל פעולה או תשלום קבוע הנגזר בין היתר ממספר המבוטחים בפועל (קפיטציה). בנוסף, הקבוצה התקשרה עם שתי רשתות בינלאומיות למתן שירותים רפואיים בחו"ל. כמו כן, הקבוצה קשורה בהסכם עם ספק, המתפעל את מערכת שירות הלקוחות של הקבוצה.

החברה אינה תלויה בספק עיקרי כלשהו בתחום ביטוח הבריאות או בענף ביטוחי השיניים.

8.8 **תחרות**

בתחום ביטוח הבריאות מתחרה הקבוצה בקבוצות הביטוח הגדולות: הראל, הפניקס, כלל ומגדל, וכן בשירותים המשלימים של קופות החולים (שב"ן). רמת התחרותיות בתחום זה הינה גבוהה על רקע היותו ענף צומח.

לפי נתוני איגוד חברות הביטוח חלקם של חמשת הגופים הגדולים בתחום בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2007 עמד על כ- % 96 מסך דמי הביטוח ברוטו בתחום זה בדומה לתקופה המקבילה בשנת 2006. בשנת 2006 עמד חלק זה על כ-% 96 ובשנת 2005 עמד על סך של כ-%97.

נכון לתשעת החודשים הראשונים של שנת 2007 קבוצת הראל מובילה בתחום ומחזיקה בנתח שוק של כ-% 33 כמו גם בתקופה המקבילה בשנת 2006. נכון לתשעת החודשים הראשונים של שנת 2007, מנורה מבטחים ביטוח ממוקמת במקום הרביעי, כמו גם בשנת 2006, בה החזיקה בנתח שוק של כ-% 10.

הגורמים העיקריים המשפיעים על התחרות בתחום הם חברות הביטוח המתחרות על נתחי השוק שלהן וסוכני הביטוח אשר משפיעים גם הם על גודל נתחי השוק של המבטחים השונים. להערכת הקבוצה, למגמה המסתמנת לאחרונה של הרחבת השב"ן בידי קופות החולים תהיה השפעה על יכולת הקבוצה להרחיב את פעילותה בתחום ותחייב את הקבוצה לפתח מוצרים ייחודיים חדשים שיותאמו למצב השוק המשתנה.

הגורמים המחזקים את מעמדה התחרותי של הקבוצה הינם: רמת השירות הגבוהה של הקבוצה בעת ניהול תביעות ותשלום תגמולי ביטוח, שיעור תגמול הסוכנים והאטרקטיביות של מגוון המוצרים ותעריפי הביטוח שמציעה הקבוצה.

בביטוחי הוצאות רפואיות הקבוצה מתמקדת יותר בביטוחי פרט ובביטוחי שיניים הקבוצה מתמקדת יותר בביטוחים קבוצתיים. בביטוחים קבוצתיים רמת התחרות גבוהה במיוחד ומתבטאת בין היתר בשחיקת מחירים.

8.9 **הסכמים מהותיים והסכמי שיתוף פעולה**

התקשרות עם ישיר איי.די.איי. חברה לביטוח בע"מ (להלן: "ביטוח ישיר")

הקבוצה התקשרה עם ביטוח ישיר בהסכם לשיתוף פעולה בתחום ביטוחי הבריאות, לפיתוח תוכניות ביטוח בריאות שתשווקנה על ידי ביטוח ישיר. במסגרת ההסכם תבטח הקבוצה בביטוח משנה שיעור מסוים מהסיכון בתכניות, ותסייע לביטוח ישיר להתקשר עם ספקי השירותים הרפואיים של הקבוצה בתנאים זהים לאלו המוסדרים בחוזים בין הקבוצה לבין ספקיה (ההסכם קיבל את אישורו של הממונה על ההגבלים העסקיים - האישור ניתן ל-5 שנים מיום מתן ההחלטה, 21.11.04, דהיינו הוא תקף עד ליום 20.11.09). תכניות ביטוח הבריאות הנ"ל החלו להימכר בשנת 2006. נכון למועד הדוח, היקף הפעילות מכוח הסכם שיתוף הפעולה האמור אינו מהותי.

8.10 **פעילות שומרה**

פעילותה של שומרה בתחום ביטוח הבריאות כוללת פוליסות ביטוח בענף תאונות אישיות בלבד בהיקף זניח. כאמור בסעיף 1.1.2 לעיל, החל מסוף שנת 2007 כוללת

פעילות הקבוצה בענף תאונות אישיות גם את פעילותה של שומרה (ראו תיאור מפורט בסעיף 10.15.1 להלן).

מאחר ופעילות הקבוצה בענף תאונות אישיות אינה מהותית כאמור בסעיף 8.1.2 לעיל, לא הובאו נתוני שומרה בענף זה.

חלק ד'

מידע נוסף אודות ענפי ביטוח כללי שלא נכללו בתחומי הפעילות

9. מידע נוסף אודות ענפי ביטוח כללי שלא נכללו בתחומי הפעילות

קיימים מספר ענפי ביטוח כללי אשר לא נכללו בתחומי הפעילות שלעיל, ואינם מהותיים לתוצאות העסקיות של החברה, בין אם בנפרד ובין אם כקבוצה, כדלקמן:

א. ביטוחי ערבויות (ערבויות ביצוע וערבויות פיננסיות)

ב. ביטוח ערבות חוק המכר

ג. ביטוח דמי מחלה

ד. סיכונים אחרים

9.1 ביטוח ערבויות ביצוע

הקבוצה משווקת ערבויות ביצוע שמהותן התחייבויות לשיפוי המוטב בגין הפרת התחייבות המבוטח כלפיו. פעילות הקבוצה בענף מבוצעת באמצעות מנורה מבטחים ביטוח. הפוליסות מונפקות לטובת מזמיני עבודה בפרויקטים ומיועדות להבטיח עמידה בהתחייבויותיהם של קבלנים, יזמים וגופים גדולים נוספים בביצוע פרויקטים, כפי שסוכמו בין הצדדים.

בנוסף, הקבוצה משווקת ערבויות פיננסיות שמהותן התחייבות לשיפוי המוטב בגין הפרת התחייבות פיננסית של המבוטח כלפיו. פעילות הקבוצה בענף מבוצעת באמצעות מנורה מבטחים ביטוח.

9.2 ביטוח ערבות חוק המכר

הקבוצה משווקת ביטוח המכסה את השקעתם של רוכשי יחידות דיור כנגזר מחוק המכר (דירות) תשל"ג 1973 וחוק המכר (דירות) (הבטחת השקעות רוכשי דירות), התשל"ה - 1974. ביטוח זה תואם את ההנחיות בחוק המכר ולרוב תקופת הביטוח שלו ארוכה (מעל שנה). הסיכון בפוליסות אלו הולך ופוחת עם הזמן כתוצאה מהתקדמות הבנייה וקבלת החזקה בנכס. בהתאם להוראות הפיקוח, ההכרה ברווח מהכנסות החברה מענף זה נדחות לתקופה של 5 שנים. החברה מנפיקה פוליסות אלו לקבלנים, בין אם באמצעות שיווק ישיר לקבלן או באמצעות בנקים המספקים מימון לפרוייקט הבנייה.

9.3 ביטוח דמי מחלה

הקבוצה משווקת ביטוח דמי מחלה המכסה את חבותו של המבוטח (המעסיק) כלפי עובדיו לתשלום ימי מחלה. חבות המעביד לתשלום כפופה להוראות הדין (חקיקה, תקנות, הסכמים קיבוצים וצווי הרחבה) לעניין זכויות עובדים.

הקבוצה משווקת פוליסות ישירות באמצעות תשתית החברות המבוטחות בקרן הפנסיה של הקבוצה, וכן באמצעות סוכנים.

9.4 סיכונים אחרים

הקבוצה מנפיקה פוליסות המכסות סיכונים שונים אשר לא נכללו בתחומים שלעיל מאחר והכיסויים הינם בסכומים לא מהותיים. לדוגמא: החברה מנפיקה פוליסות לכיסוי הוצאות משפטיות.

9.5 פילוח נתונים עבור מוצרים ושירותים

להלן טבלה הכוללת נתונים לגבי התפלגות הפעילות של הקבוצה בענפים הנ"ל (באלפי ש"ח):

	2007	2006	2005
דמי הביטוח ברוטו	25,760	20,382	9,807
דמי הביטוח בניכוי ביטוח משנה (בשייר עצמי)	21,606	17,889	7,885
תביעות ברוטו	12,498	8,649	899
תביעות בשייר	12,734	8,599	1,121

מבטחי משנה שחלקם בפרמיה בתחום מהווה מעל 10% מסך פרמיות ביטוח המשנה בתחום (באלפי ש"ח) בתקופות המתוארות בדוח:

שם מבטח המשנה	דירוג S&P	מדינה	2007		2006		2005	
			פרמיה לביטוח משנה	אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	פרמיה לביטוח משנה	אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	פרמיה לביטוח משנה	אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה
Scor	A-	צרפת	---	---	266	11%	---	---
Lloyd's	A	אנגליה	1,871	45%	1,127	45%	301	16%
CONVERIUM	BBB+	שוויץ	---	---	636	25%	---	---
Swiss Re	AA-	שוויץ	887	21%	---	---	309	16%
Everest Re	AA-	ארה"ב	555	13%	---	---	---	---
Ace Insurance	A	בלגיה	---	---	---	---	---	---
G.I.C	A	הודו	---	---	---	---	---	---
Chubb Insurance	A+	בלגיה	---	---	---	---	865	45%

התפלגות פרמיית ביטוח משנה בתחום:

קבוצת דרוג מרכזת דירוג S&P	פרמיה שנרשמה לטובת מבטח המשנה (באלפי ש"ח)			שיעור מסה"כ לתחום פעילות		
	2007	2006	2005	2007	2006	2005
A- ומעלה	4,129	1,857	1,922	99%	74%	100%
BBB- עד BBB+	---	636	---	---	24%	---
נמוך מ- BBB-	25	---	---	1%	---	---
סה"כ	**4,154**	**2,493**	**1,922**	**100%**	**100%**	**100%**

חלק ה'

מידע נוסף ברמת כלל הקבוצה

10. תיאור עסקי התאגיד – עניינים הנוגעים לפעילות הקבוצה בכללותה

בהמשך למידע שניתן בסעיפים 1-9 לעיל שמתייחס בנפרד לכל תחום פעילות של הקבוצה, להלן תיאור של עניינים המתייחסים לעסקי הקבוצה בכללותה.

10.1 סביבה כללית והשפעת גורמים חיצוניים על פעילות התאגיד

10.1.1 התפתחות המשק, שוקי ההון והכספים

המשק הישראלי

בשנים האחרונות נמשכה ההתרחבות בפעילות הכלכלית במשק וזאת בהמשך למגמה שהסתמנה החל ממחצית שנת 2003. המצב במשק משפיע על תחומי פעילותה של הקבוצה ובעיקר על היקף המכירות, עלות התביעות והוצאות התפעול.

הגידול בפעילות הריאלית במשק נמשך. על פי אומדני הלמ"ס, התוצר המקומי הגולמי צמח בשנת 2007 בשיעור של 5.3%, בשנת 2006 עלה התוצר המקומי הגולמי בשיעור של 5.1% וזאת לאחר עליה בשיעור של 5.2% בשנת 2005. התוצר העסקי צמח בשיעור של 6.4% בהמשך לשנים 2006 ו- 2005 בהן נרשמו שיעורי צמיחה בשיעור של 6.5%. ירידה בהוצאות הממשלה מחד ועלייה בהכנסות ממיסים מאידך, גרמו לאיזון בתקציב לעומת גירעונות בשיעורים 0.9% ו- 1.9% מהתוצר המקומי הגולמי בשנים 2006 ו- 2005 בהתאמה.

תופעה בולטת במהלך השנים 2006 ו-2007 הייתה עוצמת ייסוף השקל לעומת הדולר וזאת כתוצאה מהעודף במאזן התשלומים הכולל, מכניסה מסיבית של כספים מחו"ל ומהיחלשות הדולר בעולם.

בשנת 2007, עלה מדד המחירים לצרכן בשיעור של 2.8% (על בסיס מדד ידוע) בהשוואה לירידה של 0.3% בתקופה המקבילה בשנת 2006 (על בסיס מדד ידוע). בשנת 2006 הייתה ירידה של המדדים בשל הייסוף בשקל. בשנת 2007 למרות ייסוף חד של השקל היתה אינפלציה גבוהה יחסית לשנים האחרונות. בשנים האחרונות ניכרת יציבות מחירים במשק, לאור מדיניות הממשלה של שיעור אינפלציה שבין 3%-1%, רמת הציפיות האינפלציונית עלתה לגבול העליון של יעד האינפלציה, ובשנת 2007 הסתכמה האינפלציה בכ-3.4% (מדד בגין) מעבר ליעד הממשלה. כאשר בנק ישראל מתאים את הריבית במשק, על מנת לעמוד ביעדי הממשלה, דבר שהתבטא בתהליך הדרגתי של הורדת הריבית עד לרמה של 3.5%, בסוף חודש יולי 2007. ממועד זה, התהפכה מגמה זו (בעקבות מדדים גבוהים ועלייה בציפיות האינפלציוניות במחצית השנייה של השנה) ובנק ישראל העלה את הריבית בשיעור מצטבר של 0.75% לרמה של 4.25%. בנוסף נמשך השיפור ברמת התעסוקה במשק, שהתבטא בירידת שעור האבטלה לרמה של 7.8% ברבעון הרביעי של שנת 2007 ו-8.4% לערך בשנת 2006 לעומת 9.0% בשנת 2005. לרמת התעסוקה במשק השפעה ישירה על תחומי פעילות ביטוח חיים וחיסכון לטווח ארוך.

שוקי האג"ח והמניות

רוב הנכסים של הקבוצה בתחומי הפעילות השונים מושקעים בשוקי ההון והכספים. לתשואות הנכסים בשווקים אלה השפעה ישירה על רווחי הקבוצה.

בשנים 2007-2005, למרות מספר אירועים שיצרו רמת אי וודאות גדולה, הפגינה הבורסה חוסן רב שנבע בעיקר מהמשך מגמת ההתרחבות בפעילות הכלכלית במשק, אינפלציה נמוכה, מדיניות פיסקאלית אחראית, שיפור

בתחזית האשראי של המשק יחד עם המגמה החיובית בשווקי ההון בעולם ובמיוחד בשווקים המתעוררים, וכמובן המשך השיפור ברווחיות החברות הציבוריות. כל אלו הביאו להמשך התעניינות וביקושים של משקיעים זרים ומקומיים בשוק ההון המקומי, ובעקבותיה לעליה חדה בשערי המניות והאג"ח.

מדדי המניות השונים רשמו מספר שנים רצופות עליות שערים, תוך גידול ניכר במחזורי המסחר. את העליות השנה הובילו מניות מדד ת"א 25, (ובתוך המדד בלטו מספר מצומצם של מניות שעלו בשיעורים גבוהים ביותר) ,בעוד שמניות מדד ת"א 75 ובמיוחד מניות היתר פיגרו אחריהן בפער משמעותי. שווקי המניות של מרבית השווקים המפותחים בחו"ל הניבו במהלך השנה תשואות חיוביות חד ספרתיות, ואילו מרבית השווקים המתעוררים רשמו תשואות דו ספרתיות.

בשנת 2007, מדד ת"א 25 עלה נומינלית ב-31.4%, עליה אשר היוותה המשך ישיר לעליות של 12.5% בשנת 2006 ו- 33% בשנת 2005. מדד ת"א 100 עלה נומינלית ב- 25.3% ומדד היתר 120 ירד נומינלית ב- 3.6%.

שוק האג"ח הושפע בעיקר מעודף הנזילות הגבוה של הגופים המוסדיים ובראשם קרנות הפנסיה, וכן מקיטון בצרכי הגיוס של הממשלה בשוק המקומי. עודף הפדיון שנוצר בשוק וירידת הריבית היוו כר נוח לירידת התשואות בשוק אגרות החוב הממשלתי וליצירת עקום תשואות שטוח באגרות החוב צמודות המדד. כתחליף לרכישת אגרות חוב ממשלתיות גייס הסקטור הפרטי במהלך שנת 2007, באמצעות הנפקות והקצאות פרטיות של אג"ח , סך של 97 מיליארד ש"ח לעומת סך של 54 מיליארד ש"ח בתקופה המקבילה בשנת 2006 ולעומת סך של 45 מיליארד ש"ח בשנת 2005. כמחצית מסכום זה גויס על ידי חברות הנדל"ן.

יצוין, כי למרות המגמות החיוביות לעיל, בשנת 2007, שוק האג"ח בדומה לשוק המניות התאפיין במגמה מעורבת. במחצית הראשונה של שנת 2007 נרשמו עליות שערים ואילו במחצית השניה, בעקבות הפסדים בתיקי אג"ח מגובי משכנתאות בארה"ב (להלן: "**משבר הסאבפריים**") ומהלך של עליית ריבית, נרשמו ירידות שערים ועלית תשואות והמרווחים באגרות החוב הקונצרניות נפתחו. בעקבות משבר זה במחצית השנייה של שנת 2007, נוצר מחנק אשראי בעיקר בשוק האמריקאי, שהשפעותיו הרוחביות עדיין אינן ברורות.

על רקע מגמה זו, חלו מספר תופעות אשר השפיעו לרעה על התוצאות של החברה במחצית השנייה של השנה: עליית מדד, ירידת שערי המניות ובעיקר אגרות החוב, פתיחת מרווחים (Spreads) באג"ח הקונצרני לעומת הממשלתי ובמיוחד באג"חים בדירוג נמוך או שאינן מדורגות. פתיחת המרווחים הורגשה במיוחד בענף הנדל"ן ובפרט בענף הנדל"ן בישראל החשוף לענף הנדל"ן בחו"ל. החברה לא השקיעה בתיקי אג"ח מגובי משכנתאות בארה"ב באופן ישיר. ההשפעה העקיפה על החברה נובעת מהשפעת משבר הסאב-פריים על מחירי מניות ואגרות חוב של תאגידים שבהם השקיעה החברה, כאשר תאגידים אלו הושפעו במישרין או בעקיפין ממשבר הסאב-פריים. היות והחברה מושפעת בעקיפין והתאגידים שהחברה מושפעת מהם מושפעים גם בעקיפין מהמשבר האמור, אין באפשרות החברה לאמוד את ההשפעה הכוללת של המשבר.

שנת 2008 נפתחה בירידות שערים חדות בכל שוקי המניות בעולם וזאת, כהמשך ישיר למשבר הסאבפריים ולמחיקות החשבונאיות הגדולות שביצעו גופים פיננסים בעולם. החשש מהמשך משבר האשראי ומכניסת המשק האמריקאי למיתון עמוק יותר הובילה לירידות שערים חדות של בין 10% ל- 20% בכל שוקי המניות בעולם. מנגד אגרות החוב הממשלתיות או אחרות בעלות דרוג גבוה נהנו מביקושים (עקב המעבר ממניות לאג"ח) וכך גם בישראל. בניסיון לפתור את המשבר הנוכחי ביצע נגיד הבנק האמריקאי

סדרת הורדות ריבית חדות מרמה של 4.25% עד ל- 2.25% במחצית חודש מרץ 2008. כמו כן ביצע נגיד הבנק האמריקאי שורה ארוכה של צעדים שנועדו להגביר את מצב הנזילות בשווקים. כתוצאה מירידת הריבית החדה בארה"ב, הירידה בציפיות האינפלציה וההכרזה על מדיניות של רכישת מטבע חוץ בהיקף של כ-10 מיליארד דולר במשך השנתיים הקרובות הוריד נגיד בנק ישראל את הריבית בכ- 1.0% מרמה של 4.25% לכ- 3.25%. בעקבות צעדים אילו נבלמה בשלב זה מגמת ירידת שער החליפין דולר-שקל. עדיין ירד שער החליפין בכ-8.7% מתחילת שנת 2008.

בעקבות הירידה החדה בשוקי המניות בארץ ובעולם מראשית שנת 2008, השיגה החברה תשואה ריאלית שלילית בניהול פוליסות משתתפות ברווחי השקעה בתקופה זו, וכפועל יוצא מכך נפגעו דמי הניהול שהיא גובה, באופן שהחברה לא תוכל לגבות דמי ניהול משתנים, עד אשר היא תשיג תשואה ריאלית חיובית, שתפצה על התשואה הריאלית השלילית. החברה רשאית לגבות דמי ניהול קבועים, ולכן דמי הניהול צפויים להיות חיוביים גם ברבעון הראשון של שנת 2008, אך בשיעור נמוך עקב חוסר יכולת לגבות דמי ניהול משתנים כאמור. כמו כן בעקבות הירידות בשוקי ההון, פתיחת מרווחים באגרות החוב הקונצרניות והירידה בשער הדולר , נפגעו ההכנסות מהשקעות של חברות הקבוצה. בנוסף, לחברה מקורות רווח נוספים מפעילות ביטוח חיים (פעילות ריסק ומרווח פיננסי על פוליסות מבטיחות תשואה). מאחר ולא ניתן לאמוד את שני המרכיבים האחרונים שצויינו וכן לאור העבודה שטרם נסתיים הרבעון, לא ניתן להעריך את ההשפעה הכוללת של התנודתיות בשווקים הפיננסיים על תוצאות הקבוצה ברבעון הראשון. האמור בפסקה זו הינו מידע צופה פני עתיד, המבוסס על התשואות שהשיגה החברה עד למועד הדוח. הערכת החברה כאמור עשויה לא להתממש אם תחול עלייה משמעותית בתשואות בשווקים הפיננסיים.

<u>רפורמת בכר</u>

לתיאור רפורמת בכר, החקיקה שבאה בעקבותיה והשפעותיה, ראו סעיפים 3.1.1, 3.1.2(א) לעיל וכן סעיף 10.2.2 להלן.

10.1.2 <u>מחסומי כניסה ויציאה עיקריים ושינויים החלים בהם</u>

מחסומי הכניסה העיקריים לכלל תחומי הפעילות של הקבוצה הינם:

א. קיום תשתית טכנולוגית ומקצועית התומכת בתחומי הפעילות שבה פועלת הקבוצה, כוח אדם מיומן, קשרים עסקיים מפותחים עם מבטחי משנה וידע וניסיון מול ספקי שירותים עיקריים ובכלל זה ספקים לישוב תביעות וספקים בתחום שירותי הבריאות;

ב. הצורך בעמידה בתנאים הנדרשים על פי דין לקבלת רישיונות עיסוק וקבלת היתרים לשליטה ולהחזקת אמצעי שליטה, לפי העניין; עמידה בדרישות הרגולציה;

ג. דרישה לקיום הון עצמי מינימלי;

ד. בניית מערכי שיווק אפקטיביים בתחומי הפעילות השונים;

ה. מחסומי יציאה עיקריים מתחומי הפעילות של הקבוצה נובעים בעיקר מהצורך בהמשך הטיפול בתיק הלקוחות הקיים ובתביעות ביטוחיות לעתים לתקופות ארוכות ("Run-Off").

10.2 מגבלות ופיקוח על פעילות התאגיד

10.2.1 פיקוח בתחומי הפעילות השונים

פעילות הקבוצה בתחומי הפעילות השונים כפופה לרגולציה רבה וייחודית ולחובת קבלת היתרים ורישיונות מרשויות המדינה השונות, ובכלל זה, הממונה.

במסגרת זו, כפופה הקבוצה, בין היתר, להוראות חוק החברות ולתקנות שהותקנו מכוחו; להוראות חוק הפיקוח ולהוראות פקודת מס הכנסה, להוראות חוק קופות הגמל וחוק הייעוץ הפנסיוני ולתקנות שהותקנו מכוחם של כל אלה.

למיטב ידיעת החברה, הקבוצה אינה מצויה בהפרה מהותית של הוראות החקיקה והרגולציה החלות עליה, אשר עשויה להיות לה השפעה מהותית על עסקי הקבוצה.

יצויין, כי במקומות בפרק תאור עסקי החברה זה, בהם מתוארת חקיקה ו/או רגולציה חדשה, אשר החברה מעריכה כי השפעתה על עסקי החברה ופעילותה עשויה להיות מהותיות, מצויינת הערכת החברה לגבי ההשפעה כאמור.

להלן יפורטו החוקים והתקנות המרכזיים החלים על הקבוצה, בנוסף לחוקים שפורטו בסעיפים המתאימים לפי תחומי הפעילות השונים.

10.2.2 חוק הפיקוח והתקנות שהוצאו מכוחו (להלן: "תקנות הפיקוח") - תמצית הוראות חוק הפיקוח

חברות הביטוח כפופות להוראות חוק הפיקוח ותקנות הפיקוח. בחוק הפיקוח ובתקנות הפיקוח מוסדרים, בין היתר, הנושאים העיקריים שלהלן:

על פי חוק הפיקוח, עיסוק בביטוח מחייב קיום רישיון מבטח בידי העוסק, המוגבל לענפי הביטוח הנקובים ברישיון. רישיון מבטח ניתן על ידי המפקח לאחר התייעצות בוועדה מייעצת שהוקמה על פי החוק (להלן: "**הועדה**"). ברישיון מבטח ניתן לקבוע תנאים והגבלות, ומותר לשנותם, הכול בהתייעצות עם הועדה. החזקת יותר מ-5% מסוג מסוים של אמצעי שליטה בתאגיד מבטח וכן שליטה בתאגיד מבטח, מצריכות היתר מהמפקח. להיתר שקיבל מר מנחם גורביץ בחודש דצמבר 2007, על רקע רכישת שומרה כמפורט בסעיף 1.1.2 לעיל, ראו סעיף 10.2.10 להלן.

החוק מסמיך את שר האוצר לקבוע בתקנות בנוגע למבטח, באישור ועדת הכספים של הכנסת, הוראות בדבר הון מניות מונפק ונפרע מינימלי ועודף מינימלי של נכסים לעומת התחייבויות.

כמו כן מוסמך שר האוצר לקבוע בתקנות הוראות בדבר: סוגי נכסים שיחזיק מבטח כנגד התחייבויותיו לסוגיהן ושיעוריהם ביחס להתחייבויות; דרכי החזקת נכסים כנגד התחייבויות המבטח; המקרים בהם רשאי מבטח להשקיע בחברה בת שלו, בבעל אמצעי שליטה בו, במבטח אחר או בסוכן ביטוח; חובת מבטח להחזיק עתודות ביטוח ודרכי חישובן; עיסוק כמבטח בחו"ל; השיעור המינימלי של חלק הסיכון שישאו בו מבטחים בישראל, השיעור המקסימלי של חלק הסיכון שישא בו מבטח; הלוואות שמבטח רשאי לתת וערבויות שהוא רשאי לערוב ושיעוריהן (קביעת הוראות בתקנות לעניין זה, תתבצע לאחר התייעצות עם נגיד בנק ישראל).

דוחות כספיים שנתיים מבוקרים של מבטח וכן דוחות כספיים מסוקרים לתקופות ביניים, יערכו, יוגשו למפקח ויפורסמו ברבים בדרך ששר האוצר קבע בתקנות, לרבות תוכן, מידת פירוט והעקרונות החשבונאים להכנתם.

מבטח חייב לנהל מערכת חשבונות נפרדת לגבי עסקי ביטוח חיים, חייב להחזיק נכסים לכיסוי התחייבויותיו בביטוח חיים, ולרכוש ביטוח משנה נפרד לעסקים אלה.

למפקח סמכות לברר תלונות מן הציבור בדבר פעולה של מבטח בענייני ביטוח, ולהורות על תיקון ליקוי שנמצא.

במסגרת תיקון לחוק הפיקוח (כחלק מרפורמת בכר) נקבעו הוראות המסדירות את המשטר התאגידי של מבטחים, לרבות הוראות בדבר דרכי הפעולה של המבטחים לעניין מינוי דירקטורים ונושאי משרה שונים, פעילות אורגנים שונים בחברה וחובות דיווח למפקח. לעניין זה, הוחלו על מבטח, בשינויים המחוייבים, הוראות שונות מחוק החברות החלות דרך כלל על חברות ציבוריות. כך למשל, נדרש מבטח למנות דירקטורים חיצוניים כהגדרתם בחוק החברות וכן לקיים ועדת ביקורת. כמו כן, מכוח חוק הפיקוח נדרש מבטח למנות וועדות השקעה. בנוסף, נקבעו הוראות בדבר מינוי נושאי משרה מסוימים ובכלל זה, אקטואר, מנהל סיכונים, מבקר פנים. לגבי נושאי משרה מסוימים שהוגדרו בחוזר מפקח מחודש דצמבר 2005(דירקטור, מנכ"ל, מבקר פנימי, יו"ר/חבר ועדת השקעות, מנהל כספים, אקטואר, מנהל סיכונים ויועץ משפטי) נקבעה בחוק חובת הודעה מוקדמת על הכוונה למנותם בכפוף לקבלת אישור המפקח למינוי, ולו בהעדר התנגדות. בנוסף לדיווח הכספי, הוסמך שר האוצר לקבוע חובת דיווח מיידי ומתן הודעות שונות למפקח (טרם נקבעו הוראות לעניין זה). כן נקבע בסעיף 42א לחוק הפיקוח איסור בדבר הכללת פרט מטעה או אי הכללת פרט שהעדרו עלול להטעות בהודעות ובדוחות, תוך החלה לעניין זה, בשינויים המחויבים, של הוראות פרק ה' לחוק ניירות ערך שכותרתו "אחריות לתשקיף". יצוין, כי סעיף 2(ב) לחוק הפיקוח מסמיך את המפקח (בכפוף להתייעצות עם הועדה) לתת הוראות שונות הנוגעות לדרך פעולתם ולדרכי ניהולם של מבטחים, סוכני ביטוח, נושאי משרה בהם וכל מי שמועסק על ידם. יחד עם סעיף 42(3) לחוק, המקנה למפקח סמכות להורות על הגשת דוחות והודעות, ניתנו בידי המפקח כלים לקיום פיקוח אקטיבי על שוק ההון. בנוסף על האמור לעיל, הוענקו למפקח בחוק סמכויות הסדרה נרחבות ואמצעי אכיפה מחמירים יותר מבעבר הכוללים, בין היתר, עיצומים כספיים וקנסות אזרחיים וזאת מעבר לענישה הפלילית שאף היא הוחמרה תוך הטלת אחריות במקרים מסוימים גם על נושאי משרה בתאגיד.

בחודש יולי 2007 פורסמו תזכירי חוק לתיקון חוק הפיקוח וחוק קופות גמל. תזכירי החוק נועדו לתקן אי התאמות בין החוקים השונים שהוחלו במסגרת תיקוני "רפורמת בכר", וכן לתקן קשיים שהתגלו ביישומן של הוראות שונות בחקיקה החדשה וכן בחקיקה שהייתה קיימת ערב תיקוני "רפורמת בכר". במסגרת הצעות החוק מוצעים תיקונים שונים, ובין היתר, הרחבת היקף הסמכויות המוענקות למפקח על הביטוח, ביטול המועצה המייעצת, השוואת הוראות החוק הרלבנטיות לסוכני הביטוח ולמשווקים ויועצים פנסיוניים, הרחבת הגדרת "שליטה" במבטח או בסוכן תאגיד המחייבת היתר שליטה וכן הרחבת הדיווח הנדרש מבעלי היתר השליטה. שני תיקונים אלו נחקקו בחודש ינואר 2008.

10.2.3 <u>חוק חוזה הביטוח</u>

חוק חוזה הביטוח מסדיר היבטים שונים הנוגעים לחוזה הביטוח ויחסי מבטח-סוכן-מבוטח. על פי חוק חוזה הביטוח, חוזה ביטוח הוא חוזה בין מבטח לבין מבוטח המחייב את המבטח, תמורת דמי ביטוח, לשלם, בקרות מקרה הביטוח, תגמולי ביטוח למוטב.

על פי החוק, הודעה על קרות מקרה ביטוח תימסר למבטח על ידי המבוטח או המוטב מיד לאחר שנודע להם על קרות מקרה הביטוח ו/או הזכות לקבלת תגמולי ביטוח. משנמסרה למבטח הודעה כאמור על המבטח מוטלת חובה לעשות את הדרוש לבירור חבותו ועל המבוטח למסור למבטח תוך זמן

סביר לאחר שנדרש לכך את המידע והמסמכים הדרושים לבירור החבות. להימנעות ממסירת מידע כאמור השפעה על זכאות המבוטח או המוטב לתגמולי הביטוח וסכומם.

תגמולי הביטוח ישולמו תוך 30 יום מהיום שהיו בידי המבטח המידע והמסמכים הדרושים לבירור חבותו. סכומים שאינם שנויים במחלוקת בתום לב ישולמו תוך 30 ימים מיום מסירת התביעה.

על תגמולי הביטוח יתווספו הפרשי הצמדה למדד מיום קרות מקרה הביטוח וריבית בהתאם לחוק פסיקת ריבית והצמדה, התשכ"א-1961, מתום 30 ימים מיום מסירת התביעה.

בנוסף כולל החוק, בין היתר, הוראות בדבר חובות גילוי של המבוטח ותוצאות אי הגילוי, תנאים לביטול חוזה ביטוח, מעמד המוטב וזכויותיו, הוראות בנוגע להשלכות של שינויים בסיכון המבוטח וכן קביעת הוראות מיוחדות החלות על ענפי הביטוח השונים (ביטוח חיים, ביטוח תאונה מחלה ונכות, וביטוח נזקים).

10.2.4 **חוק הגנת הפרטיות**

חוק הגנת הפרטיות קובע הוראות בדבר מאגרי מידע, כאשר מאגר מידע מוגדר כאוסף של נתוני מידע המוחזק באמצעי מגנטי או אופטי והמיועד לעיבוד ממוחשב, למעט חריגים הקבועים בחוק הגנת הפרטיות. החוק קובע הסדרים בעניינים העיקריים הבאים: המקרים בהם חייב בעל מאגר מידע ברישום המאגר בפנקס מאגרי המידע, תנאים לניהול והחזקה של מאגר מידע החייב ברישום, השימוש במאגר, החובות החלות על האדם או התאגיד המבקש את המידע על מנת להכניסו למאגר המידע, זכות העיון במידע, האחריות החלה על בעל מאגר מידע לאבטחת המידע במאגר, ההגנות הנתונות לבעל מאגר מידע ועוד.

10.2.5 **חוק דמי מחלה, התשל"ו-1976, חוק דמי מחלה (היעדרות בשל מחלת ילד), התשנ"ג-1993, חוק דמי מחלה (היעדרות בשל מחלת הורה), התשנ"ד-1994, חוק דמי מחלה (היעדרות בשל מחלת בן זוג), התשנ"ח-1998, חוק דמי מחלה (היעדרות עקב היריון ולידה של בת זוג), התש"ס-2000**

חוקים אלו והתקנות מכוחם קובעים, בין היתר, הוראות לעניין זכאותם של עובדים לקבלת תגמול בגין ימי מחלתם, צבירת ימי מחלה ומגבלות על צבירה זו, תנאי הזכאות לקבלת דמי מחלה, אפשרות לביטוח דמי מחלה ועוד.

10.2.6 **חוק איסור הלבנת הון, התש"ס - 2000 (להלן: "חוק איסור הלבנת הון")**

בהתאם לחוק איסור הלבנת הון ולצווים מכוחו מוטלות על מבטח, קופת גמל וסוכן ביטוח חובות זיהוי ואימות פרטי המבוטח בפוליסות ביטוח חיים בהם קיים מרכיב חיסכון ופרטי עמית בקופות גמל, וכן חובת שמירה של מסמכי הזיהוי. בנוסף, קיימת חובת דיווח לרשות לאיסור הלבנת הון במקרים של פעולות בלתי רגילות הנחזות כפעולות מעוררות חשד (פירוט נוסף לעניין צווי איסור הלבנת הון ראו בסעיף 3.1.2(ח) לעיל).

10.2.7 **חוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006 (להלן: "חוק תובענות ייצוגיות")**

בחודש מרץ 2006, חוקק חוק תובענות ייצוגיות. החוק קובע כללים אחידים להגשת תובענות ייצוגיות וניהולן, ומבטל את מרבית ההסדרים שהיו קיימים עד כה בחקיקה הראשית, לרבות את פרק ה'1 לחוק הפיקוח.

החוק מרחיב את האפשרות להגשת תובענות ייצוגיות הן מבחינת זכות העמידה לתאגידים והן מבחינת עילות התובענה ובפרט הרחבת האפשרות להגשת תובענות ייצוגיות בתחום הביטוח (בהתאם לסעיף 2 לתוספת השנייה לחוק תובענות ייצוגיות). שיקולי יציבות הנתבע נקבעו במפורש כשיקול במסגרת השיקולים לאישור התובענה כייצוגית.

הגדרת הקבוצה תיקבע על ידי בית המשפט במסגרת ההחלטה לאישור התובענה כייצוגית, תוך מתן אפשרות לפרטים להודיע על סירובם להיכלל בקבוצה התובעת. בנוסף, נקבע בחוק כי בנסיבות מיוחדות רשאי בית המשפט לקבוע כי הקבוצה תוגדר כך שתכלול את מי שנתן הודעה פוזיטיבית על רצונו להצטרף לתובענה.

כמו כן, קובע החוק הסדרים מפורטים בעניין אישור הסדרי פשרה לרבות החובה למינוי בודק מטעם בית המשפט. לעניין זה, פרסום הודעות לחברי הקבוצה, הסתלקות תובע או עורך דין מייצוג, פסיקת פיצויים ודרכים להוכחת הסעד על ידי חברי הקבוצה, פסיקת גמול לתובע המייצג ושכר טרחה לעורך הדין המייצג את הקבוצה.

החוק מורה על הקמת קרן למימון תובענות ייצוגיות אשר תסייע לתובענות ייצוגיות בעלות חשיבות חברתית וציבורית וכן מורה על ניהול פנקס תובענות ייצוגיות אשר יהיה פתוח לעיון הציבור באינטרנט.

במסגרת הוראות מעבר נקבע כי החוק חל גם על תובענות ובקשות לאישור תובענות כייצוגיות התלויות ועומדות.

מתוקף חוק הפיקוח הותקנו, בין היתר, התקנות העיקריות הבאות:

1) **תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (הפחתה של סכומי העיצום הכספי), תשס"ח-2007**

על פי התקנות, בהתקיים נסיבות המפורטות בהן, יפחית המפקח את סכומי העיצום הכספי שהוא מוסמך להטיל.

2) **תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (דינים וחשבונות כספיים), התשס"ז-2007**

תקנות אלה מטילות על מבטח ישראלי, חברה מנהלת וחברה מנהלת של קופת גמל לקצבה, את החובה להגיש לממונה דין וחשבון כספי שנתי ורבעוני. עוד מוסיפות התקנות וקובעות, כי על הדין והחשבון הכספי השנתי להיות מבוקר בידי רואה חשבון ואילו על אלה הרבעוניים להיות מסוקרים בידי רואה חשבון. התקנות מחילות את האמור גם על עסקיו בישראל של מבטח חוץ. תחילת התקנות ביום ה-1 במרץ 2007, בכפוף למספר סייגים, כמפורט בתקנות.

3) **תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (דירקטוריון וועדותיו), התשס"ז-2007**

מטרת תקנות אלה, אשר הותקנו בחודש יולי 2007, לחזק את תשתית המשטר התאגידי בגופים מבטחים וזאת, בין היתר, באמצעות קביעת כללים להבטחת פעילותו התקינה של הדירקטוריון וועדותיו, הבטחת עצמאותו, כשירות חבריו, הרכבו, כללים למניעת ניגודי עניינים, נושאים בהם הדירקטוריון חייב לדון ולהחליט, נוכחות ומניין חוקי בישיבותיו. התקנות מתייחסות לדירקטוריון מבטח ונקבעו בהן הקלות לעניין דירקטוריונים של חברות המנהלות קופות גמל. התקנות נכנסו לתוקף בחודש אוגוסט 2007, אולם לגבי סעיפים מסויימים חלות הוראות מעבר, הקובעות מועד תחולה מאוחר יותר.

4) תקנות ההון המינימלי

תקנות אלה מסדירות את ההון העצמי המינימלי הנדרש ממבטח. ההון העצמי המינימלי הנדרש ממבטח מושפע, בין היתר, מהיקף הפעילות בביטוח כללי או מרמת התביעות בביטוח כללי, מסך הוצאות הרכישה הנדחות בביטוח חיים ובביטוח בריאות, מהיקף הנכסים המוגדרים בתקנות אלה כ"נכסים בלתי מוכרים", מתוספת הון נדרש בגין ביטוח סיעודי, ומתוספת הון בגין השקעה בחברות בנות שהן מבטח. בתקנות ההון המינימלי נקבעו הגדרות שונות המתייחסות להון חברות הביטוח, ובין היתר, הגדרת הון ראשוני, הון משני והון עצמי.

בהתאם לתקנות ההון המינימלי, ה"הון הראשוני" המינימלי למבטח העוסק בביטוח חיים ובביטוח כללי הינו 60 מיליון ש"ח צמוד למדד, למן המדד היסודי שפורסם ביוני 1997.

באור מס' 16(א) לדוחות הכספיים, מפרט את סכומי ההון הנדרשים ממנורה מבטחים ביטוח והסכומים הקיימים בהתאם לתקנות ההון המינימלי.

בחודש אוגוסט 2007 התקבל תיקון לתקנות ההון המינימלי. התיקון קבע, בין היתר, דרישת הון בגין סיכונים מיוחדים בביטוח חיים כצעד משלים לביטול ההפרשה לעתודה לסיכונים מיוחדים בביטוח חיים. בין היתר, נקבעה דרישת ההון בשיעור של 0.17% מהסכום בסיכון בשייר עצמי ליום 31 בדצמבר 2006, ובלבד שדרישת ההון לא תפחת מהסכום של 0.17% מהסכום בסיכון בשייר עצמי ליום 31 בדצמבר 2006 ראו באור מס' 16(ד) לדוחות הכספיים.

בחודש אוקטובר 2007 פורסמה טיוטת תקנות לתיקון תקנות ההון המינימלי שבמרכזן חיזוק דרישות ההון מחברות ביטוח כחלק מהיערכות לקראת יישום הדירקטיבה האירופית "Solvency II", שעיקרה הקצאת הון יעילה הנוגעת למכלול הסיכונים להם חשופות חברות הביטוח לרבות סיכונים ביטוחיים, סיכוני שוק, סיכוני אשראי וסיכונים תפעוליים. בבסיס דירקטיבה זו עומדת הקביעה כי הון עצמי של חברת ביטוח נועד לשמש ככרית לספיגת הפסדים הנובעים מהתממשותם של סיכונים בלתי צפויים להם חשופה חברת הביטוח, אשר לא זוהו על ידה באופן ספציפי או שלא הוערכו על ידה באופן מספק. על פי טיוטת התקנות ידרשו חברות הביטוח להגדיל את הונן עד סוף שנת 2011 כאמור באופן מדורג. בעקבות דיון בטיוטה שהתקיים בין הפיקוח לענף, סוכם כי תפורסם טיוטה חדשה לגבי דרישות ההון. לפיכך, אין ודאות באשר לפרטי ההסברים שיקבעו. בחודש פברואר 2008, פרסם המפקח טיוטת חוזר לאימוץ הדירקטיבה Solvency II, העוסקת בחישוב דרישות ההון בגין חשיפה לסיכונים ביטוחיים, סיכוני שוק, סיכוני אשראי וסיכונים תפעוליים. ראו גם סעיף 10.2.8. ראו גם ביאור 16(ד) לדוחות הכספיים.

5) תקנות דרכי ההשקעה

בתקנות דרכי ההשקעה כלולות, בין היתר, הוראות לעניין: הלוואות שמבטח רשאי לתת. סוגי הנכסים שיחזיק מבטח כנגד התחייבויותיו, מגבלות לעניין השקעת מבטח בחברת בת או מוחזקת שלו, בבעל אמצעי שליטה בו, בבעל עניין בו, במבטח אחר או בכל תאגיד אחר העוסק בתיווך בענייני ביטוח, חובת מבטח למנות שתי ועדות השקעה, האחת לעניין ניהול תיק השקעות תלויות תשואה ("משתתף"), והשנייה לעניין ניהול תיק השקעות שאינן תלויות תשואה ("נוסטרו"), הרכב הוועדות, תפקידן ודרכי פעולתן.

תקנות דרכי ההשקעה מעבירות את האחריות לבחירת התמהיל הנכסי, מעבר לנדרש על פי התקנות, למבטח, וכפועל יוצא מכך הן מותירות בידו את האחריות לקביעת היחס בין תשואה צפויה לסיכון צפוי הנובע מאסטרטגיית ההשקעות השונות, כל זאת בכפוף למגבלות מדד פיזור סיכון, מאזן ההצמדה ומשך חיים ממוצע מתוקן, כפי שנקבעו בתקנות.

תקנות דרכי ההשקעה צמצמו בצורה משמעותית את ההגבלות החלות על דרכי ההשקעה של המבטח, ובמסגרתן, נפתחת בפני חברות הביטוח האפשרות להשקיע בתחומים נרחבים בהם לא ניתן היה להשקיע בעבר, בכפוף לתנאים המפורטים בתקנות. בין השאר, יכול המבטח לבצע עסקאות השאלת ניירות ערך, עסקאות מכירה בחסר, להשתתף בהנפקה והשקעה באג"ח לא סחירות, להשקיע בניירות ערך בחו"ל, להשקיע בנדל"ן מניב, להשקיע בנדל"ן בחו"ל ועוד.

לגבי פוליסות ביטוח חיים שהונפקו החל מיום 1 בינואר 2004, נאסרה החזקת יתרת הוצאות רכישה נדחות (DAC) כנגד התחייבות הנובעת מעסקי ביטוח חיים משתתף ברווחים בישראל. החזקת ה-DAC כאמור הינה כנגד התחייבויות שאינן ביטוחיות ויתרות הון עצמי ועודפי הון עצמי.

בחודש ספטמבר 2007 פרסם המפקח טיוטה שנייה של תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (כללי השקעה), התשס"ו-2006, אשר אמורות להחליף את תקנות דרכי ההשקעה וכן את תקנות קופות הגמל ולאחד את כללי ההשקעה החלים על גופים מוסדיים. בין היתר, מוצעים שינויים בחלק מכללי ההשקעה הקיימים על מנת להתאימם למדיניות משרד האוצר בדבר דרכי פעילות שוק ההון בכלל ודרך פעילות המשקיעים המוסדיים בפרט (לרבות השוואת כללי ההשקעה על החלק החופשי של קרנות הפנסיה הותיקות, ביטול התלות שבין רמת הדירוג לבין שיעור ההשקעה המותר בתאגיד בודד וקבוצת לווים, הרחבת האפשרות להשקיע במדינות שדירוג האשראי שלהם הוא BB ומעלה ועוד). בנוסף, מתייחסת טיוטת התיקון למגבלות שיחולו על התקשרויות עסקיות בין גופים מוסדיים לתאגידים הקשורים להם וזאת בשל השינוי שחל בבעלות על הגופים המוסדיים ובפרט להפיכתן של קבוצות הביטוח לתאגידים פיננסים בעלי מגוון רחב של פעילויות.

ראו להלן גם פירוט לגבי נייר עמדה של המפקח לעניין השקעות גופים מוסדיים בחו"ל בסעיף 10.2.8(3) להלן וחוזר המפקח לעניין העמדת אשראי לא סחיר על ידי גופים מוסדיים בסעיף 10.2.8(29) להלן. להערכת החברה, אגף השקעות בחברת הבת יידרש להתאים את פעילותו על פי השינויים המוצעים. עם זאת, החברה מעריכה כי למכלול השינויים המוצעים לא תהיה השפעה מהותית על החברה.

6) תקנות החישוב

בתקנות החישוב כלולות, בין היתר, הוראות לעניין חובת מבטח להחזיק עתודות ביטוח ודרכי חישובן והפרשות לתביעות תלויות, כמפורט בסעיף 1.3.2 לעיל.

7) תקנות פרטי דין וחשבון

תקנות פרטי דין וחשבון קובעות הוראות בדבר תוכנם, פרטיהם והעקרונות החשבונאים לעריכתם של הדו"חות הכספיים השנתיים והדו"חות הכספיים ביניים של מבטח, הכוללים דיווח כספי רחב לציבור ולמפקח, תוך שילוב חלק מתקנות ניירות ערך (עריכת דו"חות כספיים שנתיים), התשנ"ג-1993 והתאמתן לענף הביטוח. המפקח

מוסמך מכוח התקנות לפרסם חוזרים והוראות בדבר אימוץ כללי חשבונאות נוספים למבטחים. מכוח תקנות אלו הוצא חוזר, המאמץ את החלת כללי החשבונאות הבינלאומיים על חברות ביטוח.

8) תקנות וחוזרים נוספים

בתקנות נוספות נקבעו הוראות בדבר תנאים שיש לכלול בחוזי ביטוח בנושאים הבאים: איסור גביית תוספת לדמי ביטוח יסודיים בשל סיכונים, תנאים או הטבות שמבוטח זכאי להם מכוח חיקוק כלשהו, ביטוח חיים קבוצתי, אחידות מטבע בחוזי ביטוח ותנאים לגביית דמי ביטוח בתשלומים, תנאי הצמדה בחוזה לביטוח חיים, תנאי חוזה לביטוח רכב פרטי, החזר פרמיה במקרה של ביטול חוזה לפני תום תקופת הביטוח ביוזמת המבטח שלא בנסיבות שהמבוטח הפר את החוזה או ניסה להונות את המבטח, איסור התניית אישור תביעה בחתימת טופס קבלה ושחרור אלא אם בעת החתימה משולמים תגמולי הביטוח, הוראות שיש לכלול בחוזה לביטוח נוסעים וכבודתם בנסיעות לחו"ל, הוראות שיש לקבוע בחוזה לביטוח חיים, ודרכים בהם רשאי מבטח המנפיק פוליסות ביטוח משתתף ברווחים לגבות דמי ניהול בעד ניהול תיק השקעות, כולל שיעור דמי הניהול שייגבו ואופן חישובם.

בנוסף, נקבעו בתקנות הוראות בדבר צורת חוזה הביטוח בנושאים הבאים: תוכן חוזי הביטוח (רכב ודירות), סייגים לחבות המבטח או להיקף הכיסוי המפורט בחוזה הביטוח, אמצעי ההגנה הנדרשים מהמבוטח (במקרה של ביטוח רכוש).

כן נקבעו בתקנות הוראות בדבר דמי ביטוח שרשאי מבטח לגבות מהמבוטחים בביטוח רכב רכוש ובנוגע לדמי ביטוח הנגבים בתשלומים.

מבטח המבקש להנהיג תכנית ביטוח שפרטיה לא הוגשו למפקח, לשנות את תנאיה, את דמי הביטוח והתשלומים האחרים שפרטים עליהם הוגשו למפקח, יודיע על כך למפקח עשרה ימים לפני שיחול השינוי. בענפי ביטוח שקבע שר האוצר בצו לעניין זה, לא ינהיג מבטח תוכנית או שינוי כאמור אלא בהיתר המפקח. הענפים הטעונים היתר כאמור הנם: ביטוח חיים, ביטוח רכב חובה, ביטוח רכב רכוש, ביטוח דירות ובתי עסק וביטוח השקעות רוכשי דירות לפי דרישות חוק המכר (דירות) (הבטחת השקעות של רוכשי דירות), התשל"א-1971.

בחודש ינואר 2005 פרסם המפקח חוזר ובו הוראות בדבר מתן הלוואות לסוכני ביטוח אשר מפרט את התנאים והמגבלות למתן ההלוואות לסוכנים. החוזר האמור קובע במפורש נוסחאות לחישוב גובה הלוואה לסוכן הנגזרות מהיקף העמלות הצפוי לסוכן מהפוליסות שנמכרו על ידו ופרמטרים נוספים אחרים. כמו כן, קובע החוזר הוראות בדבר הבטוחות שעל הסוכן להמציא כדי לקבל הלוואות מעבר לשעבוד העמלות הצפויות.

בחודש ינואר 2008 פרסם המפקח טיוטת תקנות הפיקוח על שירותיים פיננסים (ביטוח) (כללים למניעת ניגוד עניינים של רואה חשבון מבקר), התשס"ח- 2008. טיוטת התקנות מגדירה הוראות לעניין אי תלות של רואה חשבון מבקר וכן הוראות בדבר מניעת ניגוד עניינים של אקטואר מבקר.

בחודש פברואר 2008 פורסמה על ידי משרד המשפטים הצעת תקנות החברות (הוראות ותנאים לעניין הליך אישור הדוחות הכספיים), התשס"ח- 2008. הצעת התקנות עוסקת באופן אישור הדוחות הכספיים והתאמת השינויים הרגולטוריים אשר נעשו בתחום זה

בעולם לדין הקיים בישראל. התקנות ממליצות כי החובה לאישור הדוחות הכספיים בהתאם לתקנות תחול גם לגבי חברות פרטיות שהינם תאגידים מדווחים וכי מומלץ לחייב חברות אלו למנות דירקטורים אשר מתקיימים בהם תנאי הכשירות של דירקטורים חיצוניים. בנוסף ממליצות התקנות כי קודם לאישור הדוחות הכספיים על ידי הדירקטוריון, יבחנו הדוחות הכספיים על ידי ועדה מיוחדת אשר כשירות חבריה תיבחן בהתאם למומחיות ומידת עצמאותם. נושא נוסף אשר נידון בתקנות הינו מהות ונוסח ההצהרה אשר תיחתם על ידי המחויבים בחתימה על הדוחות הכספיים וכמו כן בדומה לשינויים אשר נעשו על ידי ה- Sarbanes Oxley Act of 2002 מומלץ לקבוע כי רואה החשבון המבקר של החברה יבקר את האפקטיביות של בקרות התפעול ובקרות הדיווח בחברה.

בחודש מרץ 2008, פרסמה הממונה על ההגבלים העסקיים החלטה בדבר הסדרי קונסורציום לאשראי בין בנקים לבין חברות ביטוח, ובין חברות ביטוח לבין עצמן בהתקיים התנאים המצטברים הבאים: א) החבירה של הגופים כאמור בקונסורציום חיונית במובן זה שאלמלא החבירה לא יתאפשר מתן אשראי ללקוח בתנאים סבירים. משמעותה של דרישה זו היא כי ניתן להראות שאלמלא החבירה הייתה רמת הסיכון לה נחשף כל גוף מוסדי בפני עצמו גבוהה באופן מהותי בהשוואה לרמת הסיכון הקיימת במתכונת של חבירה, כך שניתן להביא את הפערים הללו לידי ביטוי בשיעור הריבית למתן האשראי; ב) החבירה הייתה לפי הסכמת הלקוח מראש ובכתב, על גבי טופס נפרד; ג) ללקוח תינתן האפשרות לשאת ולתת על תנאי מתן האשראי עם מי מהגופים האמורים החברים בקונסורציום, לרבות באמצעות אדם אחר מטעמו. ההחלטה אינה מונעת מבנקים וחברות ביטוח, או חברות ביטוח, החפצות ליתן אשראי משותף שלא בהתאם לתנאים שבהחלטה, לפנות לממונה על ההגבלים העסקיים בהליך של פטור ספציפי. תוקפה של ההחלטה למשך 3 שנים.

בחודש יולי 2006 מינה המפקח וועדה לבחינת הצעדים הדרושים להגברת מעורבות הגופים המוסדיים בשוק ההון בישראל (ועדת חמדני). בכתב מינוי הוועדה מציין המפקח כי לאור הרפורמה בקרנות הפנסיה בשנת 2003, הרפורמה בשוק ההון ב- 2005 וכן השינויים העוברים על שוק ההון בכללותו בשנים האחרונות ישנו משנה חשיבות לחובת האמונים של הגופים המוסדיים כלפי ציבור החוסכים בהם וישנו צורך במעורבות פעילה של גופים אלו על החברות בהן הם משקיעים את כספם של החוסכים. מטרת הוועדה הייתה להציע צעדים לחיזוק מעורבות הגופים המוסדיים בשוק ההון, תוך בחינת המודלים השונים הנהוגים בעולם והמגבלות החלות על הגופים האמורים ביחס להחזקות בתאגידים שונים. הוועדה פרסמה את המלצותיה בחודש ינואר 2008 כאשר הנושאים בהם עוסקות המלצות הוועדה הינם: היקף חובת ההשתתפות וההצבעה של הגופים המוסדיים, התמודדות עם החשש מניגוד עניינים על ידי עידוד פעילותם של גופים מקצועיים אשר יסייעו לגופים המוסדיים בגיבוש החלטתם בהצבעה, עידוד הגופים המוסדיים להגברת המעורבות בתחומים החורגים מן הצבעה באסיפה הכללית ולבחינת איכות הממשל התאגידי של התאגידים בהם הם משקיעים, הסרת חסמים בפני פעולה משותפת של גופים מוסדיים ושינוי מנגנון המינוי של דירקטורים חיצוניים על מנת לעודד מעורבות פעילה של הגופים המוסדיים בתחום זה.

10.2.8 **<u>להלן יפורטו עיקרי החוזרים המרכזיים שפורסמו על ידי המפקח במהלך השנתיים האחרונות, והחלים על הקבוצה (נוסף על החוזרים הספציפיים שפורטו בסעיפים 3 עד 10 לעיל)</u>:**

1. בחודש דצמבר 2005 פרסם המפקח חוזר שעניינו דיווח לממונה על נושאי משרה במבטח. החוזר נוגע למועמדים למינוי כנושאי משרה שהחברה מצרפת לשורותיה, והוא כולל שאלון פרטים אישיים למועמד, הצהרת המועמד וטופס למילוי על ידי החברה. חוזר זה נועד להגביר את הפיקוח על מינויים של נושאי משרה לחברות אלו.

2. בחודש דצמבר 2005 פרסם המפקח חוזר שעניינו צירוף הצהרת מנכ"ל וסמנכ"ל כספים לדוחות הכספיים של מבטח. בחוזר אומצו נוסחי ההצהרות שקבעו הפיקוח על הבנקים ורשות החברות הממשלתיות, שמצידן אימצו את נוסחי ההצהרות שקבעה הרשות לניירות ערך בארה"ב לעניין הגילוי הנאות בדוחות הכספיים.

3. בחודש ינואר 2006 פרסם המפקח חוזר המחיל על חברות הביטוח את החובה לצרף לדוח התקופתי את פרק תיאור עסקי התאגיד כמשמעותו בחוק ניירות הערך והתקנות מכוחו לעניין זה, בשינויים המתחייבים. החוזר מפרט את מבנה הדוח על סעיפיו ותחילתו נקבעה לדוחות התקופתיים לשנת 2005.

4. בחודש ינואר 2006 פרסם המפקח חוזר ובו הוראות בדבר הדיווחים הכספיים של חברות הביטוח. החוזר והוראותיו נוצרו בעקבות פרסום תקן בינלאומי בחשבונאות בנושא "חוזי ביטוח", ועבודת וועדה מקצועית שמינה המפקח לעניין זה.

5. בחודש מאי 2006 פרסם המפקח נייר עמדה בנושא השקעות הגופים המוסדיים בחו"ל - מצב קיים, השלכות והצעות לפתרון. נייר העמדה עוסק בהשלכות הנגזרות מהשיעור הנמוך של השקעות הגופים המוסדיים בחו"ל ומפרט את הסיכונים הכרוכים בכך. המסמך מתייחס לחסמים שעדיין קיימים ומגבילים את אפשרויות ההשקעה של הגופים המוסדיים בחו"ל ומציע צעדים להסרתם, אשר יבואו לידי ביטוי בתיקוני חקיקה עתידיים, תוך התייחסות לתפקידי מנהל הסיכונים וועדות ההשקעות, ותוך התייחסות להשקעות כספי התיק המשתתף ברווחים, קופות הגמל וקרנות הפנסיה.

6. בחודש אוגוסט 2006 פרסם המפקח חוזר שעניינו מתכונת הגילוי בדבר יעילות הבקרות והנהלים לגבי הגילוי בדוחות ובדבר שינוי בבקרה הפנימית על דיווח כספי של גוף מוסדי. בחוזרים קודמים אומצו דרישות סעיף 302 של ה-SOX Act האמריקאי ונקבע כי בדוחות הכספיים של גופים מוסדיים (החל מהתקופה המסתיימת ביום 31 בדצמבר 2006), ייכללו ההצהרות לגבי הגילוי בדוחות הכספיים. החוזר הנוכחי קובע את מתכונת ההצגה והגילוי הנדרשת, אשר על פיה נדרש הגוף המוסדי לדווח על חולשה מהותית בהתייחס לאחד משני מצבים - מצב בו החולשה המהותית תוקנה עד למועד הדיווח או מצב בו נכון למועד הדיווח, הגוף המוסדי עדיין לא השלים את תיקונה של החולשה המהותית. עוד נקבע בחוזר, בין היתר, כי ההצגה והגילוי יצורפו לדוח הדירקטוריון של הגוף המוסדי וכי במסגרת הדוח תינתן הערכה לגבי יעילות הבקרות והנהלים בתחום הגילוי. יחד עם זאת, הוראות המעבר קובעות לגבי הדיווח הראשון כי במידה והחולשה המהותית תוקנה לאחר מועד הדיווח אך לפני מועד פרסום הדוח הכספי, היא תדווח במסגרת חולשה מהותית בבקרות ובנהלים לגבי הגילוי, אשר תוקנה עד למועד הדיווח.

7. בחודש ספטמבר 2006 פרסם המפקח חוזר בדבר איסור הטעיה בשם מבטח. על פי החוזר, מבטח נדרש לציין, בנוסף על כל שם מסחרי או

מותג שהוא עושה בו שימוש, גם את השם המופיע ברישיון המבטח שניתן לו, על גבי שלט משרדו ובכל תכתובת מטעמו, לרבות על נייר המכתבים המשרדי ובכל הפרסומים שהוא מפרסם עצמו בהם.

8. בחודש ספטמבר 2006 פרסם המפקח חוזר בדבר השלמת הכשרת סוכן ביטוח בענפי בריאות, רכוש או תאונות. החוזר קובע את מתכונת ההכשרה בביטוח בריאות הנדרשת מסוכני ביטוח חיים שלא החזיקו ברישיון בענף ביטוח תאונות עובר לתיקון חוק הפיקוח במסגרת חקיקת בכר. עוד קובע חוזר זה, בהשלמה לאמור בתקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (בקשה לרישיון, הכשרה, התמחות ובחינות של סוכני ביטוח, יועצים פנסיונים וסוכני שיווק פנסיוני), התשס"ו-2006, את מתכונת ההכשרה הנדרשת מסוכני ביטוח שהחזיקו רישיון בענף ביטוח תאונות אך לא בענף ביטוח רכוש ומסוכני ביטוח שהחזיקו רישיון בענף ביטוח רכוש אך לא בענף ביטוח תאונות.

9. בחודש אוקטובר 2006 פרסם המפקח חוזר בעניין מעילות והונאות מצד גורמים בתוך הארגון וגורמים מחוץ לארגון. מטרת החוזר לקבוע עקרונות בסיסיים לדרכי ההתמודדות של גוף מוסדי עם הונאות או מעילות מצד גורמים בתוך הארגון וגורמים מחוץ לארגון. כמו-כן, מעגן חוזר זה את חובת הדיווח למפקח במקרה של הונאה או מעילה מצד עובד הגוף המוסדי, סוכן ביטוח, יועץ פנסיוני או ספק שירותים אחר של הגוף המוסדי. עוד קובע החוזר הוראות בעניין אחריות הדירקטוריון והמבקר הפנימי ליישום החוזר, דרכי התמודדות עם הונאות ומעילות בגוף המוסדי, נהלים פנימיים וחובת עריכת סקר סיכונים בנושאי הונאות ומעילות. הוראות החוזר חלות מיום פרסומו, למעט סעיפים מסוימים שמועד תחילתם נקבע ליום 30 ביוני 2007.

10. בחודש אוקטובר 2006 פרסם המפקח חוזר (אשר עודכן בחודש יוני 2007) בדבר הוראה לניהול סיכוני אבטחת המידע של הגופים המוסדיים. החוזר קובע הוראות בשלושה תחומים עיקריים: דרישות לנושא ניהול אבטחת המידע בארגון; דרישות כלליות ליישום בקרות אבטחת מידע, ואופן הטיפול בנושאים הדורשים תשומת לב מיוחדת. עוד קובע החוזר הוראות בעניין אחריות הדירקטוריון וההנהלה ליישום בקרות אבטחת מידע וטיפול בנושאים הדורשים תשומת לב מיוחדת. בחוזר נקבעו הוראות מעבר ותחולה לסעיפיו השונים.

11. בחודש אוקטובר 2006 פרסם המפקח חוזר בדבר השקת תוכניות ביטוח או תקנון קופת גמל חדשים או כניסה לתחום פעילות חדש בגוף מוסדי (להלן בסעיף זה: "**פרוייקט**"). מטרת החוזר היא להגדיר פעולות מינימליות שעל גוף מוסדי לנקוט בעת השקת פרוייקט, וזאת על מנת להבטיח את ניהולו התקין. החוזר מתייחס, בין השאר, לניהול הסיכונים הטבועים בפרוייקט, הבטחת יכולת מימושו וזכויות הלקוחות לפיו, קביעת אבני דרך ליישומו, הבטחת קיומן של מערכות בקרה והטמעת הפרוייקט במערכות הממוחשבות של הגוף המוסדי, ותיעודם של כל אלה. עוד קובע החוזר כי על הדירקטוריון לקבוע קווים מנחים כלליים באשר לפעולות ההשקה, על ההנהלה לקבוע תוכנית פעולה מפורטת בהתאם לקווים המנחים של הדירקטוריון וכן על מבקר הפנים לבדוק את אופן יישום תכנית הפעולה במהלך השנה העוקבת לשנת ההשקה.

12. בחודש אוקטובר 2006 פרסם המפקח חוזר שעניינו נוהל הגשת תוכנית ביטוח ותקנון קופת גמל חדשים לאישור המפקח (להלן בסעיף זה: "**התכנית**"). החוזר מתייחס הן לשינוי בתכנית קיימת והן להשקה של תכנית חדשה. החוזר קובע כי לבקשה יצורף מכתב בחתימת מנכ"ל החברה המנהלת של קופת הגמל או ראש התחום האחראי על ענף הביטוח הרלוונטי בחברת הביטוח, ובו יפורטו פרטי הבקשה בהתאם לחוזר. לבקשה לאישור תוכנית ביטוח או תקנון קרן פנסיה, או

לשינויים בהם, יצורף נספח שהוכן על ידי אקטואר הגוף המוסדי, אשר בין היתר סוקר את תנאי התוכנית העשויים להשפיע באופן מהותי על התעריפים, המקדמים וההתחייבויות הביטוחיות הקשורות לתוכנית ולבקשה. נספח המוגש לבקשה לתוכנית ביטוח, יכלול הצהרה של האקטואר למפקח. ההצהרה כוללת בין השאר, אישור כי התעריפים מספיקים/אינם מספיקים לצורך כיסוי העלויות הקשורות בכיסויים הביטוחיים בתוכנית. בנוסף, קובע החוזר כי המנהל האחראי יגיש הצהרה המאשרת כי מנהל הסיכונים של הגוף המוסדי בדק כי הגוף המוסדי ערוך לנהל את הסיכונים בתוכנית, וכי אחראי על מערכות המיכון של הגוף המוסדי הודיע כי הגוף המוסדי ערוך לתמיכה מיכונית בתוכנית. הוראות החוזר חלות מיום פרסומו.

13. בחודש אוקטובר 2006 פרסם המפקח חוזר הקובע כללים בנוגע לתפקידיהם, סמכויותיהם ודרכי עבודתם של אקטואר ממונה ושל מנהל סיכונים בחברת ביטוח ובחברה מנהלת של קרן פנסיה, ובנוגע למארג היחסים שבין האקטואר הממונה ומנהל הסיכונים ובינם לבין בעלי תפקידים אחרים במבטח. מטרת החוזר היא מיסוד תשתית במבטח להבטחת מקצועיות הייעוץ לדירקטוריון ולהנהלת המבטח וגילוי נאות לציבור בנוגע להערכת ההתחייבויות הביטוחיות של המבטח; הבטחת מתן ייעוץ מקיף ורציף לדירקטוריון ולהנהלת המבטח, לגבי כל סיכון מהותי למצב הכספי העתידי של המבטח וכן לגבי כל סיכון מהותי הנוגע לנכסים המוחזקים כנגד התחייבויות תלויות תשואה; הבטחת קיומם של משאבים ובקרות ראויים לכימות הסיכונים האמורים, למעקב אחריהם ולשליטה בהם וכן יישום מתודולוגיה להערכת ההשפעה הפוטנציאלית של הסיכונים האמורים ושל המתאם ביניהם, כשלב מקדים להקצאת הון המבוססת על מדידת סיכונים והון כלכלי במבטח. הוראות החוזר יחולו מיום פרסומו, למעט הוראות לעניין נושאים הקשורים לתפקיד מנהל הסיכונים של מבטח, שיכנסו לתוקף בהדרגה החל מסוף חודש מרץ 2007 ועד תום שנת 2008.

14. בחודש נובמבר 2006 פרסם המפקח חוזר שעניינו נוהל עבודת דירקטוריון וועדותיו. מטרת החוזר היא קביעת כללים ועקרונות לצורך הבטחת תפקודו היעיל של הדירקטוריון. החוזר קובע, בין היתר, כי הדירקטוריון יקבע נוהל אשר ייכללו בו, בין היתר, העניינים הבאים: קביעת דרכי מעקב אחר ביצוע החלטות הדירקטוריון וועדותיו, אופן הדרכת דירקטור המתמנה לראשונה, השתלמויות שוטפות לדירקטורים, דרך קבלת החלטות בדירקטוריון, הכנת החומר לישיבות דירקטוריון והפצתו, ניהול פרוטוקול הישיבה, תדירות ישיבות וחובת דיווח חודשית ורבעונית על מצב עסקי התאגיד מטעם ההנהלה.

15. בחודש ינואר 2007 פרסם המפקח חוזר בדבר הוראות גילוי והצגה לדוחות הכספיים של חברות הביטוח לאור בחינת התקן הבינלאומי בחשבונאות ובדבר תיאור עסקי התאגיד בדוח התקופתי של חברות הביטוח. חוזר זה מהווה המשך לחוזרים בנושאים אלה שפורסמו על ידי המפקח בחודש ינואר 2006 והוא מפרט את פרטי הגילוי הנדרשים במגוון נוסף של נושאים, לרבות משטר תאגידי וניהול סיכונים בדוח תיאור עסקי התאגיד, מידע בדבר התחייבויות ביטוחיות בביטוח כללי בבאורים לדוחות הכספיים, פירוט נכסים והתחייבויות לפי סיכוני ריבית בחלוקה לפי שנות פירעון ועוד.

16. בחודש ינואר 2007 פרסם המפקח טיוטת חוזר שנייה בעניין חובת אקטואר לפעול לפי סטנדרטים מקצועיים שנקבעו על ידי איגוד אקטוארי מוכר, וכן טיוטת חוזר שנייה בדבר קריטריונים לצורך קבלת אישור של איגוד אקטוארי מוכר.

17. בחודש פברואר 2007 פרסם המפקח חוזר בדבר הערכה אקטוארית בביטוח כללי. בחוזר מפורט מתי, כיצד ובאילו ענפי ביטוח יש להגיש דין וחשבון אקטוארי.

18. בחודש אפריל 2007 פרסם המפקח חוזר שעניינו דיווח תשואות שבועיות. החוזר קובע חובת דיווח חד פעמית של תשואות שבועיות, בגין חודש ספטמבר 2005 ועד חודש מרץ 2007, כמפורט בחוזר.

19. בחודש אפריל 2007 פרסם המפקח טיוטת נייר עמדה בנושא חישוב מדד נזילות. נייר העמדה מציע כי הגופים ישתמשו במדד נזילות (שיחושב ויפורסם על ידי אגף שוק ההון) בהתאם לנוסחה אחידה, בכדי לספק מידע על אמינות ותכיפות התמחור של הנכסים המוחזקים בתיק ההשקעות של גופים מוסדיים, ומתן אינדיקציה למידת הדיוק והמהימנות של הערכים והתשואות המדווחים.

20. בחודש אפריל 2007 פרסם המפקח טיוטת חוזר בעניין רשימת נכסים רבעונית של גופים מוסדיים. מטרת החוזר הינה לקבוע כללים אחידים לגבי אופן הגשת רשימת הנכסים הרבעונית למפקח וסקירתה על ידי רואה החשבון המבקר של הגוף המוסדי.

21. בחודש מאי 2007 פרסם המפקח חוזר בעניין אימוץ תקני דיווח כספי בינלאומיים (IFRS) בגופים מוסדיים. החוזר הופץ בהמשך לתקן חשבונאות מספר 29 שפורסם בחודש יוני 2006 על ידי המוסד הישראלי לתקינה בחשבונאות בנוגע לאימוץ תקני ה-IFRS. מטרת החוזר הינה להחיל את הוראות תקני ה-IFRS על הגופים המוסדיים לתקופות המתחילות ביום 1 בינואר 2008. החוזר קובע גילויים שיש לכלול בדוח הדירקטוריון לתקופת הביניים המסתיימת ביום 30 ביוני 2007 ובדוח הכספי לשנה המסתיימת ביום 31 בדצמבר 2007.

22. בחודש מאי 2007 פרסם המפקח חוזר חדש בעניין מידע הנדרש באתר אינטרנט של גוף מוסדי. החוזר מרחיב הוראות קודמות שפורסמו בעניין וכן מחייב את הגופים המוסדיים לפרסם מידע בנוגע למבנה תיק ההשקעות - הרכב אפיקי ההשקעות, היקף הנכסים, שיעור ממוצע של דמי הניהול והעמלות, גובה התשואה הנומינלית ברוטו מצטברת, רשימת נכסים רבעונית ועוד. ובנוסף מחייבם לאפשר ללקוחותיהם גישה לנתוני חשבונותיהם הפנסיוניים (״**שירות אחזור מידע פנסיוני**״).

23. בחודש מאי 2007 פרסם המפקח טיוטת חוזר שעניינה כללים מחמירים לבירור וליישוב תביעות. הטיוטה קובעת כללים לגבי אופן בירור התביעה וטיפול בפניות הציבור, לרבות לוחות זמנים מקוצרים למענה לפניות, כללים לשמירת מידע ומסמכים וחיוב הגופים המוסדיים לאיסוף מידע סטטיסטי לגבי אופן יישוב התביעות על ידם.

24. בחודש מאי 2007 פרסם המפקח חוזר בדבר אחריות ההנהלה על הבקרה הפנימית על דיווח כספי. חוזר זה בא בהמשך לחוזרים קודמים בנושא ובו מפורטות הוראות שמטרתן ליישם את דרישות סעיף 404 של ה-Sox Act, באשר לאחריות ההנהלה על הבקרה הפנימית על דיווח כספי וחוות דעת רואה החשבון המבקר לגבי הביקורת של הבקרה הפנימית על דיווח כספי. על פי החוזר, גופים מוסדיים יישמו את דרישות סעיף 404 וכן את הוראות ה-SEC שפורסמו מכוחו, ויחויבו לכלול דוח בקרה פנימית בכל דוח שנתי, אשר ייכללו בו, בין היתר, הצהרה על אחריות ההנהלה להקמה ולתחזוק של מערך ונהלי בקרה פנימית נאותים על דיווח כספי וכן הערכה לתום שנת הכספים האחרונה של הגוף המוסדי לגבי יעילות המערך ונהלי הבקרה הפנימית של הגוף המוסדי על דיווח כספי. עוד נקבע, כי רואה החשבון המבקר ימציא חוות דעת על הבקרה הפנימית שבוצעה על ידי הנהלת הגוף המוסדי וזאת בהתאם לתקנים המתייחסים לחוות דעת כאמור שיאומצו או

שיתפרסמו על ידי ה-PCAOB. יישום דרישות הוראות החוזר מחייב פיתוח והקמה של מערכות תשתית של בקרות פנימיות בגוף המוסדי, תחילת החוזר בתקופת הדיווח המסתיימת ביום 31 בדצמבר 2009 (לעניין הדוח התקופתי) והחל מהשנה המסתיימת ביום 31 בדצמבר 2010- לעניין כל דיווח כספי אחר. יישום החוזר ידרוש מהקבוצה היערכות מיוחדת להטמעת תהליכי העבודה והשקעת משאבים ארגוניים וכספיים. מאחר והקבוצה נמצאת בשלבים ראשוניים של התהליך אין באפשרותה להעריך במועד זה את היקף ההשקעה שיידרש ליישום הוראות החוזר.

25. בחודש מאי 2007 פורסמה טיוטה שלישית של תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (תנאי כשירות לאקטוארים ולמנהלי סיכונים), התשס"ז-2007, שמטרתה קביעת תנאי כשירות לאקטואר של מבטח או של קרן פנסיה וכן למנהל סיכונים של מבטח או קרן פנסיה. טיוטת החוזר השנייה בעניין חובת אקטואר לפעול לפי סטנדרטים מקצועיים שנקבעו על ידי איגוד אקטוארי מוכר, וכן טיוטת החוזר השנייה - שתיהן מחודש ינואר 2007 - בדבר קריטריונים לצורך קבלת אישור של איגוד אקטוארי מוכר, נותרו ללא שינוי.

26. בחודש יוני 2007 פרסם המפקח חוזר שעניינו סקירה או ביקורת על ידי רואה חשבון מבקר של דיווחים נלווים של חברות הביטוח. הדיווחים הנלווים מרחיבים את היקף המידע הנכלל בדוחות הכספיים של הגוף המוסדי ומוגשים למפקח (בסעיף זה: "**דיווחים נלווים**"). מטרת החוזר הינה להבטיח כי הנתונים הכספיים המדווחים למפקח מהימנים ועקביים, ובהתאם נקבע כי לדוח תקופתי תצורף חוות דעת רו"ח כי הדיווחים הנלווים מבוקרים, ולגבי דוח רבעוני יצורף דוח סקירה של רו"ח.

27. בחודש יוני 2007 פרסם המפקח טיוטת חוזר שעניינה הוראות בדבר חישוב שווי נכסים לא סחירים של גוף מוסדי יחד עם טיוטת תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (חישוב שווי נכסים וזקיפת רווחים והפסדים), התשס"ז-2007. מטרת הטיוטות הינה לוודא, בטרם קבלת החלטת השקעה בנכס סחיר או לא סחיר, כי יש ביכולתו של הגוף המוסדי לקבל את שוויו הכלכלי של הנכס בכל זמן נתון. על ועדת ההשקעות של הגוף המוסדי לפקח על נכונות חישוב השווי ולדאוג כי טובתם של העמיתים הקיימים והעתידיים נשמרת.

28. בחודש יולי 2007 פרסם המפקח חוזר בדבר כללי פרסום תשואה לגופים המוסדיים. מטרת החוזר לקבוע כללים לפרסום תשואה וכן לספק מידע מדויק אודות התשואות שהשיגו הגופים המוסדיים, על מנת לאפשר לצרכן לבצע השוואת תשואות מושכלת בין הגופים המוסדיים השונים. תחילתו של חוזר זה נקבעה ליום 1 בספטמבר 2007.

29. בחודש אוגוסט 2007 פרסם המפקח חוזר בעניין העמדת אשראי לא סחיר על ידי גופים מוסדיים (בהמשך לנייר העמדה בעניין זה מחודש אפריל 2005). מטרת החוזר להבטיח קיומם של תמיכה ניהולית, מקצועית ותפעולית, מבנה ותשתית ארגוניים מתאימים ומנגנוני פיקוח ובקרה נאותים לניהול סיכוני אשראי בגוף מוסדי. במסגרת החוזר הושם דגש על הבטחת קיומם של מנגנוני פיקוח ובקרה נאותים, תוך התחשבות, ככל שניתן, בהיקפי הפעילות ומורכבותה ובמבנה הארגוני הקיים בגופים המוסדיים, ותוך הקפדה על קביעת הפרדות מבניות בסיסיות שעניינן מניעת ניגודי עניינים ושימוש במידע פנים. כמו כן, עוסק החוזר בפעילויות החובה שיש לבצע בתהליך העמדת האשראי הלא סחיר, הגורמים שיבצעו אותן ומארג היחסים ביניהם, לרבות קביעת מדיניות פיקוח על ידי הדירקטוריון, פיתוח מודל דירוג פנימי, תפעול האשראי, בקרת אשראי שוטפת וביקורת פנים. תחילת החוזר

נקבעה ליום 28 בפברואר 2008 למעט חלקים מסוימים שלו שתחולתם נקבעה ליום 31 ביולי 2008. ("**חוזר אשראי הלא סחיר**")

30. בחודש אוגוסט 2007 פרסם המפקח חוזר בדבר ניהול סיכוני אשראי אגב פעילות השקעות. מטרת החוזר הנה להבטיח קיומם של מנגנוני ניהול, פיקוח ובקרה נאותים לניהול סיכוני אשראי אגב פעילות השקעות של גופים מוסדיים. החוזר קובע כללים וכלים לקביעת מדיניות העמדת אשראי ולפיקוח, בקרה ודיווח. תחילת החוזר נקבעה לחודש ינואר וחודש אפריל 2008 (ביחס לסעיפים שונים בו). ("**חוזר בדבר ניהול סיכוני אשראי אגב פעילות השקעות**")

בחודש פברואר 2008 פרסם המפקח טיוטת חוזר בנושא תיקונים והבהרות לחוזר בדבר ניהול סיכוני אשראי אגב פעילות השקעות ולחוזר האשראי הלא סחיר (סעיף 10.2.8(29) לעיל) הטיוטה מבהירה את החוזר בדבר ניהול סיכוני אשראי אגב פעילות השקעות בנושא סמכויות מנהלי ההשקעות והרכב וועדת האשראי. כמו כן מבהירה הטיוטה את חוזר האשראי הלא סחיר, בנושא תחולתו על סוגי אשראי מסוימים, הבקרות שיש לערוך בקשר עם הדירוג הפנימי איכותו ויישומו וכלי הבקרה והדיווח שעל דירקטוריון הגוף המוסדי לאשר ולקבל, לפי העניין. הטיוטה מציעה לדחות את מועד התחולה של הוראות חוזרים אלו שאמורות היו להיכנס לתוקף עד ליום 1 באפריל 2008.

31. בחודש אוגוסט 2007 פרסם המפקח טיוטת חוזר בנושא דיווח למפקח על נושאי משרה בגופים המוסדיים. מטרת החוזר הינה האחדת שלושת החוזרים הקיימים בנושא, שנתנו מענה נפרד לחברות ביטוח, קרנות פנסיה וקופות גמל, תוך שיפור אופן הדיווח ותוכנו לאור הניסיון שנצבר מיום פרסומם.

32. בחודש אוגוסט 2007 פרסם המפקח חוזר שעניינו מערך הביקורת הפנימית בגוף מוסדי. מטרת החוזר הינה להסדיר את מערך הביקורת הפנימית בגוף מוסדי, בין היתר תוך קביעת תפקידיו של מערך הביקורת הפנימית, הבטחת אי תלותו, דרכי עבודתו, תנאי כשירות עובדי אגף הביקורת, וחובות הדיווח של המבקר הפנימי ותוך פירוט נוסחה לחישוב היקף שעות מינימלי הנדרש כנגזרת של היקף פעילות הגוף המוסדי. עוד נקבע בחוזר כי עובדי מערך הביקורת הפנימית לא ימלאו תפקיד נוסף בגוף המוסדי לרבות תפקיד הממונה על תלונות ציבור, זולת הממונה על תלונות העובדים, וכן כי תוכניות העבודה השנתית והרב שנתית יבוססו על סקר סיכונים בכל תחומי פעילות הגוף המוסדי. בנוסף, פורסמה טיוטה שלישית של תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח)(תנאי כשירות למבקרים פנימיים וכללים למניעת ניגוד עניינים), התשס"ז – 2006.

33. בחודש יוני 2007 פרסם המפקח טיוטת חוזר בנושא חישוב לראשונה של נכסי השקעה בגוף מוסדי. מטרת החוזר הינה קביעת אופן חישוב שווי נכס סחיר ונכס לא סחיר במועד ההכרה הראשון של הנכס, וזאת לאור עליית היקף ההשקעות של גופים מוסדיים בנכסים לא סחירים. יישום החוזר ימנע מצב של שערוך נכסים לא סחירים בשווי גבוה מעלות הרכישה בתאריך בצוע הרכישה. טיוטת החוזר פורסמה בהמשך לטיוטת החוזר לעניין הוראות בדבר חישוב שווי נכסים של גוף מוסדי שפורסמה בחודש יוני 2007, ולאחר שהוחלט לפצל את הוראותיה לשני חלקים. טיוטת החוזר הנזכרת בסעיף זה מהווה את חלקן הראשון של ההוראות.

34. בחודש ספטמבר 2007 פרסם המפקח טיוטת חוזר ביטוח העוסקת בפרק רווח והפסד. הטיוטה הינה פרק מתוך קובץ הוראות דיווח כספי תקופתי של מבטח לציבור המגובשות בימים אלו, בעקבות ההחלטה על

אימוץ תקני דיווח בינלאומיים בגופים המוסדיים. הוראות אלו ירכזו את הוראות המפקח לעניין עריכת דוח תקופתי של מבטח לציבור.

35. בחודש אוקטובר 2007 פרסם המפקח טיוטת חוזר שנייה בנושא עסקי ביטוח כללי (טופסי 2). כמו כן, בחודש מאי 2007 פרסם המפקח טיוטת חוזר שעניינה עדכון טופס 3 - התפתחות תביעות תלויות בביטוח כללי. הטיוטה מרחיבה את היקף הדיווחים הנדרשים במסגרת הטפסים הנ"ל.

36. בחודש דצמבר 2007 פרסם המפקח טיוטת חוזר בעניין מתנות והטבות למבוטחים ולעמיתים. מטרת החוזר הינה להסדיר את נושא הענקת מתנות והטבות שונות הניתנות על ידי גופים מוסדיים. חוזר זה בא להחליף חוזר ביטוח שפורסם בשנת 1998.

37. בחודש דצמבר 2007 פרסם המפקח חוזר בעניין דוח חודשי של חברות הביטוח. הוראות החוזר נועדו להסדיר את מתכונת הדיווח החודשית של חברות הביטוח ולקדם את איכות הדיווחים הנשלחים למפקח. חוזר זה מבטל חוזר קודם בנושא שפורסם בחודש נובמבר 2006.

38. בחודש דצמבר 2007 פרסם המפקח חוזר בדבר בקרות על הדוח החודשי למשרד האוצר בתחום הביטוח, הפנסיה והגמל. בהמשך לחוזרים בנושא זה ובתחומים אלו, מפרט החוזר רשימה של בדיקות שעל גופים מוסדיים לבצע טרם משלוח הדוח החודשי לממונה. תחילתו של החוזר מיום 1 בינואר 2008.

39. בחודש דצמבר 2007 פרסם המפקח חוזר שעניינו דיווח על עמלות המשולמות על ידי גופים מוסדיים. מטרת חוזר זה הינה להסדיר את הדיווח של הגופים המוסדיים, בגין תשלום דמי עמילות ועמלות הפצה לבעלי הרישיונות השונים. תחילתן של הוראות חוזר זה בגין דיווח עמלות לשנת 2007 ואילך למעט מספר סייגים כמפורט בחוזר.

40. בחודש ינואר 2008 פרסם המפקח טיוטת חוזר שנייה בנושא שימוש בפוליגרף על ידי גוף מוסדי לשם יישוב תביעה. החוזר קובע כי גוף מוסדי לא יחייב עריכת בדיקת פוליגרף, לרבות במסגרת פוליסת ביטוח או תקנון קופת גמל. בנוסף, החוזר קובע נוהל לעניין עריכת בדיקת פוליגרף על כל שלביו.תחילתו של החוזר נקבעה ליום 1 במאי 2008.

41. בחודש ינואר 2008 פרסם המפקח טיוטת חוזר בדבר הוראות לעניין רואה חשבון מבקר של גוף מוסדי. החוזר קובע את אופן מינויו של רואה החשבון המבקר, היקף ותנאי חובות דיווח של רואה החשבון המבקר ודרכי עבודתו.

42. בחודש ינואר 2008 התקבלה בועדת הכספים החלטה בדבר ביטול חוק מס הכנסה (תיאומים בשל אינפלציה), התשמ"ה- 1985 (להלן: "**חוק התיאומים**"). מטרת חוק התיאומים שנחקק בשנת 1985, הינה לנטרל את השפעות האינפלציה בחישוב ההכנסה החייבת של הנישום, כך שההכנסה המתקבלת לאחר ביצוע ההתאמות על פי החוק הינה במונחים ריאליים של סוף שנת המס. ביטול החוק נעשה לאור שיעורי האינפלציה הנמוכים השוררים בשנים האחרונות במשק והציפייה כי יישארו נמוכים גם בעתיד. בהחלטת ועדת הכספים נקבע כי תחולתו של חוק התיאומים תסתיים בשנת המס 2007 תוך קביעת הוראות מעבר. בנוסף להשפעות של השינוי המוצע על החברות במשק הישראלי באופן כללי, עשויות להיות לשינוי זה השפעות ייחודיות על חברות ביטוח. לא ניתן בשלב זה להעריך את השפעות ביטול החוק על החברה.

43. בחודש פברואר 2008 פרסם המפקח טיוטת חוזר שעניינה היערכות ל-II Solvency. מטרת הטיוטה הינה הבטחת היערכותן הארגונית של חברות הביטוח בישראל ליישום הדירקטיבה Solvency II אשר אומצה

על ידי האיחוד האירופאי ביולי 2007. טיוטת החוזר קובעת הנחיות בדבר מינוי אחראי לאימוץ הדירקטיבה, היערכות הדירקטוריון לרבות דיווחים לדירקטוריון וגילוי בדוח הדירקטוריון. כמו כן קובעת הטיוטה הוראות בדבר דיווחים נדרשים מאת חברות הביטוח למפקח אודות היערכות החברות לאימוץ הדירקטיבה.

44. בחודש פברואר 2008 פרסם המפקח טיוטת חוזר שעניינה פרסום סולם המרה בין סולם הדירוג הישראלי לסולם הדירוג הבינלאומי. הטיוטה מחייבת את חברות הדירוג שאושרו על ידי הממונה כחברה מדרגת לפרסם סולם המרה כאמור במקום בולט וברור באתר האינטרנט של חברת הדירוג. כמו-כן, על חברות הדירוג לעדכן באופן שוטף ובמידת הצורך את סולם ההמרה האמור.

45. בחודש מרץ 2008, בהמשך לחוזר שפורסם בחודש מאי 2007 בדבר אימוץ תקני דיווח כספי בינלאומיים (IFRS) בגופים מוסדיים, פרסם המפקח חוזר שעניינו הנחיות בנוגע לאימוץ תקני דיווח כספי בינלאומיים (IFRS) בדוחות הכספיים של חברות הביטוח. ההנחיות נוגעות, בין היתר, למבנה הדוחות הכספיים לשנת 2007, למבנה הגילוי בביאור המצורף לדוחות השנתיים לשנת 2007, לאופן זקיפת הכנסות מהשקעות לצבירה, להנחיות בדבר ביצוע השלמת ההפרשה להוצאות עקיפות ליישוב תביעות בביטוח כללי, בגין כל שנות החיתום, להשלמת ההפרש החיובי בעתודות לתשלום קצבה בביטוח חיים ובנוגע לחלוקת עודפי הון הנובעים מאימוץ כללי התקינה הבינלאומית.

46. בחודש פברואר 2008 פורסמה טיוטת חוזר בעניין גמול לדירקטורים חיצוניים בגופים מוסדיים, שמטרתה ליצור התאמה בין תנאי הגמול שדירקטורים חיצוניים בגופים מוסדיים המאוגדים כחברות פרטיות לתנאי הגמול של דירקטורים חיצוניים בגופים מוסדיים המאוגדים כחברות ציבוריות, זאת מאחר והרציונל העומד בבסיס הסדרת תגמול זה זהה לגבי גוף מוסדי שהוא חברה פרטית ולגבי גוף מוסדי שהוא חברה ציבורית. לפיכך, על פי טיוטת החוזר, גוף מוסדי יפעל בהתאם לתקנות החברות (כללים בדבר גמול והוצאות לדירקטור חיצוני), התש"ס-2000, בשינויים שיחולו בהן מעת לעת, בין אם הוא מאוגד כחברה פרטית ובין אם הוא מאוגד כחברה ציבורית.

יצוין, כי בחודש מרץ 2008 פורסם תיקון לתקנות החברות (כללים בדבר גמול והוצאות לדירקטור חיצוני), התש"ס – 2000, שתכליתו הגדלת השכר לו זכאי דירקטור חיצוני. עוד נקבע בתיקון כי שכרו של דירקטור ציבורי בגוף מוסדי יקבע על פי הונו העצמי של הגוף המוסדי בתוספת שווי הנכסים שהוא מנהל עבור אחרים. גוף מוסדי לצורך סעיף זה הינו גוף מוסדי כהגדרתו בחוק הביטוח, לרבות מנהל קרן נאמנות.

10.2.9 <u>רישיונות</u>

בידי הקבוצה ובכלל זה שומרה וחברות הבנות שלה, אשר נרכשו על ידי הקבוצה, רישיונות ו/או היתרים לפעול כמבטח, סוכן או חברה מנהלת, לפי העניין, כמתחייב על פי כל דין.

בהתאם לסעיף 15 לחוק הפיקוח בידי הקבוצה רישיון מבטח ישראלי, לעסוק בענף פנסיה וכן בענפי הביטוח המפורטים להלן: חיים מקיף; תאונות אישיות; מחלות ואשפוז; אחריות המעבידים; כלי רכב חובה; רכב מנועי – רכוש (עצמי וצד ג'); מקיף לדירות ובתי עסק; כלי טיס לרבות אחריות כלפי צד שלישי; כלי שיט לרבות אחריות כלפי צד שלישי; מטענים בהובלה; אחריות כלפי צד שלישי; אבדן רכוש; חקלאי; הנדסי; אחריות למוצרים פגומים; מתן ערבויות; סיכונים אחרים; והשקעות של רוכשי דירות.

כמו כן, בידי הקבוצה אישורי קופות גמל לקרנות הפנסיה "מבטחים החדשה" ו"מבטחים משלימה" שבניהולה.

10.2.10 היתר להחזקת אמצעי שליטה

כאמור בסעיף 10.2.2 לעיל, בהתאם להוראות הדין, החזקת אמצעי שליטה ושליטה במבטח (לרבות בחברה מנהלת של קרן פנסיה), כפופים לקבלת היתר מאת המפקח על הביטוח. בחודש בדצמבר 2007, נתן המפקח[9] למר מנחם גורביץ, היתר להחזקת אמצעי שליטה ולשליטה, במישרין או בעקיפין[10], באמצעות מנורה מבטחים החזקות, במבטחים: מנורה מבטחים ביטוח, מנורה-מבטחים פנסיה, שומרה; ובסוכני התאגיד: סיני סוכנות לביטוח בע"מ, סיני מורשי חיתום בע"מ ואורות סוכנות לביטוח חיים (2005) בע"מ (להלן: "התאגידים נשוא ההיתר").

בהיתר נקבעו, בין היתר, התנאים העיקריים כדלקמן: הוראות בדבר שימור גרעין השליטה[11] במלוא שרשרת השליטה בתאגידים נשוא ההיתר, וזאת בדרך של הגבלות על שיעבוד, מכירה, העברה של גרעין השליטה בתאגידים הנ"ל, לרבות בדרך של הנפקה; הוראות בדבר הפקדה, בידי נאמן (עו"ד ישראלי) על פי כתב נאמנות, של תעודות מניה המייצגות לפחות את גרעין השליטה במנורה מבטחים ביטוח, מנורה מבטחים פנסיה ושומרה וכן חתימה על יפויי כוח לנאמן על אמצעי השליטה שימנה המפקח למכירת מניות גרעין השליטה במנורה מבטחים פנסיה ובשומרה חברה לביטוח, בהתקיים תנאים המפורטים בהיתר. תוקף ההיתר מותנה במסירת כתב התחייבות להשלמת ההון העצמי הנדרש של המבטחים ושל החברה המנהלת.[12] נכון למועד הדוח, מנורה מבטחים ביטוח וכן, למיטב ידיעתה, מנורה מבטחים החזקות, עומדות בכל תנאי ההיתר.

10.3 השקעות

10.3.1 ביטוח

נכסי המבטח מנוהלים במסגרת שני תיקי השקעות:

- נכסי נוסטרו (הון עצמי, עתודות ביטוח כללי ועתודות ביטוח חיים של פוליסות מבטיחות תשואה) - הסיכונים הנובעים מהשקעות של נכסי נוסטרו חלים על המבטח. הכספים מושקעים בהתאם למגבלות הקבועות בתקנות דרכי ההשקעה. כנגד עתודות ביטוח החיים של פוליסות מבטיחות תשואה ששווקו עד לסוף שנת 1990 מונפקות אג"ח מיועדות (ח"ץ) בהתאם להסכמים של כלל המבטחים במשק עם משרד האוצר.

- נכסי פוליסות משתתפות ברווחי השקעה - נכסים אלו מושקעים בהשקעות חופשיות, סחירות ושאינן סחירות בהתאם למגבלות הקבועות לעניין זה בתקנות דרכי ההשקעה. התשואה המושגת נזקפת לטובת בעלי הפוליסות, בניכוי דמי ניהול.

---

[9] ההיתר ניתן אגב אישור עסקת הרכישה של שומרה (לפרטים ראו סעיף 1.1.2 לדוח). במסגרת זו דרש המפקח כי תוסדר בהיתר גם החזקת אמצעי השליטה והשליטה בשאר הגופים המוסדיים המוחזקים, במישרין או בעקיפין, על ידי החברה ובכלל זה מתן יפויי כוח למר גורביץ להצביע באסיפות הכלליות של החברה. יפויי הכוח לא ישונו ולא יבוטלו אלא באישור מראש ובכתב מאת הממונה.

[10] באמצעות ניידן ופלמס, תאגידים זרים הרשומים בואדוז – ליכטנשטיין המחזיקים במניות השליטה של החברה (לעיל ולהלן - "**התאגידים הזרים**"). תאגידים אלו מוחזקים בנאמנות בה מר גורביץ הוא נהנה יחיד ובלעדי.

[11] לעניין זה, "גרעין שליטה" - 50.01% בכל אחד מאמצעי השליטה, במישרין או בעקיפין, בדילול מלא של כלל אמצעי השליטה בתאגיד הרלבנטי.

[12] תוקפו של כתב ההתחייבות יפוג מאליו עם התקיימות תנאים מסוימים כמפורט בהיתר (ראו פירוט בביאור 16(ה) לדוחות הכספיים).

ועדות השקעה

מדיניות ההשקעה של הקבוצה נקבעת על ידי דירקטוריון המבטח. למבטח שתי ועדות השקעה אשר מקבלות את החלטות ההשקעה - אחת, ועדת השקעות תלויות תשואה (״משתתפת״) והשנייה - ועדת השקעות שאינן תלויות תשואה (״נוסטרו״).

10.3.2 פנסיה

נכסי הפנסיה מנוהלים על פי תקנות קופות הגמל, וקיימת לגביהם ועדת השקעות נפרדת.

10.3.3 תפקידי ועדות ההשקעה וניהול ההשקעות

תפקידי ועדות ההשקעה השונות של הקבוצה, בתחומי הפעילות השונים, הינן, בין השאר, קביעת עקרונות ודרכי ההשקעות בכל תחום, וכן אישור עסקאות מסוימות טרם ביצוען ואחזקה בניירות ערך מסוגים שונים, והכל בכפוף לתקנות דרכי ההשקעה ובהתחשב במדיניות ומסגרות ההשקעה שהגדיר הדירקטוריון.

בהשקעות הקבוצה בתחום ביטוח החיים וחיסכון ארוך הטווח והנוסטרו קיים שיתוף פעולה ברמת הקבוצה, וזאת על מנת לנצל ידע ומומחיות הנדרשים בתחומי ההשקעות השונים. באפיקי השקעה מסוימים מתקבלות חלק מהחלטות ההשקעה במשותף, כגון: ניהול השקעות בחו״ל, נדל״ן, השקעות לא סחירות (מניות ואג״ח קונצרני לא סחירים), קרנות השקעה, קרנות גידור, הלוואות, השקעות ריאליות וכיוצא בזה. כל צוותי ההשקעה בקבוצה מונחים על ידי מנהל אגף ההשקעות של מנורה מבטחים ביטוח, והכול בהתאם ובכפוף למדיניות ולהנחיות וועדות ההשקעה השונות, לפי העניין.

החלטות ההשקעה מתקבלות על ידי צוות האגף תוך הסתייעות בעבודות מחקר חיצוניות בארץ ובחו״ל, ופגישות שוטפות עם מומחים מקצועיים בתחום.

10.3.4 <u>השקעות מנוהלות</u>

ענף ביטוח חיים משתתף ברווחים לשנת 2007:

התפלגות ההשקעה במסגרת זו במניות תיק משתתף ברווחים:

תיאור ענף	סכום באלפי ש"ח	% מהסה"כ
השקעות בתעשייה ושונות	122,309	4.8
כימיה, גומי ופלסטיק	404,627	16.0
נפט וגז	48,586	1.9
מתכת	70,496	2.8
מזון	9,066	0.4
אופנה וביגוד	27,692	1.1
עץ ונייר	1,401	0.1
חשמל ואלקטרוניקה	106,978	4.2
מחשבים	43,764	1.7
חשמל ומים	3,192	0.1
מוצרי בנייה	7,731	0.3
נדל"ן ובניה	307,980	12.2
מסחר	126,687	5.0
שירותים	246,871	9.8
מלונות ותיירות	3,234	0.1
בנקים	552,655	21.9
ביטוח	82,115	3.3
השקעות ואחזקות	325,245	12.9
שירותים פיננסיים	34,441	1.4
סה"כ כללי	**2,525,071**	**100.0**

ענף הפנסיה

אלפי ש"ח	31.12.2007	31.12.2006	31.12.2005
מזומנים ושווי מזומנים	627,945	209,965	161,773
אג"ח ממשלתיות סחירות	1,336,922	1,934,058	2,509,993
אג"ח קונצרניות סחירות	1,992,684	2,081,350	1,077,821
מניות וני"ע סחירים אחרים	4,120,536	2,742,482	1,668,865
אג"ח מיועדות	6,494,609	6,309,452	6,362,691
פקדונות והלוואות	1,205,871	942,681	834,445
אחרים	4,524,630	3,109,319	1,962,196
סה"כ נכסי "מבטחים החדשה" ו"מבטחים משלימה" (בניכוי התחייבויות שוטפות)	20,303,197	17,329,307	14,577,784
התחייבויות פנסיוניות למבוטחים	19,424,023	16,644,923	13,993,015
התחייבויות פנסיוניות לפנסיונרים	879,174	684,384	584,769
סה"כ התחייבויות פנסיוניות	**20,303,197**	**17,329,307**	**14,577,784**

10.3.5 **פעילויות השקעה מהותיות**

מנורה מבטחים ביטוח העמידה הלוואות ללקוחות (להלן בסעיף זה: "**הלווים**"), במהלך התקופה שבין אוקטובר 2004 עד מרץ 2007, ללא בטחונות במועד העמדת ההלוואות, כנגד שיעבוד פוליסות ביטוח חיים שהופקו על ידי מנורה מבטחים ביטוח לטובת הלווים בסמוך למועד העמדת ההלוואות. הלווים הופנו למנורה מבטחים ביטוח על ידי סוכנים. סך ההלוואות שהועמדו כאמור, נכון ליום 31 בדצמבר 2007, עמד על כ- 157 מיליון ש"ח. ערכי הפדיון של הפוליסות ששועבדו כאמור כנגד העמדת ההלוואות, נכון ליום 31 בדצמבר 2007, הינם בסך של כ- 54 מיליון ש"ח. כנגד ההלוואות כאמור בוצעה הפרשה לחובות מסופקים בדוחות הכספיים של החברה, בסך של כ- 9.7 מיליון ש"ח. מתוך סכום זה כ- 7.7 מיליון ש"ח הופרשו באופן ספציפי כנגד 29 לווים, וכ-2 מיליון ש"ח הופרשו באופן כללי כנגד הלוואות בהיקף של כ--23.5 מיליון ש"ח, אשר כולן הופנו על ידי אותו סוכן.

10.3.6 **השקעות כספי המבוטחים והעמיתים והרווחיות הנזקפת לחברה מהם**

השקעות בענפי ביטוח חיים ופנסיה נועדו לכסות את התחייבויות המבטח כלפי המבוטחים והעמיתים, כפי שהן מוערכות על ידי האקטואר הממונה.

תקנות דרכי ההשקעה ותקנות קופות הגמל, כוללות הוראות בדבר כללי השקעה של נכסים המוחזקים כנגד ההתחייבויות השונות וכן כללים לעניין דרכי ניהול השקעות המבטח.

(1) ביטוח חיים

עיקר עתודות ביטוח חיים נובעות ממרכיב החיסכון אשר נצבר בפוליסות. קיימת עתודה גם לתשלומי תביעות ריסק (מוות, אי-כושר עבודה, סיעודי וכד') אשר בחלקן צמודות מדד ובחלקן צמודות לתשואות הפוליסות המשתתפות ברווחים, כמפורט להלן.

<u>ביטוח חיים צמוד (פוליסות מבטיחות תשואה)</u>

עד וכולל 1990 הונפקו על ידי מנורה מבטחים ביטוח פוליסות ביטוח אשר העניקו למבוטח תשואה או ערכי פדיון מובטחים. בכדי לעמוד בהתחייבויות אלו, נחתמו בין החברה וחברות הביטוח האחרות במשק לבין ממשלת ישראל הסכמי השקעה המכונים "הסכמי ח"ץ" (חיים צמוד) המסדירים את השקעות עתודות הביטוח כאמור באג"ח מיוחדות המונפקות על ידי מדינת ישראל (להלן: "**איגרות חוב מיועדות**").

איגרות החוב הנ"ל נשאו ריבית צמודה בשיעור שהלך ופחת עם השנים מ-6.2% ל-4%. התשואה למבוטח נגזרה מריבית איגרות החוב המיועדות, בניכוי מרווח למבטח. אגרות החוב מכוח הסכמי ח"ץ, קיבלו חלק עיקרי מעתודות הביטוח שנצברו בפוליסות האמורות, כאשר יתרת עתודות הביטוח הושקעו בהשקעות חופשיות בשוק ההון. בשל הבטחת תשואה או ערכי פדיון למבוטח בפוליסות אלו, סיכוני ההשקעות החופשיות חלות על המבטח. במהלך השנים האחרונות (עד סוף 2006), פדתה מנורה מבטחים ביטוח בהתאם להסדר עם משרד האוצר, חלק מאיגרות החוב המיועדות והמירה אותן להשקעות בנכסים בעלי תשואה עודפת. סך ההשקעות החילופיות, (השקעות חופשיות במקום איגרות חוב מיועדות), הסתכם ליום 31 בדצמבר 2007 לסך של כ- 686 מלש"ח .

<u>ביטוח חיים משתתף ברווחים (פוליסות תלויות תשואה)</u>

החל מינואר 1991 הנפיקה החברה פוליסות משתתפות ברווחי השקעה. בפוליסות שנמכרו עד ליום 31 בדצמבר 2003 התשואה למבוטחים נקבעת לפי שיעור התשואה המושגת בפועל על ההשקעות, בניכוי דמי ניהול קבועים בגובה 0.6% מהצבירה (בחישוב שנתי) ודמי ניהול משתנים בגובה 15% מהרווחים הריאלים שהושגו.

החל משנת 2004, מנורה מבטחים ביטוח מוכרת פוליסות בהן דמי ניהול קבועים בלבד. שיעור דמי הניהול הינו עד 2% מהצבירה ו/או עד 13% מההפקדות בהתאם למסלולים הקבועים בפוליסות. החל משנת 2007, תוקנו תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (תנאים בחוזה ביטוח), באופן המאפשר למבטח, באישור המפקח, גביית דמי ניהול המחושבים כשיעור מהשווי המשוערך של תיק ההשקעות ללא תקרה ובלבד שלא נגבים במקביל דמי ניהול מההפקדות השוטפות.

הפוליסות כאמור לעיל מכונות פוליסות "משתתפות ברווחים", היינו, פוליסות שבהן כספי החיסכון מושקעים באפיקי השקעות שונים. הרווחים שנובעים מהשקעות אלו נזקפים על מרכיב החיסכון בפוליסה. בפוליסות מעורב (מסורתי) כמפורט בסעיף 3.2(1)(א) להלן, כאשר ההשקעות מניבות תשואות חיוביות, מתווסף בונוס לסכום הביטוח או ערך הפדיון, או לחילופין כאשר הן מניבות תשואות שליליות - מקזזים אותן מסכום הביטוח/מהפדיון או שהמבוטח משלם פרמיה נוספת. בפוליסות מסוג "עדיף" כמפורט בסעיף 3.2(1)(א) להלן, מנגנון זה אינו קיים בדרך כלל. יובהר, כי דמי הניהול נגבים על תשואה ריאלית בלבד באופן שבו אם וככל

שנוצרים הפסדים ריאלים (על בסיס שנתי), מנועה החברה מלגבות דמי ניהול עד לכיסוי ההפסד הריאלי. אם נוצרים הפסדים ריאליים במהלך השנה, לאחר שכבר נגבו דמי ניהול בגין אותה השנה, החברה נדרשת להחזיר את דמי הניהול שגבתה למבוטח. יצוין, כי הפסדים ריאליים עשויים לנבוע מעליית מדד המחירים לצרכן (אינפלציה) ו/או הפסדים מהשקעות בניירות ערך ו/או שילוב ביניהם.

לפירוט הנכסים וההתחייבויות בביטוח חיים ראו נספח א' לדוחות הכספיים.

(2) פנסיה

כל תשואת ההשקעות הנובעת מהשקעת כספי העמיתים, נזקפת לעמיתים. החברה גובה דמי ניהול מדמי גמולים ומנכסי הקרן הצבורים.

להלן פרטים על שיעור דמי הניהול הסטטוטוריים ושיעור דמי הניהול שנגבו בפועל בתקופות המתוארות בדוח:

			2007	2006	2005
מבטחים החדשה	שיעור דמי ניהול סטטוטוריים	מדמי הגמולים	6%	6%	6%
		מנכסי הקרן	5%.	0.50%	0.50%
	שיעור דמי הניהול שנגבו בפועל	מדמי הגמולים	4.21%	4.57%	4.31%
		מנכסי הקרן	0.39%	0.39%	0.44%
	שיעור ההטבות שניתנו למבוטחים (כולל עמלות לסוכנים)	מדמי הגמולים	0.31%	0.67%	0.31%
		מנכסי הקרן	---	---	---
	שיעור דמי ניהול, נטו כולל הטבות ועמלות	מדמי הגמולים	3.9%	3.9%	4%
		מנכסי הקרן	0.39%	0.39%	0.44%
מבטחים משלימה	שיעור דמי ניהול סטטוטוריים	מדמי הגמולים	---	---	3%
		מנכסי הקרן הנובעים מהפקדות עד 31.12.05	0.5%	0.5%	0.5%
		מנכסי הקרן מהפקדות החל מ-1.01.06	2%	2%	---

			2007	2006	2005
	שיעור דמי הניהול שנגבו בפועל	מדמי הגמולים	---	---	---
		מנכסי הקרן הנובעים מהפקדות עד 31.12.05	0.5%	0.5%	0.5%
		מנכסי הקרן מהפקדות החל מ-1.01.06	2%	0.5%	0.5%
	שיעור ההטבות שניתנו למבוטחים (כולל עמלות לסוכנים)	מדמי הגמולים	---	---	---
		מנכסי הקרן	---	---	---
	שיעור דמי ניהול, נטו כולל הטבות ועמלות	מדמי הגמולים	---	---	---
		מנכסי הקרן	---	---	---

ככלל, לא קיימת עונתיות בגביית דמי הגמולים לקרנות הפנסיה. יחד עם זאת, קיימים חודשים מסוימים, המשתנים משנה לשנה, שבהם היקף דמי הגמולים גבוה יותר, וזאת, בעיקר, לאור תשלומים חד-פעמיים אשר משולמים עד ידי המעסיקים ואשר בגינם מופרשים דמי גמולים. יצוין, כי העונתיות הקיימת אצל לקוחות מנורה מבטחים פנסיה בענפים מסוימים, אשר משפיעה על כמות העובדים באותם הענפים אינה משפיעה בצורה מהותית על התפלגות דמי הגמולים בחודשי השנה.

10.4 ביטוח משנה

10.4.1 כללי

ביטוחי המשנה של הקבוצה בתחומי הביטוח הכללי, החיים והבריאות נערכים על בסיס שנתי עם מבטחי משנה שונים. ביטוחי המשנה נועדו לשם גידור הסיכונים הביטוחיים של הקבוצה באמצעות העברת חלקם למבטחי המשנה, תוך הקטנת חשיפת הקבוצה בהתאמה. עם זאת, אין בהעברת הסיכון כאמור כדי לשחרר את הקבוצה ממלוא מחויבויותיה כלפי מבוטחיה. לקבוצה אין תלות במבטח משנה מסוים כלשהו.

בביטוח משנה משולמת פרמיה למבטחי המשנה ובתמורה מבטחי המשנה משתתפים בחלקם בתשלומי תביעות, וכן משלמים עמלות למבטח, בחוזים מסויימים, לפי העניין.

בחלק מהענפים שייר הקבוצה מכוסה בביטוח עודף הפסדים כנגד קטסטרופה (Excess Of Loss).

ביטוח המשנה לסוגיו מוצג בדוחות הכספיים בסעיפי הפרמיה, התביעות המשולמות והתלויות, העמלות, עתודות הביטוח וסכומים לקבל והתחייבויות אחרות.

10.4.2 <u>תיאור סוגי חוזי ביטוח המשנה העיקריים ותיאור תמציתי של הכיסוי בגין כל מוצר עיקרי בתחומי הפעילות השונים:</u>

בכל אחד מהענפים מותאם כיסוי ביטוח המשנה הנרכש למדיניות העסקית של הקבוצה ולאופי הסיכון ורמתו.

ההבחנה הבסיסית בסוגי ביטוח המשנה היא בין ביטוח משנה חוזי (יחסי או לא יחסי), שהינו ביטוח משנה הנערך עבור ענף או סוג ביטוח בהתאם לתנאי החוזה (Treaty) לבין ביטוח משנה פקולטטיבי, שהינו ביטוח משנה הנערך עבור עסק/ים ספציפי/ים או פוליסה בודדת. הביטוח היחסי מחלק את הסיכון באופן יחסי בין חברת הביטוח למבטחי המשנה, ואילו הביטוח הלא יחסי, מגן על החברה מפני תביעות העוברות את השייר העצמי שקבעה לעצמה.

פירוט הסכמי ההתקשרות בביטוח משנה חוזי עם מבטחי המשנה מועברים בכל שנה למפקח (ראו סעיף 10.4.3 להלן).

10.4.3 <u>סוגי הכיסויים השונים המקובלים בענף הביטוח בכלל ובקבוצה בפרט הינם:</u>

- **<u>ביטוח משנה חוזי</u>**

א. <u>ביטוחי משנה יחסיים</u>- הכוללים ביטוחי מכסה (Quota Share) וביטוחי מותר (Surplus). בביטוחי משנה יחסיים, מעבירה הקבוצה למבטח המשנה שיעור מסוים מסכום הפרמיה מכל פוליסה שמכוסה תחת החוזה, ומקבלת בתמורה ממבטח המשנה שיעור זהה מסכום כל תביעה בגין הפוליסה הנ"ל, וכן עמלה. בביטוחי מכסה שיעור זה הינו קבוע לכל הפוליסות בענף המבוטח, ובביטוחי מותר שיעור זה משתנה על בסיס סכום הביטוח בהתאם לכל פוליסה.

ב. <u>ביטוחי משנה לא יחסיים כולל ביטוח מסוג עודף הפסדים (Excess of loss)</u>. ביטוח עודף הפסדים הוא ביטוח המכסה תביעות או אירועים מעל לסכום מסוים המוגדר מראש, דהיינו, תביעה בודדת גבוהה או אירוע בו מעורבים מספר סיכונים שהצטברותם מעל הסכום המוסכם משולמת על ידי מבטח המשנה עד לגובה סכום התקרה המוסכמת. מאידך, תביעה הנמוכה מהסכום שהוגדר מראש תשולם על ידי חברת הביטוח באופן בלעדי.

ג. <u>ביטוח משנה פקולטטיבי</u> ביטוחי משנה פקולטטיביים נערכים לכיסוי סיכונים מיוחדים הגלומים בפוליסות ספציפיות. בדרך כלל מבוטחים עסקים בביטוח מסוג זה כאשר סכום הביטוח עולה בהיקפו על קיבולת חוזי ביטוחי המשנה האוטומטיים של הקבוצה, או כאשר הסיכון מוחרג מהחוזה עם מבטח המשנה.

10.4.4 <u>תיאור ההסכמים העיקריים לתשלומי עמלות המתקבלות ממבטחי משנה</u>

בחוזי ביטוח משנה לא יחסיים הקבוצה איננה מקבלת, בדרך כלל, עמלות ממבטחי המשנה. בחוזי ביטוח יחסיים וכן בהסכמי ביטוח פקולטטיביים, הקבוצה מקבלת עמלות ממבטחי המשנה בשיעור מוסכם ו/או בהתאם לתוצאות הביטוחיות, לפי העניין.

10.4.5 מדיניות החשיפה למבטחי משנה

א. <u>ביטוח כללי</u>

מדיניות החשיפה של מנורה מבטחים ביטוח באה להבטיח, באמצעות שימוש בכלי העברת סיכונים שונים, את המטרות העיקריות הבאות:

1) שמירה על יחס בין החשיפה בשייר לבין ההון העצמי.

2) מיצוע תנודות התוצאות החיתומיות בשייר.

3) העברת סיכונים חריגים למבטחי משנה.

סוג הסיכונים המועברים למבטחי המשנה ואופן העברתם נקבעים על פי ניתוח אופי הסיכון ויעילות העברתו למבטח המשנה, בהתבסס על ניסיון העבר ומודלים כלכליים פנימיים.

ההתקשרות עם מבטח המשנה נקבעת לפי איכות השירות הניתן על ידי מבטח המשנה, משך ואיכות היחסים בין החברות ואופי ההתקשרות (ישירות או דרך מתווכים). בתחום הביטוח האלמנטרי הקבוצה מתקשרת עם מספר רב של מבטחי משנה על מנת למנוע תלות במבטח משנה בודד ולפזר את סיכון האשראי הגלום בהתקשרות שכזו.

על מנת למזער את סיכון האשראי, מהווה חוסן מבטח המשנה קריטריון מרכזי בהחלטה על ההתקשרות. מדיניות ההתקשרות של מנורה מבטחים ביטוח בכל הנוגע לדירוגם הבינלאומי של מבטחי משנה נבחנת ומאושרת מדי שנה. מדיניות ההתקשרות נכון למועד הדוח הינה כדלקמן:

ענפי זנב קצר – לא תבוצע התקשרות עם מבטח משנה שדירוגו פחות מ-A- לפי S&P או לפי דירוג דומה מסוכנויות אחרות למעט אישורים מיוחדים בגין נסיבות ספציפיות.

ענפי זנב ארוך – לא תבוצע התקשרות עם מבטח משנה שדירוגו פחות מ – A- לפי S&P או לפי דירוג דומה מסוכנויות אחרות, למעט אישורים מיוחדים בגין נסיבות ספציפיות.

סך החשיפה למבטח משנה בענפי זנב קצר (ללא ביטוח משנה בגין רעידת אדמה) לא תעלה על 35 מיליון דולר למבטח משנה בודד בכלל החוזים (TREATY). החשיפה למבטח משנה בדירוג של פחות מ – A, לפי S&P לא תעלה על 8 מיליון דולר.

סך החשיפה למבטח משנה בענפי זנב ארוך (ללא ביטוח משנה בגין ענף רכב חובה) לא תעלה על 20 מיליון דולר למבטח משנה בודד בכלל החוזים (TREATY). החשיפה למבטח משנה בדירוג של פחות מ- – A, לפי S&P לא תעלה על 5 מיליון דולר.

סך החשיפה למבטח משנה בביטוח רעידת אדמה, לאחר MPL (כמוגדר בסעיף זה להלן), לא תעלה על 150 מיליון דולר למבטח משנה בודד בכלל החוזים (TREATY), ובתנאי שמבטח זה מדורג AA ומעלה. מבטחים המדורגים A ו-A תוגבל החשיפה ל – 70 מיליון דולר ולחברות המדורגות +BBB תוגבל החשיפה ל – 40 מיליון דולר.

<u>חשיפה לרעידת אדמה</u>

חשיפת מבטחי המשנה לסיכון רעידת האדמה מורכבת מהסיכונים המועברים אליהם במסגרת חוזי הרכוש היחסיים, בהם מבטח המשנה

משתתף בחלק יחסי מן הסיכון. החשיפה הזו מוגבלת בסכום מקסימום לאירוע (EVENT LIMIT).

עבור סיכון רעידת האדמה שאינו במסגרת חוזי ביטוח המשנה היחסיים רוכשת הקבוצה הגנה בחוזה "עודף הפסדים" (EXCESS OF LOSS) בשכבות שונות. תקרת הכיסוי מקבילה לגבול ה- MPL אותו בוחרת החברה לרכוש. ה-MPL (MAXIMUM PROBABLE LOSS) מייצג את מקסימום הנזק הצפוי להיגרם לחברה כתוצאה מאירוע בודד. מכיוון שסיכון רעידת האדמה, הוא הסיכון המרכזי בישראל, מפוזר על פני שטח גיאוגרפי רחב, ה-MPL מייצג ממוצע שמרני של הנזק הצפוי במקרה קטסטרופה. הקבוצה קובעת MPL שמרני, תוך לקיחת שולי ביטחון נוספים, לכל סוג סיכון, בהתבסס על התפלגות התיק של החברה, ותוך שימוש במודלים בין-לאומיים.

בשנת 2007 התבססה החברה לצורך הגנות לרעידת אדמה, על MPL ממוצע של 2%. מבטחי המשנה המשתתפים בביטוחי רעידת אדמה מדורגים BBB ומעלה לפי S&P או דירוג מקביל מחברה אחרת.

סכומי החשיפה לרעידת אדמה המכוסים בביטוח משנה יחסי, בשנת 2008, הממוצעים נכון למועד הדוח, צפויים לעמוד על כ – 58 מיליארד ש"ח בעוד שהסכומים המכוסים בביטוח משנה לא יחסי הממוצעים , נכון למועד הדוח, צפויים לעמוד על כ – 42 מיליארד ש"ח. כאמור, הסכמי ביטוח המשנה של החברה אינם מגנים על הסכומים המלאים אלא מבוססים על הערכות סיכון שמרניות של נזק מקסימלי פוטנציאלי .

מבטחי המשנה שחלקם מסך החשיפה לרעידת אדמה עולה על 10% הינם SWISS RE, EVEREST RE, PARTNER RE ו- MUNICH REוזאת נכון למועד הדוח.

ב. <u>להלן ריכוז תוצאות ביטוח משנה בביטוח כללי לפי תחומי פעילות:</u>

	רכב רכוש			רכב חובה		
	2007	2006	2005	2007	2006	2005
פרמיות ב.מ	48,852	46,097	45,168	9,403	9,686	7,731
תוצאות	866	(2,627)	(982)	10,316	6,271	(2,590)

	שאר ענפי רכוש (ראו פירוט לפי סוגי פרמיות להלן)			שאר ענפי חבויות		
	2007	2006	2005	2007	2006	2005
פרמיות ב.מ	202,106	203,630	179,229	59,621	54,053	54,427
תוצאות	17,416	(37,885)	(32,108)	27,568	(32,538)	(43,638)

	בריאות			ענפי ביטוח כללי שלא נכללו בתחומי הפעילות		
	2007	2006	2005	2007	2006	2005
פרמיות ב.מ	66,783	63,592	59,181	4,154	2,493	1,922
תוצאות	13,041	(21,042)	(51,262)	3,350	(1,904)	(1,439)

	סה"כ		
	2007	2006	2005
פרמיות ב.מ	390,919	379,551	347,658
תוצאות	72,646	(89,125)	(132,019)

פירוט שאר ענפי רכוש לפי סוגי פרמיות	2007	2006	2005
פרמיות ביטוח משנה – יחסי	137,039	135,633	119,449
פרמיות ביטוח משנה- לא יחסי	11,335	9,315	8,066
פרמיות ביטוח משנה- רעידת אדמה	53,732	58,682	51,714
סה"כ פרמיות ביטוח משנה	202,106	**203,630**	**179,229**

ג. ביטוח חיים

בהתאם למדיניות החשיפה של החברה, התקשרויות החברה הינן עם מבטחי משנה בדירוג איכותי בינלאומי של AA ומעלה לפי S&P, כאשר היקף החשיפה המרבי למבטח משנה בודד לא יעלה על 50% מסך הפרמיה המועברת לביטוח משנה. על רקע מיזוגה של Ge Frankona עם חברת Swiss Re שיעור החשיפה לחברה המאוחדת עלה על המגבלה הנזכרת לעיל (ראו סעיף 3.6 לעיל). בהתאם, נתקבלה החלטה בחברה על סטייה זמנית מהמגבלה האמורה למקרה זה מתוך מגמה להפחית, באופן מדורג על פני 3 שנים, את החשיפה העודפת. יצוין, כי לא היו עסקאות ביטוח משנה חריגות בחברה במהלך השנים 2005-2007.

10.5 ספקים ונותני שירותים

ספקי החומרה העיקריים של הקבוצה הינם חברת IBM המספקת את שרתי היישומים המרכזיים ופלטפורמות אחסון ו-EMC המספקת חלק מפלטפורמת האחסון (Storage).

לקבוצה הסכם תחזוקה שנתי שמתחדש מדי שנה.

בתחום שירותי המחשב לקבוצה התקשרויות עם מספר ספקים המתמחים בתחומים שונים הרלוונטים לפעילות של מנורה מבטחים ביטוח ומנורה מבטחים פנסיה בשוק הביטוחי והפנסיוני, אשר הפסקת מתן שירותים על ידי מי

מהם, אם וככל שתהא, תהיה כרוכה בהשקעת משאבים כלכליים מסויימים ותשומות זמן להתארגנות הקבוצה, באמצעות ספק חליפי אחר.

כמו כן, רוכשת הקבוצה שירותים מספקים שונים, ביניהם ספקי ציוד ותחזוקה, ספקי שירותים משפטיים, שמאים ומעריכי נזקים וחוקרים.

לקבוצה אין תלות בספק כלשהו, באיזה מתחומי פעילותה, למעט בכל הנוגע להתקשרותה עם חברת סאפיינס כמפורט בסעיף 3.7 לעיל.

10.6 הון אנושי

10.6.1 להלן המבנה הארגוני של הקבוצה למועד הדוח:

מבנה ארגוני של מנורה מבטחים ביטוח

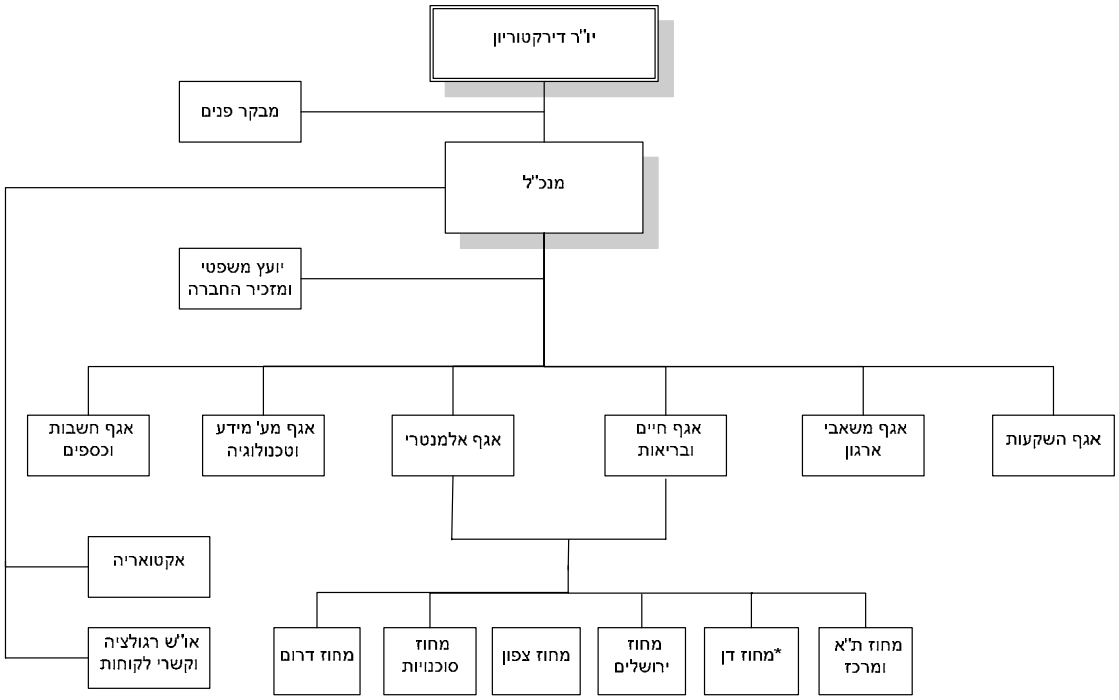

* בחודש ינואר 2008 מוזג מחוז דן למחוז דרום

מטה מנורה מבטחים ביטוח כולל את מנכ"ל החברה, מנהל כספים, מנהל השקעות, יועץ משפטי ומזכיר חברה ומבקר פנים, אשר כולם משמשים בתפקידים מקבילים או אחרים גם במנורה מבטחים החזקות (למעט יו"ר הדירקטוריון של החברה המשמש גם כמנכ"ל במנורה מבטחים החזקות ומנכ"ל החברה המשמש כמשנה למנכ"ל במנורה מבטחים החזקות).

מבנה ארגוני של מנורה מבטחים פנסיה

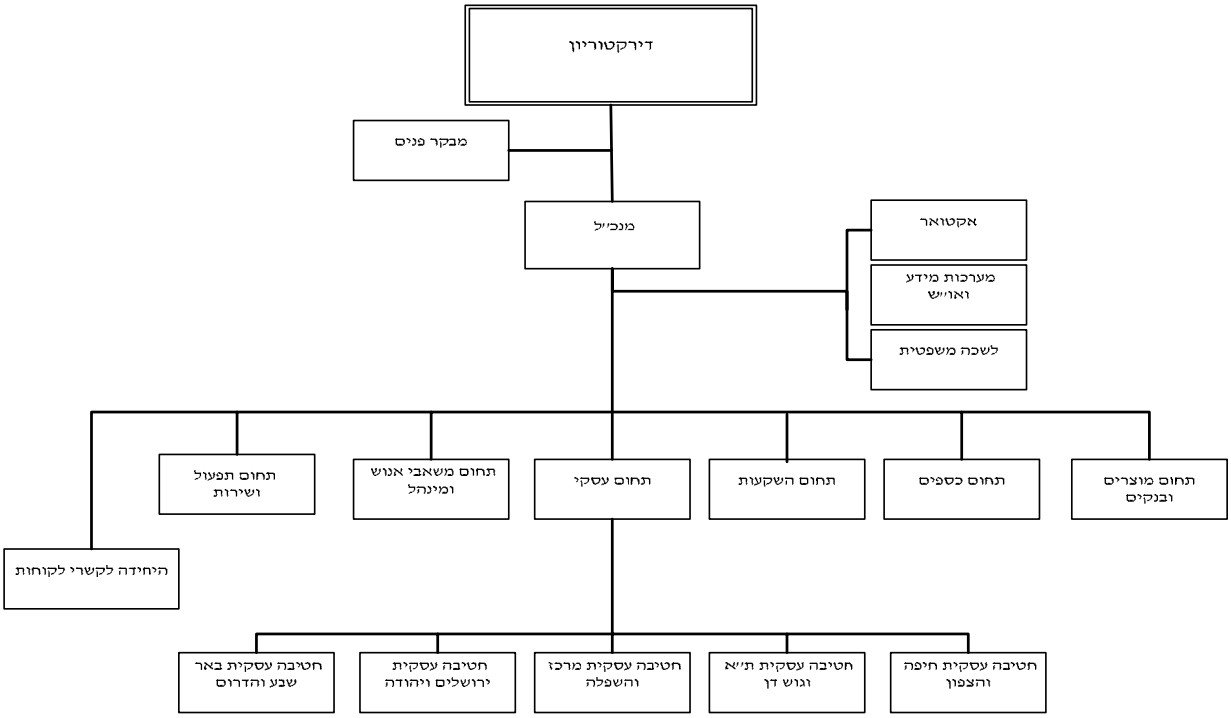

מבנה ארגוני של שומרה

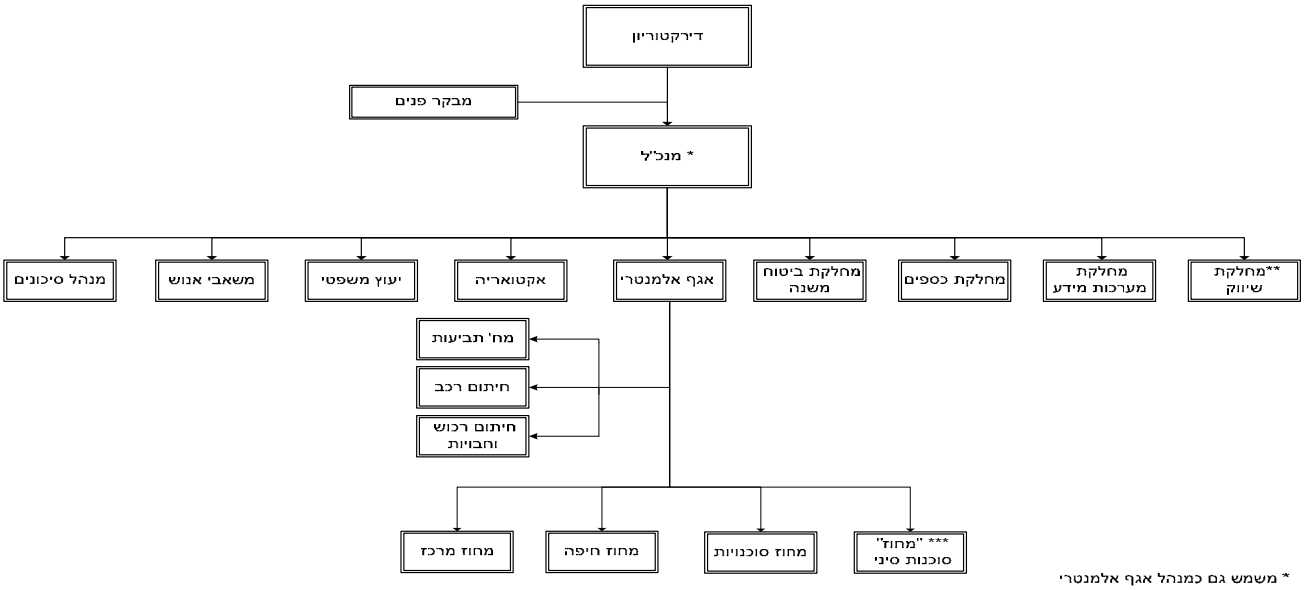

* משמש גם כמנהל אגף אלמנטרי
** משמש גם כמנהל מחוז מרכז
*** חברת-בת הפועלת כברוקר של מספר חברות ביטוח ובעלת היקף פעילות מהותי מול שומרה

10.6.2 מצבת העובדים

בקבוצה מועסקים עובדים על פי הפירוט שלהלן:

		31.12.07	31.12.06	31.12.05
הנהלת הקבוצה		14	14	13
חיסכון	פנסיה	270	266	209
ארוך טווח	ביטוח חיים	129	116	93
ביטוח כללי (רכב חובה, רכב רכוש, חבויות, רכוש אחר)		143	140	134
מחוזות יחידות שירות כלל חברתיות (מערכות תפעול, מידע, אקטואריה, רכש, קשרי לקוחות ועוד[13])		641	525	487
סה"כ		1,197	**1,061**	**936**

נכון למועד הדוח, אין לקבוצה תלות בעובד כלשהו.

בנוסף, הקבוצה מקבלת שירותי מיקור חוץ לאיוש מוקד לקוחות ומספקי התוכנה לצורך פיתוח תוכנות מידע של הקבוצה, אשר עובדיהם ממוקמים במשרדי הקבוצה. נכון ליום 31 בדצמבר 2007, קיבלה החברה שירותים כאמור של 114 עובדים של הספקים כאמור (חיצוניים), וזאת לעומת 51 עובדים ליום 31 בדצמבר 2006.

מצבת העובדים בשומרה:

תחום	31.12.07	31.12.06	31.12.05
הנהלת הקבוצה ועובדים בדרג ניהול	9	7	6
ביטוח כללי (רכב חובה, רכב רכוש, חבויות, רכוש אחר) וסוכנויות	193	159	155

10.6.3 שינויים מהותיים במצבת העובדים ובמבנה הארגוני

בהמשך למגמת הגידול בפעילות הקבוצה, נכון ליום 31 בדצמבר 2007, גדלה מצבת העובדים בקבוצה בכ-13% וזאת בעקבות הגידול בתפוקות, ביסוס והרחבת הפעילות בתחום החיסכון ארוך טווח, פיתוח ושיפור מערכות המידע של הקבוצה ושיפור השירות ללקוחות הקבוצה.

בחודש דצמבר 2006 הוקם אגף משאבי ארגון בחברה, בניהול משנה למנכ"ל. האגף מרכז את פעילות משאבי אנוש והדרכה במרבית תחומי הפעילות של הקבוצה. בנוסף, הועברו לאחריות האגף מחלקת הלוגיסטיקה, ומחלקת אירועים.

10.6.4 הדרכה ופיתוח ארגוני

הקבוצה משקיעה משאבים רבים בהדרכות מקצועיות לעובדים וסוכנים בהתאם לצרכים העסקיים והוראות רגולטוריות. מערך ההדרכה לעובדים ולסוכנים כולל הכשרות מקצועיות, הכשרות ניהוליות והתנהגותיות, ייעוץ ארגוני ואישי למנהלים וזאת, על מנת לפתח רמה מקצועית גבוהה בנושאים

[13] משותף לכלל התחומים

מגוונים כגון: שינויים רגולטוריים, תכניות ביטוח חדשות, הדרכות בתחום הפנסיה, המיסוי והפיננסים ומתן שירות.

בנוסף, החברה פעלה ופועלת להכשרת עובדים בתחומי ביטוח חיים לצורך קבלת רישיון משווק פנסיוני בהתאם להנחיות המפקח. כמו כן, עובדי תחום ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח עוברים הכשרה לתפעול והטמעה של מערכת מחשוב חדשה ("**טופז**"). הקבוצה פעלה ופועלת להשגת רישיון מתאים לפי הוראות חוק הייעוץ לעובדיה הזכאים לכך.

10.6.5 **<u>הטבות וטיבם של חוזי העסקה</u>**

מרבית העובדים מועסקים על פי הסדר עבודה שהוראותיו נקבעו בעבר בין הנהלת החברה לבין נציגות העובדים, ובו מעוגנים כל תנאי ההעסקה, ובכללם מרכיבי שכר ברוטו לחודש, משכורת 13, ביטוח מנהלים, קרן השתלמות, והטבות נוספות על פי קריטריונים, כגון: רכב צמוד, טלפון סלולארי, השתתפות בעלות גני ילדים, ספרות מקצועית, הוצאות אש"ל, נסיעת עובדי הקבוצה לחו"ל אחת לשנתיים. בנוסף, זכאים עובדי הקבוצה לקבל הלוואות בהתאם לנוהל שנקבע לעניין זה.

בנוסף, קיימים בקבוצה עובדים אשר עיסוקם במכירות, ובכלל זה מפקחי רכישה בתחום ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח, אשר מועסקים באמצעות הסכם עבודה אישי המבוסס על שכר יסוד ועמלות מכירה.

הקבוצה עורכת דיוני שכר בהתאם להחלטת הנהלת הקבוצה ובהתאם להערכות השנתיות שניתנות לעובדים על ידי הממונים עליהם.

על עובדי הקבוצה, למעט עובדי מנורה מבטחים פנסיה (כמפורט להלן), לא חלים הסכמים קיבוציים, למעט הוראות הסכמים קיבוציים החלים מכח צווי הרחבה על כלל העובדים והמעבידים בישראל.

ביום 14 בנובמבר 2006, נחתם הסכם קיבוצי בין מנורה מבטחים פנסיה לבין הסתדרות הפקידים, לתקופה של 4 שנים. ההסכם חל על כלל עובדי מנורה מבטחים פנסיה, למעט עובדים שהינם גמלאים, עובדים בכירים המועסקים בחוזים אישיים, מומחים ועובדים זמניים. ההסכם הקיבוצי מסדיר את תנאי העסקתם של העובדים כאמור, וקובע כללים בנושאים הבאים: סדרי העבודה, תקופת ניסיון, מועד ותנאים לקבלת קביעות, משמעת בעבודה, שעות נוספות, מסלול קידום בדרגות, שכר ותנאים נלווים לשכר, חופשה שנתית, דמי הבראה, מחלה, תנאים פנסיוניים, זכאות לקרן השתלמות, שי לחג, הפסקת עבודה, פרישה לגמלאות ועוד.

10.6.6 **<u>נושאי משרה ועובדי ההנהלה הבכירה</u>**

(1) ההנהלה הבכירה מועסקת בקבוצה על פי חוזי העסקה אישיים. חוזי ההעסקה כוללים, בין היתר, מרכיבי שכר ברוטו, הוצאות אש"ל, משכורת 13, מענק שנתי (באישור הדירקטוריון), רכב צמוד, טלפון סלולארי והפרשות סוציאליות וקרן השתלמות, כמקובל במשק. בנוסף, קיימים שני עובדים בדרג ניהולי בכיר בקבוצה, הזכאים על פי הסכם העסקתם למענק, הנגזר מרווחיות הפעולות עליהם הם מופקדים. לעובד אחד בדרג ניהולי בכיר קיים מענק מותנה. בשנת 2007 הוקמה במנורה מבטחים ביטוח ועדת תגמול שהינה ועדת דירקטוריון, שתפקידה לדון במדיניות השכר ובכלל זה במענקים השנתיים לעובדים, ולהמליץ לדירקטוריון בנושאים אלו.

(2) פרטים בדבר תנאי כתבי התחייבות ושיפוי לנושאי משרה, ניתן למצוא בפרק 11 לתשקיף של מנורה מבטחים החזקות מיום 27 בפברואר 2008 (להלן בסעיף זה: "**תשקיף החברה**").

(3) פרטים בדבר ביטוח אחריות נושאי משרה, ניתן למצוא בפרק 11 לתשקיף של מנורה מבטחים החזקות.

(4) פרטים בדבר הסכם העסקה של יו"ר הדירקטוריון של החברה, ניתן למצוא בפרק 11 לתשקיף של מנורה מבטחים החזקות. וכן סעיף 1.5.1 לעיל.

(5) <u>תגמול מנכ"ל החברה באמצעות הנפקת מניות</u>
בחודש אוגוסט 2003 חתמו מנורה מבטחים ביטוח, מנורה מבטחים החזקות ומנכ"ל מנורה מבטחים ביטוח על תכנית מניות (לעיל ולהלן "**תכנית המניות**"). לפי תכנית המניות, הקצתה מנורה מבטחים ביטוח, לנאמן עבור מנכ"ל מנורה מבטחים ביטוח 4,024,292 מניות רגילות בנות 1 ש"ח ע.נ המהוות 4% מהונה המונפק של מנורה מבטחים ביטוח (לאחר ההקצאה). מנכ"ל החברה יהיה זכאי למניות ב- 10 מנות שנתיות שוות, כאשר הזכאות למנה הראשונה התגבשה לאחר 12 חודשים ממועד תחילת עבודתו (דהיינו בתום השנה הראשונה). על אף האמור, יהיה זכאי מנכ"ל החברה לכל המניות באופן מיידי (אקסלרציה) במקרה בו פוטר (למעט נסיבות פוטרות כהגדרתן בתכנית המניות ובהסכם ההעסקה אשר נחתם עימו), במקרה בו הופסקה עבודת המנכ"ל עקב אובדן כושר עבודה תמידי ו/או פטירה או במקרה בו תימכר השליטה במנורה מבטחים ביטוח ו/או במנורה מבטחים החזקות ולרבות במקרה בו יחזיקו בעלי השליטה הנוכחים (נכון למועד חתימת תכנית המניות) במנורה מבטחים ביטוח ו/או במנורה מבטחים החזקות בפחות מ- 50% מהמניות המהוות את גרעין השליטה בכל אחת מהחברות הנ"ל. בנוסף יו"ר דירקטוריון מנורה במטחים ביטוח יהיה רשאי בכל עת, לאחר התייעצות עם דירקטוריון מנורה מבטחים ביטוח, לאשר אקסלרציה מיידית ובלבד שהקדמת הזכאות תבוצע במצטבר בגין לא יותר מ-20% מהמניות.

המניות אשר יוקצו לנאמן על פי תכנית המניות יהיו שוות בזכויותיהן לכל דבר ועניין למניות הרגילות בנות 1 ש"ח הקיימות במנורה מבטחים ביטוח.

מנכ"ל החברה יהיה רשאי להמיר את כל המניות או חלק מהן, למניות מנורה מבטחים החזקות, בכפוף להתגבשות זכאותו למניות שברצונו להמיר. במקרה של הפסקת יחסי עובד מעביד בין מנכ"ל החברה לבין מנורה מבטחים ביטוח תהיה רשאית מנורה מבטחים החזקות, לפי שיקול דעתה המוחלט, להמיר בכל עת את המניות או חלק מהן למניות של מנורה מבטחים החזקות באמצעות מתן הודעה בכתב למנכ"ל החברה, למנורה מבטחים ביטוח ולנאמן בדבר המרת המניות.

יחס ההמרה המקורי אשר נקבע בתכנית המניות יותאם מעת לעת לשינויים אשר יחולו בהון המניות של מנורה מבטחים ביטוח ו/או מנורה מבטחים החזקות לאחר מועד רישום המניות על שם הנאמן בעד מנכ"ל החברה. כן יותאם יחס ההמרה כאמור בגין חלוקת דיבידנדים ובגין עסקאות של מנורה מבטחים החזקות ו/או מנורה מבטחים ביטוח עם בעלי עניין, שלא ייעשו בתנאי שוק. יחס ההמרה יותאם כך שכתוצאה מהתאמה זו יהיה מצבו של המנכ"ל זהה למצבו התיאורטי לו היו מוקצות לו במועד חתימת תכנית המניות מניות המרה בכמות נגזרת מיחס ההמרה המקורי (להלן "**הכמות המקורית**"). אם ומספר מניות מנורה מבטחים החזקות להן יהיה זכאי מנכ"ל החברה בעקבות שינויים ביחס ההתאמה יעלה על הכמות המקורית (מספר המניות שמעבר לכמות המקורית ייקראו להלן "**המניות העודפות**") אזי הקצאת המניות העודפות תהיה כפופה לאישורה של הבורסה לרישומן למסחר.

כן נקבע בתכנית המניות, כי עם סיום יחסי עובד מעביד, יהיה זכאי מנכ"ל החברה למניות אשר התגבשה זכאותו להן עד מועד סיום יחסי עובד מעביד. כל יתר המניות, זכויות, מניות הטבה ודיבידנדים אשר חולקו בגינן יועברו מהנאמן למנורה מבטחים ביטוח או למי שתורה מנורה מבטחים ביטוח. עם זאת, בהסכם ההעסקה של מנכ"ל החברה נקבע, כי אם הסתיימו יחסי עובד מעביד בין מנורה מבטחים ביטוח לבין מנכ"ל החברה (למעט בנסיבות חריגות) וטרם התגבשה זכאות מנכ"ל החברה למניות על פי תוכנית המניות, תשלם החברה למנכ"ל מענק מיוחד בסכום השווה לסכום הדיבידנד שנצבר בגין המניות הנ"ל עד מועד הפסקת יחסי עובד מעביד בין הצדדים, בניכוי כל מס שיחול.

למידע בדבר המרת מניות על ידי מנכ"ל החברה עד למועד פרסום הדוח ראו סעיף 1.5.1 לעיל.

10.7 שיווק והפצה

לתיאור ערוצי השיווק וההפצה ראו פירוט בתחומים השונים.

10.7.1 מערך הסוכנים של הקבוצה

כללי

הקבוצה משווקת את פוליסות הביטוח שלה בעיקר באמצעות סוכני וסוכנויות ביטוח (להלן: "**הסוכנים**").

על אף התפתחותו של ענף הביטוח הישיר ממשיכה הקבוצה לפתח ולטפח את שיווק מוצריה על ידי מערך הסוכנים ובמועד הדוח נמצאת הקבוצה בקשרים עסקיים עם כ- 2000 סוכנים. בעקבות השלמת עסקת שומרה, צפויה הקבוצה להרחיב את מערכי השיווק וההפצה שלה. לנתונים בדבר פעילותה של שומרה בתחומי הפעילות של הקבוצה ראו סעיפים: 4.11, 5.11, 7.10 ו-8.10 לעיל.

הקבוצה קשורה עם מרבית הסוכנים הן בעסקי ביטוח כללי והן בעסקי ביטוח חיים והם מבצעים את המכירות של הקבוצה. הסוכנים אינם בלעדיים ורובם עובדים גם עם חברות ביטוח נוספות. קיים גרעין של סוכנים המזוהים באופן מובהק עם הקבוצה. סוכני הקבוצה פועלים לפי תעריפים והנחיות חיתום שהקבוצה מפיצה מעת לעת בתחומי הפעילות השונים.

בחודש אוגוסט 2004 פרסם המפקח חוזר בדבר התקשרות מבטח עם סוכן ביטוח, שמטרתו להבהיר את הוראות סעיף 30 לחוק הפיקוח, המחייב הכללת מספר תניות בהסכם התיווך שבין המבטח לבין הסוכן הנוגעות לגביית דמי הביטוח והעברתם למבטח וכן לקבוע נהלי עבודה מחייבים לטיפול בדמי הביטוח הנגבים ממבוטחים באמצעות סוכן הביטוח עבור המבטח.

בתחומי ביטוח כללי וחיסכון ארוך טווח, הקבוצה פועלת באמצעות שישה מחוזות המרוכזים בארבע ערים מרכזיות בארץ (תל אביב - שלושה סניפים, חיפה, ירושלים וראשון לציון), כאשר כעיקרון הסוכנים משוייכים למחוזות בהתאם למיקומם הגיאוגרפי.

מערך הסוכנים בביטוח כללי

בענפי ביטוח כללי, העמלה לסוכנים משולמת כאחוז מפרמיה נטו שנתית. העמלה משולמת באופן חד פעמי, בפוליסות המשולמות באמצעות הוראות קבע ובכרטיסי אשראי, כאשר מתקיימת התחשבנות עם הסוכן בגין ביטולי

פוליסות. שיעור העמלה נקבע בחלקו על פי ענפי הביטוח השונים ולעיתים אף בהתחשב ברווחיות תיק הביטוח של הסוכן שיעור העמלה משתנה מסוכן לסוכן. נכון למועד הדוח, לקבוצה אין תלות במי מסוכניה וכן לקבוצה אין סוכן שהיקף הפעילות עימו עולה על 10% בכל אחד מתחומי הפעילות למעט כמפורט בסעיף 8.6.5 לעיל.

מערך הסוכנים בביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח

בביטוח חיים מפעילה הקבוצה את סוכניה באמצעות מערך מחוזות מכירה ושירות כנזכר לעיל. במסגרת המחוזות פועלים מפקחי רכישה (שהינם עובדי הקבוצה) אשר מתפקידם לפקח על פעילות הסוכנים ובכלל זה ייעוץ והכוונה לסוכני הביטוח שתחת פיקוחם.

עבור שירותי התיווך של הסוכנים משולמות עמלות בשיעורים משתנים, בכסף או בשווה כסף, כאשר שיעור העמלה נקבע בחלקו על פי המוצר ובחלקו מותנה בהיקף התפוקה של הסוכן ולעיתים גם ברווחיות תיק הביטוח שלו.

לתיאור נוסף של מערך הסוכנים בביטוח חיים ותגמולם, ראו סעיף 3.5(1) לעיל.

10.7.2 שיווק ביטוח חיים וביטוח מבנה אגב מתן הלוואות לדיור

הקבוצה התקשרה עם בנק וסוכנות ביטוח בבעלותו למכירת פוליסות לביטוח חיים וביטוח מבנה אגב הלוואה לדיור בסניפי הבנק, בכפוף להסדרים שקבע המפקח לעניין זה.

10.7.3 סוכנויות ביטוח

נכון למועד הדוח, לקבוצה סוכנות ביטוח בשליטתה (אורות סוכנות לביטוח חיים (2005) בע"מ), הפעילה בתחומי ביטוח החיים וחיסכון ארוך טווח וכן בתחום ביטוח בריאות. כמו כן, במסגרת רכישת שומרה (כמפורט בסעיף 10.15.1 להלן) רכשה הקבוצה גם את סיני סוכנות לביטוח בע"מ וסיני מורשי חיתום, בע"מ הפעילות בתחומי הביטוח הכללי, ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח.

10.8 רכוש קבוע ומתקנים

10.8.1 להלן פירוט הנכסים המשמשים לפעילות הקבוצה:

א. משרדי הקבוצה, למעט מנורה מבטחים פנסיה והמחוזות, נמצאים במתחם אחד ברחוב אלנבי בתל-אביב בשני מבנים צמודים בבעלותה בשטח מצטבר של כ 9,600 מ"ר. אחד המבנים הינו בן 17 קומות ו-3 חניונים תת קרקעיים, כאשר הקבוצה מאכלסת לצרכיה כ-11 קומות במבנה וחלק יחסי מוסכם בחניונים. שאר המבנה בבעלות ובחזקת גורמים אחרים.

המבנה כולו מנוהל באמצעות חברת ניהול, חצרון חברה להשקעות בע"מ, בבעלות משותפת (במישרין או בעקיפין), של בעלי הבניין. החניון בבניין מתופעל ומנוהל גם הוא באמצעות חברה, חניון אלנבי 115 תל-אביב בע"מ, בבעלות משותפת של בעלי הבניין כאמור.

ב. לקבוצה 3 מחוזות המצויים מחוץ למבנים הנ"ל, בהם מועסקים עובדי המחוזות. המחוזות בחיפה ובירושלים (בשטח כולל של כ-1,500 מ"ר) ממוקמים במבנים הנמצאים בבעלות מנורה מבטחים ביטוח ומנורה נכסים והשקעות, ומחוז נוסף בראשון לציון (בשטח של כ-800 מ"ר) ממוקם במבנה שמנורה מבטחים ביטוח שוכרת מגורם חיצוני.

ג. בנוסף, מחזיקה הקבוצה נכסי מקרקעין אחרים בעיקר באזור המרכז (מבני משרדים וקרקעות), המושכרים בחלקם לגורמים חיצוניים.

ד. כמו כן בעקבות רכישת שומרה (ראו סעיף 10.15.1 להלן) מחזיקה הקבוצה בנכסים המפורטים להלן

א. נכסי מקרקעין באזור המרכז המושכרים לסוכנים של סיני סוכנות לביטוח

ב. שני נכסי מקרקעין בפתח תקווה שחלקם בשימוש עצמי וחלקם בשכירות.

10.8.2 החל משנת 2004 עברה מנורה מבטחים ביטוח לרכישה עצמית של צי הרכב שבשימושה, נכון ליום 31 בדצמבר 2007 עומד צי הרכב של הקבוצה על כ-228 כלי רכב לעומת כ- 195 כלי רכב בשנת 2006; למנורה מבטחים ביטוח הסכם מסגרת לליסינג תפעולי של צי הרכב אשר החל משנת 2004 לא הופעל יותר לגבי רכבים חדשים. היקף ההתקשרות החודשי בהסכם השכירות התפעולית, נכון ליום 31 בדצמבר 2007, אינו מהותי.בנוסף, למנורה מבטחים פנסיה הסכם ליסינג לתקופה של 36 חודשים. דמי הליסינג הצפויים לשנת 2007 הינם כ-3.4 מלש"ח.

10.8.3 <u>עלות הרכוש הקבוע</u>

עלותו המופחתת של הרכוש הקבוע של פעילות כלל הקבוצה ליום 31 בדצמבר 2007 הינה כ- 174.8 מלש"ח לעומת סך של כ-144 מלש"ח ליום 31 בדצמבר 2006. בשנת 2007 השקיעה החברה כ- 27 מלש"ח ברכוש קבוע לעומת סך של כ-20 מלש"ח בשנת . ראו באור 8 לדוחות הכספיים.

10.9 <u>עונתיות</u>

<u>ביטוח חיים</u>

להלן טבלה המציגה את התפלגות דמי הביטוח ברוטו בתחום ביטוח החיים לפי רבעונים (באלפי ש"ח):

	נתונים לשנת 2007		נתונים לשנת 2006		נתונים לשנת 2005	
	באלפי ש"ח	%	**באלפי ש"ח**	%	**באלפי ש"ח**	%
רבעון ראשון	393,591	25	355,645	24	335,115	23
רבעון שני	391,708	24	375,582	25	343,971	24
רבעון שלישי	396,641	25	377,784	25	364,423	26
רבעון רביעי	410,122	26	382,997	26	380,897	27
סה"כ	**1,592,062**	**100**	**1,492,008**	**100**	**1,424,406**	**100.0**

בדרך כלל, קיימת מגמה של גידול בדמי ביטוח ברבעון הרביעי של השנה, וזאת, בין היתר, כתוצאה מרצון המבוטחים למצות את הטבות המס המחושבות על בסיס שנתי. בשנת 2006 החלה הקבוצה, כחלק ממהלך של מיצוי פוטנציאל הסינרגיה בין הענפים השונים בתחום ביטוח חיים וחיסכון לטווח ארוך, להפיץ באמצעות סוכניה את כלל המוצרים הקיימים בקבוצה בתחום זה. כתוצאה מכך, חלק מהגידול במכירות שהגיעו לקבוצה, ברבעון הרביעי, נותבו על ידי הלקוחות לענפי הפנסיה וזאת על חשבון דמי ביטוח בביטוח חיים.

ביטוח כללי

להלן טבלה המציגה את התפלגות דמי הביטוח ברוטו בענף הביטוח הכללי לפי רבעונים (באלפי ש"ח):

	נתונים לשנת 2007		נתונים לשנת 2006		נתונים לשנת 2005	
	באלפי ש"ח	%	**באלפי ש"ח**	%	**באלפי ש"ח**	%
רבעון ראשון	599,305	31%	540,529	30%	528,250	30%
רבעון שני	441,439	23%	421,278	24%	408,782	24%
רבעון שלישי	470,620	24%	433,384	24%	410,432	24%
רבעון רביעי	423,693	22%	383,496	22%	383,379	22%
סה"כ	1,935,057	100%	**1,778,687**	**100%**	**1,731,113**	**100%**

*בביטוח כללי הפרמיה הנרשמת ברבעון הראשון היא הגדולה ביותר, וזאת בשל נטייתם של עסקים לחדש את ביטוחיהם (רכב חובה, רכב רכוש, חבויות ורכוש) בתחילת השנה התקציבית.

**בביטוח כללי מנגנון עתודה לסיכונים שטרם חלפו מווסת את ההשפעה על עונתיות המחזור על הרווח.

קרנות פנסיה

ככלל, לא קיימת עונתיות בגביית דמי הגמולים לקרנות הפנסיה. יחד עם זאת, קיימים חודשים מסוימים, המשתנים משנה לשנה, שבהם היקף דמי הגמולים גבוה יותר, וזאת, בעיקר, לאור תשלומים חד-פעמיים אשר משולמים על ידי המעסיקים ואשר בגינם מופרשים דמי גמולים. יצוין, כי העונתיות הקיימת אצל לקוחות מנורה מבטחים פנסיה בענפים מסוימים, אשר משפיעה על כמות העובדים באותם הענפים אינה משפיעה בצורה מהותית על התפלגות דמי הגמולים בחודשי השנה.

להלן התפלגות דמי גמולים רבעוניים:

מבטחים משלימה						
	2007		2006		2005	
	אלפי ש"ח	%	אלפי ש"ח	%	אלפי ש"ח	%
רבעון ראשון	3,297	18.3	2,449	23.4	3,387	28.5
רבעון שני	3,873	21.5	2,401	23.0	2,377	20.0
רבעון שלישי	6,685	37.2	254	2.4	3,027	25.4
רבעון רביעי	4,140	23.0	5,356	51.2	3,103	26.1
סה"כ	**17,995**	**100.0**	**10,460**	**100.0**	**11,894**	**100.0**

מבטחים החדשה						
	2007		2006		2005	
	אלפי ש"ח	%	אלפי ש"ח	%	אלפי ש"ח	%
רבעון ראשון	629,921	23.0	549,919	22.3	535,122	24.3
רבעון שני	659,856	24.0	587,273	23.9	531,247	24.1
רבעון שלישי	745,072	27.2	651,333	26.5	575,796	26.2
רבעון רביעי	709,108	25.8	673,749	27.3	558,748	25.4
סה"כ	2,743,957	100.0	**2,462,274**	**100.0**	**2,200,913**	**100.0**

10.10 נכסים לא מוחשיים

הקבוצה מנהלת מספר מאגרי מידע מאובטחים שנרשמו אצל רשם המאגרים, לרבות מאגר מידע נוכחות עובדים, משאבי אנוש, משרד ממוחשב, שכר, ביטוח חיים אופטי, ביטוח חיים, תביעות ביטוח חיים, כספים ומנורה חברה לביטוח בע"מ (ספקים, גבייה והנהלת חשבונות), הכוללים את כל המידע הרלבנטי לפי העניין לרבות תיקי השקעות, והכול בהתאם להוראות חוק הגנת הפרטיות, כמפורט בסעיף 10.2.4 לעיל. רישום מאגרי המידע כמפורט לעיל הינו רישום שנתי, שהקבוצה פועלת לחידושו מדי שנה.

מאגרי מידע נוספים נמצאים בתהליך רישום: משכנתאות והלוואות, משכנתאות והלוואות אופטי, אלמנטרי, אלמנטרי אופטי, מערכת הקלטות, אוצר תביעות הציבור, אוצר רכש, DWH.

הקבוצה מנהלת פעילות אבטחת מידע בליווי חברה חיצונית ויועצים נוספים, על מנת להבטיח הגנה נאותה למאגרי הנתונים וכן על מנת לעמוד בהנחיות המפקח לעניין אבטחת מידע.

הקבוצה משתמשת בשם המותג מנורה מבטחים וכן נכסים לא מוחשיים אחרים, ראו באור 13 לדוחות הכספיים.

10.10.1 מערכות מידע

ביטוח חיים – מערכת "טופז"

מערכת טופז היא מערכת לניהול עסקי ביטוח חיים. המערכת הינה מערכת מחשב מרכזית לניהול ותפעול מוצרי ביטוח חיים. המערכת מיועדת לשמש ככלי המרכזי בתפעול אגף ביטוח חיים. המערכת נמצאת בשלבי פיתוח מתקדמים וכן בשלב הטמעה תפעולית מבצעית של חלק מהמוצרים והפעלה מבצעית של חלק מהמוצרים, וכן מודולים נוספים וביצוע הסבות של נתוני פוליסות ומידע אחר למערכת החדשה. סה"כ ההשקעה בפרויקט המקורי ובהרחבתו, נכון ליום 31 בדצמבר 2007, מסתכמת בכ- 61 מיליון ש"ח, מתוכם הושקעו כ- 11.6 מיליון ש"ח בשנת 2007 וכ-11 מיליון ש"ח בשנת 2006.

פנסיה– מערכת "טופז"

על בסיס פיתוח מערכת ביטוח חיים פותחה מערכת תואמת לניהול ותפעול מוצרי פנסיה. מטרת המהלך היא יצירת פלטפורמה מיכונית אחידה לכל

מוצרי תחום ביטוח חיים וחיסכון לטווח ארוך. מהלך זה יאפשר איחוד תפעולי עתידי של התחום הנ"ל. בנוסף לפיתוח המערכת כאמור כלל הפרויקט הסבת נתונים ופיתוח מודולים נלווים רבים. המערכת הוכנסה לתפעול מבצעי בחודש אוגוסט 2006 וכאמור במהלך שנת 2007 פותחו מודלים נוספים. סה"כ ההשקעה בפרויקט, נכון ליום 31 בדצמבר 2007, מסתכמת בכ- 71 מיליון ש"ח, מתוכם הושקעו כ-19 מיליון ש"ח בשנת 2007 וכ- 33 מיליון ש"ח בשנת 2006.

מרכז מידע (Data Warehouse)

מרכז המידע של מנורה מבטחים ביטוח הוקם במטרה לתת למקבלי החלטות ומנהלי מכירות במנורה מבטחים ביטוח, מידע רחב וכלים לניתוח והצגת המידע, לצרכי ניהול שוטף ומכירות.

בשנת 2006 החלה הקבוצה בבניית "מחסן נתונים" לביטוח חיים שיאחד את הנתונים ממערכת ביטוח החיים הישנה וממערכת ביטוח החיים החדשה ("טופז") מחסן זה ישמש תשתית לכל הדיווחים בארגון. בשנת 2007 הסתיימה בניית מחסן נתונים חיים לנתוני ביטוח חיים החדשה והוחל בהשלמת נתוני המחסן ממערכת ביטוח החיים הקיימת.

בשנת 2007 הורחב מחסן נתוני ביטוח אלמנטרי ונוספו יישומי BI חדשים בביטוח חיים ובביטוח אלמנטרי.

סה"כ ההשקעה בפרויקט, נכון ליום 31 בדצמבר 2007, מסתכמת בכ- 9.5 מיליון ש"ח, מתוכם הושקעו כ- 4.5 מלש"ח בשנת 2007 וכ- 5 מלש"ח בשנת 2006.

ארכיון אופטי

במנורה מבטחים ביטוח קיימת מערכת לניהול ארכיב אופטי. מטרת המערכת הינה לאפשר לעובדי החברות השונות בקבוצה ליהנות מתפעול יעיל ושרות טוב יותר ללקוחות, וכן לאפשר בטיחות ושרידות למסמכים. בנוסף, כלי זה מאפשר לסוכנויות וסוכנים, להם תיקיות מסמכים גדולות, ליהנות מניסיון מנורה מבטחים ביטוח בתחום, ולקבל את כל המסמכים הנחוצים להם במדיה וירטואלית.

בשנת 2006 הושלמה התאמת המערכת עבור מנורה מבטחים פנסיה ומחלקת תביעות ביטוח חיים במנורה מבטחים ביטוח.

כמו כן הוחל בפיתוח מערכת לניהול ארכיון אופטי ותהליכי עבודה עבור תחום ביטוח בריאות. פיתוח המערכת ובדיקות המסירה יסתיימו ביום 15 בינואר 2008.

סה"כ ההשקעה בפרויקט, נכון ליום 31 בדצמבר 2007, מסתכמת בכ- 10.1 מיליון ש"ח, מתוכם הושקעו כ- 2.1 מיליון ש"ח בשנת 2007 וכ- 8 מיליון ש"ח בשנת 2006.

10.10.2 אבטחת מידע

מנורה מבטחים ביטוח משקיעה כספים כדי לעמוד בדרישות הרגולטוריות של המפקח בנושא אבטחת מידע.

ההשקעה כוללת ביצוע סקרי סיכונים, סקרי אבטחה, שיפור נושא האבטחה במערכות החברה, רכישת כלים שונים לביצוע מעקב ואוטוריזציה, פרויקט הפרדת רשתות ועוד.

סה"כ ההשקעה בפרויקט, נכון ליום 31 בדצמבר 2007, מסתכמת בכ- 12.2 מיליון ש"ח מיליון ש"ח, מתוכם הושקעו כ-4 מיליון ש"ח בשנת 2007 וכ-5 מיליון ש"ח בשנת 2006.

10.11 הליכים משפטיים

הקבוצה הינה צד להליכים משפטיים, ובכלל זה תביעות ביטוחיות, תביעות ספקים ותביעות בנושאים שונים נוספים, והכל במהלך העסקים הרגיל של הקבוצה.

לתיאור ההליכים משפטיים נוספים, ובכלל זה תובענות ייצוגיות, ראו באור מס' 27 לדוחות הכספיים.

יצוין עוד, כי כנגד שומרה תלויים ועומדים הליכים משפטיים ובכלל זה שתי תובענות ייצוגיות אשר ביניהם תביעה ייצוגית בסכום של כ- 60 מיליון ש"ח, שעניינה דומה לתובענה ייצוגית התלויה ועומדת כנגד מנורה מבטחים ביטוח (ראו באורים 27(א)(11) ו-29(א)(15) לדוחות הכספיים).

10.12 מימון

הקבוצה, למעט מנורה מבטחים פנסיה, מממנת את פעילותה באמצעים עצמיים, באשראי בנקאי ובאשראי חוץ בנקאי. לעניין מנורה מבטחים פנסיה ראו בסעיף להלן.

10.12.1 הלוואות הקבוצה ושיעורי הריבית (למעט מנורה מבטחים פנסיה)

1. להלן פירוט שיעור הריבית הממוצעת על הלוואות אשר אינן מיועדות לשימוש ייחודי בידי הקבוצה, בפילוח של אשראי לזמן קצר ואשראי לזמן ארוך ממקורות אשראי בנקאיים וחוץ בנקאיים אשר היו בתוקף בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2007 ובשנים 2006 ו- 2005 :

שיעור ריבית ממוצעת להלוואות אשר אינן מיועדות לשימוש ייחודי :

	הלוואות לזמן קצר			הלוואות לזמן ארוך			שיעור ממוצע		
	31 בדצמבר 2007	31 בדצמבר 2006	31 בדצמבר 2005	31 בדצמבר 2007	31 בדצמבר 2006	31 בדצמבר 2005	31 בדצמבר 2007	31 בדצמבר 2006	31 בדצמבר 2005
מקורות בנקאיים צמודים	---	---	---	9,424	56,749	61,606	6.5%	6.6%	6.6%
מקורות לא בנקאיים	---	----	---	988,397	357,954	366,530	4.9%	5.51%	5.52%
שיעור ממוצע	--	--	--	4.98%	5.66%	5.68%	4.98%	5.66%	5.68%

בעניין זה, ראו גם באור מס' 4 לדוחות הכספיים.

2. בנוסף, לקבוצה מסגרות אשראי לטובת החברה בסך כ-17 מלש"ח עבור פעילות בנגזרות פיננסיות וכן מסגרות נוספות לפעילות שוטפת בחשבונות בנקים שונים של התאגידים בקבוצה בהיקף של עד כ-1 מלש"ח בכל חשבון.

3. מנורה מבטחים פנסיה, במסגרת פעילותה השוטפת, מקבלת אשראי ספקים לטווח קצר בהיקף שאינו מהותי ואיננה נדרשת לאשראי לטווח ארוך.

10.12.2 גיוסי הון

1. בחודש פברואר 2007 הוקמה חברה ייעודית חד-תכליתית (SPC) בבעלותה המלאה של מנורה מבטחים ביטוח לצורך גיוס הון באמצעות הנפקת כתבי התחייבות סחירים אשר תמורתם תופקד במלואה במנורה מבטחים ביטוח, וזאת כנגד כתבי התחייבות נדחים של מנורה ביטוח.

2. בחודש מאי 2007 גייסה מנורה מבטחים גיוס הון בע"מ תעודות התחייבות (סדרה א') בע.נ. של 200,000,000 ש"ח במסגרת הנפקה לציבור על פי תשקיף מיום 3 במאי 2007. של תעודות התחייבות (סדרה א') בהיקף כספי של 200 מיליון ש"ח. לתיאור כתבי ההתחייבות ראו ביאור 17(ב) לדוחות הכספיים.

3. בחודש פברואר 2008 הגישה מנורה מבטחים גיוס הון בע"מ, חברה בת של החברה, לרשות ניירות ערך טיוטת תשקיף להנפקת תעודות התחייבות (סדרה א'), בדרך של הרחבת סדרה. טרם נקבע היקף ההנפקה, אולם זו מוערכת נכון למועד הדוח בהיקף של כ-200 מלש"ח. יצוין, כי במסגרת תשקיף זה יתכן ותבוצע גם הצעת רכש חליפין לכתבי התחייבות נדחים קיימים במנורה מבטחים ביטוח, תמורת כתבי התחייבות (סדרה א') של מנורה מבטחים גיוס הון בע"מ.

10.12.3 שטרי התחייבות נדחים המהווים הון משני

בנוסף, למנורה מבטחים ביטוח כתבי התחייבות נדחים בסך של 616,101 אלפי ש"ח אשר מתוכם סך של 582,298 אלפי ש"ח מהווים הון משני.

לפרטים נוספים ראו באור 17 לדוחות הכספיים.

10.13 דירוג אשראי

בחודש מאי 2004 דירגה מידרוג בע"מ (להלן: "**מידרוג**") את יכולת מנורה מבטחים ביטוח לעמוד בהתחייבויותיה כלפי בעלי כתבי ההתחייבות הנדחים שלה בדירוג אשראי של Aa2. הכול, כמפורט בסעיף זה.

בחודש נובמבר 2005 דירגה מידרוג את איכות הניהול של מנורה מבטחים פנסיה, וזאת על ידי בחינת איכות ההון האנושי וחוזקה הפיננסי של החברה הנ"ל, כמו גם את יכולותיה לנהל את הסיכונים אליהם היא עצמה חשופה ואת הסיכונים אליהם חשופים עמיתי "מבטחים החדשה".

מידרוג העניקה לחברה המנהלת את הדירוג הגבוה ביותר - MQ1 - מבין סולם בן חמש דרגות דירוג של חברה מנהלת של גופי השקעה וחיסכון (Investment Manager Quality Rating). בחודש פברואר 2008 ערכה מידרוג דוח מעקב של מנורה מבטחים פנסיה ושל "מבטחים החדשה".

בנוסף, העניקה מידרוג ל"מבטחים החדשה" את הדירוג הגבוה ביותר - FR1 - מבין סולם בן חמש דרגות לדירוג קרנות פנסיה (Pension Fund Rating). דירוג FR1 משקף את העובדה כי לדעת מידרוג הקרן נשענת על גופים המוערכים כבעלי איכות גבוהה מאוד ורמת הסיכונים הספציפיים המגולמים בה נמוכים מאוד.

ביום 8 בפברואר 2007 קבעה ועדת הדירוג של מדרוג דירוג Aa2 לתעודות ההתחייבות (סדרה א) של מנורה מבטחים ביטוח במסגרת גיוס הון מחודש מאי 2007.

בחודש ינואר 2008 קבעה ועדת הדירוג של מדרוג דירוג Aa2 לתעודות ההתחייבות (סדרה א) של מנורה מבטחים ביטוח במסגרת הרחבת הסדרה בסך של כ-200 מלש"ח.

10.14 מיסוי

לתיאור נושא המיסוי ראו באורים 14 ו-24 לדוחות הכספיים.

10.15 הסכמים מהותיים

10.15.1 הסכם רכישת מניות שומרה

ביום 9 באוגוסט 2007 נחתם הסכם (להלן בסעיף זה: "ההסכם") בין מנורה מבטחים ביטוח לבין סיני החזקות ביטוח (1993) בע"מ (להלן: "**סיני החזקות**"). לפי ההסכם ירכשו על ידי מנורה מבטחים ביטוח, 100% המניות של שומרה חברה לביטוח בע"מ (לעיל ולהלן: "**שומרה**"), וכן 100% המניות של סיני מורשי חיתום סוכנות לביטוח (1989) בע"מ (לעיל ולהלן: "**סיני חיתום**"). המניות כאמור תירכשנה במצבן כפי שהוא ("AS IS"). סיני החזקות התחייבה בהסכם כי החל ממועד השלמת העסקה ובמשך תקופה של שלוש שנים, לא תבצע חלוקה כלשהי לבעלי מניותיה, לרבות על דרך של דיבידנדים או הקטנת הון, אשר תגרום לכך שההון העצמי שלה יפחת מ-50 מיליון ש"ח בערכים צמודים למדד המחירים לצרכן. כן נקבע בהסכם, כי יו"ר שומרה וסמנכ"ל הכספים שלה ימשיכו לכהן בתפקידם עד לסוף שנת 2007 ומנכ"ל שומרה ימשיך לכהן בתפקידו לפחות עד ליום 15 בדצמבר 2008. סיני החזקות לא תעשה שימוש בתכנה ובמערכות המחשוביות המצויות בקניינה של שומרה לאחר יום 31 בדצמבר 2007. סיני החזקות התחייבה לכנס אסיפת בעלי מניותיה ו/או תאגיד או שותפות אשר בשליטתה עד ליום 31 בדצמבר 2007, על מנת שהמילה "סיני" לא תהווה יותר חלק משמן הרשום ולא יעשה כל שימוש בשמה המסחרי. רכישת שומרה הושלמה ביום 16 בדצמבר 2007. התמורה ששולמה על ידי מנורה מבטחים ביטוח במסגרת העסקה הינה בסך כ-147 מיליון ש"ח. בנוסף העמידה מנורה מבטחים ביטוח לסוכנויות שבבעלות שומרה סך של כ-10 מיליון ש"ח כהלוואות בעלים.

10.15.2 הסכם השקעה עם מרקסטון

בחודש יולי 2007 נחתם הסכם השקעה בין מנורה מבטחים ביטוח לבין מרקסטון קפיטל פרטנרס (ישראל) ש.מ., מרקסטון קפיטל פרטנרס(ישראל פארלל) ש.מ, ומרקסטון קפיטל פרטנרס (ישראל פארלל 2) ש.מ. (להלן ביחד: "מרקסטון") ופריזמה בית השקעות בע"מ (להלן: "**פריזמה בית השקעות**"), אשר במסגרתו התחייבה מנורה מבטחים ביטוח להשקיע בפריזמה בית השקעות סך כולל של כ-46 מיליון ש"ח בתוספת מתן ערבויות בסך של כ-870 אלף דולר ארה"ב וכן התחייבות (מותנית) כלפי הבנקים להשקעות נוספות, באופן של העמדת הלוואות בעלים עדיפות, בהיקף של כ-1.2 מיליון דולר, והכול כנגד קבלת 4.99% מהון המניות המונפק והנפרע של פריזמה. ההסכם כולל, בין היתר הסדרים המקנים למנורה מבטחים ביטוח זכות הצטרפות במכירת מניות פריזמה וזכות להשתתפות בהשקעה נוספת בפריזמה תוך התחייבות להשקיע בהתקיים תנאים שונים סכומים נוספים עד לסכום כולל של 60 מיליון ש"ח (כולל ההשקעות הראשוניות בסך 46 מיליון ש"ח) כמו כן כולל ההסכם זכות סירוב ראשונה במכירת מניות על ידי מנורה מבטחים ביטוח וזכות לחייב אותה להצטרף למכירת מניות על ידי מרקסטון.

במסגרת ההתקשרות כאמור, נחתם הסכם לשיתוף פעולה בין מנורה מבטחים פנסיה לבין פריזמה שוקי הון בע"מ וסוכנות ביטוח של פריזמה שוקי הון (להלן: "**פריזמה**") במסגרתו התחייבה פריזמה לפעול כגורם משווק של קרנות פנסיה של מנורה מבטחים פנסיה וליתן שירותי ניהול השקעות של מסלולי ההשקעה באותן קרנות פנסיה ששמותיהם יכללו את

התיבות "מבטחים" ו"פריזמה". פריזמה הצהירה כי לא תפעל במיזם דומה אלא עם גורם נוסף אחד.

ההסכמים כוללים תנאים מתלים שונים, ובכללם קבלת אישורים רגולטוריים, אם וככל שאלה נדרשים על פי דין. המועד האחרון להתקיימותם של התנאים המתלים האמורים נקבע ליום 30 בספטמבר 2007 מאחר ולא התקבלו האישורים הרגולטוריים הרלוונטיים, החליטו מנורה מבטחים ביטוח ומנורה מבטחים פנסיה במשותף עם מרקסטון, פריזמה בית השקעות ופריזמה שוקי הון על ביטול ההסכמים האמורים על כל המשתמע מכך לעניין התחייבויות וזכויות הצדדים.

10.16 יעדים ואסטרטגיה עסקית

המידע המובא להלן הינו מידע צופה פני עתיד, וככזה, המידע איננו וודאי לגבי העתיד, ועלול שלא להתממש, כולו או חלקו. המידע הצופה פני עתיד מבוסס על מידע הקיים בקבוצה בתאריך הדוח, וכולל הערכות של הקבוצה או כוונות שלה נכון לתאריך הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות באופן מהותי מן התוצאות המוערכות או משתמעות ממידע זה, בין היתר, בשל שינויים שיחולו בגורמי הסיכון המפורטים בסעיף 10.17 להלן.

10.16.1 אסטרטגיה בביטוח כללי

בתחום הביטוח הכללי, נכון למועד הדוח ולאור רכישת שומרה, הגיעה הקבוצה לנתח שוק של כ- 12%, והיא הפכה למבטח השלישי בגודלו בתחום הביטוח הכללי. המיקוד בשנת 2008 יהיה בשימור מעמדה כמבטח השלישי בגודלו בתחום הביטוח הכללי, בין היתר, תוך ניצול יכולותיה ואיכותה של שומרה כמבטח איכותי גמיש ויעיל המסוגל ליתן מענה ביטוחי מהיר ומותאם לצרכי הלקוח. כמו כן תימשך מדיניות שיפור פיזור תיק הביטוח בין הענפים השונים ושיפור שיעור הרווחיות. צמיחת הקבוצה בתחום זה תגיע מהגדלת כמות הסוכנים העובדים עימה ובפרט עקב רכישת שומרה, תוך ניפוי סוכנים הפסדיים לאורך זמן. בתחום הטיפול בתביעות תמשיך הקבוצה להתמקד בשירות יעיל למבוטחים תוך הרחבת השימוש במערכות ממחושבות לייעול הטיפול בתביעות ובעבודה מול ספקים. בנוסף, פועלת הקבוצה לזיהוי וניצול הזדמנויות שיווקיות בנישות ביטוחיות שאינן מפותחות דיין בשוק הישראלי.

10.16.2 תחום פעילות ביטוח רכב חובה

בתחום זה מתכוונת הקבוצה להתמקד בפלח השוק של הנהגים המבוגרים יותר, מתוך כוונה לשמר ולשפר את הרווחיות בתחום. המודל התעריפי של הקבוצה מכוון לצורך השגת מטרה זו. ההימנעות מביטוחים קבוצתיים, בהם שיעורי הרווחיות מוטלים בספק, תימשך. בסך הכול מצפה הקבוצה לצמוח בהתאם לקצב הצמיחה בשוק כך שנתח השוק שלה בתחום זה ישמר גם בשנת 2008.

10.6.3 תחום פעילות ביטוח רכב רכוש

תחום ביטוח רכב רכוש מהווה מרכיב מרכזי בפעילות וברווחיות הקבוצה. אסטרטגיית הקבוצה בתחום היא להתמקד בפלחי שוק המאפשרים שמירה על שיעורי רווחיות גבוהים תוך גידול הדרגתי בתיק הביטוח, המכוון לקהלי יעד איכותיים, והמהווה מרכיב מרכזי בתיק הביטוח. הקבוצה מתמקדת בלקוחות פרט ונמנעת מלבטח ביטוחים קבוצתיים הפסדיים.

10.6.4 תחום פעילות ביטוח רכוש

נתח השוק של הקבוצה בתחום הרכוש נמוך מנתח השוק הכללי שלה, ואסטרטגיית הקבוצה לשנים הבאות היא להגדיל נתח זה.

הקבוצה תתמקד בשוק העסקים הבינוניים תוך הימנעות מעסקי תעשייה גדולים המהווים איום על שיעורי הרווחיות הגבוהים.

10.6.5 <u>תחום פעילות ביטוח חבויות</u>

ביטוחי הדירקטורים, ימשיכו להוות מוצר מרכזי בתיק ביטוח החבויות של הקבוצה, תוך מינוף התמחות הקבוצה בפלחי שוק ספציפיים בענף זה.

באשר לענפי החבויות האחרים תמשיך הקבוצה להציע פתרון ביטוחי מקיף למבוטחים, שיכלול ביטוחי רכוש וביטוחי חבויות.

10.6.6 <u>ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח</u>

<u>ענף ביטוח החיים</u>

האסטרטגיה של הקבוצה בתחומי ביטוח חיים:

1. השגת נתח שוק של 13% מהמכירות החדשות בביטוח חיים על בסיס דיווחי התאחדות חברות ביטוח חיים, עד לשנת 2009.

2. שמירה על רווחיות פעילות ביטוח חיים תוך ניצול יתרונות לגודל.

3. שיפור השירות וניהול מערכת יחסים הוגנת עם קהל לקוחות הקבוצה.

<u>הפעילות שהקבוצה נוקטת כדי להשיג מטרות אלה הינה:</u>

1. מקסום הסינרגיה בין החטיבות השונות של הקבוצה למינוף מכירות חדשות בתחום, תוך שימוש ביתרונות הקבוצה בתחום הפנסיה ובניהול נכסים.

2. הרחבת מכירות ביטוח חיים על ידי גיוס סוכנים, פיתוח מוצרים חדשים ורענון המבנה הארגוני של מערך המכירות והשירות.

3. ביצוע מהלכים (לשימור הלקוח) על ידי מניעת פדיונות,טיפול בכספים בתום תקופת הביטוח והחיסכון וטיפול שיטתי ומוסדר בחובות של לקוחות.

4. התמקצעות של הנהלת האגף לביטוח חיים על ידי גיוס כוח אדם מוביל בענף ולימוד מקצועי ושיטתי של המנהלים את מערך הידע בביטוח חיים וכן שיפור מיומנויות ניהוליות.

5. שיפור השירות ומערך היחסים עם סוכני החברה ולקוחותיה באמצעות הדרכה בנושאי שירות והטמעה יעילה ואפקטיבית של מערכות מידע מתקדמות לניהול פוליסות ביטוח חיים והסכמי פנסיה.

<u>ענף קרנות פנסיה</u>

היעד האסטרטגי של מנורה מבטחים פנסיה הינו הרחבת מעגל העמיתים בקרנות הפנסיה שבניהולה, שימור תיק הפנסיה הקיים, כניסה לעסקים

חדשים, תוך שמירה על רווחיות נאותה ומינוף הסינרגיה עם החברות שבקבוצה (מנורה מבטחים ביטוח, מנורה מבטחים פיננסים והחברות שבשליטתן).

להשגת היעדים האמורים, תפעל הקבוצה, בין היתר, להרחבת מתן השירותים הפנסיוניים המשולבים במוצרי ביטוח משלימים, בשירותי ניהול הסדר ובביטוחי מנהלים תוך מתן פתרונות כוללים לצורכי הלקוח ומימוש פוטנציאל הסינרגיה הקיים בקבוצה.

במסגרת הרחבת מעגל העמיתים בקרן, תפעל הקבוצה למיקסום פוטנציאל העמיתים המצטרפים מקרב המעסיקים הקיימים, לקרנות הפנסיה שבניהול מנורה מבטחים פנסיה ולמוצרים נוספים של הקבוצה. בנוסף, תמשיך הקבוצה בעריכת קורסי פנסיה לסוכני מנורה מבטחים ביטוח לשיפור יכולתם המקצועית לצורך הרחבת מעגל המצטרפים החדשים לקרנות הפנסיה באמצעותם.

כניסת הבנקים לתחום הייעוץ הפנסיוני, בשילוב עידוד החקיקה למסלול הקצבתי, תפתח בפני קרנות הפנסיה אפשרות לצירוף עמיתים חדשים, אשר לא היו מבוטחים בעבר בקרנות פנסיה. משכך מקווה הקבוצה להגיע לאוכלוסייה גדולה שהצטרפה בעבר למוצרים שנשלטו בידי התאגידים הבנקאיים בכובעם כיצרנים של מוצרי חיסכון ארוך טווח (ניהול קופות גמל לתגמולים ולפיצויים וקרנות השתלמות). בהקשר זה פועלת הקבוצה לחתימה על הסכמי הפצה ולהקניית הכלים (ידע ומוצר) שיאפשרו למתווכים הרלבנטיים להתמודד באופן הטוב ביותר עם השינויים ויעניקו לצרכן את הפתרון האופטימאלי עבורו.

10.6.7 סקר הערכה של המפקח על הביטוח

במהלך שנת 2007 ערך אגף הפיקוח על הביטוח סקר במנורה מבטחים ביטוח, אשר התייחס לתחומי פעילות עיקריים של המבטח ובכלל זה פעילות הדירקטוריון וההנהלה. בחודש נובמבר 2007, ובהמשך לסקר הנ"ל, הגיש אגף הפיקוח טיוטת דו"ח הערכה לתגובת המבטח. בהמשך לאמור, קיים דירקטוריון המבטח דיון בקשר לטיוטת הדו"ח והמבטח הגיש תגובתו במהלך חודש פברואר 2008. להערכת המבטח, הממצאים וההמלצות שבטיוטת הדו"ח אינם בעלי השלכה מהותית על פעילות המבטח.

סקר דומה נערך בימים אלה בחברה בת מנורה מבטחים פנסיה.

חלק ו'

משטר תאגידי

11. משטר תאגידי

חלק זה ניתן על פי הוראות המפקח על הביטוח והוא מתייחס למבטחים בקבוצה בלבד.

11.1 כללי - ישיבות מליאת הדירקטוריון בשנת הדוח ומידע בדבר ועדות הדירקטוריון וועדות השקעות

דירקטוריון			וועדות		
שם החברה	מספר ישיבות*	מס' דירקטורים משתתפים	סוג הועדה	מספר החברים בועדה	מספר ישיבות *
מנורה מבטחים ביטוח	3	בין 6 ל- 10**	ביקורת	3 או 4***	13
			ועדת השקעות תלויות תשואה	3	24
			ועדת השקעות שאינן תלויות תשואה	3	13
			ועדת מאזן	3	3
			ועדת תגמול	3	1
מנורה מבטחים פנסיה	8	בין 5 ל- 9	ביקורת	3	7
			השקעות	3	26
			מעקב אחר מקבלי פנסיית נכות	3	1
שומרה חברה לביטוח	12	בין 5 ל- 8 ****	ביקורת	3	7
			ועדת השקעות שאינן תלויות תשואה	3	11
			ועדת מאזן	5	1

* בנוסף, נתקבלו מספר החלטות ללא התכנסות, בהסכמת כל הדירקטורים.

** עד ליום 14.06.07 מנה הדירקטוריון תשעה חברים.
ביום 14.06.07 מונה ה"ה בר-כוכבא בן גרא לדח"צ בחברה והחל ממועד זה ועד ליום 30.08.07 מנה דירקטוריון החברה עשרה חברים
ביום 30.08.07 פרש ה"ה אורן אל-און מדירקטוריון החברה והחל ממועד זה ואילך מונה דירקטוריון החברה תשעה חברים.

*** עד ליום 14.6.07 מנתה ועדת הביקורת שלושה חברים. ביום 14.06.07 מונה ה"ה בר-כוכבא (כוכי) בן גרא לדח"צ בחברה, והחל ממועד זה מונה ועדת הביקורת ארבעה חברים.

**** עד ליום 27.12.07 מנה הדירקטוריון שבעה חברים. ביום 27.12.07 מונו שלושה דירקטורים חדשים – ה"ה מנחם הרפז, שי קומפל ויוני טל והדירקטור, מר יוסי גבאי, התפטר. מר בנצי וינשטוק המשיך לכהן כדירקטור עד ליום 31.12.07.

11.2 ועדות דירקטוריון

במבטחים שבקבוצה קיימות ועדות דירקטוריון שונות כמפורט בטבלה לעיל שתפקידיהן העיקריים הינם:

11.2.1 ועדת ביקורת

בהתאם לתיקוני חקיקה בחוק הפיקוח מונתה, במהלך שנת 2006, ועדת ביקורת למנורה מבטחים ביטוח. עד למועד זה נסמכה מנורה מבטחים ביטוח, שהינה חברה פרטית, על דיוני ועדת הביקורת של החברה האם שלה - מנורה מבטחים החזקות בע"מ שמנורה מבטחים ביטוח הינה ההחזקה העיקרית שלה. החל ממועד כינונה של

ועדת הביקורת כאמור, נדונו הנושאים שנכללו בתכנית הביקורת המקורית של מנורה מבטחים החזקות והנוגעים ישירות למנורה מבטחים ביטוח בועדת הביקורת של מנורה מבטחים ביטוח.

ועדת הביקורת אמונה על בדיקת ליקויים בניהול העסקי של החברה ודיון בנושאים המפורטים בתקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח)(דירקטוריון וועדותיו), התשס"ז-2007, זאת, בין היתר, תוך השענות על דוחות המבקר הפנימי והתייעצות עימו ועם רואה החשבון המבקר של החברה ומתן המלצות לדירקטוריון בדבר הדרכים לתיקון ליקויים שנמצאו. בנוסף, ועדת הביקורת דנה ומחליטה בעסקאות של החברה הטעונות אישורה לפי כל דין. כמו כן, ועדת הביקורת של מנורה מבטחים פנסיה מכהנת גם כועדת מעקב אחר מקבלי פנסיית נכות, הפועלת בהתאם להוראות הממונה בנושא זה.

11.2.2 ועדת השקעות שאינן תלויות תשואה (נוסטרו)

למנורה מבטחים ביטוח ועדת השקעות נוסטרו שמונתה בהתאם לחוק הפיקוח ותקנות ההשקעות. ועדת ההשקעות נוסטרו הינה ועדה לניהול ההשקעות הנובעות מסוגי ההתחייבויות שאינן נובעות מהתחייבויות תלויות התשואה.

תפקידי הועדה, בין היתר הם קביעת מדיניות ההשקעות במסגרת המדיניות העסקית הכוללת של התאגיד כפי שקבע הדירקטוריון; אישור עסקאות מסוימות ושעורי אחזקה בנכסי השקעה שונים; קביעת נהלי השקעה, בקרה ומעקב לגבי יישום מדיניות ההשקעה שנקבעה.

11.2.3 ועדת השקעות תלויות תשואה (משתתפת)

למנורה מבטחים ביטוח ועדת השקעות משתתפת שמונתה בהתאם לחוק הפיקוח ותקנות ההשקעות. תפקידי הוועדה הינם, בין היתר, קביעת מדיניות ההשקעות של הכספים העומדים כנגד התחייבויות תלויות תשואה במסגרת המדיניות הכוללת שקבע הדירקטוריון ובפרט קביעת מדיניות ההשקעה למסלולי ההשקעה השונים שבפוליסות המשתתפות ברווחים; אישור עסקאות מסוימות ושעורי אחזקה בנכסי השקעה שונים; החלטות הנוגעות לשימוש באמצעי שליטה בתאגידים שונים המוחזקים במסגרת ההשקעות כאמור; קביעת נהלי השקעה, בקרה ומעקב לגבי יישום מדיניות ההשקעה שנקבעה.

11.2.4 ועדת מאזן

ביום 26.7.07 מינה דירקטוריון מנורה מבטחים ביטוח ועדת מאזן, בהתאם לתקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (דירקטוריון וועדותיו), תשס"ז-2007 וחוק החברות. תפקידי הוועדה הינם, בין היתר, לדון ולהמליץ בפני דירקטוריון החברה בנושאים הנוגעים לדוחות הכספיים של החברה, לפי העניין, ובכלל זה חוות דעתו של הרו"ח המבקר, נאותות הדוחות הכספיים, המדיניות החשבונאית, שלמות הגילוי וסקירת הבקרות הפנימיות. במהלך השנה העבירה הועדה את המלצותיה, בין היתר, בנושא המדיניות החשבונאית בהתאם לתקינה החשבונאית החדשה (IFRS) ולקראת אישור הדוחות הכספיים.

10.2.5 ועדת תגמול

ביום 26.7.07 מינה דירקטוריון מנורה מבטחים ביטוח ועדת תגמול, בהתאם לתקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (דירקטוריון וועדותיו), תשס"ז-2007 וחוק החברות. תפקידי הוועדה הינם, בין היתר, לייעץ לדירקטוריון בנושאים הנוגעים לתחום השכר בחברה.

11.3 קצין ציות

ההסדר התחיקתי החל על מנורה מבטחים ביטוח איננו מחייב מינויו של קצין ציות במבטח. החברה טרם מינתה קצין ציות.

הנהלת הקבוצה מטמיעה את הוראות הדין באמצעים שונים. הוראות רגולטוריות הנוגעות לפעילותה של מנורה מבטחים ביטוח כמבטח מופצים לראשי האגפים והתחומים הרלבנטיים הפועלים ליישומן בדרכים שונות לרבות באמצעות קביעת נהלים ובקרות לבחינת ישומן וכן באמצעות הדרכות והכשרות לעובדים. במהלך שנת 2007 מונה גורם אחראי למעקב אחר יישום והטמעה של חוזרים והוראות רגולטוריות אחרות של המפקח בחברה.

ראש מטה ביטוח חיים מנורה מבטחים ביטוח משמשת כאחראית על מילוי חובות החברה בתחום הלבנת הון. מנהל מחלקת סיכוני אבטחת מידע בחברה משמש כממונה על אבטחת מידע לצורך יישום הוראות בתחום אבטחת המידע ככלל ובפרט בנושא הגנת הפרטיות.

11.4 קוד אתי

טרם אומץ קוד אתי לחברה.

חלק ז'

ניהול סיכונים

12. ניהול סיכונים

12.1 מדיניות ניהול הסיכונים

לקיחת סיכונים מהווה חלק אינטגראלי מפעילותה העסקית של הקבוצה ולכן חיונית להשגת יעדיה הכספיים ומימוש האסטרטגיה העסקית שלה. מטרת ניהול סיכונים איננה נטרול הסיכונים או מזעורם באופן שרירותי, כי אם, ניהול שקול (Prudent) של הסיכונים באופן שימקסם את הרווח תוך שמירה על מגבלות סיכון שנקבעו מראש בהתאם לסובלנות החברה לסיכון. הקבוצה מינתה מנהל סיכונים שתפקידו להקים את מסגרת ניהול הסיכונים וליישם פרקטיקות מקובלות לניהול סיכונים המתאימות לצרכיה העסקיים של החברה ומתואמות גם עם דרישות המפקח. מדיניות ניהול הסיכונים המתוארת להלן מתחלקת בין קטגוריות סיכוני הליבה: סיכוני ביטוח, סיכונים פיננסיים (סיכוני שוק, אשראי ונזילות) וסיכונים תפעוליים.

12.1.1 סיכוני ביטוח

הסיכון הביטוחי (הנובע מחיתום הפוליסות – Underwriting Risk) מתייחס לחשיפה להפסדים כספיים כתוצאה מהבחירה של סיכונים אותם החברה מבטחת ומתבטא באי הוודאות לגבי מספר התביעות וסכום התביעות שעלול להיות גבוה מהמצופה בגלל אירועים בלתי צפויים (למשל: אסון טבע, משבר פוליטי-חברתי, שינויים רגולטורים, פריצת דרך רפואית שתביא להארכה של תוחלת החיים, מגיפה וכו').

הכללים הבאים מרכיבים בפועל את גישת הקבוצה בניהול סיכוני הביטוח

גישה כללית: תעריף הביטוח אמור לתת מענה מלא להתחייבויות הביטוחיות העתידיות שייווצרו כתוצאה מהתממשות הסיכונים הביטוחיים (ברמת הסתברות גבוהה) המגולמים בכל פוליסה (כולל הוצאות ושיעורי רווח רצויים), ובהתאם נקבעים בכל ענף ביטוחי כללי חיתום לגבי האוכלוסיות השונות.

מגבלות חשיפה בשייר: בכל ענף וענף נקבעת מגבלת חשיפה מכסימלית בשייר ברמת התיק, הפוליסה או האירוע. המגבלה מבטאת את החשיפה לסיכון הביטוחי שהחברה מוכנה לקחת על עצמה. כל סיכון מעבר לכך מועבר למבטחי משנה בחו"ל. אם הוחלט להיחשף לסוג סיכון חדש הדבר ייעשה בהדרגתיות, תוך איסוף נתונים על התפתחות התביעות, כאשר בתחילה חלק גדול מהסיכון יועבר למבטחי משנה.

תמחור פוליסות: התעריף נקבע לפי הערכה אקטוארית או על פי המלצת החתם הראשי. התאמת תעריפים (כלפי מטה) מתקיימת, בהתאם להיררכיית סמכויות מרמת הסוכן, דרך החתמים ועד למנהל האגף.

תהליך עיצוב המוצר הביטוחי: בתהליך זה החברה מגדירה את מהות הכיסוי הביטוחי שהיא מעוניינת למכור. תהליך זה מבטיח, כבר בשלב עיצוב המוצר, שהחברה לא תיחשף לסיכונים שאינה רוצה להיחשף אליהם.

חיתום: מערכת כללי החיתום כוללת מגבלות אשר מטרתן כפולה: א) ליצור היררכיה בקבלת ההחלטות לגבי לקיחת הסיכון (מרמת הסוכן, דרך ראש המחוז, החתם ועד ראש האגף) ב) להגביל את החשיפה לסיכונים הביטוחיים. כללי החיתום נאכפים בצורה ממוכנת (למשל, חתם אוטומטי בביטוח חיים או חסימות לרמת הכיסוי בביטוח כללי) או ידנית ע"י איש מקצוע (למשל, ד"ר לרפואה בביטוח בריאות).

ניהול סיכון רעידת אדמה: סיכון זה הוא הסיכון הביטוחי המרכזי בו החברה מתייחסת להשפעה הפוטנציאלית של אירוע קיצון בלתי צפוי. בגין סיכון מעין זה אין החברה שומרת עתודות ביטוח ולכן מדיניות ניהול הסיכון המובאת לאישור דירקטוריון החברה, מדי שנה, מושתתת על שלושה עקרונות:

1. כל הפוליסות המכסות רעידת אדמה כוללות מרכיב של השתתפות עצמית.

2. העברת סיכון רעידת האדמה למבטחי משנה באמצעות חוזה יחסי.

3. קניית הגנה על החשיפה בשייר, על פי הסתברות לאירוע גדול ונדיר (MPL), באמצעות חוזה XL (Excess Of Loss).

העקרונות הנ"ל מבוססים על הנחות ואומדנים לגבי אופי אירוע רעידת האדמה והנזק בעטיו. אירוע שהתרחש בשונה מההנחות והאומדנים הנ"ל, עלול לחשוף את החברה כמפורט בסעיף 10.4.5 לעיל.

מדיניות ניהול הסיכון האקטוארי בקרן פנסיה: הסיכון האקטוארי בקרן פנסיה מתייחס לתנודתיות של הפרופיל הדמוגרפי של עמיתי הקרן הנובעת, בין השאר, משינויים בשיעורי תמותה, בשיעורי תחלואה/נכות ובתוחלת חיים. הסיכון האמור מושת בפועל על עמיתי הקרן. ככל שמדובר בקרן גדולה עם מספר עמיתים גבוה, תוחלת סיכון נכות ושאירים קרובה לתשלומים בפועל, לכן רכישת ביטוח משנה אינה כדאית.

12.1.2 סיכון שוק

סיכון השוק מתייחס לאי הוודאות של ערך הנכסים העתידי אשר עלול לעלות או לרדת כתוצאה מחשיפתם לשינויים בגורמי שוק שונים כגון, שיעורי ריבית, שערי חליפין, מחירי מניות וכו'. הניסיון והתיאוריה גם יחד תומכים בעקרון לפיו התשואה היא פרופורציונלית ללקיחת סיכון ולכן החשיפה לסיכוני שוק היא חיונית להשגת מטרותיה העיסקיות של החברה. לפיכך, מטרת ניהול הסיכונים, בהקשר זה, איננה ניטרול של הסיכון אלא מציאת האיזון האופטימלי בין סיכון לבין תשואה צפויה.

עקרונות מדיניות ניהול סיכון השוק הם:

1. קבלת החלטות מתבצעת בפועל ע"י מנהלי ההשקעות המתמחים בקבוצות נכסים עיקריות. כל בחירה של נכס מלווה ב: (א) בחינה שקולה ומקצועית של הסיכון מול התשואה הצפויה ומציאת האיזון ביניהם, לעיתים תכופות אף בהתייעצות עם מנהל אגף ההשקעות (ב) בדיקת שיעורי אחזקה בתוך קבוצת הנכסים ומשקל קבוצת הנכסים בתיק כולו.

2. לא קיימת אסטרטגיה כללית לגידור סיכוני השוק. פוזיציות בנגזרים קיימות אך הן שוליות ביחס לשווי התיק ומשמשות לניצול הזדמנויות בשוק. בדרך כלל, פוזיציות אלה היו בעלות השפעה של הפחתת סיכון המניות.

3. קביעת מגבלות חשיפה, סיכון, נזילות ופיזור לתיק הנכסים, המחושבות ומבוקרות באופן שוטף.

4. בתיק ה"משתתפות ברווחים" הקצאת הנכסים במסלול הכללי (ברירת המחדל) נקבעת לפי טווחי השקעה שאושרו ע"י הדירקטוריון או לפי הגדרת המסלול הייעודי.

5. בתיק ה"נוסטרו" הקצאת הנכסים נגזרת מהתאמת בסיסי ההצמדה, כמו גם, התזמון והעיתוי הצפויים של הנכסים וההתחייבויות.

6. בקרת סיכונים, חישוב פער מחמ"מ, מדידת סיכונים אבסולוטיים ויחסיים (יחסית לתיק סמן), חישוב מדדי ביצוע מתואמי סיכון וניתוח השפעת תרחישי קיצון מתבצעים ע"י מנהל הסיכונים מדי רבעון ומדווחים לועדות ההשקעה ולדירקטוריון.

12.1.3 סיכון אשראי

סיכון אשראי מתייחס להפסדים שעלולים להיגרם למנורה כתוצאה מאירועי חדלות פרעון (זמנית או קבועה) של גופים עימם התקשרה החברה ואין ביכולתם לעמוד בהתחייבויותיהם כלפיה. מדיניות ניהול סיכון האשראי מתחלקת בין סיכון האשראי

הגלום בהשקעות (הנובע מהקשר עם מנפיקים ולווים) לבין סיכון האשראי הגלום בהתקשרויות עם מבטחי משנה.

עקרונות ניהול סיכון האשראי בהשקעות הם

1. קבלת החלטות אשראי מתבצעת בפועל ע"י מנהלי ההשקעות ומנהל האשראי (ע"פי מדרג הסמכויות שהוקנה להם), בפיקוח של ועדות ההשקעה.

2. ועדות ההשקעה מפקחות על מידת פיזור נאותה בתיק בהתאם למגבלות ברמת הלווה הבודד/ קבוצת לווים ומאשרות עסקאות גדולות ו/או ייחודיות.

3. במהלך הרבעון הראשון של שנת 2008 מונתה ועדת אשראי משותפת לכלל הגופים המוסדיים בקבוצה אשר, בין היתר, תהא אחראית לפקח על עסקאות אשראי בהתאם למדיניות אשראי שיקבע דירקטוריון הגוף המוסדי, לפי הענין, ובמסגרת נהלים והנחיות של ועדות ההשקעה לעניין זה.

4. שמירה על איכות האשראי בתיק ע"י קביעת מגבלות למשקל הנכסים בעלי דירוג אשראי ספקולטיבי, בכל אחד מהתיקים, מתוך כוונה לאפשר בחירת נכסי חוב בעלי תשואה גבוהה תוך הגבלת החשיפה לגורמים שעלולים לפגוע ביציבות התיק.
5. הסתמכות עקרונית על דירוג האשראי החיצוני בקבלת החלטות ההשקעה (סחיר ולא סחיר). העדר דירוג אשראי חיצוני עבור ני"ע לא סחירים, מחייב, בנוסף להערכת כדאיות העסקה, גם יישום של תהליך דירוג פנימי, בדיקת בטחונות, קביעת התניות עסקיות והערכת שווי הוגן.

6. הקבוצה החלה בפיתוח מערכת לניהול סיכוני אשראי הכוללת מודל לדירוג פנימי והערכת סיכון האשראי ברמת התיק, אותה בכוונתה להתחיל ליישם במחצית השנייה של שנת 2008.

7. לא קיימת בקבוצה אסטרטגיה לגידור סיכון האשראי באמצעות מכשירים פיננסים (כמו נגזרות אשראי).

עקרונות ניהול סיכון האשראי בביטוח משנה הם:

1. בחירה במבטחי משנה בעלי חוסן פיננסי. שמירה על איכות האשראי בתיק מתבצעת ע"י קביעת סף תחתון לדירוג האשראי של מבטחי המשנה עימם מותר להתקשר בתחומי ביטוח החיים והביטוח הכללי (תוך אבחנה בין ענפי זמן קצר וענפי זמן ארוך).

2. שמירה על פיזור תיק מבטחי המשנה מתבצעת ע"י קביעת מגבלות לרמת החשיפה המכסימלית למבטח משנה בודד.

3. העדפה להתקשרות ישירה עם מבטח המשנה ולא דרך ברוקר כדי להפחית את החשיפה לסיכון אשראי.

12.1.4 סיכון נזילות

סיכון הנזילות נובע מ: (א) פדיונות מואצים של פוליסות ביטוח חיים (הסתברותו של תרחיש זה תגבר עם פרסומן של תקנות לניוד כספי ההשקעות לטווח ארוך). (ב) אי וודאות לגבי העוצמה והעיתוי של תביעות במסגרת הביטוח הכללי. בהתאם, הקבוצה קבעה רמה מינימאלית למשקל הנכסים הסחירים והמזומן בתיקי הנכסים שלה. בנוסף, מתוך מודעות להסתברות הנמוכה להתממשות אירוע קטסטרופלי בישראל, שיאיים על יכולת הקבוצה לעמוד בהתחייבויותיה, הוחלט לקבוע משקל מינימאלי לקבוצת הנכסים בחו"ל.

12.1.5 סיכונים תפעוליים

הקבוצה ערכה תכנית DRP להקמה מחדש של המערכות התפעוליות במקרה של אירוע חיצוני קטסטרופאלי שייפגע במשרדיה. בנוסף, הקימה הקבוצה, כמתחייב, בין היתר מהוראות הרגולטור, יחידת אבטחת מידע לטיפול בסיכוני אבטחת מידע. כמו כן, הקבוצה ביצעה סקר סיכוני מעילות והונאות וסיכונים תפעוליים במטרה לגבש תכנית ביקורת רב שנתית, ממוקדת סיכונים, מתוך הכרה כי קיומם והאפקטיביות של תהליכי ביקורת ובקרה פנימית עשויים להפחית את הסיכונים התפעוליים. כמו כן, הקבוצה החלה ביישום הוראות סעיף 404 לחוק סארבנס-אוקסלי שהוחל על הגופים המוסדיים. הקבוצה שכרה שירותיו של יועץ חיצוני אשר מבצע סקר מקיף ומעמיק ובסופו עליו להמליץ על דרכים לשיפור הבקרה על הגילוי בדוחות הכספיים.

12.2 גורמי סיכון, חולשות ואיומים

סיכוני מאקרו

12.2.1 שינויים בשווקים הפיננסיים

סיכון זה נובע מתנודתיות שווים ההוגן של מכשירים פיננסיים כתוצאה משינויים בגורמי השוק כגון ריבית, שער חליפין, שיעור האינפלציה, מדדי מניות וכו'. שינוי בגורמי הסיכון האלה עלול להשפיע על שווי נכסי הקבוצה, התחייבויותיה ושווי תיק הנכסים אותו היא מנהלת ובגינו היא גובה דמי ניהול. מרכיב משמעותי בהכנסות הקבוצה נובע מהכנסות מדמי ניהול הנגזרות מהתשואה המושגת על הנכסים שבניהול הקבוצה. חישוב דמי הניהול בביטוח חיים מתבצע על תשואה ריאלית שנתית ובתשואה ריאלית שלילית אף בחישוב רב שנתי. לאור זאת רווחיות הקבוצה מושפעת באופן מהותי מהתשואה הריאלית המושגת על הנכסים שבניהולה. תשואה שלילית תפגע בהכנסות הקבוצה בתקופה השוטפת ואף בתקופה עתידית עד להשגת תשואה ריאלית חיובית למבוטחים. בנוסף, קיימות פוליסות ביטוח חיים אשר שינוי בגורמי הסיכון האמורים משפיע על המרווח הפיננסי של הקבוצה (הפער בין התשואה שאליה התחייבה הקבוצה למבוטחים לבין התשואה שהקבוצה השיגה על נכסים אלו). השפעה נוספת של גורמי הסיכון הללו היא על היקף הנכסים שבניהול הקבוצה. ירידה בהיקף הנכסים תשפיע על היקף דמי הניהול שהחברה גובה.

לקבוצה חשיפה מוגבלת לסוגי נכסים מורכבים אשר מחיר השוק שלהם עשוי להיות מושפע ממשברי אשראי עולמיים או מקומיים. לתאריך הדוח החשיפה לסיכון זה הייתה זניחה.

12.2.2 שינויים ברמת יכולת הפירעון של גופים להם יש התחייבות לקבוצה

יציבותם הפיננסית וכושר ההחזר של גופים שונים עימם התקשרה הקבוצה, כגון לווים, מנפיקים, בנקים ומבטחי משנה עלולים להשפיע על ערך נכסיה. למרות האירועים הספורים של התממשות סיכון זה בישראל, יחסית לעולם, בכוונת הקבוצה להרחיב את השימוש בכלים כמותיים להערכת סיכון זה ואף ולהגביר את אמצעי הבקרה והפיקוח ברוח חוזרי האוצר בנושא ניהול סיכוני אשראי.

12.2.3 סיכוני נזילות

החשיפה לסיכוני נזילות מורכבת משלושה מרכיבים עיקריים. ראשית, אי הוודאות לגבי התזמון והגודל של התחייבויותיה. שנית, החברה חשופה לסיכון הפדיון המוקדם המהווה אופציה בידי המבוטחים למשיכת

הכספים שהפקידו בפוליסות ביטוח חיים מבטיח תשואה. מרכיב שלישי שמשפיע על סיכון הנזילות הוא קיום מסחר שוטף בבורסה לני"ע בתל אביב. הפסקת מסחר כללית ארוכה תפגע ביכולת הקבוצה לממש את מרבית ני"ע שברשותה ותפגע באפשרות לשלם תביעות ללקוחותיה.

12.2.4 ניוד כספים

הקבוצה חשופה להחלטת לקוחותיה והציבור הרחב על העברת הכספים שבניהול הקבוצה לגורמים מתחרים בשוק וכן על העברות כספים לקבוצה ממתחרים, כל זאת עקב שינוי טעמי הציבור הנובעים מאהבת סיכון או שנאת סיכון,רמת שירות וכד'.

12.2.5 שינויים במצב המדיני

המצב המדיני והביטחוני של מדינת ישראל עשוי להשפיע על הקבוצה בשני אופנים עיקריים. ראשית, שינויים בשווקים הפיננסיים כתוצאה מציפייה לאירוע מדיני-בטחוני שעלול להשפיע על שווי נכסי הקבוצה והנכסים בניהולה. שנית, התרחשות האירוע עלולה לגרום להאטה כלכלית ולהגדלת תביעות בגין מקרים שהקבוצה מבטחת (כמו נזקים ברכוש ובנפש).

12.2.6 שינויים במצב הכלכלי-חברתי

שינויים במצב הכלכלי-חברתי (שאינם קשורים למצבה המדיני) ושפל כלכלי מקומי עלולים להשפיע על הקבוצה בין היתר באופנים הבאים: ירידה במכירות, עליה בפדיון פוליסות ביטוח חיים ועליה בהיקף התביעות. בנוסף, ציפיות לשינויים כאלה עשויות להשפיע על השווקים הפיננסיים באופן מיידי.

סיכונים ענפיים

12.2.7 שינויים בגורמים הנתונים בבסיס תמחור ההתחייבויות

הקבוצה מוכרת פוליסות ביטוח המכסות סיכונים שונים וביניהם סיכוני חיים, סיכוני בריאות, סיכוני חבויות וסיכוני רכוש. שכיחותם וחומרתם של אותם אירועים אשר החברה מכסה בפוליסות הביטוח – כגון מוות, נכות, נזקים ברכוש (כתוצאה מאסון טבע או יד אדם) ועוד – הם גורמים שקשה לחזות את התפתחותם. הסיכון נובע מכך שהפרמיה שנגבתה על פוליסות הביטוח לא תספיק כדי לשלם את התביעות שייווצרו כתוצאה מהתממשותם של אותם סיכונים ביטוחיים.

12.2.8 שינויים רגולטורים

שינויים בהוראות חוק, תקנות והנחיות הרגולטוריות השונות החלים על גופים מוסדיים כרוכים בהוצאות כספיות ליישומן כגון מערכות מידע וכוח אדם או משפיעים ישירות על הון הקבוצה. להלן דוגמאות לשינויים רגולאטורים אשר משפיעים באופן ישיר על מצבה הכספי של הקבוצה: (א) הגדלת דרישות ההון (ב) קביעת דרישות ליציבות פיננסית ותפעולית (ג) שינוי בחוקי מס החלים על הקבוצה או על מוצריה (ד) שינוי בכללים לקביעת תעריפי ביטוח (ה) שינוי בנוסחאות לחישוב עתודה (ו) שינוי בעקרונות המוצרים הנמכרים (תוכניות הוניות, תוכניות לקצבה).

12.2.9 שינויים באקלים השיפוטי

עלות ההגנה כנגד תביעות, תשלום תביעות ושינוי באקלים השיפוטי (תקדימים משפטיים בנוגע למוצרים ביטוחיים) הם גורמים שטומנים בחובם אי וודאות ועשויים להשפיע על תוצאות הקבוצה. קיימת אפשרות שהקבוצה תתקל בעתיד בתביעה משפטית שהשלכתה הכספית תהיה

גבוהה יותר מההפרשה שבוצעה בספרים ליום 31 בדצמבר 2007 או תאושר תביעה ייצוגיות בסכום ניכר.

12.2.10 שינויים בתנאי התחרות

התוצאות העסקיות תלויות ביכולת הקבוצה לפעול בענף תחרותי. הן ענף הביטוח והן ענף ההשקעות לטווח ארוך עוברים שינויים רבים ולמעשה הופכים להיות תחרותיים יותר ויותר. החברות המתחרות בקבוצה אינן רק חברות ביטוח אלא גם קרנות פנסיה וחברות ניהול השקעות. יכולת הקבוצה לעמוד בדרישות הרגולציה, לעצב מוצרים חדשניים ולפתח יחסי עבודה תקינים עם מפיצים (סוכני ביטוח ויועצים בבנקים) קריטית להמשך רווחיות הקבוצה.

12.2.11 שינויים בענף ביטוח המשנה העולמי

ביטוח משנה עשוי להגביל את צמיחת עסקי הקבוצה. היות ואין לקבוצה שליטה על שוק ביטוח המשנה (רובו ככולו בחו"ל), אין ביכולתה להעריך את הזמינות והמחיר של ביטוח משנה. אין ביטחון כי מבטחי משנה יהיו מוכנים לקבל סיכונים ביטוחיים באותם תנאים הקיימים כיום. לפיכך, הקבוצה עלולה לשקול חשיפה גדולה יותר בשייר, מחד, או ויתור על עסקים, מאידך - בשני המקרים הרווחיות עלולה להיפגע.

12.2.12 שינויים בהערכת העתודות

טעות או שימוש במודל לא מתאים בהערכת העתודות עשוי לפגוע ברווחיות (תנודתיות הרווח). מעת לעת, אופן חישוב הרזרבות נבדק וההנחות המשמשות להערכת התביעות העתידיות נבדקות גם הן מול הניסיון שנצבר בפועל ומתעדכנות במידת הצורך. כמו כן, מתקבלות הנחיות חדשות מהרגולטור לגבי אופן חישוב העתודות.

12.2.13 אירועי קטסטרופה

אירועי קטסטרופה עלולים לפגוע במספר תחומי פעילות של הקבוצה בו זמנית (עלייה פתאומית במספר וגובה התביעות בענפים השונים, ירידה בשווקים הפיננסיים ובנזילות) ולפגוע ביציבותה הפיננסית. לדוגמא: אסון טבע (רעידת אדמה), מלחמה או אירוע טרור גדול ומגיפה המונית.

סיכונים מיוחדים לקבוצה

12.2.14 **סיכונים תפעוליים**

הסיכון התפעולי מתייחס להפסד שנובע מכשל או אי התאמה של תהליכים, אנשים או מערכות פנימיות או כתוצאה מאירוע חיצוני לארגון. לדוגמא, פגיעה ביחסים עם סוכנים או מפיצים אחרים עלולה לגרום לירידה במכירות; מעילות והונאות בכספי החברה עלולות להביא להפסדים בלתי צפויים; פריצה למערכת מחשב עלולה לגרום להשבתת פעילות זמנית. כשלון בפיתוח והטמעת מערכות מחשב שמהוות את ליבת העסקים בקבוצה עלול לגרום להגבלת יכולת הקבוצה בפיתוח מוצרים חדשים ומתן מענה הולם בשירות לקוחות החברה ולפגוע בפיתוח העסקי של החברה וברווחיותה.

12.2.15 **אירוע חיצוני**

התרחשות אירועים חיצוניים שאינם כלולים בתוכנית ההתאוששות מאסון (BCP) עלולים להשפיע על יכולת הקבוצה לתפקד באופן אפקטיבי לאחר האירוע וכתוצאה מכך ייפגעו עסקיה.

12.3 טבלת גורמי סיכון

בטבלה הבאה מוצגים גורמי הסיכון שתוארו לעיל על פי טיבם - סיכוני מקרו, סיכונים ענפיים וסיכונים מיוחדים לחברה, אשר דורגו, בהתאם להערכות הנהלת החברה, על פי השפעתם על עסקי החברה בכללותה - השפעה גדולה, בינונית או קטנה* :

		תיאור ההשפעה	השפעה גדולה	השפעה בינונית	השפעה קטנה	הסברים
סיכוני מאקרו						
שינויים בשווקים הפיננסים	ריבית	פגיעה ברווחי השקעה ובדמי ניהול כתוצאה מעליית ריבית		X		10.17.1
	בסיס (מט"ח ואינפלציה)	ייקור עלות תביעות, פגיעה ברווחי השקעה ובדמי ניהול כתוצאה מאי-התאמת בסיס הנכסים וההתחייבויות			X	
	שוק המניות	פגיעה ברווחי השקעה במניות ובדמי ניהול.		X		
שינויים ברמת יכולת הפירעון		פגיעה ברווחי השקעה ובדמי ניהול כתוצאה מירידת דירוג נכסי חוב. הגדלת תשלום תביעות עקב חדלות פירעון של מבטחי משנה.			X	10.17.2
ניוד כספים		חשיפה להחלטות הלקוחות והציבור הרחב בדבר ניוד כספים לגורמים מתחרים בשוק		X		10.17.4
שינויים במצב המדיני		ציפייה לאירוע מדיני בטחוני עלולה להשפיע על שווי נכסי הקבוצה וגידול בתביעות.		X		10.17.5
שינויים במצב הכלכלי- חברתי		ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח– שחיקת פרמיות, פדיון מוקדם, פגיעה במכירות חדשות. ביטוח כללי – גידול בתביעות לסוגיהן, פגיעה בתפוקה פגיעה ביציבותם של בעלי חוב לחברה תחומים אחרים- פגיעה בהיקף הנכסים המנוהל והקטנת הכנסות מדמי ניהול ושירותם אחרים		X		10.17.6
נזילות		פדיון מוקדם של פוליסות או משיכת כספי פנסיה. סגירת הבורסה לניירות ערך			X	10.17.3
יציבות לווים ומנפיקים		פגיעה ברווחי השקעה ובדמי ניהול.		X		10.17.2
סיכונים ענפיים						
אירועי קטסטרופה	אסון טבע גדול בארץ	רעידת אדמה גדולה פוגעת בביטוח כללי (נזקי רכוש), בביטוח חיים (תמותה, אי כושר עבודה, סיעודי ונכות) ובשווקים פיננסים.	X			10.17.8
	נזקי טבע	גידול בתביעות		X		
	נזקי טרור/מלחמה	מוות , נכות, אי כושר עבודה וסיעודי של הרבה אנשים. התמוטטותם פגיעה קשה בנכסים ומפעלים	X			
שינויים בגורמים הנתונים בבסיס תמחור ההתחייבויות		סיכון כי הפרמיה שנגבתה לא תספיק לתשלום פוליסות הביטוח		X		10.17.7
שינויים בענף ביטוח המשנה העולמי		אי כיסוי חלקם בתביעות חושף את החברה למלוא התביעה		X		10.17.12

	תיאור ההשפעה	השפעה גדולה	השפעה בינונית	השפעה קטנה	הסברים
חקיקה, תקדימים משפטיים ורגולציה	תביעות ייצוגיות כנגד החברה, שינויים בחוקים וכללי דיווח שינוי במוצרים הנמכרים.		X		10.17.9 10.17.10
מבנה תחרות ויחסים עם מבטחי משנה	שינויים מבניים בתחום החיסכון לטווח ארוך		X		10.17.11
כימות עתודות, תמחור פוליסות	הערכה שגויה של גובה העתודות		X		10.17.13
סיכונים ייחודיים לקבוצה					
סיכון תפעולי	פגיעה במאגרי המידע של הקבוצה, מעילות והונאות בכספי החברה		X		10.17.14
אירוע חיצוני	התרחשות אירועים חיצוניים שאינם כלולים בתכנית התאוששות מאסון		X		10.17.15

*קיימים קשרי גומלין בין סיכוני מקרו לסוגיהם, כאשר לחלק מסיכוני המאקרו השפעות מנוגדות. במקרה כזה הצטרפות של מספר סיכונים יחד מקטינה את השפעתם (הסיכון הכולל קטן מסכום חלקיו).

12.4 תהליכי העבודה ואופן זיהוי הסיכונים

12.4.1 כלים אקטוארים למדידת סיכונים ביטוחיים

מדידת הסיכונים הביטוחיים, מתבצעת ע"י מחלקת אקטואריה. תוצאת המדידה היא תעריפים ועתודות הביטוח (המופיעות בדוח הכספי). המדידה נעשית ע"פ מודלים סטטיסטיים מקובלים, אומדן (צפי) שכיחות וחומרה של תביעות לפי ניסיון העבר והנחות אקטואריות לצורך חיזוי התפתחותן העתידית של תביעות (תוך הבחנה בין תביעות ידועות לבין תביעות IBNR). במדידה לא נלקחת בחשבון השפעת אירועים ומצבים בלתי צפויים (שאין סימן להם בנתוני העבר: אזבסטוס, נזק סביבתי, ניוד כספי מבוטחים, פסיקה משפטית) על גובה החשיפה בשייר, אולם מחלקת אקטואריה שוקדת בימים אלה על פיתוח מודלים סטוכסטיים (כמו DFA) לאומדן הסיכונים הביטוחיים באמצעות תוכנות מחשב מתקדמות.

12.4.2 כלים למדידת סיכונים פיננסיים (שוק, אשראי ונזילות)

החברה משתמשת במספר כלים למדידת סיכונים פיננסיים:

שם המדד	תיאור כלי המדידה	שימושים	הערות
ערך נתון בסיכון (VaR)	אומדן סיכון המבוסס על שיערוך מחדש של כל הנכסים וכל ההתחייבויות תחת תרחישים שונים לגבי שינויים בגורמי השוק כמו שיעורי ריבית, שערי חליפין, מדדי מניות וכו'. הערך בסיכון נגזר מתוך התפלגות התוצאות ומוגדר כ"ההפסד המקסימלי הצפוי בתיק לאופק השקעה מסוים בהסתברות מסוימת"	**אומדן לסיכון שוק כולל** בתיקי ההשקעות לטווח ארוך: משמש כאומדן סיכון לתיק הנכסים בנוסטרו: משמש כאומדן סיכון להון החברה (כלומר מחושב לפער בין הנכסים לבין ההתחייבויות (המשוערכות באופן "עיקבי לשוק")	
מדד סיכון HSSTD	סטיית התקן של התפלגות תשואות תיק הנכסים המתקבלת מסימולציה היסטורית של גורמי סיכון	**אומדן לסיכון שוק כולל** בכל תיקי ההשקעות לטווח ארוך	ידווח לאוצר החל ממאי 2008
מדד לנזילות התיק	חישוב של משקל הנכסים הלא סחירים בתיק הנכסים	**אומדן לסיכון נזילות** מהווה אינדיקציה לרמת הנזילות של תיק ההשקעות ומאפשר ניהול השקעות יעיל	

שם המדד	תיאור כלי המדידה	שימושים	הערות
מדד פיזור תיק נכסים	חישוב של משקל לווים/מנפיקים בתיק הנכסים	**אומדן פיזור סיכון האשראי** מהווה אינדיקציה לריכוזיות של סיכון האשראי	
חשיפה לסיכוני בסיס	חלוקת התיק לבסיסי הצמדה: שקל צמוד, שקל לא צמוד ומט"ח או צמוד מט"ח	**אומדן חשיפה לבסיס הצמדה** בתיקי ההשקעות: מאפשר לעקוב אחר החשיפה של התיק לשינויים במדד המחירים לצרכן ולשינויים בשע"ח שקל/דולר. בתיק הנוסטרו: מאפשר לבצע התאמה בין נכסים לבין התחייבויות ולבדוק את חשיפת ההון הפנוי של החברה לסיכוני בסיס	ב"משתתפות": רק הנכסים ב"נוסטרו": גם הנכסים וגם ההתחייבויות.
משך חיים ממוצע מתואם	רגישות לתזוזה מקבילה של עקום הריבית.	**אומדן חשיפה לריבית** בתיקי ההשקעות: מאפשר לבדוק את חשיפת התיק לשינויים בריבית לתקופות פרעון שונות. בתיק "נוסטרו": מאפשר לבצע התאמה בין תקבולים על נכסים לבין תשלומי התחייבויות ולבדוק את הרגישות של הון החברה לשינויים בריבית (סיכון ALM)	ב"משתתפות" מחושב לנכסים בלבד ב"נוסטרו" מחושב כפער המח"ממ בין נכסים להתחייבויות
תרחישי קיצון	הנכסים וההתחייבויות משוערכים מחדש לפי שינויים קיצוניים בגורמי שוק.	**אומדן לסיכון שוק** בתיקי ההשקעות משמש להערכת השפעה של תרחיש קיצון על ערך תיק הנכסים. בנוסטרו: משמש להערכת ההשפעה של תרחיש קיצון על הון החברה.	כלי משלים לאומדן ה-VaR. אין אפשרות לדעת במדויק את הסתברות התרחישים
Tracking Error	סטיית תקן של תשואת תיק ההשקעות יחסית לתשואת תיק הסמן	**אומדן לסיכון אקטיבי** ב"משתתפות" משמש למדידה של הסטייה מתיק הסמן	
מדד פיזור ואיכות תיק מבטחי משנה	המדד מבוסס על דירוג האשראי החיצוני של כל מבטח משנה, על מספר מבטחי המשנה המשתתפים בחוזה (לכל ענף חוזה אחד) ואחוז השתתפותם בחוזה	**אומדן לסיכון אשראי** משמש להערכת הפיזור ואיכות האשראי בתיק מבטחי משנה	
מדד ביצוע השקעות שארפ	מס' יחידות תשואה מעבר לתשואה חסרת הסיכון ביחס ליחידת סיכון אחת שהשיג מנהל ההשקעות	משמש להערכת הביצועים האבסולוטיים של מנהל ההשקעות	
מדד ביצוע השקעות יחסי	מס' יחידות תשואה עודפת מעבר לתשואת תיק הסמן ביחס ליחידת סיכון אקטיבי אחת שהשיג מנהל ההשקעות	משמש להערכת הביצועים האקטיביים של מנהל ההשקעות	

12.4.3 הבקרות הקיימות בקשר לסיכונים בחברת ביטוח

הבקרות המיושמות בקבוצה בקשר עם ניהול הסיכונים מתחלקות לפי הקטגוריות הבאות: סיכוני שוק ונזילות, סיכוני אשראי וסיכונים ביטוחיים.

סיכוני שוק ונזילות:

- בקרה על התאמת נכסים להתחייבויות.

- מעקב אחר חשיפה לסיכון ריבית.
- בקרה על סיכון ALM כולל (VaR) והשפעת סיכוני השוק על ההון.
- הקצאת נכסים בתיקי ההשקעות ועמידה במגבלות לסוגי נכסים.
- בקרה על משקל נכסים לא סחירים כנגד מגבלה שאושרה ע"י הדירקטוריון.
- מעקב אחר ביצועי ההשקעות יחסית לתיקי סמן.

<u>סיכוני אשראי:</u>

- בקרת חשיפה לסיכון אשראי ברמת הלווה וקבוצת לווים (כמשקל מתוך סך תיק ההשקעות).
- בקרה על איכות (דירוג אשראי חיצוני) ופיזור (מספר מבטחי המשנה בענף מסוים) תיק מבטחי משנה כנגד מגבלות שאושרו ע"י הדירקטוריון לגובה הכיסוי המקסימלי המועבר למבטחי משנה.
- מעקב אחר חשיפה לסיכון אשראי לפי קבוצות דירוג בחתך ענפי משק בתיק הנוסטרו של החברה.
- מעקב אחר הפסד צפוי מסיכון אשראי ע"פ שיעורי כשל אשראי (Default Rates) ושיעורי גבייה ענפיים (Recovery Rates)

<u>סיכונים ביטוחיים:</u>

- סקירה, ניתוח ומיפוי פוליסות המכסות רעידת אדמה לצורך שערוך מחדש של ההסתברות להפסד מקסימלי (Maximum Probable Loss) וקניית ביטוח משנה.
- ניתוח תקופתי של סטיות תקן של חומרה ושכיחות בתביעות בביטוח כללי כאמצעי בקרה על סיכון התמחור (תעריפים ורזרבות).

12.5 עמדת הדירקטוריון בעניין אופן ניהול הסיכונים

הקבוצה פועלת על פי אמות מידה מקובלות וסבירות בניהול הסיכונים שהחליטה לקחת על עצמה. הקבוצה מיישמת כלי מדידה, תהליכי עבודה ונהלי בקרה ופיקוח לפי הניסיון והידע שנצבר בקרב מנהליה.

מחלקת ניהול סיכונים בקבוצה פועלת על פי תכנית עבודה רב שנתית בפיקוח הועדה לניהול סיכונים, בראשות מנכ"ל החברה, וזאת, בין היתר, לצורך היערכות הקבוצה ליישום התקן האירופאי - Solvency II. לשם כך, ובהתאם לתכנית העבודה, מוקצים משאבי מיכון וכוח אדם. בהתחשב באמור לעיל, לדעת הדירקטוריון, איכות ניהול הסיכונים בקבוצה במסגרת פעילות חברות הביטוח הינה סבירה.

מנורה מבטחים ביטוח בע"מ

פרק ב: דוח הדירקטוריון

מנורה מבטחים ביטוח בע"מ

דוח הדירקטוריון לשנת 2007

הננו מתכבדים בזאת להגיש את הדוחות הכספיים המאוחדים של מנורה מבטחים ביטוח בע"מ (להלן-"החברה") לשנת 2007 (להלן-"תקופת הדוח").

דוח הדירקטוריון לשנת 2007 סוקר את השינויים העיקריים בפעילות החברה בתקופת הדוח. הדוח נערך בהתאם לתקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (פרטי דין וחשבון), התשנ"ח-1998.

החברה כפופה להוראות חוק הפיקוח על שירותים פיננסים (ביטוח), התשמ"א - 1981 (להלן- חוק הפיקוח) ולתקנות וצווים שהוצאו על פיו, וכן להנחיות המפקח על הביטוח. התקנות כוללות הוראות בדבר ניהול עסקים של חברות ביטוח וביניהן תקנות ההון העצמי המינימלי הנדרש מחברות ביטוח, תקנות ההשקעה, תקנות בדבר החזקת עתודות ביטוח ותביעות תלויות ודרכי חישובן, תקנות בדבר תוכנם, פרטיהם והעקרונות החשבונאיים לעריכתם של הדוחות הכספיים השנתיים והביניים והוראות שהוצאו מכח כל התקנות הנ"ל.

דוח הדירקטוריון הינו חלק בלתי נפרד מהדוח התקופתי על כל חלקיו, ויש לקרוא את הדוח התקופתי כולו כמקשה אחת.

תיאור המבטח והסביבה העסקית

תיאור החברה

החברה הינה חברה פרטית המוחזקת בידי מנורה מבטחים החזקות בע"מ (להלן – מנורה החזקות) שהינה חברה ציבורית אשר מניותיה רשומות למסחר בבורסה לניירות ערך בתל אביב. עיקר פעילותה (ובכלל זה פעילות חברת הבת מנורה מבטחים פנסיה בע"מ) הינה בתחומי הביטוח והפנסיה. בעלי מניותיה העיקריים של מנורה החזקות הינם ניידן אסטבלישמנט ופלמס אסטבלישמנט (תאגידים זרים) המוחזקים בנאמנות עבור מר מנחם גורביץ כנהנה יחיד, והמחזיקים בכ- 63.57% ממניות החברה. יתרת מניות החברה מוחזקות בידי הציבור.

החל מחודש אוקטובר 2004 מנהלת הקבוצה, באמצעות מנורה מבטחים פנסיה בע"מ (בשמה הקודם: מבטחים קרנות פנסיה בע"מ) (להלן: "מנורה מבטחים פנסיה"), חברה בבעלותה ובשליטתה המלאה של החברה, את קרן הפנסיה החדשה המקיפה - "מבטחים החדשה" (בשמה הקודם: "מבטחים יותר"), שהינה קרן הפנסיה החדשה הגדולה בישראל (להלן: "מבטחים החדשה") ואת קרן הפנסיה החדשה המשלימה "מבטחים משלימה".

בחודש אוגוסט 2007 התקשרה החברה עם סיני החזקות ביטוח (1993) בע"מ (להלן: "סיני החזקות") בהסכם לפיו רכשה החברה מאת סיני החזקות את מניות שומרה חברה לביטוח בע"מ, שהינה חברת בת של סיני החזקות (להלן: "שומרה") וכן את מניות סיני מורשי חיתום סוכנות לביטוח (1989) בע"מ (להלן: "סיני"). שומרה עוסקת בעיקר בתחומים של ביטוח רכב (חובה ורכוש) וביטוח רכוש וכן מחזיקה בסוכנות ביטוח (סיני סוכנות לביטוח בע"מ) ובשני מבנים (באמצעות שומרה נדל"ן בע"מ). לפיכך, ביום 16.12.07 הושלמה רכישת שומרה וסיני. יצוין, כי לאור מועד השלמת הרכישה כאמור, לא נכללו תוצאות פעילותה של שומרה בדוחות הכספיים של החברה. לפיכך, כל הנתונים התוצאתיים הכלולים גם בפרק זה אינם כוללים את תוצאות פעילותה של שומרה, אלא אם צוין במפורש אחרת.

הרכב הכנסות בתקופת הדו"ח

ההכנסות מדמי הביטוח בתקופת הדו"ח עמדו על סך של 3,527 מיליוני ₪, מתוכם סך של 1,592 מיליוני ₪ בביטוח חיים המהווים שיעור של 45% מסך כל דמי הביטוח וסך של 1,935 מיליוני ₪ בביטוח כללי המהווים שיעור של 55% מסך כל דמי הביטוח.

ביטוח חיים:

	במיליוני ש"ח		
	דמי ביטוח שוטפים	דמי ביטוח חד-פעמיים	סה"כ
סה"כ דמי ביטוח			
1-12/2007	1,528	64	1,592
שיעור מסך דמי ביטוח חיים	96%	4%	100%

ביטוח כללי:

	במיליוני ש"ח					
	רכב רכוש	רכב חובה	רכוש	חבויות	בריאות	סה"כ
סה"כ דמי ביטוח						
1-12/2007	646	374	453	226	236	1,935
שיעור מסך דמי ביטוח כללי	33%	19%	24%	12%	12%	100%

סביבה כללית והשפעת גורמים חיצוניים על פעילות התאגיד

התפתחות המשק, שוקי ההון והכספים

המשק הישראלי

בשנים האחרונות נמשכה ההתרחבות בפעילות הכלכלית במשק וזאת בהמשך למגמה שהסתמנה החל ממחצית שנת 2003. המצב במשק משפיע על תחומי פעילותה של הקבוצה ובעיקר על היקף המכירות, עלות התביעות והוצאות התפעול.

הגידול בפעילות הריאלית במשק נמשך. על פי אומדני הלמ"ס, התוצר המקומי הגולמי צמח בשנת 2007 בשיעור של 5.3%, בשנת 2006 עלה התוצר המקומי הגולמי בשיעור של 5.1% וזאת לאחר עליה בשיעור של 5.2% בשנת 2005. התוצר העסקי צמח בשיעור של 6.4% בהמשך לשנים 2006 ו- 2005 בהן נרשמו שיעורי צמיחה בשיעור של 6.5%. ירידה בהוצאות הממשלה מחד ועלייה בהכנסות ממיסים מאידך, גרמו לאיזון בתקציב לעומת גירעונות בשיעורים של 0.9% ו- 1.9% מהתוצר המקומי הגולמי בשנים 2006 ו- 2005 בהתאמה.

תופעה בולטת במהלך השנים 2006 ו-2007 הייתה עוצמת ייסוף השקל לעומת הדולר וזאת כתוצאה מהעודף במאזן התשלומים הכולל, מכניסה מסיבית של כספים מחו"ל ומהיחלשות הדולר בעולם. בשנת 2007, עלה מדד המחירים לצרכן בשיעור של 2.8% (על בסיס מדד ידוע) בהשוואה לירידה של 0.3% בתקופה המקבילה בשנת 2006 (על בסיס מדד ידוע). בשנת 2006 הייתה ירידה של המדדים בשל הייסוף בשקל. בשנת 2007 למרות ייסוף חד של השקל היתה אינפלציה גבוהה יחסית לשנים האחרונות. בשנים האחרונות ניכרת יציבות מחירים במשק, לאור מדיניות הממשלה של שיעור אינפלציה שבין 3%-1%, רמת הציפיות האינפלציונית עלתה לגבול העליון של יעד האינפלציה ובשנת 2007 הסתכמה האינפלציה בכ-3.4% (על בסיס מדד בגין) מעבר ליעד הממשלה. בנק ישראל מתאים את הריבית במשק, על מנת לעמוד ביעדי הממשלה, דבר שהתבטא בתהליך הדרגתי של הורדת הריבית עד לרמה של 3.5%, בסוף חודש יולי 2007. ממועד זה, התהפכה מגמה זו (בעקבות מדדים גבוהים ועלייה בציפיות האינפלציוניות במחצית השנייה של השנה) ובנק ישראל העלה את הריבית בשיעור מצטבר של 0.75% לרמה של 4.25%.

בנוסף, נמשך השיפור ברמת התעסוקה במשק, שהתבטא בירידת שעור האבטלה לרמה של 7.8% ברבעון הרביעי של שנת 2007 ו-8.4% לערך בשנת 2006 לעומת 9.0% בשנת 2005. לרמת התעסוקה במשק השפעה ישירה על תחומי פעילות ביטוח חיים וחיסכון לטווח ארוך.

שוקי האג"ח והמניות

רוב הנכסים של הקבוצה בתחומי הפעילות השונים מושקעים בשוקי ההון והכספים. לתשואות הנכסים בשווקים אלה השפעה ישירה על רווחי הקבוצה.

בשנים 2005-2007, למרות מספר אירועים שיצרו רמת אי וודאות גדולה, הפגינה הבורסה חוסן רב שנבע בעיקר מהמשך מגמת ההתרחבות בפעילות הכלכלית במשק, אינפלציה נמוכה, מדיניות פיסקאלית אחראית, שיפור בתחזית האשראי של המשק יחד עם המגמה החיובית בשווקי ההון בעולם ובמיוחד בשווקים המתעוררים, וכמובן המשך השיפור ברווחיות החברות הציבוריות. כל אלו הביאו להמשך התעניינות וביקושים של משקיעים זרים ומקומיים בשוק ההון המקומי, ובעקבותיה לעליה חדה בשערי המניות והאג"ח.
מדדי המניות השונים רשמו מספר שנים רצופות של עליות שערים תוך גידול ניכר במחזורי המסחר. את העליות השנה הובילו מניות מדד ת"א 25 (ובתוך המדד בלטו מספר מצומצם של מניות שעלו בשיעורים גבוהים ביותר), בעוד שמניות מדד ת"א 75 ובמיוחד מניות היתר פיגרו אחריהן בפער משמעותי. שווקי המניות של מרבית השווקים המפותחים בחו"ל הניבו במהלך השנה תשואות חיוביות חד ספרתיות, ואילו מרבית השווקים המתעוררים רשמו תשואות דו ספרתיות.

בשנת 2007, עלה מדד ת"א 25 נומינלית ב-31.4%, עליה אשר היוותה המשך ישיר לעליות של 12.5% בשנת 2006 ו-33% בשנת 2005. מדד ת"א 100 עלה נומינלית ב- 25.3% ומדד היתר 120 ירד נומינלית ב- 3.6%.

שוק האג"ח הושפע בעיקר מעודף הנזילות הגבוה של הגופים המוסדיים ובראשם קרנות הפנסיה, וכן מקיטון בצרכי הגיוס של הממשלה בשוק המקומי. עודף הפדיון שנוצר בשוק וירידת הריבית היוו כר נוח לירידת התשואות בשוק אגרות החוב הממשלתי וליצירת עקום תשואות שטוח באגרות החוב צמודות המדד. כתחליף לרכישת אגרות חוב ממשלתיות גייס הסקטור הפרטי במהלך שנת 2007, באמצעות הנפקות והקצאות פרטיות של אג"ח, סך של 97 מיליארד ש"ח לעומת סך של 54 מיליארד ש"ח בתקופה המקבילה בשנת 2006 ולעומת סך של 45 מיליארד ש"ח בשנת 2005. כמחצית מסכום זה גויס על ידי חברות הנדל"ן.

יצוין, כי למרות המגמות החיוביות לעיל, בשנת 2007, שוק האג"ח בדומה לשוק המניות התאפיין במגמה מעורבת. במחצית הראשונה של שנת 2007 נרשמו עליות שערים ואילו במחצית השנייה, בעקבות הפסדים בתיקי אג"ח מגובי משכנתאות בארה"ב (להלן: "משבר הסאבפריים") ומהלך של עליית ריבית, נרשמו ירידות שערים ועלית תשואות והמרווחים באגרות החוב הקונצרניות נפתחו. בעקבות משבר זה במחצית השנייה של שנת 2007, נוצר מחנק אשראי בעיקר בשוק האמריקאי, שהשפעותיו הרוחביות עדיין אינן ברורות.

על רקע מגמה זו, חלו מספר תופעות אשר השפיעו לרעה על התוצאות של החברה במחצית השנייה של השנה: עליית מדד, ירידת שערי המניות ובעיקר אגרות החוב, פתיחת מרווחים (Spreads) באג"ח הקונצרני לעומת הממשלתי ובמיוחד באג"חים בדירוג נמוך או שאינן מדורגות. פתיחת המרווחים הורגשה במיוחד בענף הנדל"ן ובפרט בענף הנדל"ן בישראל החשוף לענף הנדל"ן בחו"ל. החברה לא השקיעה בתיקי אג"ח מגובי משכנתאות בארה"ב באופן ישיר. ההשפעה העקיפה על החברה נובעת מהשפעת משבר הסאב-פריים על מחירי מניות ואגרות חוב של תאגידים שבהם השקיעה החברה, כאשר תאגידים אלו הושפעו במישרין או בעקיפין ממשבר הסאב-פריים. היות והחברה מושפעת בעקיפין והתאגידים שהחברה מושפעת מהם מושפעים גם הם בעקיפין מהמשבר האמור, אין באפשרות החברה לאמוד את ההשפעה הכוללת של המשבר.

המצב הכספי

נתונים מאזניים (במיליוני ש"ח)	31.12.2007	31.12.2006
סה"כ מאזן	19,866	16,557
סה"כ השקעות	16,621	13,728
סה"כ הון עצמי	1,528	1,191
עתודות ביטוח ותביעות תלויות ביטוח חיים		
ברוטו	12,841	11,489
שייר	12,693	11,356
מזה עתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל	-	141
עתודות ביטוח ותביעות תלויות ביטוח כללי		
עתודות ברוטו	939	675
עתודות בשייר	756	537
תביעות תלויות ברוטו	2,532	1,974
תביעות תלויות בשייר	2,093	1,580

הון, קרנות, עודפים וכתבי התחייבות נדחים הסתכמו לתאריך הדוח ב- 2,140 מיליוני ש"ח בהשוואה ל- 1,602 מיליוני ש"ח ביום 31 בדצמבר 2006, גידול של 33.6%.

ההון המינימלי הנדרש

ההון העצמי של החברה כמוגדר בתקנות הפיקוח על שירותים פיננסים (ביטוח) (הון עצמי מינימלי הנדרש ממבטח), התשנ"ח – 1998 על תיקוניהן (להלן- "תקנות ההון") גבוה ב- 258 מיליוני ש"ח מההון העצמי המינימלי הנדרש המתחייב מהתקנות הנ"ל. ההון הראשוני הקיים בהתאם לתקנות ההון גבוה ב- 1,451 מיליוני ש"ח מההון הראשוני הנדרש. ההון העצמי של מנורה מבטחים פנסיה בע"מ (חברת בת של החברה) עומד בדרישות ההון לחברה מנהלת של קרן פנסיה. לשומרה חברה לביטוח בע"מ (חברה בת של החברה) היה, נכון ליום 31 במרץ 2008, עודף הון עצמי בסך של 374 אלפי ₪ מעל ההון הנדרש לפי תקנות ההון. ההון הראשוני של שומרה היה גבוה ב- 12.7 מיליוני ₪ מההון הראשוני הנדרש.

דיבידנד

ביום 29 באפריל 2007 חילקה החברה דיבידנד בסך 50 מיליוני ש"ח. ביום 2 בספטמבר 2007 חילקה החברה דיבידנד בסך 100 מיליוני ש"ח.

תוצאות הפעילות

כללי

הרווח הנקי בתקופת הדוח הסתכם ב- 353 מיליוני ש"ח, וכלל רווח חד פעמי בסך 141 מיליוני ש"ח בגין ביטול העתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל בביטוח חיים. הרווח הנקי בתקופת הדוח לפני הרווח החד פעמי כאמור הסתכם ב- 212 מיליוני ש"ח לעומת 254 מיליוני ש"ח אשתקד, קיטון של 17%, הנובע בעיקר מקיטון ברווח מעסקי ביטוח חיים ומגידול בהוצאות הריבית.

הרווח מעסקי ביטוח כללי בתקופת הדוח הסתכם ב- 209 מיליוני ש"ח בדומה לרווח אשתקד.

הרווח מעסקי ביטוח חיים בתקופת הדוח הסתכם ב- 102 מיליוני ש"ח לעומת רווח של 155 מיליוני ש"ח אשתקד, קיטון של 34%.

בתקופת הדוח הסתכמו כלל ההכנסות מהשקעות ב- 981 מיליוני ש"ח לעומת 909 מיליוני ש"ח אשתקד, גידול של 7.9%.

נתונים מדוחות העסקים (במיליוני ש"ח)	1-12/2007	1-12/2006	1-12/2005
עסקי ביטוח חיים			
פרמיה	1,592	1,492	1,424
פרמיה בשייר	1,476	1,384	1,310
רווח	102	155	222
עסקי ביטוח כללי			
דמי ביטוח	1,935	1,779	1,731
דמי ביטוח בשייר	1,544	1,399	1,383
רווח	209	209	212
דוח רווח והפסד			
רווח לפני מסים על ההכנסה	337	441	463
רווח לפני פריט מיוחד	212	254	273
רווח נקי	353	254	273
תשואה להון העצמי (בניכוי השפעת פריט מיוחד) (*)	18%	23%	31%

(*) תשואה נטו על ההון העצמי מחושבת כיחס שבין הרווח הנקי לתקופה לבין ההון העצמי לתחילת השנה במונחים שנתיים.

תוצאות תחום פעילות ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח

ענף ביטוח חיים

הרווח מעסקי ביטוח חיים בתקופת הדוח הסתכם בסך 102 מיליוני ש"ח לעומת 155 מיליוני ש"ח אשתקד, קיטון של 34%, הנובע ברובו מקיטון בהכנסות מדמי ניהול בפוליסות משתתפות ברווחים, מקיטון בהכנסות מהשקעות בפוליסות מבטיחות תשואה (נוסטרו), מהפרשה לפרמיה בחסר בפוליסות אי כושר עבודה ומגידול בהפחתה של הוצאות רכישה (DAC) בגין פוליסות שסולקו. חלק מהירידה ברווח כאמור קוזז בגין הפסקת ההפרשה לעתודה לסיכונים יוצאים מהכלל והקטנת הפסד מביטוח משנה מסוג מודיפייד-רי.

הפרמיות בביטוח חיים בתקופת הדוח הסתכמו ב- 1,592 מיליוני ש"ח בהשוואה ל– 1,492 מיליוני ש"ח אשתקד, גידול של 6.7%.

הפוליסות שנפדו בתקופת הדוח הסתכמו ב- 496 מיליוני ש"ח בהשוואה לסך של 478 מיליוני ש"ח אשתקד, גידול של 3.8%.

ההכנסות מהשקעות בתקופת הדוח הסתכמו ב- 818 מיליוני ש"ח לעומת 762 מיליוני ש"ח אשתקד, גידול של7.3%.

נתונים עיקריים מדוח עסקי ביטוח חיים (במיליוני ש"ח):

	1-12/2007	1-12/2006	1-12/2005
הכנסות מפרמיה	1,592	1,492	1,424
הכנסות מהשקעות	818	762	1,077
גידול בעתודת ביטוח ,נטו	1,026	861	1,174
תביעות למבוטחים, נטו	808	760	684
סך הכל הוצאות לתקופה, נטו	354	318	280
רווח לתקופה	**102**	**155**	**222**

פוליסות משתתפות ברווחים

כספי עתודות הביטוח הנצברים בפוליסות משתתפות ברווחים מושקעים לפי הוראות חוק הפיקוח על שירותים פיננסים (ביטוח) ותקנותיו. רווחי השקעות אלו נזקפים לזכות המבוטחים בניכוי דמי ניהול.

התחייבות הנובעות מפוליסות משתתפות ברווחים ליום 31 בדצמבר 2007 הסתכמו ב- 9,557 מיליוני ש"ח בהשוואה לסך 8,210 מיליוני ש"ח ליום 31 בדצמבר 2006, גידול של כ- 16%.

התשואה הריאלית בפוליסות המשתתפות ברווחים בשל פוליסות שהוצאו משנת 1992 ואילך (קרן י') :

	1-12/2007	1-12/2006
תשואה ברוטו	4.01%	9.06%
תשואה נטו (בניכוי דמי ניהול)	3.38%	7.15%

ההכנסות מדמי ניהול בביטוח חיים משתתף ברווחים בתקופת הדוח הסתכמו ב- 98 מיליוני ש"ח לעומת 128 מיליוני ש"ח אשתקד, קיטון של כ-23%.

הרכב הנכסים בפוליסות משתתפות ברווחים: (במיליוני ש"ח):

	ליום 31.12.2007	ליום 31.12.2006
מזומנים	321	258
ניירות ערך	7,750	6,419
הלוואות	640	566
פיקדונות בבנקים	561	706
מבטחי משנה	145	130
פרמיה לגביה	77	53
חייבים	46	47
הוצאות רכישה נדחות	17	31
	9,557	8,210

ענף הפנסיה

תוצאות תחום פעילות זה מתייחסות לתוצאות חברה מאוחדת - מנורה מבטחים פנסיה בע"מ **(במיליוני ₪)**.

	1-12/2007	1-12/2006	1-12/2005
הכנסות מדמי ניהול קרנות פנסיה	189	174	154
הכנסות אחרות (בעיקר רווחי השקעות)	13	8	7
סה"כ הכנסות	202	182	161
הוצאות מכירה, שיווק והנהלה וכלליות	106	97	89
רווח לתקופה לפני מס	96	85	72
רווח לתקופה	59	50	40

תוצאות תחומי פעילות הביטוח הכללי

עסקי הביטוח הכללי מחולקים לחמישה תחומי פעילות: רכב רכוש, רכב חובה, רכוש, חבויות ובריאות.

הרווח מעסקי ביטוח כללי בתקופת הדוח הסתכם בסך 209 מיליוני ש"ח בדומה לרווח אשתקד.

הכנסות מהשקעות בתקופת הדוח הסתכמו ב- 158 מיליוני ש"ח לעומת 118 מיליוני ש"ח אשתקד, גידול של 34%.

הכנסות מפרמיה ודמים בתקופת הדוח הסתכמו ב- 1,935 מיליוני ש"ח בהשוואה ל- 1,779 מיליוני ש"ח אשתקד, גידול של כ- 8.7%.

נתונים עיקריים מדוח עסקי ביטוח כללי (במיליוני ש"ח):

	1-12/2007	1-12/2006	1-12/2005
הכנסות פרמיה ודמים	1,935	1,779	1,731
הכנסות מהשקעות	158	118	154
גידול בעתודת ביטוח, נטו	66	18	76
תביעות ששולמו וגידול בתביעות תלויות, נטו	986	877	873
סך הכל הוצאות לתקופה, נטו	441	413	376
רווח לתקופה	**209**	**209**	**212**

דמי הביטוח והרווח לפי תחומי פעילות בביטוח כללי

במיליוני ש"ח

	רכב רכוש	רכב חובה	רכוש	חבויות	בריאות	סה"כ
סה"כ דמי ביטוח						
1-12/2007	646	374	453	226	236	1,935
1-12/2006	562	359	424	212	222	1,779
% שינוי	14.9%	4.2%	6.8%	6.6%	6.3%	8.8%
1-12/2005	530	396	389	202	214	1,731
רווח						
1-12/2007	14	93	28	35	39	209
1-12/2006	38	73	8	46	44	209
% שינוי	(63.2%)	27.4%	250%	(23.9%)	(11.4%)	0.0%
1-12/2005	43	56	33	23	57	212

תחום פעילות ביטוח רכב רכוש:
תוצאות תחום פעילות זה הושפעו מקיטון ברווח החיתומי של הענף כתוצאה מגידול ביחס תביעות לפרמיות (LOSS RATIO) וכן מתביעת שיבוב שנתקבלה בשנת 2006.

תחום פעילות ביטוח רכב חובה:
השיפור בתוצאות תחום פעילות זה, נובע ברובו משחרור רווחי שנת חיתום 2004 אשר עלו על עודפי שנת חיתום 2003 ששוחררו אשתקד וכן מגידול בהכנסות מהשקעות.

תחום פעילות ביטוח רכוש:
תוצאות תחום פעילות זה הושפעו מהגידול בהכנסות מהשקעות ומגידול ברווח החיתומי של ענף מקיף דירות כתוצאה מקיטון ביחס תביעות לפרמיות (LOSS RATIO).

תחום פעילות ביטוחי חבויות:
תוצאות תחום פעילות זה הושפעו מקיטון ברווח החיתומי בעיקר בענף אחריות מעבידים ומשחרור רווחי שנת חיתום 2004 אשר עלו על עודפי שנת חיתום 2003 ששוחררו אשתקד וכן מגידול בהכנסות מהשקעות.

תחום פעילות ביטוח בריאות:
תוצאות תחום פעילות זה הושפעו בעיקר מהגדלת הפרמיה בחסר.

תזרים מזומנים

תזרימי המזומנים נטו שנבעו מפעילות שוטפת הסתכמו בתקופת הדוח ב- 389 מיליוני ש"ח, ומקורם בתזרימי מזומנים שנבעו מעסקי ביטוח כללי בסך 184 מיליוני ש"ח, בתוספת 191 מיליוני ש"ח שנבעו מעסקי ביטוח חיים ו- 14 מיליוני ש"ח שנבעו מפעילות שוטפת אחרת.

תזרימי המזומנים נטו ששימשו לפעילות השקעה הסתכמו בתקופת הדוח ב- 686 מיליוני ש"ח ומתייחסים לשינויים בהשקעות החופפות להון העצמי ולהתחייבויות לא ביטוחיות וכוללים מזומנים ששימשו לרכישת ניירות ערך בסך 457 מיליוני ש"ח, למתן הלוואות בסך 55 מיליוני ש"ח, לרכישת חברה מאוחדת שאוחדה לראשונה – שומרה חברה לביטוח בע"מ 97 מיליוני ₪, לרכישת רכוש קבוע בסך 33 מיליוני ש"ח ולרכישת רכוש אחר בסך 47 מיליוני ש"ח, בקיזוז כ-2 מיליון ש"ח שנבעו ממימוש רכוש קבוע.

תזרימי המזומנים נטו שנבעו מפעילות מימון הסתכמו בתקופת הדוח ב- 570 מיליוני ש"ח ומתייחסים למזומנים שנבעו מקבלת הלוואה מחברה אם בסך 400 מיליוני ש"ח, מהנפקת שטר הון צמית למנורה מבטחים החזקות בע"מ בסך של 136 מיליוני ש"ח ו- 198 מיליוני ש"ח שנבעו מהנפקת כתבי התחייבות בניכוי הוצאות הנפקה, בקיזוז מזומנים ששימשו לתשלום דיבידנד בסך 150 מיליוני ש"ח וכ- 14 מיליוני ש"ח ששימשו לפירעון כתבי התחייבות נדחים.

התוצאה הכוללת של הפעילות שתוארה לעיל מסתכמת בעליה ביתרות המזומנים ושווי המזומנים בסך של 272 מיליוני ש"ח. יתרת המזומנים לתאריך הדוח הינה 589 מיליוני ש"ח.

מקורות מימון

יתרת הלוואות לזמן ארוך בגין כתבי התחייבות נדחים שהונפקו ע"י החברה לתאריך הדוח הינה 612 לעומת 412 מיליוני ש"ח ליום 31 בדצמבר 2006.

בחודש מאי 2007 גייסה החברה 200 מיליוני ש"ח באמצעות הנפקת כתבי התחייבות על ידי חברת הבת מנורה מבטחים גיוס הון בע"מ.

בחודש יולי, 2007 קיבלה החברה מחברת האם – מנורה החזקות הלוואה בסך 400 מיליוני ש"ח. ההלוואה הינה צמודת מדד ונושאת ריבית שנתית בשיעור של 4.78%, זאת עד למועד רישום אג"ח שהנפיקה חברת האם למסחר בבורסה. לאחר הרישום למסחר (ביום 27 לפברואר 2008) הופחתה הריבית ב- 0.5%. להלוואה לא נקבע מועד פירעון, והחברה רשאית לפרוע את ההלוואה בחלקה או במלואה בכל עת ועל פי שיקול דעתה.

גילוי בדבר שכר רואי החשבון המבקרים

רואי החשבון המבקרים של החברה הנם קוסט, פורר, גבאי את קסירר רואי חשבון, המכהנים בתפקידם החל משנת 1999. השותף המטפל הנו רו"ח עזרא גבאי.

שכר באלפי ש"ח (לא כולל מע"מ)

	לשנת 2007			לשנת 2006		
	ביקורת ושירותי מס	שירותים אחרים	סה"כ	ביקורת ושירותי מס	שירותים אחרים	סה"כ
החברה	1,247	418	1,665	1,185	289	1,474
מבטחים קרנות פנסיה בע"מ-חברה מנהלת	305	48	353	311	25	336
חברות אחרות	10	-	10	10	-	10
סה"כ	1,562	466	2,028	1,506	314	1,820

שכר בגין שירותים אחרים מתייחס לייעוץ אקטוארי, סקר סיכונים, ייעוץ בנושא ענ"א וליווי המעבר לתקני IFRS.

שעות

	לשנת 2007			לשנת 2006		
	ביקורת ושירותי מס	שירותים אחרים	סה"כ	ביקורת ושירותי מס	שירותים אחרים	סה"כ
החברה	4,959	999	5,958	4,428	611	5,039
מבטחים קרנות פנסיה בע"מ-חברה מנהלת	1,500	100	1,600	1,170	60	1,230
חברות אחרות	50	-	50	50	-	50
סה"כ	6,509	1,099	7,608	5,648	671	6,319

תשלומים לנושאי משרה

להלן פירוט התשלומים ששילמה החברה והתחייבויותיה לכל אחד מחמשת בעלי השכר הגבוה ביותר בין נושאי המשרה בחברה בשנת 2007 – (באלפי ש"ח):

	שכר	נלוות לשכר	סך הכל
1. מנהל כללי חברה מאוחדת	3,294	301	3,595
2. מנהל כללי	2,971	540	3,511
3. מנהל	3,311	264	3,575
4. מנהל	1,799	105	1,904
5. מנהל	1,529	208	1,737

גילוי בדבר מבקר פנימי בתאגיד

1. **פרטי המבקר הפנימי:**
המבקר הפנימי הראשי של החברה בתקופת הדו"ח היה שמואל שורץ, רו"ח שמונה לתפקיד ב- 8 בינואר 2007. המבקר הפנימי עמד בכל התנאים הקבועים בסעיף 3(א) לחוק הביקורת הפנימית, התשנ"ב-1992 (להלן – חוק הביקורת הפנימית) וכן בהוראות סעיף 146(ב) לחוק החברות, התשנ"ט-1999 (להלן – חוק החברות) ובהוראות סעיף 8 לחוק הביקורת הפנימית.
המבקר הפנימי הינו עובד שכיר של החברה ושימש גם כנציב קבילות הציבור[1]. בנוסף, שימש כמבקר פנימי במנורה מבטחים החזקות בע"מ (להלן – מנורה מבטחים החזקות) חברה האם של החברה וכן כמבקר פנימי בחברות בנות וחברות קשורות נוספות של החברה.

2. **דרך המינוי:**
המבקר הפנימי מונה ביום 8 בינואר 2007 על פי המלצת ועדת הביקורת ובאישור הדירקטוריון. המינוי אושר על רקע השכלתו, כישוריו וניסיונו בחברה בתפקידו הקודם כמשנה למנכ"ל ומנהל אגף חשבות וכספים במשך תקופה של כ- 7 שנים.

3. **זהות הממונה על המבקר הפנימי:**
הממונה הארגוני על מבקר הפנים הינו יו"ר הדירקטוריון.

4. **תכנית עבודה:**

4.1. תכנית העבודה לשנת 2007 אושרה כתכנית שנתית ורב שנתית ל- 4 שנים עד שנת 2010. התכנית הסתמכה על הערכת סיכונים של המבקר הפנימי, היכרותו את החברה והתייעצויות שקיים עם גורמים חיצוניים ובכלל זה רו"ח מבקר של החברה. כמו-כן, התכנית התחשבה בקיומן של בקרות הולמות וממצאי ביקורת בשנים קודמות. תכנית העבודה הקצתה גם שעות לצורכי ביקורת אד-הוק.

4.2. תכנית העבודה מועברת לעיון היו"ר והמנכ"ל ומובאת לדיון ואישור ועדת הביקורת. לא היו סטיות מהותיות מתכנית העבודה שהובאה לאישור ועדת הביקורת. במהלך השנה ביצע המבקר ביקורת לגבי הליך הרכישה של שומרה חברה לביטוח בע"מ.

5. **היקף העסקה:**

5.1. היקף העסקה לפי מספר שעות בתאגיד ובתאגידים מוחזקים (בהתאם לתכנית העבודה המאושרת) -

שעות ביקורת בחברה		שעות ביקורת בתאגידים מוחזקים		סה"כ שעות ביקורת	
בישראל	מחוץ לישראל	בישראל	מחוץ לישראל	בישראל	מחוץ לישראל
4,703 מיקור חוץ – 2,229	-	1,975 מיקור חוץ - 1,088	-	9,995	-

[1] החל מ-1 בינואר 2008 חדל מבקר הפנים לשמש גם בתפקיד ממונה על תלונות הציבור, זאת בהתאם להנחיות המפקח על הביטוח.

5.2. בנוסף לשעות הביקורת כמפורט לעיל הושקעו כ- 320 שעות לטיפול בתלונות ציבור, וכן 488 שעות נוספות בחברות קשורות. יצוין, כי במנורה מבטחים פנסיה בע"מ חברה בת עיקרית של החברה קיים מבקר פנימי יעודי (עובד החברה) אשר מבצע את ביקורת הפנים בעצמו וגם באמצעות מיקור חוץ.

5.3. היקף שעות הביקורת הפנימית בחברה גדל ב- 126% ביחס לתקופת הדיווח האחרונה.

6. **עריכת הביקורת**:
הביקורת נערכה על פי תקנים מקצועיים המקובלים בארץ ובעולם ובהתאם להנחיות מקצועיות כפי שאומצו ופורסמו על ידי לשכת המבקרים הפנימיים בישראל וכן בהתאם להוראות הדין הרלבנטיות לכל חברה בקבוצה, לפי העניין. הדירקטוריון, באמצעות ועדת הביקורת שלו, מפקח על עבודת מבקר הפנים.

7. **גישה למידע**:
למבקר הפנימי ולשאר המבקרים במערך הביקורת גישה חופשית לכל מקור מידע, לרבות למסמכים, למאגר רגיל או ממוחשב ולנתונים כספיים.

8. **דין וחשבון המבקר הפנימי**:
דוחות הביקורת של מבקר הפנים מוגשים בכתב, לאחר שמתקיימים דיונים עם המבוקרים על טיוטות דוחות הביקורת. הדוחות מוגשים ליו"ר הדירקטוריון וליו"ר וחברי ועדת הביקורת עם העתק למנכ"ל ולאחר מכן נידונים בועדת הביקורת. בנוסף, מוגשים לועדת הביקורת דוחות מעקב אחר ביצוע המלצות המבקר.
כאמור, מבקר הפנים של החברה שימש גם כמבקר הפנים של מנורה מבטחים החזקות בע"מ (חברה האם) שהחברה הינה החזקה עיקרית שלה. כפועל יוצא, פעילות הביקורת של המבקר הפנימי התמקדה במנורה מבטחים ביטוח ובהתאם גם תכנית הביקורת. ישיבות ועדת ביקורת של החברה התקיימו 13 פעמים בתקופת הדיווח ובמועדים הבאים: 23.01.07, 11.02.07, 29.03.07, 26.04.07, 20.05.07, 31.05.07, 25.07.07, 31.07.07, 30.08.07, 10.09.07, 1.11.07, 4.12.07, 19.12.07.

9. **הערכת הדירקטוריון את פעילות המבקר הפנימי**:
בהמשך למגמה בה הוחל בשנת 2006 נקטה החברה במהלך שנת הדיווח בפעולות לעיבוי כוח האדם במערך הביקורת הפנימית שלה ובהתאם לדרישות חוזר המפקח בנושא. עיבוי כוח האדם תוך הסתייעות במיקור חוץ אפשרו גידול משמעותי בהיקף הביקורת הפנימית יחד עם שיפור באיכותה. שינוי המגמה כאמור, בא לידי ביטוי בין היתר גם בגידול משמעותי בהיקף שעות הביקורת ובכמות דוחות הביקורת כנגזר מתכנית העבודה השנתית והרב-שנתית שאושרו. הדירקטוריון התרשם כי הביקורת עמדה ביעדי תכנית הביקורת לשנת הדיווח, רובם ככולם, תוך שימוש כאמור גם במיקור חוץ.

10. **תגמול**:
המבקר הפנימי מועסק על-פי הסכם עבודה אישי כעובד הקבוצה במשרה מלאה באמצעות החברה ומקבל שכר חודשי ומענק וכן הטבות סוציאליות ונלוות. דירקטוריון החברה סבור כי תגמול המבקר הפנימי הלם את היקף פעילותו ותפקודו ולא היה בו כדי להשפיע על שיקול דעתו המקצועי של המבקר.

אירועים לאחר תאריך המאזן

שנת 2008 נפתחה בירידות שערים חדות בכל שוקי המניות בעולם וזאת, כהמשך ישיר למשבר הסאבפריים ולמחיקות החשבונאיות הגדולות שביצעו גופים פיננסים בעולם. החשש מהמשך משבר האשראי ומכניסת המשק האמריקאי למיתון עמוק יותר הובילה לירידות שערים חדות של בין 10% ל-20% בכל שוקי המניות בעולם. מנגד, אגרות החוב הממשלתיות או אחרות בעלות דרוג גבוה נהנו מביקושים (עקב המעבר ממניות לאג"ח) וכך גם בישראל. בניסיון לפתור את המשבר הנוכחי ביצע נגיד הבנק המרכזי האמריקאי סדרת הורדות ריבית חדות מרמה של 4.25% עד ל- 2.25% נכון למחצית חודש מרץ 2008. כמו כן, ביצע נגיד הבנק המרכזי האמריקאי שורה ארוכה של צעדים שנועדו להגביר את מצב הנזילות בשווקים. כתוצאה מירידת הריבית החדה בארה"ב, הירידה בציפיות האינפלציה וההכרזה על מדיניות של רכישת מטבע חוץ בהיקף של כ-10 מיליארד דולר במשך השנתיים הקרובות הוריד נגיד בנק ישראל את הריבית בכ- 1.0% מרמה של 4.25% לכ- 3.25% נכון לסוף חודש מרץ 2008. בעקבות צעדים אילו נבלמה בשלב זה, מגמת ירידת שער החליפין דולר-שקל. שער החליפין ירד בכ-8.7% מתחילת שנת 2008.

לאחר תאריך המאזן ועד למועד פרסום הדוח הכספי נמשכה התנודתיות הגבוהה בשוקי ההון, שהתבטאה בין היתר, בירידה בשווקי המניות בארץ ובעולם ובהמשך מגמת ההיחלשות של הדולר מול השקל. לתופעות כאמור השפעה שלילית הן על ההשקעות העומדות כנגד ההון העצמי וכנגד ההתחייבויות הביטוחיות בנוסטרו והן על ההשקעות כנגד התחייבויות ביטוח החיים המשתתפות ברווחים, בהם התשואה המצטברת בחודשים ינואר עד מרס היתה שלילית. על בסיס הנתונים עד ליום פרסום המאזן, נראה שצפויה ירידה משמעותית בהכנסות מההשקעות וברווחיות החברה ביחס לרבעון המקביל אשתקד. יצויין עוד, כי בשל התשואה השלילית, לא תוכל החברה לגבות

דמי ניהול משתנים עד שהתשואה הריאלית המצטברת תהא חיובית. יובהר, כי בהתאם להערכות הקיימות כרגע בחברה, אין בתוצאות שידווחו משום אינדיקציה להרעה בבסיס הפעילות הביטוחית והעסקית של החברה. מתן גילוי זה מבוסס על הערכות ונתונים חלקיים, אשר נכון ליום החתימה על הדוחות הכספיים, טרם עובדו, נותחו ונבדקו באופן סופי על ידי החברה.

גילוי בדבר אימוץ תקני דיווח כספי בינלאומיים (IFRS)

למידע בדבר המעבר לתיקני דיווח כספי בינלאומיים (IFRS) ראה ביאור 31 לדוחות הכספיים.

הערכת בקרה פנימית על הדיווח הכספי ונהלים לגבי הגילוי

בעקבות הנחיות שהוציאה הרשות לניירות ערך בארה"ב, במסגרת חוק ה-"סרבנס אוקסלי", הטיל המפקח על חברות ביטוח, על חברות המנהלות קרנות פנסיה וקופות גמל ועל קרנות פנסיה וקופות גמל (להלן – "הגופים המוסדיים") חובה לצרף לדוחות כספיים שנתיים ורבעוניים הצהרות, שתיחתמנה על ידי מנכ"ל וסמנכ"ל הכספים של הגוף המוסדי, בדבר נאותות הנתונים הכספיים המוצגים בדוחות הכספיים של הגוף המוסדי, ובדבר קיומן ויעילותן של בקרות פנימיות, שנועדו להבטיח שמידע מהותי המתייחס לגוף המוסדי מובא לידיעתם. תחילת החוזרים החל מהדוח הכספי לשנת 2006, למעט קרנות פנסיה, אשר לגביהן תחילת החוזרים החל מהדוח הכספי לשנת 2007.

בהתאם לאמור, קיימו הגופים המוסדיים שבשליטת החברה, בסיוע יועצים חיצוניים, את ההליך הנדרש על פי סעיף 302 לחוק "סרבנס אוקסלי", אשר כלל בחינה של תהליכי העבודה והבקרות הפנימיות. הנהלות הגופים המוסדיים בקבוצה, העריכו לתום התקופה המכוסה בדוח זה, את יעילות הבקרות והנהלים לגבי הגילוי שלהם. על בסיס הערכה זו, הסיקו מנכ"ל וסמנכ"ל הכספים של כל גוף מוסדי, כי לתום תקופה זו, הבקרות והנהלים לגבי הגילוי הנן יעילות על מנת לרשום, לעבד, לסכם ולדווח על המידע הנדרש לגלות בדוח השנתי בהתאם להוראות הדין והוראות הדיווח של הממונה על שוק ההון ביטוח וחסכון ובמועד שנקבע בהוראות אלו.

במהלך התקופה המכוסה המסתיימת ביום 31 בדצמבר 2007 לא אירע כל שינוי בבקרה הפנימית של הגופים המוסדיים הנ"ל על דיווח כספי אשר השפיע באופן מהותי, או סביר שצפוי להשפיע באופן מהותי, על הבקרה הפנימית של אותם גופים על דיווח כספי.

בחודש מאי 2007, פרסם המפקח חוזר בדבר הרחבת תהליכי הבקרה הפנימית לכלל הדיווח הכספי בגופים מוסדיים, וזאת בהתאם להוראות סעיף 404 לחוק Sarbanes-Oxley (SOX). תהליך זה מחייב בחינה רחבה של המערכות התפעוליות המרכזיות ונהלי העובדה והבקרה הקשורים בהן. בחוזר נקבע כי על הנהלת הגופים המוסדיים לצרף הצהרה של המנכ"ל ומנהל הכספים באשר לאחריותם על הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי, וזאת החל מהדו"ח הכספי של שנת 2009. הקבוצה החלה בהיערכות ליישום הנחיות החוזר האמור ולשם כך התקשרה עם משרד יעוץ שילווה את הקבוצה בתהליך. בנוסף, הוקמה ועדת היגוי בראשות סמנכ"ל הכספים שחברים בה ראשי האגפים הרלבנטיים. בנוסף, הקבוצה בשלבי סיום של תהליך התקשרות לרכישת תוכנה אשר תשמש לתיעוד, ניהול ומעקב אחר בדיקות וממצאים של הבקרות השונות לצורך הערכת האפקטיביות שלהם.

הדירקטוריון מביע תודתו להנהלת החברה, למנהליה ועובדיה על עבודתם ותרומתם.

מנחם גורביץ	**אהרון קלמן**
יו"ר הדירקטוריון	**מנהל כללי וחבר הדירקטוריון**

תל אביב, 31 במרס 2008

מנורה מבטחים ביטוח בע"מ

31 במרס, 2008

הנדון: הצהרה לגבי הדיווחים לדוח הכספי לשנת 2007

אני, ארי קלמן, מצהיר כי:

1. סקרתי את הדוח השנתי של מנורה מבטחים ביטוח בע"מ (להלן: "חברת הביטוח") לשנת 2007 (להלן: "הדוח").

2. בהתבסס על ידיעתי, הדוח איננו כולל כל מצג לא נכון של עובדה מהותית ולא חסר בו מצג של עובדה מהותית הנחוץ כדי שהמצגים שנכללו בו, לאור הנסיבות בהן נכללו אותם מצגים, לא יהיו מטעים בהתייחס לתקופה המכוסה בדוח.

3. בהתבסס על ידיעתי, הדוחות הכספיים ומידע כספי אחר הכלול בדוח משקפים באופן נאות, מכל הבחינות המהותיות, את המצב הכספי, תוצאות הפעולות, השינויים בהון העצמי ותזרימי המזומנים של חברת הביטוח לימים ולתקופות המדווחים בדוח.

4. אני ואחרים בחברת הביטוח המצהירים הצהרה זו אחראים לקביעתם ולקיומם של בקרות ונהלים לצורך גילוי הנדרש בדוח של חברת הביטוח; וכן -

(א) קבענו בקרות ונהלים כאלה, או גרמנו לקביעתם תחת פיקוחנו של בקרות ונהלים כאלה, המיועדים להבטיח שמידע מהותי המתייחס לחברת הביטוח, לרבות תאגידים מאוחדים שלה, מובא לידיעתנו על-ידי אחרים בחברת הביטוח ובאותם תאגידים, בפרט במהלך תקופת ההכנה של הדוח;

(ב) הערכנו את היעילות של הבקרות והנהלים לגבי הגילוי של חברת הביטוח והצגנו את מסקנותינו לגבי היעילות של הבקרות והנהלים לגבי הגילוי, לתום התקופה המכוסה בדוח בהתבסס על הערכתנו; וכן -

(ג) גילינו בדוח כל שינוי בבקרה הפנימית של חברת הביטוח על דיווח כספי שאירע ברבעון רביעי שהשפיע באופן מהותי, או סביר שצפוי להשפיע באופן מהותי, על הבקרה הפנימית של חברת הביטוח על דיווח כספי; וכן -

5. אני ואחרים בחברת הביטוח המצהירים הצהרה זו גילינו לרואה החשבון המבקר, לדירקטוריון ולוועדת הביקורת של הדירקטוריון של חברת הביטוח, בהתבסס על הערכתנו העדכנית ביותר לגבי הבקרה הפנימית על דיווח כספי:

(א) את כל הליקויים המשמעותיים והחולשות המהותיות בקביעתה או בהפעלתה של הבקרה הפנימית על דיווח כספי, אשר סביר שצפויים לפגוע ביכולתה של חברה הביטוח לרשום, לעבד, לסכם ולדווח על מידע כספי; וכן -

(ב) כל תרמית, בין מהותית ובין שאינה מהותית, בה מעורבת ההנהלה או מעורבים עובדים אחרים שיש להם תפקיד משמעותי בבקרה הפנימית של חברת הביטוח על דיווח כספי.

אין באמור לעיל כדי לגרוע מאחריותי או מאחריות כל אדם אחר, על-פי כל דין.

ארי קלמן
מנהל כללי וחבר דירקטוריון

מנורה מבטחים ביטוח בע"מ

31 במרס, 2008

הנדון: הצהרה לגבי הדיווחים לדוח הכספי לשנת 2007

אני, שי קומפל, מצהיר כי:

1. סקרתי את הדוח השנתי של מנורה מבטחים ביטוח בע"מ (להלן: "חברת הביטוח") לשנת 2007 (להלן: "הדוח").

2. בהתבסס על ידיעתי, הדוח איננו כולל כל מצג לא נכון של עובדה מהותית ולא חסר בו מצג של עובדה מהותית הנחוץ כדי שהמצגים שנכללו בו, לאור הנסיבות בהן נכללו אותם מצגים, לא יהיו מטעים בהתייחס לתקופה המכוסה בדוח.

3. בהתבסס על ידיעתי, הדוחות הכספיים ומידע כספי אחר הכלול בדוח משקפים באופן נאות, מכל הבחינות המהותיות, את המצב הכספי, תוצאות הפעולות, השינויים בהון העצמי ותזרימי המזומנים של חברת הביטוח לימים ולתקופות המדווחים בדוח.

4. אני ואחרים בחברת הביטוח המצהירים הצהרה זו אחראים לקביעתם ולקיומם של בקרות ונהלים לצורך גילוי הנדרש בדוח של חברת הביטוח; וכן -

(א) קבענו בקרות ונהלים כאלה, או גרמנו לקביעתם תחת פיקוחנו של בקרות ונהלים כאלה, המיועדים להבטיח שמידע מהותי המתייחס לחברת הביטוח, לרבות תאגידים מאוחדים שלה, מובא לידיעתנו על-ידי אחרים בחברת הביטוח ובאותם תאגידים, בפרט במהלך תקופת ההכנה של הדוח;

(ב) הערכנו את היעילות של הבקרות והנהלים לגבי הגילוי של חברת הביטוח והצגנו את מסקנותינו לגבי היעילות של הבקרות והנהלים לגבי הגילוי, לתום התקופה המכוסה בדוח בהתבסס על הערכתנו; וכן -

(ג) גילינו בדוח כל שינוי בבקרה הפנימית של חברת הביטוח על דיווח כספי שאירע ברבעון רביעי שהשפיע באופן מהותי, או סביר שצפוי להשפיע באופן מהותי, על הבקרה הפנימית של חברת הביטוח על דיווח כספי; וכן -

5. אני ואחרים בחברת הביטוח המצהירים הצהרה זו גילינו לרואה החשבון המבקר, לדירקטוריון ולוועדת הביקורת של הדירקטוריון של חברת הביטוח, בהתבסס על הערכתנו העדכנית ביותר לגבי הבקרה הפנימית על דיווח כספי:

(א) את כל הליקויים המשמעותיים והחולשות המהותיות בקביעתה או בהפעלתה של הבקרה הפנימית על דיווח כספי, אשר סביר שצפויים לפגוע ביכולתה של חברה הביטוח לרשום, לעבד, לסכם ולדווח על מידע כספי; וכן -

(ב) כל תרמית, בין מהותית ובין שאינה מהותית, בה מעורבת ההנהלה או מעורבים עובדים אחרים שיש להם תפקיד משמעותי בבקרה הפנימית של חברת הביטוח על דיווח כספי.

אין באמור לעיל כדי לגרוע מאחריותי או מאחריות כל אדם אחר, על-פי כל דין.

שי קומפל,
משנה למנהל כללי
ומנהל אגף חשבות וכספים

מנורה מבטחים ביטוח בע"מ

פרק ג: דוחות כספיים

מנורה מבטחים ביטוח בע"מ

דוחות כספיים ליום 31 בדצמבר, 2007

תוכן העניינים

	עמוד
דוח רואה החשבון המבקר	ג-2
מאזנים - מאוחדים והחברה	ג-4 - ג-3
דוחות רווח והפסד - מאוחדים והחברה	ג-5
דוחות על השינויים בהון העצמי	ג-6
דוחות עסקי ביטוח חיים - מאוחדים והחברה	ג-7
דוחות עסקי ביטוח כללי - מאוחדים והחברה	ג-8
דוחות על תזרימי המזומנים - מאוחדים והחברה	ג-11 - ג-9
פירוט הנכסים וההתחייבויות - מאוחדים והחברה	ג-23 - ג-12
באורים לדוחות הכספיים	ג-142 - ג-24

- - - - - - - - -

ERNST & YOUNG

קוסט פורר גבאי את קסירר
רח' עמינדב 3,
תל-אביב 67067

טל. 03-6232525
פקס 03-5622555

דוח רואה החשבון המבקר

לבעלי המניות של מנורה מבטחים ביטוח בע"מ

ביקרנו את הדוחות הכספיים הבאים של מנורה מבטחים ביטוח בע"מ (להלן - החברה) ואת הדוחות הכספיים המאוחדים הבאים של החברה והחברות המאוחדות שלה:

מאזנים לימים 31 בדצמבר, 2007 ו- 2006.
דוחות לכל אחת משלוש השנים בתקופה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2007:

- דוחות רווח והפסד.
- דוחות על השינויים בהון העצמי.
- דוחות עסקי ביטוח חיים.
- דוחות עסקי ביטוח כללי.
- דוחות על תזרימי המזומנים.

דוחות כספיים אלה הינם באחריות הדירקטוריון וההנהלה של החברה. אחריותנו היא לחוות דעה על דוחות כספיים אלה בהתבסס על ביקורתנו.

ערכנו את ביקורתנו בהתאם לתקני ביקורת מקובלים, לרבות תקנים שנקבעו בתקנות רואי חשבון (דרך פעולתו של רואה חשבון), התשל"ג - 1973. על פי תקנים אלה נדרש מאיתנו לתכנן את הביקורת ולבצעה במטרה להשיג מידה סבירה של בטחון שאין בדוחות הכספיים הצגה מוטעית מהותית. ביקורת כוללת בדיקה מידגמית של ראיות התומכות בסכומים ובמידע שבדוחות הכספיים. ביקורת כוללת גם בחינה של כללי החשבונאות שיושמו ושל האומדנים המשמעותיים שנעשו על-ידי הדירקטוריון וההנהלה של החברה וכן הערכת נאותות ההצגה בדוחות הכספיים בכללותה. אנו סבורים שביקורתנו מספקת בסיס נאות לחוות דעתנו.

לדעתנו, הדוחות הכספיים הנ"ל משקפים באופן נאות בהתאם לכללי החשבונאות, הדיווח והעריכה, אשר נקבעו על פי חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א – 1981 והתקנות שהותקנו על פיו, מכל הבחינות המהותיות, את המצב הכספי – של החברה ובמאוחד – לימים 31 בדצמבר, 2007 ו-2006 ואת תוצאות הפעולות, השינויים בהון העצמי ותזרימי המזומנים – של החברה ובמאוחד – לכל אחת משלוש השנים בתקופה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2007.

כמוסבר בבאור 2(ב), הדוחות הכספיים הנ"ל מוצגים בסכומים מדווחים בהתאם לתקני חשבונאות של המוסד הישראלי לתקינה בחשבונאות.

מבלי לסייג את חוות דעתנו, הננו מפנים את תשומת הלב לאמור בבאור 29(א) לדוחות הכספיים, בדבר חשיפה לאישור תובענות כייצוגיות.

תל-אביב,
31 במרס, 2008

קוסט פורר גבאי את קסירר
רואי חשבון

		מאוחד		החברה	
		ליום 31 בדצמבר			
		2007 *)	2006	2007	2006
	באור	אלפי ש"ח מדווחים			
השקעות					
מזומנים ושווי מזומנים		588,756	316,736	521,745	303,690
ניירות ערך	3	13,412,823	11,043,430	12,811,417	10,858,109
הלוואות ופקדונות בבנקים:					
הלוואות	4	1,310,799	1,029,770	1,254,723	1,029,770
פקדונות בבנקים	5	1,267,432	1,319,970	1,232,958	1,319,970
		2,578,231	2,349,740	2,487,681	2,349,740
השקעה בחברות מאוחדות	6	-	-	876,038	669,276
מקרקעין להשכרה	7	40,708	18,280 **)	26,370	18,280 **)
סך-הכל השקעות		16,620,518	13,728,186	16,723,251	14,199,095
רכוש קבוע					
בנייני משרד	8	109,859	94,004 **)	96,872	94,004 **)
רכוש קבוע אחר	8	65,023	50,352 **)	52,922	44,240 **)
סך-הכל רכוש קבוע		174,882	144,356	149,794	138,244
סכומים לקבל					
חברות ביטוח ותווכני ביטוח:	9				
חלקם של מבטחי משנה בעתודות ביטוח		302,413	247,687	291,665	247,687
חלקם של מבטחי משנה בתביעות תלויות		467,412	417,522	428,272	417,522
חשבונות אחרים		25,150	44,287	22,806	44,287
		794,975	709,496	742,743	709,496
פרמיות לגביה	10	519,102	401,559	460,283	401,559
חייבים ויתרות חובה	11	164,229	135,612 **)	158,843	135,353 **)
סך-הכל סכומים לקבל		1,478,306	1,246,667	1,361,869	1,246,408
הוצאות רכישה נדחות ורכוש אחר					
הוצאות רכישה נדחות:					
בביטוח חיים	12(א)	602,095	625,127	602,095	625,127
בביטוח כללי		143,419	102,888	115,242	102,888
בביטוח מפני מחלות ואישפוז	12(ב)	29,077	29,886	29,077	29,886
		774,591	757,901	746,414	757,901
נכסים בלתי מוחשיים	13	812,456	670,135 **)	134,246	110,651 **)
מסים נדחים	14	5,395	9,053	4,857	8,642
סך-הכל הוצאות רכישה נדחות ורכוש אחר		1,592,442	1,437,089	885,517	877,194
		19,866,148	16,556,298	19,120,431	16,460,941

*) כולל חברה שאוחדה לראשונה – ראה באור 2(כג).

**) סווג מחדש - ראה באור 2(כא).

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים.

	באור	מאוחד		החברה	
		ליום 31 בדצמבר			
		2007	2006	2007	2006
		אלפי ש"ח מדווחים			
הון עצמי	16	1,527,758	1,190,654	1,527,758	1,190,654
התחייבויות לזמן ארוך					
כתבי התחייבות נדחים והתחייבויות לבנקים	17	616,101	411,703 **)	611,505	411,703 **)
מסים נדחים	14	186,510	156,544	149,838	156,544
בשל סיום יחסי עובד מעביד, נטו	15	6,516	4,599 **)	4,271	3,426 **)
סך-הכל התחייבויות לזמן ארוך		809,127	572,846	765,614	571,673
עתודות ביטוח ותביעות תלויות					
ביטוח חיים:					
עתודת ביטוח	18	12,730,848	11,244,048	12,730,848	11,244,048
עתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל	2(ו)(4)	-	141,358	-	141,358
תביעות תלויות		109,895	103,489	109,895	103,489
סך-הכל התחייבויות ביטוחיות בביטוח חיים		12,840,743	11,488,895	12,840,743	11,488,895
ביטוח כללי:	19				
עתודה לסיכונים שטרם חלפו		939,099	675,346	774,695	675,346
תביעות תלויות		2,531,967	1,973,998	2,137,791	1,973,998
סך הכל התחייבויות ביטוחיות בביטוח כללי		3,471,066	2,649,344	2,912,486	2,649,344
סך-הכל עתודות ביטוח ותביעות תלויות		16,311,809	14,138,239	15,753,229	14,138,239
התחייבויות אחרות					
חברות ביטוח ותווכני ביטוח:	9				
פקדונות של מבטחי משנה		176,316	175,809	170,537	175,809
חשבונות אחרים		61,496	47,061	56,333	47,061
		237,812	222,870	226,870	222,870
הלוואה מהחברה האם	20	421,720	-	421,720	-
זכאים ויתרות זכות	21	557,922	431,689 **)	425,240	337,505 **)
סך-הכל התחייבויות אחרות		1,217,454	654,559	1,073,830	560,375
		19,866,148	16,556,298	19,120,431	16,460,941

*) כולל חברה שאוחדה לראשונה – ראה באור 2(כג).
**) סווג מחדש - ראה באור 2(כא).

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים.

31 במרס, 2008			
תאריך אישור הדוחות הכספיים	מנחם גורביץ יו"ר הדירקטוריון	ארי קלמן מנהל כללי וחבר הדירקטוריון	שי קומפל משנה למנהל כללי מנהל אגף חשבות וכספים

		מאוחד			החברה		
		לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר					
		2007	2006	2005	2007	2006	2005
	באור	אלפי ש"ח מדווחים (למעט נתוני רווח למניה)					
הועבר מדוחות עסקי ביטוח:							
רווח מעסקי ביטוח חיים		102,259	155,458	222,180	102,259	155,458	222,180
רווח מעסקי ביטוח כללי		208,965	208,569	212,459	208,965	208,569	212,459
סך הכל רווח מעסקי ביטוח		311,224	364,027	434,639	311,224	364,027	434,639
הכנסות (הוצאות) שלא נכללו בדוחות עסקי ביטוח:							
הכנסות מהשקעות ואחרות		5,235	29,453	25,695	5,220	29,298	25,761
הוצאות ריבית		(55,333)	(22,316)	(36,186)	(55,333)	(22,316)	(36,186)
הכנסות, נטו מניהול קרנות פנסיה	22	96,271	85,384	72,508	-	-	-
		46,173	92,521	62,017	(50,113)	6,982	(10,425)
הוצאות הנהלה וכלליות שלא נכללו בדוחות עסקי ביטוח	23	(10,416)	(5,315)	(3,091)	(10,416)	(5,315)	(3,091)
הוצאות הפחתת נכסים בלתי מוחשיים	2(ט)(11)	(9,800)	(9,800)	(30,333)	-	-	-
		25,957	77,406	28,593	(60,529)	1,667	(13,516)
רווח לפני מסים על ההכנסה		337,181	441,433	463,232	250,695	365,694	421,123
מיסים על הכנסה	24	125,447	187,517	190,129	87,732	152,286	157,221
רווח לאחר מסים על ההכנסה		211,734	253,916	273,103	162,963	213,408	263,902
חלק החברה בתוצאות, נטו של חברות מאוחדות		-	-	-	48,773	40,484	9,214
חלק המיעוט בתוצאות, נטו של חברה מאוחדת		2	(24)	13	-	-	-
רווח לפני פריט מיוחד		211,736	253,892	273,116	211,736	253,892	273,116
ביטול עתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל בביטוח חיים	2(ו)(4)	141,358	-	-	141,358	-	-
רווח נקי		353,094	253,892	273,116	353,094	253,892	273,116
רווח למניה (בש"ח):							
רווח לפני פריט מיוחד		1.07	1.30	1.44			
רווח מביטול עתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל בביטוח חיים		0.71	-	-			
רווח נקי למניה		1.78	1.30	1.44			
מספר המניות ששימשו לצורך החישוב הנ"ל (באלפים)		198,407	195,133	189,555			

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים.

	הון מניות	קרנות הון	שטר הון צמית	עודפים	דיבידנד שהוכרז	סך הכל
	אלפי ש"ח מדווחים					
יתרה ליום 1 בינואר, 2005	250,018	-	150,000	480,316	-	880,334
הטבת מס בגין הענקת מניות למנכ"ל החברה	-	6,169	-	-	-	6,169
פעולות עם בעלי שליטה	-	865	-	-	-	865
דיבידנד	-	-	-	(131,166)	53,179	(77,987)
רווח נקי	-	-	-	273,116	-	273,116
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2005	250,018	7,034	150,000	622,266	53,179	1,082,497
המרת שטר הון צמית למניות החברה [ראה באור 16(ז)(1)]	8,852	141,148	(150,000)	-	-	-
דיבידנד	-	-	-	(92,556)	(53,179)	(145,735)
רווח נקי	-	-	-	253,892	-	253,892
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2006	258,870	148,182	-	783,602	-	1,190,654
					-	
מדידת מקרקעין להשכרה בהתאם למודל השווי ההוגן, נטו [ראה באור 2(ט)(10)(ב)]	-	-	-	4,717	-	4,717
זקיפה להון העצמי בגין הלוואה שנתקבלה מבעל שליטה, נטו [ראה באור 2(טז)]	-	-	-	(6,707)	-	(6,707)
הנפקת שטר הון צמית [ראה באור 16(ז)(2)]	-	-	136,000	-	-	136,000
דיבידנד ששולם	-	-	-	(150,000)	-	(150,000)
רווח נקי	-	-	-	353,094	-	353,094
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2007	258,870	148,182	136,000	984,706	-	1,527,758

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים.

		מאוחד והחברה		
		לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
		2007	2006	2005
	באור	אלפי ש"ח מדווחים		
פרמיות	26(ב)	1,592,062	1,492,008	1,424,406
בניכוי - ביטוח משנה		116,593	107,778	114,498
פרמיות בשייר		1,475,469	1,384,230	1,309,908
הכנסות מהשקעות		817,744	761,770	1,076,875
סך-הכל הכנסות לשנה		2,293,213	2,146,000	2,386,783
תביעות ששולמו ותלויות				
מקרי מוות, נכות ואחרים		287,706	245,038	220,487
בניכוי - ביטוח משנה		71,202	50,374	67,452
		216,504	194,664	153,035
פוליסות שמועדן תם		89,074	80,563	83,781
פוליסות שנפדו		496,356	478,321	441,995
גימלאות		3,993	3,548	2,641
השתתפות ברווחים בביטוח חיים קבוצתי ששולמה		2,293	3,203	2,333
סך-הכל תביעות לשנה		808,220	760,299	683,785
עודף הכנסות על תביעות לשנה		1,484,993	1,385,701	1,702,998
גידול בעתודות הביטוח בניכוי ביטוח משנה		(1,123,753)	(989,906)	(1,310,592)
בניכוי - דמי ניהול בגין פוליסות משתתפות ברווחים	26(ה)	98,085	128,412	136,819
גידול בעתודות ביטוח, נטו		(1,025,668)	(861,494)	(1,173,773)
גידול בעתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל	2(ו)(4)	-	(42,575)	(14,667)
סך הכל גידול בעתודות		(1,025,668)	(904,069)	(1,188,440)
		459,325	481,632	514,558
דמי עמלה		189,758	160,554	164,611
הוצאות הנהלה וכלליות	23	164,524	164,676	135,535
		354,282	325,230	300,146
קיטון בהוצאות רכישה נדחות		23,032	15,320	8,155
		377,314	340,550	308,301
בניכוי - דמי עמלה מביטוח משנה		23,314	22,411	27,811
סך-הכל הוצאות לשנה, נטו		354,000	318,139	280,490
רווח לשנה - לפני תוצאות ביטוח משנה מסוג "מודיפייד רי"		105,325	163,493	234,068
תוצאות ביטוח משנה מסוג "מודיפייד רי"	26(ו)	(3,066)	(8,035)	(11,888)
רווח מעסקי ביטוח חיים לשנה - עובר לדוחות רווח והפסד		102,259	155,458	222,180
סך-הכל הפרמיות, כולל פרמיות בגין חוזי השקעה שנזקפו ישירות לעתודה	2(ו)(8)	2,142,870	1,773,458	1,520,738

פירוט פעילות החברה בביטוח חיים, מובא בבאור 26(א).

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים.

		מאוחד והחברה		
		לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
		2007	2006	2005
	באור	אלפי ש"ח מדווחים		
פרמיות		1,518,814	1,385,529	1,353,678
דמים		416,243	393,158	377,435
סך-הכל דמי ביטוח		1,935,057	1,778,687	1,731,113
בניכוי - ביטוח משנה		390,919	379,551	347,657
		1,544,138	1,399,136	1,383,456
גידול בעתודה לסיכונים שטרם חלפו (בניכוי ביטוח משנה)		(66,199)	(18,047)	(76,295)
דמי ביטוח שהורווחו		1,477,939	1,381,089	1,307,161
הכנסות מהשקעות		157,973	117,700	154,080
סך-הכל הכנסות לשנה		1,635,912	1,498,789	1,461,241
תביעות ששולמו ותלויות		1,224,915	1,094,729	1,052,740
בניכוי - ביטוח משנה		238,867	217,851	179,703
סך-הכל תביעות לשנה		986,048	876,878	873,037
עודף הכנסות על תביעות לשנה		649,864	621,911	588,204
דמי עמלה		327,647	306,775	300,077
בניכוי - דמי עמלה מביטוח משנה		51,837	48,746	49,089
		275,810	258,029	250,988
הוצאות הנהלה וכלליות	23	176,634	168,814	157,406
		452,444	426,843	408,394
גידול בהוצאות רכישה נדחות		(11,545)	(13,501)	(32,649)
סך-הכל הוצאות לשנה, נטו		440,899	413,342	375,745
רווח מעסקי ביטוח כללי לשנה-עובר לדוחות רווח והפסד		208,965	208,569	212,459

פירוט עסקי ביטוח כללי, לפי ענפי ביטוח, מובא בבאור 27(א).

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים.

		מאוחד			החברה		
		לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר					
	נספח	2007	2006	2005	2007	2006	2005
		אלפי ש"ח מדווחים					
תזרימי מזומנים מפעילות שוטפת							
בעסקי ביטוח חיים	(א)	190,744	147,701*)	339,931 *)	190,744	147,701*)	339,931 *)
בעסקי ביטוח כללי	(א)	184,427	284,918	73,527	184,427	284,918	73,527
בפעילות שוטפת אחרת	(ב)	13,697	(166,836)	(131,148)	(39,467)	(239,047)	(199,338)
מזומנים נטו שנבעו מפעילות שוטפת		388,868	265,783	282,310	335,704	193,572	214,120
תזרימי מזומנים מפעילות השקעה							
מימוש השקעות (השקעות) החופפות להון העצמי ולהתחייבויות לא ביטוחיות:							
ניירות-ערך		(456,807)	53,410	(153,299)	(397,725)	144,678	(125,189)
הלוואות		(55,235)	(92,299)	-	(55,235)	(92,299)	-
		(512,042)	(38,889)	(153,299)	(452,960)	52,379	(125,189)
רכישת חברה מאוחדת שאוחדה לראשונה	(ג)	(97,087)	-	-	-	-	-
טקעה במניות והלוואות לחברות מאוחדות		-	-	-	(157,862)	(500)	(1,400) *)
מימוש השקעה בחברה מאוחדת שאוחדה בעבר	(ד)	-	-	1,291	-	-	-
דיבידנד שנתקבל מחברה מאוחדת			-	-	-	-	17,000
רכישת נכסים בלתי מוחשיים		(46,931)	(53,761)*)	(42,529) *)	(46,656)	(53,231) *)	(42,166) *)
רכישת רכוש קבוע		(32,654)	(28,534) *)	(33,709) *)	(32,037)	(27,340) *)	(33,153) *)
תמורה ממימוש רכוש קבוע		2,279	642	922	2,279	642	809
מזומנים נטו ששימשו לפעילות השקעה		(686,435)	(120,542)	(227,324)	(687,236)	(28,050)	(184,099)
תזרימי מזומנים מפעילות מימון							
קבלת הלוואה מחברה אם		400,000	-	-	400,000	-	-
הנפקת שטר הון צמית		136,000	-	-	136,000	-	-
הנפקת כתבי התחייבות נדחים (בניכוי הוצאות הנפקה)		197,811	-	-	197,811	-	-
פרעון כתבי התחייבות נדחים		(14,224)	(14,316)	(7,499)	(14,224)	(14,316)	(7,499)
דיבידנד		(150,000)	(145,735)	(77,987)	(150,000)	(145,735)	(77,987)
מזומנים נטו שנבעו מפעילות (ששימשו לפעילות) מימון		569,587	(160,051)	(85,486)	569,587	(160,051)	(85,486)
עלייה (ירידה) במזומנים ושווי מזומנים		272,020	(14,810)	(30,500)	218,055	5,471	(55,465)
יתרת מזומנים ושווי מזומנים לתחילת השנה		316,736	331,546	362,046	303,690	298,219	353,684
יתרת מזומנים ושווי מזומנים לסוף השנה		588,756	316,736	331,546	521,745	303,690	298,219

*) סווג מחדש - ראה באור 2(כא).

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים.

	מאוחד והחברה		
	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
(א) תזרימי מזומנים מפעילות שוטפת בעסקי ביטוח	2007	2006	2005
	אלפי ש"ח מדווחים		
עסקי ביטוח חיים			
רווח לשנה מעסקי ביטוח חיים	102,259	155,458	222,180 *)
פריטים שאינם כרוכים בתזרימי מזומנים:			
גידול בעתודות ביטוח בניכוי ביטוח משנה **)	1,475,971	1,165,290	1,291,749
ביטול עתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל	(141,358)	-	-
גידול בתביעות תלויות בניכוי ביטוח משנה	1,904	14,406	6,093
קיטון בהוצאות רכישה נדחות	16,896	82,073	58,583
פחת רכוש קבוע ומקרקעין להשכרה	10,512	6,510 *)	6,545 *)
הפחתת נכסים בלתי מוחשיים	14,075	10,011 *)	6,320 *)
רווח ממימוש מקרקעין להשכרה	-	(465)	-
עלייה בשווי ההוגן של מקרקעין להשכרה	(2,767)	-	-
מימוש השקעות (השקעות), נטו:			
ניירות-ערך	(1,373,297)	(1,299,093)	(1,101,943)
הלוואות	(74,979)	(107,683)	(147,771)
פקדונות בבנקים	136,493	45,927	7,083
רכישת מקרקעין להשכרה	(122)	(55) *)	(85) *)
תמורה ממימוש מקרקעין להשכרה	-	979	-
שינויים בסעיפים מאזניים אחרים, נטו:			
חברות ביטוח - פקדונות וחשבונות אחרים, נטו	(468)	39,426	(3,025)
פרמיות לגביה	(22,506)	12,155	(43)
חייבים ויתרות חובה וזכאים ויתרות זכות, נטו	48,131	22,762	(5,755)
תזרימי מזומנים נטו שנבעו מפעילות שוטפת בעסקי ביטוח חיים	190,744	147,701	339,931
עסקי ביטוח כללי			
רווח לשנה מעסקי ביטוח כללי	208,965	208,569	212,459
פריטים שאינם כרוכים בתזרימי מזומנים:			
גידול בעתודת ביטוח בניכוי ביטוח משנה, נטו	66,199	18,047	76,295
גידול בתביעות תלויות בניכוי ביטוח משנה, נטו	157,545	161,600	297,669
גידול בהוצאות רכישה נדחות	(12,593)	(6,005)	(19,070)
פחת רכוש קבוע	8,739	10,178 *)	8,587 *)
הפחתת נכסים בלתי מוחשיים	8,986	5,354 *)	5,422 *)
(השקעות) מימוש השקעות, נטו:			
ניירות ערך	(182,286)	(140,804)	(412,065)
הלוואות	(94,739)	(22,552)	(12,917)
פקדונות בבנקים	(49,481)	57,083	4,021
שינויים בסעיפים מאזניים אחרים, נטו:			
חברות ביטוח - פקדונות וחשבונות אחרים, נטו	25,949	(18,941)	(6,776)
פרמיות לגביה	(36,218)	11,128	(50,547)
חייבים ויתרות חובה וזכאים ויתרות זכות, נטו	83,361	1,261	(29,551)
תזרימי מזומנים נטו שנבעו מפעילות שוטפת בעסקי ביטוח כללי	184,427	284,918	73,527

*) סווג מחדש - ראה באור 2(כא).
**) כולל גידול בעתודת ביטוח בגין פוליסות המהוות חוזי השקעה [ראה באור 2(ו)(8)].

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים.

	מאוחד			החברה		
	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר					
	2007	2006	2005	2007	2006	2005
	אלפי ש"ח מדווחים					
(ב) תזרימי מזומנים מפעילות שוטפת אחרת						
רווח נקי לשנה	353,094	253,892	273,116	353,094	253,892	273,116
רווח לשנה מעסקי ביטוח	(311,224)	(364,027)	(434,639)*	(311,224)	(364,027)	(434,639)*
	41,870	(110,135)	(161,523)	41,870	(110,135)	(161,523)
פריטים שאינם כרוכים בתזרימי מזומנים:						
חלק החברה בתוצאות, נטו של חברות מאוחדות	-	-	-	(48,773)	(40,484)	(9,214) *
חלק המיעוט בתוצאות, נטו של חברה מאוחדת	(2)	24	(13)	-	-	-
קיטון (גידול) בהוצאות רכישה נדחות	7,184	(74,249)	(64,007)	7,184	(74,249)	(64,007)
שינוי במסים נדחים	(18,696)	(12,972)	22,887	(20,339)	(13,024)	21,980
פחת והפחתות (כולל הפחתת נכסים בלתי מוחשיים)	11,643	11,717	32,639 *	-	-	-
רווח ממימוש רכוש קבוע	(226)	(141)	(550)	(226)	(142)	(562)
עליית ערך (שחיקת) התחייבויות לזמן ארוך והתחייבות לחברה האם	27,194	(1,291)	11,357	27,067	(1,287)	11,357
שינויים בסעיפים מאזניים אחרים, נטו:						
חייבים ויתרות חובה וזכאים ויתרות זכות, נטו	(55,270)	20,211	28,062	(46,249)	274	2,631
תזרימי מזומנים ששימשו לפעילות שוטפת אחרת	13,697	(166,836)	(131,148)	(39,467)	(239,047)	(199,338)

*) סווג מחדש - ראה באור 2(כא).

(ג) רכישת חברה מאוחדת שאוחדה לראשונה			
הון חוזר (למעט מזומנים ושווי מזומנים)	42,841	-	-
ניירות ערך, הלוואות ופקדונות	(447,553)	-	-
מקרקעין להשכרה ורכוש קבוע	(34,243)	-	-
נכסים בלתי מוחשיים	(128,548)	-	-
פרמיות לגביה	(58,819)	-	-
הוצאות רכישה נדחות	(28,177)	-	-
מסים נדחים	35,526	-	-
עתודות ביטוח ותביעות תלויות בשייר	508,692	-	-
חברות ביטוח ותווכני ביטוח	8,598	-	-
כתבי התחייבות והלוואות מבנקים	4,596	-	-
	(97,087)	-	-
(ד) מימוש השקעה בחברה מאוחדת שאוחדה בעבר			
הון חוזר (למעט מזומנים ושווי מזומנים)	-	-	(3)
מסים נדחים	-	-	429
קרן הון מפעולות עם בעלי שליטה	-	-	865
	-	-	1,291
(ה) פעילות שאינה כרוכה בתזרימי מזומנים			
מימוש מקרקעין להשכרה כנגד חייבים ויתרות חובה	-	3,384	-
שיערוך מקרקעין להשכרה כנגד יתרת עודפים, נטו	4,717	-	-
שיערוך הלוואה מחברה אם כנגד יתרת עודפים, נטו	6,707	-	-

(ב) תזרימי מזומנים מפעילות שוטפת אחרת						
רווח נקי לשנה	353,094	253,892	273,116	353,094	253,892	273,116
רווח לשנה מעסקי ביטוח	(311,224)	(364,027)	(434,639)*	(311,224)	(364,027)	(434,639)*
	41,870	(110,135)	(161,523)	41,870	(110,135)	(161,523)
פריטים שאינם כרוכים בתזרימי מזומנים:						
חלק החברה בתוצאות, נטו של חברות מאוחדות	-	-	-	(48,773)	(40,484)	(9,214) *
חלק המיעוט בתוצאות, נטו של חברה מאוחדת	(2)	24	(13)	-	-	-
קיטון (גידול) בהוצאות רכישה נדחות	7,184	(74,249)	(64,007)	7,184	(74,249)	(64,007)
שינוי במסים נדחים	(18,696)	(12,972)	22,887	(20,339)	(13,024)	21,980
פחת והפחתות (כולל הפחתת נכסים בלתי מוחשיים)	11,643	11,717	32,639 *	-	-	-
רווח ממימוש רכוש קבוע	(226)	(141)	(550)	(226)	(142)	(562)
עליית ערך (שחיקת) התחייבויות לזמן ארוך והתחייבות לחברה האם	27,194	(1,291)	11,357	27,067	(1,287)	11,357
שינויים בסעיפים מאזניים אחרים, נטו:						
חייבים ויתרות חובה וזכאים ויתרות זכות, נטו	(55,270)	20,211	28,062	(46,249)	274	2,631
תזרימי מזומנים ששימשו לפעילות שוטפת אחרת	13,697	(166,836)	(131,148)	(39,467)	(239,047)	(199,338)

*) סווג מחדש - ראה באור 2(כא).

(ג) רכישת חברה מאוחדת שאוחדה לראשונה			
הון חוזר (למעט מזומנים ושווי מזומנים)	42,841	-	-
ניירות ערך, הלוואות ופקדונות	(447,553)	-	-
מקרקעין להשכרה ורכוש קבוע	(34,243)	-	-
נכסים בלתי מוחשיים	(128,548)	-	-
פרמיות לגביה	(58,819)	-	-
הוצאות רכישה נדחות	(28,177)	-	-
מסים נדחים	35,526	-	-
עתודות ביטוח ותביעות תלויות בשייר	508,692	-	-
חברות ביטוח ותווכני ביטוח	8,598	-	-
כתבי התחייבות והלוואות מבנקים	4,596	-	-
	(97,087)	-	-
(ד) מימוש השקעה בחברה מאוחדת שאוחדה בעבר			
הון חוזר (למעט מזומנים ושווי מזומנים)	-	-	(3)
מסים נדחים	-	-	429
קרן הון מפעולות עם בעלי שליטה	-	-	865
	-	-	1,291
(ה) פעילות שאינה כרוכה בתזרימי מזומנים			
מימוש מקרקעין להשכרה כנגד חייבים ויתרות חובה	-	3,384	-
שיערוך מקרקעין להשכרה כנגד יתרת עודפים, נטו	4,717	-	-
שיערוך הלוואה מחברה אם כנגד יתרת עודפים, נטו	6,707	-	-

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים.

פירוט הנכסים וההתחייבויות המאוחדים *)

ליום 31 בדצמבר, 2007

נכסים	סה"כ הנכסים***)	התפלגות הנכסים החופפים להתחייבויות				
		ביטוח חיים **)	ביטוח כללי	הון מינימלי	עודף הון	התחייבויות אחרות
	אלפי ש"ח מדווחים					
השקעות						
מזומנים ושווי מזומנים	588,756	340,440	84,463	109,738	54,115	-
ניירות ערך						
תעודות התחייבות ממשלתיות:						
סחירות בארץ	1,829,227	1,121,300	193,061	514,866	-	-
סחירות בחו"ל	21,916	18,899	3,017	-	-	-
אג"ח מיועדות - הסכמי "חץ"	2,340,839	2,340,839	-	-	-	-
תעודות התחייבות אחרות:						
סחירות בארץ	2,606,962	1,537,843	1,023,209	-	-	45,910
סחירות בחו"ל	283,794	169,830	113,964	-	-	-
בלתי סחירות בארץ	2,822,922	2,164,287	658,053	-	-	582
בלתי סחירות בחו"ל	166,593	129,022	37,571	-	-	-
מניות:						
סחירות בארץ	1,996,479	1,820,980	9,705	-	38,822	126,972
סחירות בחו"ל	838,455	776,795	281	-	-	61,379
בלתי סחירות בארץ	6,343	5,766	-	-	-	577
בלתי סחירות בחו"ל	24,332	20,683	-	-	-	3,649
כתבי אופציה :						
סחירים בארץ	7,643	6,497	50	-	-	1,096
בלתי סחירים בארץ	5,756	6,213	-	-	-	(457)
בלתי סחירים בחו"ל	423	421	-	-	-	2
אופציות:						
סחירות בארץ	(12,349)	(11,574)	-	-	-	(775)
סחירות בחו"ל	(6)	(6)	-	-	-	-
בלתי סחירות בארץ	128	128	-	-	-	-
תעודות סל ומכשירים עוקבי מדדים:						
סחירים בארץ	65,100	55,115	1,943	-	-	8,042
סחירים בחו"ל	67,729	55,451	-	5,008	-	7,270
קרנות השקעה:						
בארץ	121,209	101,005	-	-	-	20,204
בחו"ל	167,110	138,983	1,654	3,672	-	22,801
קרנות נאמנות:						
בארץ	19,969	-	1,017	-	-	18,952
בחו"ל	32,249	28,643	-	-	-	3,606
הלוואות:						
כנגד פוליסות ביטוח חיים	250,485	249,719	706	60	-	-
מובטחות במשכנתא	285,306	261,034	23,649	623	-	-
מובטחות בערבות בנקאית	120,603	728	119,875	-	-	-
מובטחות בבטחונות אחרים ולא מובטחות	654,405	382,911	121,775	149,246	-	473
פקדונות בבנקים	1,267,432	1,117,356	124,593	25,483	-	-
מקרקעין להשכרה	40,708	25,820	3,597	11,291	-	-
רכוש קבוע						
בנייני משרד	109,859	550	-	104,709	-	4,600
רכוש קבוע אחר	65,023	-	-	-	-	65,023
סכומים לקבל						
חברות ביטוח ותווכני ביטוח:						
חלקם של מבטחי משנה בעתודות ביטוח	302,413	119,709	182,704	-	-	-
חלקם של מבטחי משנה בתביעות תלויות	467,412	28,485	438,927	-	-	-
חשבונות אחרים	25,150	1,337	22,649	-	-	1,164
פרמיות לגביה	519,102	91,780	427,322	-	-	-
חייבים אחרים:						
מקדמות לסוכנים	53,166	45,613	7,553	-	-	-
אחרים	111,063	2,561	31,240	-	-	77,262
הוצאות רכישה נדחות ורכוש אחר						
הוצאות רכישה נדחות בביטוח חיים	602,095	38,808	-	444,527	-	118,760
הוצאות רכישה נדחות בביטוח כללי	143,419	-	143,419	-	-	-
הוצאות רכישה נדחות בביטוח מפני מחלות ואישפוז	29,077	-	9,050	20,027	-	-
נכסים בלתי מוחשיים	812,456	-	-	462,588	159,887	189,981
מסים נדחים	5,395	-	-	-	5,395	-
סה"כ נכסים	19,866,148	13,193,971	3,785,047	1,851,838	258,219	777,073
סה"כ הון והתחייבויות (לפי נספח 1)	19,866,148	13,193,971	3,785,047	1,851,838	258,219	777,073
יתרה בין סוגי ההתחייבויות	-	-	-	-	-	-

*) ראה באור 2(יח).

**) פירוט הנכסים וההתחייבויות בביטוח חיים לפי סוגיהם ניתן בנפרד.

***) כולל חברה שאוחדה לראשונה – ראה באור 2(כג).

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים.

נספח 1 - פירוט ההון וההתחייבויות לפי סוגיהן

ליום 31 בדצמבר, 2007

הון והתחייבויות	סה"כ ההון וההתחייבויות***)	ביטוח חיים **)	ביטוח כללי	הון מינימלי	עודף הון	התחייבויות אחרות
	אלפי ש"ח מדווחים					
הון עצמי	1,527,758	-	-	1,269,539	258,219	-
התחייבויות לזמן ארוך						
כתבי התחייבות נדחים והתחייבויות לבנקים	616,101	-	-	582,299	-	33,802
מסים נדחים	186,510	-	-	-	-	186,510
בשל סיום יחסי עובד-מעביד, נטו	6,516	-	-	-	-	6,516
עתודות ביטוח ותביעות תלויות						
עתודות ביטוח	13,669,947	12,730,848	939,099	-	-	-
תביעות תלויות	2,641,862	109,895	2,531,967	-	-	-
התחייבויות אחרות						
חברות ביטוח ותווכני ביטוח:						
פקדונות של מבטחי משנה	176,316	101,809	74,507	-	-	-
חשבונות אחרים	61,496	41,147	20,314	-	-	35
הלוואה מהחברה האם	421,720	-	-	-	-	421,720
זכאים ויתרות זכות	557,922	210,272	219,160	-	-	128,490
סך-הכל הון והתחייבויות	19,866,148	13,193,971	3,785,047	1,851,838	258,219	777,073

*) ראה באור 2(יח).

**) פירוט הנכסים וההתחייבויות בביטוח חיים לפי סוגיהם ניתן בנפרד.

***) כולל חברה שאוחדה לראשונה – ראה באור 2(כג).

פירוט הנכסים וההתחייבויות של החברה *)

ליום 31 בדצמבר, 2007

נכסים	סה"כ הנכסים	ביטוח חיים **)	ביטוח כללי	הון מינימלי	עודף הון	התחייבויות אחרות
	התפלגות הנכסים החופפים להתחייבויות					
	אלפי ש"ח מדווחים					
השקעות						
מזומנים ושווי מזומנים	521,745	340,440	24,925	108,870	47,510	-
ניירות ערך						
תעודות התחייבות ממשלתיות:						
סחירות בארץ	1,602,654	1,121,300	156,354	325,000	-	-
סחירות בחו"ל	21,916	18,899	3,017	-	-	-
אג"ח מיועדות - הסכמי "חץ"	2,340,839	2,340,839	-	-	-	-
תעודות התחייבות אחרות:						
סחירות בארץ	2,359,946	1,537,843	822,103	-	-	-
סחירות בחו"ל	280,116	169,830	110,286	-	-	-
בלתי סחירות בארץ	2,736,528	2,164,287	572,241	-	-	-
בלתי סחירות בחו"ל	166,593	129,022	37,571	-	-	-
מניות:						
סחירות בארץ	1,975,093	1,820,980	-	-	38,822	115,291
סחירות בחו"ל	836,136	776,795	-	-	-	59,341
בלתי סחירות בארץ	6,343	5,766	-	-	-	577
בלתי סחירות בחו"ל	23,636	20,683	-	-	-	2,953
כתבי אופציה :						
סחירים בארץ	7,593	6,497	-	-	-	1,096
בלתי סחירים בארץ	5,756	6,213	-	-	-	(457)
בלתי סחירים בחו"ל	423	421	-	-	-	2
אופציות:						
סחירות בארץ	(12,349)	(11,574)	-	-	-	(775)
סחירות בחו"ל	(6)	(6)	-	-	-	-
בלתי סחירות בארץ	128	128	-	-	-	-
תעודות סל ומכשירים עוקבי מדדים:						
סחירים בארץ	63,157	55,115	-	-	-	8,042
סחירים בחו"ל	62,721	55,451	-	-	-	7,270
קרנות השקעה:						
בארץ	121,209	101,005	-	-	-	20,204
בחו"ל	161,784	138,983	-	-	-	22,801
קרנות נאמנות:						
בארץ	18,952	-	-	-	-	18,952
בחו"ל	32,249	28,643	-	-	-	3,606
הלוואות:						
כנגד פוליסות ביטוח חיים	250,425	249,719	706	-	-	-
מובטחות במשכנתא	284,683	261,034	23,649	-	-	-
מובטחות בערבות בנקאית	67,395	728	66,667	-	-	-
מובטחות בבטחונות אחרים ולא מובטחות	652,220	382,911	121,775	147,534	-	-
פקדונות בבנקים	1,232,958	1,117,356	115,602	-	-	-
השקעה בחברות מאוחדות	876,038	-	-	709,008	167,030	
מקרקעין להשכרה	26,370	26,370	-	-	-	-
רכוש קבוע						
בנייני משרד	96,872	-	-	96,872	-	-
רכוש קבוע אחר	52,922	-	-	-	-	52,922
סכומים לקבל						
חברות ביטוח ותווכני ביטוח:						
חלקם של מבטחי משנה בעתודות ביטוח	291,665	119,709	171,956	-	-	-
חלקם של מבטחי משנה בתביעות תלויות	428,272	28,485	399,787	-	-	-
חשבונות אחרים	22,806	1,337	21,469	-	-	-
פרמיות לגביה	460,283	91,780	368,503	-	-	-
חייבים ויתרות חובה:						
מקדמות לסוכנים	52,535	45,613	6,922	-	-	-
אחרים	106,308	2,561	26,375	-	-	77,372
הוצאות רכישה נדחות ורכוש אחר						
הוצאות רכישה נדחות בביטוח חיים	602,095	38,808	-	444,527	-	118,760
הוצאות רכישה נדחות בביטוח כללי	115,242	-	115,242	-	-	-
הוצאות רכישה נדחות בביטוח מפני מחלות ואישפוז	29,077	-	9,050	20,027	-	-
נכסים בלתי מוחשיים	134,246	-	-	-	-	134,246
מסים נדחים	4,857	-	-	-	4,857	-
סה"כ נכסים	19,120,431	13,193,971	3,174,200	1,851,838	258,219	642,203
סה"כ הון והתחייבויות (לפי נספח 1)	19,120,431	13,193,971	3,174,200	1,851,838	258,219	642,203
יתרה בין סוגי ההתחייבויות	-	-	-	-	-	-

*) ראה באור 2(יח).

**) פירוט הנכסים וההתחייבויות בביטוח חיים לפי סוגיהם ניתן בנפרד.

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים.

נספח 1 - פירוט ההון וההתחייבויות של החברה לפי סוגיהן

ליום 31 בדצמבר, 2007

הון והתחייבויות	סה"כ ההון וההתחייבויות	ביטוח חיים **)	ביטוח כללי	הון מינימלי	עודף הון	התחייבויות אחרות
	אלפי ש"ח מדווחים					
הון עצמי	1,527,758	-	-	1,269,539	258,219	-
התחייבויות לזמן ארוך						
כתבי התחייבות נדחים והתחייבויות לבנקים	611,505	-	-	582,299	-	29,206
מסים נדחים	149,838	-	-	-	-	149,838
בשל סיום יחסי עובד-מעביד, נטו	4,271	-	-	-	-	4,271
עתודות ביטוח ותביעות תלויות						
עתודות ביטוח	13,505,543	12,730,848	774,695	-	-	-
תביעות תלויות	2,247,686	109,895	2,137,791	-	-	-
התחייבויות אחרות						
חברות ביטוח ותווכני ביטוח:						
פקדונות של מבטחי משנה	170,537	101,809	68,728	-	-	-
חשבונות אחרים	56,333	41,147	15,186	-	-	-
הלוואה מהחברה האם	421,720	-	-	-	-	421,720
זכאים ויתרות זכות	425,240	210,272	177,800	-	-	37,168
סך-הכל הון והתחייבויות	19,120,431	13,193,971	3,174,200	1,851,838	258,219	642,203

*) ראה באור 2(יח).

**) פירוט הנכסים וההתחייבויות בביטוח חיים לפי סוגיהם ניתן בנפרד.

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים.

פירוט הנכסים וההתחייבויות בביטוח חיים - מאוחד ושל החברה *)

ליום 31 בדצמבר, 2007

נ כ ס י ם	סה"כ	צמודות למדד המחירים לצרכן	לא צמודות ונקובות בדולר	פוליסות משתתפות ברווחי השקעה
	אלפי ש"ח מדווחים			
השקעות				
מזומנים ושווי מזומנים	340,440	-	19,181	321,259
ניירות ערך				
תעודות התחייבות ממשלתיות:				
סחירות בארץ	1,121,300	-	28,941	1,092,359
סחירות בחו"ל	18,899	-	4,208	14,691
אג"ח מיועדות - הסכמי "חץ"	2,340,839	2,181,544	-	159,295
תעודות התחייבות אחרות:				
סחירות בארץ	1,537,843	173,513	-	1,364,330
סחירות בחו"ל	169,830	-	3,399	166,431
בלתי סחירות בארץ	2,164,287	341,532	-	1,822,755
בלתי סחירות בחו"ל	129,022	-	830	128,192
מניות:				
סחירות בארץ	1,820,980	330	-	1,820,650
סחירות בחו"ל	776,795	-	1,053	775,742
בלתי סחירות בארץ	5,766	-	-	5,766
בלתי סחירות בחו"ל	20,683	-	991	19,692
כתבי אופציה:				
סחירים בארץ	6,497	-	-	6,497
בלתי סחירים בארץ	6,213	-	-	6,213
בלתי סחירים בחו"ל	421	-	-	421
אופציות:				
סחירות בארץ	(11,574)	-	-	(11,574)
סחירות בחו"ל	(6)	-	-	(6)
בלתי סחירות בארץ	128	-	-	128
תעודות סל ומכשירים עוקבי מדדים:				
סחירים בארץ	55,115	-	-	55,115
סחירים בחו"ל	55,451	-	-	55,451
קרנות השקעה:				
בארץ	101,005	-	-	101,005
בחו"ל	138,983	-	-	138,983
קרנות נאמנות בחו"ל	28,643	-	-	28,643
הלוואות:				
כנגד פוליסות ביטוח חיים	249,719	82,598	-	167,121
מובטחות במשכנתא	261,034	71,392	-	189,642
מובטחות בערבות בנקאית	728	160	-	568
מובטחות בבטחונות אחרים ולא מובטחות	382,911	99,846	-	283,065
פקדונות בבנקים	1,117,356	556,550	-	560,806
מקרקעין להשכרה ובנייני משרד	26,370	26,370	-	-
סכומים לקבל				
חברות ביטוח ותווכני ביטוח:				
חלקם של מבטחי משנה בעתודות ביטוח	119,709	1,001	-	118,708
חלקם של מבטחי משנה בתביעות תלויות	28,485	1,749	304	26,432
חשבונות אחרים	1,337	1,337	-	-
פרמיות לגביה	91,780	15,044	-	76,736
חייבים ויתרות חובה:				
מקדמות לסוכנים	45,613	-	-	45,613
אחרים	2,561	2,561	-	-
הוצאות רכישה נדחות	38,808	21,891	175	16,742
סך-הכל נכסים	13,193,971	3,577,418	59,082	9,557,471
סך-הכל התחייבויות (ראה להלן)	13,193,971	3,577,418	59,082	9,557,471
מגיע ליתר עסקי החברה	-	-	-	-

*) ראה באור 2(יח).

באורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים.

פירוט הנכסים וההתחייבויות בביטוח חיים - מאוחד ושל החברה *)

ליום 31 בדצמבר, 2007

התחייבויות	סה"כ	צמודות למדד המחירים לצרכן	לא צמודות ונקובות בדולר	פוליסות משתתפות ברווחי השקעה
	אלפי ש"ח מדווחים			
עתודות ביטוח ותביעות תלויות				
עתודות ביטוח	12,730,848	3,461,327	53,381	9,216,140
תביעות תלויות	109,895	8,893	5,701	95,301
התחייבויות אחרות				
חברות ביטוח ותווכני ביטוח:				
פקדונות של מבטחי משנה	101,809	-	-	101,809
חשבונות אחרים	41,147	41,147	-	-
זכאים ויתרות זכות	210,272	66,051	-	144,221
סך-הכל התחייבויות	13,193,971	3,577,418	59,082	9,557,471

*) ראה באור 2(יח).

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים.

פירוט הנכסים וההתחייבויות המאוחדים ***)

ליום 31 בדצמבר, 2006

נכסים	התפלגות הנכסים החופפים להתחייבויות				
	סה"כ הנכסים	ביטוח חיים **)	ביטוח כללי	הון מינימלי	עודף הון	התחייבויות אחרות
	אלפי ש"ח מדווחים					
השקעות						
מזומנים ושווי מזומנים	316,736	280,271	23,419	-	-	13,046
ניירות ערך						
תעודות התחייבות ממשלתיות:						
סחירות בארץ	1,983,119	1,392,688	196,325	326,546	-	67,560
סחירות בחו"ל	22,936	19,910	3,026	-	-	-
אג"ח מיועדות - הסכמי "חץ"	2,360,762	2,360,762	-	-	-	-
תעודות התחייבות אחרות:						
סחירות בארץ	1,414,568	966,560	439,139	8,869	-	-
סחירות בחו"ל	223,035	105,417	117,618	-	-	-
בלתי סחירות בארץ	2,154,209	1,676,751	477,458	-	-	-
בלתי סחירות בחו"ל	102,744	72,971	29,773	-	-	-
מניות:						
סחירות בארץ	1,715,299	1,553,746	154,236	-	-	7,317
סחירות בחו"ל	809,017	740,769	68,248	-	-	-
בלתי סחירות בארץ	14,645	14,011	634	-	-	-
בלתי סחירות בחו"ל	1,251	908	343	-	-	-
כתבי אופציה :						
סחירים בארץ	8,159	5,878	2,252	-	-	29
סחירים בחו"ל	(1,920)	(1,977)	57	-	-	-
בלתי סחירים בארץ	12,818	12,817	1	-	-	-
תעודות סל ומכשירים עוקבי מדדים	29,659	26,566	3,093	-	-	-
קרנות השקעה:						
בארץ	58,274	52,211	6,063	-	-	-
בחו"ל	57,128	46,122	11,006	-	-	-
קרנות נאמנות בחו"ל	77,727	67,713	10,014	-	-	-
הלוואות						
כנגד פוליסות ביטוח חיים	254,320	254,320	-	-	-	-
מובטחות במשכנתא	370,990	354,986	16,004	-	-	-
מובטחות בערבות בנקאית	63,454	954	62,500	-	-	-
מובטחות בבטחונות אחרים ולא מובטחות	341,006	209,153	39,554	92,299	-	-
פקדונות בבנקים	1,319,970	1,253,849	66,121	-	-	-
מקרקעין להשכרה	18,280 *)	18,280 *)	-	-	-	-
רכוש קבוע						
בנייני משרד	94,004 *)	1,472 *)	43,769	48,763	-	-
רכוש קבוע אחר	50,352 *)	-	-	43,972 *)	-	6,380 *)
סכומים לקבל						
חברות ביטוח ותווכני ביטוח:						
חלקם של מבטחי משנה בעתודות ביטוח	247,687	108,880	138,807	-	-	-
חלקם של מבטחי משנה בתביעות תלויות	417,522	23,983	393,539	-	-	-
חשבונות אחרים	44,287	2,815	41,472	-	-	-
פרמיות לגביה	401,559	69,274	332,285	-	-	-
חייבים אחרים:						
מקדמות לסוכנים	52,222	47,400	4,822	-	-	-
אחרים	83,390 *)	384	75,578	-	-	7,428 *)
הוצאות רכישה נדחות ורכוש אחר						
הוצאות רכישה נדחות:						
בביטוח חיים	625,127	55,704	-	379,614	78,060	111,749
בביטוח כללי	102,888	-	102,888	-	-	-
בביטוח מפני מחלות ואישפוז	29,886	-	8,811	21,075	-	-
נכסים בלתי מוחשיים	670,135 *)	-	-	566,929 *)	-	103,206 *)
מסים נדחים	9,053	-	-	-	8,642	411
סה"כ נכסים	16,556,298	11,795,548	2,868,855	1,488,067	86,702	317,126
סה"כ הון והתחייבויות (לפי נספח 1)	16,556,298	11,795,548	2,868,855	1,488,067	86,702	317,126
יתרה בין סוגי ההתחייבויות	-	-	-	-	-	-

*) סווג מחדש – ראה באור 2(כא).
**) פירוט הנכסים וההתחייבויות בביטוח חיים לפי סוגיהם ניתן בנפרד.
***) ראה באור 2(יח).

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים.

נספח 1 - פירוט ההון וההתחייבויות לפי סוגיהן

ליום 31 בדצמבר, 2006

הון והתחייבויות	סה"כ ההון וההתחייבויות	ביטוח חיים **)	ביטוח כללי	הון מינימלי	עודף הון	התחייבויות אחרות
	אלפי ש"ח מדווחים					
הון עצמי	1,190,654	-	-	1,103,952	86,702	-
התחייבויות לזמן ארוך						
כתבי התחייבות נדחים והתחייבויות לבנקים	411,703 *)	-	-	384,115	-	27,588 *)
מסים נדחים	156,544	-	-	-	-	156,544
בשל סיום יחסי עובד – מעביד, נטו	4,599 *)	-	-	-	-	4,599 *)
עתודות ביטוח ותביעות תלויות						
עתודות ביטוח	11,919,394	11,244,048	675,346	-	-	-
עתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל	141,358	141,358	-	-	-	-
תביעות תלויות	2,077,487	103,489	1,973,998	-	-	-
התחייבויות אחרות						
חברות ביטוח ותווכני ביטוח:						
פקדונות של מבטחי משנה	175,809	111,745	64,064	-	-	-
חשבונות אחרים	47,061	33,157	13,904	-	-	-
זכאים ויתרות זכות	431,689 *)	161,751	141,543	-	-	128,395 *)
סך-הכל הון והתחייבויות	16,556,298	11,795,548	2,868,855	1,488,067	86,702	317,126

*) סווג מחדש – ראה באור 2(כא).

**) פירוט הנכסים וההתחייבויות בביטוח חיים לפי סוגיהם ניתן בנפרד.

***) ראה באור 2(יח).

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים.

פירוט הנכסים וההתחייבויות של החברה ***)

ליום 31 בדצמבר, 2006

התפלגות הנכסים החופפים להתחייבויות

נ כ ס י ם	סה"כ הנכסים	ביטוח חיים **)	ביטוח כללי	הון מינימלי	עודף הון	התחייבויות אחרות
	אלפי ש"ח מדווחים					
השקעות						
מזומנים ושווי מזומנים	303,690	280,271	23,419	-	-	-
ניירות ערך						
תעודות התחייבות ממשלתיות:						
סחירות בארץ	1,814,013	1,392,688	196,325	225,000	-	-
סחירות בחו"ל	22,936	19,910	3,026	-	-	-
אג"ח מיועדות - הסכמי "חץ"	2,360,762	2,360,762	-	-	-	-
תעודות התחייבות אחרות:						
סחירות בארץ	1,405,699	966,560	439,139	-	-	-
סחירות בחו"ל	223,035	105,417	117,618	-	-	-
בלתי סחירות בארץ	2,154,209	1,676,751	477,458	-	-	-
בלתי סחירות בחו"ל	102,744	72,971	29,773	-	-	-
מניות:						
סחירות בארץ	1,707,982	1,553,746	154,236	-	-	-
סחירות בחו"ל	809,017	740,769	68,248	-	-	-
בלתי סחירות בארץ	14,645	14,011	634	-	-	-
בלתי סחירות בחו"ל	1,251	908	343	-	-	-
כתבי אופציה :						
סחירים בארץ	8,130	5,878	2,252	-	-	-
סחירים בחו"ל	(1,920)	(1,977)	57	-	-	-
בלתי סחירים בארץ	12,818	12,817	1	-	-	-
תעודות סל ומכשירים עוקבי מדדים	29,659	26,566	3,093	-	-	-
קרנות השקעה :						
בארץ	58,274	52,211	6,063	-	-	-
בחו"ל	57,128	46,122	11,006	-	-	-
קרנות נאמנות בחו"ל	77,727	67,713	10,014	-	-	-
הלוואות						
כנגד פוליסות ביטוח חיים	254,320	254,320	-	-	-	-
מובטחות במשכנתא	370,990	354,986	16,004	-	-	-
מובטחות בערבות בנקאית	63,454	954	62,500	-	-	-
מובטחות בבטחונות אחרים ולא מובטחות	341,006	209,153	39,554	92,299	-	-
פקדונות בבנקים	1,319,970	1,253,849	66,121	-	-	-
השקעה בחברות מאוחדות	669,276	-	-	566,425	-	102,851
מקרקעין להשכרה	18,280 *)	18,280 *)	-	-	-	-
רכוש קבוע						
בנייני משרד	94,004 *)	1,472 *)	43,769	48,763	-	-
רכוש קבוע אחר	44,240 *)	-	-	44,240 *)	-	-
סכומים לקבל						
חברות ביטוח ותווכני ביטוח:						
חלקם של מבטחי משנה בעתודות ביטוח	247,687	108,880	138,807	-	-	-
חלקם של מבטחי משנה בתביעות תלויות	417,522	23,983	393,539	-	-	-
חשבונות אחרים	44,287	2,815	41,472	-	-	-
פרמיות לגביה	401,559	69,274	332,285	-	-	-
חייבים ויתרות חובה:						
מקדמות לסוכנים	52,222	47,400	4,822	-	-	-
אחרים	83,131 *)	384	75,578	-	-	7,169 *)
הוצאות רכישה נדחות ורכוש אחר						
הוצאות רכישה נדחות:						
בביטוח חיים	625,127	55,704	-	379,614	78,060	111,749
בביטוח כללי	102,888	-	102,888	-	-	-
בביטוח מפני מחלות ואישפוז	29,886	-	8,811	21,075	-	-
נכסים בלתי מוחשיים	110,651 *)	-	-	110,651 *)	-	-
מסים נדחים	8,642	-	-	-	8,642	-
סה"כ נכסים	16,460,941	11,795,548	2,868,855	1,488,067	86,702	221,769
סה"כ הון והתחייבויות (לפי נספח 1)	16,460,941	11,795,548	2,868,855	1,488,067	86,702	221,769
יתרה בין סוגי ההתחייבויות	-	-	-	-	-	-

*) סווג מחדש - ראה באור 2(כא).

**) פירוט הנכסים וההתחייבויות בביטוח חיים לפי סוגיהם ניתן בנפרד.

***) ראה באור 2(יח).

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים.

ליום 31 בדצמבר, 2006

הון והתחייבויות	סה"כ ההון וההתחייבויות	ביטוח חיים **)	ביטוח כללי	הון מינימלי	עודף הון	התחייבויות אחרות
	אלפי ש"ח מדווחים					
הון עצמי	1,190,654	-	-	1,103,952	86,702	-
התחייבויות לזמן ארוך						
כתבי התחייבות נדחים והתחייבויות לבנקים	411,703 *)	-	-	384,115	-	27,588 *)
מסים נדחים	156,544	-	-	-	-	156,544
						3,426
בשל סיום יחסי עובד-מעביד, נטו	3,426 *)	-	-	-	-	*)
עתודות ביטוח ותביעות תלויות						
עתודות ביטוח	11,919,394	11,244,048	675,346	-	-	-
עתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל	141,358	141,358	-	-	-	-
תביעות תלויות	2,077,487	103,489	1,973,998	-	-	-
התחייבויות אחרות						
חברות ביטוח ותווכני ביטוח:						
פקדונות של מבטחי משנה	175,809	111,745	64,064	-	-	-
חשבונות אחרים	47,061	33,157	13,904	-	-	-
זכאים ויתרות זכות	337,505 *)	161,751	141,543	-	-	34,211 *)
סך-הכל הון והתחייבויות	16,460,941	11,795,548	2,868,855	1,488,067	86,702	221,769

*) סווג מחדש – ראה באור 2(כא).

**) פירוט הנכסים וההתחייבויות בביטוח חיים לפי סוגיהם ניתן בנפרד.

***) ראה באור 2(יח).

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים.

פירוט הנכסים וההתחייבויות בביטוח חיים של החברה ***)

ליום 31 בדצמבר, 2006

נכסים	סה"כ	צמודות למדד המחירים לצרכן	לא צמודות ונקובות בדולר	פוליסות משתתפות ברווחי השקעה
	אלפי ש"ח מדווחים			
השקעות				
מזומנים ושווי מזומנים	280,271	4,141	18,078	258,052
ניירות ערך				
תעודות התחייבות ממשלתיות:				
סחירות בארץ	1,392,688	19,633	29,353	1,343,702
סחירות בחו"ל	19,910	-	4,628	15,282
אג"ח מיועדות - הסכמי "חץ"	2,360,762	2,214,405	-	146,357
תעודות התחייבות אחרות:				
סחירות בארץ	966,560	120,815	1,632	844,113
סחירות בחו"ל	105,417	-	852	104,565
בלתי סחירות בארץ	1,676,751	290,354	7,473	1,378,924
בלתי סחירות בחו"ל	72,971	-	3,628	69,343
מניות:				
סחירות בארץ	1,553,746	-	-	1,553,746
סחירות בחו"ל	740,769	2,109	368	738,292
בלתי סחירים בארץ	14,011	-	-	14,011
בלתי סחירות בחו"ל	908	-	-	908
כתבי אופציה:				
סחירים בארץ	5,878	-	-	5,878
סחירים בחו"ל	(1,977)	-	-	(1,977)
בלתי סחירים בארץ	12,817	-	-	12,817
תעודות סל ומכשירים עוקבי מדדים	26,566	-	-	26,566
קרנות השקעה:				
בארץ	52,211	-	-	52,211
בחו"ל	46,122	-	-	46,122
קרנות נאמנות בחו"ל	67,713	-	-	67,713
הלוואות:				
כנגד פוליסות ביטוח חיים	254,320	84,348	-	169,972
מובטחות במשכנתא	354,986	94,804	-	260,182
מובטחות בערבות בנקאית	954	289	-	665
מובטחות בבטחונות אחרים ולא מובטחות	209,153	73,914	-	135,239
פקדונות בבנקים	1,253,849	548,128	-	705,721
מקרקעין להשכרה ובנייני משרד	19,752	19,752	-	-
סכומים לקבל				
חברות ביטוח ותווכני ביטוח:				
חלקם של מבטחי משנה בעתודות ביטוח	108,880	-	-	108,880
חלקם של מבטחי משנה בתביעות תלויות	23,983	2,210	422	21,351
חשבונות אחרים	2,815	2,815	-	-
פרמיות לגביה	69,274	15,948	-	53,326
חייבים ויתרות חובה:				
מקדמות לסוכנים	47,400	-	-	47,400
אחרים	384	384	-	-
הוצאות רכישה נדחות	55,704	24,406	211	31,087
סך-הכל נכסים	11,795,548	3,518,455	66,645	8,210,448
סך-הכל התחייבויות (ראה להלן)	11,795,548	3,518,455	66,645	8,210,448
מגיע ליתר עסקי החברה	-	-	-	-

*) ראה באור 2(יח).

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים.

ליום 31 בדצמבר, 2006

התחייבויות	סה"כ	צמודות למדד המחירים לצרכן	לא צמודות ונקובות בדולר	פוליסות משתתפות ברווחי השקעה
	אלפי ש"ח מדווחים			
עתודות ביטוח ותביעות תלויות				
עתודות ביטוח	11,244,048	3,406,169	49,679	7,788,200
עתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל	141,358	6,858	9,467	125,033
תביעות תלויות	103,489	14,238	7,499	81,752
התחייבויות אחרות				
חברות ביטוח ותווכני ביטוח:				
פקדונות	111,745	-	-	111,745
חשבונות אחרים	33,157	33,157	-	-
זכאים ויתרות זכות	161,751	58,033	-	103,718
סך-הכל התחייבויות	11,795,548	3,518,455	66,645	8,210,448

*) ראה באור 2(כא).

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים.

באור 1: - כללי

א. תאור החברה

החברה נשלטת על ידי מנורה מבטחים החזקות בע"מ (להלן – מנורה החזקות), חברה ציבורית הנסחרת בבורסה לניירות ערך בתל אביב, המחזיקה בכ-97% מהון המניות של החברה.
החברה פועלת בכל ענפי הביטוח העיקריים ובכללם ביטוח כללי, ביטוח חיים ובריאות. בנוסף עוסקת החברה באמצעות מנורה מבטחים פנסיה בע"מ, חברת בת בבעלות ובשליטה מלאה של החברה, בניהול קרן הפנסיה מבטחים.
בחודש דצמבר 2007 רכשה החברה את מלוא השליטה בשומרה חברה לביטוח בע"מ – ראה באור 6(א) להלן.

ב. הגדרות

בדוחות הכספיים:

החברה	- מנורה מבטחים ביטוח בע"מ.
החברה האם	- מנורה מבטחים החזקות בע"מ.
חברות מאוחדות	- חברות אשר לחברה שליטה בהן (כהגדרת גילוי דעת 57 של לשכת רואי חשבון בישראל) ואשר דוחותיהן מאוחדים עם דוחות החברה.
הקבוצה	- החברה והחברות המאוחדות שלה.
בעלי ענין	- כהגדרתם בפסקה (1) להגדרת בעל ענין בתאגיד בסעיף 1 לחוק ניירות ערך, התשכ"ח - 1968.
בעלי שליטה	- כהגדרתם בתקנות ניירות ערך (הצגת פעולות בין תאגיד לבין בעל שליטה בו בדוחות הכספיים), התשנ"ו-1996.
צדדים קשורים	- כהגדרתם בתקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (פרטי דין וחשבון) התשנ"ח-1998, ובגילוי דעת מספר 29 של לשכת רואי חשבון בישראל.
מדד	- מדד המחירים לצרכן שמפרסמת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.
דולר	- דולר ארצות הברית.
המפקח	- המפקח על הביטוח כמשמעותו בחוק הפיקוח.
חוק הפיקוח	- חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981.
תקנות ההון	- תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (הון עצמי מינימלי הנדרש ממבטח), התשנ"ח-1998, על תיקונן.
תקנות דרכי השקעה	- תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (דרכי השקעת ההון והקרנות של מבטח וניהול התחייבויותיו), התשס"א-2001, על תיקונן.
תקנות דין וחשבון	- תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (פרטי דין וחשבון), התשנ"ח-1998, על תיקונן.
המוסד לתקינה	- המוסד הישראלי לתקינה בחשבונאות.

ג. הבאורים מתייחסים לדוחות הכספיים של החברה ולדוחות הכספיים המאוחדים, פרט למקרים בהם מצויין בבאור כי הוא מתייחס לחברה בלבד או למאוחד בלבד.

באור 2: - כללי דיווח ומדיניות חשבונאית

עיקרי הדיווח והמדיניות החשבונאית אשר יושמו בעריכת הדוחות הכספיים הם כדלקמן:

א. כללי החשבונאות

הדוחות הכספיים ערוכים בהתאם לכללי החשבונאות, הדיווח והעריכה, אשר נקבעו על פי חוק הפיקוח והתקנות שהותקנו על פיו, ובכללן תקנות פרטי דין וחשבון ובהתאם להוראות המפקח.
החברה והחברות המאוחדות יישמו את תקני ה-IFRS החל מהדוחות הכספיים לתקופה המתחילה ביום 1 בינואר, 2008, ראה באור 31 להלן.

ב. בסיס הדיווח של הדוחות הכספיים

1. בהתאם לתיקון לתקנות פרטי דין וחשבון, שבא בעקבות פרסום תקני חשבונאות 12 ו-17 של המוסד לתקינה בדבר הפסקת ההתאמה של דוחות כספיים, הופסקה ההתאמה של הדוחות הכספיים לאינפלציה החל מיום 1 בינואר, 2004. החל מאותו מועד החלה החברה לדווח בסכומים מדווחים.

2. החברה ערכה את דוחותיה הכספיים בעבר על בסיס המוסכמה של העלות ההיסטורית המותאמת לשינויים בכוח הקנייה הכללי של המטבע הישראלי על בסיס השינויים במדד. הסכומים המותאמים, כאמור, שנכללו בדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר, 2003 שימשו נקודת מוצא לדיווח הכספי הנומינלי החל מיום 1 בינואר, 2004. תוספות שבוצעו החל ממועד זה נכללו בערכים נומינליים.

3. סכומי הנכסים הלא כספיים אינם מייצגים בהכרח שווי מימוש או שווי כלכלי עדכני, אלא רק את הסכומים המדווחים של אותם נכסים, למעט נכסים סחירים והשקעות העומדות כנגד התחייבויות בגין פוליסות המשתתפות ברווחי השקעות המוצגות על פי שוויין ההוגן (ראה גם סעיף (ט) להלן), וכן מקרקעין להשכרה [ראה סעיף (ט)(10)(ב) להלן].

4. בדוחות הכספיים "עלות" משמעותה עלות בסכום מדווח.

5. תמצית הנתונים של החברה בערכים נומינליים היסטוריים לצורכי מס ששימשו בסיס לדוחות בסכומים המדווחים ניתנת בבאור 32.

ג. שערי החליפין וההצמדה

1. נכסים והתחייבויות במטבע חוץ, או הצמודים לו, נכללו לפי שערי החליפין היציגים שפורסמו על ידי בנק ישראל והיו תקפים ליום המאזן.

2. נכסים והתחייבויות הצמודים למדד נכללו לפי המדד המתאים לגבי כל נכס או התחייבות צמודים.

3. להלן נתונים על שערי החליפין של הדולר והמדד:

	ליום 31 בדצמבר			שיעור השינוי בשנת		
	2007	2006	2005	2007	2006	2005
	בנקודות			באחוזים		
מדד המחירים לצרכן (בסיס ממוצע 2006)						
- בגין	102.50	99.13	99.23	3.4	(0.1)	2.4
- ידוע	101.90	99.13	99.42	2.8	(0.3)	2.7
	בש"ח					
שער החליפין היציג של הדולר	3.846	4.225	4.603	(9.0)	(8.2)	6.8

באור 2: - כללי דיווח ומדיניות חשבונאית (המשך)

ד. איחוד הדוחות הכספיים

1. הדוחות הכספיים המאוחדים כוללים את הדוחות הכספיים של חברות מאוחדות. יתרות ועסקאות הדדיות מהותיות בין חברות הקבוצה בוטלו בדוחות הכספיים המאוחדים, למעט פעולות ביטוח המוצגות בסעיפים המתאימים בדוחות עסקי ביטוח ובהכנסות מסוכנות ביטוח שאוחדה בדוחות רווח והפסד.

2. הדוחות הכספיים של חברה מאוחדת בבעלות מלאה - מנורה נכסים והשקעות בע"מ, הממומנת על ידי החברה ועיסוקה בהחזקת בנייני משרד ומקרקעין, נכללו במסגרת הדוחות הכספיים של החברה.

3. פעולות ונכסי קרנות פנסיה, המנוהלות על ידי חברה מאוחדת, לא נכללו בדוחות הכספיים המאוחדים, הואיל והחברה המנהלת אחראית לניהול התקין שלהן בלבד ואין לה בעלות עליהן או התחייבות לתשואה לעמיתיהן.

ה. שימוש באומדנים

בעריכת הדוחות הכספיים בהתאם לחוק הפיקוח והתקנות שהותקנו על פיו ובהתאם לכללי החשבונאות המקובלים, נדרשת ההנהלה להשתמש באומדנים, לרבות הנחות ואומדנים אקטואריים המשפיעים על הנתונים המדווחים של נכסים והתחייבויות ועל הנתונים בדבר נכסים מותנים והתחייבויות תלויות שניתן להם גילוי בדוחות הכספיים וכן על נתוני הכנסות והוצאות בתקופת הדיווח. האומדנים העיקריים הכלולים בדוחות הכספיים של החברה ובדוחות הכספיים המאוחדים של החברה והחברות המאוחדות שלה מבוססים על הערכות אקטואריות שנערכו על ידי אקטוארים שמונו בהתאם להוראות המפקח לענפי הביטוח השונים. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מאומדנים אלה (ראה גם באורים 18 ו-19 להלן בדבר הנחות ואומדנים אקטואריים).

ו. עסקי ביטוח חיים

1. הכרה בהכנסות ובהוצאות:

הפרמיות, לרבות פרמיות חסכון ולמעט תקבולים בגין חוזי השקעה (ראה סעיף 8 להלן), נרשמות כהכנסות בהגיע מועד גבייתן.

פרעון פוליסות נזקף בהגיע זמן הפרעון.
קצבאות נזקפות בהגיע זמן תשלומן.
פדיונות נזקפים בעת התשלום.
מקרי מוות נזקפים עם היוודעם.

ביטולים נרשמים במועד קבלת ההודעה מבעל הפוליסה או באופן יזום על ידי החברה עקב פיגורים בתשלום, הכל בהתאם לסוג הפוליסה ובכפוף להוראות כל דין.

2. עתודות ביטוח חיים:

א. עתודות הביטוח מחושבות בהתאם להוראות המפקח (תקנות וחוזרים), כללים חשבונאיים ושיטות אקטואריות מקובלות. העתודות מחושבות בהתאם לנתוני הכיסויים הרלוונטיים, כגון: גיל המבוטח, ותק הכיסויים, סוג הביטוח, סכום הביטוח וכו' (ראה גם באור 18 להלן).

עתודות ביטוח חיים וחלקם של מבטחי משנה בהן נקבעות על בסיס הערכה אקטוארית, המבוצעת על-ידי האקטואר הממונה על ביטוח חיים ובריאות, ד"ר אברהם לוונגליק (F.IL.AA), שהוא נושא משרה בחברה, שהצהיר כי החישובים נעשו על-פי האמור לעיל ובאופן עקבי לשנה הקודמת פרט לאמור בסעיף 3 להלן.
הצהרת האקטואר מצורפת לדוחות הכספיים.

ב. הפרשות לתשלומי גימלאות והפרשות לתביעות בתשלום בביטוח אובדן כושר עבודה ובביטוח סיעודי, נכללות במסגרת עתודות הביטוח.

ג. עתודת ביטוח חיים בקשר לפוליסות אשר לפי תנאיהן צמודות ביום המאזן למדד יוני (הצמדה חצי שנתית) והנכסים החופפים לעתודה זו, מותאמים למדד שפורסם לפני תאריך כל מאזן. התאמה זו אינה מייצגת את סכום ההתחייבויות החוזיות של החברה לגבי פוליסות אלו ואין לה השפעה על התוצאות העסקיות.

באור 2: - כללי דיווח ומדיניות חשבונאית (המשך)

ו. עסקי ביטוח חיים (המשך)

3. א. הנחיות המפקח בדבר עתודות לתשלום קצבה:

בחוזר שפרסם המפקח בחודש פברואר 2007, בדבר חישוב עתודות לתשלום קצבה בפוליסות ביטוח חיים נקבעו הוראות עדכניות לחישוב ההפרשות וזאת עקב קצב השיפור בתוחלת החיים המצריך מעקב אחר הלימות העתודות בגין פוליסות ביטוח המאפשרות קבלת קצבה והשלמתן באופן ראוי.

החוזר חייב השלמה מיידית של העתודה, ככל שנדרש, בגין פוליסות שלגביהן הקצבה בתשלום, המבוטח הגיע לגיל הפרישה או קבוצת פוליסות שאינה רווחית.
לגבי פוליסות אחרות רשאי המבטח להשלים את העתודות במהלך חיי הפוליסות, בתנאי שלהערכת האקטואר הממונה קבוצת הפוליסות המסוימת עשויה להיות ריווחית לפי הנחות שמרניות.
ההשלמה לאורך חיי הפוליסות ניתנת ליישום על-פי נוסחה גיאומטרית שנקבעה או לפי שיטה מואצת יותר לפי בחירת המבטח.

בחוזר נקבע כי על המבטח לבחור בהנחות זהירות ומתאימות, על בסיס שיקול דעת מקצועי, אשר יוגשו למפקח. ההנחות שעל פיהן על המבטח לבסס את חישוביו מתייחסות ללוחות תמותה, תוחלת חיים, שיעורי היוון, גיל פרישה צפוי למבוטחים, שיעורי פדיון, ההסתברות למשיכת קצבה, הבחנה בין כספים שהופקדו בתקופות שונות (הכפופות לתנאי מיסוי שונים העשויים להשפיע על ההסתברות למשיכת קצבה) הוצאות בגין תשלומי קצבה וכד'.

לצורך ביסוס ההנחות הנ"ל נדרש המבטח לעריכת מחקרים ומדידות שונות.

כשלב מעבר, לדוחות הכספיים לשנת 2006 ולשלושת הרבעונים הראשונים לשנת 2007, נקבעה שורה של הנחות ענפיות המתייחסות לגורמים העיקריים המשפיעים על חישוב ההפרשות עליהן ניתן להתבסס בתקופות הדיווח האמורות.

כמו כן, קובע החוזר כי את השלמת העתודה בגין הפרש חיובי שיחושב נכון ליום 31 בדצמבר, 2006 בין ההפרשה לעתודות לתשלום קצבה המחושבת על-פי הוראות החוזר לבין ההפרשה לעתודות לתשלום קצבה המחושבת לפי השיטה וההנחות עליהן התבסס המבטח בדוחות הכספיים לרבעון השלישי של שנת 2006, ניתן לבצע בפריסה החל מהרבעון הרביעי של שנת 2006 ולא יאוחר מהרבעון הרביעי של שנת 2009, ובאופן אחיד. בקביעת ההשלמה לעתודות לתשלום קצבה נכון ליום 31 בדצמבר, 2006 השתמשה החברה בהנחות הענפיות כפי שפורטו בחוזר וכתוצאה הסתכם ההפרש החיובי בכ-40.7 מיליוני ש"ח.

בהתאם להערכת האקטואר הממונה בביטוח חיים שנסמכה על החוזר האמור, נרשמה בשנת 2006 הפרשה בגין התחייבויות בפוליסות שבגינן כבר משולמות קצבאות ובגין מבוטחים מעל גיל פרישה וכן הפרשה נוספת בגין התחייבויות בפוליסות שנמצאות בתקופת החיסכון שלהן.

בשנת 2007 ביצעה החברה מחקרים ומדידות ביחס לאוכלוסיית המבוטחים שלה. מהמחקרים עולה כי לא ניתן לקבוע הנחות אם מובהקות סטטיסטית המצדיקה שינוי מההנחות הענפיות כפי שפורטו בחוזר. עם זאת בקביעת העתודות לשנת 2007 ביססה החברה את חישוביה תוך שימוש בהנחות שיעורי הביטולים ושיעורי ההיוון התואמים לאוכלוסייה המבוטחת של החברה. בהתאם לכך, בדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר, 2007 נכללה ההפרשה בגין פוליסות שנמצאות בתקופת החסכון שלהם לפי חישוב השלמה לאורך חיי הפוליסה עד גיל הפרישה הצפוי על פי נוסחא גיאומטרית כתוצאה, קטן הרווח מעסקי ביטוח חיים והרווח לפני מסים על ההכנסה בתקופת הדוח בסך כ-8.6 מליוני ש"ח (בשנת 2006 כ-3 מליוני ש"ח). הרווח הנקי קטן בסך של כ-5.3 מליוני ש"ח (בשנת 2006 – כ-1.8 מליוני ש"ח).

החברה נערכת להשלמת המחקרים והמדידות הדרושים על מנת להתאים את ההפרשות לעתודות לתשלום קצבה בשנים הבאות על הנחות ומדידות המותאמות לאוכלוסיית המבוטחים שלה.

בחודש מרס 2008 פרסם המפקח תיקון לחוזר האמור בדבר הטיפול בעתודות לתשלום קצבה עם המעבר ליישום הוראות התקינה הבינלאומית (IFRS) (ראה באור 31 להלן).

ב. עתודה בגין פוליסות אובדן כושר עבודה:

עבור פוליסות אובדן כושר עבודה נערך בשנת 2006 עדכון של שיטת חישוב העתודה לשיטה אחידה ועדכנית (ראה באור 18 להלן).

באור 2: - כללי דיווח ומדיניות חשבונאית (המשך)

ו. עסקי ביטוח חיים (המשך)

4. עתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל:

העתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל, המיועדת לתת מענה במקרה של אסון עתידי, חושבה כשיעור מהסכום בסיכון בהתאם לעקרונות שנקבעו בטיוטת תקנות בנושא שפורסמה בשנת 2002, לפיהם חברות הביטוח תגדלנה, בחלקים שווים בתקופה של שתיים עשרה שנים, את העתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל בביטוח חיים לשיעור של 0.2% מהסכום בסיכון בשייר עצמי שהיה קיים ביום 31 בדצמבר, 2001. בהתאם לטיוטת התקנות, הפרשה בגין השינוי בסכום בסיכון בשייר עצמי בין שנת דוח לקודמתה, החל מיום 1 בינואר, 2002, תבוצע בחלקים שווים על פני לא למעלה משמונה שנות דוח. כן ניתן לשחרר כספים מהעתודה, בתנאי שסכום העתודה גבוה מ-0.25% מהסכום בסיכון בשייר עצמי.

על-פי חוזר המפקח מחודש פברואר, 2007, החל מיום 1 בינואר, 2007 לא מורשות חברות הביטוח להפריש בדוחות הכספיים לעתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל בביטוח חיים. המפקח התיר לחברות הביטוח לבצע בשנת 2006, הפרשה נוספת עד להשלמת העתודה לשיעור של 0.17% מהסכום בסיכון בשייר עצמי. סכום ההפרשה הנוספת, שנרשמה להשלמת העתודה כאמור, הסתכם בסך של כ- 30.8 מליוני ש"ח.

כמו כן נקבע בחוזר המפקח, כי יתרת העתודה הקיימת ליום 31 בדצמבר, 2006, העומדת לאחר ביצוע ההפרשה הנוספת כאמור, על 141.4 מליוני ש"ח, תבוטל ברבעון הראשון של שנת 2007 דרך דוח רווח והפסד כפריט מיוחד. כתוצאה מכך, בתקופת הדוח רשמה החברה כפריט מיוחד רווח נקי בסך של כ- 141.4 מליוני ש"ח. במקביל, נדרשה החברה להעמיד תוספת להון עצמי הנדרש בגין העתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל החל משנת 2007, ראה באור 16(ג) להלן.

לגבי השלכות המס בגין סיווג העתודה כאמור, ראה באור 24(א)(4) להלן.

5. הסכמי ביטוח משנה מסוג Modified Reinsurance:

החברה קשורה בהסכמי ביטוח משנה מסוג Modified Reinsurance עם חברות ביטוח בחו"ל המשתתפות בחלק מסוים מפוליסות ביטוח חיים בגין שנות חיתום עד 31 בדצמבר, 1997.

6. הוצאות רכישה נדחות:

הוצאות הרכישה הנדחות של פוליסות ביטוח חיים (להלן - ה-DAC) הנמכרות החל מיום 1 בינואר, 1999 כוללות עמלות לסוכנים ומפקחי רכישה והוצאות אחרות הקשורות לרכישת פוליסות חדשות, לרבות חלק מהוצאות הנהלה וכלליות. ה- DAC מופחת בשיעורים שווים על פני תקופת הפוליסה, אך לא יותר מ-15 שנה. ה- DAC המתייחס לפוליסות שבוטלו, נמחק במועד הביטול.

הוצאות רכישה נדחות בגין פוליסות שהופקו עד ליום 31 בדצמבר, 1998 מחושבות על-ידי אקטואר החברה על בסיס שיטת "ניכוי הצילמר" לפי שיעורים מהפרמיה או מהסכום בסיכון בהתאם לתוכניות הביטוח השונות. שיעור ההפחתה בפוליסות מסוג "עדיף" הינו 10% לשנה ובפוליסות מסוג "מסורתי" על פני תקופת הפוליסה.

7. תביעות תלויות:

תביעות תלויות ידועות בניכוי חלק מבטחי המשנה בהן מחושבות באופן פרטני, בהתאם להערכת מומחי החברה על בסיס ההודעות בגין אירועי הביטוח וסכומי הביטוח.

ההפרשות לתביעות שאירעו וטרם דווחו (IBNR) נכללו על בסיס תחשיב אקטוארי.

ההפרשות לתביעות מתמשכות בתשלום בביטוח אובדן כושר עבודה ובביטוח סיעודי לרבות הפרשות לתביעות שארעו וטרם דווחו (IBNR) נכללו במסגרת עתודות הביטוח.

בהתאם להנחיות המפקח נכללה החל משנת 2006 הפרשה להוצאות עקיפות ליישוב תביעות. סכום ההפרשה כאמור אינו מהותי.

באור 2: - כללי דיווח ומדיניות חשבונאית (המשך)

ו. עסקי ביטוח חיים (המשך)

8. חוזי השקעה:

החברה מיישמת את ההוראות שנקבעו בחוזר המפקח מיום 7 בינואר, 2007 בדבר תקבולים בגין חוזי השקעה. על-פי החוזר, הוגדרו חוזי השקעה כחוזים בעלי מבנה משפטי של חוזי ביטוח אשר אינם חושפים את המבטח לסיכון ביטוח משמעותי.

חוזי השקעה כוללים בין היתר:

(1) פוליסות שלהן 100% חסכון הנמשך כסכום הוני ללא נספחים ביטוחיים.

(2) פוליסות קצבה אשר תקופת תשלום הקצבה בגינן היא לתקופה מובטחת. פוליסה מסוג זה מעניקה מספר תשלומים מובטחים אשר משולמים למוטבים גם אם קורה מקרה ביטוח. כאשר הקצבה המובטחת היא לתקופה סגורה (ללא המשך תשלום במצב של אריכות ימים) או לתקופה ארוכה המקטינה את משמעות סיכון אריכות הימים.

הטיפול החשבונאי בחוזי השקעה הינו כדלקמן: תקבולים בגין חוזי השקעה לא נכללים בסעיף פרמיות בדוח עסקי ביטוח חיים אלא נזקפים ישירות לעתודות ביטוח חיים. פדיונות ותום תקופה בגין חוזים אלה לא נזקפים לסעיפי תביעות אלא נגרעים ישירות מעתודות ביטוח. הכנסות מהשקעת כספי חוזי השקעה בניכוי דמי ניהול שנגבים ממבוטחים לא נכללים בסעיף הכנסות מהשקעות אלא נזקפים ישירות לעתודות הביטוח.

בדוח עסקי ביטוח חיים נזקפים בגין חוזים אלה המרווח הפיננסי בין תשואת ההשקעות והתשואה שנזקפה למבוטחים וכן ההוצאות המתייחסות לפעילות זו.

על-פי החוזר הנ"ל הוגדרו כחוזי השקעה רק מוצרים שהונפקו במסגרת חוזי השקעה ואינם כוללים סיכון ביטוחי כלל. מתקיימים דיונים בין נציגי חברות הביטוח למפקח בעניין הגדרת סוגי הפוליסות שייכללו בחוזי ההשקעה, טרם הוגדרו מוצרים נוספים על אלה הקיימים בתקופות קודמות.

9. הכנסות מדמי ניהול בגין פוליסות משתתפות ברווחי השקעות:

דמי הניהול מחושבים בהתאם להנחיות המפקח על בסיס תשואת ההשקעות וצבירת כספי החיסכון של הפוליסות המשתתפות ברווחי ההשקעות.

דמי הניהול כוללים:
בגין פוליסות שנמכרות החל מיום 1 בינואר, 2004 – דמי ניהול קבועים בלבד.
בגין פוליסות שנמכרו עד ליום 31 בדצמבר, 2003 – דמי ניהול קבועים ומשתנים.

דמי הניהול הקבועים מחושבים בשיעורים קבועים מצבירת החיסכון של פוליסות משתתפות ברווחי השקעות ונרשמים על בסיס צבירה.
דמי הניהול המשתנים מחושבים כשיעור מהרווח הריאלי השנתי (מה-1 בינואר ועד ה-31 בדצמבר) שנזקף לפוליסה בניכוי דמי הניהול הקבועים שנגבו מאותה פוליסה. ניתן לגבות רק דמי ניהול משתנים חיוביים ובניכוי סכומים שליליים שנצברו בשנים הקודמות.

ז. עסקי ביטוח כללי

1. הכרה בהכנסה:

דמי ביטוח (פרמיות ודמים) הנרשמים בעיקרם כהכנסות על בסיס דוחות תפוקה חודשיים, נזקפים בשנת תחילת הפוליסה ומתייחסים בעיקרם לתקופת ביטוח של שנה. בענף ביטוח רכב חובה, הואיל וכניסת הביטוח לתוקף מותנית בתשלום דמי הביטוח, נזקפים דמי הביטוח לאחר תשלומם.

במרבית הפוליסות בענף בריאות ובענפים ימי ודירות (באמצעות בנקים למשכנתאות) נרשמים דמי הביטוח על בסיס חודשי או יומי.
דמי ביטוח בגין פוליסות שתחילת הביטוח שלהן לאחר תאריך המאזן, נרשמים כפרמיות מראש בסעיף זכאים ויתרות זכות.

חלק דמי הביטוח המתייחס לתקופה שלאחר תאריך המאזן, נזקף לעתודה לסיכונים שטרם חלפו (ראה סעיף 4 להלן).

ההכנסות שנכללו בדוחות הכספיים הינן לאחר ביטולים לבקשת בעלי הפוליסות ולאחר ביטולים והפרשות עקב אי פרעון דמי הביטוח, בכפוף להוראות כל דין.

באור 2: - כללי דיווח ומדיניות חשבונאית (המשך)

ז. עסקי ביטוח כללי (המשך)

2. תביעות:
תביעות כוללות עלויות סילוק וטיפול ישירות וכן, החל משנת 2006 עלויות טיפול עקיפות ליישוב תביעות כמפורט להלן בגין תביעות ששולמו ותלויות וכן עידכון ההפרשה לתביעות התלויות שנרשמה בשנים קודמות.

בהתאם להנחיות המפקח, החל משנת 2006 נכללות בהפרשות לתביעות תלויות בביטוח כללי גם הוצאות עקיפות ליישוב תביעות המתייחסות לפוליסות שהונפקו בגין שנת חיתום 2006 ואילך והפרשה להוצאות עקיפות ליישוב תביעות בביטוחי בריאות בגין כל שנות החיתום.

כתוצאה מיישום ההנחיות כאמור, גדלו ההפרשות לתביעות תלויות, בניכוי השפעת הצבירה, לימים 31 בדצמבר, 2007 ו-2006 בסך של כ-9 מליוני ש"ח וכ-7 מליוני ש"ח בחברה, בהתאמה (ראה באור 19(א)). כתוצאה קטנו הרווח מעסקי הביטוח כללי והרווח לפני מיסים על הכנסה של החברה לשנים שהסתיימו ביום 31 בדצמבר, 2007 ו-2006 בסך של כ-9 מליוני ש"ח וכ-7 מליוני ש"ח במאוחד, בהתאמה. הרווח הנקי לשנים שהסתיימו ביום 31 בדצמבר, 2007 ו-2006 קטן בסך של כ-6 מליוני ש"ח וכ-4 מליוני ש"ח בהתאמה.

3. התחייבויות ביטוחיות והוצאות רכישה נדחות:

העתודה לסיכונים שטרם חלפו, התביעות התלויות, לרבות חלקם של מבטחי משנה בעתודה ובתביעות התלויות והוצאות הרכישה הנדחות בביטוח כללי (למעט בענף ביטוח מפני מחלות ואישפוז) חושבו בהתאם לתקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (דרכי חישוב הפרשות לתביעות עתידיות בביטוח כללי), התשמ"ה-1984, על תיקוניהן, הנחיות המפקח בנושא ושיטות אקטואריות מקובלות לחישוב תביעות תלויות, וזאת בהתאם לשיקול דעתם של האקטוארים.

החברה וחברת ביטוח מאוחדת – שומרה חברה לביטוח בע"מ (להלן – שומרה ביטוח) חישבו את ההתחייבויות הביטוחיות כאמור לעיל באופן עקבי לשנה הקודמת למעט חישוב ההפרשה להוצאות עקיפות שנכללה בתביעות התלויות (ראה סעיף 2 לעיל), ובהתאם לכללים ולשיטות המפורטים בבאור 19 להלן (ראה גם סעיפים 4 ו-5 להלן).

הצהרות האקטוארים ליום 31 בדצמבר, 2007 מצורפות לדוחות הכספיים.

4. עתודה לסיכונים שטרם חלפו:

העתודה לסיכונים שטרם חלפו, Unexpired Risk Reserve מורכבת כלהלן:

א. יתרת פרמיה שטרם הורווחה, שאינה מחושבת בדרך אקטוארית ואינה תלויה, בהנחות כלשהן. עתודה זו כוללת דמי ביטוח המתייחסים לתקופת ביטוח שלאחר תאריך המאזן.

בענפים בהם דמי הביטוח נרשמים על בסיס שנתי, מחושבת העתודה יחסית לפרמיה בפועל לכל יום.

ב. בהתאם להנחיות המפקח העתודה כוללת, במידת הצורך בשייר, בענפי רכב חובה, רכב רכוש, מקיף דירות ובריאות הפרשה בגין הפסד צפוי (פרמיה בחסר Premium Deficiency) המחושבת, על בסיס הערכה אקטוארית, או על-פי הנחיות שנקבעו על-ידי המפקח.

ג. בהתאם להנחיות המפקח מחושבות עתודות הביטוח בענפי מחלות ואישפוז ותאונות אישיות בחברות ביטוח בישראל על-פי הערכות אקטואריות וזאת החל מיום 1 בינואר, 2005. עד לאותו תאריך חושבו העתודות על בסיס כללים שנקבעו על-ידי המפקח.

על-פי ההנחיות, ביטול ההפרש בין העתודה לביטוח הוצאות רפואיות אשר חושבה בהתאם להוראות הקודמות לבין ההערכה האקטוארית לביטוח הוצאות רפואיות, המחושבות לפי ההוראות החדשות (להלן - ההפרש) יבוצע בפריסה למשך שלוש שנים החל מיום 1 בינואר, 2005 ובאופן אחיד.

ההפרש האמור הסתכם לסך של כ-40.2 מליון ש"ח במאוחד ובחברה.

כתוצאה מיישום ההנחיות, גדל הרווח מעסקי ביטוח כללי והרווח לפני מסים על הכנסה, בכל אחת מהשנים שהסתיימו בימים 31 בדצמבר, 2007, 2006 ו-2005 בסך של כ-13.4 מליוני ש"ח, הרווח הנקי בשנת 2005 גדל בסך של כ-7.6 מליוני ש"ח, בשנת 2006 בסך כ-8 מליוני ש"ח ובשנת 2007 בסך של כ- 8.2 מליוני ש"ח.

באור 2: - כללי דיווח ומדיניות חשבונאית (המשך)

ז. עסקי ביטוח כללי (המשך)

5. תביעות תלויות:

התביעות התלויות בדוחות הכספיים מחושבות לפי השיטות, כמפורט להלן:

א. תביעות תלויות ברוטו וחלקם של מבטחי המשנה בהן נכללו לפי הערכה אקטוארית, למעט לגבי הענפים המפורטים בסעיף ב' להלן.
התחשיב האקטוארי של החברה ליום 31 בדצמבר, 2007 חושב על ידי האקטואר הממונה על ביטוח כללי, מר עמיר פלד (F.IL.AA), ובתקופות קודמות חושב על-ידי האקטואר הממונה על ביטוח כללי דאז בחברה, ד"ר אברהם לוונגליק (F.IL.AA). התחשיב האקטוארי של שומרה ביטוח ליום 31 בדצמבר, 2007 חושב על ידי אקטואר חיצוני פרופ' יהודה כהנא.

ב. בענפים בהם לא נדרשת, על-פי הנחיות המפקח, הערכה אקטוארית (ביטוח מטענים בהובלה, כלי שייט וכלי טייס, ערבות חוק מכר וסיכוני אשראי) נכללו התביעות התלויות בהתבסס על הערכה פרטנית לכל תביעה לפי חוות דעת שנתקבלה מעורכי דין ומומחי החברה שמטפלים בתביעות. ההערכות כוללות הפרשה מתאימה לסילוק והוצאות הטיפול אשר טרם שולמו לתאריך הדוחות הכספיים.

ג. עודף הכנסות על הוצאות:

לגבי כל העסקים עם זנב תביעות ארוך (ענפים בהם הזמן הנדרש למתן הודעה על קרות הנזק ו/או לקביעת הנזק והפיצוי בגינו, ארוך ועשוי להתמשך מספר שנים), כגון ענפי חבויות ורכב חובה, מחושב עודף הכנסות על הוצאות על בסיס תלת שנתי מצטבר (להלן - העודף) למעט ענף ערבויות חוק המכר בו מחושב העודף על בסיס חמש שנים מצטבר.

העודף מורכב מדמי ביטוח בתוספת חלק מההכנסות מהשקעות ובניכוי הוצאות רכישה ותביעות, הכל בניכוי חלקם של מבטחי המשנה, לפי ענפי הביטוח ושנת החיתום המתייחסת. העודף המצטבר עד למועד שחרורו ממועד שנת תחילת הביטוח בניכוי עתודה לסיכונים שטרם חלפו ובניכוי התביעות התלויות הידועות כפי שחושבו כמפורט לעיל (להלן - הצבירה), נכלל בסעיף תביעות תלויות, והגירעון נזקף כהוצאה.

6. הוצאות רכישה נדחות:

א. הוצאות לרכישת פוליסות חדשות הכוללות עמלות לסוכנים וחלק מהוצאות הנהלה וכלליות בקשר להפקת פוליסות, המתייחסות לדמי ביטוח שטרם הורווחו בשייר עצמי, מועברות לתקופות הדיווח הבאות כהוצאות רכישה נדחות. הוצאות אלו מחושבות לפי ההוצאות בפועל או לפי השיעורים שנקבעו בתקנות הפיקוח, כאחוז מדמי הביטוח שטרם הורווחו, לכל ענף בנפרד, לפי הנמוך שבהם.

ב. על פי הנחיות המפקח, החל מיום 1 בינואר, 2005 מחשבת החברה הוצאות רכישה נדחות גם בביטוח מפני מחלות ואישפוז. הוצאות הרכישה הנדחות מתייחסות להוצאות הנובעות מהפקת פוליסות חדשות לרבות הוצאות לבדיקות רפואיות, חיתום ושיווק והוצאות הנהלה וכלליות.

הוצאות הרכישה הנדחות מופחתות בשיעורים שווים על פני תקופת הפוליסה, ואולם בפוליסות שתקופת הביטוח בהן ארוכה משש שנים, ניתן להפחית את הנכס לתקופה קצרה יותר ובלבד שלא תפחת משש שנים. הוצאות הרכישה הנדחות המתייחסות לפוליסות שבוטלו נמחקות במועד הביטול.

כתוצאה מיישום ההנחיות: -

הרווח מעסקי ביטוח כללי והרווח לפני מסים על ההכנסה לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2005 גדל בסך של כ-13.6 מליון ש"ח. הרווח הנקי גדל בסך של כ-7.7 מליון ש"ח.

7. עסקים המתקבלים מהמאגר הישראלי לביטוח רכב שליד איגוד חברות הביטוח בישראל (הפול), מחברות ביטוח אחרות (לרבות ביטוח משותף) וסוכנויות חיתום נכללים לפי חשבונות המתקבלים עד לתאריך המאזן בתוספת הפרשות לפי הענין, והכל בהתאם לשיעור השתתפות החברה והחברה המאוחדת בהם.

באור 2: - כללי דיווח ומדיניות חשבונאית (המשך)

ז. עסקי ביטוח כללי (המשך)

8. בהתאם להנחיות המפקח, נכללו בסעיף דמי ביטוח כל הסכומים ששולמו על-ידי הלווים בקשר עם פוליסת ביטוח נכס באמצעות בנק למשכנתאות. הסכומים המשתלמים לבנק למשכנתאות בשל הוצאות נכללו בסעיף עמלות.

9. הכנסות מהשקעות מחושבות לפי היחס שבין הממוצע השנתי של המקורות להשקעות שמקורן בעסקי ביטוח כללי לבין סך הממוצע הכולל של המקורות להשקעות בנפרד לכל אפיק השקעה. ייחוס ההכנסות מהשקעות לענפי הביטוח השונים נערך לפי מודל הקצאה המתבסס על ההתחייבויות הביטוחיות נטו של כל ענף לתחילת השנה בתוספת הפעילות בענף במשך השנה.

10. שיבובים ושרידים נכללים כהקטנת התביעות ששולמו במועד קבלתם. כמו כן, שיבובים ושרידים נלקחים בחשבון בבסיס הנתונים לפיו מחושבות ההערכות האקטואריות של התביעות התלויות. בענפים שאינם סטטיסטיים נלקחים השיבובים בחשבון בעת הערכת הסיכון הכלול בתיקי התביעה על בסיס פרטני.

11. השתתפות ברווחים בביטוח קבוצתי, הנרשמת על בסיס ההסכמים שבתוקף, מנוכה מדמי הביטוח.

ח. ביטוח משנה

1. בהתאם לתקנות דין וחשבון, התחייבויות מבטחי המשנה לתאריך המאזן בגין חלקם בעתודות הביטוח ובתביעות התלויות, מוצגות בנפרד במאזן, בסעיף סכומים לקבל, בניכוי הפרשה לחובות מסופקים, בהתאם להערכת ההנהלה (ראה סעיף 2 להלן).

2. החברה והחברה המאוחדת מבצעות הפרשות לחובות מסופקים בגין חובות מבטחי משנה שגבייתם מוטלת בספק על בסיס הערכות סיכון פרטניות.

בנוסף, בקביעת חלקם של מבטחי המשנה בתביעות התלויות ובעתודות הביטוח מתחשבות החברה והחברה המאוחדת בין היתר, בהערכת אפשרות הגביה ממבטחי המשנה, כאשר חלקם של מבטחי המשנה כאמור מחושב על בסיס אקטוארי. חלקם של מבטחי משנה בקשיים נקבע בהתחשב בהערכת סיכויי הגבייה. כאשר מבטחי משנה נקלעים לקשיים, הם עשויים להעלות טיעונים שונים הנוגעים להכרה בחוב. במקרים אלו מתחשבות החברה והחברה המאוחדת בעת עריכת ההפרשות בנכונות מבטחי המשנה להגיע להסכמי "חתך" Cut off.

ט. הערכת נכסים והתחייבויות

1. מזומנים ושווי מזומנים כוללים פקדונות בבנקים שתקופת פרעונם, בעת הפקדתם, אינה עולה על שלושה חודשים ואשר אינם מוגבלים בשעבוד.

2. יתרות במטבע חוץ או הצמודות לו נכללו לפי שערי חליפין יציגים לתאריך המאזן. יתרות הצמודות למדד נכללו לפי תנאי ההצמדה שנקבעו לגבי כל יתרה בכפוף לאמור בסעיפים להלן.

3. נכסים כספיים בלתי סחירים (אגרות חוב, ניירות ערך מסחריים, הלוואות ופקדונות), למעט נכסים כאמור המוחזקים כנגד התחייבויות של פוליסות המשתתפות ברווחי השקעה, והתחייבויות הצמודים למדד נכללו במאזן בתוספת ריבית שנצברה לפי המדד שפורסם לאחרונה לפני תאריך המאזן, בהתאם לתנאי ההתקשרות ובכפוף לאמור בסעיף ו(2)(ג) לעיל. כאשר ההשקעה הנומינלית בנכסים מובטחת לחברה, גם אם היא גבוהה מהערך המותאם למדד מוצגים הנכסים הבלתי סחירים לפי ערכם הנומינלי. במידה וקיימת ירידת ערך שאינה זמנית, הנכסים מוצגים לפי ערכם הנומינלי בניכוי הפרשה לירידת ערך. פרמיה (נכיון) בגין השקעה בתעודות התחייבות בלתי סחירות מופחתים בהתאם לשיטת הריבית האפקטיבית.

נכסי חוב בלתי סחירים המוחזקים כנגד התחייבויות של פוליסות משתתפות ברווחי השקעה נכללים החל משנת 2005, לפי שווי הוגן המחושב לפי מודל המבוסס על היוון תזרימי המזומנים, כאשר שיעור הריבית להיוון נקבעים על ידי חברה המספקת ציטוט ריביות ביחס לדירוגי הסיכון השונים (להלן – שערי ריבית).

כתוצאה משינוי שיטת שערוך הנכסים בשנת 2005, גדל שווים של הנכסים המוחזקים כנגד התחייבויות של פוליסות המשתתפות ברווחי השקעה, ליום 31 בדצמבר, 2005 בחברה ובמאוחד בסך כ-109.7 מליון ש"ח. הכנסות דמי ניהול, הרווח מעסקי ביטוח חיים והרווח לפני מסים לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2005 גדלו בסך של כ-16.5 מליון ש"ח במאוחד ובחברה. הרווח הנקי לשנה גדל בסך של כ-9.3 מליון ש"ח.

באור 2: - כללי דיווח ומדיניות חשבונאית (המשך)

ט. הערכת נכסים והתחייבויות (המשך)

4. קרנות גידור ומכשירי השקעה מובנים נכללו לפי שווי הוגן, שחושב בין היתר לפי שווי נכסי נטו N.A.V.

5. קרנות השקעה אחרות ומניות בלתי סחירות נכללו לפי העלות. במקרים של ירידת ערך שלדעת ההנהלה אינה בעלת אופי זמני (ראה סעיף 12 להלן) נרשמה הפרשה לירידת ערך. כאשר השקעות אלו מוחזקות כנגד פוליסות משתתפות ברווחי השקעה הן נכללות לפי שווי הוגן המחושב בין היתר על בסיס הדוחות הכספיים שלהן והערכות כלכליות.

6. ניירות ערך ומכשירים פיננסיים סחירים אחרים (כולל נגזרים) נכללו לפי שווי השוק, בהתאם למחיר בו הם נסחרים, לתאריך הדוחות הכספיים.

לענין סעיף זה "שווי שוק" - מחיר כפי שנסחר בבורסה ובהעדר מחיר בבורסה, נכלל לפי שווי הוגן. השינויים בערכם של ניירות הערך נזקפים לדוח רווח והפסד ודוחות העסקים במלואם.

תעודות השתתפות בקרנות נאמנות נכללו לפי ערכי הפדיון לתאריך הדוחות הכספיים.

החברה מוכרת במהלך העסקים הרגיל ניירות ערך סחירים בחסר. ההתחייבות למכירה בחסר של ניירות הערך הסחירים מוצגת בסעיף זכאים ויתרות זכות על פי שווי השוק של נייר הערך הסחיר ושינויים בערך ההתחייבות נזקפים מיידית לדוח רווח והפסד.

7. מכשירים פיננסים נגזרים שאינם סחירים ואשר לא יועדו להגנה, נכללו במאזן החברה לפי העלות. מכשירים פיננסיים נגזרים בלתי סחירים המוחזקים כנגד פוליסות משתתפות ברווחי השקעה נכללו לפי השווי ההוגן המחושב בהתאם למודל Black & Scholes או לפי ציטוט לגבי מחיר האופציה שמתקבל מהגורם שהנפיק אותה או ממי שעיסוקו בכך. נגזרים פיננסים משובצים נכללים בנכס הבסיס. שינויים בשווי ההוגן נזקפים לדוח רווח והפסד בתקופה בה ארעו. בהתאם לתקנות דין וחשבון, מוצגים המכשירים הפיננסיים הנגזרים, נטו בסעיף ניירות ערך.

8. הלוואות ופקדונות בבנקים, נכללו לפי ערכם המקורי בתוספת הכנסות שנצברו לתאריך הדוחות הכספיים ובניכוי הפרשה לחובות מסופקים (ראה סעיף יב' להלן).

הלוואות ופקדונות בבנקים המוחזקים כנגד פוליסות משתתפות ברווחי השקעה נכללו לפי שוויים ההוגן המחושב באמצעות מודל המבוסס על היוון תזרימי המזומנים, כאשר שיעורי הריבית להיוון נקבעים על ידי שערי ריבית.

9. השקעות בחברות מאוחדות נכללו לפי שיטת השווי המאזני, על-פי הדוחות הכספיים שלהן הערוכים לתאריך המאזן.

לעניין הטיפול בעודף עלות ההשקעה בחברות מאוחדות מעל שווין המאזני - ראה סעיף 11 להלן.

החברה בוחנת בכל תקופת דיווח את הצורך ברישום ההפרשה לירידת ערך בהתאם להוראות תקן חשבונאות מספר 15 (ראה סעיף 12 להלן).

10. רכוש קבוע ומקרקעין להשכרה:

א. כללי:

בנייני משרד ומקרקעין להשכרה, נכללו במאזן עד ליום 31 בדצמבר, 2006 לפי העלות, בניכוי פחת שנצבר, פרט לבנייני המשרד והמקרקעין להשכרה שנרכשו עד 31 בדצמבר, 1993, שערכם הותאם לערך השוק ליום 31 בדצמבר, 1994, בהתבסס על הערכת שמאי מוסמך ובניכוי "מרווח בטחון", כנקבע בתקנות הפיקוח שהיו בתוקף בעת ההערכה. מתאריך זה ועד ליום 31 בדצמבר, 2003, הותאם ערכם של הנכסים בגובה עליית המדד, ובכפוף לבחינת ירידת ערך כאמור בסעיף 12 להלן.

באור 2: - כללי דיווח ומדיניות חשבונאית (המשך)

ט. הערכת נכסים והתחייבויות (המשך)

10. רכוש קבוע ומקרקעין להשכרה: (המשך)

ב. מקרקעין להשכרה:

החל מיום 1 בינואר, 2007 מיישמות החברה וחברה מאוחדת את תקן חשבונאות מספר 16 - נדל"ן להשקעה, של המוסד לתקינה. התקן קובע כללים להכרה, למדידה ולגריעה של נדל"ן להשקעה והגילוי הנדרש בגינו.

נדל"ן להשקעה הינו נדל"ן (קרקע או מבנה, או שניהם) המוחזק על ידי הבעלים (מחכיר בחכירה תפעולית) או חוכר בחכירה מימונית לצורך הפקת דמי שכירות או לשם עליית ערך, או שניהם, ושלא לצורך שימוש בייצור או הספקת סחורות או שירותים או למטרות מנהלתיות, או מכירה במהלך העסקים הרגיל.

זכויות בנדל"ן המוחזקות על ידי חוכר בחכירה תפעולית ממינהל מקרקעי ישראל מסווגות כנדל"ן להשקעה. החברה יישמה לגביהן את מודל השווי ההוגן.

נדל"ן להשקעה נמדד לראשונה לפי העלות כולל עלויות רכישה המיוחסות ישירות. לאחר ההכרה הראשונית, נדל"ן להשקעה נמדד בשווי ההוגן המשקף את תנאי השוק במועד המאזן. רווחים או הפסדים הנובעים משינויים בשווי ההוגן של נדל"ן להשקעה, נזקפים בחברה לסעיף הכנסות מהשקעות בדוח עסקי ביטוח חיים. נדל"ן להשקעה אינו מופחת באופן שיטתי.

העברת נכס מרכוש קבוע לנדל"ן להשקעה מתבצעת כאשר יש שינוי בשימוש, כגון הפסקת שימוש בנכס על ידי הבעלים, הסכם שכירות תפעולית עם צד שלישי או השלמת הפיתוח של נדל"ן המיועד לשימוש כנדל"ן להשקעה.

העברת נכס מנדל"ן להשקעה לרכוש קבוע מתבצעת כאשר יש שינוי בשימוש, כגון התחלת שימוש בנכס על ידי הבעלים או התחלת פיתוח עם תכנון למכירת הנכס.

עלות הנכס המועבר מנדל"ן להשקעה לרכוש קבוע, או למלאי, היא השווי ההוגן במועד המעבר.

ההפרש בין השווי ההוגן לעלות הנכס שהועבר ממלאי לנדל"ן להשקעה נזקף לדוח רווח והפסד במועד המעבר, ואילו ההפרש בין השווי ההוגן לעלות נכס שהועבר מרכוש קבוע לנדל"ן להשקעה מטופל כהערכה מחדש בהתאם ל-IAS 16 ונזקף לקרן הון מהערכה מחדש.

לצורך קביעת השווי ההוגן של הנדל"ן להשקעה מתבססת החברה על הערכת שווי המבוצעת על ידי מעריכים חיצוניים בלתי תלויים שהינם מומחים בהערכות שווי של נדל"ן ובעלי הידע והניסיון הנדרשים.

החברה והחברה המאוחדת בחרו ליישם את מודל השווי ההוגן. כתוצאה מכך, ובהתאם להוראות המעבר של התקן, זקפו החברה והחברה המאוחדת את ההפרש בסך של כ- 6 מליוני ש"ח בין הערך בספרים של המקרקעין להשכרה לבין שוויו ההוגן ליום 1 בינואר, 2007 ליתרת העודפים באותו מועד, כנגד גידול מקביל בסעיף מקרקעין להשכרה. כמו כן, הוכרה התחייבות מסים נדחים בסך של כ- 1.3 מיליוני ש"ח כנגד יתרת העודפים לאותו מועד. מספרי ההשוואה לא הוצגו מחדש.

השווי ההוגן של המקרקעין להשכרה לתאריך המאזן נקבע בהתבסס על הערכת שמאי מקרקעין מוסמך מר יגאל אברהמוב.

באור 2: - כללי דיווח ומדיניות חשבונאית (המשך)

ט. הערכת נכסים והתחייבויות (המשך)

10. רכוש קבוע ומקרקעין להשכרה: (המשך)

ג. רכוש קבוע:

1) פריטי הרכוש הקבוע נכלו במאזן לפי העלות בניכוי פחת שנצבר ובניכוי הפחתות לירידת ערך באם נדרשו. עלות נכסים שהוקמו באופן עצמי כוללות עלות חומרים ושכר עבודה ישיר וכן כל עלות נוספת הניתנת לייחוס במישרין כדי להביא את הנכס למיקום ולמצב הדרושים כדי שיוכל לפעול באופן אליו התכוונה ההנהלה.

2) החל מיום 1 בינואר, 2007 מיישמות החברה והחברות המאוחדות את הוראות תקני חשבונאות מספר 27 – רכוש קבוע ומספר 28 – תיקון הוראות המעבר בתקן חשבונאות מספר 27 – רכוש קבוע של המוסד לתקינה.

פריטי הרכוש הקבוע מוצגים לפי העלות בתוספת עלויות רכישה ישירות, בניכוי הפסדים מירידת ערך שנצברו ובניכוי פחת שנצבר ואינם כוללים הוצאות לצורך תחזוקה שוטפת. עלויות מימון המתייחסות למימון רכישה או הקמה של רכוש קבוע עד להפעלה נכללות בעלות הרכוש. שיפורים ושכלולים נזקפים לעלות.

החברה והחברות המאוחדות בוחנות בכל תקופת דיווח את הצורך ברישום הפרשה לירידת ערך בהתאם להוראות תקן חשבונאות מספר 15 (ראה סעיף 12 להלן).

רכיבי פריט רכוש קבוע בעלי עלות משמעותית ביחס לסך העלות של הפריט, מופחתים בנפרד, לפי שיטת הרכיבים. הפחת מחושב לפי שיטת הפחת השווה בשיעורים שנתיים הנחשבים כמספיקים להפחתת הנכסים במשך תקופת השימוש המשוערת בהם.

ערך השייר ואורך החיים השימושיים של כל נכס נבחנים לפחות בכל סוף שנה והשינויים מטופלים כשינוי אומדן חשבונאי באופן של מכאן-ולהבא.

הפחתת הנכסים מופסקת כמוקדם מבין המועד בו הנכס מסווג כמוחזק למכירה לבין המועד שבו הנכס נגרע. נכס נגרע מהספרים במועד המכירה או כאשר לא צפויות עוד הטבות כלכליות מהשימוש בנכס. רווח או הפסד מגריעת הנכס (המחושב כהפרש בין התמורה נטו מהגריעה והעלות המופחתת בספרים) נכלל בדוח רווח והפסד בתקופה בה הנכס נגרע.

מעבר מרכוש קבוע לנדל"ן להשקעה מתבצע כאשר הבעלים מפנים את הנכס משימוש עצמי או כאשר מתחיל הסכם שכירות תפעולי חדש.

ליישום לראשונה של התקנים לא היתה השפעה מהותית על הדוחות הכספיים.

3) הפחת מחושב בשיעורים שנתיים שווים לאורך תקופת החיים השימושיים בנכס והינו כדלקמן:

	%
בנייני משרד (למעט מרכיב הקרקע)	4
מחשבים	25-33
כלי רכב	15
ציוד וריהוט משרדי	6-25
שיפורים במושכר	לאורך תקופת השכירות כולל תקופת האופציה

באור 2: - כללי דיווח ומדיניות חשבונאית (המשך)

ט. הערכת נכסים והתחייבויות (המשך)

11. נכסים בלתי מוחשיים:

החל מיום 1 בינואר, 2007 מיישמת החברה את תקן חשבונאות מספר 30 - נכסים בלתי מוחשיים (להלן - התקן), של המוסד לתקינה, אשר קובע את הטיפול החשבונאי, הכרה ומדידה ודרישות הגילוי בהקשר לנכסים בלתי מוחשיים.

נכס בלתי מוחשי הינו נכס לא כספי ניתן לזיהוי חסר מהות פיזית. הגדרת נכס בלתי מוחשי דורשת שנכס כאמור יהיה ניתן לזיהוי בכדי להפרידו מהמוניטין. קריטריון יכולת הזיהוי בהגדרה מתקיים כאשר יש עמידה באחד משני התנאים הבאים: הנכס ניתן להפרדה - ניתן להפריד אותו או לפצל אותו מהישות וניתן למכור אותו, להעביר אותו, להעניק רשיון לשימוש בו, להשכיר אותו או להחליפו, בנפרד או יחד עם חוזה קשור, נכס קשור או התחייבות קשורה; או, הנכס נובע מזכויות חוזיות או זכויות משפטיות אחרות, מבלי להתחשב אם זכויות אלה ניתנות להעברה או ניתנות להפרדה מהישות או מזכויות וממחויבויות אחרות.

נכסים בלתי מוחשיים הנרכשים בנפרד נמדדים עם ההכרה הראשונית לפי העלות בתוספת עלויות רכישה ישירות. נכסים בלתי מוחשיים הנרכשים בצירופי עסקים נכללים לפי השווי ההוגן במועד הרכישה. לאחר ההכרה הראשונית, נכסים בלתי מוחשים מוצגים על-פי עלותם בניכוי הפחתה מצטברת ובניכוי הפסדים מירידת ערך שנצברו. עלויות בגין נכסים בלתי מוחשיים אשר פותחו באופן פנימי, למעט עלויות פיתוח מהוונות, נזקפות לדוח רווח והפסד בעת התהוותן.

על-פי הערכת הנהלת החברה לנכסים הבלתי מוחשיים אורך חיים מוגדר. הנכסים מופחתים על פני אורך החיים הכלכליים השימושיים שלהם ונבחנת לגביהם ירידת ערך כאשר קיימים סימנים המצביעים על כך שקיימת ירידת ערך בנכס בלתי מוחשי. תקופת ההפחתה ושיטת ההפחתה בגין נכס בלתי מוחשי עם אורך חיים שימושיים מוגדר נבחנות לפחות אחת לשנה. שינוי באורך החיים השימושיים או בדפוס הצריכה הצפוי של ההטבות הכלכליות הצפויות לנבוע מהנכס יטופלו כשינוי תקופת או שיטת ההפחתה, וידווחו כשינוי באומדן חשבונאי. הוצאות ההפחתה בגין נכסים בלתי מוחשיים עם אורך חיים שימושיים מוגדר נזקפים לדוח רווח והפסד ולדוחות עסקי ביטוח חיים וביטוח כללי.

אורך החיים השימושיים של נכסים בלתי מוחשיים הינו כדלקמן:

	שנים
קשרי לקוחות וסוכנים	5-10
שם מסחרי	6
תיקי לקוחות	5-20
תוכנות	4-8
תיקי ביטוח	10

א. תיקי לקוחות/ שם מסחרי/ קשרי לקוחות

1. בהתאם לתקן חשבונאות מספר 20 (מתוקן) יוחס עודף עלות ההשקעה שנוצר ברכישתה של מבטחים חברה מנהלת של קרנות פנסיה (להלן – מבטחים פנסיה) לתיק הלקוחות הקיים ולדמי ניהול עתידיים.

2. בהתאם לתקן חשבונאות מספר 20 (מתוקן) יוחס חלק מעודף עלות הרכישה של ההשקעה בשומרה ביטוח לנכסים בלתי מוחשיים מזוהים כגון – שם מסחרי, קשרי סוכנים וקשרי לקוחות.

באור 2: - כללי דיווח ומדיניות חשבונאית (המשך)

ט. הערכת נכסים והתחייבויות (המשך)

11. נכסים בלתי מוחשיים:

ב. מוניטין

1. א. חלק מעלות הרכישה של מבטחים פנסיה יוחס למוניטין שנוצר לחברה בעקבות רכישת חברה זו כתוצאה מהסינרגיה בין תחום הביטוח לתחום הפנסיה ולתיקי ביטוח חיים שיתווספו למצבת תיקי הביטוח של החברה.

עד ליום 31 בדצמבר, 2005 הופחת מוניטין זה בשיעור שנתי של 5%. בעקבות כניסתו לתוקף של תקן חשבונאות מספר 20 (מתוקן) של המוסד לתקינה הופסקה הפחתתו.

יתרת המוניטין הבלתי מופחת נכון ל-31 בדצמבר, 2007 עמדה על סך של כ-384.9 מליוני ש"ח. סכום ההפחתה השנתי של המוניטין כאמור אשר הפחתתו הופסקה ביום 1 בינואר, 2006 הסתכם בסך של כ-20.5 מליוני ש"ח.

במספרי ההשוואה לשנת 2005, סווגו מחדש הוצאות הפחתת המוניטין כאמור מדוחות עסקי ביטוח חיים לדוחות רווח והפסד.

ב. חלק מעלות רכישת שומרה ביטוח [ראה גם באור 6(א)(2)] יוחס למוניטין, יתרת המוניטין מסתכמת לסך של כ-14 מליוני ש"ח.

2. ירידת ערך של מוניטין בגין חברות מאוחדות נבחנת אחת לשנה בהתאם לתקן חשבונאות מספר 15 (ראה סעיף 12 להלן).

ג. תוכנות

נכסי חברות הקבוצה כוללים מערכות מחשב המורכבות מחומרה ותוכנות. תוכנות המהוות חלק אינטגרלי מחומרה, אשר אינה יכולה לפעול ללא התוכנות המותקנות עליה, מסווגות כרכוש קבוע. לעומת זאת, רשיונות לתוכנות העומדות בפני עצמן ומוסיפות פונקציונליות נוספת לחומרה, מסווגים כנכסים בלתי מוחשיים. התוכנות מופחתות לפי שיטת הקו הישר על פני אומדן תקופת אורך החיים השימושיים הנעה בין 4 שנים ל-8 שנים.

כתוצאה מיישום לראשונה של הוראות התקן:

החברה והחברות המאוחדות סיווגו מחדש תוכנות מחשב בסך של כ- 110.6 מיליוני ש"ח, ליום 31 בדצמבר, 2006 שנכללו במסגרת סעיף הרכוש הקבוע והציגו אותן במסגרת סעיף נכסים בלתי מוחשיים.

12. ירידת ערך נכסים:

החברה והחברות המאוחדות מיישמות את תקן חשבונאות מספר 15 "ירידת ערך נכסים" (להלן - התקן). התקן חל על כל הנכסים במאזן למעט, נכסים הנובעים מהטבות לעובדים, נכסי מסים נדחים ונכסים פיננסיים. בהתאם לתקן זה, כאשר מתקיים סימן כלשהו המצביע על ירידת ערך של נכס בוחנות החברה והחברות המאוחדות האם חלה ירידת ערך של הנכס על-ידי השוואת ערכו הפנקסני של הנכס לסכום בר-ההשבה שלו. סכום בר-השבה הינו הגבוה מבין מחיר המכירה נטו של הנכס לבין שווי השימוש שלו הנקבע על-פי הערך הנוכחי של אומדן תזרימי המזומנים העתידיים הצפויים לנבוע מהשימוש בנכס ומימושו בתום חייו. במידה שערכו של הנכס בספרים עולה על סכום בר-ההשבה שלו, החברה והחברות המאוחדות מכירות בהפסד מירידת ערך בגובה ההפרש בין ערכו הפנקסני של הנכס לסכום בר-ההשבה שלו. הפסד מירידת ערך שהוכר מבוטל רק אם חלו שינויים באומדנים ששימשו בקביעת סכום בר-ההשבה של הנכס במועד ההכרה בהפסד מירידת ערך.

החברה והחברות המאוחדות בוחנות ירידת ערך בנפרד לכל יחידה מניבה מזומנים אחרת. בבחינת ירידת הערך מובאים בחשבון נכסים משותפים הקשורים ליחידות מניבות המזומנים האחרות, וכן הוצאות עקיפות המיוחסות במישרין או שניתן להקצותן באופן סביר ועקבי ליחידות אחרות.

באור 2: - כללי דיווח ומדיניות חשבונאית (המשך)

י. התחייבויות בשל סיום יחסי עובד מעביד ודמי חופשה

ההתחייבויות בשל סיום יחסי עובד-מעביד הכוללות התחייבויות לפי דין, הסכם, נוהג וציפיות ההנהלה מכוסות במלואן על ידי פוליסות ביטוח מנהלים (במרביתן של החברה), הפקדות בקופות גמל, בתוספת רווחים שנצברו וכן על ידי הפרשה משלימה הכלולה בהתחייבויות לזמן ארוך.

ההתחייבות לדמי חופשה מכוסה במלואה על ידי הפרשה הכלולה בסעיף זכאים ויתרות זכות.

יא. הוצאות הנהלה וכלליות והכנסות מהשקעות

1) הוצאות הנהלה וכלליות נזקפות לדוחות עסקי הביטוח ולדוחות הרווח וההפסד על-פי שיטת חלוקה המבוססת על ייחוס ספציפי של הוצאות ישירות והקצאת ההוצאות האחרות על בסיס יחס התפלגות השכר ושטחי המשרדים. זקיפת ההוצאות בין ענפי הביטוח הכללי מבוססת על מודל המתחשב בהיקפי תפוקה ותביעות אשר אושר על-ידי המפקח.

2) הכנסות מהשקעות נזקפות לדוחות רווח והפסד ולדוחות עסקי ביטוח כללי, בהתאמה להשקעות המוחזקות כנגד התחייבויות בביטוח כללי וכנגד הון ועודפים של החברה וחברת הביטוח המאוחדת שהיו במהלך השנה.

יב. הפרשה לחובות מסופקים

1. בגין פרמיות לגביה:
מחושבת הפרשה כללית בהתאם לגיל החוב, ובנוסף מתבצעות גם הפרשות ספציפיות.

2. בגין הלוואות וחובות אחרים:
ההפרשה מחושבת באופן ספציפי בגין חובות שלדעת ההנהלה גבייתם מוטלת בספק.

3. בגין חובות מבטחי משנה:
ראה סעיף ח(2) לעיל.

יג. מסים על ההכנסה ומסים נדחים

1. החל מיום 1 בינואר, 2005 חברות הקבוצה מיישמות את תקן חשבונאות מספר 19 - מסים על ההכנסה (להלן - התקן), של המוסד לתקינה. התקן קובע את כללי ההכרה, המדידה, ההצגה והגילוי לגבי מסים על ההכנסה ומסים נדחים בדוחות הכספיים.

2. חברות הקבוצה, מבצעות ייחוס מסים בגין הפרשים זמניים (Temporary Differences) שהינם הפרשים בין ערכם לצרכי מס של נכסים והתחייבויות לבין ערכם הפנקסני במאזן. ייחוס המסים כאמור מתבצע בגין הפרשים הנוגעים לנכסים שהפחתתם מותרת בניכוי לצרכי מס, כגון: הוצאות רכישה נדחות בביטוח חיים, רכוש קבוע, הערכה מחדש של מקרקעין והפרשים זמניים שוטפים אחרים.

3. יתרות המסים הנדחים מחושבות לפי שיעור המס הצפוי לחול כאשר מסים אלה ייזקפו לדוח רווח והפסד או להון העצמי, בהתבסס על חוקי המס אשר היו בתוקף בתאריך המאזן. סכום המסים הנדחים בדוח רווח והפסד מבטא את השינויים ביתרות הנ"ל בשנת הדוח.

4. בחישוב המסים הנדחים לא הובאו בחשבון המסים שהיו חלים במקרה של מימוש ההשקעות בחברות מאוחדות אשר מכירתן אינה צפויה בעתיד הנראה לעין.

5. מסים נדחים בשל הפרשים זמניים שוטפים נכללו בסעיף חייבים ויתרות חובה או בסעיף זכאים ויתרות זכות.

מסים נדחים בשל הפרשים ארוכי טווח נכללו בסעיף רכוש אחר או התחייבות לזמן ארוך למסים נדחים.

6. הטבות מס בגין הענקות של מכשירים הוניים לעובדים, שלא הוכרה בגינם הוצאה בדוחות הכספיים, נזקפו לקרן הון בתקופה בה הותר הניכוי לצרכי מס, וזאת בהתאם להבהרה מספר 7 של המוסד לתקינה.

באור 2: - כללי דיווח ומדיניות חשבונאית (המשך)

יד. קרנות הון

כוללות קרנות הון שנוצרו כתוצאה מפעולות בין תאגיד לבעל שליטה בו, ראה סעיף טז' להלן.

טו. דיבידנד שהוכרז

דיבידנד שהוכרז לאחר תאריך המאזן ולפני אישור הדוחות הכספיים, אינו נרשם כהתחייבות בדוחות הכספיים ומוצג בנפרד במסגרת דוח על השינויים בהון העצמי.

טז. הצגת פעולות בין תאגיד לבעל שליטה בו

עד 31 בדצמבר, 2006 עסקאות בין החברה והחברות המוחזקות שלה לבין בעלי השליטה בה הוצגו בהתאם לתקנות ניירות ערך (הצגת פעולות בין תאגיד לבין בעל שליטה בו בדוחות הכספיים), התשנ"ו-1996.

החל מיום 1 בינואר, 2007 החברה והחברות המוחזקות שלה מיישמות את תקן חשבונאות מספר 23 (להלן - התקן), הקובע את הטיפול החשבונאי בעסקאות בין ישות לבין בעל השליטה בה. התקן חל על עסקאות, בין היתר, של העברת נכסים, נטילת התחייבות, שיפוי או וויתור והלוואות בין חברה לבין בעל השליטה בה ובין חברות תחת אותה שליטה שמבוצעות לאחר 1 בינואר, 2007 וכן על הלוואה שניתנה או שהתקבלה מבעל השליטה לפני 1 בינואר, 2007.

התקן קובע כי נכסים והתחייבויות שלגביהם בוצעה עסקה בין חברה לבין בעל השליטה בה או בין חברות תחת אותה שליטה יוכרו במועד העסקה לפי שווי הוגן. ההפרש בין השווי ההוגן לבין התמורה שנקבעה בעסקה ייזקף להון העצמי, בניכוי השפעת המס. הפרש בחובה מהווה במהותו דיבידנד ולכן מקטין את יתרת העודפים. הפרש בזכות מהווה במהותו השקעת בעלים ולכן יוצג בסעיף נפרד בהון העצמי שייקרא "קרן הון מעסקה עם בעל שליטה".

כאשר החברה אינה בבעלות מלאה של בעל השליטה, חלק המיעוט בהפרש בין בחובה ובין בזכות, ייזקף לסעיף חלק המיעוט בדוח רווח והפסד.

הסכום שנזקף להון העצמי לא ייזקף לדוח רווח והפסד, גם אם בתקופות מאוחרות יותר הפריטים שהיוו נשוא העסקאות נגרעו מהדוחות הכספיים.

הלוואה שלא נקבע לה מועד פרעון תיחשב כאילו ניתנה או התקבלה לתקופה של שנה אחת, משמע שוויה ההוגן ייקבע מדי שנה על-פי הערך הנוכחי של תזרימי המזומנים הצפויים מההלוואה, מהוון לפי שיעור הריבית של החברה לכל שנה.

כתוצאה מיישום לראשונה של הוראות התקן:

לחברה הלוואה שהתקבלה מהחברה האם בחודש יולי, 2007, אשר לא נקבע לה מועד פרעון [ראה באור 20]. לתאריך הדוח מוצגת ההלוואה בערכה הנוכחי. כתוצאה מכך, הוקטנה יתרת העודפים בסכום של כ- 6.7 מיליוני ש"ח (לאחר השפעת המס) כנגד גידול מקביל ביתרת ההלוואה מהחברה האם באותו מועד.

יז. רווח למניה

החל מיום 1 בינואר, 2006 (מועד התחילה) החברה מיישמת את תקן חשבונאות מספר 21 – רווח למניה (להלן – התקן) של המוסד לתקינה. התקן קובע את העקרונות לחישוב והצגה של רווח (הפסד) למניה בדוחות הכספיים ומחליף את גילוי דעת 55 של לשכת רואי חשבון בישראל בנושא.

הרווח למניה מחושב לפי מספר המניות הרגילות. ברווח הבסיסי למניה ייכללו רק מניות אשר קיימות בפועל במהלך התקופה וניירות ערך המירים נכללים רק בחישוב הרווח המדולל למניה. בנוסף, ניירות ערך המירים שהומרו במהלך התקופה, נכללים ברווח המדולל למניה רק עד למועד ההמרה, ומאותו מועד ייכללו ברווח הבסיסי למניה. כתבי אופציה ואגרות חוב להמרה נכללים ברווח המדולל כאשר מימושם יגרום להנפקת מניות בתמורה הנמוכה ממחיר השוק של המניות. חלקה של החברה ברווחי חברות מוחזקות מחושב לפי חלקה ברווח למניה של אותן חברות מוחזקות מוכפל במספר המניות שבידי החברה.

באור 2: - כללי דיווח ומדיניות חשבונאית (המשך)

יח. פרוט הנכסים וההתחייבויות

הנכסים וההתחייבויות של החברה הנכללים בפירוט הנכסים וההתחייבויות משקפים את הדיווח שלה למפקח הנערך בהתאם לתקנות דרכי השקעה.

על-פי חוק הפיקוח ותקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (דרכי הפרדת חשבונות ונכסים של מבטח בביטוח חיים), התשמ"ד- 1984 (להלן - תקנות הפרדת חשבונות) על מבטח להחזיק בנפרד את נכסיו בביטוח חיים ולנהל מערכת חשבונות נפרדת לנכסיו ולהתחייבויותיו שבביטוח חיים.

הנכסים וההתחייבויות בביטוח חיים נכללים בפירוט הנכסים וההתחייבויות בהתבסס על מערכת החשבונות הנפרדת המתנהלת על ידי החברה בהתאם לתקנות הפרדת חשבונות.

לעומת זאת, לא חלה חובה על מבטח להחזיק בנפרד נכסים החופפים להתחייבויותיו בביטוח כללי מאלו החופפים להונו העצמי וליתר התחייבויותיו, ואין הוא חייב לנהל לגביהם מערכות חשבונות נפרדות.

תקנות דרכי השקעה קובעות מגבלות באשר ליחס שבין נכסים מסויימים לבין התחייבויות המבטח (לרבות הונו העצמי) אולם, אין כללים לייחוס נכסי המבטח כנגד התחייבויותיו הביטוחיות בביטוח כללי וכנגד הונו העצמי והתחייבויותיו האחרות, כל עוד השקעותיו הכוללות הינן במסגרת התקנות כאמור.

יט. עסקאות תשלום מבוסס מניות

מנכ"ל החברה זכאי להטבות בדרך של תשלום מבוסס מניות המסולק במניות (להלן: עסקה המסולקת בהון). על-פי תקן חשבונאות מספר 24 של המוסד לתקינה, יש להכיר בעסקה המסולקת בהון רק על הענקות שבוצעו לאחר ה-15 במרס, 2005 אך טרם הבשילו עד ליום 1 בינואר, 2006. לאור תנאי ההתקשרות עם מנכ"ל החברה, [ראה באור 25(ג)], תקן חשבונאות מספר 24 לא חל על העיסקה האמורה ולפיכך אין השפעה על הדוחות הכספיים.

כ. הוצאות הנפקת כתבי התחייבות נדחים

הוצאות הנפקת כתבי התחייבות נדחים מופחתות מיתרת כתבי התחייבות נדחים ומובאות בחשבון בחישוב הריבית האפקטיבית של כתבי ההתחייבויות הנדחים, זאת בהתאם להוראות תקן חשבונאות מספר 22 של המוסד לתקינה. הוצאות ההנפקה מופחתות לפי שיטת הריבית האפקטיבית על פני התקופה ממועד הנפקת כתב ההתחייבות ועד למועד פדיונם.

כא. סווג מחדש

נתונים מסוימים שפורסמו בעבר בדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר, 2006 ולשנים שהסתיימו בימים 31 בדצמבר, 2005 ו-2006, סווגו מחדש על מנת להתאימם לתקני חשבונאות חדשים ולאופן ההצגה הנוכחי בדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר, 2007.

כב. גילוי על השפעת תקן חשבונאות חדש בתקופה שלפני יישומו

תקן חשבונאות מספר 29 – אימוץ תקני דיווח כספי בינלאומיים (IFRS)

בחודש יולי 2006 פרסם המוסד לתקינה את תקן חשבונאות מספר 29 "אימוץ תקני דיווח כספי בינלאומיים ("IFRS") (להלן - תקן 29).

תקני דיווח כספי בינלאומיים (להלן - תקני IFRS) הינם תקנים והבהרות שאומצו על ידי הוועדה לתקני חשבונאות בינלאומיים הכוללים:

א) תקני דיווח כספי בינלאומיים (IFRS).
ב) תקני חשבונאות בינלאומיים (IAS).
ג) הבהרות שנקבעו על ידי הוועדה לפרשנויות של תקני דיווח כספי בינלאומיים (IFRIC), או על ידי הוועדה שקדמה לה, לפרשנויות של תקני חשבונאות בינלאומיים (SIC).

בחודש מאי, 2007 פרסם המפקח חוזר, המחיל את תקני ה- IFRS על הגופים המוסדיים וביניהם חברות הביטוח.

באור 2: - כללי דיווח ומדיניות חשבונאית (המשך)

כב. גילוי על השפעת תקן חשבונאות חדש בתקופה שלפני יישומו (המשך)

תקן חשבונאות מספר 29 – אימוץ תקני דיווח כספי בינלאומיים (IFRS) (המשך)

החברה תדווח לראשונה על מצבה הכספי ותוצאות פעולותיה לפי תקני IFRS, בדוחות כספיים ביניים ליום 31 במרס, 2008, כאשר מועד המעבר ליישום לראשונה של תקני IFRS הינו 1 בינואר, 2007 (להלן - מועד המעבר). לצורך המעבר תיישם החברה את הוראות תקן דיווח כספי בינלאומי 1 IFRS "אימוץ לראשונה של תקני IFRS" (להלן - IFRS 1).

על פי הוראות תקן 29 והבהרה של רשות ניירות ערך (FAQ 6) מציגה החברה מאזן פתיחה ליום 1 בינואר, 2007, מאזן ליום 31 בדצמבר, 2007 ודוח רווח והפסד לשנה שהסתיימה באותו תאריך, כאשר הם ערוכים בהתאם לתקני IFRS. כמו כן, מציגה החברה התאמות בין דיווח לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל לדיווח לפי תקני IFRS, למועד המעבר, ליום 31 בדצמבר, 2007 ולשנה שהסתיימה באותו תאריך, כמפורט בבאור 31.

כג. חברה שאוחדה לראשונה

1. בדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר,2007 אוחדו לראשונה הדוחות הכספיים של שומרה ביטוח אשר נרכשה בחודש דצמבר, 2007. לאור זאת, אוחד מאזן שומרה ביטוח ליום 31 בדצמבר, 2007 בלבד.

2. להלן נתונים תמציתיים מתוך הדוחות הכספיים של שומרה ביטוח כפי שנכללו בדוחות הכספיים המאוחדים:

	ליום 31 בדצמבר 2007 אלפי ש"ח מדווחים
במאזן	
התחייבויות בגין עתודות ביטוח ותביעות תלויות, בשייר	508,692
סכום הנכסים האחרים	652,090
סכום ההתחייבויות האחרות	66,675
נכסים בלתי מוחשיים שנוצרו ברכישה	117,449
בניכוי המס המתייחס	(36,285)

באור 3: - ניירות ערך

	מאוחד		החברה	
	31 בדצמבר			
	2007	2006	2007	2006
	אלפי ש"ח מדווחים			
א. להלן ההרכב:				
אגרות חוב-				
אגרות חוב ממשלתיות -				
בלתי סחירות				
צמודות למדד	2,340,839	2,360,762	2,340,839	2,360,762
סחירות - בישראל				
צמודות למדד	1,109,740	1,033,169	1,020,805	923,675
לא צמודות	719,487	949,950	581,849	890,338
סחירות - בחו"ל				
נסחרות במטבע חוץ	21,916	22,936	21,916	22,936
אגרות חוב אחרות -				
סחירות - בישראל				
צמודות למדד	2,275,169	1,237,372	2,114,642	1,230,624
צמודות או נקובות במטבע חוץ	75,804	48,679	41,687	46,558
בלתי צמודות	172,906	44,636	120,573	44,636
ניתנות להמרה	68,684	68,379	68,646	68,379
ניתנות להמרה צמודות או נקובות במטבע חוץ	14,399	15,502	14,399	15,502
סחירות - בחו"ל				
נסחרות במטבע חוץ	266,189	201,595	262,511	201,595
ניתנות להמרה	17,605	21,440	17,605	21,440
בלתי סחירות - בישראל				
צמודות למדד	2,653,194	2,010,772	2,582,875	2,010,772
צמודות או נקובות במטבע חוץ	40,946	52,557	38,889	52,557
בלתי צמודות	120,303	62,425	106,284	62,425
ניתנות להמרה	8,479	28,455	8,479	28,455
בלתי סחירות - בחו"ל				
במטבע חוץ	166,593	102,744	166,593	102,744
סך-הכל אגרות חוב	10,072,253	8,261,373	9,508,592	8,083,398
ניירות ערך אחרים -				
מניות סחירות בישראל	1,996,479	1,715,299	1,975,093	1,707,982
מניות סחירות בחו"ל	861,151	809,017	836,136	809,017
מניות בלתי סחירות בישראל	23,636	14,645	6,343	14,645
מניות בלתי סחירות בחו"ל	(15,349)	1,251	23,636	1,251
אופציות סחירות בישראל	(6)	-	(12,349)	-
אופציות סחירות בחו"ל	7,643	-	(6)	-
אופציות לא סחירות בישראל	128	-	128	-
כתבי אופציה סחירים בישראל	-	8,159	7,593	8,130
כתבי אופציה סחירים בחו"ל	-	(1,920)	-	(1,920)
כתבי אופציה בלתי סחירים בישראל	5,756	12,818	5,756	12,818
כתבי אופציה בלתי סחירים בחו"ל	423	-	423	-
קרנות נאמנות בישראל	19,969	-	18,952	-
קרנות נאמנות בחו"ל	32,249	77,727	32,249	77,727
קרנות השקעה בישראל	121,209	58,274	121,209	58,274
קרנות השקעה בחו"ל	167,110	57,128	161,784	57,128
תעודות סל ומכשירים עוקבי מדדים בישראל	65,100	-	63,157	-
תעודות סל ומכשירים עוקבי מדדים בחו"ל	67,729	29,659	62,721	29,659
סך-הכל ניירות ערך *)	13,412,823	11,043,430	12,811,417	10,858,109
ב. סכום החשיפה נטו לנכס הבסיס המוצג במונחי דלתא של העסקאות שנעשו לתאריך המאזן	238,749	215,141	238,749	215,141
מזה בגין נכסים החופפים להתחייבויות בגין פוליסות משתתפות ברווחי השקעות	224,505	185,610	224,505	185,610
	14,244	29,531	14,244	29,531
*) כולל ניירות ערך בלתי סחירים המוחזקים כנגד התחייבויות בגין פוליסות משתתפות ברווחי השקעה שנכללו בדוחות הכספיים לפי שווי הוגן [באור 2(ט)]:				
הערך לפי תנאי ההתקשרות	2,359,547	1,662,434	2,359,547	1,662,434
התאמה לשווי הוגן	22,901	52,821	22,901	52,821
	2,382,448	1,715,255	2,382,448	1,715,255

באור 4: - הלוואות

	31 בדצמבר		31 בדצמבר
	2007		2006
	אלפי ש"ח מדווחים		
א. חלוקה לפי בטחונות:	מאוחד	החברה	מאוחד והחברה
כנגד פוליסות ביטוח חיים	250,485	250,425	254,320
אחרות: *)			
במשכנתאות על מקרקעין או בהתחייבויות לרישום משכנתא	285,306	284,683	370,990
לחברות מדורגות:			
בשעבוד מניות וזכויות	417,677	417,677	199,842
מדורגות אחרות	14,180	14,180	15,206
בערבויות בנקאיות	120,603	67,395	63,454
בשעבוד כלי רכב	2,175	2,122	1,628
בבטחונות אחרים וללא בטחונות **)	220,373	218,241	124,330
סך-הכל הלוואות אחרות	1,060,314	1,004,298	775,450
סך-הכל הלוואות	1,310,799	1,254,723	1,029,770
הפרשות לחובות מסופקים שנוכו מהלוואות הנ"ל	30,063	29,730	6,860

*) חלק מהלוואות אלו מדורגות בדירוג פנימי. להלוואות שניתנו במסגרת תיק המשתתף ברווחים משמש הדירוג הפנימי לקביעת ריבית ההיוון על פי כללי שערי ריבית (ראה באור 2(ט)(8) לעיל).

**) כולל הלוואות לסוכנים מובטחות בשעבוד עמלות ובשטרות לבטחון.

ב. חלוקה לפי בסיסי הצמדה, שיעורי הריבית הממוצעת ומשך החיים הממוצע:

	שיעורי הריבית הנקובה הממוצעת	משך החיים הממוצע	אלפי ש"ח מדווחים
	%	שנים	
		מאוחד	
ליום 31 בדצמבר, 2007:			
צמודות למדד	6.20	3.5	1,068,049
צמודות לדולר	5.50	1.6	26,448
בלתי צמודות (בעיקר בכרטיסי אשראי ללא ריבית)	3.16	1.2	216,302
			1,310,799 *)

	שיעורי הריבית הנקובה הממוצעת	משך החיים הממוצע	אלפי ש"ח מדווחים
	%	שנים	
		החברה	
ליום 31 בדצמבר, 2007:			
צמודות למדד	6.20	3.5	1,065,901
צמודות לדולר	5.50	1.6	26,448
בלתי צמודות (בעיקר בכרטיסי אשראי ללא ריבית)	4.17	1.4	162,374
			1,254,723 *)

	שיעורי הריבית הנקובה הממוצעת	משך החיים הממוצע	אלפי ש"ח מדווחים
	%	שנים	
		מאוחד והחברה	
ליום 31 בדצמבר, 2006:			
צמודות למדד	6.39	4.1	901,202
צמודות לדולר	7.67	2.6	34,606
בלתי צמודות (בעיקר בכרטיסי אשראי ללא ריבית)	2.56	0.9	93,962
			1,029,770 *)

באור 4: - הלוואות (המשך)

ב. חלוקה לפי בסיסי הצמדה, שיעורי הריבית הממוצעת ומשך החיים הממוצע:

	מאוחד והחברה	
	31 בדצמבר	
	2007	2006
	אלפי ש"ח מדווחים	
*) כולל הלוואות המוחזקות כנגד פוליסות משתתפות ברווחי השקעה שנכללו בדוחות הכספיים לפי שווי הוגן [באור 2(ט)]:		
לפי תנאי ההתקשרות	632,175	544,013
התאמה לשווי הוגן	8,221	12,045
	640,396	566,058

ג. להלן פרטים נוספים בהתאם לתקנות דין וחשבון בגין הלוואות שהעמידה החברה לגורם אחד בסכום כולל העולה על 11 מיליון ש"ח:

1. יתרות ליום 31 בדצמבר, 2007

מאוחד והחברה						
גורם	מספר הלוואות	בטחונות	משך חיים ממוצע	שיעורי הריבית הנקובה הממוצעת	בסיס הצמדה	יתרת ההלוואות
			שנים	%		אלפי ש"ח מדווחים
1)	2	דירוג	4.62	7.50	מדד	11,131
2)	4	מניות *)	4.25	13.50	מדד	81,262
3)	2	נדל"ן	1.50	6.63	מדד	2,313
	2	נדל"ן	4.58	6.63	מדד	14,018
4)	4	דירוג + שעבוד זכויות	9.45	4.78	מדד	108,985
5)	2	נדל"ן	4.25	5.85	מדד	36,047
6)	2	נדל"ן	7.08	5.90	מדד	12,759
7)	3	נדל"ן	3.50	7.95	דולר	18,602
8)	4	שעבוד זכויות	0.38	6.75	לא צמוד	15,648
	1	שעבוד זכויות	0.17	7.75	לא צמוד	3,022
	4	שעבוד זכויות	0.38	6.99	דולר	3,144
9)	1	מניות	2.75	8.25	לא צמוד	30,121
10)	3	מניות	4.17	8.60	מדד	25,537
11)	1	מניות	1.83	6.00	מדד	1,301
	1	מניות	2.25	6.00	מדד	9,395
	2	מניות	1.25	7.25	לא צמוד	20,664
12)	8	דירוג + שעבוד זכויות	3.54	5.02	מדד	104,840
13)	2	דירוג + שעבוד זכויות	11.56	4.70	מדד	12,467
						511,256

*) שעבוד מדרגה שנייה וללא זכות חזרה בדירוג -BB.

באור 4: - הלוואות (המשך)

ג. להלן פרטים נוספים בהתאם לתקנות דין וחשבון בגין הלוואות שהעמידה החברה לגורם אחד בסכום כולל העולה על 11 מליון ש"ח: (המשך)

2. יתרות ליום 31 בדצמבר, 2006

מאוחד והחברה

גורם	מספר הלוואות	בטחונות	משך חיים ממוצע	שיעורי הריבית הנקובה הממוצעת	בסיס הצמדה	יתרת ההלוואות
			שנים	%		אלפי ש"ח מדווחים
1)	2	דירוג	5.32	7.50	מדד	11,320
2)	4	מניות *)	4.59	13.50	מדד	71,789
3)	4	נדל"ן	5.50	6.63	מדד	16,454
4)	4	דירוג ושעבוד זכויות	10.07	5.00	מדד	108,022
5)	2	נדל"ן	4.00	5.85	מדד	38,102
6)	2	נדל"ן	7.58	5.90	מדד	12,894
7)	3	נדל"ן	4.00	8.37	דולר	20,160
8)	7	שעבוד זכויות	0.42	7.25	לא צמוד	14,111
	4	שעבוד זכויות	0.42	7.55	דולר	5,670
						298,522

*) שעבוד מדרגה שניה וללא זכות חזרה ובדירוג - BB.

באור 5: - פקדונות בבנקים

חלוקה לפי בסיסי הצמדה, שיעורי הריבית הממוצעת ומשך החיים הממוצע:

	בסיס הצמדה	שיעורי הריבית הנקובה הממוצעת	משך החיים הממוצע	אלפי ש"ח מדווחים *)
		%	שנים	
ליום 31 בדצמבר, 2007 - מאוחד	מדד	5.28	5.27	1,246,523
	לירה שטרלינג	5.00	0.35	17,741
	לא צמוד	4.10	0.45	3,168
				1,267,432
ליום 31 בדצמבר, 2007 - החברה	מדד	5.28	5.30	1,232,958
ליום 31 בדצמבר, 2006 – מאוחד והחברה	מדד	5.27	5.54	1,319,970

	31 בדצמבר	
	2007	2006
	אלפי ש"ח מדווחים	
	מאוחד והחברה	
*)כולל פקדונות המוחזקים כנגד פוליסות משתתפות ברווחי השקעה שנכללו בדוחות הכספיים לפי שווי הוגן [באור 2(ט)]:		
לפי תנאי ההתקשרות	539,245	681,293
התאמה לשווי הוגן	21,561	24,428
	560,806	705,721

באור 6: - <u>השקעה בחברות מאוחדות</u>

א. פירוט שיעורי החזקה:

	הערה	שיעורי החזקה בהון המונפק, ברווחים ובזכויות ההצבעה באחוזים	
		31 בדצמבר	
		2007	2006
מוחזקות ישירות על-ידי החברה:			
מנורה מבטחים פנסיה בע"מ - חברה מנהלת (להלן - מבטחים פנסיה)	(1)	100	100
שומרה חברה לביטוח בע"מ (להלן – שומרה ביטוח)	(2)	100	-
מנורה מבטחים גיוס הון בע"מ (להלן - מנורה גיוס הון)	(3)	100	-
אורות סוכנות לביטוח חיים (2005) בע"מ (להלן - אורות)	(4)	80	80
מוחזקות על-ידי שומרה ביטוח:			
סיני מורשי חיתום סוכנות לביטוח (1989) בע"מ (להלן – סיני מורשי חיתום)	(2)	100	-
סיני סוכנות לביטוח בע"מ (להלן – סיני סוכנות לביטוח)	(2)	100	-
שומרה נדל"ן בע"מ (להלן – שומרה נדל"ן)	(2)	100	-

(1) בחודש ספטמבר, 2004 זכתה החברה במכרז לרכישת מלוא השליטה במבטחים פנסיה. העסקה הושלמה בחודש אוקטובר, 2004. למבטחים פנסיה רשיון לעסוק בביטוח פנסיוני ואישור קופת גמל לקצבה.

מבטחים פנסיה מנהלת שתי קרנות פנסיה מסוג קרן תשואה. כמו כן, עד לחודש ספטמבר 2005 החזיקה מבטחים פנסיה במלוא המניות של מבטחים גמל. בחודש ספטמבר 2005 מכרה מבטחים פנסיה את הבעלות על מבטחים גמל לחברה קשורה – מנורה מבטחים פיננסים בע"מ (להלן – מנורה פיננסים). החל מאותו מועד מבטחים גמל הינה בבעלות מלאה של מנורה פיננסים.

(2) ביום 9 באוגוסט, 2007 חתמה החברה על הסכם עם סיני החזקות ביטוח (1993) בע"מ לרכישת 100% ממניות שומרה ביטוח, שהינה מבטח מורשה כדין, הפועל בתחומי הביטוח הכללי, ואשר בבעלותה שתי חברות נוספות: סיני סוכנות לביטוח ושומרה נדל"ן, וזאת כנגד תמורה כוללת של כ-147 מיליוני ש"ח, וכן לרכישת 100% ממניות סיני מורשי חיתום, בתמורה להזרמה של כ- 9.7 מיליוני ש"ח לסיני מורשי חיתום, לצורך החזר הלוואות בעלים. ביום 16 בדצמבר, 2007, ולאחר שהתקיימו מלוא התנאים המתלים, ובכלל זה קבלת אישור הממונה על ההגבלים העסקיים וקבלת אישור היתר שליטה מהמפקח, הושלמה העסקה. ביום 27 בדצמבר, 2007 העבירה החברה את מלוא החזקותיה בסיני מורשי חיתום לשומרה ביטוח תמורת ערכן הנקוב.

(3) מנורה גיוס הון הוקמה בחודש פברואר, 2007. תחום פעילותה היחיד הינו גיוס מקורות בישראל עבור החברה באמצעות הנפקות (ציבוריות ופרטיות) של אגרות חוב ותעודות התחייבות.

ביום 3 במאי, 2007 פרסמה מנורה גיוס הון תשקיף הנפקה לציבור של עד 200 מליון תעודות התחייבות בנות 1 ש"ח ע.נ. כל אחת. ביום 13 במאי, 2007 השלימה מנורה גיוס הון הנפקה לציבור של מלוא הכמות המוצעת של תעודות ההתחייבות תמורת 200 מליוני ש"ח. לענין תנאי תעודות ההתחייבות ראה באור 17(ב)(4) להלן.

(4) אורות התאגדה ביום 16 במאי, 2005 כחברה פרטית במטרה לעסוק בתיווך ביטוח.

באור 6: - השקעה בחברות מאוחדות (המשך)

ב. הרכב ההשקעה:

	החברה	
	31 בדצמבר	
	2007	2006
	אלפי ש"ח מדווחים	
עלות	859,748	712,200
חלק החברה ברווחים בלתי מחולקים שנצברו	157,601	99,028
דיבידנד שנתקבל	(97,000)	(97,000)
קרן הון מפעולות עם בעלי שליטה	865	865
הפחתת עודף עלות ההשקעה	(57,221)	(47,421)
סה"כ השקעה במניות	863,993	667,672
הלוואות *)	12,045	1,604
	876,038	669,276

*) ההלוואות ברובן אינן צמודות למדד ונושאות ריבית בשיעור הנע בין 5.75% - 3.4%.

ג. התנועה בהשקעות בחברות מאוחדות:

	החברה	
	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר	
	2007	2006
	אלפי ש"ח מדווחים	
יתרה לתחילת השנה	669,276	628,295
השקעה בחברות	147,548	-
חלק החברה ברווחים ובקרנות הון	58,573	50,284
הפחתת עודף עלות	(9,800)	(9,800)
הלוואות שניתנו	10,441	497
יתרה לסוף השנה	876,038	669,276

באור 7: - מקרקעין להשכרה

א. התנועה בשנת 2007

	מאוחד	החברה **)
	אלפי ש"ח מדווחים	
יתרה ליום 1 בינואר, 2007	18,280	18,280
תוספות במשך השנה:		
רכישות	122	122
תוספות בגין חברה שאוחדה לראשונה	14,888	-
התאמת שווי הוגן (באור 2(ט)(10)(ב))	7,968	7,968
סך הכל תוספות	41,258	26,370
גריעות במשך השנה:		
שינוי ייעוד לבנייני משרד ***)	550	-
סך הכל גריעות	550	-
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2007	40,708	26,370

באור 7: - מקרקעין להשכרה (המשך)

ב. התנועה בשנת 2006

	מאוחד והחברה **) אלפי ש"ח מדווחים
עלות	
יתרה ליום 1 בינואר, 2006	34,606 *)
	55
רכישות	*)
גריעות	(6,704)
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2006	27,957
פחת שנצבר	
יתרה ליום 1 בינואר, 2006	16,425 *)
פחת לשנה	795 *)
גריעות	(3,472)
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2006	13,748
הערכה מחדש	
יתרה ליום 1 בינואר, 2006	4,883
הפחתה לשנה	(145)
גריעות	(667)
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2006	4,071
יתרה מופחתת ליום 31 בדצמבר, 2006	18,280

*) סווג מחדש בגין שינוי יעוד.

**) מוחזקים על חשבון עסקי ביטוח חיים.

***) בגין מקרקעין להשכרה המושכרים לחברה שאוחדה לראשונה.

ג. הזכויות במקרקעין הן כדלקמן:

	מאוחד		החברה	
	31 בדצמבר		31 בדצמבר	
	2007	2006	2007	2006
	אלפי ש"ח מדווחים			
זכויות בבעלות החברה והחברות המאוחדות	40,293	18,004	25,955	17,999
זכויות בחכירה מהוונת	415	276	415	281
	40,708	18,280	26,370	18,280

חלק מהזכויות רשומות על שם חברות נדל"ן בשליטה מלאה של החברה והחברות המאוחדות.

ד. המקרקעין ברובו מושכר לעסקים, אך כולל גם מספר דירות המושכרות למגורים.

המקרקעין נכללו על בסיס שווי הוגן כפי שנקבע בהערכת שווי שבוצעה על ידי מעריך שווי חיצוני בלתי תלוי בשם יגאל אברהמוב, שהוא בעל כישורים מקצועיים מוכרים ונסיון רב בנוגע למיקום וסוג המקרקעין שהוערך. השווי ההוגן נקבע בהתבסס על עסקאות שנערכו לאחרונה בשוק ביחס למקרקעין דומה ובמיקום דומה לזה של המקרקעין שבבעלות החברה, וכן בהתבסס על אומדן תזרימי המזומנים העתידיים הצפויים מהנכס. באמידת תזרימי המזומנים הובא בחשבון הסיכון המובנה שלהם. בחישוב השווי ההוגן השתמש מעריך השווי בשיעורי היוון שבין 8% ו- 9%.

ה. לחברה זכויות חכירה מהוונות מאת מינהל מקרקעי ישראל על שטח של כ- 42 מ"ר. תקופת החכירה מסתיימת בשנת 2012, זכויות החכירה נרשמו על שם החברה בספרי רשם המקרקעין.

באור 8: - בנייני משרד ורכוש קבוע אחר

א. התנועה בשנת 2007:

	מאוחד					
	בנייני משרד	מחשבים	ריהוט וציוד משרדי	כלי רכב	שיפורים במושכר	סך הכל רכוש קבוע אחר
	אלפי ש"ח מדווחים					
עלות						
יתרה ליום 1 בינואר, 2007	123,622 *)	125,390 **)	31,170	17,107	10,347	184,014
רכישות	5,689	13,806	1,858	10,236	1,065	26,965
תוספות בגין חברה שאוחדה לראשונה	15,770	5,460	3,492	3,479	540	12,971
שינוי יעוד מקרקעין להשכרה ***)	550	-	-	-	-	-
גריעות	(334)	-	-	(3,026)	-	(3,026)
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2007	145,297	144,656	36,520	27,796	11,952	220,924
פחת שנצבר						
יתרה ליום 1 בינואר, 2007	28,800 *)	102,309 **)	21,719	4,532	5,102	133,662
פחת	3,314	12,317	1,611	3,216	340	17,484
תוספות בגין חברה שאוחדה לראשונה	3,217	3,951	1,733	155	214	6,053
גריעות	(9)	-	-	(1,298)	-	(1,298)
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2007	35,322	118,577	25,063	6,605	5,656	155,901
הפחתת ערך						
יתרה ליום 1 בינואר, 2007	(818)	-	-	-	-	-
גריעות	818	-	-	-	-	-
תוספות בגין חברה שאוחדה לראשונה	(116)	-	-	-	-	-
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2007	(116)	-	-	-	-	-
יתרה מופחתת ליום 31 בדצמבר, 2007	109,859	26,079	11,457	21,191	6,296	65,023

	החברה					
	בנייני משרד	מחשבים	ריהוט וציוד משרדי	כלי רכב	שיפורים במושכר	סך הכל רכוש קבוע אחר
	אלפי ש"ח מדווחים					
עלות						
יתרה ליום 1 בינואר, 2007	123,622 *)	119,192 **)	26,078	16,712	9,348	171,330
רכישות	5,689	13,377	1,698	10,236	1,037	26,348
גריעות	(334)	-	-	(3,026)	-	(3,026)
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2007	128,977	132,569	27,776	23,922	10,385	194,652
פחת שנצבר						
יתרה ליום 1 בינואר, 2007	28,800 *)	97,802 **)	19,970	4,514	4,804	127,090
פחת	3,314	11,463	1,076	3,157	242	15,938
גריעות	(9)	-	-	(1,298)	-	(1,298)
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2007	32,105	109,265	21,046	6,373	5,046	141,730
הפחתת ערך						
יתרה ליום 1 בינואר, 2007	(818)	-	-	-	-	-
גריעות	818	-	-	-	-	-
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2007	-	-	-	-	-	-
יתרה מופחתת ליום 31 בדצמבר, 2007	96,872	23,304	6,730	17,549	5,339	52,922

*) סווג מחדש בגין שינוי יעוד.
**) סווג מחדש בהתאם לתקן חשבונאות מספר 30.
***) בגין מקרקעין להשכרה המושכרים לחברה שאוחדה לראשונה.

באור 8: - בנייני משרד ורכוש קבוע אחר (המשך)

ב. התנועה בשנת 2006:

	מאוחד והחברה	מאוחד				
	בנייני משרד	מחשבים **)	ריהוט וציוד משרדי	כלי רכב	שיפורים במושכר	סך הכל רכוש קבוע אחר
	אלפי ש"ח מדווחים					
עלות						
יתרה ליום 1 בינואר, 2006	114,946 *)	113,232	29,418	13,143	9,271	165,064
רכישות	8,676 *)	12,158	1,766	4,858	1,076	19,858
גריעות	-	-	(14)	(894)	-	(908)
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2006	123,622	125,390	31,170	17,107	10,347	184,014
פחת שנצבר						
יתרה ליום 1 בינואר, 2006	25,736 *)	92,274	20,243	2,645	4,498	119,660
פחת	3,064 *)	10,035	1,489	2,282	604	14,410
גריעות	-	-	(13)	(395)	-	(408)
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2006	28,800	102,309	21,719	4,532	5,102	133,662
הפחתת ערך						
יתרה ליום 1 בינואר, 2006	(852)	-	-	-	-	-
הפחתה	34	-	-	-	-	-
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2006	(818)	-	-	-	-	-
יתרה מופחתת ליום 31 בדצמבר, 2006	94,004	23,081	9,451	12,575	5,245	50,352

	החברה				
	מחשבים **)	ריהוט וציוד משרדי	כלי רכב	שיפורים במושכר	סך-הכל
	אלפי ש"ח מדווחים				
עלות					
יתרה ליום 1 בינואר, 2006	107,465	24,565	13,143	8,401	153,574
רכישות	11,727	1,527	4,463	947	18,664
גריעות	-	(14)	(894)	-	(908)
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2006	119,192	26,078	16,712	9,348	171,330
פחת שנצבר					
יתרה ליום 1 בינואר, 2006	88,837	19,004	2,645	4,294	114,780
פחת לשנה	8,965	979	2,264	510	12,718
גריעות	-	(13)	(395)	-	(408)
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2006	97,802	19,970	4,514	4,804	127,090
יתרה מופחתת ליום 31 בדצמבר, 2006	21,390	6,108	12,198	4,544	44,240

*) סווג מחדש בגין שינוי יעוד.
**) סווג מחדש בהתאם לתקן חשבונאות מספר 30.

באור 9: - חברות ביטוח ותווכני ביטוח

א. להלן ההרכב:

1. יתרות חובה:

	מאוחד	החברה	מאוחד והחברה
	31 בדצמבר		31 בדצמבר
	2007		2006
	אלפי ש"ח מדווחים		
חלקם של מבטחי משנה בעתודות ביטוח:			
בביטוח חיים	119,709	119,709	108,880
בביטוח כללי	182,704	171,956	138,807
	302,413	291,665	247,687
חלקם של מבטחי משנה בתביעות תלויות:			
בביטוח חיים	28,485	28,485	23,983
בביטוח כללי	438,927	399,787	393,539
	467,412	428,272	417,522
חשבונות אחרים:			
בביטוח חיים	1,337	1,337	2,815
בביטוח כללי	23,813	21,469	41,472
	25,150	22,806	44,287
סך-הכל יתרות חובה	794,975	742,743	709,496

2. יתרות זכות:

פקדונות של מבטחי משנה:			
בביטוח חיים	101,809	101,809	111,745
בביטוח כללי	74,507	68,728	64,064
	176,316	170,537	175,809
חשבונות אחרים:			
בביטוח חיים	41,147	41,147	33,157
בביטוח כללי	20,349	15,186	13,904
	61,496	56,333	47,061
סך-הכל יתרות זכות	237,812	226,870	222,870

באור 9: - חברות ביטוח ותווכני ביטוח (המשך)

ב. מידע בדבר חשיפה למבטחי משנה:

בביטוח כללי - ליום 31 בדצמבר, 2007:

	מאוחד									
		חלקם של מבטחי משנה								
				בתביעות תלויות					חובות שוטפים בפיגור	
	סך הפרמיות לביטוח משנה לשנת 2007 (ו)	יתרות שוטפות בחובה (בזכות) נטו (א)	בעתודות ביטוח	רכוש	חבויות	פקדונות מבטחי משנה	סכום כתבי אשראי שנתקבלו ממבטחי משנה	סה"כ חשיפה (א)	בין חצי שנה לשנה	מעל שנה
	אלפי ש"ח מדווחים									
קבוצת הדירוג										
A- ומעלה										
Everest Re.	48,926	481	25,945	21,851	23,508	19,165	-	52,620	-	-
Lloyd's	42,055	(3,302)	13,748	10,733	32,356	-	-	53,535	-	-
Swiss Re.	68,354	(1,704)	37,221	22,520	70,368	4,170	1,323	122,912	-	-
Transe Re.	46,044	(769)	21,265	14,638	26,118	16,351	-	44,901	-	-
אחרים	168,800	(1,306)	76,648	81,104	82,018	32,019	-	206,445	2,052	230
	374,179	(6,600)	174,827	150,846	234,368	71,705	1,323	480,413	2,052	230
BBB- עד BBB+	7,737	(102)	4,850	4,558	5,950	2,341	-	12,915	69	1
דירוג נמוך מ- BBB או לא מדורג	9,003	7,416	3,027	2,789	40,416	461	-	53,187	1,575	68
סך-הכל	390,919	714	182,704	158,193	280,734	74,507	1,323	546,515	3,696	299

הערות:

(א) סה"כ החשיפה למבטחי המשנה הינה: סך-כל חלקם של מבטחי המשנה בעתודות הביטוח ובתביעות התלויות, בניכוי הפקדונות ובתוספת (בניכוי) היתרות השוטפות בחובה (בזכות), נטו. היתרות אינן כוללות יתרות של חברות ביטוח בביטוח משותף.

(ב) הדירוג נקבע בעיקרו לפי חברת הדירוג S&P. במקרים בהם לא ניתן דירוג על-ידי S&P, נקבע הדירוג על-ידי חברות דירוג אחרות שדירוגן הומר לפי מפתח שנקבע בתקנות ההשקעה.

(ג) סך-כל החשיפה של מבטחי משנה לאירוע רעידת אדמה בהסתברות נזק של 2% (MPL) הינה 2,485 מליוני ש"ח, ממנה חלקו של מבטח המשנה המשמעותי ביותר בחשיפה זה הינו 13%.

(ד) לא קיימים מבטחי משנה נוספים על אלו אשר פורטו לעיל אשר החשיפה בגינם עולה על 10% מהחשיפה הכוללת של מבטחי משנה בביטוח כללי או שהפרמיה בגינם עולה על 10% מסך הפרמיות לביטוח משנה בביטוח כללי לשנת 2007.

(ה) בקבוצה הלא מדורגת נכללות יתרות בגין תביעות תלויות באמצעות ברוקרים עד וכולל שנת 2003 אשר החשיפה בגינם הינה 2,119 אלפי ש"ח.

(ו) סך הפרמיות לביטוח משנה מתייחס לפעילות החברה בלבד שכן דוחותיה של שומרה ביטוח אוחדו ביום 31 בדצמבר, 2007.

באור 9: - חברות ביטוח ותווכני ביטוח (המשך)

ב. מידע בדבר חשיפה למבטחי משנה:

בביטוח כללי - ליום 31 בדצמבר, 2007:

	החברה								
	סך הפרמיות לביטוח משנה לשנת 2007	יתרות שוטפות בחובה (בזכות) נטו (א)	חלקם של מבטחי משנה בעתודות ביטוח	בתביעות תלויות רכוש	בתביעות תלויות חבויות	פקדונות מבטחי משנה	סה"כ חשיפה (א)	חובות שוטפים בפיגור בין חצי שנה לשנה	חובות שוטפים בפיגור מעל שנה
	אלפי ש"ח מדווחים								
קבוצת הדירוג									
A- ומעלה :									
Everest Re.	48,926	1,767	20,698	18,298	23,508	16,126	48,145	-	-
Lloyd's	42,055	(3,302)	13,748	10,733	32,356	-	53,535	-	-
Swiss Re.	68,354	(836)	37,026	20,147	52,817	4,046	105,108	-	-
Transe Re.	46,044	(769)	21,265	14,638	26,118	16,351	44,901	-	-
אחרים	168,800	(166)	73,059	79,179	77,714	29,912	199,874	2,052	230
	374,179	(3,306)	165,796	142,995	212,513	66,435	451,563	2,052	230
BBB- עד BBB+	7,737	225	3,133	1,332	1	1,832	2,859	69	1
דירוג נמוך מ- BBB או לא מדורג	9,003	7,438	3,027	2,780	40,166	461	52,950	1,575	68
סך-הכל	390,919	4,357	171,956	147,107	252,680	68,728	507,372	3,696	299

הערות:

(א) סה"כ החשיפה למבטחי המשנה הינה: סך-כל חלקם של מבטחי המשנה בעתודות הביטוח ובתביעות התלויות, בניכוי הפקדונות ובתוספת (בניכוי) היתרות השוטפות בחובה (בזכות), נטו. היתרות אינן כוללות יתרות של חברות ביטוח בביטוח משותף.

(ב) הדירוג נקבע בעיקרו לפי חברת הדירוג S&P. במקרים בהם לא ניתן דירוג על-ידי S&P, נקבע הדירוג על-ידי חברות דירוג אחרות שדירוגן הומר לפי מפתח שנקבע בתקנות ההשקעה.

(ג) סך-כל החשיפה של מבטחי משנה לאירוע רעידת אדמה בהסתברות נזק של 2% (MPL) הינה 2,277 מליוני ש"ח, ממנה חלקו של מבטח המשנה המשמעותי ביותר בחשיפה זה הינו15%.

(ד) לא קיימים מבטחי משנה נוספים על אלו אשר פורטו לעיל אשר החשיפה בגינם עולה על 10% מהחשיפה הכוללת של מבטחי משנה בביטוח כללי או שהפרמיה בגינם עולה על 10% מסך הפרמיות לביטוח משנה בביטוח כללי לשנת 2007.

(ה) בקבוצה הלא מדורגת נכללות יתרות בגין תביעות תלויות באמצעות ברוקרים עד וכולל שנת 2003 אשר החשיפה בגינם הינה 2,119 אלפי ש"ח.

באור 9: - חברות ביטוח ותווכני ביטוח (המשך)

ב. מידע בדבר חשיפה למבטחי משנה: (המשך)

1. בביטוח כללי - ליום 31 בדצמבר, 2006:

	מאוחד והחברה								
	סך הפרמיות לביטוח משנה לשנת 2006	יתרות שוטפות בחובה (בזכות) נטו (א)	חלקם של מבטחי משנה בעתודות ביטוח	בתביעות תלויות רכוש	בתביעות תלויות חבויות	פקדונות מבטחי משנה	סה"כ חשיפה (א)	חובות שוטפים בפיגור בין חצי שנה לשנה	חובות שוטפים בפיגור מעל שנה
	אלפי ש"ח מדווחים								
קבוצת הדירוג									
A- ומעלה:									
Everest Reinsurance CO.	38,353	(633)	14,762	14,641	138	14,244	14,664	-	-
GE Frankona	59,035	77	16,379	47,426	20,146	3,610	80,418	-	-
Lloyd's	37,128	2,412	13,522	18,320	19,093	-	53,347	-	-
Partner Re. CO.	1,960	(1,169)	-	10,162	43,857	-	52,850	-	-
אחרים	214,540	7,436	83,138	18,943	130,747	40,134	200,130	1,339	357
	351,016	8,123	127,801	109,492	213,981	57,988	401,409	1,339	357
BBB- עד BBB+	19,782	1,524	7,797	4,305	1,235	6,076	8,785	269	-
דירוג נמוך מ- BBB או לא מדורג	8,753	14,521	3,209	5,678	58,848	-	82,256	5,218	1,529
סך-הכל	379,551	24,168	138,807	119,475	274,064	64,064	492,450	6,826	1,886

הערות:

(א) סה"כ החשיפה למבטחי המשנה הינה: סך-כל חלקם של מבטחי המשנה בעתודות הביטוח ובתביעות התלויות, בניכוי הפקדונות ובתוספת (בניכוי) היתרות השוטפות בחובה (בזכות), נטו. היתרות אינן כוללות יתרות של חברות ביטוח בביטוח משותף.

(ב) הדירוג נקבע בעיקרו לפי חברת הדירוג S&P. במקרים בהם לא ניתן דירוג על-ידי S&P, נקבע הדירוג על-ידי חברות דירוג אחרות שדירוגן הומר לפי מפתח שנקבע בתקנות ההשקעה.

(ג) סך-כל החשיפה של מבטחי משנה לאירוע רעידת אדמה בהסתברות נזק של 2% (MPL) הינה 2,068 מליוני ש"ח, ממנה חלקו של מבטח המשנה המשמעותי ביותר בחשיפה זה הינו 13%.

(ד) לא קיימים מבטחי משנה נוספים על אלו אשר פורטו לעיל אשר החשיפה בגינם עולה על 10% מהחשיפה הכוללת של מבטחי משנה בביטוח כללי או שהפרמיה בגינם עולה על 10% מסך הפרמיות לביטוח משנה בביטוח כללי לשנת 2006.

(ה) בקבוצה הלא מדורגת נכללות יתרות בגין תביעות תלויות באמצעות ברוקרים עד וכולל שנת 2003 אשר החשיפה בגינם הינה 2,456 אלפי ש"ח.

באור 9: - חברות ביטוח ותווכני ביטוח (המשך)

ב. מידע בדבר חשיפה למבטחי משנה: (המשך)

2. בביטוח חיים - ליום 31 בדצמבר, 2007:

	מאוחד והחברה							
	סך הפרמיות לביטוח משנה לשנת 2007	יתרות שוטפות בחובה (בזכות) נטו	חלקם של מבטחי משנה בעתודות ביטוח	חלקם של מבטחי משנה בתביעות תלויות	פקדונות מבטחי משנה	סה"כ חשיפה (א)	חובות שוטפים בפיגור בין חצי שנה לשנה	חובות שוטפים בפיגור מעל שנה
	אלפי ש"ח מדווחים							
קבוצת הדירוג								
A- ומעלה:	65,390	(26,267)	57,585	17,166	51,688	(3,204)	-	-
Swiss Re								
General & Cologne Life Re	16,531	(5,018)	21,312	4,240	17,346	3,188	-	-
Munich Re	28,259	(6,556)	37,097	5,747	29,482	6,806	-	-
אחרים	5,780	(1,295)	3,119	1,024	3,028	(179)	-	-
	115,960	(39,136)	119,113	28,177	101,544	6,611	-	-
לא מדורג:								
אחרים	633	233	596	308	265	872	-	-
סך-הכל	116,593	(38,903)	119,709	28,485	101,809	7,483	-	-

הערות:

(א) סה"כ החשיפה למבטחי המשנה הינה: סך-כל חלקם של מבטחי המשנה בעתודות הביטוח ובתביעות התלויות, בניכוי הפקדונות ובתוספת(בניכוי) היתרות השוטפות בחובה (בזכות), נטו. היתרות אינן כוללות יתרות של חברות בביטוח משותף.

(ב) הדירוג נקבע בעיקרו לפי חברת הדירוג S&P. במקרים בהם לא ניתן דירוג על-ידי S&P, נקבע הדירוג על-ידי חברות דירוג אחרות שדירוגן הומר לפי מפתח שנקבע בתקנות ההשקעה.

(ג) החשיפה למבטחי המשנה נמוכה משמעותית עקב שמירת פקדונות של מבטחי המשנה אצל החברה.

(ד) משקלם של מבטחי המשנה אשר פורטו לעיל, מהווה כ-94.5% מהפרמיה הכוללת שהועברה למבטחי המשנה.

באור 9: - חברות ביטוח ותווכני ביטוח (המשך)

ב. מידע בדבר חשיפה למבטחי משנה: (המשך)

2. בביטוח חיים - ליום 31 בדצמבר, 2006:

	מאוחד והחברה							
	סך הפרמיות לביטוח משנה לשנת 2006	יתרות שוטפות בחובה (בזכות) נטו	חלקם של מבטחי משנה בעתודות ביטוח	חלקם של מבטחי משנה בתביעות תלויות	פקדונות מבטחי משנה	סה"כ חשיפה (א)	חובות שוטפים בפיגור בין חצי שנה לשנה	חובות שוטפים בפיגור מעל שנה
	אלפי ש"ח מדווחים							
קבוצת הדירוג								
-A ומעלה:								
Swiss Re	47,908	(16,365)	40,110	12,463	41,558	(5,350)	-	-
GE Frankona	16,718	(2,149)	17,134	2,471	16,729	727	-	-
General & Cologne Life Re	14,522	(2,027)	17,377	2,359	17,816	(108)	-	-
Munich Re	27,293	(2,568)	31,679	5,684	32,180	2,614	-	-
אחרים	579	(6,636)	2,032	947	2,865	(6,520)	-	-
	107,020	(29,745)	108,332	23,924	111,148	(8,637)	-	-
לא מדורג:								
אחרים	758	1,490	548	59	597	1,500	-	-
סך-הכל	107,778	(28,255)	108,880	23,983	111,745	(7,137)	-	-

הערות:

(א) סה"כ החשיפה למבטחי המשנה הינה: סך-כל חלקם של מבטחי המשנה בעתודות הביטוח ובתביעות התלויות, בניכוי הפקדונות ובתוספת(בניכוי) היתרות השוטפות בחובה (בזכות), נטו. היתרות אינן כוללות יתרות של חברות בביטוח משותף.

(ב) הדירוג נקבע בעיקרו לפי חברת הדירוג S&P. במקרים בהם לא ניתן דירוג על-ידי S&P, נקבע הדירוג על-ידי חברות דירוג אחרות שדירוגן הומר לפי מפתח שנקבע בתקנות ההשקעה.

(ג) החשיפה למבטחי המשנה נמוכה משמעותית עקב שמירת פקדונות של מבטחי המשנה אצל החברה.

(ד) משקלם של מבטחי המשנה אשר פורטו לעיל, מהווה כ-98.8% מהפרמיה הכוללת שהועברה למבטחי המשנה.

באור 10: - פרמיות לגביה

	מאוחד	החברה	מאוחד והחברה
	31 בדצמבר		
	2007		2006
להלן ההרכב:	אלפי ש"ח מדווחים		
ביטוח כללי:			
צמודות למדד	399,664	340,876	299,291
נקובות בדולר או בהצמדה לו	32,391	31,877	36,644
	432,055	372,753	335,935
בניכוי - הפרשה לחובות מסופקים	4,733	4,250	3,650
סך-הכל ביטוח כללי *)	427,322	368,503	332,285
ביטוח חיים:			
צמודות למדד	91,780	91,780	69,274
סך-הכל	519,102	460,283	401,559
*) כולל ממסרים לגביה והוראות קבע למשיכה מחשבונות הבנקים של לקוחות	371,465	316,038	285,363

באור 11: - חייבים ויתרות חובה

	מאוחד		החברה	
	31 בדצמבר			
	2007	2006	2007	2006
	אלפי ש"ח מדווחים			
להלן ההרכב:				
מקדמות לסוכני ביטוח	53,166	52,222	52,535	52,222
מס הכנסה חברה	52,967	46,024	49,873	46,024
מסים נדחים לקבל [ראה באור 14(א)]	17,143	434	15,982	-
הוצאות מראש	28,751	21,829	21,280	19,906
חברות קשורות	4,828	5,227	12,800	7,972
חייבים בגין מימוש מקרקעין	-	3,384	-	3,384
אחרים	7,374	6,492 *)	6,373	5,845 *)
	164,229	135,612	158,843	135,353

*) סווג מחדש בגין מיון הוצאות הנפקת כתבי התחייבות נדחים בהתאם להוראות תקן 22 - ראה באור 2(כ) לעיל.

באור 12: - הוצאות רכישה נדחות

א. בביטוח חיים:

1. להלן התנועה:

	מאוחד והחברה		
	הוצאות רכישה נדחות D.A.C	ניכוי צילמר	סך-הכל
	אלפי ש"ח מדווחים		
יתרה ליום 1 בינואר, 2006	570,454	69,993	640,447
התנועה בשנת 2006:			
תוספות [ראה 2(ב) להלן]	113,911	-	113,911
הפחתה בגין ביטולים	(79,829)	-	(79,829)
הפחתה שוטפת	(35,905)	(13,497) *)	(49,402)
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2006	568,631	56,496	625,127
התנועה בשנת 2007:			
תוספות [ראה 2(א) להלן]	132,744	-	132,744
הפחתה בגין ביטולים	(110,609)	-	(110,609)
הפחתה שוטפת	(36,240)	(8,927) *)	(45,167)
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2007	554,526	47,569	602,095

הרכב לפי שנות חיתום ליום 31 בדצמבר, 2007:

בגין עסקים שנחתמו בשנים 1999 עד 2003	298,656
בגין עסקים שנחתמו החל משנת 2004	255,870
	554,526

*) כולל הפחתה בגין ביטולים.

באור 12: - הוצאות רכישה נדחות (המשך)

א. בביטוח חיים: (המשך)

2. פירוט התוספות להוצאות רכישה נדחות:

(א) בשנת 2007:

	מאוחד והחברה					
	סה"כ הוצאות בשנת הדוח	שיעור באחוזים	תוספות להוצאות רכישה נדחות שנות חיתום			
			סה"כ	2007 *)	2006	עד וכולל 2005
	אלפי ש"ח מדווחים	%	אלפי ש"ח מדווחים			
עמלות	189,758	48.8	92,539	61,175	19,654	11,710
הוצאות הנהלה וכלליות	164,524	24.4	40,205	40,205	-	-
סך-הכל	354,282	37.5	132,744	101,380	19,654	11,710

(ב) בשנת 2006:

	מאוחד והחברה					
	סה"כ הוצאות בשנת הדוח	שיעור באחוזים	תוספות להוצאות רכישה נדחות שנות חיתום			
			סה"כ	2006 *)	2005	עד וכולל 2004
	אלפי ש"ח מדווחים	%	אלפי ש"ח מדווחים			
עמלות	160,554	44.9	72,121	50,083	3,161	18,877
הוצאות הנהלה וכלליות	164,676	25.4	41,790	41,790	-	-
סך-הכל	325,230	35.0	113,911	91,873	3,161	18,877

*) התוספות להוצאות הרכישה הנדחות בגין שנת החיתום השוטפת הינן בגין פוליסות בתוקף לתאריך המאזן (לאחר הפחתה בגין ביטולים).

3. בהתאם להוראות המפקח אקטואר החברה בודק מידי שנה את ברות השבת ה-DAC. בחישוב זה נערכת בדיקה שהעתודה בניכוי ה-DAC בגין הפוליסות שנמכרו מאז שנת 1999 מספיקה, ושהפוליסות צפויות ליצור הכנסות עתידיות המכסות את הפחתת ה-DAC ואת ההתחייבויות הביטוחיות, הוצאות התפעול והעמלות בגין אותן פוליסות. הבדיקה נערכת במקובץ לכל שנות החיתום ביחד.

ההנחות המשמשות לבדיקה זו, הכוללות הנחות בגין ביטולים, הוצאות תפעול, תשואה מנכסים, תמותה ותחלואה, נקבעות על-ידי האקטואר מדי שנה על-פי בדיקות ניסיון העבר ומחקרים רלוונטיים עדכניים. הנחות אלו מבוססות על הציפייה של האקטואר.

במידה ושיעור הביטולים יחמיר ביחס לשיעור הביטולים הקיים כיום מעבר לכ- 200% תיפגע רמת ברות ההשבה של ה-DAC ויהיה צורך להקטין את יתרתו.

4. בהתאם להוראות המפקח נתקבלה הצהרה מאקטואר החברה לפיה בהתאם לחישובים האקטואריים, סך כל הרווחים העתידיים הצפויים, מפוליסות ביטוח החיים שבגינן שולמו הוצאות נדחות אינו נמוך מיתרת הוצאות הרכישה הנדחות ליום 31 בדצמבר, 2007.

באור 12: - הוצאות רכישה נדחות (המשך)

ב. בביטוח מפני מחלות ואישפוז:

1. ההרכב:

	מאוחד והחברה	
	31 בדצמבר	
	2007	2006 **)
	אלפי ש"ח מדווחים	
הוצאות רכישה בביטוח מפני מחלות ואישפוז:		
יתרה לתחילת השנה	25,139	15,514
התנועה בשנה:		
תוספות *)	11,168	14,058
ביטולים	(7,057)	(316)
הפחתה (ראה 3 להלן)	(4,560)	(4,117)
	24,690	25,139
ביטוח משנה	4,663	4,064
	20,027	21,075
הוצאות רכישה נדחות בענפי בריאות אחרים	9,050	8,811
יתרה לסוף השנה	29,077	29,886

*) התוספות להוצאות הרכישה הנדחות בגין שנת החיתום השוטפת הינן בגין פוליסות בתוקף לתאריך המאזן (לאחר הפחתה בגין ביטולים).

**) סווג מחדש על מנת לשקף את התנועה בברוטו ובשייר העצמי.

2. החל מיום 1 בינואר, 2005 בהתאם להנחיות המפקח ותיקון לתקנות פרטי דין וחשבון, מחושבות הוצאות רכישה נדחות בביטוח מפני מחלות ואישפוז, כאמור בבאור 2(ז)(6)(ב) לעיל. הוצאות רכישה בגין פוליסות שהופקו עד לאותו תאריך נכללו כהוצאה שוטפת. בענפי בריאות אחרים (תאונות אישיות, נסיעות לחו"ל, עובדים זרים, שיניים ואחרים), שבהם מופקות הפוליסות לתקופות של עד שנה, מחושבות הוצאות רכישה נדחות כאמור בבאור 2(ז)(6)(א).

3. לעניין מדיניות ההפחתה, ראה באור 2(ז)(6)(ב).

4. בהתאם להוראות המפקח, אקטואר החברה בודק מדי שנה את ברות השבת ה-DAC. בחישוב זה נערכת בדיקה שהעתודה בניכוי ה-DAC בגין הפוליסות שנמכרו מאז שנת 2005 מספיקה, ושהפוליסות צפויות ליצור הכנסות עתידיות המכסות את הפחתת ה-DAC ואת ההתחייבויות הביטוחיות, הוצאות התפעול ועמלות בגין אותן פוליסות. הבדיקה נערכת במקובץ לכל שנות החיתום ביחד.

ההנחות המשמשות לבדיקה זו, כוללות הנחות בגין ביטולים, הוצאות תפעול, תשואה מנכסים, תמותה ותחלואה, נקבעות על-ידי האקטואר מדי שנה על-פי בדיקות ניסיון העבר ומחקרים רלוונטיים עדכניים. הנחות אלו מבוססות על הציפייה של האקטואר.

5. בהתאם להוראות המפקח נתקבלה הצהרה מאקטואר החברה לפיה בהתאם לחישובים האקטואריים, סך כל הרווחים הצפויים, מפוליסות ביטוח מחלות ואשפוז שבגינן שולמו הוצאות הרכישה הנדחות, אינו נמוך מיתרת ההוצאות הנדחות ליום 31 בדצמבר, 2007.

באור 13: - נכסים בלתי מוחשיים

א. ההרכב:

		מאוחד					
		31 בדצמבר					
		2007			2006		
		אלפי ש"ח מדווחים					
	באור	סכום מקורי	הפחתה שנצברה	יתרה	סכום מקורי	הפחתה שנצברה	יתרה
תוכנות מחשב		235,685	98,659	137,026	182,853	71,579	111,274
תזרים הכנסות							
שומרה ביטוח		65,944	-	65,944	-	-	-
תיקי לקוחות וקשרי סוכנים							
מבטחים פנסיה	2(ט)(11)(א)	195,981	31,849	164,132	195,981	22,049	173,932
שומרה ביטוח		26,056	-	26,063	-	-	-
		222,037	31,849	190,188	195,981	22,049	173,932
תיקי ביטוח							
סוכנויות ביטוח מאוחדות		14,816	5,896	8,920	-	-	-
שמות מסחריים							
שומרה ביטוח		11,494	-	11,494	-	-	-
מוניטין							
בגין רכישת מבטחים פנסיה	2(ט)(11)(ב)	410,591	25,662	384,929	410,591	25,662	384,929
בגין רכישת שומרה ביטוח	6(א)(2)	13,955	-	13,955	-	-	-
		424,546	25,662	398,884	410,591	25,662	384,929
סך הכל		974,522	162,066	812,456	789,425	119,290	670,135

	החברה					
	31 בדצמבר					
	2007			2006		
	אלפי ש"ח מדווחים					
	סכום מקורי	הפחתה שנצברה	יתרה	סכום מקורי	הפחתה שנצברה	יתרה
תוכנות מחשב	228,251	94,005	134,246	181,595	70,944	110,651

באור 13: - נכסים בלתי מוחשיים (המשך)

ב. התנועה:

	החברה	מאוחד						
	תוכנות מחשב *)	תוכנות מחשב *)	תזרים הכנסות	תיקי לקוחות וקשרי סוכנים	תיקי ביטוח	שמות מסחריים	מוניטין	סה"כ
	אלפי ש"ח מדווחים							
עלות								
יתרה ליום 1 בינואר, 2006	128,364	129,092	-	195,981	-	-	410,591	735,664
תוספות	53,231	53,761	-	-	-	-	-	53,761
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2006	181,595	182,853	-	195,981	-	-	410,591	789,425
תוספות	46,656	46,931	65,944	26,056	-	11,494	13,955	164,380
חברה שאוחדה לראשונה	-	5,901	-	-	14,816	-	-	20,717
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2007	228,251	235,685	65,944	222,037	14,816	11,494	424,546	974,522
הפחתה שנצברה **)								
יתרה ליום 1 בינואר, 2006	55,579	55,988	-	12,249	-	-	25,662	93,899
הפחתה לשנה	15,365	15,591	-	9,800	-	-	-	25,391
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2006	70,944	71,579	-	22,049	-	-	25,662	119,290
הפחתה לשנה	23,061	23,358	-	9,800	-	-	-	33,158
חברה שאוחדה לראשונה	-	3,722		-	5,896		-	9,618
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2007	94,005	98,659	-	31,849	5,896	-	25,662	162,066
יתרה בספרים נטו:								
ליום 31 בדצמבר, 2007	134,246	137,026	65,944	190,188	8,920	11,494	398,884	812,456
ליום 31 בדצמבר, 2006	110,651	111,274	-	173,932	-	-	384,929	670,135

*) סווג מחדש בהתאם לתקן חשבונאות מספר 30.

**) פחת בגין תוכנות מחשב נכלל בסעיף הוצאות הנהלה וכלליות במסגרת דוחות עסקי הביטוח ודוחות רווח והפסד. הפחתות בגין יתר מרכיבי הנכסים הבלתי מוחשיים נכללו בסעיף הוצאות הפחתת נכסים בלתי מוחשיים בדוחות רווח והפסד.

באור 14: - מסים נדחים

	מאוחד		החברה	
	31 בדצמבר			
	2007	2006	2007	2006
	אלפי ש"ח מדווחים			
א. מסים נדחים לקבל				
נכלל בסעיף חייבים ויתרות חובה:				
בגין הפרשי עיתוי לזמן קצר	17,143	434	15,982	-
נכלל בסעיף מסים נדחים בקבוצת רכוש אחר:				
בגין הפרשי עיתוי לזמן ארוך	3,029	2,236	2,491	1,825
בגין עתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל [ראה באור 24(א)(4)]	2,366	6,817	2,366	6,817
	5,395	9,053	4,857	8,642
ב. התחייבויות למסים נדחים				
מוצג בסעיף זכאים ויתרות זכות:				
בגין הפרשי עיתוי לזמן קצר	1,351	4,170	-	4,170
מוצג בסעיף מסים נדחים:				
בגין הוצאות רכישה נדחות בביטוח חיים	141,877	154,079	141,877	154,079
בגין נכסים בלתי מוחשיים	36,285	-	-	-
בגין מקרקעין להשכרה ורכוש קבוע	8,348	2,465	7,961	2,465
	186,510	156,544	149,838	156,544

ג. להלן התנועה

	בסעיף חייבים ויתרות חובה	בסעיף רכוש אחר	בסעיף זכאים ויתרות זכות	בסעיף התחייבויות לזמן ארוך למסים נדחים
	אלפי ש"ח מדווחים			
1. במאזן המאוחד				
יתרה ליום 1 בינואר, 2006	591	1,251	3,567	162,474
סכומים שנזקפו לדוח רווח והפסד	(157)	7,802	603	(5,930)
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2006	434	9,053	4,170	156,544
עתודה למס בגין העמדת הלוואה מבעל שליטה על פי שוויה ההוגן	4,034	-	-	-
סכומים שנזקפו ליתרת עודפים [ראה באור 2(ט)(10)(ב)] בגין העמדת מקרקעין להשכרה לפי שווים ההוגן	-	-	-	1,300
עתודה למס שנוצרה ברכישת נכסים בלתי מוחשיים בגין שומרה ביטוח	-	-	-	36,285
בגין חברה שאוחדה לראשונה	1,146	-	-	387
סכומים שנזקפו לדוח רווח והפסד	11,529	(3,658)	(2,819)	(8,006)
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2007	17,143	5,395	1,351	186,510
2. במאזן החברה				
יתרה ליום 1 בינואר, 2006	-	945	3,567	162,474
סכומים שנזקפו לדוח רווח והפסד	-	7,697	603	(5,930)
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2006	-	8,642	4,170	156,544
עתודה למס בגין העמדת הלוואה מבעל שליטה על פי שוויה ההוגן	4,034	-	-	-
סכומים שנזקפו ליתרת עודפים [ראה באור 2(ט)(10)(ב)] בגין העמדת מקרקעין להשכרה לפי שווים ההוגן	-	-	-	1,300
סכומים שנזקפו לדוח רווח והפסד	11,948	(3,785)	(4,170)	(8,006)
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2007	15,982	4,857	-	149,838

באור 15: - התחייבויות בשל סיום יחסי עובד-מעביד

1. התחייבויות חברות הקבוצה לעובדיהן בשל סיום יחסי עובד-מעביד מכוסות במלואן על-ידי פוליסות ביטוח מנהלים, שהוצאו ברובן על-ידי החברה ועל ידי הפרשה משלימה הכלולה בסעיף זה.

2. להלן ההרכב:

	מאוחד		החברה	
	31 בדצמבר			
	2007	2006 *)	2007	2006 *)
	אלפי ש"ח מדווחים			
התחייבויות בשל סיום יחסי עובד מעביד	24,021	18,950	18,966	17,777
בניכוי - הפקדות בקופת פיצויים	17,505	14,351	14,695	14,351
יתרה	6,516	4,599	4,271	3,426

*) סווג מחדש.

באור 16: - הון עצמי

א. הון נדרש על-פי תקנות ההון:

		החברה	
		31 בדצמבר	
		2007	2006
		אלפי ש"ח מדווחים	
1. הון עצמי מינימלי:			
הסכום הנדרש על פי התקנות	(1)	1,851,838	1,488,067
הסכום המחושב על פי התקנות	(2)	2,110,057	1,574,769
עודף	(3)	258,219	86,702
2. הון ראשוני:			
הסכום המינימלי הנדרש על פי התקנות		76,729	74,645
הסכום המחושב על פי התקנות		1,527,758	1,190,654
עודף		1,451,029	1,116,009
(1) הסכום הנדרש כולל, בין היתר, דרישות הון בגין:			
הוצאות רכישה נדחות בביטוח חיים ובביטוח מפני מחלות ואישפוז		560,034	563,065
חברה מאוחדת - מבטחים פנסיה		556,837	566,425
חברה מאוחדת - שומרה ביטוח		152,171	-
סיכונים יוצאים מן הכלל בביטוח חיים (ראה סעיף ג' להלן)		142,483	-
נכסים בלתי מוכרים כהגדרתם בתקנות ההון (בעיקר הלוואות ומקדמות לסוכנים)		195,510	133,738
		1,607,035	1,263,228

(2) הסכום המחושב על-פי התקנות כולל הון משני בסך 582,299 אלפי ש"ח (ליום 31 בדצמבר, 2006 – 384,115 אלפי ש"ח) (ראה באור 17 להלן).

(3) חלוקת דיבידנד מעודפי הון כפופה לדרישות נזילות ועמידה בכללי תקנות ההשקעה.

באור 16: - הון עצמי (המשך)

א. הון נדרש על-פי תקנות ההון (המשך)

		שומרה ביטוח 31 בדצמבר 2007 אלפי ש"ח מדווחים
1. הון עצמי מינימלי:		
הסכום הנדרש על פי התקנות		71,007
הסכום המחושב על פי התקנות	(1)	68,516
גרעון		(2,491)
בניכוי השקעה בסיני סוכנות לביטוח ובסיני מורשי חיתום	(2)	2,135
גרעון		(4,626)
שטר הון שהנפיקה שומרה ביטוח לחברה לאחר תאריך המאזן	(3)	5,000
עודף ליום החתימה על הדוחות הכספיים		374
2. הון ראשוני:		
הסכום המינימלי הנדרש על פי התקנות		51,136
הסכום המחושב על פי התקנות		65,988
עודף		14,852
בניכוי השקעה בסיני סוכנות לביטוח ובסיני מורשי חיתום	(2)	2,135
עודף		12,717
שטר הון שהנפיקה שומרה ביטוח לחברה לאחר תאריך המאזן	(3)	5,000
עודף ליום החתימה על הדוחות הכספיים		17,717

באור 16: - הון עצמי (המשך)

א. הון נדרש על-פי תקנות ההון: (המשך)

(1) הסכום המחושב על-פי התקנות כולל כתבי התחייבות נדחים מבנק בסך 2,528 אלפי ש"ח המהווים הון משני שהנפיקה שומרה ביטוח בשנת 2007 (ראה באור 17 להלן).

(2) בהתאם לאישור ההשקעה של שומרה ביטוח בסיני סוכנות לביטוח, היתנה המפקח כי ההשקעה בסיני סוכנות לביטוח תהיה מעודפי הון הניתנים להשקעה בלבד.

(3) לאחר תאריך המאזן הנפיקה שומרה ביטוח שטר הון לחברה בסך של 5,000 אלפי ש"ח. כתב ההתחייבות עומד לפרעון בתשלום אחד ביום 1 בינואר, 2012, ואולם החל מיום 1 בינואר, 2010 ידחה מועד הפרעון מדי שנה באופן אוטומטי, לתקופה של שנה בכל פעם, אלא אם ניתנה הודעה לפחות 30 יום מראש מאת החברה על אי הערכתו.

שטר ההון צמוד למדד, אינו נושא ריבית ומהווה הון משני לצורך חישוב ההון העצמי המינימלי הנדרש ממבטח.

ב. מנורה החזקות התחייבה להשלים בכל עת את ההון העצמי של מבטחים פנסיה לסכום הקבוע בתקנות מס הכנסה (כללים לאישור ולניהול קופות גמל), התשכ"ד-1964.

התחייבות זו תהיה תקפה כל עוד מנורה החזקות שולטת, במישרין או בעקיפין, במבטחים פנסיה.

עם כניסתו לתוקף של היתר השליטה כאמור בסעיף ה' להלן, הומרה התחייבות זו בהתחייבות חדשה הנכללת בהיתר כאמור.

ג. בחודש פברואר, 2007 פרסם המפקח חוזר שקבע כי החל מהרבעון הראשון של שנת 2007 תבוטל ההפרשה לסיכונים יוצאים מן הכלל בביטוח חיים בדוחות הכספיים של חברות ביטוח. במקביל, נקבעה תוספת להון העצמי המינימלי הנדרש מחברת ביטוח, בסכום השווה לשיעור של 0.17% מהסכום בסיכון בשייר העצמי ליום 31 בדצמבר, 2006 או לתאריך הדוח, כגבוה מביניהם. ראה באור 2(ו)(4) לעיל.

ד. בחודש אוקטובר, 2007 פורסמה טיוטת תיקון לתקנות ההון. במסגרת הטיוטה מוצע להוסיף לדרישות ההון הקיימות, דרישות הון בגין:

1) סיכוני אשראי הנובעים מנכסים המוחזקים כנגד התחייבויות שאינן תלויות תשואה ומחשיפה לחוסנם הפיננסי של מבטחי משנה.

2) חשיפה לנזק בשייר העצמי כתוצאה מאירוע קטסטרופה בעסקי ביטוח כללי. לצורך חישוב החשיפה, החברה מניחה שיעור של MPL (Maximum Probable Loss) בהתאם לאומדן לפיו היא רכשה הגנות של מבטחי משנה לנזק בשייר העצמי.

3) סיכוני אשראי הנובעים מחשיפה לחוסנם הפיננסי של מבטחי משנה כתוצאה מאירוע קטסטרופה בודד בעסקי ביטוח כללי.

4) סיכוניים תפעוליים (1.5% מסך הנכסים במאזן).

5) התחייבות הנובעת מתוכניות ביטוח חיים מבטיחות תשואה שאינן זכאיות לאג"ח מיועדות.

על פי טיוטת התקנות, ידרשו חברות הביטוח להגדיל את הונן עד סוף שנת 2011 באופן מדורג.
בהתאם להוראות המפקח, עד להשלמת אישור התיקון לתקנות, חברות הביטוח מורשות לחלק דיבידנד בסכום שלא יעלה על 50% מהרווח הנקי לשנת 2007 (לעניין זה רווח הינו הרווח בניכוי הרווח הנובע מהעברה של העתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל בביטוח חיים אל ההון העצמי).

על-פי אומדן ראשוני שערכה החברה, לו היתה טיוטת התיקון מאומצת כדין מחייב (ועל פי שיעור ה-MPL שהחברה הניחה), אזי נכון ליום 31 בדצמבר, 2007 היתה דרישת ההון המינימלי מהחברה גדלה בסכום מהותי.

בעקבות דיון בטיוטה שהתקיים בין המפקח לחברות הביטוח הוציא המפקח טיוטת חוזר לפיה בכוונת המפקח להחיל את הדירקטיבה SOLVENCY II לגבי חברות ביטוח בישראל במועד יישומה במדינות החברות באיחוד האירופי .

באור 16: - הון עצמי (המשך)

ה. היתר שליטה לבעלי השליטה בגופים המוסדיים:

בהיתר שנתן המפקח לבעל השליטה בחברה ובחברות המאוחדות, אשר נכנס לתוקף ביום 16 בדצמבר, 2007, התחייבה החברה האם, בהיותה בעלת השליטה, במישרין או בעקיפין, בחברה, במבטחים פנסיה, בשומרה ביטוח ובמנורה מבטחים גמל (להלן – הגופים המוסדיים), להשלים בכל עת את ההון העצמי של הגופים המוסדיים עד לסכום הקבוע בתקנות הפיקוח או כל תקנה או דין אחר שיבואו במקומן.

תקרת ההתחייבות כאמור לעיל, לא תעלה על הנמוך מבין 50% מההון הנדרש ו- 846 מיליוני ש"ח לעניין החברה, ועל הנמוך מבין 50% מההון הנדרש ו- 32 מיליוני ש"ח לעניין שומרה ביטוח (הסכומים צמודים למדד שפורסם בחודש יולי 2007).

ההתחייבות תמומש רק כאשר ההון העצמי של הגופים המוסדיים יהיה שלילי, ובגובה סכום ההון השלילי, ובלבד שסכום ההשלמה לא יעלה על תקרת ההתחייבות כאמור. התחייבות זו היא בלתי הדירה, ותהיה תקפה כל עוד החברה האם שולטת במישרין או בעקיפין בגופים המוסדיים בכפוף לאמור להלן.

ההתחייבות כאמור לעיל, תפוג מאליה במועד המוקדם בו יתקיימו אחד משני התנאים המפורטים להלן:

1. להונה העצמי של החברה יוזרמו 300 מיליוני ש"ח נוספים ממקורות חיצוניים ובנוסף, לא יפחת ההון העצמי הקיים בחברה מ-120% מההון העצמי הנדרש מהחברה לפי תקנות ההון.

2. החברה ושומרה ביטוח יעמידו את מלוא ההון העצמי הנדרש לפי טיוטת תקנות ההון החדשות כפי שיאושרו (ראה סעיף ד' לעיל).

מובהר כי במועד בו יתוקנו תקנות ההון, לא יחול עוד האמור בסעיף 1. לעיל. במידה ותקנות ההון לא יתוקנו עד ליום 31 בדצמבר, 2008, החברה תהיה רשאית לפנות בבקשה להסרת הדרישות כאמור.

ו. בחוזר ביטוח מיום, 12 במרץ 2008, בדבר "הנחיות בנוגע לאימוץ תקני דיווח כספי בינלאומיים (IFRS) בדוחות הכספיים של חברות הביטוח", נקבע כי, חברת הביטוח לא תחלק את עודפי ההון (נטו) הנובעים מהמעבר לתקינה הבינלאומית המחושבים ליום 31 בדצמבר, 2007 עד לבחינת השפעת המעבר לדיווח לפי תקינה בינלאומית על ידי המפקח וקביעת כללים על ידו.

ז. שטרי הון צמיתים:

1. בחודש אוקטובר, 2004 קיבלה החברה סך של 150 מיליוני ש"ח מהחברה האם כתקבולים ע"ח מניות. בחודש פברואר, 2005 החליט דירקטוריון החברה על שינוי אופן ההשקעה הנ"ל, כך שבמקום מניות תנפיק החברה לחברה האם שטר הון צמית תמורת סך של 150 מליון ש"ח שנתקבל כאמור.

ביום 15 במאי 2006 המירה החברה את שטר ההון הצמית שהונפק לחברה האם למניות החברה.

ההמרה התבצעה תמורת הנפקת 8,852,221 מניות רגילות בנות 1 ש"ח ע.נ. כ"א והיתרה נזקפה לקרנות הון.

2. בחודש דצמבר, 2007 הנפיקה החברה לחברה האם שטר הון צמית בסך 136 מיליוני ש"ח. שטר ההון הצמית ניתן להמרה למניות ואינו נושא הפרשי הצמדה וריבית. שטר ההון הצמית עומד לפרעון רק בעת פירוק החברה. זכות החברה האם נדחית מפני תביעותיהם של כל הנושים האחרים של החברה וקודמת לזכות בעלי המניות של החברה לקבלת כספים ו/או נכסים בעת פרוק החברה הנובעת מהשקעתם בהון המניות של החברה.

באור 17: - כתבי התחייבות נדחים והתחייבויות לבנקים

		שיעור הריבית השנתית	מאוחד	החברה	
			31 בדצמבר		
				2007	2006
	הערה	%	אלפי ש"ח מדווחים		
א. להלן ההרכב:					
צמודים למדד:					
כתב התחייבות נדחה	(1)	6.60	47,356	47,356	53,749
כתבי התחייבות נדחים	(2)	5.84	53,686	53,686	58,757
כתבי התחייבות נדחים	(3)	5.45	307,475	307,475	299,197 *)
תעודות התחייבות נדחות	(4)	4.05	202,988	202,988	-
כתבי התחייבות נדחים	(5)	6.30	2,528	-	-
הלוואה מבנק	(6)	4.50	1,970	-	-
הלוואה מבנק		5.40	98	-	-
			616,101	611,505	411,703
ב. מועדי הפרעון:					
בשנה הראשונה			16,342	14,604	14,108
בשנה השנייה			14,883	14,604	14,108
בשנה השלישית			65,875	65,850	14,108
בשנה הרביעית			65,876	65,850	64,112
בשנה החמישית			86,832	84,304	64,112
בשנה השישית ואילך			366,293	366,293	241,155
			616,101	611,505	411,703
מזה כתבי התחייבות נדחים המהווים הון משני לענין תקנות ההון (ראה סעיף ג' להלן):					
במנורה ביטוח			582,299	582,299	384,115
בשומרה ביטוח			2,528	-	-

*) סווג מחדש בגין מיון הוצאות הנפקת כתבי התחייבות נדחים בהתאם להוראות תקן 22 – ראה באור 2(כ) לעיל.

(1) כתב התחייבות נדחה שהנפיקה החברה לבנק ביום 20 בינואר, 2000. כתב ההתחייבות נפרע בעשרה תשלומים שנתיים שווים החל מיום 20 בינואר, 2004. זכויות הבנק לקבלת סכומים כלשהם נדחות מפני תביעותיהם של כל הנושים האחרים של החברה.

(2) כתבי התחייבויות נדחים שהנפיקה החברה למשקיעים מוסדיים ביום 8 ביולי, 2001 ושאינם סחירים בבורסה. כתבי ההתחייבות נפרעים בעשרה תשלומים שנתיים שווים, החל מיום 8 ביולי, 2006. זכויות המשקיעים לקבלת סכומים כלשהם נדחות מפני תביעותיהם של כל הנושים האחרים של החברה.

(3) כתבי התחייבות נדחים שהנפיקה החברה למשקיעים מוסדיים בחודשים מאי וספטמבר 2004 ושאינם סחירים בבורסה. כתבי התחייבות דורגו על-ידי חברת מידרוג בע"מ בדירוג Aa2.

כתבי ההתחייבות יפרעו בששה תשלומים שנתיים שווים החל מיום 6 במאי, 2010.
זכויות המשקיעים לקבלת סכומים כלשהם נדחות מפני תביעותיהם של כל הנושים האחרים של החברה.

(4) תעודות התחייבות נדחות שהונפקו על-ידי מנורה גיוס הון למשקיעים מוסדיים ולציבור בחודש מאי, 2007. תמורת הנפקת תעודות ההתחייבות הופקדה בחברה, לשימושה, על-פי שיקוליה ועל אחריותה. החברה התחייבה לשלם לבעלי תעודות ההתחייבות את הקרן, ההצמדה והריבית על-פי תנאי תעודות ההתחייבות. תעודות ההתחייבות דורגו על-ידי חברת מידרוג בדירוג Aa2 והינן סחירות בבורסה. תעודות ההתחייבות תיפרענה באחד עשר תשלומים שנתיים שווים החל מיום 1 ביולי, 2012. שיעור הריבית השנתית האפקטיבית הינו 4.15%. זכויות המשקיעים לקבלת סכומים כלשהם נדחות מפני תביעותיהם של כל הנושים האחרים של החברה.

(5) כתבי התחייבות נדחים שהנפיקה שומרה ביטוח לבנק בחודשים אוגוסט ונובמבר 2007. כתבי ההתחייבות עומדים לפרעון בתשלום אחד בחודשים אוגוסט ונובמבר 2012. זכויות הבנק לקבל סכומים כלשהם על פי כתבי התחייבות אלו, נדחות מפני תביעותיהם של כל הנושים האחרים של שומרה ביטוח.

(6) הלוואה צמודה למדד שנלקחה מבנק על ידי סיני סוכנות לביטוח בחודש פברואר 2002. ההלוואה נפרעת ב-84 תשלומים חודשיים. לעניין שעבוד על ההלוואה ראה באור 29(ד).

ג. על-פי תקנות ההון, החלק של כתבי ההתחייבות הנדחים שזמן פרעונם לאחר שנתיים מתאריך הדוח הכספי, נחשב כהון משני לעניין תקנות ההון (ראה באור 16 לעיל).

באור 18: - עתודות ביטוח חיים

א. הרכב

1. עתודות ביטוח לפי בסיסי הצמדה:

	מאוחד והחברה	
	31 בדצמבר	
	2007	2006
	אלפי ש"ח מדווחים	
בגין פוליסות הכוללות מרכיבי חסכון וריסק:		
צמודות למדד	3,442,315	3,394,671
משתתפות ברווחי השקעה לרבות פוליסות במסלולי השקעה אישיים	8,420,319	7,435,168
לא צמודות או נקובות במטבע חוץ	53,381	49,679
	11,916,015	10,879,518
בגין פוליסות חסכון טהור:		
משתתפות ברווחי השקעה, לרבות פוליסות במסלולי השקעה אישיים	795,821	353,032
צמודות למדד - מבטיחות תשואה	19,012	11,498
	814,833	364,530
	12,730,848	11,244,048

2. סוגי העתודות העיקריים:

	מאוחד והחברה			
	31 בדצמבר			
	2007	2006	2007	2006
	אחוזים		אלפי ש"ח מדווחים	
עתודות בגין פוליסות מסוג עדיף	65.5	61.6	8,335,559	6,931,836
עתודות בגין פוליסות מסוג מעורב ואחרות	34.5	38.4	4,395,289	4,312,212
	100.0	100.0	12,730,848	11,244,048

ב. פירוט סוגי עתודות הביטוח והשיטות לקביעתן

1. א. פוליסות מסוג עדיף:

פוליסות אלו הינן מוצרי ביטוח עם מרכיב חיסכון מזוהה. העתודה הבסיסית והעיקרית היא בגובה החיסכון שנצבר בתוספת תשואה בהתאם לתנאי הפוליסה כדלקמן:

- קרן צמודה לתשואת תיק ההשקעות שהחברה מנהלת (פוליסות משתתפות ברווחי השקעה).

- קרן צמודה למדד בתוספת ריבית קבועה מובטחת או מזוכה בתשואה מובטחת (פוליסות מבטיחות תשואה). בגין מרכיבים ביטוחיים המצורפים לפוליסות עדיף (אובדן כושר עבודה, מקרה מוות, סיעודי וכו') מחושבת עתודה כאמור בסעיף 2 להלן.

ב. פוליסות מסוג חוזי השקעה:

העתודה היא בגובה החסכון שנצבר בתוספת תשואה, נטו.

2. פוליסות מסוג מסורתי (מעורב ואחרות):

בפוליסות מסוג מעורב משולב מרכיב חיסכון עם מרכיב ביטוחי של סיכון מוות. בפוליסות אחרות נכללים מוצרי סיכון טהור (אובדן כושר עבודה, מקרה-מוות, סיעודי וכו'), וכן מרכיבי סיכון כאמור המצורפים לפוליסות מסוג עדיף. בפוליסות אלה מחושבת עתודה מתמטית. בנוסף, מחושבות עתודות בגין תביעות בתשלום על פני תקופה מתמשכת בפוליסות מסוג אובדן כושר עבודה וסיעודי.

עתודות הביטוח כוללות גם הפרשות בגין תביעות IBNR בפוליסות מסוג אובדן כושר עבודה וסיעודי ועתודות בביטוח קבוצתי, כאמור בסעיף ג(6) להלן.

באור 18: - עתודות ביטוח חיים (המשך)

ג. להלן פירוט השיטות לחישוב העתודות של פוליסות מסוג מעורב ואחרות, לפי סוגי העתודה והמוצרים השונים:

1. כ- 34% מהעתודה המתמטית הינו בגין מוצרים מסורתיים עם מרכיב חיסכון (בעיקר המוצר "מעורב") ומוצרי סיכון טהור עם פרמיה קבועה (בעיקר אובדן כושר עבודה וסיעודי). עתודה זו מחושבת לכל כיסוי כהיוון של תזרים המזומנים בגין התביעות הצפויות, בניכוי הפרמיות העתידיות הצפויות. חישוב זה מבוסס על ההנחות לפיהן תומחרו המוצרים, כולל שיעור הריבית (להלן - ריבית תעריפית), לוח התמותה או התחלואה. החישוב נעשה על-ידי חישוב תיאורטי, הידוע בשם "Net Premium reserve", לפיו במקום להתחשב בהוצאות ועמלות באופן ישיר, החישוב מבוסס על "פרמיה נטו" אשר כוללת את העלות הצפויה במרכיב התביעות בלבד ואינה כוללת את שיעור העמלות וההוצאות, וזאת לפי הנחות החישוב.

שיעורי הריבית להיוון הינם בין 3.5% לבין 4.8% לפוליסות צמודות מדד (פוליסות שהעתודות בגינן מושקעות בעיקר באגרות חוב מיועדות), ו-2.5% לפוליסות משתתפות ברווחי השקעה (הנמכרות משנת 1991).

2. נוסף על עתודה זו, עבור מוצרים מסורתיים המשתתפים ברווחי השקעה, מחושבת עתודה בגובה יתרת הבונוס המצטבר בפועל. הבונוס משקף את הפער שבין התשואה בפועל לבין הריבית התעריפית.

3. בגין תביעות מתמשכות בתשלום הביטוח סיעודי ואובדן כושר עבודה, חושבה עתודה בהתאם לתקופת התשלום הצפויה המהוונת לפי שיעור ריבית המותאם לסוג הפוליסה כפי שתואר בסעיף 1 לעיל.

4. בגין גימלאות בתשלום חושבה עתודה לכל פוליסה בהתאם לתוחלת החיים הצפויה על בסיס לוחות תמותה עדכניים המומלצים על-ידי אקטואר האוצר ושיעורי ריבית מתאימים לכל סוג פוליסה והכל לפי הוראות המפקח (בנושא זה ראה גם באור 2(ו)(3)).

עתודות לגימלא בגין פוליסות בתוקף (משולמות ומסולקות) שטרם הגיעו לשלב מימוש הגימלא מחושבות בהתאם להסתברות למשיכת הגימלא ובהתאם לתוחלת החיים הצפויה על בסיס לוחות תמותה עדכניים כאמור. בעת עדכון לוחות התמותה נעשית הגדלה הדרגתית של העתודות לגימלא בהתחשב ברווחים הצפויים מהפוליסות עד הגיע המבוטחים למועד הפרישה.

5. עתודה ל- IBNR (תביעות אשר אירעו אך טרם דווחו) ולתביעות מתמשכות (אובדן כושר עבודה וסיעודי) מחושבת בהתבסס על ניסיון העבר.

6. העתודה בגין ביטוח חיים קבוצתי מורכבת מעתודה לפרמיה שטרם הורווחה, הפרשה להשתתפות ברווחים, עתודה לתביעות בתשלום, עתודה ל- IBNR (תביעות אשר אירעו אך טרם דווחו), עתודה להמשכיות והפרשה להפסדים עתידיים ככל שנדרשת.

ד. ההנחות המשמשות בחישוב העתודות מסוג אקטוארי

1. בגין מוצרים מסורתיים עם מרכיב חיסכון ומוצרי סיכון טהור עם פרמיה קבועה, כמפורט בסעיף ב(2) לעיל, הריבית המשמשת להיוון העתודה היא הריבית התעריפית.

2. עבור העתודות המפורטות בסעיף ב(2) לעיל, במרבית המקרים שיעורי התמותה והתחלואה הינם זהים לשיעורים אשר שימשו לקביעת התעריף המאושר על-ידי המפקח. בענפי סיעוד, אובדן כושר עבודה וגימלא בהתאם לנסיון החברה ו/או מחקרים כלליים או מחקרים של מבטחי משנה המצביעים על כך שיש לעדכן את שיעורי התמותה או התחלואה בחישובים. החברה מגדילה בהתאמה את העתודה.

3. עבור יתר העתודות, האקטואר קובע את ההנחות לפי הוראות המפקח במידה וקיימות הוראות, על בסיס ניסיון העבר (אשר נבדק מעת לעת) ו/או לפי מחקרים של מבטחי משנה או לוחות סטנדרטיים כאשר אין מספיק היסטוריה בחברה להשתמש בניסיון העבר.

באור 18: - עתודות ביטוח חיים (המשך)

ה. שינויים בהנחות ובמודלים האקטואריים והשפעתם על העתודות

בשנת 2006 שינתה החברה את שיטת חישוב העתודה בגין פוליסות אובדן כושר עבודה עם פרמיה קבועה, לשיטת "Incidence and Continuity", המבוססת על הנחות וניסיון החברה.

ו. בדיקת נאותות - Liability Adequacy

אקטואר החברה בודק מדי שנה כי סך סכום העתודה, בניכוי הוצאות רכישה נדחות, מספיק לכסות את התזרים העתידי הצפוי: תביעות, עמלות והוצאות בניכוי פרמיות והכנסות מהשקעות. התזרים נבדק לאחר ניכוי ביטולים צפויים ומהוון בריבית ריאלית חסרת סיכון בגין הפוליסות הקיימות, תחת הנחות סבירות. בדיקה זו נעשית במספר מישורים, כדלקמן:

1. בדיקה של ברות השבת ה-DAC (על פי חוזר המפקח). ראה באור 12(א)(3).

2. החברה עורכת בדיקה לגבי הלימות העתודה. במידה והבדיקה מעלה כי הפרמיות המתקבלות אינן מספיקות לכיסוי העלויות הצפויות, מבצעת החברה הפרשה מיוחדת לצורך כך. הבדיקה נעשית בנפרד עבור פוליסות פרט ובנפרד עבור פוליסות קולקטיביות. במקרה של פוליסות פרט, הבדיקה נעשית ברמת המוצר ובמקרה של פוליסות קולקטיביות, הבדיקה מתבצעת ברמת הקולקטיב הבודד.

ההנחות המשמשות לבדיקות הנ"ל ואשר כוללות הנחות בגין ביטולים, הוצאות תפעול, תשואה מנכסים, תמותה ותחלואה, נקבעות על-ידי האקטואר מדי שנה על-פי בדיקות, ניסיון העבר ומחקרים רלוונטיים אחרים. עבור פוליסות קולקטיביות הבדיקה נעשית בהתאם לנסיון התביעות של הקולקטיב הבודד בפועל ובכפוף למהימנות הסטטיסטית של נסיון זה.

באור 19: - התחייבויות ביטוחיות תלויות בביטוח כללי

א. להלן הרכב ההתחייבויות הביטוחיות לפי סוגים:

	מאוחד					
	ברוטו		ביטוח משנה		שייר	
	31 בדצמבר		31 בדצמבר		31 בדצמבר	
	2007	2006	2007	2006	2007	2006
	אלפי ש"ח מדווחים					
הפרשה לפרמיה שטרם הורווחה	882,289	651,651	146,359	123,950	735,930	527,701
הפרשה הנובעת מתנאי חוזה הביטוח בביטוח בריאות	56,810	23,695	36,345	14,857	20,465	8,838
סה"כ עתודה לסיכונים שטרם חלפו	939,099	675,346	182,704	138,807	756,395	536,539
תביעות תלויות	2,125,383	1,523,788	308,075	275,938	1,817,308	1,247,850
יתרת הפרשה בגין מעבר לשיטה אקטוארית בביטוח בריאות [באור 2 (ז)(4)(ג)]	-	35,641	-	22,256	-	13,385
עודף הכנסות על הוצאות (צבירה)	379,977	405,968	130,852	95,345	249,125	310,623
הפרשה להוצאות עקיפות ליישוב תביעות [באור 2(ז)(2)]	26,607	8,601	-	-	26,607	8,601
סה"כ תביעות תלויות	2,531,967	1,973,998	438,927	393,539	2,093,040	1,580,459
סה"כ התחייבויות ביטוחיות בביטוח כללי	3,471,066	2,649,344	621,631	532,346	2,849,435	2,116,998

	החברה					
	ברוטו		ביטוח משנה		שייר	
	31 בדצמבר		31 בדצמבר		31 בדצמבר	
	2007	2006	2007	2006	2007	2006
	אלפי ש"ח מדווחים					
הפרשה לפרמיה שטרם הורווחה	717,885	651,651	135,611	123,950	582,274	527,701
הפרשה הנובעת מתנאי חוזה הביטוח בביטוח בריאות	56,810	23,695	36,345	14,857	20,465	8,838
סה"כ עתודה לסיכונים שטרם חלפו	774,695	675,346	171,956	138,807	602,739	536,539
תביעות תלויות	1,786,429	1,523,788	272,533	275,938	1,513,896	1,247,850
יתרת הפרשה בגין מעבר לשיטה אקטוארית בביטוח בריאות [באור 2 (ז)(4)(ג)]	-	35,641	-	22,256	-	13,385
עודף הכנסות על הוצאות (צבירה)	330,579	405,968	127,254	95,345	203,325	310,623
הפרשה להוצאות עקיפות ליישוב תביעות [באור 2(ז)(2)]	20,783	8,601	-	-	20,783	8,601
סה"כ תביעות תלויות	2,137,791	1,973,998	399,787	393,539	1,738,004	1,580,459
סה"כ התחייבויות ביטוחיות בביטוח כללי	2,912,486	2,649,344	571,744	532,346	2,340,742	2,116,998

באור 19: - התחייבויות ביטוחיות תלויות בביטוח כללי (המשך)

ב. להלן הרכב התביעות התלויות במאוחד לפי ענפים עיקריים:

	מאוחד					
	ברוטו		ביטוח משנה		שייר	
	31 בדצמבר		31 בדצמבר		31 בדצמבר	
	2007	2006	2007	2006	2007	2006
	אלפי ש"ח מדווחים					
ענף רכב חובה	1,508,557	1,129,948	126,706	127,642	1,381,851	1,002,306
ענף צד שלישי	179,348	151,120	24,179	21,095	155,169	130,025
ענפי חבויות אחרים	473,375	405,190	129,673	105,893	343,702	299,297
סך כל ענפי חבויות	2,161,280	1,686,258	280,558	254,630	1,880,722	1,431,628
ענפי רכוש	334,214	223,181	135,925	99,525	198,289	123,656
ביטוח בריאות המדווח בביטוח כללי	36,473	64,559	22,444	39,384	14,029	25,175
סה"כ תביעות תלויות	2,531,967	1,973,998	438,927	393,539	2,093,040	1,580,459

	החברה					
	ברוטו		ביטוח משנה		שייר	
	31 בדצמבר		31 בדצמבר		31 בדצמבר	
	2007	2006	2007	2006	2007	2006
	אלפי ש"ח מדווחים					
ענף רכב חובה [ראה ז' (1) להלן]	1,179,967	1,129,948	102,539	127,642	1,077,428	1,002,306
ענף צד שלישי [ראה ז' (2) להלן]	164,951	151,120	22,760	21,095	142,191	130,025
ענפי חבויות אחרים	465,528	405,190	127,381	105,893	338,147	299,297
סך כל ענפי חבויות	1,810,446	1,686,258	252,680	254,630	1,557,766	1,431,628
ענפי רכוש	290,873	223,181	124,663	99,525	166,210	123,656
ביטוח בריאות המדווח בביטוח כללי	36,472	64,559	22,444	39,384	14,028	25,175
סה"כ תביעות תלויות	2,137,791	1,973,998	399,787	393,539	1,738,004	1,580,459

להלן ההרכב לפי סוגי הפרשות:

	מאוחד					
	ברוטו		ביטוח משנה		שייר	
	31 בדצמבר		31 בדצמבר		31 בדצמבר	
	2007	2006	2007	2006	2007	2006
	אלפי ש"ח מדווחים					
הערכות אקטואריות	2,051,365	1,457,055*)	252,924	229,723	1,798,441	1,227,332
הערכות אחרות	100,625	110,975	55,151	68,471	45,474	42,504
עודף הכנסות על הוצאות (צבירה)	379,977	405,968	130,852	95,345	249,125	310,623
סה"כ הפרשות לתביעות תלויות	2,531,967	1,973,998	438,927	393,539	2,093,040	1,580,459

*) סווג מחדש.

	החברה					
	ברוטו		ביטוח משנה		שייר	
	31 בדצמבר		31 בדצמבר		31 בדצמבר	
	2007	2006	2007	2006	2007	2006
	אלפי ש"ח מדווחים					
הערכות אקטואריות	1,706,587	1,457,055*)	217,382	229,723	1,489,205	1,227,332
הערכות אחרות	100,625	110,975	55,151	68,471	45,474	42,504
עודף הכנסות על הוצאות (צבירה)	330,579	405,968	127,254	95,345	203,325	310,623
סה"כ הפרשות לתביעות תלויות	2,137,791	1,973,998	399,787	393,539	1,738,004	1,580,459

*) סווג מחדש.

באור 19: - התחייבויות ביטוחיות בביטוח כללי (המשך)

ג. תביעות תלויות בביטוח כללי לפי שיטות חישובן

מאוחד

	ברוטו		ביטוח משנה		שייר	
	31 בדצמבר		31 בדצמבר		31 בדצמבר	
	2007	2006	2007	2006	2007	2006
	אלפי ש"ח מדווחים					
הערכות אקטואריות:						
מר עמיר פלד	1,706,587	-	217,382	-	1,489,205	-
פרופ' יהודה כהנא	344,778	-	35,542	-	309,236	-
ד"ר אברהם לוונגליק	-	1,457,055*)	-	229,723	-	1,227,332
סה"כ הערכות אקטואריות **)	2,051,365	1,457,055	252,924	229,723	1,798,441	1,227,332
תוספת בין ההערכות האקטואריות לבין הסכום שנכלל בדוחות הכספיים	239	1,218 *)	292	-	(53)	1,218
הפרשות על בסיס הערכות אחרות:						
הערכת מחלקת תביעות בגין התביעות התלויות הידועות	84,975	61,784	49,504	40,242	35,471	21,542
תוספת לתביעות התלויות בגין תביעות שאירעו אך טרם דווחו (IBNR)	13,594	11,953	5,355	5,186	8,239	6,767
הערכות אחרות	1,817	36,020	-	23,043	1,817	12,977
עודף הכנסות על הוצאות (צבירה)	379,977	405,968	130,852	95,345	249,125	310,623
סך כל התביעות התלויות בביטוח כללי	2,531,967	1,973,998	438,927	393,539	2,093,040	1,580,459

החברה

	ברוטו		ביטוח משנה		שייר	
	31 בדצמבר		31 בדצמבר		31 בדצמבר	
	2007	2006	2007	2006	2007	2006
	אלפי ש"ח מדווחים					
הערכות אקטואריות:						
מר עמיר פלד	1,706,587	-	217,382	-	1,489,205	-
ד"ר אברהם לוונגליק	-	1,457,055*)	-	229,723	-	1,227,332
סה"כ הערכות אקטואריות **)	1,706,587	1,457,055	217,382	229,723	1,489,205	1,227,332
תוספת בין ההערכות האקטואריות לבין הסכום שנכלל בדוחות הכספיים	239	1,218 *)	292	-	(53)	1,218
הפרשות על בסיס הערכות אחרות:						
הערכת מחלקת תביעות בגין התביעות התלויות הידועות	84,975	61,784	49,504	40,242	35,471	21,542
תוספת לתביעות התלויות בגין תביעות שאירעו אך טרם דווחו (IBNR)	13,594	11,953	5,355	5,186	8,239	6,767
הערכות אחרות	1,817	36,020	-	23,043	1,817	12,977
עודף הכנסות על הוצאות (צבירה)	330,579	405,968	127,254	95,345	203,325	310,623
סך כל התביעות התלויות בביטוח כללי	2,137,791	1,973,998	399,787	393,539	1,738,004	1,580,459

*) סווג מחדש.
**) ראה הצהרות האקטוארים בנספח לדוחות הכספיים.

באור 19: - התחייבויות ביטוחיות בביטוח כללי (המשך)

ד. התפתחות התביעות התלויות בענף רכב רכוש לגבי התביעות שאירעו לפני שנת הנזק האחרונה

	מאוחד והחברה			
	31 בדצמבר			
	2007		2006	
	ברוטו	בשייר	ברוטו *)	בשייר *)
	אלפי ש"ח מדווחים			
תביעות תלויות לתחילת השנה	87,881	69,312	92,019	70,593
תשלום תביעות	87,741	71,809	60,085	50,039
תביעות תלויות לסוף השנה	5,076	3,213	8,413	5,294
עודף (גרעון) בהערכות	(4,936)	(5,710)	23,521	15,260

*) העודף בשנת 2006 כולל הכנסה חריגה כתוצאה מתביעת שיבוב גדולה בענף רכב רכוש.

ה. התפתחות התביעות התלויות בענפי רכוש וסיכונים אחרים (למעט ענף רכב רכוש), לגבי התביעות שאירעו לפני שנת הנזק האחרונה

	מאוחד והחברה			
	31 בדצמבר			
	2007		2006	
	ברוטו	בשייר	ברוטו	בשייר
תביעות תלויות לתחילת השנה	139,428	57,708	136,181	49,957
תשלום תביעות במשך השנה	61,450	22,942	64,713	24,731
תביעות תלויות לסוף השנה	82,347	31,508	76,561	26,309
עודף (גרעון) בהערכות	(4,369)	3,258	(5,093)	(1,083)

ו. התפתחות התביעות התלויות בענפי ביטוח חבויות ורכב חובה לגבי תביעות שאירעו בשנות החיתום שהחלו לפני שנת החיתום האחרונה

	מאוחד והחברה			
	31 בדצמבר			
	2007		2006	
	ברוטו	בשייר	ברוטו *)	בשייר *)
הפרשות לתחילת השנה	1,885,880	1,609,506	1,752,272	1,460,251
הכנסות מפרמיות ומהשקעות	107,477	100,641	78,471	71,435
עמלות והוצאות	14,333	14,333	16,052	16,256
תשלומי תביעות	287,003	257,033	256,276	205,435
הפרשות לסוף השנה	1,508,589	1,290,689	1,398,543	1,172,407
עודף בהפרשות	183,432	148,093	159,872	137,588
סכום העודף בהפרשות הנובע משחרור הצבירה לרווח **)	193,918	165,398	146,229	110,878

*) סווג מחדש.

**) בשנת הדוח - שחרור הצבירה של שנת חיתום 2004. בשנת 2006 - שחרור הצבירה של שנת חיתום 2003.

באור 19: - התחייבויות ביטוחיות בביטוח כללי (המשך)

ז. בדיקת הערכת התביעות התלויות ברוטו

1. בענף רכב חובה:

	החברה						
	שנת חיתום						
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	סה"כ
	אלפי ש"ח מותאמים למדד נובמבר, 2007 **)							
תביעות ששולמו (מצטבר):								
לאחר שנה ראשונה	3,818	5,115	5,285	6,297	8,665	8,654	8,770	
לאחר שנתיים	28,329	32,032	34,626	50,079	62,949	59,765	-	
לאחר שלוש שנים	51,602	56,511	66,532	104,478	120,232	-	-	
לאחר ארבע שנים	67,668	74,364	98,677	147,643	-	-	-	
לאחר חמש שנים	83,495	94,943	128,597	-	-	-	-	
לאחר שש שנים	96,095	107,877	-	-	-	-	-	
לאחר שבע שנים	111,977	-	-	-	-	-	-	
אומדן תביעות מצטברות (כולל תשלומים):								
לאחר שנה ראשונה *)	137,779	179,491	257,836	353,812	373,789	339,088	340,098	
לאחר שנתיים	201,101	198,316	280,547	369,865	386,384	344,560	-	
לאחר שלוש שנים	206,118	208,848	291,300	386,627	396,306	-	-	
לאחר ארבע שנים ***)	158,274	165,690	231,448	291,734	-	-	-	
לאחר חמש שנים	151,479	163,874	231,892	-	-	-	-	
לאחר שש שנים	156,048	163,481	-	-	-	-	-	
לאחר שבע שנים	162,245	-	-	-	-	-	-	
עודף (חוסר) לאחר שחרור הצבירה	(3,971)	2,209	(444)					(2,206)
שיעור סטייה לאחר שחרור הצבירה	(2.51%)	1.33%	(0.19%)					(0.4%)
אומדן תביעות מצטברות ליום 31 בדצמבר, 2007	162,245	163,481	231,892	291,734	396,306	344,560	340,098	1,930,316
תשלומים מצטברים עד ליום 31 בדצמבר, 2007	111,977	107,877	128,597	147,643	120,232	59,765	8,770	684,861
	50,268	55,604	103,295	144,091	276,074	284,795	331,328	1,245,455
תביעות תלויות בגין שנים עד וכולל שנת חיתום 2000								79,559
סה"כ התחייבויות ביטוחיות ליום 31 בדצמבר, 2007								1,325,014
הרכב ההתחייבויות הביטוחיות:								
עתודה לסיכונים שטרם חלפו בניכוי הוצאות רכישה נדחות								145,047
תביעות תלויות (כולל צבירה)								1,179,967
								1,325,014

*) כולל עתודה לסיכונים שטרם חלפו בניכוי הוצאות רכישה נדחות.
**) הסכומים לעיל מובאים בערכים מותאמים למדד בהתאם להוראת המפקח, וזאת על מנת לאפשר בחינת ההתפתחות על בסיס ערכים ריאליים.
***) הירידה באומדן התביעות המצטברות לאחר ארבע שנים נובעת משחרור צבירה.

באור 19: - התחייבויות ביטוחיות בביטוח כללי (המשך)

ז. בדיקת הערכת התביעות התלויות ברוטו (המשך)

2. בענף צד שלישי:

	החברה							
	שנת חיתום							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	סה"כ
	אלפי ש"ח מותאמים למדד נובמבר, 2007 **)							
תביעות ששולמו (מצטבר):								
לאחר שנה ראשונה	371	270	588	330	613	562	505	
לאחר שנתיים	1,828	1,827	2,181	1,780	2,258	2,647	-	
לאחר שלוש שנים	3,448	3,720	3,290	2,768	3,770	-	-	
לאחר ארבע שנים	4,691	6,933	5,713	5,157	-	-	-	
לאחר חמש שנים	6,216	8,612	7,923	-	-	-	-	
לאחר שש שנים	8,371	10,632	-	-	-	-	-	
לאחר שבע שנים	11,626	-	-	-	-	-	-	
אומדן תביעות מצטברות (כולל תשלומים):								
לאחר שנה ראשונה *)	22,345	25,666	33,108	35,421	38,569	40,831	43,000	
לאחר שנתיים	17,496	25,290	31,027	35,515	44,995	41,097	-	
לאחר שלוש שנים	19,232	26,578	32,224	37,331	45,521	-	-	
לאחר ארבע שנים ***)	15,312	17,782	13,851	15,015	-	-	-	
לאחר חמש שנים	17,038	18,383	18,142	-	-	-	-	
לאחר שש שנים	17,020	21,514	-	-	-	-	-	
אחר שבע שנים	19,720	-	-	-	-	-	-	
חוסר לאחר שחרור הצבירה	(4,408)	(3,732)	(4,291)					(12,431)
שיעור סטייה לאחר שחרור הצבירה ****)	(28.79%)	(20.99%)	(30.98%)					(26.48%)
אומדן תביעות מצטברות ליום 31 בדצמבר, 2007	19,720	21,514	18,142	15,015	45,521	41,097	43,000	204,009
תשלומים מצטברים עד ליום 31 בדצמבר, 2007	11,626	10,632	7,923	5,157	3,770	2,647	505	42,260
	8,094	10,882	10,219	9,858	41,751	38,450	42,495	161,749
תביעות תלויות בגין שנים עד וכולל שנת חיתום 2000								19,827
סה"כ התחייבויות ביטוחיות ליום 31 בדצמבר, 2007								181,576
הרכב ההתחייבויות הביטוחיות:								
עתודה לסיכונים שטרם חלפו בניכוי הוצאות רכישה נדחות								16,625
תביעות תלויות (כולל צבירה)								164,951
								181,576

*) כולל עתודה לסיכונים שטרם חלפו בניכוי הוצאות רכישה נדחות.

**) הסכומים לעיל מובאים בערכים מותאמים למדד בהתאם להוראת המפקח, וזאת על מנת לאפשר בחינת ההתפתחות על בסיס ערכים ריאליים.

***) הירידה באומדן התביעות המצטברות לאחר ארבע שנים נובעת משחרור צבירה.

****) הגידול באומדן התביעות בשנת חיתום 2001 נובע מהתפתחות חריגה של מספר תביעות. הגידול באומדן התביעות בשנות החיתום 2002-2003 נובע בעיקר מתביעות שנפתחו בשנת 2007.

באור 19: - התחייבויות ביטוחיות בביטוח כללי (המשך)

ח. עקרונות חישוב ההערכה האקטוארית

- קיימת התחשבות הן בהתפתחות של התשלומים והן בהתפתחות של סכום התשלומים וההערכות הפרטניות.
- הערכת התביעות התלויות נעשתה ברמת הברוטו וברמת ביטוח המשנה בנפרד.
- הערכת חלקו של מבטח המשנה נעשה בהתאם לסוג הכיסוי, תנאי הפוליסה ונסיון התביעות בפועל.
- השיבובים וההשתתפות העצמית שתגבה מהמבוטחים, מחושבים על בסיס ניסיון העבר המשתקף בנתוני המודל האקטוארי.
- הפרשה להוצאות עקיפות ליישוב תביעות חושבה על-פי הוראות המפקח, ראה באור 2(ז)(2).
- הערכת התביעות התלויות עבור חלק החברה במאגר הישראלי לביטוחי רכב (להלן - הפול) ובביטוחי משנה וביטוחים משותפים המתקבלים מחברות ביטוח אחרות (מבטחים מובילים) התבססה על חישוב שבוצע על-ידי הפול או על-ידי המבטחים המובילים.
- נכללו הפרשות בעקבות פסיקת בתי המשפט בענין ה"שנים האבודות".

ט. ההנחות והמודלים המהותיים לצורך קביעת ההתחייבויות הביטוחיות בביטוח כללי

1. תביעות תלויות:

לצורך הערכת התביעות התלויות נעשה שימוש במודלים האקטוארים המפורטים להלן, בשילוב ההנחות השונות. בחירת השיטה האקטוארית המתאימה לכל ענף ביטוח, סוג של אירוע ולכל שנת אירוע/פתיחה, נקבעת על סמך שיקול דעת לפי מידת ההתאמה של השיטה למקרה ולעיתים נעשה שילוב בין השיטות השונות. במקרים מסוימים האקטואר מעדכן את המודלים בגין מגמות, פסיקה, שינויי חקיקה או גורמים אחרים שעשויים להשפיע על התביעות בעתיד באופן שונה מאשר התפתחות בעבר.

א. chain ladder:

שיטה זו מתבססת על התפתחות התביעות ההיסטוריות (התפתחות התשלומים ו/או התפתחות סך התביעות, התפתחות כמות התביעות ועוד), כדי להעריך את ההתפתחות הצפויה לתביעות הקיימות והעתידיות.

ב. הממוצעים:

לעיתים, כאשר ניסיון התביעות בתקופות האחרונות אינו מספיק בשל, משתמשים בשיטת ממוצעים היסטוריים.

שיטה זו מתבססת על חישוב סכום ממוצע לתביעה פתוחה או סגורה (חומרת התביעה), ולפעמים גם במשך הזמן מיום פתיחת התביעה ועד לסילוקה/סגירתה.

2. ההנחות העיקריות שנלקחו לצורך ההערכה האקטוארית:

- בכל הענפים הערכת תביעות תלויות מבוססת בעיקרה על שתי שיטות ה- chain ladder הנ"ל. ההנחה העיקרית במודלים אלה הינה יציבות התפתחות התביעות, כלומר שדפוס התנהגות העבר ימשיך גם בעתיד.
- החישובים האקטואריים אינם כוללים הפחתה בשל היוון תשלומי התביעות העתידיים. מאידך, לא נכללה תוספת בעד מרווח לסיכון (סטיית תקן).
- בהערכת תביעות תלויות גדולות במיוחד, החברה מתבססת על הערכות פרטניות של מומחי מחלקת התביעות.

3. שינויים בהנחות, עובדות (פסיקה וחקיקה) ובמודלים האקטוארים והשפעתם על ההפרשות:

החל מיום 1 בינואר, 2006 מיישמת החברה את הנחיות המפקח לגבי הפרשה להוצאות עקיפות ליישוב תביעות.

4. רגישות ההפרשות לשינויים בהנחות:

ההערכה האקטוארית מבוססת על אומדנים סטטיסטיים הכוללים מרכיב של אי וודאות. האומדן הסטטיסטי מבוסס על הנחות שונות, אשר לא בהכרח יתממשו. ההנחות בשימוש בתחזית האקטוארית משפיעות על התוצאה הסופית של ההפרשה. לכן, עלות התביעות בפועל עשויה להיות גבוהה או נמוכה יותר מהאומדן הסטטיסטי.

הנחות שנקבעו בעבר עשויות להשתנות בהתאם למידע חדש שיתקבל בעתיד. במקרים כאלה העתודה תשתנה בהתאם לשינוי בהנחות ובתוצאות בפועל, וההפרשים שנוצרו בתקופת הדוח יכללו בדוח עסקי ביטוח כללי.

באור 20: - הלוואה מהחברה האם

בחודש יולי 2007 קיבלה החברה מהחברה האם הלוואה בסך 400 מיליוני ש"ח. ההלוואה הינה צמודת מדד ונושאת ריבית שנתית בשיעור של 4.78%, זאת עד למועד רישום אגרות החוב שהנפיקה החברה האם למסחר בבורסה. לאחר רישום אגרות החוב למסחר, הופחתה הריבית ב- 0.5% החל מיום 6 במרס, 2008. להלוואה לא נקבע מועד פרעון, והחברה רשאית לפרוע את ההלוואה בחלקה או במלואה בכל עת ועל פי שיקול דעתה. ההלוואה נכללה בדוחות הכספיים לפי שוויה ההוגן בהתאם להנחיות תקן חשבונאות מספר 23 של המוסד לתקינה - ראה גם באור 2(ט).

באור 21: - זכאים ויתרות זכות

להלן ההרכב:

	מאוחד		החברה	
	31 בדצמבר			
	2007	2006	2007	2006
	אלפי ש"ח מדווחים			
סוכני ביטוח בגין עמלות	145,243	109,267	139,199	109,267
תביעות לתשלום	98,475	48,685	90,728	48,685
פרמיות מראש	25,772	15,262	13,471	15,262
ספקים ונותני שירותים	49,457	41,877	40,683	41,062
התחייבות לעובדים והתחייבויות אחרות בשל שכר ומשכורת	54,204	45,021	39,255	37,549
מס הכנסה	7,716	630	-	-
התחייבויות בגין מכירת ניירות ערך בחסר	37,427	24,535	37,427	24,535
ריבית לשלם בגין התחייבויות לזמן ארוך	20,678	15,676	20,678	15,676
הפרשה להחזר דמי ניהול לקרנות פנסיה	47,618	45,214	-	-
הפרשה להשתתפות בהוצאות ורכישת כיסויים ביטוחיים בקרן פנסיה	8,829	31,478	-	-
מסים נדחים [ראה באור 14(ב)]	1,351	4,170	-	4,170
חברות קשורות	6,451	6,012 *)	6,533	6,012 *)
הוצאות לשלם	15,031	11,767 *)	9,194	7,761 *)
אחרים	39,670	32,095 *)	28,072	27,526 *)
	557,922	431,689	425,240	337,505

*) סווג מחדש.

באור 22: - הכנסות, נטו מניהול קרנות פנסיה

להלן ההרכב:

	מאוחד		
	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2007	2006	2005
	אלפי ש"ח מדווחים		
הכנסות:			
מדמי ניהול קרנות פנסיה	188,553	173,604	153,922
אחרות	13,554	8,231	7,449
	202,107	181,835	161,371
בניכוי - הוצאות הנהלה וכלליות	105,836	96,451	88,863
הכנסות, נטו	96,271	85,384	72,508

באור 23: - הוצאות הנהלה וכלליות

א. להלן ההרכב:

	מאוחד וחברה		
	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2007	2006	2005
	אלפי ש"ח מדווחים		
שכר ונלוות לשכר	192,085	186,951	164,336
מיכון ועיבוד נתונים (כולל פחת)	82,102	76,706	53,263
שכר דירה והחזקת משרדים	12,535	11,745	10,734
משרדיות	14,037	11,676	11,509
ייעוץ מקצועי ומשפטי	11,191	6,380	6,141
תקשורת	4,427	3,778	3,864
שיווק ופרסום	695	1,628	841
דמי ניהול והחזר הוצאות לחברות קשורות, נטו	2,274	1,416	1,800
פחת	7,784	5,181	6,912
אחזקת רכב	6,217	6,345	5,717
הוצאות בנק	10,434	10,363	10,581
אחרות	25,500	27,325	20,334
	369,281	349,494	296,032
בניכוי הוצאות שנזקפו לתביעות-ראה באור 2(ז)(2)	17,707	10,689	-
	351,574	338,805	296,032

ב. ההוצאות לעיל נכללו בדוחות הכספיים של החברה כדלקמן:

	מאוחד וחברה		
	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2007	2006	2005
	אלפי ש"ח מדווחים		
דוחות עסקי ביטוח חיים	164,524	164,676	135,535
דוחות עסקי ביטוח כללי	176,634	168,814	157,406
דוחות רווח והפסד	10,416	5,315	3,091
	351,574	338,805	296,032

באור 24: - מסים על ההכנסה

א. חוקי המס החלים:

1. החברה, שומרה ביטוח ומבטחים פנסיה, הינן "מוסד כספי" כהגדרתו בחוק מס ערך מוסף, התשל"ו-1975. המס החל על מוסדות כספיים מורכב ממס חברות וממס רווח. על הכנסות חברות מאוחדות אחרות חל מס חברות בלבד.

2. על החברה והחברות המאוחדות חלות הוראות חוק מס הכנסה (תיאומים בשל אינפלציה), התשמ"ה-1985 (להלן – חוק התיאומים). על פי חוק התיאומים, נמדדות התוצאות לצורכי מס כשהן מותאמות לשינויים במדד.

בחודש פברואר, 2008 התקבל בכנסת תיקון לחוק מס הכנסה (תיאומים בשל אינפלציה), התשמ"ה-1985 המגביל את תחולתו של חוק התיאומים משנת 2008 ואילך. החל משנת 2008, נמדדות התוצאות לצרכי מס בערכים נומינליים למעט תיאומים מסוימים בגין שינויים במדד המחירים לצרכן בתקופה שעד ליום 31 בדצמבר, 2007. התיקון לחוק כולל בין היתר את ביטול התוספת והניכוי בשל אינפלציה והניכוי הנוסף בשל פחת החל משנת 2008.

3. בין חברות הביטוח לבין שלטונות המס קיים הסכם (להלן - הסכם המס) המתחדש מדי שנה, המסדיר סוגיות מס ייחודיות לענף הביטוח כמפורט להלן:

- תקופת הפחתת הוצאות רכישה נדחות בביטוח חיים (D.A.C.) לצורכי מס.
- שיעור ייחוס הוצאות להכנסות החייבות בשיעורי מס מועדפים (הכנסות ריבית ודיבידנד מניירות ערך החייבות על-פי חוק בשיעור מס נמוך משיעור מס חברות).
- מיסוי הכנסות מנכסים המוחזקים כהשקעות חופפות להתחייבויות בגין פוליסות משתתפות ברווחי השקעה.
- סכום ההפרשה לעתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל בביטוח חיים המותר לניכוי לצורכי מס.
- מיסוי הכנסות מניירות ערך.

לאחר תאריך המאזן הגיעו חברות הביטוח להסכם עם שלטונות המס לשנת המס 2006.

4. בחוק ההסדרים במשק המדינה (תיקוני חקיקה להשגת יעדי התקציב והמדיניות הכלכלית לשנת הכספים 2007) התשס"ז-2007 מיום 11 בינואר, 2007, נקבעו כללים לגבי המס החל על סיווג של העתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל בביטוח חיים להון העצמי (ראה באור 2(ו)(4) לעיל). על-פי הכללים, חלק העתודה המחושב בגובה 0.17% מסכום הביטוח בסיכון בשייר העצמי הקיים בביטוח חיים ואשר היה רשום כעתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל בדוחות ליום 31 בדצמבר, 2006 יהיה פטור ממס. יתרת העתודה העולה על 0.17% מסכום הביטוח בסיכון בשייר העצמי כאמור תחויב במס בארבעה חלקים שווים בשנים 2007 עד 2010.

ליום 31 בדצמבר, 2006 יתרת העתודה הקיימת בחברה מהווה 0.17% מסכום הביטוח בסיכון בשייר העצמי.

בהסכם המס לשנת 2006 כאמור בסעיף 3 לעיל צוין כי בבסיס הפטור ממס של העברת העתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל להון העצמי, עומדת דרישת הון. לפיכך, היה ותתבטל או תקטן דרישת ההון, ידונו הצדדים בהשלכות המס הנובעות מכך, ככל שישנן.

באור 24: - מסים על ההכנסה (המשך)

ב. להלן שיעורי המס החלים על החברה והחברות המאוחדות:

שנה	שעור מס חברות	שעור מס רווח	שעור מס כולל במוסדות כספיים
	%		
2004	35	17.17	44.52
2005	34	17.00	43.59
2006	31	16.25	40.65
2007	29	15.50	38.53
2008	27	15.50	36.80
2009	26	15.50	35.93
2010 ואילך	25	15.50	35.06

בשנת 2005 התקבל בכנסת החוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מספר 147), התשס"ה-2005, אשר הפחית את שיעורי מס החברות באופן הדרגתי. השפעת חוק זה על הדוחות הכספיים לשנת 2005 היתה קיטון בהוצאות מסים על ההכנסה בסך של כ-9.4 מליוני ש"ח בחברה ובמאוחד.

בחודש יוני, 2006 פורסם צו מס ערך מוסף (שיעור המס על מלכ"רים ומוסדות כספיים (תיקון), התשס"ו-2006 (להלן – התיקון). התיקון קובע הפחתה בשיעור מס הרווח החל על מוסדות כספיים מ-17% ל-15.5%, החל מיום 1 ביולי, 2006. השפעת התיקון על הדוחות הכספיים לשנת 2006 הינה קיטון בהוצאות מסים על ההכנסה בסכום של כ-4.2 מליון ש"ח בחברה ובמאוחד.

לאחר תאריך המאזן התקבל בכנסת חוק לפיו בחישוב מס הרווח החל על מוסדות כספיים, יותרו בניכוי החל משנת 2009 מלוא תשלומי מס השכר ששולמו. בשנת המס 2008 יותרו בניכוי מחצית מתשלומי מס השכר ששולמו בגין אותה שנה.

ג. הרכב המסים על ההכנסה:

	מאוחד			החברה		
	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר					
	2007	2006	2005	2007	2006	2005
	אלפי ש"ח מדווחים					
מסים שוטפים	144,143	200,489	167,242	108,071	165,310	135,241
מסים נדחים	(18,696)	(12,972)	22,887	(20,339)	(13,024)	21,980
סך-הכל הפרשה למסי הכנסה ורווח	125,447	187,517	190,129	87,732	152,286	157,221

באור 24: - מסים על ההכנסה (המשך)

ד. התאמה בין סכום המס התיאורטי שהיה חל אילו הרווח מפעולות שוטפות היה מתחייב במס לפי שיעור המס הסטטוטורי החל על חברת ביטוח לבין ההפרשה למסים על הרווח מפעולות שוטפות, כפי שנזקפה בדוחות רווח והפסד:

	מאוחד			החברה		
	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר					
	2007	2006	2005	2007	2006	2005
	אלפי ש"ח מדווחים					
רווח לשנה לפני מסים על ההכנסה	337,181	441,433	463,232	250,695	365,694	421,123*)
שיעור המס הסטטוטורי החל על חברות ביטוח בישראל	38.53%	40.65%	43.59%	38.53%	40.65%	43.59%
סכום המס לפי שיעור המס הסטטוטורי	129,916	179,443	201,923	96,593	148,655	183,568
מס (חסכון במס) בגין:						
הקטנה במסים נדחים עקב הפחתת שיעורי המס (ראה סעיף ב' לעיל)	-	(4,159)	(9,384)	-	(4,159)	(9,384)
הוצאות לא מוכרות	1,519	1,586	1,963	1,361	1,422	1,564
הכנסות פטורות ממס ומועדפות	(6,379)	(4,855)	(4,738)	(6,379)	(4,855)	(4,738)
הפרשים במדידת נכסים והתחייבויות לצורכי מס ולצורכי הדוחות הכספיים	(7,901)	633	(2,605)	(7,764)	938	(3,284)
הפרשי תיאום פחת והפחתות	784	11,718	4,272	(2,992)	7,729	(8,951)
מס רווח על מס שכר	3,178	3,033	2,948	2,608	2,530	2,514
מסים בגין שנים קודמות	4,332	134	(4,250)	4,305	26	(4,068)
שיעור מס נמוך יותר בחברות מוחזקות	(2)	(16)	-	-	-	-
מסים על ההכנסה	125,447	187,517	190,129	87,732	152,286	157,221
שיעור מס אפקטיבי	37.20%	42.48%	41.04%	35.00%	41.64%	37.33%

*) סווג מחדש.

ה. לחברה ולמבטחים פנסיה הוצאו שומות מס סופיות עד ליום 31 בדצמבר, 2003.
לשומרה ביטוח הוצאו שומות מס סופיות עד ליום 31 בדצמבר 2005.

הדוחות של חברות מאוחדות אחרות עד וכולל שנת 2003 נחשבים כשומות סופיות לפי סעיף 145 לפקודת מס הכנסה ובכפוף לתנאים הקבועים בפקודת מס הכנסה.

באור 25:- צדדים קשורים ובעלי עניין

א. יתרות של צדדים קשורים נכללו במאזנים בסעיפים הבאים:

	מאוחד		החברה	
	31 בדצמבר			
	2007	2006	2007	2006
	אלפי ש"ח מדווחים			
סכומים לקבל:				
חייבים ויתרות חובה	4,828	5,227	12,800	7,972
התחייבויות אחרות:				
הלוואה מהחברה האם	421,720	-	421,720	-
זכאים ויתרות זכות	6,451	6,012	6,533	6,012

ב. הכנסות והוצאות

	מאוחד			החברה		
	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר					
	2007	2006	2005	2007	2006	2005
	אלפי ש"ח מדווחים					
ששולמו לצדדים קשורים:						
עמלות בביטוח חיים	-	-	-	680	1,600	1,562
הוצאות יעוץ	-	-	-	783	716	-
משכורות והוצאות נלוות:						
ליו"ר הדירקטוריון	1,468	1,409	1,341	1,468	1,409	1,341
למנכ"ל החברה:						
משכורות והוצאות נלוות [ראה סעיף ג(1) להלן]	3,511	2,614	2,488	3,511	2,614	2,488
שווי מניות שהומרו [ראה סעיף ג(2) להלן]	-	-	18,658	-	-	18,658
שכר חברי דירקטוריון	1,130	797	470	878	797	470
השתתפות בהוצאות ודמי ניהול מחלקת הלוואות בחברה אם	3,365	2,411	2,064	3,365	2,411	2,064
השתתפות בהוצאות אחרות	168	-	-	565	-	-
ריבית והפרשי הצמדה (בערכים נומינליים):						
לחברות קשורות	11,247	2	289	11,247	35	291
שנתקבלו מצדדים קשורים:						
השתתפות בהוצאות אחרות	1,275	935	199	12,616	9,194	4,071
ריבית והפרשי הצמדה (בערכים נומינליים):						
מחברות קשורות	131	31	23	265	31	32
דמי ניהול	9,286	4,252	1,253	8,099	3,798	-
פרמיות בביטוח חיים	-	-	-	11,334	7,490	2,011

באור 25:- צדדים קשורים ובעלי ענין (המשך)

ג. הסכם העסקה ותוכנית להקצאת מניות למנכ"ל החברה

ביום 27 באוגוסט, 2003 אישרו דירקטוריון החברה ולאחר מכן האסיפה הכללית שלה וכן ועדת הביקורת והדירקטוריון של החברה האם, הסכם העסקה עם מר ארי קלמן, מנכ"ל החברה (להלן - המנכ"ל), ותוכנית להקצאת מניות כמפורט להלן:

1. הסכם העסקה

בהתאם להסכם יכהן מר ארי קלמן כמנכ"ל החברה למשך תקופה של שלוש עשרה שנים שמוארכת אוטומטית. החברה רשאית להביא את ההסכם לידי סיום בהודעה מוקדמת של 12 חודשים מראש. על פי ההסכם עלות שכרו השנתי של המנכ"ל תהיה כ-2,300 אלפי ש"ח צמוד למדד חודש יוני, 2003 והוא יועלה מדי שנה באחוז אחד מעבר לעליית המדד. בחודש אוגוסט 2007, אישר דירקטוריון החברה מתן מענק נוסף למנכ"ל בסך מליון ש"ח.

במקרה של הפסקת עבודתו יהיה זכאי המנכ"ל למרכיב הפיצויים שיועבר לו מפוליסת ביטוח המנהלים ולפיצוי נוסף בשיעור של 50% מפיצויי הפיטורין המגיעים לו על-פי דין.

2. תכנית להקצאת מניות

במסגרת התכנית הקצתה החברה לנאמן עבור המנכ"ל מניות המהוות 4% מהונה המונפק של החברה לאחר ההקצאה. המניות הוקצו ללא תמורה והינן זכאיות לכל דיבידנד או הטבה אחרת, שתחלק החברה ממועד אישור התכנית. מניות אלה אינן ניתנות להעברה, מכירה או שעבוד. ערכן המאזני של המניות שהוקצו כאמור במועד הקצאתן הינו 19,239 אלפי ש"ח.

הנאמן יעביר את המניות למנכ"ל בעשר מנות שנתיות שוות, החל מתום שנה ממועד חתימת התוכנית. כמו כן, ממועד הזכאות, תהיה למנכ"ל הזכות להמיר את מניות החברה למניות של החברה האם, המהוות 4% מהונה של החברה האם לאחר ההמרה, כפוף להתאמות. לחברה האם הזכות לחייב את המנכ"ל להמיר את המניות כאמור לעיל.

החברות קיבלו משלטונות המס אישור לתכנית בהתאם להוראות סעיף 102 לפקודת מס הכנסה, במסלול הכנסת עבודה.

תוכנית הקצאת המניות כוללת תנאים אשר בקרות אחד מהם יהיה המנכ"ל זכאי לכל המניות והפירות מהן באופן מיידי וכן ניתנה ליו"ר הדירקטוריון הסמכות להקדים את זכאות העובד בגין המניות בכמות שלא תעלה על 20% מהמניות.

התכנית להקצאת המניות אושרה באסיפה הכללית של החברה האם ביום 19 בנובמבר, 2003 וקיבלה את כל האישורים הנדרשים לפי החוק.

בשנת 2005 המיר המנכ"ל שתי מנות (מתוך עשר) של מניות החברה שהוענקו לו למניות החברה האם.

ד. שיפוי וביטוח דירקטורים ונושאי משרה

תקנות החברה והחברות המאוחדות מאפשרות שיפוי וביטוח של דירקטורים ונושאי משרה על-פי דין. בהתאם לכך, קבעו החברה והחברות המאוחדות מדיניות שיפוי והחליטו לבטח את אחריותם של דירקטורים ונושאי משרה והכל בכפוף להוראות הדין ולהגבלות נוספות.

	מאוחד			החברה		
	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר					
	2007	2006	2005	2007	2006	2005
	אלפי ש"ח מדווחים					
סכום ההוצאות עבור שיפוי וביטוח דירקטורים ונושאי משרה	591	1,214	1,553	253	250	203

באור 26: - פרטים נוספים בעסקי ביטוח חיים

א. פירוט פעילות החברה בענף ביטוח חיים

1. נתונים לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2007

	מאוחד והחברה									
	פוליסות הכוללות מרכיב חסכון (לרבות נספחים) לפי מועד הנפקת הפוליסה					פוליסות שאינן כוללות מרכיב חסכון				סך-הכל
			משנת 2004			סיכון הנמכר כפוליסה בודדת		סיעודי		
	עד שנת 1990 (1)	עד שנת 2003 (2)	משתתף	מבטיח תשואה	פרט	קבוצתי	פרט	קבוצתי		
	אלפי ש"ח מדווחים									
1) פרמיות ברוטו:										
מסורתי/מעורב	66,572	84,609	-	-	-	-	-	-	151,181	
מרכיב החיסכון	30,039	434,657	359,207	-	-	-	-	-	823,903	
אחר	22,041	233,399	70,275	-	218,987	34,826	36,942	508	616,978	
סה"כ	118,652	752,665	429,482	-	218,987	34,826	36,942	508	1,592,062	
2) פרמיות בגין חוזי השקעה שנזקפו ישירות לעתודות ביטוח	-	-	543,018	7,790	-	-	-	-	550,808	
3) מרווח פיננסי כולל דמי ניהול (3)	38,906	81,212	16,873	416	-	-	-	-	137,407	
4) רווח (הפסד) מעסקי ביטוח חיים	72,704	69,258	(74,809)	1,251	16,839	14,001	4,530	(1,515)	102,259	
5) פרמיה משונתת *):										
- חדשה	391	4,144	262,140	-	63,416	-	3,337	-	333,428	
- הגדלות	-	20,211	34,015	-	-	-	-	-	54,226	

*) לא כולל פוליסות קבוצתיות.

הערות:

(1) המוצרים שהונפקו בתקופה זו היו בעיקרם מבטיחי תשואה והם מגובים בעיקרם באגרות חוב מיועדות.
(2) המוצרים שהונפקו בתקופה זו היו בעיקרם במסגרת פוליסות משתתפות ברווחים.
(3) המרווח הפיננסי אינו כולל הכנסות נוספות של החברה הנגבות כשיעור מהפרמיה והוא מחושב לפני ניכוי הוצאות לניהול ההשקעות. המרווח הפיננסי בפוליסות עם תשואה מובטחת מבוסס על ההכנסות מהשקעות בפועל לשנת הדוח בניכוי מכפלה של שיעור התשואה המובטחות לשנה כשהוא מוכפל בעתודה הממוצעת לשנה בקרנות הביטוח השונות. בפוליסות משתתפות ברווחים המרווח הפיננסי הינו סך דמי הניהול הקבועים והמשתנים המחושבים על בסיס התשואה והיתרה הממוצעת של עתודות הביטוח.

באור 26: - פרטים נוספים בעסקי ביטוח חיים (המשך)

א. פירוט פעילות החברה בענף ביטוח חיים (המשך)

1. נתונים לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2006

	מאוחד והחברה									
	פוליסות הכוללות מרכיב חסכון (לרבות נספחים) לפי מועד הנפקת הפוליסה				פוליסות שאינן כוללות מרכיב חסכון				אחר (4)	סך-הכל
			משנת 2004		סיכון הנמכר כפוליסה בודדת		סיעודי			
	עד שנת 1990 (1)	עד שנת 2003 (2)	משתתף	מבטיח תשואה	פרט	קבוצתי	פרט	קבוצתי		
	אלפי ש"ח מדווחים									
1) פרמיות ברוטו:										
מסורתי/מעורב	74,465	97,848	-	-	-	-	-	-	-	172,313
מרכיב החיסכון	28,757	465,516	260,551	-	-	-	-	-	-	754,824
אחר	31,635	228,463	54,914		187,794	26,946	34,811	308	-	564,871
סה"כ	134,857	791,827	315,465	-	187,794	26,946	34,811	308	-	1,492,008
2) פרמיות בגין חוזי השקעה שנזקפו ישירות לעתודות ביטוח	-	-	270,020	11,430	-	-	-	-	-	281,450
3) מרווח פיננסי כולל דמי ניהול (3)	58,827	123,516	4,896	60	-	-	-	-	-	187,299
4) רווח (הפסד) מעסקי ביטוח חיים	97,417	61,793	(22,825)	-	46,293	(1,028)	5,990	(1,411)	(30,771)	155,458
5) פרמיה משונתת *):										
- חדשה	375	7,018	257,510	-	52,247	-	4,401	-	-	321,551
- הגדלות	-	14,590	20,864	-	-	-	-	-	-	35,454

*) לא כולל פוליסות קבוצתיות.

הערות:

(1) המוצרים שהונפקו בתקופה זו היו בעיקרם מבטיחי תשואה והם מגובים בעיקרם באגרות חוב מיועדות.

(2) המוצרים שהונפקו בתקופה זו היו בעיקרם במסגרת פוליסות משתתפות ברווחים.

(3) המרווח הפיננסי אינו כולל הכנסות נוספות של החברה הנגבות כשיעור מהפרמיה והוא מחושב לפני ניכוי הוצאות לניהול ההשקעות. כמו כן, הוא אינו כולל את מרכיב הרווח מהשקעות העומדות כנגד העתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל. המרווח הפיננסי בפוליסות עם תשואה מובטחת מבוסס על ההכנסות מהשקעות בפועל לשנת הדוח בניכוי מכפלה של שיעור התשואה המובטחות לשנה כשהוא מוכפל בעתודה הממוצעת לשנה בקרנות הביטוח השונות. בפוליסות משתתפות ברווחים המרווח הפיננסי הינו סך דמי הניהול הקבועים והמשתנים המחושבים על בסיס התשואה והיתרה הממוצעת של עתודות הביטוח.

(4) מתייחס להשלמת העתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל לשיעור של 0.17% מהסכום בסיכון בשייר עצמי, ראה באור 2(ו)(4).

באור 26: - פרטים נוספים בעסקי ביטוח חיים (המשך)

א. פירוט פעילות החברה בענף ביטוח חיים (המשך)

1. נתונים לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2005

	מאוחד והחברה									
	פוליסות הכוללות מרכיב חסכון (לרבות נספחים) לפי מועד הנפקת הפוליסה					פוליסות שאינן כוללות מרכיב חסכון				סך-הכל
				משנת 2004		סיכון הנמכר כפוליסה בודדת		סיעודי		
	עד שנת 1990 (1)	עד שנת 2003 (2)	משתתף	מבטיח תשואה	פרט	קבוצתי	פרט	קבוצתי		
	אלפי ש"ח מדווחים									
1) פרמיות ברוטו:										
מסורתי/מעורב	76,151	99,961	-	-	-	-	-	-	176,112	
מרכיב החיסכון	35,829	521,301	188,963	-	-	-	-	-	746,093	
אחר	32,348	255,601	17,579	-	146,092	18,940	31,392	249	502,201	
סה"כ	144,328	876,863	206,542	-	146,092	18,940	31,392	249	1,424,406	
2) פרמיות בגין חוזי השקעה שנזקפו ישירות לעתודות ביטוח	-	-	96,332	-	-	-	-	-	96,332	
3) מרווח פיננסי כולל דמי ניהול (3)	54,974	135,460	1,359	-	-	-	-	-	191,793	
4) רווח (הפסד) מעסקי ביטוח חיים	71,546	178,613	(20,947)	-	12,858	(5,290)	(13,999)	(601)	222,180	
5) פרמיה משונתת *):										
- חדשה	3,145	6,070	221,071	-	55,640	-	5,396	-	291,322	
- הגדלות	-	20,278	9,497	-	-	-	-	-	29,775	

*) לא כולל פוליסות קבוצתיות.

הערות:

(1) המוצרים שהונפקו בתקופה זו היו בעיקרם מבטיחי תשואה והם מגובים בעיקרם באגרות חוב מיועדות.

(2) המוצרים שהונפקו בתקופה זו היו בעיקרם במסגרת פוליסות משתתפות ברווחים.

(3) המרווח הפיננסי אינו כולל הכנסות נוספות של החברה הנגבות כשיעור מהפרמיה והוא מחושב לפני ניכוי הוצאות לניהול ההשקעות. כמו כן, הוא אינו כולל את מרכיב הרווח מהשקעות העומדות כנגד העתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל. המרווח הפיננסי בפוליסות עם תשואה מובטחת מבוסס על ההכנסות מהשקעות בפועל לשנת הדוח בניכוי מכפלה של שיעור התשואה המובטחות לשנה כשהוא מוכפל בעתודה הממוצעת לשנה בקרנות הביטוח השונות.
בפוליסות משתתפות ברווחים המרווח הפיננסי הינו סך דמי הניהול הקבועים והמשתנים המחושבים על בסיס התשואה והיתרה הממוצעת של עתודות הביטוח.

באור 26: - פרטים נוספים בעסקי ביטוח חיים (המשך)

א. פירוט פעילות החברה בענף ביטוח חיים (המשך)

2. נתונים ליום 31 בדצמבר, 2007

	מאוחד והחברה									
	פוליסות הכוללות מרכיב חסכון (לרבות נספחים) לפי מועד הנפקת הפוליסה					פוליסות שאינן כוללות מרכיב חסכון				סך-הכל
			משנת 2004			סיכון הנמכר כפוליסה בודדת		סיעודי		
	עד שנת 1990 (1)	עד שנת 2003 (2)	משתתף	מבטיח תשואה	פרט	קבוצתי	פרט	קבוצתי		
	אלפי ש"ח מדווחים									
1) עתודות ביטוח ברוטו:										
א) לפי חשיפה ביטוחית:										
קצבה נדחית עד חודש מאי 2001	1,159,195	2,939,818	-	-	-	-	-	-		4,099,013
קצבה נדחית מיוני 2001 ואילך	-	165,329	107,683	-	-	-	-	-		273,012
קצבה בתשלום	20,814	36,855	-	-	-	-	-	-		57,669
הוני	2,210,553	3,731,957	748,311	-	-	-	-	-		6,690,821
אחר	92,497	317,319	75,774	-	132,733	29,811	140,373	6,993		795,500
סה"כ	3,483,059	7,191,278	931,768	-	132,733	29,811	140,373	6,993		11,916,015
עתודות חסכון טהור *)	-	-	795,821	19,012	-	-	-	-		814,833
	3,483,059	7,191,278	1,727,589	19,012	132,733	29,811	140,373	6,993		12,730,848
ב) לפי חשיפה פיננסית:										
מבטיח תשואה	3,433,644	-	-	-	25,248	-	-	-		3,458,892
משתתף	49,415	7,191,278	931,768	-	107,485	-	140,373	-		8,420,319
אחר	-	-	-	-	-	29,811	-	6,993		36,804
סה"כ	3,483,059	7,191,278	931,768	-	132,733	29,811	140,373	6,993		11,916,015
2) תביעות תלויות	6,755	40,559	8,899	-	47,891	5,791	-	-		109,895

*) ראה באור 18(א)(1).

באור 26: - פרטים נוספים בעסקי ביטוח חיים (המשך)

א. פירוט פעילות החברה בענף ביטוח חיים (המשך)

2. נתונים ליום 31 בדצמבר, 2006

	מאוחד והחברה									
	פוליסות הכוללות מרכיב חסכון (לרבות נספחים) לפי מועד הנפקת הפוליסה					פוליסות שאינן כוללות מרכיב חסכון				סך-הכל
				משנת 2004		סיכון הנמכר כפוליסה בודדת		סיעודי		
	עד שנת 1990 (1)	עד שנת 2003 (2)	משתתף	מבטיח תשואה	פרט	קבוצתי	פרט	קבוצתי		
	אלפי ש"ח מדווחים									
1) עתודות ביטוח ברוטו:										
א) לפי חשיפה ביטוחית:										
קצבה נדחית עד חודש מאי 2001	1,069,256	2,738,301	-	-	-	-	-	-	-	3,807,557
קצבה נדחית מיוני 2001 ואילך	-	134,906	56,842	-	-	-	-	-	-	191,748
קצבה בתשלום	19,427	28,347	-	-	-	-	-	-	-	47,774
הוני	2,249,537	3,449,055	441,453	-	-	-	-	-	-	6,140,045
אחר	99,005	314,217	29,460	-	106,403	25,730	112,277	5,302		692,394
סה"כ	3,437,225	6,664,826	527,755	-	106,403	25,730	112,277	5,302		10,879,518
עתודות חסכון טהור *)	-	-	353,032	11,498	-	-	-	-		364,530
	3,437,225	6,664,826	880,787	11,498	106,403	25,730	112,277	5,302		11,244,048
ב) לפי חשיפה פיננסית:										
מבטיח תשואה	3,390,148	-	-	-	23,170	-	-	-		3,413,318
משתתף	47,077	6,664,826	527,755	-	83,233	-	112,277	-		7,435,168
אחר	-	-	-	-	-	25,730	-	5,302		31,032
סה"כ	3,437,225	6,664,826	527,755	-	106,403	25,730	112,277	5,302		10,879,518
2) תביעות תלויות	10,620	45,094	4,270	-	36,067	7,438	-	-		103,489

*) ראה באור 18(א)(1).

באור 26: - פרטים נוספים בעסקי ביטוח חיים (המשך)

א. פירוט פעילות החברה בענף ביטוח חיים (המשך)

2. נתונים ליום 31 בדצמבר, 2005

	מאוחד והחברה									
	פוליסות הכוללות מרכיב חסכון (לרבות נספחים) לפי מועד הנפקת הפוליסה					פוליסות שאינן כוללות מרכיב חסכון				סך-הכל
			משנת 2004			סיכון הנמכר כפוליסה בודדת		סיעודי		
	עד שנת 1990 (1)	עד שנת 2003 (2)	משתתף	מבטיח תשואה	פרט	קבוצתי	פרט	קבוצתי		
	אלפי ש"ח מדווחים									
1) עתודות ביטוח ברוטו:										
א) לפי חשיפה ביטוחית:										
קצבה נדחית עד חודש מאי 2001	1,033,782	2,454,785	-	-	-	-	-	-		3,488,567
קצבה נדחית מיוני 2001 ואילך	-	104,769	20,846	-	-	-	-	-		125,615
קצבה בתשלום	13,330	21,514	-	-	-	-	-	-		34,844
הוני	2,341,552	3,164,532	197,397	-	-	-	-	-		5,703,481
אחר	103,771	300,297	13,714	-	107,535	20,929	83,608	4,732		634,586
סה"כ	3,492,435	6,045,897	231,957	-	107,535	20,929	83,608	4,732		9,987,093
עתודות חסכון טהור *)	-	-	103,309	-	-	-	-	-		103,309
	3,492,435	6,045,897	335,266	-	107,535	20,929	83,608	4,732		10,090,402
ב) לפי חשיפה פיננסית:										
מבטיח תשואה	3,437,786	-	-	-	23,841	-	-	-		3,461,627
משתתף	54,649	6,045,897	231,957	-	83,694	-	83,608	-		6,499,805
אחר	-	-	-	-	-	20,929	-	4,732		25,661
סה"כ	3,492,435	6,045,897	231,957	-	107,535	20,929	83,608	4,732		9,987,093
2) תביעות תלויות	11,414	41,189	2,083	-	33,146	2,446	-	-		90,278

*) ראה באור 18(א)(1).

באור 26:- פרטים נוספים בעסקי ביטוח חיים (המשך)

ב. הרכב הפרמיות לפי סוגי ביטוח

	מאוחד והחברה		
	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2007	2006	2005
	אלפי ש"ח מדווחים		
ביטוח מנהלים:			
מסורתי	40,215	46,595	52,335
עדיף	425,630	451,170	469,083
פוליסות שהונפקו החל מיום 1 בינואר, 2004	282,558	193,837	117,896
ביטוח פרט:			
מסורתי	110,966	125,718	159,751
עדיף	121,903	135,942	175,286
פוליסות שהונפקו החל מיום 1 בינואר, 2004	122,773	102,103	35,996
ביטוח ריסק טהור:			
פרט	162,454	142,764	127,900
קבוצתי	15,844	15,016	15,987
ביטוח אובדן כושר עבודה	176,608	154,579	144,661
ביטוח סיעודי	37,923	35,581	30,919
ביטוח מחלות קשות	61,420	58,317	62,558
אחר	33,768	30,386	32,034
סה"כ בדוחות עסקי ביטוח	1,592,062	1,492,008	1,424,406
פרמיות בגין פוליסות חוזי השקעה שנזקפו ישירות לעתודת ביטוח חיים	550,808	281,450	96,332
סה"כ פרמיות	2,142,870	1,773,458	1,520,738

ג. ביטוח משתתף ברווחים - מידע נוסף

	מאוחד והחברה			
	ליום 31 בדצמבר, 2007	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2007		
	התחייבויות בגין ביטוח משתתף ברווחים	פרמיות / תקבולים	תביעות ותום תקופה	גימלאות פדיונות
	אלפי ש"ח מדווחים			
קרן ט'	397,947	21,343	8,825	22,613
קרן י'	7,090,508	974,447	219,603	281,573
קרן י' לאחר 2004	879,922	418,006	9,957	49,357
סלי השקעות	51,942	20,419	97	3,664
חוזי השקעה	795,821	543,018	-	105,349
סה"כ	9,216,140	1,977,233	238,482	462,556

באור 26:- פרטים נוספים בעסקי ביטוח חיים (המשך)

ג. ביטוח משתתף ברווחים - מידע נוסף (המשך)

	מאוחד והחברה			
	ליום 31 בדצמבר 2006	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2006		
	התחייבויות בגין ביטוח משתתף ברווחים	פרמיות / תקבולים	גימלאות תביעות ותום תקופה	פדיונות
	אלפי ש"ח מדווחים			
קרן ט'	392,172	20,190	7,619	26,490
קרן י'	6,515,221	982,511	175,582	281,350
קרן י' לאחר 2004	478,729	297,676	5,913	25,072
סלי השקעות	49,046	17,789	-	4,323
חוזי השקעה	353,032	270,020	-	32,657
סה"כ	7,788,200	1,588,186	189,114	369,892

ד. תשואות לשנים 2007 - 2003 באחוזים לפוליסות משתתפות ברווחים

	מאוחד והחברה								
	תשואה שנתית נומינלית ברוטו					תשואה שנתית ממוצעת נומינלית למשך 5 שנים		סטיית תקן	
	אחוזים								
	2007	2006	2005	2004	2003	לפני דמי ניהול	אחרי דמי ניהול	לפני דמי ניהול 5 שנים	שיעור דמי ניהול לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2007
קרן ט'	6.77	7.89	14.56	10.89	16.27	11.21	9.24	4.11	1.14
קרן י'	6.92	8.74	15.17	11.15	20.36	12.37	10.24	5.38	1.16
קרן י' לאחר 2004 *)	6.92	8.74	15.17	11.15	-	10.46	9.51	3.57	1.24
סלי השקעות: *)									
מניות	8.26	17.59	28.28	30.92	-	20.92	19.68	3.42	1.50
מט"ח	(0.87)	1.48	11.15	3.34	-	3.69	2.68	1.56	1.40
שקלים	4.31	6.87	7.01	9.01	-	6.79	5.67	0.62	1.42
צמוד מדד	7.78	7.68	10.27	10.85	-	9.11	8.02	0.80	1.32
טווח קצר	3.96	5.99	3.92	4.63	-	4.63	3.65	0.21	1.19
מניות חו"ל **)	(8.15)	15.52	-	-	-	4.85	3.30	4.12	1.45

*) מאחר והפוליסות הונפקו החל מ-1.1.04 ואילך, השיעור הממוצע לפני דמי ניהול ואחרי דמי ניהול חושב ל-4 שנים בלבד שהסתיימו ביום 31 בדצמבר, 2007.

**) הפוליסות במסלול זה הונפקו החל מ-1.7.06. והתשואות לעיל מתייחסות לתקופה שהחלה מתאריך זה.

בחודש דצמבר, 2007 נפתחו 4 מסלולי השקעה נוספים אשר הצבירה בהן ליום 31 בדצמבר, 2007 אינה מהותית.

באור 26:- פרטים נוספים בעסקי ביטוח חיים (המשך)

ה. דמי ניהול ועמלות שנגבו בתיק המשתתף ברווחים

	מאוחד והחברה				
	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר				
	2007	2006	2007	2006	שעור השינוי (1)
	אלפי ש"ח מדווחים		באחוזים מתוך הנכסים על בסיס ממוצע שנתי		
דמי ניהול (2)	98,085	128,412	1.13%	1.85%	(38.67%)
עמלות:					
עמלות קניה ומכירה של ניירות ערך	4,441	2,762	0.05%	0.04%	29.14%
עמלות ניהול חיצוני	7,118	5,166	0.08%	0.07%	10.64%
סך העמלות	11,559	7,928	0.13%	0.11%	17.08%
סך כל דמי הניהול והעמלות	109,644	136,340	1.27%	1.96%	(35.42%)

(1) באחוזים ביחס ליתרה ממוצעת של נכסי השקעה על בסיס שנתי.
(2) דמי הניהול מחושבים בהתאם להנחיות המפקח על בסיס התשואה וצבירת החסכון של המבוטחים בתיק המשתתף ברווחים.
דמי הניהול כוללים את המרכיבים כדלקמן:
בגין פוליסות שנמכרו עד ליום 31 בדצמבר, 2003 - דמי ניהול קבועים ומשתנים.
בגין פוליסות שנמכרו החל מיום 1 בינואר, 2004 - דמי ניהול קבועים בלבד.

ו. תוצאות ביטוח משנה מסוג "מודיפייד רי"

	מאוחד		
	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2007	2006	2005
	אלפי ש"ח מדווחים		
בגין שנות חיתום לפני שנת 1997	(3,066)	(8,035)	(11,888)

באור 27: - פרטים נוספים בעסקי ביטוח כללי

א. להלן תוצאות עסקי ביטוח כללי מאוחדים לפי ענפי הביטוח העיקריים:

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2007

	רכוש					חבויות					בריאות			
	אובדן רכוש	רכב רכוש	מקיף דירות	בתי עסק	אחרים	אחריות מעבידים	אחריות מקצועית	צד שלישי	רכב חובה	אחרים	תאונות אישיות	מחלות ואישפוז	אחרים	סך-הכל
	אלפי ש"ח מדווחים													
פרמיות	61,981	443,020	133,372	71,700	72,887	29,332	88,648	41,980	321,074	14,601	7,750	212,887	19,582	1,518,814
דמים	6,732	202,720	44,390	21,725	15,325	8,303	27,887	12,907	52,844	2,310	2,598	12,324	6,178	416,243
סך-הכל דמי ביטוח	68,713	645,740	177,762	93,425	88,212	37,635	116,535	54,887	373,918	16,911	10,348	225,211	25,760	1,935,057
בניכוי ביטוח משנה	56,547	48,852	52,634	31,055	61,870	2,845	45,898	4,043	9,403	6,835	6,055	60,728	4,154	390,919
סך-הכל דמי ביטוח בשייר	12,166	596,888	125,128	62,370	26,342	34,790	70,637	50,844	364,515	10,076	4,293	164,483	21,606	1,544,138
שינוי בעתודה לסיכונים שטרם חלפו בניכוי ביטוח משנה	(295)	(35,496)	(4,081)	(2,120)	60	(1,663)	855	(1,623)	(6,211)	(581)	(412)	(13,322)	(1,310)	(66,199)
דמי ביטוח שהורווחו	11,871	561,392	121,047	60,250	26,402	33,127	71,492	49,221	358,304	9,495	3,881	151,161	20,296	1,477,939
הכנסות מהשקעות	564	23,774	5,142	2,636	2,017	9,284	13,233	10,615	80,317	1,576	479	7,226	1,110	157,973
סך-הכל הכנסות לשנה	12,435	585,166	126,189	62,886	28,419	42,411	84,725	59,836	438,621	11,071	4,360	158,387	21,406	1,635,912
תביעות ששולמו ותלויות	55,077	446,501	91,667	75,578	37,695	48,400	44,452	35,785	292,086	7,102	4,169	73,904	12,499	1,224,915
בניכוי ביטוח משנה	47,295	44,760	34,943	32,397	27,967	1,251	21,504	4,490	(913)	2,452	4,223	18,734	(236)	238,867
סך-הכל תביעות לשנה	7,782	401,741	56,724	43,181	9,728	47,149	22,948	31,295	292,999	4,650	(54)	55,170	12,735	986,048
עודף הכנסות על התביעות לשנה	4,653	183,425	69,465	19,705	18,691	(4,738)	61,777	28,541	145,622	6,421	4,414	103,217	8,671	649,864
דמי עמלה	4,394	125,038	52,378	16,500	19,248	6,058	24,201	9,517	16,453	1,478	2,978	48,392	1,012	327,647
בניכוי - דמי עמלה מביטוח משנה	6,270	2,976	9,079	6,235	15,304	13	1,239	139	-	131	1,129	8,666	656	51,837
	(1,876)	122,062	43,299	10,265	3,944	6,045	22,962	9,378	16,453	1,347	1,849	39,726	356	275,810
הוצאות הנהלה וכלליות	3,487	55,759	17,168	10,046	6,912	3,412	8,985	4,395	36,689	1,375	951	25,568	1,887	176,634
	1,611	177,821	60,467	20,311	10,856	9,457	31,947	13,773	53,142	2,722	2,800	65,294	2,243	452,444
שינוי בהוצאות רכישה נדחות	(235)	(8,511)	(1,224)	(397)	(23)	(432)	173	(379)	(621)	(233)	(133)	809	(339)	(11,545)
סך-הכל הוצאות לשנה, נטו	1,376	169,310	59,243	19,914	10,833	9,025	32,120	13,394	52,521	2,489	2,667	66,103	1,904	440,899
רווח (הפסד) מעסקי ביטוח כללי לשנה	3,277	14,115	10,222	(209)	7,858	(13,763)	29,657	15,147	93,101	3,932	1,747	37,114	6,767	208,965

באור 27: - פרטים נוספים בעסקי ביטוח כללי (המשך)

א. להלן תוצאות עסקי ביטוח כללי מאוחדים לפי ענפי הביטוח העיקריים: (המשך)
לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2006

	רכוש					חבויות					בריאות		
	אובדן רכוש	רכב רכוש	מקיף דירות	בתי עסק	אחרים	אחריות מעבידים	אחריות מקצועית	צד שלישי	רכב חובה	אחרים *)	תאונות אישיות	מחלות ואישפוז	אחרים *)	סה"כ
	אלפי ש"ח מדווחים													
פרמיות	60,048	385,750	115,062	62,235	67,777	25,343	86,263	38,273	307,180	12,649	7,356	200,954	16,639	1,385,529
דמים	6,926	176,587	56,319	18,578	15,293	7,516	26,741	12,257	51,509	2,248	2,458	11,508	5,218	393,158
סה"כ דמי ביטוח	66,974	562,337	171,381	80,813	83,070	32,859	113,004	50,530	358,689	14,897	9,814	212,462	21,857	1,778,687
בניכוי ביטוח משנה	56,152	46,097	63,327	27,666	56,485	1,695	41,219	3,727	9,686	7,412	6,379	57,213	2,493	379,551
סה"כ דמי ביטוח בשייר	10,822	516,240	108,054	53,147	26,585	31,164	71,785	46,803	349,003	7,485	3,435	155,249	19,364	1,399,136
שינוי בעתודה לסיכונים שטרם חלפו בניכוי ביטוח משנה	(310)	(24,589)	9,183	(4,645)	(1,247)	(1,154)	6,748	(2,895)	7,737	(199)	308	(4,491)	(2,493)	(18,047)
דמי ביטוח שהורווחו	10,512	491,651	117,237	48,502	25,338	30,010	78,533	43,908	356,740	7,286	3,743	150,758	16,871	1,381,089
הכנסות מהשקעות	443	17,456	3,932	1,637	1,333	6,872	9,468	8,150	60,165	1,099	412	6,075	658	117,700
סה"כ הכנסות לשנה	10,955	509,107	121,169	50,139	26,671	36,882	88,001	52,058	416,905	8,385	4,155	156,833	17,529	1,498,789
תביעות ששולמו ותלויות	30,193	362,796	88,664	62,939	58,616	30,343	41,183	30,587	302,324	6,593	6,399	65,324	8,768	1,094,729
בניכוי ביטוח משנה	25,024	40,484	31,834	23,400	46,745	1,600	(1,179)	10,064	16,557	3,887	4,830	15,683	(1,078)	217,851
סה"כ תביעות לשנה	5,169	322,312	56,830	39,539	11,871	28,743	42,362	20,523	285,767	2,706	1,569	49,641	9,846	876,878
עודף הכנסות על התביעות לשנה	5,786	186,795	64,339	10,600	14,800	8,139	45,639	31,535	131,138	5,679	2,586	107,192	7,683	621,911
דמי עמלה	3,934	107,748	55,216	14,869	18,620	5,204	15,997	8,518	16,830	1,353	2,903	55,191	392	306,775
בניכוי - דמי עמלה מביטוח משנה	5,435	4,103	9,477	5,254	13,068	34	1,394	236	-	450	451	8,620	224	48,746
	(1,501)	103,645	45,739	9,615	5,552	5,170	14,603	8,282	16,830	903	2,452	46,571	168	258,029
הוצאות הנהלה וכלליות	3,642	51,713	14,032	9,238	6,533	3,223	9,534	4,685	40,042	1,271	925	23,001	975	168,814
	2,141	155,358	59,771	18,853	12,085	8,393	24,137	12,967	56,872	2,174	3,377	69,572	1,143	426,843
שינוי בהוצאות רכישה נדחות	(216)	(6,218)	2,754	(1,384)	(162)	(239)	(1,200)	(822)	774	(106)	108	(6,844)	54	(13,501)
סה"כ הוצאות לשנה, נטו	1,925	149,140	62,525	17,469	11,923	8,154	22,937	12,145	57,646	2,068	3,485	62,728	1,197	413,342
רווח (הפסד) מעסקי ביטוח כללי לשנה	3,861	37,655	1,814	(6,869)	2,877	(15)	22,702	19,390	73,492	3,611	(899)	44,464	6,486	208,569

*) סווג מחדש.

באור 27: - פרטים נוספים בעסקי ביטוח כללי (המשך)

א. להלן תוצאות עסקי ביטוח כללי מאוחדים לפי ענפי הביטוח העיקריים: (המשך)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2005

	רכוש					חבויות					בריאות		
	אובדן רכוש	רכב רכוש	מקיף דירות	בתי עסק *)	אחרים*)	אחריות מעבידים	אחריות מקצועית	צד שלישי	רכב חובה	אחרים *)	תאונות אישיות	מחלות ואישפוז	אחרים *)	סה"כ
	אלפי ש"ח מדווחים													
פרמיות	49,737	363,820	122,523	54,370	60,408	23,557	83,077	36,655	341,205	11,050	7,114	191,883	8,279	1,353,678
דמים	5,714	166,463	55,667	16,130	13,462	6,877	27,069	11,601	54,675	1,811	2,405	12,495	3,066	377,435
סה"כ דמי ביטוח	55,451	530,283	178,190	70,500	73,870	30,434	110,146	48,256	395,880	12,861	9,519	204,378	11,345	1,731,113
בניכוי ביטוח משנה	47,913	45,168	45,291	33,198	52,826	1,278	40,054	7,187	7,731	5,465	5,532	53,649	2,365	347,657
סה"כ דמי ביטוח בשייר	7,538	485,115	132,899	37,302	21,044	29,156	70,092	41,069	388,149	7,396	3,987	150,729	8,980	1,383,456
שינוי בעתודה לסיכונים שטרם ו בניכוי ביטוח משנה	825	(42,419)	(5,580)	(1,000)	2,278	(1,492)	(983)	(490)	(11,011)	(1,107)	961	(12,781)	(3,496)	(76,295)
דמי ביטוח שהורווחו	8,363	442,696	127,319	36,302	23,322	27,664	69,109	40,579	377,138	6,289	4,948	137,948	5,484	1,307,161
הכנסות מהשקעות	504	23,454	6,835	2,060	1,720	9,346	11,257	10,869	75,583	1,176	651	10,068	557	154,080
סה"כ הכנסות לשנה	8,867	466,150	134,154	38,362	25,042	37,010	80,366	51,448	452,721	7,465	5,599	148,016	6,041	1,461,241
תביעות ששולמו ותלויות	46,668	351,838	73,443	46,762	39,082	30,824	38,010	33,438	348,360	10,887	6,630	25,711	1,087	1,052,740
בניכוי ביטוח משנה	40,690	58,387	23,981	16,104	31,711	1,273	(6,249)	6,267	4,918	5,519	3,453	(5,522)	(829)	179,703
סה"כ תביעות לשנה	5,978	293,451	49,462	30,658	7,371	29,551	44,259	27,171	343,442	5,368	3,177	31,233	1,916	873,037
עודף הכנסות על התביעות לשנה	2,889	172,699	84,692	7,704	17,671	7,459	36,107	24,277	109,279	2,097	2,422	116,783	4,125	588,204
דמי עמלה	3,833	101,952	49,855	12,904	17,440	5,211	18,238	8,525	17,084	1,217	2,884	60,598	336	300,077
בניכוי - דמי עמלה מביטוח משנה	4,556	6,781	6,778	4,945	13,769	14	220	286	223	(91)	469	10,841	298	49,089
	(723)	95,171	43,077	7,959	3,671	5,197	18,018	8,239	16,861	1,308	2,415	49,757	38	250,988
הוצאות הנהלה וכלליות	2,836	45,427	13,988	8,040	5,412	2,515	8,838	4,125	37,909	1,119	909	25,453	835	157,406
	2,113	140,598	57,065	15,999	9,083	7,712	26,856	12,364	54,770	2,427	3,324	75,210	873	408,394
שינוי בהוצאות רכישה נדחות	181	(11,363)	(1,673)	(507)	616	(405)	(738)	(199)	(1,359)	(96)	343	(17,203)	(246)	(32,649)
סה"כ הוצאות לשנה, נטו	2,294	129,235	55,392	15,492	9,699	7,307	26,118	12,165	53,411	2,331	3,667	58,007	627	375,745
רווח (הפסד) מעסקי ביטוח כללי	595	43,464	29,300	(7,788)	7,972	152	9,989	12,112	55,868	(234)	(1,245)	58,776	3,498	212,459

*) סווג מחדש.

ב. למנורה ביטוח אין הכנסות מדמי ביטוח שנתקבלו מגורם אחד העולות על 5% מדמי הביטוח.

באור 28: - מידע בדבר סיכוני אשראי וריבית

א. פירוט הנכסים וההתחייבויות לפי החשיפה לסיכוני ריבית

ליום 31 בדצמבר, 2007

	הערות	מאוחד			
		ביטוח חיים ללא משתתפות ברווחי השקעות (3)	הון עצמי ביטוח כללי והתחייבויות לא ביטוחיות	סך הכל ללא משתתפות ברווחים השקעות	משתתפות ברווחי השקעות (2)
		אלפי ש"ח מדווחים			
נכסים עם סיכון ריבית ישיר	1				
אגרות חוב מיועדות (ח"ץ)		2,181,544	-	2,181,544	159,295
הלוואות ואגרות חוב אחרות		806,419	3,006,020	3,812,439	5,229,154
פקדונות בבנקים		556,550	150,076	706,626	560,806
נגזרים פיננסיים	4	-	(134)	(134)	1,679
חלקם של מבטחי משנה בהתחייבויות ביטוחיות		3,054	621,631	624,685	145,140
אחרים		18,942	501,100	520,042	122,349
סה"כ		3,566,509	4,278,693	7,845,202	6,218,423
נכסים ללא סיכון ריבית ישיר	5	69,991	2,393,484	2,463,475	3,339,048
סה"כ נכסים		3,636,500	6,672,177	10,308,677	9,557,471
התחייבויות עם סיכון ריבית ישיר					
התחייבויות ביטוחיות	6	3,529,302	3,471,066	7,000,368	-
אשראי לזמן ארוך		-	1,045,729	1,045,729	-
אחרות		41,147	104,877	146,024	101,809
סה"כ		3,570,449	4,621,672	8,192,121	101,809
התחייבויות ללא סיכון ריבית ישיר	7				
התחייבויות ביטוחיות		-	-	-	9,311,441
אחרות		66,051	522,747	588,798	144,221
הון עצמי		-	1,527,758	1,527,758	-
סה"כ		66,051	2,050,505	2,116,556	9,455,662
סה"כ הון עצמי והתחייבויות		3,636,500	6,672,177	10,308,677	9,557,471

באור 28: - מידע בדבר סיכוני אשראי וריבית (המשך)

א. פירוט הנכסים וההתחייבויות לפי החשיפה לסיכוני ריבית (המשך)

ליום 31 בדצמבר, 2006	הערות	מאוחד			
		ביטוח חיים ללא משתתפות ברווחי השקעות (3)	הון עצמי ביטוח כללי והתחייבויות לא ביטוחיות	סך הכל ללא משתתפות ברווחים השקעות	משתתפות ברווחי השקעות (2)
		אלפי ש"ח מדווחים			
נכסים עם סיכון ריבית ישיר	1				
אגרות חוב מיועדות (ח"ץ)		2,214,405	-	2,214,405	146,357
הלוואות ואגרות חוב אחרות		731,719	1,876,671	2,608,390	4,321,992
פקדונות בבנקים		548,128	66,121	614,249	705,721
נגזרים פיננסיים	4	-	2,339	2,339	16,718
חלקם של מבטחי משנה בהתחייבויות ביטוחיות		2,632	532,346	534,978	130,231
אחרים		19,147	461,325 *)	480,472	100,726
סה"כ		3,516,031	2,938,802	6,454,833	5,421,745
נכסים ללא סיכון ריבית ישיר	5	69,069	1,821,948	1,891,017	2,788,703
סה"כ נכסים		3,585,100	4,760,750	8,345,850	8,210,448
התחייבויות עם סיכון ריבית ישיר					
התחייבויות ביטוחיות	6	3,477,585	2,649,344	6,126,929	-
אשראי לזמן ארוך		-	411,703 *)	411,703	-
אחרות		91,190	257,148	348,338	215,463
סה"כ		3,568,775	3,318,195	6,886,970	215,463
התחייבויות ללא סיכון ריבית ישיר	7				
התחייבויות ביטוחיות		-	-	-	7,869,952
אחרות		16,325	251,901	268,226	125,033
הון עצמי		-	1,190,654	1,190,654	-
סה"כ		16,325	1,442,555	1,458,880	7,994,985
סה"כ הון עצמי והתחייבויות		3,585,100	4,760,750	8,345,850	8,210,448

*) סווג מחדש.

באור 28: - מידע בדבר סיכוני אשראי וריבית (המשך)

א. פירוט הנכסים וההתחייבויות לפי החשיפה לסיכוני ריבית (המשך)

ליום 31 בדצמבר, 2007		חברה			
		ביטוח חיים ללא משתתפות ברווחי השקעות (3)	הון עצמי ביטוח כללי והתחייבויות לא ביטוחיות	סך הכל ללא משתתפות ברווחים השקעות	משתתפות ברווחי השקעות (2)
	הערות	אלפי ש"ח מדווחים			
נכסים עם סיכון ריבית ישיר	1				
אגרות חוב מיועדות (ח"ץ)		2,181,544	-	2,181,544	159,295
הלוואות ואגרות חוב אחרות		806,419	2,386,903	3,193,322	5,229,154
פקדונות בבנקים		556,550	115,602	672,152	560,806
נגזרים פיננסיים	4	-	(134)	(134)	1,679
חלקם של מבטחי משנה בהתחייבויות ביטוחיות		3,054	571,743	574,797	145,140
אחרים		18,942	500,641	519,583	122,349
סה"כ		3,566,509	3,574,755	7,141,264	6,218,423
נכסים ללא סיכון ריבית ישיר	5	69,991	2,351,705	2,421,696	3,339,048
סה"כ נכסים		3,636,500	5,926,460	9,562,960	9,557,471
התחייבויות עם סיכון ריבית ישיר					
התחייבויות ביטוחיות	6	3,529,302	2,912,486	6,441,788	-
אשראי לזמן ארוך		-	1,033,225	1,033,225	-
אחרות		41,147	86,716	127,863	101,809
סה"כ		3,570,449	4,032,427	7,602,876	101,809
התחייבויות ללא סיכון ריבית ישיר	7				
התחייבויות ביטוחיות		-	-	-	9,311,441
אחרות		66,051	366,275	432,326	144,221
הון עצמי		-	1,527,758	1,527,758	-
		66,051	1,894,033	1,960,084	9,455,662
סה"כ הון עצמי והתחייבויות		3,636,500	5,926,460	9,562,960	9,557,471

באור 28: - מידע בדבר סיכוני אשראי וריבית (המשך)

א. פירוט הנכסים וההתחייבויות לפי החשיפה לסיכוני ריבית (המשך)

ליום 31 בדצמבר, 2006		חברה			
		ביטוח חיים ללא משתתפות ברווחי השקעות (3)	הון עצמי ביטוח כללי והתחייבויות לא ביטוחיות	סך הכל ללא משתתפות ברווחים השקעות	משתתפות ברווחי השקעות (2)
	הערות	אלפי ש"ח מדווחים			
נכסים עם סיכון ריבית ישיר	1				
אגרות חוב מיועדות (ח"ץ)		2,214,405	-	2,214,405	146,357
הלוואות ואגרות חוב אחרות		731,719	1,698,698	2,430,417	4,321,992
פקדונות בבנקים		548,128	66,121	614,249	705,721
נגזרים פיננסיים	4	-	2,339	2,339	16,718
חלקם של מבטחי משנה בהתחייבויות ביטוחיות		2,632	532,346	534,978	130,231
אחרים		19,147	461,325 *)	480,472	100,726
סה"כ		3,516,031	2,760,829	6,276,860	5,421,745
נכסים ללא סיכון ריבית ישיר	5	69,069	1,904,564	1,973,633	2,788,703
סה"כ נכסים		3,585,100	4,665,393	8,250,493	8,210,448
התחייבויות עם סיכון ריבית ישיר					
התחייבויות ביטוחיות	6	3,477,585	2,649,344	6,126,929	-
אשראי לזמן ארוך		-	411,703 *)	411,703	-
אחרות		91,190	257,148	348,338	215,463
סה"כ		3,568,775	3,318,195	6,886,970	215,463
התחייבויות ללא סיכון ריבית ישיר	7				
התחייבויות ביטוחיות		-	-	-	7,869,952
אחרות		16,325	156,544	172,869	125,033
הון עצמי		-	1,190,654	1,190,654	-
		16,325	1,347,198	1,363,523	7,994,985
סה"כ הון עצמי והתחייבויות		3,585,100	4,665,393	8,250,493	8,210,448

* סווג מחדש

באור 28: - מידע בדבר סיכוני אשראי וריבית (המשך)

א. פירוט הנכסים וההתחייבויות לפי סיכוני ריבית (המשך)

הערות

1. סיכון ריבית ישיר הינו הסיכון ששינוי בריבית השוק יגרום לשינוי בשווי ההוגן של הנכס או ההתחייבות הפיננסית. סיכון זה מתייחס לנכסים שהסליקה שלהם נעשית במזומן. תוספת המילה "ישיר" מבליטה את העובדה ששינוי הריבית יכול להשפיע גם על סוגי נכסים אחרים, אבל לא באופן ישיר, כדוגמת השפעת שינוי הריבית על שערי המניות.

2. משתתפות ברווחי השקעות - ההשקעות כנגד פוליסות משתתפות ברווחים מנוהלות בתיקי השקעה נפרדים מיתר עסקי החברה. על-פי תנאי הפוליסות (למעט פוליסות שהונפקו החל משנת 2004, שסכומי הצבירה בהם מהווים כ-18.7% מסך ההתחייבויות הביטוחיות של פוליסות משתתפות ברווחים ליום 31 בדצמבר, 2007 ובגינם מנוכים דמי ניהול בשיעורים קבועים מסך הצבירה) החברה זוקפת למבוטחים את מלוא התשואה המושגת בתיקי ההשקעה, בניכוי דמי ניהול קבועים ובניכוי דמי ניהול משתנים בשיעור 15% מהתשואה הריאלית לשנת הדוח. בפוליסות אלו לא קיימת לחברה חשיפה ישירה בגין שינויים בריבית. יחד עם זאת, תנודתיות בשיעורי הריבית תביא לתנודתיות בתשואה הנזקפת למבוטחים ולדמי הניהול המנוכים מהם.

3. בביטוח חיים ללא פוליסות משתתפות ברווחי השקעות, עיקרו של תיק ביטוח החיים הינו בגין פוליסות מבטיחות תשואה המגובות באגרות חוב מיועדות (ח"ץ) המונפקות על ידי בנק ישראל לכל אורך תקופת הפוליסה. לפיכך, קיים לחברה כיסוי פיננסי חופף על עיקר ההתחייבויות מבחינת ריבית והצמדה למשך חיי הפוליסות. ליום 31 בדצמבר, 2007 כיסו אגרות החוב המיועדות כ-61% מכלל ההתחייבויות הביטוחיות בביטוח חיים בתוכניות אלו. בגין יתר השקעות החברה במסגרת עסקי ביטוח חיים, קיימת חשיפה לשערי ריבית שישררו בעת מיחזור ההשקעות אשר התזרים בגינן שונה מאורך החיים והתזרים הצפוי של ההתחייבויות הביטוחיות.

4. נגזרים פיננסיים - פעילות החברה בנגזרים פיננסיים הינה במסגרת מדיניות ההשקעות הכוללת ואינה בגדר פעילות גידור. הערך במאזן נקבע על בסיס השווי ההוגן של הנכסים ואינו מייצג את החשיפה במונחי נכסי הבסיס.

5. נכסים אחרים שאין להם סיכון ריבית ישיר - כוללים מניות, מוצרים מובנים ונגזרים פיננסיים לסוגיהם, קרנות השקעה וגידור, רכוש קבוע ומקרקעין להשכרה, הוצאות רכישה נדחות ורכוש אחר, וכן קבוצות מאזניות של נכסים פיננסיים שמשך החיים הממוצע שלהם (מח"מ) עד חודש אחד, ולפיכך סיכון הריבית בגינם אינו מהותי (מזומנים ושווי מזומנים).

6. התחייבויות ביטוחיות כוללות עתודות ביטוח ותביעות תלויות.

7. התחייבויות ללא סיכון ריבית ישיר כוללות: הון עצמי, מסים נדחים, עתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל ואת קבוצת ההתחייבויות האחרות שבמאזן החברה שהמח"מ שלהן אינו עולה על חצי שנה.

8. בניתוח הסיכונים והחשיפות לשינויים בשערי הריבית, יש להביא בחשבון את התפלגות כלל הנכסים וההתחייבויות לפי מועדי פרעון, על בסיס תנאים חוזיים ו/או תחזיות ובהתחשב בתזרימי המזומנים הצפויים בגין פוליסות שבתוקף וחדשות. לחברה מנהל סיכונים שבין תפקידיו לסייע להנהלה להעריך את הנושא בכללותו.

באור 28: - מידע בדבר סיכוני אשראי וריבית (המשך)

ב. פירוט הנכסים וההתחייבויות לפי בסיסי הצמדה

	מאוחד					
	בש"ח לא צמוד	בש"ח צמוד למדד	במטבע חוץ או בהצמדה אליו	פרטים לא כספיים ואחרים	השקעות כנגד פוליסות משתתפות ברווחי השקעות	סה"כ
	אלפי ש"ח מדווחים					
ליום 31 בדצמבר, 2007:						
מזומנים ושווי מזומנים	224,053	-	43,444	-	321,259	588,756
ניירות ערך						
תעודות התחייבות שאינן ניתנות להמרה במניות:						
סחירות בישראל	382,778	1,525,907	47,189	-	2,409,589	4,365,463
בלתי סחירות	54,077	3,110,759	55,972	-	2,110,242	5,331,050
סחירות מחוץ לישראל	-	-	119,136	-	169,403	288,539
תעודות התחייבות הניתנות להמרה במניות:						
בישראל	-	19,458	4,168	-	47,100	70,726
מחוץ לישראל	-	-	5,452	-	11,719	17,171
מניות:						
סחירות בישראל	11,679	-	7,046	174,135	1,875,765	2,068,625
בלתי סחירות	-	-	-	4,802	25,458	30,260
סחירות מחוץ לישראל	-	-	-	67,664	831,193	898,857
יחידות השתתפות בקרנות נאמנות	-	-	-	23,575	28,643	52,218
קרנות השקעה לא סחירות	-	-	-	48,331	239,988	288,319
כתבי אופציה לרכישת מניות	-	-	-	691	13,131	13,822
מכשירים פיננסיים נגזרים	-	-	-	(775)	(11,452)	(12,227)
הלוואות	182,952	476,053	11,398	-	640,396	1,310,799
פקדונות	3,168	685,717	17,741	-	560,806	1,267,432
מקרקעין להשכרה	-	-	-	40,708	-	40,708
בנייני משרדים	-	-	-	109,859	-	109,859
רכוש קבוע אחר	-	-	-	65,023	-	65,023
סכומים לקבל	767,103	442,209	552	953	267,489	1,478,306
הוצאות רכישה נדחות ורכוש אחר	-	-	-	1,575,700	16,742	1,592,442
סה"כ נכסים	1,625,810	6,260,103	312,098	2,110,666	9,557,471	19,866,148
הלוואות מתאגידים בנקאיים ואחרים	-	616,101	-	-	-	616,101
התחייבויות ביטוחיות	3,502,773	3,470,220	27,375	-	9,311,441	16,311,809
התחייבויות אחרות	596,368	432,422	135,405	255	246,030	1,410,480
הון	-	-	-	1,527,758	-	1,527,758
סה"כ התחייבויות והון	4,099,141	4,518,743	162,780	1,528,013	9,557,471	19,866,148
עודף (גרעון) ליום 31 בדצמבר, 2007	(2,473,331)	1,741,360	149,318	582,653	-	-

באור 28: - מידע בדבר סיכוני אשראי וריבית (המשך)

ב. פירוט הנכסים וההתחייבויות לפי בסיסי הצמדה (המשך)

	מאוחד					
	בש"ח לא צמוד	בש"ח צמוד למדד	במטבע חוץ או בהצמדה אליו	פרטים לא כספיים ואחרים	השקעות כנגד פוליסות משתתפות ברווחי השקעות	סה"כ
	אלפי ש"ח מדווחים					
ליום 31 בדצמבר, 2006:						
מזומנים ושווי מזומנים	58,439	-	245	-	258,052	316,736
ניירות ערך						
תעודות התחייבות שאינן ניתנות להמרה במניות:						
סחירות בישראל	262,453	892,415	23,414	-	2,141,800	3,320,082
בלתי סחירות	24,801	2,938,917	52,989	-	1,572,557	4,589,264
סחירות מחוץ לישראל	-	-	119,353	-	105,162	224,515
תעודות התחייבות הניתנות להמרה במניות:						
בישראל	-	37,975	-	-	68,087	106,062
מחוץ לישראל	-	-	6,771	-	14,685	21,456
מניות:						
סחירות בישראל	-	-	-	161,554	1,553,741	1,715,295
בלתי סחירות	-	-	-	977	14,919	15,896
סחירות מחוץ לישראל	-	-	-	73,818	764,858	838,676
יחידות השתתפות בקרנות נאמנות	-	-	-	2,922	16,072	18,994
קרנות השקעה לא סחירות	-	-	-	24,161	149,974	174,135
כתבי אופציה לרכישת מניות	-	-	-	3,092	21,598	24,690
מכשירים פיננסיים נגזרים	-	-	-	(753)	(4,880)	(5,633)
הלוואות	-	463,712	-	-	566,058	1,029,770
פקדונות	-	614,249	-	-	705,721	1,319,970
מקרקעין להשכרה	-	-	-	18,280 *)	-	18,280
בנייני משרדים	-	-	-	94,004 *)	-	94,004
רכוש קבוע אחר	-	-	-	50,352 *)	-	50,352
סכומים לקבל	669,326 *)	348,233 *)	-	-	230,957	1,248,516
הוצאות רכישה נדחות ורכוש אחר	411	-	-	1,403,740 *)	31,087	1,435,238
סה"כ נכסים	1,015,430	5,295,501	202,772	1,832,147	8,210,448	16,556,298
הלוואות מתאגידים בנקאיים ואחרים	-	411,703 *)	-	-	-	411,703
התחייבויות ביטוחיות	2,697,197	3,427,265	18,792	-	7,994,985	14,138,239
התחייבויות אחרות	600,239	-	-	-	215,463	815,702
הון	-	-	-	1,190,654	-	1,190,654
סה"כ התחייבויות והון	3,297,436	3,838,968	18,792	1,190,654	8,210,448	16,556,298
עודף (גרעון) ליום 31 בדצמבר, 2006	(2,282,006)	1,456,533	183,980	641,493	-	-

*) סווג מחדש

באור 28: - מידע בדבר סיכוני אשראי וריבית (המשך)

ב. פירוט הנכסים וההתחייבויות לפי בסיסי הצמדה (המשך)

	החברה				
	בש"ח לא צמוד	בש"ח צמוד למדד	במטבע חוץ או בהצמדה אליו	פרטים לא כספיים ואחרים	השקעות כנגד פוליסות משתתפות ברווחי השקעות	סה"כ
	אלפי ש"ח מדווחים					
ליום 31 בדצמבר, 2007:						
מזומנים ושווי מזומנים	170,517	-	29,969	-	321,259	521,745
ניירות ערך						
תעודות התחייבות שאינן ניתנות להמרה במניות:						
סחירות בישראל	192,808	1,276,444	13,072	-	2,409,589	3,891,913
בלתי סחירות	40,058	3,040,440	53,219	-	2,110,242	5,243,959
סחירות מחוץ לישראל	-	-	115,458	-	169,403	284,861
תעודות התחייבות הניתנות להמרה במניות:						
בישראל	-	19,420	4,168	-	47,100	70,688
מחוץ לישראל	-	-	5,452	-	11,719	17,171
מניות:						
סחירות בישראל	-	-	-	162,485	1,875,765	2,038,250
בלתי סחירות	-	-	-	4,521	25,458	29,979
סחירות מחוץ לישראל	-	-	-	67,664	831,193	898,857
יחידות השתתפות בקרנות נאמנות	-	-	-	22,558	28,643	51,201
קרנות השקעה לא סחירות	-	-	-	43,005	239,988	282,993
כתבי אופציה לרכישת מניות	-	-	-	641	13,131	13,772
מכשירים פיננסיים נגזרים	-	-	-	(775)	(11,452)	(12,227)
הלוואות	129,024	473,905	11,398	-	640,396	1,254,723
פקדונות	-	672,152	-	-	560,806	1,232,958
השקעות בחברות מאוחדות				876,038		876,038
מקרקעין להשכרה	-	-	-	26,370	-	26,370
בנייני משרדים	-	-	-	96,872	-	96,872
רכוש קבוע אחר	-	-	-	59,922	-	52,922
סכומים לקבל	710,833	383,547	-	-	267,489	1,361,869
הוצאות רכישה נדחות ורכוש אחר	-	-	-	868,775	16,742	885,517
סה"כ נכסים	1,243,240	5,865,908	232,736	2,221,076	9,557,471	19,120,431
הלוואות מתאגידים בנקאיים ואחרים	-	611,505	-	-	-	611,505
התחייבויות ביטוחיות	2,954,991	3,470,220	16,577	-	9,311,441	15,753,229
התחייבויות אחרות	432,326	424,522	125,061	-	246,030	1,227,939
הון	-	-	-	1,527,758	-	1,527,758
סה"כ התחייבויות והון	3,387,317	4,506,247	141,638	1,527,758	9,557,471	19,120,431
יתרה נטו ליום 31 בדצמבר, 2007	(2,144,077)	1,359,661	91,098	693,318	-	-

באור 28: - מידע בדבר סיכוני אשראי וריבית (המשך)

ב. פירוט הנכסים וההתחייבויות לפי בסיסי הצמדה (המשך)

	החברה					
	בש"ח לא צמוד	בש"ח צמוד למדד	במטבע חוץ או בהצמדה אליו	פרטים לא כספיים ואחרים	השקעות כנגד פוליסות משתתפות ברווחי השקעות	סה"כ
	אלפי ש"ח מדווחים					
ליום 31 בדצמבר, 2006:						
מזומנים ושווי מזומנים	45,638	-	-	-	258,052	303,690
ניירות ערך						
תעודות התחייבות שאינן ניתנות להמרה במניות:						
סחירות בישראל	202,841	776,173	21,293	-	2,141,800	3,142,107
בלתי סחירות	24,801	2,938,917	52,989	-	1,572,557	4,589,264
סחירות מחוץ לישראל	-	-	119,353	-	105,162	224,515
תעודות התחייבות הניתנות להמרה במניות:						
בישראל	-	37,975	-	-	68,087	106,062
מחוץ לישראל	-	-	6,771	-	14,685	21,456
מניות:						
סחירות בישראל	-	-	-	154,237	1,553,741	1,707,978
בלתי סחירות	-	-	-	977	14,919	15,896
סחירות מחוץ לישראל	-	-	-	73,818	764,858	838,676
יחידות השתתפות בקרנות נאמנות	-	-	-	2,922	16,072	18,994
קרנות השקעה לא סחירות	-	-	-	24,161	149,974	174,135
כתבי אופציה לרכישת מניות	-	-	-	3,063	21,598	24,661
מכשירים פיננסיים נגזרים	-	-	-	(753)	(4,880)	(5,633)
הלוואות	88,850 *)	359,252 *)	15,610*)	-	566,058	1,029,770
פקדונות	-	614,249	-	-	705,721	1,319,970
השקעות בחברות מאוחדות	-	-	-	669,276	-	669,276
מקרקעין להשכרה	-	-	-	18,280 *)	-	18,280
בנייני משרדים	-	-	-	94,004 *)	-	94,004
רכוש קבוע אחר	-	-	-	44,240 *)	-	44,240
סכומים לקבל	667,216 *)	348,233 *)	-	-	230,957	1,246,406
הוצאות רכישה נדחות ורכוש אחר	-	-	-	846,107 *)	31,087	877,194
סה"כ נכסים	1,029,346	5,074,799	216,016	1,930,332	8,210,448	16,460,941
הלוואות מתאגידים בנקאיים ואחרים	-	411,703 *)	-	-	-	411,703
התחייבויות ביטוחיות	2,697,197	3,427,265	18,792	-	7,994,985	14,138,239
התחייבויות אחרות	504,882	-	-	-	215,463	720,345
הון	-	-	-	1,190,654	-	1,190,654
סה"כ התחייבויות והון	3,202,079	3,838,968	18,792	1,190,654	8,210,448	16,460,941
יתרה נטו ליום 31 בדצמבר, 2006	(2,172,733)	1,235,831	197,224	739,678	-	-

* סווג מחדש

באור 28: - מידע בדבר סיכוני אשראי וריבית (המשך)

ב. פירוט הנכסים וההתחייבויות לפי בסיסי הצמדה (המשך)

פרוט הרכב הנכסים (החופפים לפוליסות משתתפות ברווחים) לפי בסיסי הצמדה

	מאוחד והחברה				
	31 בדצמבר, 2007				
	לא צמוד	צמוד למדד	במטבע חוץ או בהצמדה אליו	פרטים לא כספיים ואחרים	סה"כ
	אלפי ש"ח מדווחים				
מזומנים ושווי מזומנים	284,419	-	36,840	-	321,259
נכסים סחירים:					
אגרות חוב ממשלתיות	431,553	660,806	14,691	-	1,107,050
אגרות חוב אחרות	78,061	1,247,423	205,277	-	1,530,761
מניות והשקעות אחרות מונפקות / נסחרות בישראל	-	-	-	1,875,765	1,875,765
מניות והשקעות אחרות מונפקות / נסחרות בחו"ל	-	-	-	859,836	859,836
נכסים בלתי סחירים:					
אגרות חוב	66,226	1,891,753	152,263	-	2,110,242
הלוואות ופקדונות בבנקים	-	1,201,202	-	-	1,201,202
מניות והשקעות אחרות בישראל	-	-	-	106,771	106,771
מניות והשקעות אחרות בחו"ל	-	-	-	158,675	158,675
השקעה (התחייבות) נטו בגין מכשירים נגזרים	-	-	-	1,679	1,679
נכסים אחרים	190,753	76,736	-	16,742	284,231
סך-כל הנכסים	1,051,012	5,077,920	409,071	3,019,468	9,557,471
חשיפה נטו בגין מכשירים נגזרים במונחי נכס בסיס	-	-	-	(85,933)	(85,933)

באור 28: - מידע בדבר סיכוני אשראי וריבית (המשך)

ב. פירוט הנכסים וההתחייבויות לפי בסיסי הצמדה (המשך)

פירוט הרכב הנכסים (החופפים לפוליסות משתתפות ברווחים) לפי בסיסי הצמדה (המשך)

	מאוחד והחברה				
	31 בדצמבר, 2006				
	לא צמוד	צמוד למדד	צמוד למטבע חוץ	פרטים לא כספיים ואחרים	סה"כ
	אלפי ש"ח מדווחים				
מזומנים ושווי מזומנים	258,052	-	-	-	258,052
נכסים סחירים:					
אגרות חוב ממשלתיות	703,914	639,787	15,282	-	1,358,983
אגרות חוב אחרות	28,218	775,129	145,337	-	948,684
מניות והשקעות אחרות מונפקות / נסחרות בישראל	-	-	-	1,553,740	1,553,740
מניות והשקעות אחרות מונפקות / נסחרות בחו"ל	-	-	-	780,930	780,930
נכסים בלתי סחירים:					
אגרות חוב	37,624	1,454,687	102,313	-	1,594,624
הלוואות ופקדונות בבנקים	-	1,271,780	-	-	1,271,780
מניות והשקעות אחרות בישראל	-	-	-	66,222	66,222
מניות והשקעות אחרות בחו"ל	-	-	-	98,671	98,671
השקעה (התחייבות) נטו בגין מכשירים נגזרים	-	-	-	16,718	16,718
נכסים אחרים	177,631 *)	53,326 *)	-	31,087	262,044
סך-כל הנכסים	1,205,439	4,194,709	262,932	2,547,368	8,210,448
חשיפה נטו בגין מכשירים נגזרים במונחי נכס בסיס	-	-	-	185,610	185,610

*) סווג מחדש.

באור 28: - מידע בדבר סיכוני אשראי וריבית (המשך)

ג. מידע בדבר סיכון האשראי ליום 31 בדצמבר, 2007:

מאוחד

רמת הדירוג בישראל	AA- ומעלה	BBB- עד A+	דירוג נמוך מ- BBB-	לא מדורג	סה"כ ללא משתתפות ברווחים	משתתפות ברווחים	סה"כ
	אלפי ש"ח מדווחים						
נכסים בישראל							
מזומנים ושווי מזומנים	262,818	-	-	-	262,818	321,259	584,077
פקדונות בבנקים	669,702	24,131	-	966	694,799	560,806	1,255,605
אג"ח מדינה לא סחירות	2,181,544	-	-	-	2,181,544	159,295	2,340,839
אג"ח מדינה סחירות	736,868	-	-	-	736,868	1,092,359	1,829,227
אג"ח אחרות סחירות	292,613	257,120	-	192,899	1,242,632	1,364,330	2,606,962
אג"ח אחרות לא סחירות	684,355	294,722	-	21,091	1,000,167	1,822,755	2,822,922
סה"כ אגרות חוב	4,395,379	551,842	-	213,990	5,161,211	4,438,739	9,599,950
הלוואות מובטחות במשכנתא	-	-	-	95,664	95,664	189,642	285,306
הלוואות כנגד פוליסות ביטוח חיים	-	-	-	83,364	83,364	167,121	250,485
הלוואות אחרות	44,577	42,389	-	404,409	491,375	283,633	775,008
סה"כ הלוואות	44,577	42,389	-	583,437	670,403	640,396	1,310,799
נגזרים	(136)	-	-	-	(136)	1,264	1,128
נכסים אחרים בישראל	816	-	-	611,748	612,564	122,945	735,509
סה"כ נכסים בישראל	5,373,156	618,362	-	1,410,141	7,401,659	6,085,409	13,487,068

רמת הדירוג בחו"ל	A- ומעלה	BBB- ועד BBB+	דירוג נמוך מ- BBB-	לא מדורג	סה"כ ללא משתתפות ברווחים	משתתפות ברווחים	סה"כ
	אלפי ש"ח מדווחים						
מבטחי משנה	535,891	54,362	-	53,924	644,177	144,544	788,721
נכסים אחרים בחו"ל	147,998	8,249	17,803	5,445	179,495	309,729	489,224
סה"כ נכסים בחו"ל	683,889	62,611	17,803	59,369	823,672	454,273	1,277,945
סה"כ נכסים הנושאים סיכון אשראי	6,057,045	680,973	17,803	1,469,510	8,225,331	6,539,682	14,765,013
סה"כ נכסים ללא סיכון אשראי					2,083,346	3,017,789	5,101,135
סה"כ					10,308,677	9,557,471	19,866,148

הערות

(1) המקורות לרמת הדירוג בישראל הינן חברות הדירוג "מעלות" ו"מידרוג". נתוני חברת הדירוג הועברו לסמלי הדירוג לפי מקדמי המרה מקובלים.

(2) הדירוג בחו"ל נקבע בעיקר לפי חברת הדירוג S & P.

(3) קיים שוני בין רמת הדירוג בארץ לזה של חו"ל.

(4) הדירוג בארץ כולל נכסים המדורגים בדירוג פנימי בסך כ- 39,676 אלפי ש"ח.

באור 28: - מידע בדבר סיכוני אשראי וריבית (המשך)

ג. מידע בדבר סיכון האשראי ליום 31 בדצמבר, 2006: (המשך)

רמת הדירוג בישראל	AA- ומעלה	BBB- עד A+	דירוג נמוך מ- BBB-	מאוחד לא מדורג	סה"כ ללא משתתפות ברווחים	משתתפות ברווחים	סה"כ
	אלפי ש"ח מדווחים						
נכסים בישראל							
מזומנים ושווי מזומנים	45,918	-	-	12,766	58,684	258,052	316,736
פקדונות בבנקים	577,384	16,539	-	20,326	614,249	705,721	1,319,970
אג"ח מדינה לא סחירות	2,214,405	-	-	-	2,214,405	146,357	2,360,762
אג"ח מדינה סחירות	639,417	-	-	-	639,417	1,343,702	1,983,119
אג"ח אחרות סחירות	391,015	97,411	-	82,029	570,455	844,113	1,414,568
אג"ח אחרות לא סחירות	578,992	169,761	-	26,532	775,285	1,378,924	2,154,209
סה"כ אגרות חוב	3,823,829	267,172	-	108,561	4,199,562	3,713,096	7,912,658
הלוואות מובטחות במשכנתא	-	-	-	110,808	110,808	260,182	370,990
הלוואות כנגד פוליסות ביטוח חיים	-	-	-	84,348	84,348	169,972	254,320
הלוואות אחרות	101,131	3,045	-	164,380	268,556	135,904	404,460
סה"כ הלוואות	101,131	3,045	-	359,536	463,712	566,058	1,029,770
נגזרים	-	-	-	2,339	2,339	16,718	19,057
נכסים אחרים בישראל	-	-	-	459,476 *)	459,476	101,275	560,751
סה"כ נכסים בישראל	4,548,262	286,756	-	963,004	5,798,022	5,360,920	11,158,942

רמת הדירוג בחו"ל	A- ומעלה	BBB- ועד BBB+	דירוג נמוך מ- BBB-	לא מדורג	סה"כ ללא משתתפות ברווחים	משתתפות ברווחים	סה"כ
	אלפי ש"ח מדווחים						
מבטחי משנה	475,363	14,876	-	83,150	573,389	129,683	703,072
נכסים אחרים בחו"ל	129,376	14,637	4,415	11,098	159,526	189,190	348,716
סה"כ נכסים בחו"ל	604,739	29,513	4,415	94,248	732,915	318,873	1,051,788
סה"כ נכסים הנושאים סיכון אשראי	5,153,001	316,269	4,415	1,057,252	6,530,937	5,679,793	12,210,730
סה"כ נכסים ללא סיכון אשראי					1,814,913	2,530,655	4,345,568
סה"כ					8,345,850	8,210,448	16,556,298

*) סווג מחדש.

הערות

(1) המקורות לרמת הדירוג בישראל הינן חברות הדירוג "מעלות" ו"מידרוג". נתוני חברת הדירוג הועברו לסמלי הדירוג לפי מקדמי המרה מקובלים.

(2) הדירוג בחו"ל נקבע בעיקר לפי חברת הדירוג S & P.

(3) קיים שוני בין רמת הדירוג בארץ לזה של חו"ל.

באור 28: - מידע בדבר סיכוני אשראי וריבית (המשך)

ג. מידע בדבר סיכון האשראי ליום 31 בדצמבר, 2007: (המשך)

	החברה						
רמת הדירוג בישראל	AA- ומעלה	BBB- עד A+	דירוג נמוך מ- BBB-	לא מדורג	סה"כ ללא משתתפות ברווחים	משתתפות ברווחים	סה"כ
	אלפי ש"ח מדווחים						
נכסים בישראל							
מזומנים ושווי מזומנים	200,486	-	-	-	200,486	321,259	521,745
פקדונות בבנקים	649,788	21,398	-	966	672,152	560,806	1,232,958
אג"ח מדינה לא סחירות	2,181,544	-	-	-	2,181,544	159,295	2,340,839
אג"ח מדינה סחירות	510,295	-	-	-	510,295	1,092,359	1,602,654
אג"ח אחרות סחירות	652,021	179,830	-	163,766	995,617	1,364,330	2,359,947
אג"ח אחרות לא סחירות	641,881	258,140	-	13,752	913,773	1,822,752	2,736,527
סה"כ אגרות חוב	3,985,741	437,970	-	177,518	4,601,229	4,438,738	9,039,967
הלוואות מובטחות במשכנתא	-	-	-	95,041	95,041	189,642	284,683
הלוואות כנגד פוליסות ביטוח חיים	-	-	-	83,304	83,304	167,121	250,425
הלוואות אחרות	44,577	42,389	-	349,016	435,982	283,633	719,615
סה"כ הלוואות	44,577	42,389	-	527,361	614,327	640,396	1,254,723
נגזרים	(136)	-	-	-	(136)	1,264	1,128
נכסים אחרים בישראל	-	-	-	500,979	510,408	122,945	623,924
סה"כ נכסים בישראל	4,880,455	501,757	-	1,206,824	6,585,036	6,085,409	12,674,445

רמת הדירוג בחו"ל	A - ומעלה	BBB- עד BBB+	דירוג נמוך מ- BBB-	לא מדורג	סה"כ ללא משתתפות ברווחים	משתתפות ברווחים	סה"כ
	אלפי ש"ח מדווחים						
מבטחי משנה	535,014	4,722	-	53,665	593,401	144,544	737,945
נכסים אחרים בחו"ל	127,814	8,249	17,803	5,445	159,311	309,729	469,040
סה"כ נכסים בחו"ל	662,828	12,971	17,803	59,110	752,712	454,273	1,206,985
סה"כ נכסים הנושאים סיכון אשראי	5,543,283	514,728	17,803	1,265,934	7,341,748	6,539,682	13,881,430
סה"כ נכסים ללא סיכון אשראי					2,221,212	3,017,789	5,239,001
סה"כ					9,562,960	9,557,471	19,120,431

הערות

(1) המקורות לרמת הדירוג בישראל הינן חברות הדירוג "מעלות" ו"מידרוג". נתוני חברת הדירוג הועברו לסמלי הדירוג לפי מקדמי המרה מקובלים.

(2) הדירוג בחו"ל נקבע בעיקר לפי חברת הדירוג S & P.

(3) קיים שוני בין רמת הדירוג בארץ לזה של חו"ל.

באור 28: - מידע בדבר סיכוני אשראי וריבית (המשך)

ג. מידע בדבר סיכון האשראי ליום 31 בדצמבר, 2006: (המשך)

החברה

רמת הדירוג בישראל	AA- ומעלה	BBB- עד A+	דירוג נמוך מ- BBB-	לא מדורג	סה"כ ללא משתתפות ברווחים	משתתפות ברווחים	סה"כ
	אלפי ש"ח מדווחים						
נכסים בישראל							
מזומנים ושווי מזומנים	32,872	-	-	12,766	45,638	258,052	303,690
פקדונות בבנקים	577,384	16,539	-	20,326	614,249	705,721	1,319,970
אג"ח מדינה לא סחירות	2,214,405	-	-	-	2,214,405	146,357	2,360,762
אג"ח מדינה סחירות	470,311	-	-	-	470,311	1,343,702	1,814,013
אג"ח אחרות סחירות	383,084	96,473	-	82,029	561,586	844,113	1,405,699
אג"ח אחרות לא סחירות	578,992	169,761	-	26,532	775,285	1,378,924	2,154,209
סה"כ אגרות חוב	3,646,792	266,234	-	108,561	4,021,587	3,713,096	7,734,683
הלוואות מובטחות במשכנתא	-	-	-	110,808	110,808	260,182	370,990
הלוואות כנגד פוליסות ביטוח חיים	-	-	-	84,348	84,348	169,972	254,320
הלוואות אחרות	101,131	3,045	-	164,380	268,556	135,904	404,460
סה"כ הלוואות	101,131	3,045	-	359,536	463,712	566,058	1,029,770
נגזרים	-	-	-	2,339	2,339	16,718	19,057
נכסים אחרים בישראל	-	-	-	442,061 *)	442,061	101,275	543,336
סה"כ נכסים בישראל	4,358,179	285,818	-	945,589 *)	5,589,586	5,360,920	10,950,506

רמת הדירוג בחו"ל	- A ומעלה	BBB- עד BBB+	דירוג נמוך מ - BBB -	לא מדורג	סה"כ ללא משתתפות ברווחים	משתתפות ברווחים	סה"כ
	אלפי ש"ח מדווחים						
מבטחי משנה	475,363	14,876	-	83,150	573,389	129,683	703,072
נכסים אחרים בחו"ל	129,376	14,637	4,415	11,098	159,526	189,190	348,716
סה"כ נכסים בחו"ל	604,739	29,513	4,415	94,248	732,915	318,873	1,051,788
סה"כ נכסים הנושאים סיכון אשראי	4,962,918	315,331	4,415	1,039,837 *)	6,322,501	5,679,793	12,002,294
סה"כ נכסים ללא סיכון אשראי					1,927,992	2,530,655	4,458,647
סה"כ					8,250,493	8,210,448	16,460,941

*) סווג מחדש

הערות

(1) המקורות לרמת הדירוג בישראל הינן חברות הדירוג "מעלות" ו"מידרוג". נתוני חברת הדירוג הועברו לסמלי הדירוג לפי מקדמי המרה מקובלים.

(2) הדירוג בחו"ל נקבע בעיקר לפי חברת הדירוג S & P.

(3) קיים שוני בין רמת הדירוג בארץ לזה של חו"ל.

באור 28: - מידע בדבר סיכוני אשראי וריבית (המשך)

ג. מידע בדבר סיכון אשראי ליום 31 בדצמבר, 2007: (המשך)

סיכון אשראי עבור נכסים בארץ (החופפים לפוליסות משתתפות ברווחים) – במאוחד ובחברה

רמת הדירוג בישראל	AA- ומעלה	BBB- עד A+	דירוג נמוך מ- BBB-	לא מדורג	סך-הכל
	אלפי ש"ח מדווחים				
מזומנים ושווי מזומנים	321,259	-	-	-	321,259
נכסים סחירים:					
אגרות חוב ממשלתיות	1,092,359	-	-	-	1,092,359
אגרות חוב אחרות	838,555	329,374	-	196,401	1,364,330
מניות והשקעות אחרות	-	-	-	1,875,765	1,875,765
	1,930,914	329,374	-	2,072,166	4,332,454
נכסים בלתי סחירים:					
אגרות חוב ממשלתיות	159,295	-	-	-	159,295
אגרות חוב אחרות	1,164,844	629,531	-	28,380	1,822,755
הלוואות ופקדונות בבנקים	880,253	190,839	-	130,110	1,201,202
מניות והשקעות אחרות	-	-	-	106,771	106,771
	2,204,392	820,370	-	265,261	3,290,023
השקעה נטו בגין מכשירים נגזרים	-	-	-	1,264	1,264
נכסים אחרים	-	-	-	139,687	139,687
סך-כל הנכסים בישראל	4,456,565	1,149,744	-	2,478,378	8,084,687
השפעת מכשירים נגזרים במונחי נכס בסיס	-	-	-	(85,933)	(85,933)
סך-הכל נכסים	4,456,565	1,149,744	-	2,392,445	7,998,754
השקעות המדורגות בדירוג פנימי	397,097	70,020	-	-	467,117

סיכון אשראי עבור נכסים בחו"ל (החופפים לפוליסות משתתפות ברווחים) –במאוחד ובחברה

רמת הדירוג בחו"ל	A- ומעלה	BBB- עד BBB +	נמוך מ-BBB	לא מדורג	סך-הכל
	אלפי ש"ח מדווחים				
נכסים סחירים:					
אגרות חוב ממשלתיות	14,691	-	-	-	14,691
אגרות חוב אחרות	92,457	23,736	38,520	11,718	166,431
מניות והשקעות אחרות	-	-	-	859,836	859,836
	107,148	23,736	38,520	871,554	1,040,958
נכסים בלתי סחירים:					
אגרות חוב אחרות	34,720	-	93,472	-	128,192
מניות והשקעות אחרות	-	-	-	158,875	158,675
	34,720	-	93,472	158,675	286,867
התחייבות נטו בגין מכשירים נגזרים	-	-	-	415	415
נכסים אחרים	144,236	-	-	308	144,544
סך-הכל נכסים בחו"ל	286,104	23,736	131,992	1,030,952	1,472,784
סך-הכל הנכסים בישראל ובחו"ל					9,557,471

באור 28: - מידע בדבר סיכוני אשראי וריבית (המשך)

ג. מידע בדבר סיכון אשראי ליום 31 בדצמבר, 2006: (המשך)

סיכון אשראי עבור נכסים בארץ (החופפים לפוליסות משתתפות ברווחים) – במאוחד ובחברה

רמת הדירוג בישראל	AA- ומעלה	BBB- עד A+	דירוג נמוך מ- BBB-	לא מדורג	סך-הכל
	אלפי ש"ח מדווחים				
מזומנים ושווי מזומנים	258,052	-	-	-	258,052
נכסים סחירים:					
אגרות חוב ממשלתיות	1,343,702	-	-	-	1,343,702
אגרות חוב אחרות	610,369	128,301	-	105,443	844,113
מניות והשקעות אחרות	-	-	-	1,553,745	1,553,745
	1,954,071	128,301	-	1,659,188	3,741,560
נכסים בלתי סחירים:					
אגרות חוב ממשלתיות	146,357	-	-	-	146,357
אגרות חוב אחרות	939,618	392,428	-	46,878	1,378,924
הלוואות ופקדונות בבנקים	1,165,924	51,063	-	54,792	1,271,779
מניות והשקעות אחרות	-	-	-	66,222	66,222
	2,251,899	443,491	-	167,892	2,863,282
השקעה נטו בגין מכשירים נגזרים	-	-	-	18,695	18,695
נכסים אחרים	-	-	-	132,362	132,362
סך-כל הנכסים בישראל	4,464,022	571,792	-	1,978,137	7,013,951
השפעת מכשירים נגזרים במונחי נכס בסיס	-	-	-	-	-
סך-הכל נכסים	4,464,022	571,792	-	1,978,137	7,013,951
השקעות המדורגות בדירוג פנימי	-	-	-	-	-

סיכון אשראי עבור נכסים בחו"ל (החופפים לפוליסות משתתפות ברווחים) – במאוחד ובחברה

רמת הדירוג בחו"ל	A- ומעלה	BBB- עד BBB +	נמוך מ-BBB	לא מדורג	סך-הכל
	אלפי ש"ח מדווחים				
נכסים סחירים:					
אגרות חוב ממשלתיות	15,282	-	-	-	15,282
אגרות חוב אחרות	53,737	24,701	18,095	8,032	104,565
מניות והשקעות אחרות	-	-	-	780,930	780,930
	69,019	24,701	18,095	788,962	900,777
נכסים בלתי סחירים:					
אגרות חוב אחרות	41,973	9,215	5,011	13,144	69,343
מניות והשקעות אחרות	-	-	-	98,671	98,671
	41,973	9,215	5,011	111,815	168,014
התחייבות נטו בגין מכשירים נגזרים	-	-	-	(1,977)	(1,977)
נכסים אחרים	129,624	-	59	-	129,683
סך-הכל נכסים בחו"ל	240,616	33,916	23,165	898,800	1,196,497
סך-הכל הנכסים					8,210,448

באור 28: - מידע בדבר סיכוני אשראי וריבית (המשך)

ד. פירוט החשיפה לענפי משק

להלן פירוט חשיפות האשראי לפי ענפי משק. לענין זה חשיפת אשראי כוללת נכסים בלתי סחירים, כגון: אגרות חוב, הלוואות וערבויות (שלא במסגרת פוליסות ביטוח).

הנתונים אינם מתייחסים להשקעה בנכסים בלתי סחירים של ממשלת ישראל ובנקים, וכן לא לחשיפת אשראי למבטחי משנה שהפירוט בגינם ניתן בנפרד.

ליום 31 בדצמבר, 2007:

מאוחד

ענפי משק	סיכון אשראי מאזני *)		סיכון אשראי חוץ מאזני		הפרשה לחובות מסופקים	הפרשה השנה
	סכום באלפי ש"ח מדווחים	% מסה"כ	סכום באלפי ש"ח מדווחים	% מסה"כ	אלפי ש"ח מדווחים	
השקעות בתעשיה ושונות	6,877	0.4	-	-	-	-
כיימיה, גומי ופלסטיק	3,160	0.2	-	-	-	-
ביומד	15,154	0.9	-	-	-	-
מתכת	1,705	0.1	-	-	-	-
מחשבים	33,320	2.1	-	-	-	-
חשמל ומים	216,002	13.3	-	-	-	-
נדל"ן ובנייה	309,567	19.1	-	-	-	-
מסחר	91,416	5.6	-	-	-	-
שירותים	204,314	12.6	-	-	-	-
מלונות ותיירות	18,093	1.1	-	-	-	-
ביטוח	12,025	0.7	-	-	-	-
השקעות והחזקות	123,039	7.6	-	-	-	-
שירותים	226,133	13.9	-	-	-	-
אנשים פרטים	361,962	22.4	-	-	27,183	19,965
	1,622,767	100.0	-	-	27,183	19,965

החברה

ענפי משק	סיכון אשראי מאזני *)		סיכון אשראי חוץ מאזני		הפרשה לחובות מסופקים	הפרשה השנה
	סכום באלפי ש"ח מדווחים	% מסה"כ	סכום באלפי ש"ח מדווחים	% מסה"כ	אלפי ש"ח מדווחים	
השקעות בתעשיה ושונות	6,877	0.5	-	-	-	-
כיימיה, גומי ופלסטיק	3,160	0.2	-	-	-	-
ביומד	15,154	1.1	-	-	-	-
מתכת	1,705	0.1	-	-	-	-
מחשבים	31,530	2.1	-	-	-	-
חשמל ומים	206,473	13.9	-	-	-	-
נדל"ן ובנייה	277,464	18.7	-	-	-	-
מסחר	73,735	5.0	-	-	-	-
שירותים	187,597	12.7	-	-	-	-
מלונות ותיירות	18,093	1.2	-	-	-	-
ביטוח	12,025	0.8	-	-	-	-
השקעות והחזקות	123,039	8.3	-	-	-	-
שירותים פיננסיים	218,140	14.7	-	-	-	-
אנשים פרטים	306,359	20.7	-	-	26,850	19,990
	1,481,351	100.0	-	-	26,850	19,990

*) מתייחס לאגרות חוב והלוואות בלבד.

באור 28: - מידע בדבר סיכוני אשראי וריבית (המשך)

ד. פירוט החשיפה לענפי משק (המשך)

ליום 31 בדצמבר, 2006:

	מאוחד והחברה					
	סיכון אשראי מאזני *)		סיכון אשראי חוץ מאזני		הפרשה	
ענפי משק	סכום באלפי ש"ח מדווחים	% מסה"כ	סכום באלפי ש"ח מדווחים	% מסה"כ	לחובות מסופקים	הפרשה השנה
					אלפי ש"ח מדווחים	
השקעות בתעשיה ושונות	2,908	0.3	-	-	-	-
כיימיה, גומי ופלסטיק	8,128	0.7	-	-	-	-
ביומד	14,763	1.3	-	-	-	-
מתכת	1,896	0.2	-	-	-	-
עץ ונייר	4,058	0.4	-	-	-	-
מחשבים	34,705	3.1	-	-	-	-
חשמל ומים	104,128	9.3	-	-	-	-
מוצרי בנייה	7,594	0.7	-	-	-	-
נדל"ן ובנייה	246,343	22.0	-	-	-	-
מסחר	16,789	1.5	-	-	-	-
שירותים	201,412	18.0	-	-	-	-
מלונות ותיירות	13,383	1.2	-	-	-	-
ביטוח	1,795	0.2	-	-	-	-
השקעות והחזקות	95,372	8.5	-	-	-	-
שירותים פיננסיים	105,619	9.4	-	-	-	-
אנשים פרטיים	261,737	23.2	-	-	6,860	60
	1,120,630	100.0	-	-	6,860	60

*) מתייחס לאגרות חוב והלוואות בלבד.

באור 29: - <u>התחייבויות תלויות, תביעות והתקשרויות</u>

א. <u>בקשות לאישור תובענות כייצוגיות</u>

הבקשות לאישור תובענות כייצוגיות מספר 5 ו-8 המפורטות להלן הוסרו. הבקשות לאישור תובענות כייצוגיות האחרות המפורטות עד סעיף 11 להלן, אשר בהן, להערכת הנהלת החברה וכן הנהלת שומרה ביטוח (לעניין תובענה 11 בלבד) המתבססת בין היתר, על חוות דעת משפטיות שקיבלו, יותר סביר (more likely than not) כי טענות ההגנה של החברה ושומרה ביטוח תתקבלנה והבקשה לאישור התובענות כייצוגיות תדחנה, לא נכללה הפרשה בדוחות הכספיים. בבקשות לאישור תובענות כייצוגיות בהן יותר סביר כי טענות ההגנה של החברה ידחו, נכללו בדוחות הכספיים הפרשות לכיסוי החשיפה המוערכת על-ידי החברה.

להערכת הנהלת החברה, המתבססת בין היתר על חוות דעת משפטיות שקיבלה, נכללו בדוחות הכספיים הפרשות נאותות, במקום בו נדרשו הפרשות, לכיסוי החשיפה המוערכת על-ידי החברה. ההפרשות שכללה החברה הינן בסכומים לא מהותיים.

בבקשות לאישור תובענות כייצוגיות המפורטת בסעיפים 15-12 להלן, אשר הוגשו לאחר תאריך המאזן, לא ניתן בשלב ראשוני זה להעריך את סיכויי אישורן, ולפיכך לא נכללה בדוחות הפרשה בגין תובענות אלו.

1. ביום 21 בספטמבר, 2004 הוגשה כנגד החברה וסוכנות ביטוח הפועלת עימה תביעה ובקשה לאישורה כתובענה ייצוגית, בהתאם לחוק הפיקוח. לטענת התובע הטעתה החברה, כמו גם סוכנות הביטוח, את מבוטחיה בביטוח כלי שייט, בכך שהנפיקה פוליסות לביטוח כלי שייט בלא שהיה בידיה רשיון מבטח בענף זה. במסגרת התביעה, מבקש התובע להשיב את הפרמיות ששולמו לחברה על ידו ועל-ידי מבוטחים אחרים כאמור, במהלך שבע השנים שקדמו להגשת כתב התביעה. סכום התביעה האישית של התובע עומד על סך של 330 דולר. סכום התובענה הייצוגית לא כומת על-ידי התובע, והוא מבקש לכמתו לאחר קבלת פרטים מהחברה.

ביום 5 בינואר, 2005 הגישה החברה את תגובתה לבקשה לאישור התובענה כייצוגית וביום 3 במרס, 2005 הגיש התובע תשובה לתגובת החברה. ביום 12 באפריל, 2005 הגישו החברה וסוכנות הביטוח בקשה למחיקת סעיפים מתשובת התובע. עד למועד זה לא ניתנה החלטה בבקשה זו. ביום 13 בדצמבר 2007 הגיש התובע בקשה לצרוף מבקש יצוגי בנוסף לו. החברה הגישה תגובתה לבקשה זו ביום 3 בפברואר 2008, במסגרתה התבקש בית המשפט לדחות את בקשת הצירוף. דיון בבקשת הצירוף נקבע ליום 1 באפריל 2008.

ביום 21 במרס, 2005 הגיש התובע עתירה לבית המשפט העליון כנגד המפקח, הועדה המייעצת למפקח וכן כנגד החברה וסוכנות הביטוח. העתירה הוגשה על רקע העובדה כי ביום 27 בספטמבר, 2004 העניק המפקח רשיון לחברה לפעול, בין היתר בענפי הביטוח לכלי שייט ולכלי טייס וכן השית עליה קנס מנהלי. בעתירה מבקש העותר, בין היתר, כי המפקח ייתן טעם מדוע לא יפעיל את סמכותו וימנה ועדה בלתי תלויה אשר תחקור כיצד הנפיקה החברה פוליסות כאמור ללא רשיון וכן ליתן טעם מדוע המפקח והועדה לא יפעילו את סמכותם ויורו על ביטול או התליית הרשיון שניתן כאמור. בעתירה לא נתבקשו סעדים כלשהם כנגד החברה. ביום 31 במאי, 2005 הגישה המדינה את תגובת המפקח והועדה המייעצת לעתירה. ביום 1 ביוני, 2005, הגישו החברה וסוכנות הביטוח את תגובתן לעתירה. ביום 19 באפריל, 2007 התקיים דיון בעתירה, ובהמלצת בית המשפט העליון משך התובע את עתירתו.

2. ביום 18 באוקטובר, 2004 הוגשה לבית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו, תביעה ובקשה לאישורה כתובענה ייצוגית נגד החברה ונגד שתי חברות ביטוח נוספות (להלן - הנתבעות). התביעה והבקשה לאישורה כתובענה ייצוגית הוגשו מכוח חוק הפיקוח וחוק הגנת הצרכן התשנ"ה-1995. לטענת התובעים הטעו הנתבעות את התובעים ומבוטחים נוספים בביטוח בריאות אשר הינם חיילים בשירות צבאי, בכך שלא הביאו לידיעתם כי החל ממועד גיוסם היקף הכיסוי הביטוחי הינו זניח, מכיוון שהשימוש בכיסוי הביטוחי על-ידי חייל, מותנה בהסכמה מוקדמת של הצבא וכן בשל העובדה שקבלת טיפול מגורם אזרחי תשלול את אחריות הצבא לפציעת החייל. במסגרת התביעה, מבקשים התובעים להשיב את הפרמיות ששולמו לנתבעות על ידם ועל-ידי מבוטחים נוספים כאמור בתקופת היותם חיילים, במהלך שבע השנים שקדמו להגשת כתב התביעה. סכום התביעה האישית כנגד כל הנתבעות עומד על סך של 4,883 ש"ח. סכום התביעה הייצוגית לא כומת על ידי התובעים והם מבקשים לכמתו לאחר קבלת פרטים מהנתבעות. עם זאת, מציינים התובעים כי הם מעריכים את סכום התביעה הכולל כנגד כל הנתבעות בסדר גודל של כ- 70 מליון ש"ח. ביום 10 באפריל, 2005 הגישה החברה את תגובתה לבקשה לאישור התובענה כייצוגית. ביום 2 ביולי, 2005 הגישו התובעים את תשובתם לתגובה לבקשה לאישור התובענה כייצוגית. ביום 21 ביוני, 2006 איפשר בית המשפט ליועץ המשפטי לממשלה להגיש את עמדתו בנדון. בקדם משפט אשר התקיים ביום 22 בינואר, 2007 הסכימו הצדדים לוותר על חקירות בתיק ולהגיש את סיכומיהם. ביום 3 ביולי, 2007, בטרם הגישה החברה סיכומים מטעמה, הגישו התובעים בקשה להוספת ראיה. החברה הגישה את תגובתה ביום 7 באוקטובר, 2007. ביום 23 באוקטובר, 2007 התיר בית המשפט הוספת הראיות והורה על הגשת הסיכומים על ידי התובעים תוך 60 ימים. הצדדים הגישו את סיכומיהם לבית המשפט. בשלב זה נדרשים התובעים להגיש סיכומי תשובה.

באור 29: - התחייבויות תלויות, תביעות והתקשרויות (המשך)

א. בקשות לאישור תובענות כייצוגיות (המשך)

3. ביום 19 בדצמבר, 2004 הוגשה לבית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו תביעה כנגד החברה ובקשה לאישורה כתובענה ייצוגית (להלן - הבקשה). עניינה של התביעה הינה טענה של הטעיה צרכנית במכירת הרחבות לפוליסת דירה ללא בקשת המבוטח ו/או הסכמתו.

הסעד העיקרי המבוקש בתובענה הינו להשיב לתובעים את דמי הביטוח שנגבו בגין ההרחבות כאמור במהלך שבע השנים שקדמו למועד הגשת התובענה. החברה הגישה תשובה לבקשה. התובע הגיש בקשה לתיקון הבקשה והתביעה. בקשה זו לתיקון התביעה והבקשה התקבלו ועל כך הגישה החברה ערעור שנדחה. בהתאם, הגיש התובע בקשה מתוקנת והחברה הגישה את תגובתה לבקשה המתוקנת. ביום 22 בנובמבר, 2007 התקיים דיון ראשוני בתיק. דיונים נוספים נקבעו למחצית שנת 2008.

4. ביום 21 בנובמבר, 2005 הוגשה כנגד החברה תובענה ובקשה לאישורה כתובענה ייצוגית (להלן - הבקשה). עניינה של התובענה הוא בפרשנות נספח לפוליסות ביטוח חיים המתייחס לכיסוי ביטוחי בגין נכות תאונתית (להלן - נספח נכות תאונתית). הטענה המרכזית בתובענה הינה כי החברה מסייגת את חבותה בכל הקשור לכיסוי ביטוחי בגין נכות תאונתית הכלול בנספח נכות תאונתית, וזאת דרך חישוב תגמולי הביטוח שלא בהתאם להוראות הנספח, ולפיכך מפרה החברה את חובת הגילוי הקבועה בחוק הפיקוח והתקנות שהותקנו מכוחו, פעולה שהינה, לפי הטענה, גם בבחינת הטעיה לאחר קרות האירוע הביטוחי בנוגע להיקף הכיסוי הביטוחי ובניגוד להוראות החוק האמור.

הסעד המבוקש על ידי התובע הינו תשלום הפער בין סכום הפיצוי המגיע לו לטענתו לפי פרשנותו את הפוליסה ובין סכום הפיצוי ששולם לו בפועל לפי פרשנות החברה את הפוליסה, וזאת לגבי כלל המבוטחים שהיו זכאים לפיצוי על-פי נספח נכות תאונתית והתשלום בוצע בשבע השנים האחרונות. סכום התביעה האישית של התובע הועמד על סך של 17,599 ש"ח, בעוד שלגבי כלל חברי הקבוצה אין בידי התובע נתונים המאפשרים עריכת אומדן של הנזק הכולל. החברה הגישה את תגובתה לבקשה בחודש אפריל, 2006. הדיון בבקשה הועבר לבית המשפט במחוז מרכז וקבוע לתזכורת ליום 13 באפריל, 2008. התלונה בעניין העולה בתובענה שהגיש המבקש למפקח נמצאה מוצדקת, בהחלטת סגנית המפקח מיום 17 במאי, 2006 (להלן - ההכרעה). על-פי ההכרעה, על החברה לחשב ממועד ההכרעה ואילך, את תגמולי הביטוח על-פי הפוליסה בדרך שנקבעה בהכרעה ולא בדרך בה נהגה החברה לחשב את תגמולי הביטוח. על הכרעה זו הגישה החברה ערעור ביום 30 באוקטובר, 2006. התיק בערעור קבוע לסיכומים בכתב.

5. ביום 20 בדצמבר, 2005 הוגשה כנגד החברה תובענה ובקשה לאישורה כתובענה ייצוגית (להלן - הבקשה). התובע הינו עובד זר המבוטח בפוליסת ביטוח רפואי לעובדים זרים של החברה. לטענת התובע, במקרים של אי כשירות לעבודה או מצב רפואי קודם, החברה אינה נוהגת על-פי הוראות צו עובדים זרים (איסור העסקה שלא כדין ובהבטחת תנאים הוגנים) (סל שירותי בריאות לעובד), התשס"א-2001 (להלן - הצו), בכך שאין היא מכסה את מלוא הטיפולים הנדרשים לעובד עד סיום בירור סוגיית אי הכשירות או המצב הרפואי הקודם.

הסעד המבוקש על ידי התובע עבור עצמו ועבור כל אחד מהעובדים הזרים המבוטחים בחברה, או שהיו מבוטחים בה בשבע השנים האחרונות, עובר להגשת התביעה ואשר ניתנה לגביהם קביעת אי כשירות או מצב רפואי קודם הינו פיצוי בסך של 50 אלפי ש"ח כל אחד (25 אלפי ש"ח בגין התעשרות עקב חסכון במתן שירותים רפואיים ו- 25 אלפי ש"ח פיצוי בגין עוגמת נפש). הנזק הכולל לכל חברי הקבוצה המוגדרת בבקשה נאמד על ידי התובע בסך של 47 מליון ש"ח. בנוסף, מבקש התובע סעד הצהרתי כי הפוליסה שהוצאה על ידי החברה מנוגדת לצו ויש לבטל/לשנות את סעיפיה.

ביום 1 בפברואר, 2006 הגישה החברה את תגובתה לבקשה וביום 5 במרס, 2006 הגיש התובע את תשובתו לתגובת החברה. בדיון שהתקיים ביום 24 בדצמבר, 2006 הודיע ב"כ התובע כי מרשו נפטר. לאחרונה הוגשה בקשה לתיקון כתב התביעה והבקשה בשם תובעת חדשה שנטען כי ירשה מהמנוח את זכות התביעה. החברה הגישה התנגדות לבקשה. עוד יצוין, כי נוסח הפוליסה תוקן והותאם ללשון הצו. בית המשפט קבע כי התובעת החדשה אינה רשאית להמשיך בתביעה הייצוגית במקום המנוח אולם איפשר לב"כ המנוח לעתור להחלפת המנוח בתובע אחר.

ביום 5 ביולי, 2007 הוגשה בקשה חדשה לחילוף בעל דין ובקשה לתיקון כתב התביעה. התובעים המוצעים (החליפיים) הם עיזבון התובע המקורי, ידועתו בציבור וכן עיזבון עובדת זרה נוספת שנפטרה ויורשיה. בכתב התביעה המתוקן מועלות טענות חדשות ושונות, ובין היתר, כי החברה אינה ממציאה למבוטחים את הפוליסה המלאה או תקציר שלה כנדרש על פי הנחיות הפיקוח, הפוליסה החדשה עדיין אינה מתאימה לצו וכי לא מולאו דרישות הפיקוח בכל הנוגע למסירת הודעה על אי כשירות וזכאות לחוות דעת נגדית. כמו-כן, הסכומים הנתבעים בתובענה המתוקנת גבוהים פי כמה מהסכומים שנדרשו במסגרת הבקשה המקורית. במהלך חודש אוקטובר 2007 הגישה החברה את תשובתה לבקשה והתובע הגיש את תגובתו לתשובה. ביום 13 בנובמבר, 2007 דחה בית המשפט את שתי הבקשות של התובע תוך מתן אפשרות לצדדים וליועץ המשפטי לממשלה להציג את עמדתם תוך 30 יום בדבר פעולה על פי סעיף 16ד' לחוק תובענות ייצוגיות, היינו, פרסום מודעה המאפשרת הגשת בקשה למינוי תובע מייצג אחר לתביעה המקורית. הצדדים הגישו את עמדתם. ביום 15 בפברואר 2008, מחק בית המשפט המחוזי את בקשת התובע, לאחר שלא נמצא תובע ייצוגי חליף מתאים. בית המשפט לא נעתר לבקשת ב"כ התובע להעניק לו ארכה נוספת למציאת תובע ייצוגי כאמור, ובכך הגיעה התובענה הייצוגית לידי סיום.

באור 29: - התחייבויות תלויות, תביעות והתקשרויות (המשך)

א. בקשות לאישור תובענות כייצוגיות (המשך)

6. ביום 3 באפריל, 2006 הוגשה כנגד החברה תביעה ובקשה לאישורה כתובענה ייצוגית (להלן - הבקשה). הבקשה הוגשה מכוח חוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006. עניינה של התביעה והבקשה בגבייה, לפי הנטען, של תשלומים בלתי חוקיים, לכאורה, אשר גבתה החברה מציבור מבוטחיה שהתקשרו עימה בפוליסת ביטוח בריאות או פוליסת ביטוח חיים. לטענת התובעים, החברה עושה לעצמה מנהג בעת התקשרותה עם מבוטחיה בפוליסה חדשה וכן בעת ביצוע שינויים ו/או הרחבות בפוליסה קיימת, לחייב את המבוטחים, ובכללם התובעים, בפרמיה למן ה-1 בחודש בו התקשרו עם החברה או הרחיבו את הכיסוי הביטוחי (לפי העניין) וזאת גם באותם מקרים בהם ההתקשרות בוצעה לאחר ה-1 בחודש ולעתים אף בסוף החודש. לטענת התובעים אין חולק כי בגין כל התקופה שמה-1 בחודש הרלבנטי ועד למועד בו התקשר המבוטח עם החברה, לא ניתן הכיסוי הביטוחי נשוא הפוליסה החדשה או ההרחבה.

לטענת התובעים, במעשיה הנטענים, הטעתה החברה את ציבור לקוחותיה תוך הפרת חובת תום הלב כלפיהם וכי הם והקבוצה אותה הם מבקשים לייצג זכאים להשבה של החלק העודף של הפרמיה שנגבתה מהם שלא כדין. הנזק האישי של התובעים הועמד על ידם על סך של 389 ש"ח.

הצדדים ניהלו מגעים לסיום המחלוקות ביניהם בדרך של פשרה. ביום 16 באוקטובר, 2007 חתמו הצדדים על הסכם פשרה אשר הוגש לבית המשפט בצירוף בקשה לאישורו.

ביום 28 בנובמבר 2007 התקיים דיון מקדמי, במסגרתו הורה בית המשפט לצדדים למסור לו שמות של מומחים מוצעים בלתי תלויים. ביום 12 בדצמבר 2007 מינה בית המשפט מומחה אשר בוחן בימים אלה את סבירותו של הסכם הפשרה. התיק נקבע לדיון בחודש אפריל 2008.

7. ביום 25 באפריל, 2006 הוגשה כנגד החברה תובענה ובקשה לאישורה כתובענה ייצוגית (להלן - הבקשה). הבקשה הוגשה מכח חוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006. ענינה של התובענה בפוליסת אובדן כושר עבודה (להלן-הפוליסה) של החברה. לטענת התובעים, בפוליסה קבוע תנאי שעניינו "תקופת המתנה" (בת שלושה חודשים), שמשמעותו היא כי תגמולי ביטוח בגין אירוע ביטוחי בתקופת הפוליסה ישולמו רק החל מתום תקופת ההמתנה ובתנאי שהמבוטח עדיין חסר כושר עבודה במועד זה וכל עוד נמשך אי הכושר. לטענת התובעים, החברה (כמו גם חברות ביטוח נוספות הנתבעות בתובענה, להלן ביחד - הנתבעות) גובה דמי ביטוח גם בשלושת החודשים האחרונים שלפני תום תקופת הביטוח וזאת למרות שלפי תנאי הפוליסה, מבוטחים לא יהיו זכאים לקבלת תגמולי ביטוח לפי הפוליסה במידה ומקרה הביטוח יארע בשלושת החודשים האחרונים שלפני תום תקופת הביטוח בשל תקופת ההמתנה הנזכרת.

על בסיס האמור טוענים התובעים כי הנתבעות הטעו אותם, פעלו בחוסר תום לב, הפרו חובות שבדין, פעלו ברשלנות, הפרו חובות חקוקות ועשו עושר ולא במשפט וכי התנאי בדבר "תקופת המתנה" הינו תנאי מקפח בחוזה אחיד.

הסעד המבוקש על-ידי התובעים הינו, אישור התובענה הייצוגית, מתן צו המחייב את הנתבעות להפסיק ולגבות דמי ביטוח בגין תקופת שלושת החודשים האחרונים שלפני תום תקופת הפוליסה וכן חיוב הנתבעות להשיב את דמי הביטוח שגבו מחברי הקבוצה בגין התקופה האמורה. לטענת התובעים ובהתבסס על חוות דעת שצורפה לתובענה מטעמם, הנזק הכולל של הקבוצה לשנים 2004 - 1998 מוערך באופן ראשוני בסך של 47.6 מליון ש"ח לכלל הנתבעות ומתוכו (על-פי חוות הדעת) סך של 5.4 מליון ש"ח כנגד החברה. החברה הגישה תשובתה ביום 6 בנובמבר 2006. התיק נקבע לסיכומים בכתב.

8. ביום 19 ביוני, 2006 הוגשה כנגד החברה תובענה ובקשה לאישורה כתובענה ייצוגית (להלן - הבקשה). התביעה והבקשה הוגשו כנגד מדינת ישראל (אגף ההוצאה לפועל - הנהלת בתי המשפט) וכן כנגד מרבית הבנקים, המבטחים (ובכללם החברה) וקופות הגמל בישראל (להלן - הנתבעים). עניינה של התביעה והבקשה בגבייה של תשלומים בהתאם לתקנות ההוצאה לפועל (אגרות, שכר והוצאות), התשכ"ח-1968 (להלן - תקנות האגרות) במסגרת "בקשות להטלת עיקולי צד שלישי" באמצעות המדיה האלקטרונית המשולמים לצדדים שלישיים המוכרים מכוח תקנות האגרות. החברה הינה צד שלישי מוכר מכוח תקנות האגרות.

לטענת התובעים, הנתבעים מטעים את הזוכים בתיקי הוצאה לפועל בכך שהם מעבירים להם מידע חלקי, מטעה ו/או לא מלא לגבי כספים וזכויות של חייבים המוחזקים לכאורה בידיהם, וזאת כאמור תוך קבלת תשלום על-פי תקנות האגרות. עילות התביעה עליהן נסמכים התובעים הינן בין היתר, הטעיה אסורה בניגוד לחוק הגנת הצרכן, פעולה בניגוד לחוק הפיקוח, הפרת חובות אמון ותום לב ועשיית עושר ולא במשפט.

הנזק הכולל לקבוצה הוערך על-ידי התובעים, כנגד כלל הנתבעים, בסך של כ- 233 מליון ש"ח ומתוכו, על-פי תחשיב המבוסס על נתוני אגף ההוצאה לפועל, סך של כ- 17 מליון ש"ח כנגד כלל הנתבעים שהינם מבטחים (ובכללם החברה). הסעדים המבוקשים על ידי הנתבעים הינם, בין היתר, השבת סך האגרות שנגבו על ידי הנתבעים בתקופה שמיום 11 ביולי, 2002 ועד למועד הגשת התובענה, וכן חיוב הנתבעים להיערכות מיידית למתן תשובות אמיתיות ונכונות ובמועד לבקשות העיקולים באמצעות המדיה המגנטית.

באור 29: - התחייבויות תלויות, תביעות והתקשרויות (המשך)

א. בקשות לאישור תובענות כייצוגיות (המשך)

8. (המשך)

ביום 18 באוקטובר, 2006 הגישה החברה, יחד עם חברות הביטוח הנוספות הנתבעות עימה, בקשה מקדמית לסילוק הבקשה טרם הגשת התגובה, ובמקביל בקשת ארכה להגשת התגובה עד לאחר שתתקבל החלטה בבקשה המקדמית. ביום 31 באוקטובר, 2006 נעתר בית המשפט לבקשת הארכה וקבע כי התגובה תוגש 30 יום לאחר קבלת החלטה בבקשה המקדמית. ביום 6 בפברואר, 2007 הגישו התובעים את תגובתם לבית המשפט. ביום 1 באפריל, 2007 הגישו החברות לבית המשפט את תשובתן לתגובת המבקשים. דיון בבקשה המקדמית נקבע ליום 16 בינואר, 2008.

ביום 16 בינואר, 2008 התקיים דיון בבקשה המקדמית, במסגרתו השלימו הצדדים את טיעוניהם בעל פה. בשלהי הדיון ביקש ב"כ המבקשים למחוק את המשיבה 1, מדינת ישראל, אגף ההוצאה לפועל – הנהלת בתי המשפט, מן התביעה. בית המשפט נענה לבקשתו, על אף התנגדותם של חלק מהמשיבים. ביום 10 בפברואר, 2008 ניתנה החלטת בית המשפט אשר קיבלה את הבקשה המקדמית ודחתה את הבקשה לאישור על הסף.

9. ביום 20 באוגוסט, 2007 הוגשה כנגד החברה כמו-גם כנגד חברות ביטוח נוספות (להלן - הנתבעות), תובענה ובקשה לאישורה כתובענה יצוגית (להלן - הבקשה). הבקשה הוגשה מכח חוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006. עניינה של התובענה הוא דרישה להחזר מלוא תשלומי 3 פרמיות חודשיות ראשונות ששולמו על ידי מבוטחים חדשים שהצטרפו לביטוח בריאות ו/או "ביטוח ניתוח" (להלן - פוליסות בריאות) של הנתבעות, בגין תקופת אכשרה בת 3 חודשים שתחילתה במועד תחילת תוקפן של פוליסות הביטוח (להלן - תקופת אכשרה). לטענת התובעים, מכיוון שעל פי תנאי פוליסות הבריאות מקרה ביטוח שחל במהלך תקופת האכשרה לא מוכר כמקרה שלגביו חל כיסוי ביטוחי, אזי לכאורה המבוטח משלם דמי ביטוח עבור מוצר ו/או שירות שאיננו מסופק לו משך תקופת האכשרה, ומכאן שגביית דמי הביטוח בתקופה זו הינה שלא כדין. הסעד המבוקש על ידי התובעים הינו החזר מלא של דמי הביטוח ששולמו על ידי מבוטחים בפוליסות הנ"ל במהלך תקופת האכשרה והפסקת גביית דמי ביטוח בגין תקופה אכשרה בעתיד. הנזק האישי של התובע שהינו מבוטח החברה הועמד על סך של 280 ש"ח (משוערך ליום הגשת התביעה) בעוד שסכום התביעה הכולל כנגד כל הנתבעות (לרבות בגין פוליסות שבוטלו בעבר) חושב והוערך על ידי התובעים בסך של כ- 731 מליון ש"ח. החברה טרם הגישה תגובתה וטרם נקבע מועד לדיון בבקשה.

10. ביום 22 באוגוסט, 2007 הוגשה כנגד החברה תובענה ובקשה לאישורה כתובענה יצוגית (להלן - הבקשה). הבקשה הוגשה מכח חוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006. עניינה של התובענה הוא הפחתת תגמולי ביטוח בקרות מקרה ביטוח של אובדן גמור או אובדן גמור להלכה בביטוח רכב, וזאת, על פי הטענה, שלא כדין ובניגוד להנחיית המפקח לפיה על מבטח לפרט בפני המבוטח בשלב הצעת הביטוח פירוט של המשתנים המיוחדים שבמחירון העשויים להשפיע על ערך הרכב לצורך חישוב תגמולי הביטוח במקרי ביטוח כאמור וזאת תוך ביצוע הטעיה, הפרת חוזה והתעשרות שלא כדין. הסעד המבוקש בתובענה הינו השבה של ההפרש בין סכום תגמולי הביטוח ללא השפעת המשתנים הנ"ל לבין סכום תגמולי הביטוח שהחברה שילמה בפועל. הנזק האישי לתובע על פי התובענה הועמד על סך של 4,550 ש"ח, בעוד שהנזק המצרפי לכלל חברי הקבוצה הוערך על ידי התובע בסך של 87 מליון ש"ח. החברה טרם הגישה תגובתה וטרם נקבע מועד לדיון בבקשה.

11. תובענה דומה לזו המפורטת בסעיף 10 לעיל, הוגשה ביום 22 ביולי 2007, כנגד שומרה ביטוח. הנזק המצרפי לכלל חברי הקבוצה הוערך על ידי התובע בסך של 60 מיליון ש"ח. שומרה ביטוח טרם הגישה תגובתה וטרם נקבע מועד לדיון בבקשה.

12. ביום 3 בינואר 2008, הוגשה כנגד החברה, כמו-גם כנגד חברות ביטוח נוספות (להלן – הנתבעות), תובענה ובקשה לאישורה כתובענה יצוגית (להלן – הבקשה). הבקשה הוגשה מכח חוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006. עניינה של התובענה הוא בדרישה להחזר סכומים שנטען כי נגבו ביתר ושלא כדין בגין מרכיב תשלום בפוליסות המכונה "תת שנתיות". על פי הטענה, הגביה ביתר נובעת הן מגביה בשיעור העולה על השיעור המותר, הן בשל גביית מרכיב התת שנתיות בגין חלקים או תשלומים בפוליסה שהתשלום אינו אמור לחול עליהם (כגון בגין חלק החיסכון בפוליסה או בגין תשלום המכונה "גורם פוליסה") וכן בשל גביית המרכיב האמור בפוליסות שאינן פוליסות ביטוח חיים, והכל בניגוד להנחיות המפקח. עילות התביעה הנטענות הן: הפרת הוראות חוק הפיקוח, תקנות הפיקוח וחוזרי המפקח, חוסר תום לב ועשיית עושר ולא במשפט. הסעד המבוקש על ידי התובעים הינו החזר סכום התת שנתיות שנגבה שלא כדין כמתואר בתובענה, וכן צו עשה המורה לנתבעות לשנות את דרך פעולתן כמתואר לעיל. הנזק האישי של כל התובעים ביחד הוערך על פי העולה מכתב התביעה בסך כולל של כ- 1,683 ש"ח (בגין שנת ביטוח אחת) בעוד שסכום התביעה הכולל כנגד כל הנתבעות (בגין תקופה של 7 השנים האחרונות) חושב והוערך על ידי התובעים בסך של כ- 2.3 מיליארד ש"ח, מתוכם יוחס לחברה סך נזק כולל של כ- 229 מליון ש"ח, והכל בהתבסס על הערכות והנחות שהניחו התובעים לענין זה. החברה טרם הגישה תגובתה וטרם נקבע מועד לדיון בבקשה.

באור 29: - התחייבויות תלויות, תביעות והתקשרויות (המשך)

א. בקשות לאישור תובענות כייצוגיות (המשך)

13. ביום 3 בינואר, 2008 הוגשה כנגד החברה, כמו-גם כנגד חברות ביטוח נוספות (להלן – הנתבעות), תובענה ובקשה לאישורה כתובענה יצוגית (להלן – הבקשה). הבקשה הוגשה מכח חוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006. עניינה של התובענה הוא בדרישה להחזר הסכומים שנטען כי נגבו ביתר ושלא כדין בגין מרכיב דמי הניהול בפוליסות ביטוח חיים מסוג "משתתף ברווחים", בניגוד לתקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (תנאים בחוזי ביטוח), התשמ"ב-1981 (להלן - תקנות הפיקוח). על פי הטענה, הגביה שלא כדין הינה בשתי דרכים: (א) גביית דמי ניהול קבועים בשיעור גבוה מהמותר (למעלה משיעור של 0.05% לחודש מהשווי המשוערך של תיק ההשקעות) ו- (ב) גביית דמי ניהול משתנים מדי חודש במקום לגבות את דמי הניהול בסוף השנה. עילות התביעה הנטענות הן: הטעיה ומצג שווא, הפרת הוראות חוק הפיקוח, תקנות הפיקוח וחוזרי המפקח, חוסר תום לב ועשיית עושר ולא במשפט. הסעד המבוקש על ידי התובעים הינו החזר סכום דמי הניהול העודפים שנגבו על פי הטענה שלא כדין או התשואה שהפסידו כמתואר בתובענה, וכן מתן צו עשה המורה לנתבעות לשנות את דרך פעולתן כמתואר לעיל. הנזק האישי של התובע שהינו מבוטח של החברה הועמד על סך של 5.45 ש"ח (בגין שנת ביטוח אחת), בעוד שסכום התביעה הכולל כנגד כל הנתבעות (בגין תקופה של 7 השנים האחרונות) חושב והוערך על ידי התובעים בסך של כ- 244 מליון ש"ח, מתוכם יוחס לחברה סך נזק כולל של כ- 18 מליון ש"ח, והכל בהתבסס על הערכות והנחות שהניחו התובעים לענין זה. החברה טרם הגישה תגובתה. ישיבת קדם משפט נקבע בתיק זה ליום 30 בנובמבר, 2008.

14. ביום 18 בפברואר, 2008 הוגשה כנגד החברה, כמו גם כנגד חברות ביטוח נוספות (להלן – חברות הביטוח הנוספות, וביחד - הנתבעות), תובענה ובקשה לאישורה כתובענה ייצוגית (להלן – הבקשה). הבקשה הוגשה מכוח חוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006. עניינה של התובענה הינה הטענה לפיה הנתבעות אינן משלמות, כביכול, כחלק מתשלום תגמולי ביטוח בביטוחי רכב רכוש וביטוח רכב צד ג' למבוטחים או ניזוקים שהינם "עוסקים" לפי חוק מס ערך מוסף, את רכיב המע"מ בגין עלות תיקוני הרכב, ירידת ערך הרכב ועלות חוות דעת השמאים, אשר בעלות תשלומם נשאו התובעים, וזאת שלא כדין, באופן בו תקבולי הביטוח שולמו, לכאורה, בחסר, מאחר ולטענת התובעים, על פי הדין אין באפשרותם של בעלי הרכבים המסחריים לנכות באופן מלא את תקבולי המע"מ ששילמו. התובעים טוענים (כנגד חברות הביטוח הנוספות בלבד) כי הן אינן כוללות את רכיב המע"מ במסגרת חישוב ירידת ערך הרכב, על אף כי החל מחודש יולי 2005, אוסרות תקנות מס ערך מוסף, על "עוסק" לנכות את רכיב המע"מ לצורכי מס התשומות בגין רכישה או יבוא של "רכב פרטי", אפילו הרכב משמש או נועד לשמש את העוסק אך ורק לצרכי עסקו. הנזק האישי לתובע מס' 2, בגין האירוע המיוחס לחברה, מוערך על ידו, כנזכר בתביעה, בסך של 108 ש"ח, בתוספת הפרשי הצמדה וריבית. התובעים אומדים את סכום התביעה כנגד כל הנתבעות, בשם כל הקבוצה אותם הם מבקשים לייצג בסך של 100 מיליוני ש"ח. הקבוצה אותה מבקשים התובעים לייצג הינה - כל אדם ו/או תאגיד, אשר לא קיבל החזר מע"מ (מלא או חלקי) מהנתבעות במסגרת קבלת תקבולי ביטוח (על תיקונים, חוו"ד שמאי וירידת ערך הרכב), אשר התקבלו במשך שבע השנים שקדמו להגשת הבקשה, ו/או כל אדם ו/או תאגיד, אשר בתחשיב הפיצוי שקיבל מהנתבעות בגין ירידת ערך הרכב לא הובא בחשבון רכיב המע"מ על ערך הרכב במועד הרלבנטי לעריכת התחשיב הנ"ל, וזאת החל מיום 10.07.05 ואילך. התובעים מציינים, כי בשלב זה אין באפשרותם לדעת את המספר המדויק של יחידי הקבוצה המיוצגת. עילות התביעה הנטענות הן: הטעיה והפרת חובת גילוי על פי הוראות חוק הגנת הצרכן, הפרת חובה חקוקה לרבות חוק חוזה ביטוח, התנהגות שלא בתום לב ושלא בדרך מקובלת בניגוד לחוק החוזים (חלק כללי) ועשיית עושר ולא במשפט. הסעדים המבוקשים על ידי התובעים הינם: מתן פסק דין עשה/הצהרתי לפיו על הנתבעות להביא בחשבון את רכיב המע"מ בכלל החישוב לירידת ערך הרכב; מתן פסק דין עשה/הצהרתי לפיו על כל אחת מהנתבעות לשלם במסגרת תקבולי הביטוח, בגין תיקון הרכב, שמאות וירידת ערך הרכב, את אותו חלק המע"מ אשר על פי הדין לא ניתן לנכותו באמצעות מס תשומות; להורות לכל אחת מהנתבעות לשלם ליחידי הקבוצה המיוצגת (ובכללם לתובעים) את המע"מ על תקבולי הביטוח בגין תיקונים לרכב, בדיקת ודו"ח שמאי (וירידת ערך הרכב מיום 10.07.05 ואילך), בשיעור אותו חלק המע"מ שאינו ניתן לניכוי במס תשומות על פי הדין, וזאת לשבע השנים שקדמו להגשת בקשת האישור, בתוספת ריבית מיוחדת לפי סעיף 28א לחוק חוזה ביטוח, או הפרשי הצמדה וריבית כדין; וכן לפסוק שכר טרחה ראוי לעורכי הדין המייצגים וגמול הולם לתובעים, במעמדם כתובעים ייצוגים. החברה טרם הגישה תגובתה וטרם נקבע מועד לדיון בבקשה.

באור 29: - התחייבויות תלויות, תביעות והתקשרויות (המשך)

א. בקשות לאישור תובענות כייצוגיות (המשך)

15. ביום 20 בפברואר, 2008 הוגשה כנגד החברה, וכנגד שומרה ביטוח, כמו גם כנגד חברות ביטוח נוספות, וכנגד תאגיד נוסף שאיננו מבטח (להלן ביחד – הנתבעות), תובענה ובקשה לאישורה כתובענה ייצוגית בהתאם לחוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006 (להלן – התובענה). עניינה של התובענה, הינה, לפי הטענה, בהטעיה, באי גילוי ובהתעשרות שלא כדין של הנתבעות באמצעות גביית דמי ביטוח בפוליסת ביטוח מקיף לרכב, בגין כיסוי ביטוחי נוסף [ריידר] מפני גניבה ו/או החלפה של מערכת שמע לרכב בדגמי רכבים בהם מורכבת מערכת שמע אינטגראלית מקורית (להלן- מערכת שמע אינטגראלית). לטענת התובעים, מדובר בגביית שווא, שכן בפועל, הנתבעות לא נדרשות לממש הכיסוי ו/או שהן נדרשות לממשו בהיקף כה זניח, עד כי לא ראוי לחייב בגינו בדמי ביטוח בסכום כלשהו או בסכום השווה לזה הנגבה על ידן בפועל. כמו כן, טוענים התובעים כי הנתבעות לא יידעו ו/או גילו למבוטחיהן כי ניתן להסיר מפוליסת הביטוח את הכיסוי הביטוחי של מערכת השמע האינטגראלית. הקבוצה אותה מבקשים התובעים לייצג הינה כל מבוטח אשר רכש פוליסת ביטוח מקיף ו/או מנוי לכיסוי ביטוחי של חבילה ספציפית מאת הנתבעות, ואשר שילם בשבע השנים האחרונות, במסגרת פוליסת ביטוח מקיף לרכב, דמי ביטוח ו/או דמי מנוי עבור כיסוי ביטוחי למערכת שמע אינטגראלית. התובעים מעמידים את הנזק האישי לכל אחד מחברי הקבוצה על סך של כ- 50 ש"ח, בממוצע. התובעים טרם אמדו את הנזק לקבוצה, אך מעריכים כי מדובר בעשרות רבות של מיליוני ש"ח. עילות התביעה הינן מכוח חוק החוזים (חלק כללי), חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), חוק הגנת הצרכן, חוק המכר, פקודת הנזיקין (נוסח חדש), וחוק עשיית עושר ולא במשפט. הסעדים העיקריים המבוקשים על ידי התובעים הינם ביטול ההוראה בפוליסה הנוגעת לכיסוי ביטוחי למערכת שמע אינטגרלית ברכב, מתן צו עשה כנגד הנתבעות שיורה על החזר דמי הביטוח בגין כיסוי למערכת שמע אינטגראלית, או לכל הפחות החלק היחסי מדמי הביטוח כאמור (המשקלל את שיעור הסיכון בפועל), שנגבו על ידי הנתבעות, על פי הטענה, שלא כדין וכן בקשה להמצאת מסמכים לצורך בירור וכימות הנזק הנתבע וזיהוי מדויק של הקבוצה. החברה טרם הגישה תגובתה וטרם נקבע מועד לדיון בבקשה.

ב. תביעות

1. ביום 4 בספטמבר, 2002 הוגשה לבית המשפט המחוזי בתל-אביב תביעה (להלן - התביעה) כנגד החברה וכנגד המנהל הכללי שלה על-ידי עורך דין שייצג את החברה בתובענות ביטוחיות שהוגשו כנגדה (להלן - התובע). במסגרת התביעה נכללה, בין היתר, עילת תביעה בגין אובדן שכר טרחה עתידי של התובע, עקב אי העברת תובענות לטיפולו. התביעה לעניין זה, הינה על סך 15 מליוני ש"ח. בתיק זה נוהל הליך גישור שלא צלח וטרם נקבע מועד לדיון נוסף. ביום 17 בינואר, 2008 הגיש התובע כתב תביעה מתוקן (ללא שתיקן את סכום התביעה). להערכת הנהלת החברה, בהסתמך על הערכת יועציה המשפטיים, סיכויי עילת התביעה האמורה, נכון למועד פרסום הדוחות הכספיים הינם נמוכים. לאור האמור לעיל ומאחר והתביעה מצויה בשלב מקדמי, לא נרשמה הפרשה בדוחות הכספיים בגין עילה זו.

2. בחודש דצמבר 2003, הוגשה לבית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו תביעה (להלן - התביעה) בסך 6.5 מליוני ש"ח כנגד החברה, ממלא מקום המנהל הכללי שלה לשעבר ואחרים על-ידי סוכני ביטוח ואחרים (להלן - התובעים). עניינה של התביעה הוא חדירה שבוצעה לפני מספר שנים, למאגר המידע של החברה על-ידי מתחרים עסקיים של התובעים וטענה, כי בעקבות חדירה זאת, הושג מידע אשר שימש את המתחרים לפגוע בעסקי התובעים. החברה הגישה תביעה שכנגד, בגין חוב של עמלות עודפות ששולמו לתובעים בסך של 4.7 מליוני ש"ח. הסיכוי לגבות מהתובעים סכום זה נראה קלוש. להערכת הנהלת החברה, בהסתמך על חוות דעת יועציה המשפטיים, היקף הנזקים הנתבע על-ידי התובעים נראה בשלב זה כמוגזם, ובכל מקרה, תעמוד לחברה זכות קיזוז של חוב העמלות העודפות.לאור האמור לעיל, לא נרשמה הפרשה בדוחות הכספיים. ביום 8 ביולי, 2007 ועל רקע העובדה כי התובעים בתובענה האמורה לא התייצבו ולא יצרו קשר עם פרקליטם שוחרר הפרקליט מייצוג ובית המשפט הורה על הפסקת התובענה וקבע כי חידוש התובענה יעשה רק אם תוגש בקשה לא יאוחר מ- 24 חודש מיום ההחלטה ובאם לא תוגש תימחק התובענה ללא צורך בהחלטה נוספת. מאידך, התובענה שכנגד תיוותר על כנה. ביום 2 בדצמבר, 2007. ובהמשך להחלטת בית המשפט מיום 8 ביולי, 2007, קבע בית המשפט כי לאור העובדה שהתובעים לא הגישו תצהירים ולא התייצבו במסגרת התובענה שכנגד, זכאית חברה ליטול פסק דין נגד הנתבעים שכנגד (התובעים בתביעה העיקרית).

באור 29: - התחייבויות תלויות, תביעות והתקשרויות (המשך)

ג. התקשרויות

1. התקשרויות של מבטחים פנסיה

א) מבטחים פנסיה חתמה על הסכמי הפצה עם בנק דיסקונט לישראל בע"מ, בנק איגוד לישראל בע"מ (להלן - בנק איגוד), בנק מזרחי-טפחות בע"מ (להלן - בנק מזרחי) והבנק הבינלאומי הראשון לישראל בע"מ, בהם נקבע כי מבטחים פנסיה תשלם לבנקים עמלות הפצה בהתאם להוראות תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (עמלות הפצה), התשס"ו-2006, תמורת ביצוע עסקאות של לקוחות עם מבטחים פנסיה לצורך ביצוע הפקדות בקרנות הפנסיה שבניהול מבטחים פנסיה או לצורך המשך החברות של אותם לקוחות בקרנות הפנסיה האמורות, בהתאם לייעוץ שניתן ללקוחות בידי הבנקים. תחילתו של כל הסכם תהא במועד בו יורשה הבנק הרלבנטי לעסוק בייעוץ פנסיוני כדין. נכון לתאריך הדוחות הכספיים, בנק איגוד ובנק מזרחי מורשים לעסוק בייעוץ פנסיוני (רשיון היועץ של בנק איגוד ניתן לענין ייעוץ לעצמאים בלבד).

ב) ביום 14 בנובמבר, 2006 נחתם הסכם קיבוצי בין מבטחים פנסיה לבין הסתדרות הפקידים, לתקופה של 4 שנים. ההסכם חל על כ-150 מעובדי מבטחים פנסיה והוא מסדיר את תנאי העסקתם.

ההסכם חל על כלל עובדי מבטחים פנסיה, למעט עובדים שהינם גמלאים, עובדים בכירים המועסקים בחוזים אישיים, מנהלי מחלקות, מומחים ועובדים זמניים.

ההסכם הקיבוצי מסדיר את תנאי העסקתם של העובדים, וקובע כללים בנושאים הבאים: סדרי העבודה, תקופת ניסיון, מועד ותנאים לקבלת קביעות, משמעת בעבודה, שעות נוספות, מסלול קידום בדרגות, שכר ותנאים נלווים לשכר, חופשה שנתית, דמי הבראה, מחלה, תנאים פנסיוניים, זכאות לקרן השתלמות, שי לחג, הפסקת עבודה, פרישה לגמלאות וכד'.

2. התקשרויות אחרות

א) בחודש פברואר 2006 נחתם הסכם בין החברה ובין סאפיינס ישראל מערכות תוכנה בע"מ להמשך פיתוח ותחזוקה של מערכת כוללת לניהול מערך ביטוח חיים ובריאות, פנסיה וגמל בסך של כ- 2.9 מליון דולר. בחודש אוקטובר 2006 הוגדל סכום ההסכם בכ- 1.8 מליוני דולר נוספים. בחודש פברואר, 2007, נחתם הסכם המשך לשנת 2007 בהיקף של כ- 30 מיליוני ש"ח. במועד אישור הדוחות הכספיים, החברה נמצאת במשא ומתן להמשך ההתקשרות לשנת 2008 בהיקף של כ- 30 מיליון ש"ח.

ב) אגב רכישת פעילות קופות הגמל פלס אמיר ויתר מבנק הפועלים בע"מ בידי מנורה מבטחים גמל בע"מ (חברה קשורה של החברה) ובהמשך לערבות שניתנה על ידיד הבנק לעמיתי הקופות הנ"ל ובהתאם לדרישת הממונה על שוק ההון כתנאי לאישור השלמת הרכישה של הקופות בידי מנורה מבטחים גמל, העמידה החברה ערבות דומה לטובת עמיתי קופות הגמל הנ"ל שעיקרה הבטחת קרן ההפקדות של העמיתים ובחלק מהקופות הנ"ל גם הבטחת תשואה מינימלית, וזאת כל עוד מנורה מבטחים גמל תפקיד אצל החשב הכללי במשרד האוצר פיקדונות בהתאם לאמור בהסדר הקיים עימו בדומה להסדר שהיה קיים בין החשב הכללי ובין בנק הפועלים לפני העברת הבעלות בקופות למנורה מבטחים גמל.

ד. שעבודים

להבטחת ההלוואה שלקחה סיני סוכנות לביטוח מבנק, כאמור בבאור 15, רשמה סיני סוכנות לביטוח, שעבוד קבוע לטובת בנק לאומי לישראל בע"מ על הון המניות והמוניטין שלה ושעבוד שוטף על מפעלה ועל כל יתר רכושה וכן על זכויות סיני סוכנות הקיימות והעתידיות מביטוח הרכוש הנ"ל.

באור 30: - <u>אירועים מהותיים לאחר תאריך המאזן</u>

א. בינואר 2008 נחקק חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל)(תיקון מס' 3), התשס"ח-2008 (להלן: תיקון חוק הגמל), לפיו כלל הכספים המופקדים בקופות הגמל האישיות שנוהלו כקופות הוניות עד סוף שנת 2007 (קופות גמל אישיות לתגמולים ולפיצויים; פוליסות ביטוח חיים הוניות הכפופות לתקנות קופות גמל) - יהיו מיועדים למטרות קצבה בלבד, וקופות הגמל האמורות יהפכו לקופות גמל לא משלמות לקצבה, דהיינו קופות שרשאיות לשלם את כספי התגמולים שהופקדו בהן משנת 2008 ואילך רק על דרך של העברתם לקופות גמל משלמות לקצבה (שהן קופות המורשות לשלם תשלומי פנסיה/קצבה חודשיים לעמיתים, כגון קרנות הפנסיה החדשות ותכניות ביטוח חיים קצבתיות). בתיקון חוק הגמל נקבע כי לא יחול שינוי לענין משיכת כספי הפיצויים בסכום הוני (בהתקיים התנאים הנדרשים לשם כך) ולענין מעמדם של הכספים שהופקדו בקופות ההוניות בעבר, וכי ניתן יהיה להוון תשלומי פנסיה/קצבה ככל שהם עולים על סכום פנסיה/קצבה מזערי שנקבע לענין זה. במועד חתימת הדוח הכספי, טרם הושלמה ההסדרה הרגולטורית המתחייבת כתוצאה מתיקון חוק הגמל, ולכן לא ניתן עדין להעריך אל נכון את השפעותיו.

ב. בחודש פברואר 2008 אושרו תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל)(העברת כספים בין קופות גמל), התשס"ח-2008 (להלן - תקנות הניוד), לפיהן ניתן יהיה לבצע העברות של סכומים צבורים בין קופות הגמל השונות, גם אם הן מסוגים שונים, ובלבד שלא תהא העברה מקופת גמל משלמת לקופת גמל שאינה משלמת. התקנות האמורות ייכנסו לתוקפן באופן מלא בראשית 2009, והן צפויות להרחיב את התחרות בין הגופים המוסדיים השונים (קרנות פנסיה, חברות ביטוח וקופות גמל) גם לענין ניהול הכספים הצבורים המנוהלים על ידם, מעבר לתחרות על ההפקדות החדשות המופקדות במכשירים השונים. במקביל לפרסום תקנות הניוד פרסם המפקח חוזר בנושא בו נקבעו הוראות טכניות משלימות לתקנות האמורות.

ג. לאחר תאריך המאזן ועד למועד פרסום הדוח הכספי נמשכה התנודתיות הגבוהה בשוקי ההון, שהתבטאה בין היתר בירידה בשווקי המניות בארץ ובעולם ובהמשך מגמת ההיחלשות של הדולר מול השקל. לתופעות כאמור השפעה שלילית הן על ההשקעות העומדות כנגד ההון העצמי וכנגד ההתחייבויות הביטוחיות בנוסטרו והן על ההשקעות כנגד התחייבויות ביטוח החיים המשתתפות ברווחים, בהם התשואה המצטברת בחודשים ינואר ופברואר הייתה שלילית.

על בסיס הנתונים עד ליום פרסום המאזן, נראה שצפויה ירידה משמעותית בהכנסות מההשקעות וברווחיות החברה ביחס לרבעון המקביל אשתקד. יצוין עוד כי בשל התשואה השלילית לא תוכל החברה לגבות דמי ניהול משתנים עד שהתשואה הריאלית המצטברת תהא חיובית.

יובהר כי בהתאם להערכות הקיימות כרגע בחברה, אין בתוצאות שידווחו משום אינדיקציה להרעה בבסיס הפעילות הביטוחית והעסקית של החברה.

מתן גילוי זה מבוסס על הערכות ונתונים חלקיים המצויים, נכון ליום החתימה על הדוחות הכספיים, בידי החברה, אשר טרם עובדו, נותחו ונבדקו באופן סופי.

באור 31: - <u>גילוי בדבר אימוץ תקני דיווח כספי בינלאומיים (IFRS)</u>

בהתאם להוראות תקן חשבונאות מספר 29 "אימוץ כללי דיווח כספי בינלאומיים (IFRS)" (להלן – תקן 29), החל מהדוחות הכספיים לרבעון הראשון לשנת 2008 מחויבת הקבוצה לערוך את דוחותיה הכספיים בהתאם לכללי הדיווח הכספי הבינלאומיים (להלן - תאריך האימוץ המנדטורי).

תקן 29 קובע כי תאגיד, אשר עורך לראשונה את דוחותיו הכספיים בהתאם לתקני ה- IFRS בתאריך האימוץ המנדטורי, יכלול בבאורים בדוחות הכספיים השנתיים לשנה המסתיימת ביום 31 בדצמבר, 2007 את נתוני המאזן ליום 31 בדצמבר, 2007 ואת נתוני הרווח וההפסד לשנה המסתיימת באותו יום, כשהם ערוכים בהתאם לתקני ה- IFRS. בהקשר לכך, פרסם סגל רשות ניירות ערך את FAQ 6, "גילוי נדרש בדוח הכספי לשנה המסתיימת ביום 31 בדצמבר, 2007 בקשר עם אימוץ תקני דיווח כספי בינלאומיים (IFRS)" (להלן – FAQ 6), המפרט את מתכונת הגילוי שיש לכלול בדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר, 2007.

בחודש מאי 2007 פרסם המפקח חוזר המחיל את תקני הדיווח הבינלאומיים על הגופים המוסדיים, לרבות חברות הביטוח. בחוזר נקבע, בין השאר, כי בדוחות הכספיים לשנה המסתיימת ביום 31 בדצמבר, 2007 יש לכלול גילוי בבאורים אודות נתוני המאזן ליום 31 בדצמבר, 2007 ונתוני הדוחות התוצאתיים לשנה המסתיימת ביום 31 בדצמבר, 2007, לאחר שיושמו לגביהם כללי ההכרה והמדידה של תקני הדיווח הכספי הבינלאומיים.

בהקשר זה יצוין כי בחוזר שפרסם המפקח בחודש מרס 2008 נקבע כי יש לערוך את הבאור לפי מתכונת ההצגה הקיימת היום בתקינה הישראלית, תוך הוספת פירוטים לסעיפים המוצגים נטו (לפירוט הכנסות נטו מניהול קרנות פנסיה ראה באור 22 לעיל).

בחוזר האמור צוין גם כי חברות הביטוח לא תחלקנה את עודפי ההון (נטו) הנובעים מהמעבר לתקינה הבינלאומית, המחושבים ליום 31 בדצמבר, 2007, עד לבחינת השפעת המעבר לדיווח לפי תקינה בינלאומית על ידי המפקח וקביעת כללים על ידו. ראה באור 16(ו').

בהתאם להנחיות המפקח מציגה הקבוצה להלן את מאזן הפתיחה ליום 1 בינואר, 2007 (להלן - מועד המעבר), מאזן ליום 31 בדצמבר, 2007, דוחות עסקים ודוח רווח והפסד לשנת 2007, בהתאם לכללי התקינה הבינלאומית.

יצוין כי בכוונת המפקח לשנות את מבנה ההצגה של הדוחות הכספיים החל משנת 2008. בנושא זה מתקיימים דיונים בין חברות הביטוח ובין המפקח.

באור זה כולל את כל הנתונים הכספיים הנדרשים בהתאם לתקן 29 ו-FAQ 6 ואשר יושמו לגביהם כללי ההכרה, המדידה וההצגה של תקני ה- IFRS.

תקן דיווח כספי בינלאומי מס' 1 "אימוץ לראשונה של תקני דיווח כספי בינלאומיים" (להלן - IFRS 1) קובע כי יישום תקני ה- IFRS במאזן הפתיחה למועד המעבר ייעשה למפרע (מאז ומעולם). להקלת היישום לראשונה נקבעו מספר נושאים, לגביהם לא חלה חובת יישום למפרע במאזן הפתיחה.

להלן ההקלות בהן בחרה הקבוצה על פי IFRS 1 ואשר לגביהן הקבוצה אינה מיישמת למפרע את המעבר לדיווח על פי תקני IFRS:

<u>צירופי עסקים</u>

הקבוצה לא יישמה למפרע את תקן דיווח כספי בינלאומי IFRS 3, הדן בנושא צירופי עסקים, ולפיכך מוניטין ועודפי עלות שנוצרו בצירופי עסקים שהתרחשו לפני 1 בינואר, 2007 לגבי רכישת מבטחים פנסיה לא טופלו בהתאם לתקן חשבונאות בינלאומי IFRS 3, אלא הוצגו כפי שטופלו בהתאם לכללי החשבונאות המקובלים בישראל.

<u>תשלום מבוסס מניות</u>

תקן דיווח כספי בינלאומי IFRS 2 הדן בעסקאות תשלום מבוסס מניות לא יושם לגבי מכשירים הוניים שהוענקו והבשילו לפני מועד המעבר.

<u>ייעוד מכשירים פיננסים שהוכרו בעבר</u>

במועד המעבר ייעדה הקבוצה מכשירים פיננסים לקבוצת נכסים פיננסיים הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד, או לחילופין, לקבוצת נכסים פיננסיים זמינים למכירה, מאחר שלא בוצע ייעוד כזה במועד ההכרה הראשונית (דהיינו, במועד רכישת המכשירים הפיננסים).

באור זה נערך על בסיס תקני חשבונאות ודיווח כספי בינלאומיים וההבהרות להם (להלן – תקני IFRS) הידועים כיום, אשר פורסמו ויכנסו לתוקף או הניתנים לאימוץ מוקדם במועד הדיווח השנתי הראשון של הקבוצה לפי IFRS, 31 בדצמבר, 2008. תקני ה-IFRS אשר יהיו בתוקף או אשר ניתנים לאימוץ בדוחות הכספיים השנתיים לשנה שתסתיים ביום 31 בדצמבר, 2008 כפופים לשינויים ולפרסומן של הבהרות נוספות ולכן לא קיימת עדיין וודאות מלאה לגבי הוראותיהם וקביעותיהם. בהתאם לכך, כללי המדיניות החשבונאית שיושמו לגבי התקופות המוצגות, ייקבעו באופן סופי רק בעת הכנת הדוחות הכספיים הראשונים על פי IFRS ליום 31 בדצמבר, 2008.

הסבר להשפעות המעבר מכללי החשבונאות המקובלים בישראל ל-IFRS על מצבה הכספי של הקבוצה ועל תוצאות פעולותיה ניתן בטבלאות והפירוטים להלן.

באור 31: - גילוי בדבר אימוץ תקני דיווח כספי בינלאומיים (IFRS) (המשך)

א. להלן ההתאמות למאזנים המאוחדים בין הדיווח לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל לדיווח לפי תקני IFRS

		1 בינואר, 2007			31 בדצמבר, 2007		
	באור	תקינה ישראלית	השפעת המעבר לתקני IFRS	תקני IFRS	תקינה ישראלית	השפעת המעבר לתקני IFRS	תקני IFRS
		אלפי ש"ח מדווחים					
השקעות							
מזומנים ושווי מזומנים		316,736	-	316,736	588,756	-	588,756
ניירות ערך	8	11,043,430	6,035	11,049,465	13,412,823	2,852	13,415,675
הלוואות ופקדונות בבנקים:							
הלוואות		1,029,770	-	1,029,770	1,310,799	-	1,310,799
פקדונות בבנקים		1,319,970	-	1,319,970	1,267,432	-	1,267,432
		2,349,740	-	2,349,740	2,578,231	-	2,578,231
מקרקעין להשכרה	1	18,280	6,018	24,298	40,708	-	40,708
סך-הכל השקעות		13,728,186	12,053	13,740,239	16,620,518	2,852	16,623,370
רכוש קבוע							
בנייני משרד		94,004	-	94,004	109,859	-	109,859
רכוש קבוע אחר	2	50,352	-	50,352	65,023	-	65,023
סך-הכל רכוש קבוע		144,356	-	144,356	174,882	-	174,882
סכומים לקבל							
חברות ביטוח ותווכני ביטוח:							
חלקם של מבטחי משנה בעתודות ביטוח		247,687	-	247,687	302,413	-	302,413
חלקם של מבטחי משנה בתביעות תלויות		417,522	-	417,522	467,412	-	467,412
חשבונות אחרים		44,287	-	44,287	25,150	-	25,150
		709,496	-	709,496	794,975	-	794,975
פרמיות לגביה		401,559	-	401,559	519,102	-	519,102
חייבים ויתרות חובה	5	135,612	(434)	135,178	164,229	(17,143)	147,086
סך-הכל סכומים לקבל		1,246,667	(434)	1,246,233	1,478,306	(17,143)	1,461,163
הוצאות רכישה נדחות ורכוש אחר							
הוצאות רכישה נדחות:							
בביטוח חיים		625,127	-	625,127	602,095	-	602,095
בביטוח כללי		102,888	-	102,888	143,419	-	143,419
בביטוח מפני מחלות ואישפוז		29,886	-	29,886	29,077	-	29,077
		757,901	-	757,901	774,591	-	774,591
נכסים בלתי מוחשיים	2,4,7,8	670,135	-	670,135	812,456	(3,636)	808,820
מסים נדחים	4,5,6,7,8	9,053	30,573	39,626	5,395	47,506	52,901
סך-הכל הוצאות רכישה נדחות ורכוש אחר		1,437,089	30,573	1,467,662	1,592,442	43,870	1,636,312
		16,556,298	42,192	16,598,490	19,866,148	29,579	19,895,727

באור 31: - גילוי בדבר אימוץ תקני דיווח כספי בינלאומיים (IFRS) (המשך)

א. להלן ההתאמות למאזנים המאוחדים בין הדיווח לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל לדיווח לפי תקני IFRS (המשך)

	באור	1 בינואר, 2007			31 בדצמבר, 2007		
		תקינה ישראלית	השפעת המעבר לתקני IFRS	תקני IFRS	תקינה ישראלית	השפעת המעבר לתקני IFRS	תקני IFRS
		אלפי ש"ח מדווחים					
הון עצמי		1,190,654	143,876	1,334,530	1,527,758	462	1,528,220
התחייבויות לזמן ארוך							
כתבי התחייבות נדחים והתחייבויות לבנקים		411,703	-	411,703	616,101	-	616,101
מסים נדחים	1,5,7,8	156,544	20,099	176,643	186,510	16,621	203,131
בשל סיום יחסי עובד-מעביד, נטו	7	4,599	64,274	68,873	6,516	67,093	73,609
סך-הכל התחייבויות לזמן ארוך		572,846	84,373	657,219	809,127	83,714	892,841
עתודות ביטוח ותביעות תלויות							
ביטוח חיים:							
עתודת ביטוח	7	11,244,048	(61,012)	11,183,036	12,730,848	(69,444)	12,661,404
עתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל	3	141,358	(141,358)	-	-	-	-
תביעות תלויות		103,489	-	103,489	109,895	-	109,895
סך-הכל התחייבויות ביטוחיות בביטוח חיים		11,488,895	(202,370)	11,286,525	12,840,743	(69,444)	12,771,299
ביטוח כללי:							
עתודה לסיכונים שטרם חלפו		675,346	-	675,346	939,099	-	939,099
תביעות תלויות	4	1,973,998	20,494	1,994,492	2,531,967	16,207	2,548,174
סך-הכל התחייבויות ביטוחיות בביטוח כללי		2,649,344	20,494	2,669,838	3,471,066	16,207	3,487,273
סך-הכל עתודות ביטוח ותביעות תלויות		14,138,239	(181,876)	13,956,363	16,311,809	(53,237)	16,258,572
התחייבויות אחרות							
חברות ביטוח ותווכני ביטוח:							
פקדונות של מבטחי משנה		175,809	-	175,809	176,316	-	176,316
חשבונות אחרים		47,061	-	47,061	61,496	-	61,496
		222,870	-	222,870	237,812	-	237,812
הלוואה מחברה אם		-	-	-	421,720	-	421,720
זכאים ויתרות זכות	5,9	431,689	(4,181)	427,508	557,922	(1,360)	556,562
סך-הכל התחייבויות אחרות		654,559	(4,181)	650,378	1,217,454	(1,360)	1,216,094
		16,556,298	42,192	16,598,490	19,866,148	29,579	19,895,727

באור 31: - גילוי בדבר אימוץ תקני דיווח כספי בינלאומיים (IFRS) (המשך)

ב. להלן ההתאמות לדוח רווח והפסד המאוחד בין הדיווח לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל לדיווח לפי תקני IFRS

	באור	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2007		
		תקינה ישראלית	השפעת המעבר לתקני IFRS	תקני IFRS
		אלפי ש"ח מדווחים		
הועבר מדוחות עסקי ביטוח:				
רווח מעסקי ביטוח חיים	6,7,8	102,259	3,282	105,541
רווח מעסקי ביטוח כללי	4,6,7,8	208,965	18,386	227,351
סה"כ רווח מעסקי ביטוח		311,224	21,668	332,892
הכנסות (הוצאות) שלא נכללו בדוחות עסקי ביטוח:				
הכנסות מהשקעות ואחרות	7,8	5,235	3,188	8,423
הוצאות ריבית		(55,333)	-	(55,333)
הכנסות נטו, מניהול קרנות פנסיה	7	96,271	532	96,803
		46,173	3,720	49,893
הוצאות הנהלה וכלליות שלא נכללו בדוחות עסקי ביטוח	7	(10,416)	(1,083)	(11,499)
הוצאות הפחתת נכסים בלתי מוחשיים		(9,800)	-	(9,800)
		25,957	2,637	28,594
רווח לפני מסים על ההכנסה		337,181	24,305	361,486
מסים על ההכנסה	4,6,7,8	125,447	8,727	134,174
רווח לאחר מסים על ההכנסה		211,734	15,578	227,312
חלק המיעוט בתוצאות, נטו של חברה מאוחדת	9	2	(2)	-
רווח לפני פריט מיוחד		211,736	15,576	227,312
ביטול עתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל בביטוח חיים	3	141,358	(141,358)	-
רווח נקי לשנה		353,094	(125,782)	227,312
מיוחס ל:				
בעלי מניות של החברה		349,094	(111,947)	237,147
בעלי מניות המיעוט		-	2	2
		349,094	(111,945)	237,149

באור 31: - גילוי בדבר אימוץ תקני דיווח כספי בינלאומיים (IFRS) (המשך)

ג. להלן ההתאמות לסעיפים בדוח על השינויים בהון העצמי בין הדיווח לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל לדיווח לפי תקני IFRS:

	באור	הון מניות	קרנות הון	זכויות מיעוט	שטר הון צמית	עודפים	סה"כ
		אלפי ש"ח מדווחים					
יתרה כפי שהוצגה בדוחות הכספיים ליום 1 בינואר, 2007 לפי תקני חשבונאות מקובלים בישראל		258,870	148,182	-	-	783,602	1,190,654
מיון זכויות מיעוט	9	-	-	11	-	-	11
הצגת נדל"ן להשקעה בהתאם למודל השווי ההוגן, בניכוי השפעת המס	1	-	-	-	-	4,717	4,717
ביטול עתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל בביטוח חיים	3	-	-	-	-	141,358	141,358
הפרשה להוצאות עקיפות בתביעות תלויות בביטוח כללי	4	-	-	-	-	(13,309)	(13,309)
ייעוד מכשירים פיננסים לקבוצת נכסים פיננסיים זמינים למכירה	8	-	32,828	-	-	(32,828)	-
ייעוד מכשירים פיננסים לקבוצת נכסים פיננסיים הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד	8	-	-	-	-	3,814	3,814
תשלום מבוסס מניות	6	-	18,668	-	-	(9,265)	9,403
התחייבויות בגין הטבות לעובדים בניכוי השפעת המס	7	-	-	-	-	(2,118)	(2,118)
יתרה כפי שמוצגת בדוחות הכספיים ליום 1 בינואר, 2007 לפי תקני IFRS		258,870	199,678	11	-	875,971	1,334,530
יתרה כפי שהוצגה בדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר, 2007 לפי תקני חשבונאות מקובלים בישראל		258,870	148,182	-	136,000	984,706	1,527,758
מיון זכויות המיעוט	9	-	-	9	-	-	9
שינוי בתביעות תלויות בביטוח כללי	4	-	-	-	-	(9,235)	(9,235)
רווח (הפסד) שטרם מומש בגין נכסים פיננסיים זמינים למכירה, נטו	8	-	18,283	-	-	(18,283)	-
שיערוך מכשירים פיננסים לא סחירים לשווי הוגן	8	-	-	-	-	(1,560)	(1,560)
תשלום מבוסס מניות	6	-	20,299	-	-	(10,752)	9,547
התחייבויות בגין הטבות לעובדים בניכוי השפעת המס	7	-	-	-	-	1,701	1,701
יתרה כפי שמוצגת בדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר, 2007 לפי תקני IFRS		258,870	186,764	9	136,000	946,577	1,528,220

באור 31: - גילוי בדבר אימוץ תקני דיווח כספי בינלאומיים (IFRS) (המשך)

ד. להלן ההתאמות לסעיפים בדוח עסקי ביטוח חיים המאוחד בין הדיווח לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל לדיווח לפי תקני IFRS:

		לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2007		
		תקינה ישראלית	השפעת המעבר לתקני IFRS	תקני IFRS
	באור	אלפי ש"ח מדווחים		
פרמיות	7	1,592,062	(4,285)	1,587,777
בניכוי - ביטוח משנה		116,593	-	116,593
פרמיות בשייר		1,475,469	(4,285)	1,471,184
הכנסות מהשקעות	7,8	817,744	105	817,849
סה"כ הכנסות לשנה		2,293,213	(4,180)	2,289,033
תביעות ששולמו ותלויות				
מקרי מוות, נכות ואחרים		287,706	-	287,706
בניכוי - ביטוח משנה		71,202	-	71,202
		216,504	-	216,504
פוליסות שמועדן תם		89,074	-	89,074
פוליסות שניפדו	7	496,356	(353)	496,003
גימלאות		3,993	-	3,993
השתתפות ברווחים בביטוח חיים קבוצתי ששולמה		2,293	-	2,293
סה"כ תביעות לשנה		808,220	(353)	807,867
עודף הכנסות על תביעות לשנה		1,484,993	(3,827)	1,481,166
גידול בעתודת ביטוח בניכוי ביטוח משנה	7	(1,123,753)	6,433	(1,117,320)
בניכוי - דמי ניהול בגין פוליסות משתתפות ברווחים		98,085	-	98,085
סה"כ גידול בעתודות		(1,025,668)	6,433	(1,019,235)
עודף הכנסות לשנה		459,325	2,606	461,931
דמי עמלה		189,758	-	189,758
הוצאות הנהלה וכלליות	6,7	164,524	(676)	163,848
		354,282	(676)	353,606
קיטון בהוצאות רכישה נדחות		23,032	-	23,032
		377,314	(676)	376,638
בניכוי - דמי עמלה מביטוח משנה		23,314	-	23,314
סה"כ הוצאות לשנה, נטו		354,000	(676)	353,324
רווח לשנה - לפני תוצאות ביטוח משנה מסוג "מודיפייד רי"		105,325	3,282	108,607
תוצאות ביטוח משנה מסוג "מודיפייד רי"		(3,066)	-	(3,066)
רווח מעסקי ביטוח חיים לשנה - עובר לדוחות רווח והפסד		102,259	3,282	105,541

באור 31: - גילוי בדבר אימוץ תקני דיווח כספי בינלאומיים (IFRS) (המשך)

ה. להלן ההתאמות לסעיפים בדוח עסקי ביטוח כללי המאוחד בין הדיווח לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל לדיווח לפי תקני IFRS:

		לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2007		
		תקינה ישראלית	השפעת המעבר לתקני IFRS	תקני IFRS
	באור	אלפי ש"ח מדווחים		
פרמיות		1,518,814	-	1,518,814
דמים		416,243	-	416,243
סה"כ דמי ביטוח		1,935,057	-	1,935,057
בניכוי - ביטוח משנה		390,919	-	390,919
		1,544,138	-	1,544,138
גידול בעתודה לסיכונים שטרם חלפו (בניכוי ביטוח משנה)		(66,199)	-	(66,199)
דמי ביטוח שהורווחו		1,477,939	-	1,477,939
הכנסות מהשקעות	8	157,973	11,219	169,192
סה"כ הכנסות לשנה		1,635,912	11,219	1,647,131
תביעות ששולמו ותלויות	4	1,224,915	(6,274)	1,218,641
בניכוי - ביטוח משנה		238,867	-	238,867
סה"כ תביעות לשנה		986,048	(6,274)	979,774
עודף הכנסות על תביעות לשנה		649,864	17,493	667,357
דמי עמלה		327,647	-	327,647
בניכוי - דמי עמלה מביטוח משנה		51,837	-	51,837
		275,810	-	275,810
הוצאות הנהלה וכלליות	6,7	176,634	(893)	175,741
		452,444	(893)	451,551
גידול בהוצאות רכישה נדחות		(11,545)	-	(11,545)
סה"כ הוצאות לשנה, נטו		440,899	(893)	440,006
רווח מעסקי ביטוח כללי לשנה - עובר לדוחות רווח והפסד		208,965	18,386	227,351

באור 31: - גילוי בדבר אימוץ תקני דיווח כספי בינלאומיים (IFRS) (המשך)

ו. באורים להתאמות למאזנים לימים 1 בינואר, 2007 (להלן: מועד המעבר) ו-31 בדצמבר, 2007 (להלן: תאריך הדוח) ולדוח רווח והפסד לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2007 (להלן: שנת הדוח) בין הדיווח לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל לדיווח לפי תקני IFRS.

1. נדל"ן להשקעה

על פי כללי החשבונאות מקובלים בישראל, הציגה הקבוצה את המקרקעין להשכרה על פי עלותו המופחתת. בהתאם להוראות תקן חשבונאות בינלאומי IAS 40 - "נדל"ן להשקעה" החליטה הקבוצה במועד המעבר להציג את המקרקעין להשכרה על פי השווי ההוגן. לפיכך, זקפה הקבוצה סך של 6,018 אלפי ש"ח ליתרת העודפים כתוצאה מההצגה לפי שווי הוגן. מהסכום הנ"ל נוכה סך של 1,301 אלפי ש"ח, בגין גידול בעתודה למסים נדחים. בשנת הדוח סך של 2,767 אלפי ש"ח נזקף להכנסות מהשקעות בדוח עסקי ביטוח חיים וסך של 692 אלפי ש"ח נזקף להוצאות מס. השפעה זו קיבלה ביטוי במסגרת אימוץ תקן חשבונאות מספר 16 בישראל החל ממועד המעבר, ראה גם ביאור 2(ט)(10)(ב).

על פי התקינה הבינלאומית, במידה וחברה היא הבעלים של מקרקעין המושכרים לחברה אחרת בקבוצה, המקרקעין האמור לא יוצג כמקרקעין להשכרה בדוחות הכספיים המאוחדים, מאחר והינו בשימוש עצמי מנקודת המבט של הקבוצה. לפיכך, לתאריך הדוח סך של 550 אלפי ש"ח המוצגים במאזן החברה בסעיף מקרקעין להשכרה, מוינו במאזן המאוחד לסעיף בניני משרד.

2. תוכנות מחשב ועלויות פיתוח תוכנה שהוונו

בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים בישראל, תוכנות מחשב הוצגו במסגרת רכוש קבוע אחר. על פי תקן חשבונאות בינלאומי IAS 38, תוכנות מחשב ועלויות פיתוח תוכנה שהוונו ושאינן מהוות חלק מהחומרה המתייחסת אליהם, יסווגו כנכסים בלתי מוחשיים. לאור האמור לעיל, רשמה הקבוצה נכון למועד המעבר גידול בנכסים בלתי מוחשיים וקיטון ברכוש קבוע אחר בסך 111,274 אלפי ש"ח. לתאריך הדוח רשמה הקבוצה גידול בנכסים בלתי מוחשיים וקיטון ברכוש קבוע אחר בסך 137,026 אלפי ש"ח. השפעה זו קיבלה ביטוי במסגרת אימוץ תקן חשבונאות מספר 30 בישראל החל מיום 1 ינואר, 2007, ראה גם ביאור 2(ט)(11).

3. עתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל בביטוח חיים

בהתאם לחוזר המפקח מחודש פברואר 2007, אשר לפיו העתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל בביטוח חיים אינה עומדת בקנה אחד עם הוראות IFRS 4, בוטלה העתודה כאמור ברבעון הראשון של שנת 2007 בדרך של רישום פריט מיוחד בדוח רווח והפסד. על פי תקני ה- IFRS, יש להציג את ביטול העתודה כתיאום ליתרת הפתיחה של העודפים במועד המעבר. לאור האמור לעיל, נכון למועד המעבר ביטלה הקבוצה את יתרת העתודה בסך 141,358 אלפי ש"ח כנגד גידול בעודפים. בשנת הדוח בוטל רווח מפריט מיוחד בדוח רווח והפסד בסך 141,358 אלפי ש"ח.

4. תביעות תלויות בביטוח כללי

א. הפרשה להוצאות עקיפות ליישוב תביעות בביטוח כללי

בהתאם להנחיות המפקח, החל מהדוח הכספי לשנת 2006, נכללו בהפרשות לתביעות תלויות בביטוח כללי, הפרשות להוצאות עקיפות ליישוב תביעות המתייחסות לפוליסות שהונפקו בגין שנת חיתום 2006 ואילך. עם המעבר לדיווח על פי IFRS, הושלם אומדן ההפרשה גם בגין שנות החיתום שקדמו לשנת חיתום 2006.

ב. ייחוס הכנסות מהשקעות לצבירה

בהתאם להנחיות המפקח, בעקבות השינוי בכללים הנוגעים להכרה בהכנסות מהשקעות עקב המעבר לכללי התקינה הבינלאומית, על חברות הביטוח לשנות את אופן חישוב ההכנסות מהשקעות אשר מתווספות לעודף ההכנסות על ההוצאות, כך שיעמדו על שיעור קבוע של 3% ריאלי לשנה, וזאת ללא תלות בתשואה שהושגה בפועל על ההשקעות. בהוראות המפקח נקבע כי אין לשנות את יתרות עתודות העודף למועד המעבר.

לאור האמור לעיל, רשמה הקבוצה נכון למועד המעבר גידול בתביעות התלויות בביטוח כללי בסך 20,494 אלפי ש"ח, גידול במסים נדחים לקבל בסך 7,185 אלפי ש"ח וקיטון בעודפים בסך 13,309 אלפי ש"ח. לתאריך הדוח רשמה הקבוצה גידול בתביעות התלויות בביטוח כללי בסך של 16,207 אלפי ש"ח, גידול במסים הנדחים בסך של 5,682 אלפי ש"ח, וגידול במוניטין שנוצר ברכישת חברה מאוחדת בסך 1,290 אלפי ש"ח. בשנת הדוח רשמה הקבוצה קיטון בתביעות ששולמו ותלויות במסגרת דוח עסקי ביטוח כללי בסך 6,274 אלפי ש"ח וגידול במסים על ההכנסה בסך 2,200 אלפי ש"ח.

באור 31: - גילוי בדבר אימוץ תקני דיווח כספי בינלאומיים (IFRS) (המשך)

ו. באורים להתאמות למאזנים לימים 1 בינואר 2007 (להלן: מועד המעבר) ו-31 בדצמבר, 2007 (להלן: תאריך הדוח) ולדוח רווח והפסד לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2007 (להלן: שנת הדוח) בין הדיווח לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל לדיווח לפי תקני IFRS. (המשך)

5. מסים נדחים

בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים בישראל, מסים נדחים הוצגו כנכסים והתחייבויות שוטפים במסגרת סעיפי חייבים ויתרות חובה וזכאים ויתרות זכות. עם המעבר לדיווח לפי תקני IFRS, על פי תקן חשבונאות בינלאומי IAS 12 - "מסים על ההכנסה" יתרות מסים נדחים מוצגות ברכוש אחר ובהתחייבויות לזמן ארוך, בהתאמה. לאור האמור לעיל, רשמה הקבוצה במועד המעבר קיטון בסעיף חייבים ויתרות חובה בסך 434 אלפי ש"ח, קיטון ביתרת זכאים ויתרות זכות בסך 4,170 אלפי ש"ח, גידול במסים נדחים לקבל במסגרת רכוש אחר בסך 12,841 אלפי ש"ח וגידול בהתחייבויות למסים נדחים במסגרת התחייבויות לזמן ארוך בסך 16,577 אלפי ש"ח. לתאריך הדוח, רשמה הקבוצה קיטון בסעיף חייבים ויתרות חובה בסך 17,143 אלפי ש"ח, קיטון ביתרת זכאים ויתרות זכות בסך 1,351 אלפי ש"ח, גידול במסים נדחים לקבל במסגרת רכוש אחר בסך 31,512 אלפי ש"ח וגידול בהתחייבויות למסים נדחים במסגרת התחייבויות לזמן ארוך בסך 15,720 אלפי ש"ח.

6. תשלומים מבוססי מניות

בהתאם להוראות תקן חשבונאות מספר 24 של המוסד לתקינה - "תשלום מבוסס מניות", הכירה הקבוצה, בהתאם להוראות המעבר שנקבעו בו, בהטבה בגין הענקות לעובדים רק לגבי עסקאות תשלום מבוסס מניות המסולקות במכשירים הוניים שבוצעו לאחר 15 במרס, 2005 ואשר טרם הבשילו ליום 1 בינואר, 2006.

עם המעבר לדיווח לפי תקני IFRS, הקבוצה מיישמת את הוראות תקן דיווח כספי בינלאומי IFRS 2 - "תשלום מבוסס מניות", הקובע כי גם לגבי הענקות של מכשירים הוניים כאמור שבוצעו לפני 15 במרס, 2005 אך לאחר 7 בנובמבר, 2002 ואשר טרם הבשילו ליום 1 בינואר, 2007, יש לבצע מדידה כספית של ההטבה.

בהתאם, במאזן למועד המעבר הוקטנה יתרת העודפים בסך של כ- 9,265 אלפי ש"ח כנגד הגדלת קרן הון בסך של כ- 18,668 אלפי ש"ח, והגדלת יתרת המסים הנדחים לקבל בסך של כ- 9,403 אלפי ש"ח. כמו כן, בגין המכשירים ההוניים האמורים הכירה הקבוצה, בשנת הדוח, בהוצאות שכר נוספות בסך של כ-1,290 אלפי ש"ח במסגרת הוצאות הנהלה כלליות בדוח עסקי ביטוח חיים, סך של כ- 1,073 אלפי ש"ח בהוצאות הנהלה וכלליות בדוח עסקי ביטוח כללי, ובהטבת המס המתייחסת המקטינה את סעיף מסים על ההכנסה בסך של כ- 876 אלפי ש"ח. במקביל, גדלה קרן הון בסך של כ- 1,631 אלפי ש"ח וגדלה יתרת המסים הנדחים לקבל ליום 31 בדצמבר, 2007 בסך של כ- 144 אלפי ש"ח.

7. הטבות לעובדים

בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים בישראל, נמדדת ההתחייבות בשל סיום יחסי עובד-מעביד על בסיס מכפלת מספר שנות העבודה במשכורת החודשית האחרונה של העובד לכל תאריך מאזן על פי שיטת "ה-SHUT DOWN METHOD" והיעודות לפיצויים נמדדות בהתאם לערכי הפדיון שלהן לכל תאריך מאזן.

בהתאם לתקן חשבונאות בינלאומי IAS 19 - "הטבות עובד", תוכנית הפיצויים של הקבוצה נחשבת כתוכנית הטבה מוגדרת, לכן נדרש להציג את ההתחייבות בשל סיום יחסי עובד-מעביד על בסיס אקטוארי. החישוב האקטוארי מביא בחשבון עליות שכר עתידיות ושיעור עזיבת עובדים וזאת על בסיס הערכה של עיתוי התשלום.

הסכומים מוצגים על בסיס היוון תזרימי המזומנים העתידיים הצפויים, לפי שיעורי הריבית של אגרות חוב ממשלתיות סחירות, אשר מועד פרעונן קרוב לתקופת ההתחייבויות המתייחסות לפיצויי הפרישה. כמו כן, הנכסים בגין הטבות לעובדים נמדדים לפי שוויים ההוגן.

באור 31: - גילוי בדבר אימוץ תקני דיווח כספי בינלאומיים (IFRS) (המשך)

ו. באורים להתאמות למאזנים לימים 1 בינואר 2007 (להלן: מועד המעבר) ו-31 בדצמבר, 2007 (להלן: תאריך הדוח) ולדוח רווח והפסד לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2007 (להלן: שנת הדוח) בין הדיווח לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל לדיווח לפי תקני IFRS. (המשך)

7. הטבות לעובדים (המשך)

ככל הידוע לקבוצה הנושא של ריבית ההיוון מצוי בבחינה ויתכן כי תתקבל לבסוף החלטה כי בישראל ריבית ההיוון הנאותה הינה זו המתבססת על אג"ח קונצרני חלף היוון בריבית של אג"ח ממשלתי. במקרה זה, הנתונים הכלולים בבאור לעיל ישתנו, ההתחייבות האקטוארית תקטן והוצאות המימון השוטפות בגין ההתחייבות יגדלו.

בנוסף, יעודות לסיום יחסי עובד-מעביד, המופקדות בחברה, אינן מהוות נכסי תוכנית ומוצגות בקיזוז מעתודות ביטוח חיים.

נכון למועד המעבר, רשמה הקבוצה גידול ביתרת ההתחייבות בשל סיום יחסי עובד-מעביד בסך של 64,274 אלפי ש"ח, גידול ביתרת מסים נדחים לקבל בסך 1,144 אלפי ש"ח, קיטון בעתודה ביטוח חיים בסך 61,012 אלפי ש"ח וקיטון ביתרת העודפים בסך 2,118 אלפי ש"ח. נכון לתאריך הדוח רשמה הקבוצה גידול ביתרת ההתחייבות בשל סיום יחסי עובד-מעביד בסך של 67,093 אלפי ש"ח, גידול בהתחייבות בגין מסים נדחים בסך 901 אלפי ש"ח, קיטון בעתודת ביטוח חיים בסך 69,444 אלפי ש"ח, גידול ברכוש אחר בסך 251 אלפי ש"ח וגידול ביתרת העודפים בסך 1,701 אלפי ש"ח. בשנת הדוח רשמה הקבוצה גידול ברווח מעסקי ביטוח חיים בסך 743 אלפי ש"ח, גידול ברווח מעסקי ביטוח כללי בסך 1,966 אלפי ש"ח, גידול בהוצאות הנהלה וכלליות בדוח רווח והפסד בסך 1,083 אלפי ש"ח, גידול בהוצאות מס בסך 2,063 אלפי ש"ח, גידול בהכנסות מהשקעות בדוח רווח והפסד בסך 3,724 אלפי ש"ח וגידול בהכנסות נטו מניהול קרנות פנסיה בסך 532 אלפי ש"ח.

8. מכשירים פיננסים

על פי כללי החשבונאות בישראל ניירות ערך סווגו לשתי קטגוריות: "השקעת קבע" המוצגת על פי העלות, או "השקעה שוטפת" המוצגת לפי שווי הוגן, ושינויים בשווי ההוגן נזקפים לדוח רווח והפסד.

בהתאם לתקן חשבונאות בינלאומי IAS 39 - "מכשירים פיננסיים: הכרה ומדידה", הטיפול החשבונאי בהשקעות במכשירים פיננסיים מבוסס על סיווגם לאחת מארבע הקבוצות שלהלן:

א. נכסים פיננסים הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד.
ב. השקעות המוחזקות לפידיון.
ג. הלוואות ויתרות חובה.
ד. נכסים פיננסים זמינים למכירה. נכסים אלו נמדדים לפי שווי הוגן והשינוי בערך הנכסים נזקף לקרן הון.

הטיפול בהתחייבויות פיננסיות מבוסס על סיווגן לאחת משתי הקבוצות שלהלן:
א. התחייבויות פיננסיות הנמדדות לפי שווי הוגן.
ב. התחייבויות פיננסיות הנמדדות לפי עלות מתואמת.

עוד יצויין כי הקבוצה יישמה את ההקלה המפורטת בסעיף 25(ד) לתקן חשבונאות IFRS1 לפיו ניתן לייעד מחדש ניירות ערך סחירים לקבוצת נכסים פיננסיים הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד ובלבד שהם מקיימים את התנאים האמורים בהוראות המעבר לתקן חשבונאות IFRS4.

להלן פירוט הסיווגים עליהם החליטה הקבוצה:

א. נכסים הכלולים בתיקי ההשקעה של פוליסות משתתפות ברווחי השקעה סחירים ובלתי סחירים – סווגו כנכסים פיננסים הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד. משמעות הבחירה בסיווג זה הינה כי לא חל שינוי במעבר לדיווח על פי כללי ה- IFRS ביחס לדיווח על פי כללי חשבונאות מקובלים בישראל, זאת לאור העובדה, כי על פי הוראות המפקח, נכסים אלה נמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד. בנוסף, שיטה זו יוצרת הקבלה (Match) מלאה בין הנכסים להתחייבויות.

ב. נכסי נוסטרו סחירים ולא סחירים המהווים נגזרים, או הכוללים נגזרים משובצים – סווגו כנכסים פיננסיים הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד. השינוי ביחס לדיווח על פי כללי חשבונאות מקובלים בישראל בא לידי ביטוי במדידת הנכסים שאינם סחירים בקבוצה זו לפי שווי הוגן.

באור 31: - גילוי בדבר אימוץ תקני דיווח כספי בינלאומיים (IFRS) (המשך)

ו. באורים להתאמות למאזנים לימים 1 בינואר 2007 (להלן: מועד המעבר) ו-31 בדצמבר, 2007 (להלן: תאריך הדוח) ולדוח רווח והפסד לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2007 (להלן: שנת הדוח) בין הדיווח לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל לדיווח לפי תקני IFRS. (המשך)

8. מכשירים פיננסים (המשך)

ג. נכסי נוסטרו לא סחירים הכוללים: אג"ח ח"ץ, אג"ח אחר שאינו אג"ח להמרה, הלוואות ופקדונות – סווגו כהלוואות ויתרות חובה והוצגו לפי עלות מופחתת.

ד. נכסי נוסטרו אחרים שאינם נכללים בסעיפים ב' ו-ג' לעיל הכוללים, בין השאר, מניות סחירות ובלתי סחירות ואג"ח סחירות – סווגו כנכסים פיננסים זמינים למכירה הנמדדים בשווי הוגן הנזקף לקרן הון. משמעות הסיווג לקבוצה זו הינה כי השינויים בשווי הנכסים נזקפים לקרן הון עד למועד מימושם, וזאת בשונה מהדיווח על פי כללי חשבונאות מקובלים בישראל, בו נזקפים השינויים לרווח והפסד ללא קשר למועד המימוש.

ה. התחייבויות פיננסיות – הוצגו לפי עלות מתואמת, ללא שינוי ביחס למצב כיום.

כל המכשירים הפיננסים במבטחים פנסיה הוצגו בשווי הוגן דרך רווח והפסד, ולפיכך למעבר לדיווח על פי כללי ה- IFRS, אין השפעה על מבטחים פנסיה.

לאור האמור לעיל, רשמה הקבוצה נכון למועד המעבר גידול בניירות ערך בסך 6,035 אלפי ש"ח, גידול בקרן הון, נטו לאחר השפעת מס בסך 32,828 אלפי ש"ח, קיטון ביתרת עודפים, נטו לאחר השפעת מס בסך 29,014 אלפי ש"ח וגידול בהתחייבויות בגין מסים נדחים בסך 2,221 אלפי ש"ח. נכון לתאריך הדוח רשמה הקבוצה גידול בניירות ערך בסך 2,852 אלפי ש"ח, גידול בקרן הון, נטו לאחר השפעת מס בסך 18,283 אלפי ש"ח, קיטון ביתרת עודפים, נטו לאחר השפעת מס בסך 19,842 אלפי ש"ח, קיטון במוניטין שנוצר ברכישת חברה מאוחדת בסך 5,177 אלפי ש"ח וגידול במסים נדחים לקבל בסך 765 אלפי ש"ח. בשנת הדוח רשמה הקבוצה גידול בהכנסות מהשקעות בדוח עסקי ביטוח כללי בסך 11,219 אלפי ש"ח, גידול בהכנסות מהשקעות בדוח עסקי ביטוח חיים בסך 3,829 אלפי ש"ח, קיטון בהכנסות מהשקעות בדוח רווח והפסד בסך 536 אלפי ש"ח וגידול בהוצאות המס בסך 5,340 אלפי ש"ח.

באור 31: - גילוי בדבר אימוץ תקני דיווח כספי בינלאומיים (IFRS) (המשך)

ו. באורים להתאמות למאזנים לימים 1 בינואר 2007 (להלן: מועד המעבר) ו-31 בדצמבר, 2007 (להלן: תאריך הדוח) ולדוח רווח והפסד לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2007 (להלן: שנת הדוח) בין הדיווח לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל לדיווח לפי תקני IFRS. (המשך)

8. מכשירים פיננסים (המשך)

נכסים והתחייבויות הצמודים למדד המחירים לצרכן

בחברה קיימות יתרות מהותיות של מכשירים פיננסיים צמודי מדד. בהתאם לכללי החשבונאות המקובלים בישראל, מכשירים אלו, שאינם נכללים בתיקי השקעות כנגד פוליסות משתתפות ברווחים, משוערכים בכל תקופה בהתאם לשיעור עליית המדד בפועל.

בחודש פברואר 2008 פרסמה הועדה המקצועית של המוסד לתקינה נייר עמדה בנושא הטיפול על פי התקינה הבינלאומית בנכסים והתחייבויות צמודי מדד שאינם נמדדים לפי שווי הוגן. בהתאם לנייר העמדה האמור, תקן חשבונאות בינלאומי 39 אינו מתייחס באופן ספציפי לטיפול החשבונאי בנכסים והתחייבויות צמודי מדד. לפיכך קיימות למעשה שלוש חלופות עיקריות לטיפול החשבונאי בנושא זה:

א. בכל תאריך דיווח יש לאמוד מחדש את תזרימי המזומנים על מנת לשקף את התחזיות המעודכנות לשיעורי האינפלציה עד למועד פרעון המכשיר הפיננסי ולקבוע את שיעור הריבית האפקטיבי המעודכן לאותו מועד. שיעור ריבית אפקטיבי זה ישמש בקביעת הוצאות המימון לתקופה הבאה, עד לקביעת שיעור אפקטיבי חדש בהתאם לתחזיות המעודכנות. טיפול חשבונאי זה מבוסס על הטיפול החשבונאי לגבי נכסים והתחייבויות פיננסיים הנושאים ריבית משתנה כמפורט בסעיף AG7 לתקן 39.

ב. בכל תאריך דיווח יש לאמוד מחדש את תזרימי המזומנים על מנת לשקף את התחזיות המעודכנות לשיעורי האינפלציה עד למועד פרעון המכשיר הפיננסי ולקבוע את הערך בספרים של הנכס או ההתחייבות הפיננסית לפי שיעור הריבית האפקטיבי המקורי של המכשיר הפיננסי. התיאום של המכשיר הפיננסי ייזקף לדוח רווח והפסד. טיפול חשבונאי זה מבוסס על האמור בסעיף AG8 לתקן 39.

ג. טיפול חשבונאי כפי שהיה מקובל עד היום.

בכוונת הוועדה המקצועית של המוסד לתקינה לפנות בסוגיה זו לוועדה לפרשנויות של דיווח כספי בינלאומי (IFRIC) לקבלת עמדתם בנושא. בהתאם להנחיית המוסד לתקינה, המקובלת על רשות ניירות ערך, עד לקבלת עמדת IFRIC בנושא, ניתן ליישם כל אחת משלוש החלופות שתוארו לעיל.

הקבוצה בחרה בחלופה השלישית לפיה המכשירים הפיננסיים בדוחות הכספיים משוערכים בכל תקופה בהתאם לשיעור עליית המדד בפועל.

היה ועמדת ה- IFRIC תהא שלא ניתן להשתמש בחלופה בה בחרה הקבוצה, תידרש הקבוצה לבחון את משמעות החלטה כאמור על דוחותיה הכספיים והביאורים הנלווים להם, כפי שפורסמו ויפורסמו עד קבלת ההחלטה, לפי התקינה הבינלאומית.

9. זכויות מיעוט

על פי תקני ה- IFRS מוצגות זכויות המיעוט כפריט נפרד במסגרת ההון העצמי, והרווח הנקי הינו הרווח הכולל של כלל בעלי המניות. לאור זאת, במועד המעבר ולתאריך הדוח, סווגו זכויות המיעוט בסך 11 אלפי ש"ח ו- 9 אלפי ש"ח בהתאמה והוצגו כפריט נפרד בהון העצמי. בנוסף, בוטל בשנת הדוח חלק המיעוט בתוצאות נטו של חברה מאוחדת בדוח רווח והפסד בסך 2 אלפי ש"ח.

10. במסגרת הוראות חוזר ביטוח 2007-1-3 (להלן – חוזר הקצבה) בדבר חישוב עתודות לתשלום קצבה בפוליסות ביטוח חיים ניתנה אפשרות לפרוס את ההפרש החיובי שחושב נכון ליום 31 בדצמבר 2006, בין ההפרשה לתשלום קצבה שחושבה עפ"י הוראות החוזר האמור לבין ההפרשה לתשלום קצבה אשר חושבה לפי השיטה וההנחות עליהן התבסס המבטח בדוחות הכספיים לרבעון השלישי של שנת 2006, החל מהרבעון האחרון של שנת 2006 ולא יאוחר מהרבעון הרביעי של שנת 2009.

בהתאם להוראות חוזר ביטוח 2008-1-1, עם המעבר לתקינה הבינלאומית, בדוחות הכספיים לשנת 2007 הערוכים בהתאם לתקינה הבינלאומית על חברת הביטוח להשלים את יתרת ההפרש החיובי ליום 31 בדצמבר 2006 בהשלמה מיידית אשר תבוצע כתיאום ליתרות הפתיחה של ההון העצמי ליום 1 בינואר 2007, או לאורך חיי הפוליסה שזוהי החלופה בה בחרה החברה.

מבדיקת העתודות לתשלום קצבה בפוליסות ביטוח חיים ליום 31 בדצמבר, 2007 עולה כי לא נדרשת התאמה מהותית ליתרת העתודות כתוצאה מהמעבר לתקינה הבינלאומית.

באור 31: - גילוי בדבר אימוץ תקני דיווח כספי בינלאומיים (IFRS) (המשך)

ו. באורים להתאמות למאזנים לימים 1 בינואר 2007 (להלן: מועד המעבר) ו-31 בדצמבר, 2007 (להלן: תאריך הדוח) ולדוח רווח והפסד לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2007 (להלן: שנת הדוח) בין הדיווח לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל לדיווח לפי תקני IFRS. (המשך)

11. השפעת השינויים שתוארו לעיל על יתרות מסים נדחים לקבל והתחייבויות בגין מסים נדחים

	ליום 1 בינואר, 2007		ליום 31 בדצמבר, 2007	
	מסים נדחים לקבל	התחייבויות בגין מסים נדחים	מסים נדחים לקבל	התחייבויות בגין מסים נדחים
יתרה על פי התקינה הישראלית	9,053	156,544	5,395	186,510
מיון מחייבים ויתרות חובה/זכאים ויתרות זכות	12,841	16,577	31,512	15,720
הצגת מקרקעין להשכרה בהתאם למודל השווי ההוגן	-	1,301	-	-
תביעות תלויות בביטוח כללי	7,185	-	5,682	-
תשלום מבוסס מניות	9,403	-	9,547	-
התחייבויות בגין הטבות לעובדים	1,144	-	-	901
מדידת ניירות ערך בשווי הוגן	-	2,221	765	-
יתרה על פי ה- IFRS	39,626	176,643	52,901	203,131

באור 32: - תמצית דוחות כספיים בערכים נומינליים היסטוריים לצורכי מס

א. החברה כוללת נתונים נומינליים היסטוריים לצורכי מס הכנסה בלבד.

ב. עיקרי המדיניות החשבונאית

הדוחות הכספיים נערכו בהתאם לכללי החשבונאות המקובלים, על בסיס המוסכמה של העלות ההיסטורית, ללא התחשבות בשינויים בכוח הקנייה הכללי של המטבע הישראלי.

ג. מאזני החברה

	ליום 31 בדצמבר	
	2007	2006
	אלפי ש"ח	
השקעות		
מזומנים ושווי מזומנים	521,745	303,690
ניירות ערך	12,811,417	10,858,109
הלוואות ופקדונות בבנקים	2,487,681	2,349,740
השקעה בחברות מאוחדות	876,188	669,444
מקרקעין להשכרה	26,370	17,881 *)
	16,723,401	14,198,864
רכוש קבוע		
בנייני משרד	83,012	79,599 *)
רכוש קבוע אחר	52,410	43,546 *)
	135,422	123,145
סכומים לקבל		
חברות ביטוח ותווכני ביטוח	742,743	709,496
פרמיות לגביה	460,283	401,559
חייבים ויתרות חובה	158,843	135,353 *)
	1,361,869	1,246,408
הוצאות רכישה נדחות ורכוש אחר		
הוצאות רכישה נדחות בביטוח חיים	602,095	625,127
הוצאות רכישה נדחות בביטוח כללי	115,242	102,888
הוצאות רכישה נדחות בביטוח מפני מחלות ואישפוז	29,077	29,886
נכסים בלתי מוחשיים	134,253	110,677 *)
מסים נדחים	4,857	8,642
	885,524	877,220
	19,106,216	16,445,637
הון עצמי	1,513,543	1,175,350
התחייבות לזמן ארוך		
כתבי התחייבות נדחים	611,505	411,703 *)
מסים נדחים	149,838	156,544
בשל סיום יחסי עובד – מעביד, נטו	4,271	3,426 *)
	765,614	571,673
עתודות ביטוח ותביעות תלויות		
ביטוח חיים	12,840,743	11,488,895
ביטוח כללי	2,912,486	2,649,344
	15,753,229	14,138,239
התחייבויות אחרות		
חברות ביטוח ותווכני ביטוח	226,870	222,870
הלוואה מהחברה האם	421,720	-
זכאים ויתרות זכות	425,240	337,505 *)
	1,073,830	560,375
	19,106,216	16,445,637

*) סווג מחדש.

באור 32: - תמצית דוחות כספיים בערכים נומינליים היסטוריים לצורכי מס (המשך)

ד. דוחות רווח והפסד של החברה

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2007	2006	2005
	אלפי ש"ח		
הועבר מדוחות עסקי ביטוח:			
רווח מעסקי ביטוח חיים	103,025	155,973	221,872
רווח מעסקי ביטוח כללי	209,379	208,960	211,983
סך-הכל רווח מעסקי ביטוח	312,404	364,933	433,855
הכנסות (הוצאות) שלא נכללו בדוחות עסקי ביטוח:			
הכנסות מהשקעות	5,220	29,301	25,782
הוצאות ריבית	(55,333)	(22,316)	(36,186)
	(50,113)	6,985	(10,404)
	262,291	371,918	423,451
הוצאות הנהלה וכלליות שלא נכללו בדוחות עסקי ביטוח	(10,416)	(5,315)	(3,091)
רווח לפני מסים על ההכנסה	251,875	366,603	420,360
מסים על ההכנסה	87,732	152,461	157,501
רווח לאחר מסים על ההכנסה	164,143	214,142	262,859
חלק החברה בתוצאות, נטו של חברות מאוחדות	48,754	40,461	9,177
רווח לפני פריט מיוחד	212,897	254,603	272,036
ביטול עתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל בביטוח חיים	141,358	-	-
רווח נקי	354,255	254,603	272,036

באור 32: - תמצית דוחות כספיים בערכים נומינליים היסטוריים לצורכי מס (המשך)

ה. דוחות על השינויים בהון העצמי

	הון מניות	קרנות הון	שטר הון צמית	עודפים	דיבידנד שהוכרז	סך - הכל
	אלפי ש"ח					
יתרה ליום 1 בינואר, 2005	189,555	14,276	150,000	511,977	-	865,808
הטבת מס בגין הענקת מניות למנכ"ל החברה	-	6,169	-	-	-	6,169
פעולות עם בעלי שליטה	-	865	-	-	-	865
עדכון תוספת מהערכה מחדש של נדל"ן, נטו	-	(230)	-	-	-	(230)
דיבידנד	-	-	-	(131,166)	53,179	(77,987)
רווח נקי	-	-	-	272,036	-	272,036
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2005	189,555	21,080	150,000	652,847	53,179	1,066,661
המרת שטר הון צמית למניות החברה	8,852	141,148	(150,000)	-	-	-
עדכון תוספת מהערכה מחדש של נדל"ן, נטו	-	(179)	-	-	-	(179)
דיבידנד	-	-	-	(92,556)	(53,179)	(145,735)
רווח נקי	-	-	-	254,603	-	254,603
יתרה ליום 31 בדצמבר, 2006	198,407	162,049	-	814,894	-	1,175,350
מדידת מקרקעין להשכרה בהתאם למודל השווי ההוגן, נטו	-	-	-	4,717	-	4,717
זקיפה להון עצמי בגין הלוואה שנתקבלה מבעל שליטה, נטו	-	-	-	(6,707)	-	(6,707)
הנפקת שטר הון צמית	-	-	136,000	-	-	136,000
עדכון תוספת מהערכה מחדש של נדל"ן, נטו	-	(72)	-	-	-	(72)
דיבידנד ששולם	-	-	-	(150,000)	-	(150,000)
רווח נקי	-	-	-	354,255	-	354,255
	198,407	161,977	136,000	1,017,159	-	1,513,543

ו. הרכב הון המניות

	רשום		מונפק ונפרע	
	ליום 31 בדצמבר			
	2007	2006	2007	2006
	מספר המניות (באלפים)			
מניות רגילות בנות 1 ש"ח	205,000	205,000	198,407	198,407

באור 32: - תמצית דוחות כספיים בערכים נומינליים היסטוריים לצורכי מס (המשך)

ז. דוחות עסקי ביטוח חיים של החברה

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2007	2006	2005
	אלפי ש"ח		
פרמיות	1,592,062	1,492,008	1,424,406
בניכוי - ביטוח משנה	116,593	107,778	114,498
פרמיות בשייר	1,475,469	1,384,230	1,309,908
הכנסות מהשקעות	818,142	761,842	1,076,875
סך-הכל הכנסות לשנה	2,293,611	2,146,072	2,386,783
תביעות ששולמו ותלויות			
מקרי מוות, נכות ואחרים	287,706	245,038	220,487
בניכוי - ביטוח משנה	71,202	50,374	67,452
	216,504	194,664	153,035
פוליסות שמועדן תם	89,074	80,563	83,781
פוליסות שנפדו	496,356	478,321	441,995
גימלאות	3,993	3,548	2,641
השתתפות ברווחים בביטוח חיים קבוצתי ששולמה	2,293	3,203	2,333
סך-הכל תביעות לשנה	808,220	760,299	683,785
עודף הכנסות על תביעות לשנה	1,485,391	1,385,773	1,702,998
גידול בעתודות הביטוח בניכוי ביטוח משנה	(1,123,753)	(989,906)	(1,310,592)
בניכוי - דמי ניהול בגין פוליסות משתתפות ברווחים	98,085	128,412	136,819
גידול בעתודות ביטוח, נטו	(1,025,668)	(861,494)	(1,173,773)
גידול בעתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל	-	(42,575)	(14,667)
סך הכל גידול בעתודות	(1,025,668)	(904,069)	(1,188,440)
	459,723	481,704	514,558
דמי עמלה	189,758	160,554	164,611
הוצאות הנהלה וכלליות	164,156	164,233	135,843
	353,914	324,787	300,454
קיטון בהוצאות רכישה נדחות	23,032	15,320	8,155
	376,946	340,107	308,609
בניכוי - דמי עמלה מביטוח משנה	23,314	22,411	27,811
הוצאות לשנה, נטו	353,632	317,696	280,798
רווח לשנה - לפני תוצאות ביטוח משנה מסוג "מודיפייד רי"	106,091	164,008	233,760
תוצאות ביטוח משנה מסוג "מודיפייד רי"	(3,066)	(8,035)	(11,888)
רווח מעסקי ביטוח חיים לשנה - עובר לדוחות רווח והפסד	103,025	155,973	221,872

באור 32: - תמצית דוחות כספיים בערכים נומינליים היסטוריים לצורכי מס (המשך)

ח. דוחות עסקי ביטוח כללי של החברה

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2007	2006	2005
	אלפי ש"ח		
פרמיות	1,518,814	1,385,529	1,353,678
דמים	416,243	393,158	377,435
סך-הכל דמי ביטוח	1,935,057	1,778,687	1,731,113
בניכוי - ביטוח משנה	390,919	379,551	347,657
	1,544,138	1,399,136	1,383,456
גידול בעתודה לסיכונים שטרם חלפו (בניכוי ביטוח משנה)	(66,199)	(18,047)	(76,295)
דמי ביטוח שהורווחו	1,477,939	1,381,089	1,307,161
הכנסות מהשקעות	157,973	117,700	154,080
סך-הכל הכנסות לשנה	1,635,912	1,498,789	1,461,241
תביעות ששולמו ותלויות	1,224,915	1,094,729	1,052,740
בניכוי - ביטוח משנה	238,867	217,851	179,703
סך-הכל תביעות לשנה	986,048	876,878	873,037
עודף הכנסות על תביעות לשנה	649,864	621,911	588,204
דמי עמלה	327,647	306,775	300,077
בניכוי - דמי עמלה מביטוח משנה	51,837	48,746	49,089
	275,810	258,029	250,988
הוצאות הנהלה וכלליות	176,220	168,423	157,882
	452,030	426,452	408,870
גידול בהוצאות רכישה נדחות	(11,545)	(13,501)	(32,649)
הוצאות לשנה, נטו	440,485	412,951	376,221
סך-הכל רווח מעסקי ביטוח כללי לשנה - עובר לדוחות רווח והפסד	209,379	208,960	211,983

- - - - - - - - - - - - - - - - - -

מנורה מבטחים ביטוח בע"מ

פרק ד: פרטים נוספים על התאגיד

דוח פרטים נוספים על התאגיד לשנת 2007

שם החברה: מנורה מבטחים ביטוח בע"מ

מס' החברה ברשם החברות: 520042540 **כתובת:** אלנבי 115, תל אביב

טלפון: 03-7107777 **פקסימיליה:** 03-7107788

תאריך המאזן: 31.12.2007 **תאריך הדוח:** 31.3.2008

1. תמצית דוחות רווח והפסד רבעוניים (תקנה 10א)

דוחות רווח והפסד רבעוניים מאוחדים לשנת 2007
באלפי ש"ח מדווחים

	ינואר-מרס	אפריל –יוני	יולי-ספטמבר	אוקטובר-דצמבר	שנת 2007
הועבר מדוחות עסקי ביטוח:					
רווח (הפסד) מעסקי ביטוח חיים	43,123	122,280	(83,081)	19,937	102,259
רווח מעסקי ביטוח כללי	72,577	76,060	29,093	31,235	208,965
סך-הכל רווח (הפסד) מעסקי ביטוח	115,700	198,340	(53,988)	51,172	311,224
הכנסות/(הוצאות) שלא נכללו בדוחות עסקי ביטוח:					
הכנסות (הפסדים) מהשקעות ואחרות	5,866	10,511	(7,453)	(3,689)	5,235
הוצאות ריבית	(3,756)	(9,618)	(31,856)	(10,103)	(55,333)
הכנסות נטו מניהול קרנות פנסיה	21,691	28,676	28,410	17,494	96,271
	23,801	29,569	(10,899)	3,702	46,173
הוצאות הנהלה וכלליות שלא נכללו בדוחות עסקי ביטוח	(848)	(1,069)	(783)	(7,716)	(10,416)
הוצאות הפחתת רכוש אחר	(2,450)	(2,450)	(2,450)	(2,450)	(9,800)
	20,503	26,050	(14,132)	(6,464)	25,957
רווח (הפסד) לפני מסים על ההכנסה	136,203	224,390	(68,120)	44,708	337,181
מסים על ההכנסה (הטבת מס)	53,198	86,590	(24,283)	9,942	125,447
רווח (הפסד) לאחר מסים על ההכנסה	83,005	137,800	(43,837)	34,766	211,734
חלק המיעוט בתוצאות נטו של חברה מאוחדת	64	(82)	18	2	2
רווח (הפסד) לפני פריט מיוחד	83,069	137,718	(43,819)	34,768	211,736
ביטול עתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל בביטוח חיים	141,358	-	-	-	141,358
רווח נקי (הפסד) לתקופה	224,427	137,718	(43,819)	34,768	353,094

דוחות עסקי ביטוח חיים מאוחדים באלפי ש"ח מדווחים

	ינואר-מרס	אפריל-יוני	יולי-ספטמבר	אוקטובר-דצמבר	שנת 2007
פרמיות	393,591	391,708	396,641	410,122	1,592,062
בניכוי ביטוח משנה	30,850	27,695	30,378	27,670	116,593
פרמיות בשייר	362,741	364,013	366,263	382,452	1,475,469
הכנסות (הפסדים) מהשקעות	278,267	562,098	(42,805)	20,184	817,744
סך הכל הכנסות לתקופה	641,008	926,111	323,458	402,636	2,293,213
תביעות ששולמו ותלויות:					
מקרי מוות ונכות	89,084	66,709	63,240	68,673	287,706
בניכוי ביטוח משנה	25,221	17,589	14,091	14,301	71,202
	63,863	49,120	49,149	54,372	216,504
פוליסות שמועדן תם	19,834	22,135	20,671	26,434	89,074
פוליסות שנפדו	128,324	119,642	123,901	124,489	496,356
גמלאות	928	966	1,041	1,058	3,993
השתתפות ברווחים בביטוח חיים					
קבוצתי ששולמה	1,209	252	776	56	2,293
סך הכל תביעות לתקופה	214,158	192,115	195,538	206,409	808,220
עודף הכנסות על תביעות לתקופה	426,850	733,996	127,920	196,227	1,484,993
גידול בעתודת ביטוח בניכוי ביטוח משנה	(351,316)	(601,714)	(64,262)	(106,461)	(1,123,753)
בניכוי דמי ניהול בגין פוליסות					
משתתפות ברווחים	50,035	73,799	(40,316)	14,567	98,085
סך הכל גידול בעתודות	(301,281)	(527,915)	(104,578)	(91,894)	(1,025,668)
עודף הכנסות לתקופה	125,569	206,081	23,342	104,333	459,325
דמי עמלה	44,385	50,644	32,459	66,270	189,758
הוצאות הנהלה וכלליות	44,316	45,220	46,466	28,522	164,524
	88,701	95,864	78,925	90,792	354,282
קיטון (גידול) בהוצאות רכישה נדחות	206	(7,230)	32,348	(2,292)	23,032
	88,907	88,634	111,273	88,500	377,314
בניכוי דמי עמלה מביטוח משנה	8,352	6,711	4,926	3,325	23,314
הוצאות לתקופה, נטו	80,555	81,923	106,347	85,175	354,000
רווח (הפסד) לתקופה לפני תוצאות ביטוח					
משנה מסוג "מודיפייד-רי"	45,014	124,158	(83,005)	19,158	105,325
תוצאות ביטוח משנה מסוג "מודיפייד-רי"	(1,891)	(1,878)	(76)	779	(3,066)
רווח (הפסד) מעסקי ביטוח חיים לתקופה -					
עובר לדוחות רווח והפסד	43,123	122,280	(83,081)	19,937	102,259
סך-הכל הפרמיות, כולל פרמיות בגין חוזי					
השקעה שנזקפו ישירות לעתודה	536,110	554,404	542,405	509,951	2,142,870

דוחות עסקי ביטוח כללי מאוחדים באלפי ש"ח מדווחים

	ינואר-מרס	אפריל-יוני	יולי-ספטמבר	אוקטובר-דצמבר	שנת 2007
פרמיות	467,885	347,213	370,566	333,150	1,518,814
דמים	131,420	94,226	100,054	90,543	416,243
סך הכל דמי ביטוח	599,305	441,439	470,620	423,693	1,935,057
בניכוי ביטוח משנה	126,832	85,564	92,584	85,939	390,919
	472,473	355,875	378,036	337,754	1,544,138
קיטון (גידול) בעתודה לסיכונים שטרם חלפו (בניכוי ביטוח משנה)	(96,249)	8,137	(11,287)	33,200	(66,199)
דמי ביטוח שהורווחו	376,224	364,012	366,749	370,954	1,477,939
הכנסות מהשקעות	42,865	70,973	17,964	26,171	157,973
סך הכל הכנסות לתקופה	419,089	434,985	384,713	397,125	1,635,912
תביעות ששולמו ותלויות	291,089	337,138	288,313	308,375	1,224,915
בניכוי ביטוח משנה	56,581	81,474	43,627	57,185	238,867
סך הכל תביעות לתקופה	234,508	255,664	244,686	251,190	986,048
עודף הכנסות על תביעות לתקופה	184,581	179,321	140,027	145,935	649,864
דמי עמלה	103,927	72,115	76,770	74,835	327,647
בניכוי ביטוח משנה	17,022	11,770	12,384	10,661	51,837
	86,905	60,345	64,386	64,174	275,810
הוצאות הנהלה וכלליות	43,073	44,407	43,860	45,294	176,634
	129,978	104,752	108,246	109,468	452,444
קיטון (גידול) בהוצאות רכישה נדחות	(17,974)	(1,491)	2,688	5,232	(11,545)
הוצאות לתקופה, נטו	112,004	103,261	110,934	114,700	440,899
רווח מעסקי ביטוח כללי לתקופה - עובר לדוחות רווח והפסד	72,577	76,060	29,093	31,235	208,965

2. שימוש בתמורת ניירות ערך תוך התייחסות ליעדי התמורה עפ"י התשקיף (תקנה 10ג)

אין

3. רשימת השקעות בחברות-בת ובחברות קשורות לתאריך המאזן (תקנה 11)

3.1 חברות בנות וקשורות של החברה

החברה	סוג המניה	מס' מניות	סך ערך נקוב (ש"ח)	עלות מתואמת (אלפי ש"ח)	ערך מאזני מתואם (אלפי ש"ח)	שיעור החזקה* (%)	הלוואות ואגרות חוב				
							יתרה ליום המאזן (אלפי ₪)	תאריך פירעון	שיעור ריבית	בסיס הצמדה	הערות
מנורה מבטחים פנסיה בע"מ	רגילה	328,000	328,000	712,199	716,411	100	-	-	-	-	-
מנורה מבטחים גיוס הון בע"מ	רגילה	1,000	1,000	1	1	100	-	-	-	-	-
אורות סוכנות לביטוח חיים (2005) בע"מ	רגילה	1,000	1,000	1	33	80[1]	1,705	ללא מועד פירעון	3.4%	מדד המחירים לצרכן	-
שומרה חב' לביטוח בע"מ	רגילה	43,941,016	43,941,0162	147,547	147,547	100	-	-	-	-	-
מנורה נכסים והשקעות בע"מ	רגילה	14,001	14,001	3,280	20,094	100***	91,300	ללא מועד פירעון	ללא ריבית	מדד המחירים לצרכן	-

מקרא סימונים בסעיף 3:

* שיעור ההחזקה בנייר הערך, בהון, בזכויות הצבעה ובסמכות למנות דירקטורים.

** חברה לא פעילה.

***ההחזקה בפועל הינה 100% של החברה. מניה בודדת מוחזקת ע"י בעל מניות נוסף.

3.2 חברות בנות וקשורות של מנורה מבטחים פנסיה בע"מ

החברה	סוג המניה	מס' מניות	סך ערך נקוב (ש"ח)	עלות מתואמת (אלפי ש"ח)	ערך מאזני מתואם (אלפי ש"ח)	שיעור החזקה* (%)	הלוואות ואגרות חוב				
							יתרה ליום המאזן (אלפי ₪)	תאריך פירעון	שיעור ריבית	בסיס הצמדה	הערות
מבטחים שרותי פנסיה בע"מ**	רגילה	28,000	1,000	1	1	100	-	-	-	-	-

[1] 20% מהון המניות מוחזק בנאמנות עבור מנהלים בחברה.

3.3 חברות בנות וקשורות של שומרה חב' לביטוח בע"מ

החברה	סוג המניה	מס' מניות	סך ערך נקוב (ש"ח)	עלות מתואמת (אלפי ש"ח)	ערך מאזני מתואם (אלפי ש"ח)	שיעור החזקה* (%)	הלוואות ואגרות חוב				
							יתרה ליום המאזן (אלפי ₪)	תאריך פירעון	שיעור ריבית	בסיס הצמדה	הערות
שומרה נדל"ן בע"מ	רגילה	204	204	-	23,901	100	-	-	-	-	-
סיני סוכנות לבטוח בע"מ	רגילה א רגילה הנהלה	4,000 990 10	4 0.99 [2]0.01	5,964	2,135	100 100 100	3,213	36 תשלומים רבעוניים	פריים+ 0.25%	ללא הצמדה	-
סיני מורשי חיתום סוכנות לביטוח (1989) בע"מ	רגילה	11,600	11,600	12	(4,202)	100	7,127	ללא מועד פירעון	פריים+ 0.25%	ללא הצמדה	-

3.4 חברות בנות וקשורות של מנורה נכסים והשקעות בע"מ

החברה	סוג המניה	מס' מניות	סך ערך נקוב (ש"ח)	עלות מתואמת (אלפי ש"ח)	ערך מאזני מתואם (אלפי ש"ח)	שיעור החזקה* (%)	הלוואות ואגרות חוב				
							יתרה ליום המאזן (אלפי ₪)	תאריך פירעון	שיעור ריבית	בסיס הצמדה	הערות
חצרון חברה להשקעות בע"מ	רגילה	1,005,000	[3]100,500	351	82	66.6	-	-	-	-	-
חניון אלנבי 115 בע"מ	רגילה	100	[4]0.1	-	-	58	-	-	-	-	-
מנורה שירותי בריאות בע"מ**	רגילה	1,000	1,000	831	-	100***	-	-	-	-	-

[2] ערכן הנקוב של מניות החברה הוא 0.001 שקל חדש (ישן).
[3] ערכה הנקוב של המניה הוא 0.1 שקל חדש.
[4] ערכה הנקוב של המניה הוא 0.001 שקל חדש (ישן).

4. **שינויים בהשקעות בחברות-בת ובחברות קשורות בתקופת הדוח (תקנה 12)**

שומרה חברה לביטוח בע"מ (להלן: שומרה)

מהות השינוי : רכישת 100% ממניות שומרה תמורת 147 מיליוני ש"ח.
מועד השינוי: דצמבר 2007.

סיני מורשי חיתום (1989) בע"מ (להלן: סיני מורשי חיתום)

מהות השינוי: רכישת 100% ממניות סיני מורשי חיתום תמורת ערכן הנקוב ומתן הלוואה בסך 7.1 מיליוני ש"ח.
מועד השינוי: דצמבר 2007.

סיני סוכנות לביטוח בע"מ (להלן: סיני סוכנות לביטוח)
מהות השינוי: מתן הלוואה בסך 3.2 מיליוני ש"ח.
מועד השינוי: דצמבר 2007.

5. **הכנסות של חברות בנות וקשורות והכנסות התאגיד מהן לתאריך המאזן (תקנה 13)**

באלפי ש"ח מדווחים

חברות בנות	רווח לשנת הדוח לפני מס	רווח לשנת הדוח אחרי מס	הכנסות דיבידנד	הכנסות אחרות	ריבית שנתקבלה
מנורה מבטחים פנסיה בע"מ-חברה מנהלת	96,271	58,582	-	30,774 *)	-
מנורה נכסים והשקעות בע"מ	1,430	569	-	180 *)	-
אורות סוכנות לביטוח חיים (2005) בע"מ	15	(11)	-	-	-

* כולל השתתפות בהוצאות בסך 11,341 אלפי ש"ח, דמי ניהול עבור שיווק תוכניות פנסיה של מבטחים בסך 8,099 אלפי ש"ח ו- 11,334 אלפי ש"ח עבור פרמיות ביטוח.

6. **רשימת קבוצות של יתרות הלוואות שניתנו לתאריך המאזן, אם מתן הלוואות היה אחד מעיסוקיו העיקריים של התאגיד (תקנה 14)**

סכום בש"ח				מספר הלווים
מ	0	עד	50,000	6,498
מ	50,001	עד	100,000	801
מ	100,001	עד	250,000	661
מ	250,001	עד	500,000	341
מ	500,001	עד	1,000,000	169
מ	1,000,001	עד	1,500,000	51
מ	1,500,001	עד	3,000,000	23
מ	3,000,001	עד	9,000,000	15
מ	9,000,001	עד	10,000,000	2
מ	11,000,001	עד	15,000,000	6
מ	15,000,001	עד	30,000,000	6
מ	70,000,001	עד	72,000,000	1
מ	105,000,001	עד	110,000,000	1

7. **מסחר בבורסה - ני"ע שנרשמו למסחר - מועדי וסיבות הפסקת מסחר (תקנה 20)**

מניות החברה אינן רשומות למסחר בבורסה.

8. **תשלומים לנושאי משרה בכירה (תקנה 21)**

להלן פרוט הסכומים ששולמו לנושאי המשרה בחברה בשנת 2007- (באלפי ש"ח)

	תפקיד	משכורת	נלוות לשכר	סך הכל
1.	מנהל כללי חברה מאוחדת	3,294	301	3,595
2.	מנהל כללי	2,971	540	3,511
3.	מנהל	3,311	264	3,575
4.	מנהל	1,799	105	1,904
5.	מנהל	1,529	208	1,737

הסכם העסקה ותכנית מניות למנכ"ל:

בחודש אוגוסט 2003 אישר דירקטוריון החברה את הסכם ההעסקה של המנכ"ל וכן את תכנית המניות לפיה הונפקו בעבורו מניות בשיעור השווה ל- 4% מהונה המונפק של החברה אשר ניתנים למימוש בדרך של המרה למניות החברה האם (מנורה מבטחים החזקות) בלבד (לעיקרי תכנית המניות ראה ביאור 25(ג) בדוחות הכספיים). על פי הסכם ההעסקה זכאי המנכ"ל לשכר חודשי של 101,500 ₪ לחודש (צמוד למדד יוני 2003) בתוספת 1% לשנה, למענק שנתי בסך של 561,492 ₪ וכן לתנאים סוציאליים ותנאים נלווים נוספים שנקבעו בהסכם עמו.

9. **שכר וטובות הנאה (תקנה 22)**

החברה שילמה בשנת 2007 לדירקטורים 4,641 אלפי ש"ח. לפרטים בדבר התשלומים ששולמו ליו"ר הדירקטוריון והמנכ"ל ראה סעיף 8 לעיל.

10. **מניות וני"ע המירים המוחזקים ע"י בעל עניין בתאגיד, בחברה-בת או בחברה קשורה* (תקנה 24)**

בעל עניין	מס' ת.ז מס' חברה	מס' נייר ערך בבורסה	מניות 1 ₪ ליום 30 למרס 2008	שטר הון צמית ניתן להמרה למניות***	% בהון	% בהצבעה	%בהון בדילול מלא	%בהצבעה בדילול מלא
מנורה מבטחים החזקות בע"מ	520007469	אין	192,341,663	136,000,000	96.94%	96.94%	97.0%	97.0%
ארי קלמן**	050898501	אין	6,065,766	-	3.06%	3.06%	3%	3%

* למיטב ידיעת החברה נכון ליום 30 במרס 2008.

** המניות מוחזקות בנאמנות עבור מר ארי קלמן, ראה ביאור 25 ג (2) בדוחות הכספיים. יצוין, כי המניות הנזכרות ניתנות למימוש אך ורק בדרך של המרה למניות מנורה מבטחים החזקות בע"מ (החברה האם).

*** שטר ההון ניתן להמרה למניות לפי מחיר שוק במועד ההמרה. החישוב שבוצע לעיל לצורך הצגת שיעורי ההחזקה בדילול מלא הינו תיאורטי בהנחה שהשטר הומר ביום 31.12.07.

11. **הון רשום, הון מונפק וניירות ערך המירים של התאגיד (תקנה 24א')**

הונה הרשום של החברה נכון ליום 31.12.2007 הינו 205,000,000 ש"ח המורכבים מ- 205,000,000 מניות בנות 1 ש"ח ע.נ. כל אחת. ביום 5.2.2008 החליטה האסיפה הכללית על הגדלת ההון הרשום של החברה לסך של 300,000,000 מניות בנות 1 ₪ ע.נ. כל אחת.

הונה המונפק של החברה נכון ליום 31.12.2007וליום 31.3.2008 הינו 198,407,429 ש"ח המורכבים מ- 198,407,429 מניות בנות 1 ש"ח ע.נ. כל אחת.

12. **הדירקטורים של התאגיד (תקנה 26)**

שם	מנחם גורביץ ת.ז. 7969504
שנת לידה	1942
מען	פנקס 62, תל אביב.
נתינות	ישראלית.
חברות בועדת הדירקטוריון	לא.
דח"צ	לא.
האם הוא עובד של התאגיד, חברה בת, חברה קשורה או של בעל עניין	כן, מנכ"ל מנורה מבטחים החזקות בע"מ ונהנה יחיד של פלמס אסטבלישמנט וניידן אסטבלישמנט - תאגידים זרים שהינם בעלי שליטה במנורה מבטחים החזקות בע"מ.
התאריך שבו החלה כהונתו כדירקטור	7.1.1996
השכלתו והתעסקותו בחמש השנים האחרונות,	השכלה תיכונית. יו"ר הדירקטוריון של מנורה מבטחים החזקות

ופירוט התאגידים שבהם הוא משמש דירקטור:	בע"מ, מכהן כמנכ"ל מנורה מבטחים החזקות משנת 1998 וכן כיו"ר דירקטוריון החברה. מכהן כדירקטור בחברה ובחברות הבאות: מנורה מבטחים פיננסים בע"מ, מנורה מבטחים פנסיה בע"מ, מנורה מבטחים נדל"ן בע"מ ומנורה נכסים והשקעות בע"מ.
האם הוא בן משפחה של בעל עניין אחד בתאגיד:	כן- חותנו של ערן גריפל ואביה של ניבה גורביץ.
האם הוא דירקטור בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית או כשירות מקצועית	

שם	גדליה דורון ת.ז. 7751100
שנת לידה	1928
מען	אורי 4, תל אביב.
נתינות	ישראלית.
חברות בועדת הדירקטוריון	ועדת השקעות, ועדת מאזן.
דח"צ	לא.
האם הוא עובד של התאגיד, חברה בת, חברה קשורה או של בעל עניין	לא.
התאריך שבו החלה כהונתו כדירקטור	7.1.1996
השכלתו והתעסקותו בחמש השנים האחרונות, ופירוט התאגידים שבהם הוא משמש דירקטור:	MBA-Harvard Business School. דירקטור של מנורה מבטחים החזקות בע"מ, מכהן כדירקטור בחברה, מנורה מבטחים פנסיה בע"מ ומנורה מבטחים פיננסים בע"מ. כן מכהן כיו"ר להב ליד אוניברסיטת ת"א.
האם הוא בן משפחה של בעל עניין אחד בתאגיד:	לא.
האם הוא דירקטור בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית או כשירות מקצועית	

שם	בר כוכבא בן-גרא ת.ז. 1577220
שנת לידה	1942
מען	קרן היסוד 16, ראשון לציון.
נתינות	ישראלית.
חברות בועדת הדירקטוריון	ועדת ביקורת, ועדת מאזן (יו"ר).
דח"צ	כן.
האם הוא עובד של התאגיד, חברה בת, חברה קשורה או של בעל עניין	לא.
התאריך שבו החלה כהונתו כדירקטור	10.6.2007
השכלתו והתעסקותו בחמש השנים האחרונות, ופירוט התאגידים שבהם הוא משמש דירקטור:	תואר ראשון במדעי המדינה בצירוף לימודים בין חוגים מהאוניברסיטה העברית וכן לימודי הכשרה בניהול - תל"מ - המגמה לביטוח, אוניברסיטת ת"א. דירקטור של מנורה מבטחים החזקות. מכהן כדח"צ בחברה וכדירקטור בחברת "מהדרין" בע"מ. כיהן כמנכ"ל חברת הביטוח "הפניקס" וכן כמנכ"ל ויו"ר מבטחים אחרים בקבוצת הפניקס.
האם הוא בן משפחה של בעל עניין אחד בתאגיד:	לא.
האם הוא דירקטור בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית או כשירות מקצועית	כן.

שם	שלמה מילוא ת.ז. 07559669
שנת לידה	1942
מען	צמרות 14, הרצליה
נתינות	ישראלית
חברות בועדת הדירקטוריון	ועדת ביקורת.
דח"צ	לא.
האם הוא עובד של התאגיד, חברה בת, חברה קשורה או של בעל עניין	לא.
התאריך שבו החלה כהונתו כדירקטור	26.6.1995
השכלתו והתעסקותו בחמש השנים האחרונות, ופירוט התאגידים שבהם הוא משמש דירקטור:	MBA בהנדסת תעשיה וניהול מהטכניון. דירקטור של מנורה מבטחים החזקות בע"מ. מכהן כדירקטור בחברה. משמש כמנכ"ל אנרגיות קינטיות בע"מ. בעבר כיהן כמנכ"ל חברת דלק תשתיות בע"מ, כמנכ"ל התעשייה הצבאית, כיו"ר I.D.E. טכנולוגיות (הנדסת התפלה), כיו"ר עשות אשקלון בע"מ (ציבורית) וכמנכ"ל חברת כבלי ציון בע"מ (ציבורית).
האם הוא בן משפחה של בעל עניין אחד בתאגיד:	לא.

האם הוא דירקטור בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית או כשירות מקצועית	
שם	ארי קלמן ת.ז. 50898501
שנת לידה	1951
מען	בזל 35 , תל אביב.
נתינות	ישראלית.
חברות בועדת הדירקטוריון	לא.
דח"צ	לא.
האם הוא עובד של התאגיד, חברה בת, חברה קשורה או של בעל עניין	כן, מנכ"ל החברה.
התאריך שבו החלה כהונתו כדירקטור	6.11.2001.
השכלתו והתעסקותו בחמש השנים האחרונות, ופירוט התאגידים שבהם הוא משמש דירקטור:	השכלה על תיכונית, מכהן כמנכ"ל ודירקטור בחברה. מכהן כדירקטור במנורה מבטחים פיננסים בע"מ, מנורה מבטחים פנסיה בע"מ, מנורה מבטחים נדל"ן בע"מ, מנורה נכסים והשקעות בע"מ וכן וכמשנה למנכ"ל במנורה מבטחים החזקות בע"מ.
האם הוא בן משפחה של בעל עניין אחד בתאגיד:	לא.
האם הוא דירקטור בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית או כשירות מקצועית	
שם	אורי קויאטק ת.ז. 7125362
שנת לידה	1938
מען	אופנהיימר 8 תל אביב.
נתינות	ישראלית.
חברות בועדת הדירקטוריון	ועדת ביקורת.
דח"צ	כן.
האם הוא עובד של התאגיד, חברה בת, חברה קשורה או של בעל עניין	לא.
התאריך שבו החלה כהונתו כדירקטור	31.3.2006
השכלתו והתעסקותו בחמש השנים האחרונות, ופירוט התאגידים שבהם הוא משמש דירקטור:	השכלה אקדמאית. לשעבר - מנכ"ל נחושתן חברה להשקעות בע"מ, יו"ר תדיראן מוצרי צריכה בע"מ, יו"ר תדיראן אמפא בע"מ, דירקטור בנחושתן נכסים ויזום בע"מ ודירקטור באופיר אפטרוניקה בע"מ.
האם הוא בן משפחה של בעל עניין אחד בתאגיד:	לא.
האם הוא דירקטור בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית או כשירות מקצועית	
שם	ערן גריפל ת.ז. 058447137
שנת לידה	1963
מען	יהודה הנשיא 43, תל אביב.
נתינות	ישראלית.
חברות בועדת הדירקטוריון	לא.
דח"צ	לא.
האם הוא עובד של התאגיד, חברה בת, חברה קשורה או של בעל עניין	כן. מנכ"ל חברה אחות - מנורה מבטחים נדל"ן בע"מ.
התאריך שבו החלה כהונתו כדירקטור	29.8.2002
השכלתו והתעסקותו בחמש השנים האחרונות, ופירוט התאגידים שבהם הוא משמש דירקטור:	תואר ראשון במדעי המדינה ובמשפטים מאוניברסיטת ת"א. דירקטור של מנורה מבטחים החזקות בע"מ. מכהן כדירקטור בחברה, מנורה מבטחים פיננסים בע"מ ומנורה מבטחים פנסיה בע"מ (סגן היו"ר) וכן מכהן כמנכ"ל מנורה מבטחים נדל"ן בע"מ.
האם הוא בן משפחה של בעל עניין אחד בתאגיד:	כן, חתנו של מנחם גורביץ וגיסה של ניבה גורביץ.
האם הוא דירקטור בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית או כשירות מקצועית	
שם	ניבה גורביץ ת.ז. 29075553
שנת לידה	1972
מען	דנין 13, תל אביב.
נתינות	ישראלית.
חברות בועדת הדירקטוריון	לא.
דח"צ	לא.
האם הוא עובד של התאגיד, חברה בת, חברה קשורה	

או של בעל עניין	לא.
התאריך שבו החלה כהונתה כדירקטורית	28.11.2002
השכלתו והתעסקותו בחמש השנים האחרונות, ופירוט התאגידים שבהם הוא משמש דירקטור:	LLB במשפטים מהמרכז הבינתחומי, תואר ראשון בכלכלה ומינהל עסקים מהאוניברסיטה העברית, MBA במינהל עסקים מאוניברסיטת בן גוריון. דירקטורית של מנורה מבטחים החזקות בע"מ, מכהנת כדירקטורית בחברה.
האם הוא בן משפחה של בעל עניין אחד בתאגיד:	כן, בתו של מנחם גורביץ וגיסתו של ערן גריפל.
האם הוא דירקטור בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית או כשירות מקצועית	

שם	יעקב סגל ת.ז. 2267623
שנת לידה	1931
מען	פנקס 62 תל אביב.
נתינות	ישראלית.
חברות בועדת הדירקטוריון	ועדת ביקורת (יו"ר), ועדת מאזן.
דח"צ	כן.
האם הוא עובד של התאגיד, חברה בת, חברה קשורה	
או של בעל עניין	לא.
התאריך שבו החלה כהונתו כדירקטור	31.3.2006
השכלתו והתעסקותו בחמש השנים האחרונות, ופירוט התאגידים שבהם הוא משמש דירקטור:	תואר ראשון בכלכלה ומדעי המדינה מהאוניברסיטה העברית. בעל משרד לייעוץ עסקי ויזמות ודירקטור בחברה. מכהן כדירקטור בחברה(דח"צ), אלרוב נדל"ן ומלונאות בע"מ, כלל פיננסים-בטוחה ניהול השקעות בע"מ (דח"צ) וכמיפל בע"מ (יו"ר). כיהן בעבר כדירקטור בכלל החזקות עסקי ביטוח בע"מ, יהודה שטאנג ובניו בע"מ, פרו-סיד קרן הון סיכון בע"מ וספרינג ניהול קרן פנסיה בע"מ.
האם הוא בן משפחה של בעל עניין אחד בתאגיד:	לא.
האם הוא דירקטור בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית	כן.
או כשירות מקצועית	

* ביום 30.08.2007 חדל מר אורן אלאון מלכהן כדירקטור בחברה.

13. <u>נושאי משרה בכירה של התאגיד (תקנה 26א)</u>

שם	ארי קלמן
מס' ת.ז.	50898501
שנת לידה	1951
התפקיד שהוא ממלא בתאגיד או בחברות בנות וקשורות	מנהל כללי. כמו כן מכהן כדירקטור בחברות אחרות בקבוצה וכמשנה למנכ"ל במנורה מבטחים החזקות בע"מ.
השכלתו	על תיכונית.
ניסיון עסקי בחמש שנים אחרונות	מכהן כמנכ"ל ודירקטור בחברה.
האם הוא בן משפחה של בעל עניין אחר בתאגיד	לא.
תאריך תחילת הכהונה	6.11.2001

שם	ירון דוויק
מס' ת.ז.	57733255
שנת לידה	1962
התפקיד שהוא ממלא בתאגיד או בחברות בנות וקשורות	משנה למנכ"ל ומנהל אגף ביטוח חיים ובריאות.
השכלתו	אקדמאית.
ניסיון עסקי בחמש שנים אחרונות	מנהל אגף ביטוח חיים בהפניקס חברה לביטוח ומנכ"ל מבטח סימון סוכנות לביטוח.
האם הוא בן משפחה של בעל עניין אחר בתאגיד	לא.
תאריך תחילת כהונה	1.9.2004

שם	מנחם הרפז
מס' ת.ז.	008396673
שנת לידה	1948
התפקיד שהוא ממלא בתאגיד או בחברות בנות וקשורות	משנה למנכ"ל ומנהל אגף ביטוח כללי. כמו כן מכהן כדירקטור בחברות אחרות בקבוצה.
השכלתו	אקדמאית.
ניסיון עסקי בחמש שנים אחרונות	משנה למנכ"ל ומנהל אגף ביטוח כללי.
האם הוא בן משפחה של בעל עניין אחר בתאגיד	לא.

תאריך תחילת כהונה	16.3.2002
שם	שי קומפל
מס' ת.ז.	059696443
שנת לידה	1965
התפקיד שהוא ממלא בתאגיד או בחברות בנות וקשורות	משנה למנכ"ל ומנהל אגף חשבות וכספים. כמו כן מכהן משמש כדירקטור בחברות אחרות בקבוצה.
השכלתו	רו"ח. תואר ראשון בחשבונאות וכלכלה מהאוניברסיטה העברית, תואר שני בכלכלה מהאוניברסיטה העברית.
ניסיון עסקי בחמש שנים אחרונות	כיהן כמנהל כספים בכלל פיננסים בע"מ וכסמנכ"ל בכלל החזקות עסקי ביטוח בע"מ. כיהן כסגן בכיר לממונה על שוק ההון, ביטוח וחיסכון משרד האוצר.
האם הוא בן משפחה של בעל עניין אחר בתאגיד	לא.
תאריך תחילת כהונה	1.12.2006
שם	יוני טל
מס' ת.ז.	53343331
שנת לידה	1955
התפקיד שהוא ממלא בתאגיד או בחברות בנות וקשורות	משנה למנכ"ל ומנהל אגף השקעות. כמו כן מכהן כמנהל השקעות ראשי במנורה מבטחים החזקות בע"מ וכדירקטור בחברות אחרות בקבוצה.
השכלתו	תואר ראשון בכלכלה ומינהל עסקים מאוניברסיטת בר אילן, תואר שני בכלכלה מאוניברסיטת בר אילן.
ניסיון עסקי בחמש שנים אחרונות	משנה למנכ"ל ומנהל אגף השקעות.
האם הוא בן משפחה של בעל עניין אחר בתאגיד	לא.
תאריך תחילת כהונה	1.4.2000
שם	יהודה גרוסמן
מס' ת.ז.	52015864
שנת לידה	1953
התפקיד שהוא ממלא בתאגיד או בחברות בנות וקשורות	משנה למנכ"ל ומנהל אגף מערכות מידע.
השכלתו	אקדמאית.
ניסיון עסקי בחמש שנים אחרונות	עובד החברה.
האם הוא בן משפחה של בעל עניין אחר בתאגיד	לא
תאריך תחילת כהונה	1.1.2005
שם	רונן קופמן
מס' ת.ז.	56003650
שנת לידה	1959
התפקיד שהוא ממלא בתאגיד או בחברות בנות וקשורות	משנה למנכ"ל ומנהל אגף משאבי ארגון. כמו כן מכהן משמש כדירקטור בחברות אחרות בקבוצה.
השכלתו	אקדמאית, .M.A
ניסיון עסקי בחמש שנים אחרונות	סמנכ"ל משאבי אנוש ומנהל בחברת מג'יק תעשיות תוכנה.
האם הוא בן משפחה של בעל עניין אחר בתאגיד	לא
תאריך תחילת כהונה	1.12.06
שם	גדי בן חמו
מס' ת.ז.	051791598
שנת לידה	1953
התפקיד שהוא ממלא בתאגיד או בחברות בנות וקשורות	סמנכ"ל ומנהל סניף חיפה
השכלתו	אקדמאית
ניסיון עסקי בחמש שנים אחרונות	סמנכ"ל ומנהל סניף חיפה
האם הוא בן משפחה של בעל עניין אחר בתאגיד	לא
תאריך תחילת כהונה	1.10.1997
שם	דר' אברהם לוונגליק
מס' ת.ז.	15323165
שנת לידה	1948
התפקיד שהוא ממלא בתאגיד או בחברות בנות וקשורות	סמנכ"ל ואקטואר ראשי
השכלתו	אקדמאית, ד"ר (PhD) למתמטיקה יישומית
ניסיון עסקי בחמש שנים אחרונות	סמנכ"ל ואקטואר ראשי

האם הוא בן משפחה של בעל עניין אחר בתאגיד	לא
תאריך תחילת כהונה	1.1.2001
שם	בתיה לונדון
מס' ת.ז.	50713080
שנת לידה	1951
התפקיד שהוא ממלא בתאגיד או בחברות בנות וקשורות	סמנכ"ל ומנהלת מחלקת תביעות בחברה
השכלתו	אקדמאית, עו"ד
ניסיון עסקי בחמש שנים אחרונות	סמנכ"ל ומנהלת מחלקת תביעות בחברה
האם הוא בן משפחה של בעל עניין אחר בתאגיד	לא
תאריך תחילת כהונה	1.12.2002
שם	גרשון גורביץ
מס' ת.ז.	51669893
שנת לידה	1952
התפקיד שהוא ממלא בתאגיד או בחברות בנות וקשורות	סמנכ"ל לוגיסטיקה ונכסים. כמו כן מכהן כדירקטור בחברות אחרות בקבוצה.
השכלתו	תיכונית
ניסיון עסקי בחמש שנים אחרונות	סמנכ"ל לוגיסטיקה ומנהל נכסים ורכש בחברה.
האם הוא בן משפחה של בעל עניין אחר בתאגיד	כן, אח של יו"ר דירקטוריון החברה.
תאריך תחילת כהונה	1.1.2005
שם	שמואל שורץ
מס' ת.ז.	030767032
שנת לידה	1950
התפקיד שהוא ממלא בתאגיד או בחברות בנות וקשורות	מבקר פנים, סמנכ"ל
השכלתו	רו"ח. תואר ראשון בכלכלה וסוציולוגיה מאוניברסיטת חיפה, תואר שני במינהל עסקים-MBA מאוניברסיטת ת"א.
ניסיון עסקי בחמש שנים אחרונות	כיהן כמשנה למנכ"ל ומנהל אגף חשבות וכספים בחברה וכדירקטור בחברות אחרות בקבוצה.
האם הוא בן משפחה של בעל עניין אחר בתאגיד	לא
תאריך תחילת כהונה	8.1.2007

14. <u>רואה החשבון של התאגיד (תקנה 27)</u>

קוסט פורר גבאי את קסירר רואי חשבון, עמינדב 3 תל-אביב.

15. <u>שינוי בתזכיר או בתקנון של התאגיד (תקנה 28)</u>

בתקופת הדו"ח – אין (ראה סעיף 16 להלן).

16. <u>המלצות והחלטות הדירקטורים (תקנה 29)</u>

(א) **המלצות הדירקטוריון בפני האסיפה הכללית והחלטות הדירקטוריון שאינן טעונות אישור אסיפה כללית בדבר:**

1. **תשלום דיבידנד או ביצוע חלוקה בדרך אחרת או חלוקת מניות הטבה:** ביום 26.04.07 אישר דירקטוריון החברה חלוקת דיבידנד במזומן בסך של 50,000,000 ₪ אשר חולק בפועל ביום 29.04.07; ביום 30.08.07 אישר דירקטוריון החברה חלוקת דיבידנד במזומן בסך של 100,000,000₪ אשר חולק בפועל ביום 02.09.07;
2. **שינוי ההון הרשום או המונפק של התאגיד:** ביום 16.12.07 אישר הדירקטוריון הגדלת ההון הרשום של החברה לסך של 300 מיליון מניות רגילות בנות 1 ₪ ע.נ. כל אחת.
3. **שינוי תזכיר או תקנון התאגיד:** תיקון תזכיר ותקנון החברה כמתחייב מההחלטה להגדלת ההון הרשום כנזכר בפסקה 2 לעיל.
4. **פדיון מניות:** אין.
5. **פדיון מוקדם של איגרת חוב:** אין.
6. **עסקה שלא בהתאם לתנאי השוק בין התאגיד ובעל עניין בו:** אין.

(ב) **החלטות אסיפה כללית שנתקבלו שלא בהתאם להמלצות המנהלים:** אין.

(ג) **החלטות אסיפה כללית מיוחדת:**

14.6.07

1. אישור מינוי ה"ה בן-גרא כדח"צ בחברה.
2. אישור תשלום מענק לדירקטור המכהן כמנכ"ל חברה בת של החברה.
3. אישור רכישת פוליסת ביטוח עבור דירקטורים ונושאי משרה בחברה (D&O) ובכלל זה לבעל השליטה וקרוביו לשנת 2007 (1/02/07 – 31/01/08) (להלן – "שנת הבסיס") בחברה ובחברות בנות שלה שאינן חטיבות בפני עצמן ("חטיבת מנורה מבטחים ביטוח"), לרבות עבור בעל השליטה וקרוביו ה"ה מ. גורביץ, ערן גריפל, גרשון גורביץ וניבה גורביץ, לפי העניין (להלן – "בעל השליטה וקרוביו") בגבול אחריות של 10 מיליון דולר (להלן: "פוליסת הבסיס") בתוספת כיסוי משותף במסגרת פוליסת מטריה הקבוצתית הנרכשת בידי החברה האם מנורה מבטחים החזקות בע"מ לכלל החטיבות בקבוצה בגבול אחריות של 20 מיליון דולר (להלן - "פוליסת המטריה והכל בהתאם לנוסח הפוליסה כפי שסוכמה על ידי הנהלת החברה. כמו-כן, אושרו התנאים לחידוש הביטוח במהלך חמש השנים הקרובות.

6.9.07 אישור מענק שנתי מיוחד למנכ"ל החברה בסך של 1 מיליון ₪ בגין שנת 2006.

5.2.08 אישור הגדלת ההון הרשום של החברה לסך של 300 מיליון מניות רגילות בנות 1 ₪ ע.נ. כל אחת ותיקון תזכיר ותקנון החברה בהתאם.

17. <u>החלטות החברה (תקנה 29א)</u>

(1) **אישור פעולות לפי סעיף 255 לחוק החברות:** אין

(2) **פעולה לפי סעיף 254(א) לחוק החברות אשר לא אושרה:** אין

(3) **עסקאות חריגות הטעונות אישורים מיוחדים לפי סעיף 270(1) לחוק החברות:** אין

(4) **פטור, ביטוח או התחייבות לשיפוי לנושא משרה שבתוקף בתאריך הדוח:**

- ביום 31.01.08 אישרו ועדת הביקורת ודירקטוריון החברה חידוש פוליסת ביטוח דירקטורים ונושאי משרה לשנת 2008 ומחצית שנת 2009 בחברה ובחברות בנות שלה שאינן חטיבות בפני עצמן ("חטיבת מנורה מבטחים ביטוח"), לרבות עבור בעל השליטה וקרוביו ה"ה מ. גורביץ, ערן גריפל, גרשון גורביץ וניבה גורביץ, לפי העניין (להלן – "בעל השליטה וקרוביו") בגבול אחריות של 15 מיליון דולר ("פוליסת הבסיס") בתוספת כיסוי משותף בפוליסת מטריה לכלל החטיבות בקבוצה בגבול אחריות של 30 מיליון דולר ("פוליסת המטריה"), והכל בהתאם לנוסח הפוליסה כפי שסוכמה על ידי הנהלת החברה. תנאי הביטוח לבעל השליטה וקרוביו הינם זהים לתנאי הביטוח של יתר נושאי המשרה בחברה.

- ביום 28.12.06 אישרה האסיפה הכללית של החברה מתן, מעת לעת, של כתבי פטור והתחייבות לשיפוי לדירקטורים ונושאי משרה אחרים אשר כיהנו, מכהנים ויכהנו בחברה בעבר, בהווה ובעתיד, ובכלל זה ליו"ר כבעל שליטה ולקרוביו ה"ה ע. גריפל ונ. גורביץ, בהתאם לנוסח שאישר הדירקטוריון. בכל מקרה, סך השיפוי לא יעלה במצטבר לאירועים שונים על 25% מההון העצמי של החברה לפי הדו"ח הכספי שלה ערב מתן השיפוי.

תאריך: 31.3.2008 מנורה מבטחים ביטוח בע"מ

<u>שמות החותמים:</u>	<u>תפקידם:</u>	<u>חתימות:</u>
1. מנחם גורביץ	יו"ר הדירקטוריון	_____
2. ארי קלמן	מנהל כללי וחבר הדירקטוריון	_____

מנורה מבטחים ביטוח בע"מ

פרק ה: נספחים

הצהרת האקטואר בענפי ביטוח כללי

פרק א' – זהות האקטואר

נתבקשתי על ידי מנורה מבטחים חברה לביטוח להעריך את ההפרשות המפורטות בפרק ב' להלן בענפי ביטוח כללי עבור הדוחות הכספיים של המבטח (להלן – ההפרשות) מנורה מבטחים חברה לביטוח ליום 31 דצמבר 2007 כפי שמפורט להלן. הריני שכיר של חברת מנורה מבטחים ומשמש כאקטואר ממונה בביטוח כללי החל מספטמבר 2007. למיטב ידיעתי אין לי קשרים עסקיים אחרים עם המבטח ולא עם בן משפחה של בעל עניין במבטח, ולא עם חברה הקשורה למבטח או גורם אחר המספק שירותים למבטח.

פרק ב' – היקף חוות הדעת האקטוארית

1. נוסח פסקת היקף חוות הדעת האקטוארית

א. לצורך חישוב ההפרשות של המבטח, הסתמכתי על נתונים אשר הומצאו לי על ידי המבטח. בקשותיי לקבלת מידע ונתונים נענו בצורה מספקת לצורך הערכת ההפרשות לצורכי הדוחות הכספיים. בחנתי את סבירות והלימות הנתונים ובכלל זה השוויתי את הנתונים האמורים לנתוני השנה אליה מתייחס הדוח ולנתוני השנים הקודמות.

ב. במידת הצורך הסתמכתי בהערכתי גם על נתונים שהתקבלו ממקורות מהימנים אחרים. בחנתי את מידת התאמת הנתונים והרלוונטיות שלהם.

ג. ההנחות האקטואריות ששימשו אותי בעבודתי, וכן השיטות להערכת ההפרשות בענפים המפורטים להלן נקבעו על ידי, לפי מיטב שיפוטי המקצועי, וזאת בכפוף להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים בסעיף 1 לפרק ג' להלן.

ד. לצורך חישוב השייר ביקשתי מהגורמים המוסמכים על ביטוח משנה של המבטח מידע בדבר הסדרי ביטוח המשנה של המבטח, יכולת גביית התביעות ובעיות במדיניות התשלום של מבטחי המשנה. בחנתי על סמך המידע שנמסר לי את ההשלכות וההשפעות של הסדרי ביטוח המשנה על ההפרשות.

ה. בחוות דעתי נלקחו בחשבון גם העניינים הבאים:

1) ההפרשה שחושבה בגין הסדר ביטוח שיורי ("הפול").

2) ההפרשה שחושבה עבור ביטוחים משותפים בהם החברה אינה מבטח מוביל בוצעה על ידי, לפי ניסיון של חלקנו בעסקים אלה.

3) אין הפחתה בגין העדר מתאם בין הענפים השונים בהפרשה.

2 . נתונים המצורפים לפסקת היקף חוות הדעת האקטוארית

א.1. להלן סכומי הפרשה לתביעות תלויות וההוצאות הישירות הנובעות מהן לגבי כל אחד מענפי הביטוח הכלולים בהערכה (כולל הפרשה לתביעות שעליהן המבטח טרם קיבל דיווח)

(Reserve for Unpaid Losses and Unpaid Allocated Loss Adjustment Expenses) באלפי ₪:

	ברוטו	שייר
ענפים סטטיסטיים		
אובדן רכוש – למעט יהלומים	28,040	5,175
מקיף דירות ובנקים למשכנתאות ובתי עסק	58,590	35,563
רכב רכוש	114,720	97,154
ביטוח הנדסי	31,162	8,314
רכב חובה	1,126,021	1,026,526
אחריות מעבידים	154,158	148,291
צד שלישי כולל אחריות מקצועית למעט אחריות נושאי משרה ודירקטורים	153,163	135,686
אחריות המוצר	11,239	9,939
סה"כ ענפים סטטיסטיים	1,677,093	1,466,648
ענפים לא סטטיסטיים		
צד שלישי - אחריות נושאי משרה ודירקטורים *	38,802	30,130
יתר ענפים לא סטטיסטיים	16,273	1,670
סה"כ ענפים לא סטטיסטיים	55,075	31,800
סה"כ כללי	**1,732,168**	**1,498,448**
* כולל הערכה ל-IBNR על סך	5,737	4,367

א.2. להלן סכומי הפרשה להוצאות עקיפות ליישוב התביעות הן ברמת הברוטו והן ברמת השייר (Reserve for Unpaid Unallocated Loss Adjustment Expenses) באלפי ₪ (שנת חיתום 2006 ואילך):

קבוצת הענפים	ברוטו	שייר
אובדן רכוש	302	302
מקיף דירות ובתי עסק	649	649
רכב רכוש	878	878
ביטוח הנדסי	1,135	1,135
רכב חובה	9,649	9,649
אחריות מעבידים	3,342	3,342
צד שלישי כולל אחריות מקצועית	4,008	4,008
אחריות המוצר	219	219
סה"כ	**20,182**	**20,182**

א.3. הפרשה לפרמיה בחסר ברמת השייר, בגין ביטוחים בהם התמורה שהמבטח גובה אינה מכסה את תעריף הסיכון, העלות ליישוב תביעות וההוצאות הנלוות לביטוחים אלה (Premium Deficiency Reserve), לגבי כל אחד מענפי הביטוח הבאים :

א) ביטוח לפי דרישות פקודת ביטוח רכב מנועי [נוסח חדש], התש״ל-1970 ;
ב) ביטוח רכב מנועי - רכוש (עצמי וצד שלישי) ;
ג) ביטוח מקיף לדירות.

אין צורך בהפרשה לפרמיה בחסר באף אחד מהענפים הנ״ל.

פרק ג' – חוות הדעת

אני מצהיר ומאשר כי בענפים הבאים:

א. 11(א)(7) - ביטוח מפני אחריות מעבידים;
ב. 1(א)(8) - ביטוח לפי דרישות פקודת ביטוח רכב מנועי [נוסח חדש], התש"ל-1970;
ג. 1(א)(9) - ביטוח רכב מנועי - רכוש (עצמי וצד שלישי);
ד. 1(א)(12) - ביטוח מקיף לדירות ולבתי עסק;
ה. 1(א)(14) - ביטוח מפני אחריות כלפי צד שלישי (למעט תביעות ידועות בענף נושאי משרה ודירקטורים);
ו. 1(א)(15) - ביטוח מפני אבדן רכוש (למעט ענף היהלומים);
ז. 1(א)(18) - ביטוח הנדסי;
ח. 1(א)(22) - ביטוח מפני אחריות למוצרים פגומים.

1. הערכתי את הפרשות המבטח המפורטות בפרק ב' בהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים להלן, והכול כתוקפם ביום הדוח הכספי:
   א. הוראות חוק הפיקוח על עסקי ביטוח, התשמ"א – 1981 והתקנות לפיו;
   ב. הוראות והנחיות המפקח על הביטוח;
   ג. כללים אקטואריים מקובלים.

2. לאחר שבחנתי את הנתונים המוזכרים בפרק ב', הגעתי לידי מסקנה כי הנתונים סבירים ומספקים, וכי ניתן להסתמך עליהם לצורך הערכתי.

3. ההנחות והשיטות להערכת ההפרשות נקבעו על ידי, לפי מיטב שיקול דעתי המקצועי ובהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים לעיל.

4. ההפרשות המפורטות בפרק ב' סעיף 2.א.1, בגין הענפים הסטטיסטיים (ביטוח מפני אחריות מעבידים, רכב חובה, רכב רכוש,מקיף דירות ובתי עסק, אחריות צד שלישי למעט אחריות נושאי משרה ודירקטורים, אובדן רכוש למעט יהלומים, הנדסי, אחריות המוצר) מהוות לפי מיטב ידיעתי והערכתי רזרבה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין התביעות התלויות, המוגדרות לעיל, בכל ענף סטטיסטי שפורט בנפרד, כתוקפם ביום הדוח הכספי.

5. ההפרשות המפורטות בפרק ב' סעיף 2.א.1, מהוות לפי מיטב ידיעתי והערכתי רזרבה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין התביעות התלויות בענפים הסטטיסטיים והלא סטטיסטיים במקובץ, כתוקפם ביום הדוח הכספי.

6. ההפרשה המפורטת בפרק ב' סעיף 2.א.2, מהווה לפי מיטב ידיעתי והערכתי רזרבה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין הוצאות עקיפות ליישוב התביעות עבור פוליסות שהונפקו בגין שנת חיתום 2006 ואילך, כתוקפם ביום הדוח הכספי.

7. ההפרשות המפורטות בפרק ב' סעיף 2.א.3, מהוות לפי מיטב ידיעתי והערכתי רזרבה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין פרמיה בחסר ברמת השייר (ככל שקיימת פרמיה בחסר) בענפים שפורטו, כתוקפם ביום הדוח הכספי.

פרק ד' – הערות והבהרות

1. בנובמבר 2006 הפיצה אגודת האקטוארים טיוטת עקרונות וכללי מקצוע בנוגע להערכת התביעות התלויות, כולל הוון, תיעוד וגילוי והצהרת האקטואר לגבי עתודות אלו וגם בנושא איכות הנתונים בנוגע לחישובי אקטואריה. ההערכות האקטואריות מבוססות על העקרונות וכללי המקצוע האלה ועל כללי המקצוע של אגודת האקטוארים בארה"ב (האקדמיה האמריקאית לאקטוארים).
2. ב-15 למרץ 2004 קבע בית המשפט העליון שיש לפצות את הנפגע גם בגין אובדן יכולת ההשתכרות שלו ב"שנים האבודות". כתוצאה מפסק דין זה מחלקת התביעות העריכה מחדש תיקי תביעות שזוהו והושפעו מפסק הדין. בעקבות ההתפתחות החד-פעמית שנבעה מכך, תביעות אלה נוטרלו בחישוב גורמי ההתפתחות ונלקחו בחשבון בנפרד בענפי החבויות המתאימים.
3. לא הערכתי את ענף היהלומים והענפים שבתוך קבוצת הסיכונים המיוחדים מאחר ואין בענפים אלה מספיק ניסיון לביסוס הערכה אקטוארית. לא הערכתי את התביעות התלויות הידועות בענף אחריות נושאי משרה ודירקטורים מאחר שהתברר שהניסיון אינו מתאים לניתוח אקטוארי ; אולם המודל אפשר הערכה ל-IBNR.

25 מרץ 2008	אקטואר ביטוח כללי	עמיר פלד	_____
תאריך	תפקיד	שם האקטואר	חתימה

ד"ר אברהם לוונגליק, אקטואר ראשי

הצהרת האקטואר בביטוח בריאות

פרק א' – זהות האקטואר

נתבקשתי על ידי מנורה מבטחים חברה לביטוח בע"מ להעריך את ההפרשות המפורטות בפרק ב' להלן בביטוח בריאות עבור הדוחות הכספיים של המבטח (להלן – ההפרשות) מנורה מבטחים ביטוח בע"מ חברה לביטוח ליום 31 בדצמבר 2007 כפי שמפורט להלן.

הנני שכיר של חברת מנורה מבטחים ומשמש כאקטואר הראשי (משנת 2001) והאקטואר לביטוח בריאות מפברואר 2005. למיטב ידיעתי אין לי קשרים עסקיים אחרים עם המבטח ולא עם בן משפחה של בעל עניין במבטח, ולא עם חברה הקשורה למבטח או גורם אחר המספק שירותים למבטח.

פרק ב' – היקף חוות הדעת האקטוארית

1. נוסח פסקת היקף חוות הדעת האקטוארית

א. לצורך חישוב ההפרשות של המבטח, הסתמכתי על נתונים אשר הומצאו לי על ידי המבטח. בקשותיי לקבלת מידע ונתונים נענו בצורה מספקת לצורך הערכת ההפרשות לצורכי הדוחות הכספיים. בחנתי את סבירות והלימות הנתונים ובכלל זה השוויתי את הנתונים האמורים לנתוני השנה אליה מתייחס הדוח ולנתוני השנים הקודמות.

ב. במידת הצורך הסתמכתי בהערכתי גם על נתונים שהתקבלו ממקורות מהימנים אחרים. בחנתי את מידת התאמת הנתונים והרלוונטיות שלהם.

ג. ההנחות האקטואריות ששימשו אותי בעבודתי, וכן השיטות להערכת ההפרשות המפורטות להלן נקבעו על ידי, לפי מיטב שיפוטי המקצועי, וזאת בכפוף להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים בסעיף 1 לפרק ג' להלן.

ד. לצורך חישוב השייר ביקשתי מהגורמים המוסמכים על ביטוח משנה של המבטח מידע בדבר הסדרי ביטוח המשנה של המבטח, יכולת גביית התביעות ובעיות במדיניות התשלום של מבטחי המשנה. בחנתי על סמך המידע שנמסר לי את ההשלכות וההשפעות של הסדרי ביטוח המשנה על ההפרשות.

ה. בחוות דעתי נלקחו בחשבון גם העניינים הבאים:

1) הפרשות בגין עסקים נכנסים מביטוח ישיר איי.די.איי. חברה לביטוח בע"מ, אשר הוערכו על ידי אקטואר חברה זו, והועברו אלינו לצרכי דיווח. לעניין זה, "עסקים נכנסים" כהגדרתם בתקנות הפיקוח על עסקי הביטוח (דרכי חישוב הפרשות לתביעות עתידיות בביטוח כללי), התשמ"ה- 1984.

2) ביטוחים משותפים בהם אין החברה מובילה - אין ביטוחים משותפים בהם החברה אינה מבטחת מובילה בענפים שהוערכו.

2. **נתונים המצורפים לפסקת היקף חוות הדעת האקטוארית**

א.

הענף:	פוליסות פרט		פוליסות קבוצתיות	
	ברוטו	שייר	ברוטו	שייר

1) הפרשה לתביעות תלויות וההוצאות הישירות הנובעות מהן, באלפי ₪

עסקים המדווחים בביטוח חיים:				
הוצאות רפואיות	307	307	-	-
מחלות קשות	21,194	7,499	297	297
סה"כ	21,501	7,806	297	297
עסקים המדווחים בביטוח כללי:				
הוצאות רפואיות	21,074	6,227	2,869	2,358
שיניים	184	184	1,067	1,067
תאונות אישיות	10,531	3,592	כלול בפרט	כלול בפרט
סה"כ	31,790	10,003	3,936	3,425

2) ההפרשה להוצאות עקיפות לישוב התביעות, באלפי ₪

עסקים המדווחים בביטוח חיים:				
הוצאות רפואיות	5	5	-	-
מחלות קשות	226	226	3	3
סה"כ	232	232	3	3
עסקים המדווחים בביטוח כללי:				
הוצאות רפואיות	473	473	56	56
שיניים	2	2	20	20
תאונות אישיות	58	58	כלול בפרט	כלול בפרט
סה"כ	533	533	76	76

3) ההפרשה הנובעת מתנאי חוזה הביטוח (Contract Reserve) , באלפי ₪

עסקים המדווחים בביטוח חיים:				
הוצאות רפואיות	22,451	22,451	-	-
מחלות קשות	17,064	17,064	69	69
סה"כ	39,515	39,515	69	69
עסקים המדווחים בביטוח כללי:				
הוצאות רפואיות	50,030	13,695	3,500	3,500
שיניים	-	-	3,087	3,087
תאונות אישיות				
סה"כ	50,030	13,695	6,587	6,587

הענף:	פוליסות פרט		פוליסות קבוצתיות	
	ברוטו	שייר	ברוטו	שייר
4) ההפרשה בגין השתתפות ברווחים, באלפי ₪				
עסקים המדווחים בביטוח חיים:				
מחלות קשות	-	-	224	224
סה"כ	-	-	224	224
עסקים המדווחים בביטוח כללי:				
הוצאות רפואיות	-	-	199	189
סה"כ	-	-	199	189

ב. פירוט השפעת השינויים המפורטים להלן על סכומי ההפרשות:

בפוליסות פרט לתת ענף הוצאות רפואיות אשר מדווח בביטוח כללי, בוצעו שינויים בשיטת חישוב העתודה הנובעת מתנאי חוזה:

1. מבדיקת התוכניות היוצרות את העתודה התגלתה טעות שתוקנה.
2. בהתאם למסקנות הועדה שמינה המפקח לעניין הערך הגלום, התאמנו את מידת השמרנות (ירידה) בשיעורי הביטולים למסגרת בדיקת רגישות לערך הגלום.

בשאר תת הענפים לא בוצעו שינויים בשיטה ו/או בהנחות החישוב.

עסקים המדווחים בביטוח כללי:		
	פוליסות פרט	
הענף: הוצאות רפואיות	ברוטו	שייר

ההפרשה הנובעת מתנאי חוזה הביטוח (Contract Reserve) , באלפי ₪

עבור פוליסות שנכנסו לתוקף לאחר תום תקופת הדוח הכספי השנתי האחרון		
בסיס הקודם	1,668	831
בסיס החדש	1,674	1,025
סכום ההתאמה של ההפרשות	6	193
עבור פוליסות שנכנסו לתוקף לפני הדוח הכספי השנתי האחרון		
בסיס הקודם	36,747	10,336
בסיס החדש	48,356	12,670
סכום ההתאמה של ההפרשות	11,609	2,334

פרק ג' – חוות הדעת

אני מצהיר ומאשר כי בתת ענפי הבריאות הבאים :

א. הוצאות רפואיות .
ב. מחלות קשות .
ג. שיניים .
ד. תאונות אישיות .

1. הערכתי את הפרשות המבטח המפורטות בפרק ב' בהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים להלן, והכול כתוקפם ביום הדוח הכספי :
   א. הוראות חוק הפיקוח על עסקי ביטוח, התשמ"א – 1981 והתקנות לפיו ;
   ב. הוראות והנחיות המפקח על הביטוח ;
   ג. כללים אקטוארים מקובלים.

2. לאחר שבחנתי את הנתונים המוזכרים בפרק ב', הגעתי לידי מסקנה כי הנתונים סבירים ומספקים, וכי ניתן להסתמך עליהם לצורך הערכתי.

3. ההנחות והשיטות להערכת ההפרשות נקבעו על ידי, לפי מיטב שיקול דעתי המקצועי ובהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים לעיל.

4. ההפרשות המפורטות בפרק ב', מהוות לפי מיטב ידיעתי והערכתי רזרבה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין חבותו הנובעת מחוזי ביטוח בריאות השייכים לתת ענפי הבריאות שפורטו לעיל, כתוקפם ביום הדוח הכספי.

פרק ד' – הערות והבהרות

1. הבהרות בנושא "כללים אקטוארים מקובלים" :
   - בנובמבר 2006 הפיצה אגודת האקטוארים טיוטת עקרונות וכללי מקצוע בנוגע להערכת התביעות התלויות, כולל תיעוד וגילוי והצהרת האקטואר לגבי עתודות אלו וגם בנושא איכות הנתונים בנוגע לחישובי אקטואריה. ההערכות האקטואריות מבוססות על העקרונות וכללי המקצוע האלה ועל כללי המקצוע של אגודת האקטוארים בארה"ב (האקדמיה האמריקאית לאקטוארים).
   - בנוגע להפרשה הנובעת מתנאי חוזה הביטוח, אין בישראל כללים אקטוארים פורמאליים אבל הסתמן נוהג מקובל. עבדתי לפי הנוהג המקובל בארץ וגם לפי כללי האקטואריה של אגודת האקטוארים בארה"ב. החישוב בוצע לפי שיטת תזרים המזומנים.

2. בתתי הענפים שמקורם בביטוח חיים (מחלות קשות וחלק מההוצאות הרפואיות) מרכיב ההפרשה הנדרשת כאשר חלק מהפרמיה הנגבית בשנים המוקדמות של החוזה מיועדת למתן כיסוי עתידי במועד מאוחר יותר (כגון הפרשה בגין פרמיה קבועה) נכללת בתוך העתודה של ביטוח חיים וחושב בהתאם לכללים אקטואריים מקובלים לרזרבות אלה בביטוח חיים.

3. דלות הנתונים הרלוונטיים בתת ענפי עובדים זרים ונסיעות לחו"ל לא אפשרו להעריך את הרזרבות בענפים אלה.

4. לא הייתה אפשרות להפריד בין הקולקטיבים לפוליסות הפרט בענף תאונות אישיות, והכול נכלל בעמודת פוליסות הפרט.

25/03/2008	אקטואר ראשי	אברהם לוונגליק	_____
תאריך	תפקיד	שם האקטואר	חתימה

מנורה מבטחים
מומחים בניהול ביטוח•פנסיה•פיננסים
ד"ר אברהם לוונגליק, אקטואר ראשי

הצהרת אקטואר ביטוח חיים

פרק א' – זהות האקטואר

נתבקשתי על ידי מנורה מבטחים חברה לביטוח להעריך את ההפרשות המפורטות בפרק ב' להלן בביטוח חיים עבור הדוחות הכספיים של המבטח (להלן – ההפרשות) מנורה מבטחים חברה לביטוח ליום 31 דצמבר 2007 כפי שמפורט להלן.

אני משמש אקטואר ראשי של המבטח מאז ינואר 2001. אינני בעל עניין במבטח או בן משפחה של בעל עניין במבטח.

פרק ב' – היקף חוות הדעת האקטוארית

1. חוות הדעת האקטוארית

לצורך חישוב ההפרשות של המבטח, הסתמכתי על נתונים אשר הומצאו לי על ידי המבטח. בקשותיי לקבלת מידע ונתונים נענו בצורה מספקת לצורך הערכת ההפרשות לצורכי הדוחות הכספיים. בחנתי את סבירות והלימות הנתונים ובכלל זה השוויתי את הנתונים האמורים לנתוני השנה אליה מתייחס הדוח ולנתוני השנים הקודמות.

במידת הצורך הסתמכתי בהערכתי גם על נתונים שהתקבלו ממקורות מהימנים אחרים. בחנתי את מידת התאמת הנתונים והרלוונטיות שלהם.

ההנחות האקטואריות ששימשו אותי בעבודתי, וכן השיטות להערכת ההפרשות המפורטות להלן נקבעו על ידי, לפי מיטב שיפוטי המקצועי, וזאת בכפוף להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים בסעיף 1 לפרק ג' להלן.

לצורך חישוב השייר ביקשתי מהגורמים המוסמכים על ביטוח משנה של המבטח מידע בדבר הסדרי ביטוח המשנה של המבטח, יכולת גביית התביעות ובעיות במדיניות התשלום של מבטחי המשנה. בחנתי על סמך המידע שנמסר לי את ההשלכות וההשפעות של הסדרי ביטוח המשנה על ההפרשות.

בחוות דעתי נלקחו בחשבון גם העניין הבא:

ההפרשה שחושבה בגין ביטוחים משותפים בהם החברה אינה מובילה, חושבה כחלק היחסי של מנורה מבטחים בהפרשה שחושבה על ידי המבטחים המובילים.

2. נתונים המצורפים לפסקת היקף חוות הדעת האקטוארית

א. בנספח ב' (טופס 12א' ו12ב') מפורטים סכומי ההפרשות, באלפי ₪, הן ברמת הברוטו והן ברמת השייר.

1. הפרשה לתביעות תלויות (תביעות שאירעו אך טרם שולמו במלואן, בין אם אושרו ובין אם לאו, למעט תביעות המשולמות כקצבאות כגון: סיעודי, אכ"ע והכנסה למשפחה) וההוצאות הישירות והעקיפות הנובעות מהן (כולל הפרשה לתביעות שעליהן המבטח טרם קיבל דיווח) –
Reserve for Unpaid Losses (Incurred but Unpaid Claims) and Unpaid Allocated and Unallocated Loss Adjustment Expenses (Including IBNR)

2. הפרשה (עתודה) הנובעת מתנאי חוזה הביטוח בביטוח חיים בנפרד, לרבות –

א.עתודה לתכנית עם צבירה;

ב.הפרשה הנדרשת כאשר חלק מהפרמיה הנגבית בשנים המוקדמות של החוזה מיועדת למתן כיסוי עתידי במועד מאוחר יותר, כגון: הפרשה בגין פרמיה קבועה, ברות ביטוח והמשכיות;

3. חלק העתודה בגין תביעות בתשלום, לרבות תביעות המשולמות כקצבאות כגון: סיעודי, אכ"ע והכנסה למשפחה.

4. הפרשה בגין השתתפות ברווחים.

5. השלמה הנובעת מבדיקת נאותות העתודה.

6. אחר - הפרשות נוספות לפי הוראות המפקח, כגון: הפרשה בגין עתודה להשלמה (DAC), השלמת העתודה לפוליסות גמלא.

ב. השפעת השינויים המפורטים בהמשך על ההפרשות, באלפי ₪, הן ברמת הברוטו והן ברמת השייר.

א.עבור פוליסות שנכנסו לתוקף לאחר תום תקופת הדוח הכספי השנתי האחרון – סכום ההתאמה של ההפרשות, אשר נובע מההבדלים בין הנחות בסיס הפרמיה לבין הנחות בסיס ההפרשה.

ב.עבור פוליסות שנכנסו לתוקף לפני הדוח הכספי השנתי האחרון - סכום ההתאמה של ההפרשות, אשר נובע משינויים בהנחות, בשיטות או ברמת הפרמיה הצפויה להיגבות, ומתיקונים אחרים.

<u>פרק ג' – חוות הדעת</u>

אני מצהיר ומאשר כי בענף ביטוח חיים:

1. הערכתי את הפרשות המבטח המפורטות בפרק ב' בהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים להלן, והכול כתוקפם ביום הדוח הכספי:

א. הוראות חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א – 1981 והתקנות לפיו;

ב.הוראות והנחיות המפקח על הביטוח;

ג.כללים אקטוארים מקובלים.

2. לאחר שבחנתי את הנתונים המוזכרים בפרק ב׳, הגעתי לידי מסקנה כי הנתונים סבירים ומספקים, וכי ניתן להסתמך עליהם לצורך הערכתי.

3. ההנחות והשיטות להערכת ההפרשות נקבעו על ידי, לפי מיטב שיקול דעתי המקצועי ובהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים לעיל.

4. ההפרשות המפורטות בפרק ב׳, מהוות לפי מיטב ידיעתי והערכתי עתודה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין חבותו הנובעת מחוזי ביטוח חיים, כתוקפם ביום הדוח הכספי.

<u>פרק ד׳ – הערות והבהרות</u>

1. הערות

פירוט סוגי עתודות הביטוח והשיטות לקביעתן מופיעים בביאור 17 לדוחות הכספיים.

2. שינויים והתאמות

א. עדכון פרמטרים לפי ניסיון החברה בחישוב עתודות לתשלום קצבה בפוליסות ביטוח חיים

בהתאם לסעיף 4 בחוזר ביטוח 3-1-2007, על המבטח לבחור הנחות זהירות ומתאימות לגבי רשימת פרמטרים הקשורים לחישוב העתודה לתשלום קצבה בפוליסות ביטוח חיים, החל מהדו״ח הכספי לדצמבר 2007. לפי הוראות המעבר, בדו״חות כספיים עד לספטמבר 2007 היה המבטח רשאי להשתמש בהנחות המפורטות בחוזר. בחנו את ניסיון החברה ובחרנו על פי הניסיון הנחות מעודכנות איפה שהניסיון היה מספיק אמין.

ב. עדכון פרמטרים בחישוב עתודות לתביעות בתשלום

בחישוב העתודה לתביעות בתשלום קיימים מצבים שונים של התביעה:

1. תשלום מתבצע שוטף
2. התשלום הופסק לתקופה מהותית
3. תביעות משפטיות
4. תביעות בתקופת ההמתנה
5. תביעות שהוגשו ונמצאות אחרי תקופת ההמתנה ועדיין לא שולם עליהן כלום.

נתנו בעבר לכל אחד מהמצבים משקל בחישוב העתודה, ובחנו מחדש את המשקולות לאור ניסיון החברה בשנים האחרונות. על פי הממצאים מצאנו לנכון לעדכן את המשקולות לכל אחד מהמצבים.

ג.שינוי בשיטת חישוב ה-IBNR

היו השנה שלשה שינויים בחישוב ה-IBNR.

1. חישוב ה-IBNR בתביעות הסתמך בעבר על הפער בין תאריך פתיחת האירוע לבין תאריך קרות האירוע. שינינו את השיטה להתבסס על הפער שבין תאריך רישום התביעה במערכת התביעות לבין תאריך קרות התביעה לפי תנאי הפוליסה, שלא תמיד זהה לתאריך האירוע.
2. שקללנו יותר את הניסיון של השנים האחרונות ˙ מערכת התביעות החדשה).
3. החומרה נלקחה מניסיון ממוצע 3 השנים האחרונות במקום השנה האחרונה בלבד (כל עוד יש אמינות בסכום), ולהשלמת האמינות נלקח בחשבון החומרה שהונחה לפני שנה. בשנה שעברה החומרה נלקחה בחשבון רק מניסיון השנה האחרונה, מה שהביא לתנודות חדות.

25 מרץ 2008	**אברהם לוונגליק**	
תאריך	שם האקטואר הממונה	חתימה

חזרה

טופס 12א' תביעות תלויות, עתודה ועתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל - ברוטו

שם החברה :מנורה חב' לבטוח בע"מ

ליום: 31.12.2007

(באלפי ₪)

		סה"כ	חסכון וסיכון מוות (קלאסי, מסורתי)		חסכון טהור או מרכיב החיסכון בפוליסות (עדיף, מסלול)		סיכון מוות טהור או מרכיב סיכון מוות בפוליסה		אב"ע	סיעודי		כיסויים אחרים 1)
			מבטיח תשואה	משתתף	מבטיח תשואה	משתתף	פרט	קבוצתי		פרט	קבוצתי	
			1א	1ב	2א	2ב	3א	3ב	4	5א	5ב	6
1	תביעות תלויות	109,895	3,539	2,223	1,251	4,476	32,638	5,791				59,976
2	עתודה (סה"כ שורות 1א2 עד 6)	12,730,848	2,242,500	1,359,040	1,117,603	7,217,921	12,262	10,803	580,840	142,697	6,993	40,188
1א2	פוליסות הכוללות מרכיב חסכון (לרבות נספחים) לפי מועד הנפקת הפוליסה: פוליסות שהונפקו עד שנת 1990	3,378,217	2,231,694		1,063,726	48,349	3,293		27,974	102		3,079
2א2	פוליסות שהונפקו בין השנים 1991-2003	6,890,714		1,347,742		5,469,092	2,239		61,902	1,417		8,322
3א2	פוליסות שהונפקו לאחר שנת 2004	1,724,489			19,012	1,651,753	78		53,253			393
4א2	סה"כ (1א2 עד 3א2)	11,993,419	2,231,694	1,347,742	1,082,738	7,169,194	5,611		143,130	1,518		11,793
2ב	פוליסות שאינן כוללות מרכיב חסכון	204,027					6,652	8,924	40,676	115,962	3,643	28,170
3	חלק העתודה בגין תביעות בתשלום	425,494							396,928	25,216	3,350	
4	השתתפות ברווחים	2,210						1,880	106			224
5	השלמה הנובעת מבדיקת נאותות העתודה											
6	אחר	105,697	10,806	11,299	34,865	48,727						
7	עתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל											

1) כיסויים אחרים, לרבות: נכויות, כפל תאונה וכד'

8א	השפעת התאמת ההפרשות בגין עסקים חדשים											
1ב8	השפעת התאמת ההפרשות בגין עסקים קיימים: שינויים בהנחות	-48,383	1,166	441	7,020	-24,976			-27,220	-4,815		
2ב8	שינויים בשיטות	14,090							12,999	1,091		
3ב8	הבדלים בגובה הפרמיה											
4ב8	שינויים אחרים											

טופס 12ב' תביעות תלויות, עתודה ועתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל - בשייר

שם החברה :מנורה חב' לבטוח בע"מ

ליום: 31.12.2007

(באלפי ₪)

		סה"כ	חסכון וסיכון מוות (קלאסי, מסורתי)		חסכון טהור או מרכיב החיסכון בפוליסות (עדיף, מסלול)		סיכון מוות טהור או מרכיב סיכון מוות בפוליסה		אכ"ע	סיעודי		כיסויים אחרים 1)
			מבטיח תשואה	משתתף	מבטיח תשואה	משתתף	פרט	קבוצתי		פרט	קבוצתי	
			1א	1ב	2א	2ב	3א	3ב	4	5א	5ב	6
1	תביעות תלויות	81,410	3,160	1,897	1,251	4,476	27,050	5,487				38,089
2	עתודה (סה"כ שורות 1א2 עד 6)	12,611,139	2,242,240	1,358,883	1,117,479	7,217,278	12,262	10,803	490,969	114,245	6,792	40,188
1א2	פוליסות הכוללות מרכיב חסכון (לרבות נספחים) לפי מועד הנפקת הפוליסה: פוליסות שהונפקו עד שנת 1990	3,377,243	2,231,434		1,063,602	48,344	3,293		27,390	102		3,079
2א2	פוליסות שהונפקו בין השנים 1991-2003	6,881,437		1,347,585		5,468,455	2,239		53,464	1,372		8,322
3א2	פוליסות שהונפקו לאחר שנת 2004	1,721,074			19,012	1,651,753	78		49,839			393
4א2	סה"כ (1א2 עד 3א2)	11,979,754	2,231,434	1,347,585	1,082,614	7,168,551	5,611		130,693	1,473		11,793
2ב	פוליסות שאינן כוללות מרכיב חסכון	188,299					6,652	8,924	35,293	105,689	3,571	28,170
3	חלק העתודה בגין תביעות בתשלום	335,180							324,876	7,083	3,221	
4	השתתפות ברווחים	2,210						1,880	106			224
5	השלמה הנובעת מבדיקת נאותות העתודה											
6	אחר	105,697	10,806	11,299	34,865	48,727						
7	עתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל											

1) כיסויים אחרים, לרבות: נכויות, כפל תאונה וכד'

8א	השפעת התאמת ההפרשות בגין עסקים חדשים											
1ב8	השפעת התאמת ההפרשות בגין עסקים קיימים: שינויים בהנחות	-38,017	1,166	441	7,020	-24,976			-20,358	-1,311		
2ב8	שינויים בשיטות	10,366							10,071	295		
3ב8	הבדלים בגובה הפרמיה											
4ב8	שינויים אחרים											